

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

36

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SWAZEK

36

březen — červenec 1918

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1988

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 36, Politizdat, Moskva 1977,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1977

Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1988

PŘEDMLUVA

Třicátý šestý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje práce napsané od března do července 1918, v období prvního mírového oddechu po uzavření mírové smlouvy v Brestu.

Ve vývoji socialistické revoluce v Rusku nastala nová fáze, jejíž charakter ovlivnilo vyvedení Ruska z imperialistické války a upevnění moci sovětů v celé zemi, kdy klíčové pozice v mnoha důležitých odvětvích národního hospodářství ovládl stát dělníků a rolníků. Sovětský stát získal poprvé možnost věnovat hlavní síly mírovému budování jak na hospodářské, tak na kulturní frontě a soustředit se především na vyřešení grandiózních úkolů vybudování nové, socialistické společnosti. Lenin v tomto období dále rozpracovává základy vědeckého plánu socialistické výstavby v zemi Sovětů.

Za nesmírně svízelných podmínek začal sovětský lid pod vedením komunistické strany budovat novou společnost. Sovětský stát byl obklopen nepřátelskými imperialistickými mocnostmi, které se připravovaly k vojenskému zásahu proti Sovětské republice. Vykořisťovatelské třídy podporované imperialisty ze zahraničí vedly proti moci sovětů urputný boj. Socialistická výstavba byla o to obtížnější, že se musela potýkat s dědictvím starého zřízení — s jeho sociálně ekonomickou, technickou i kulturní zaostalostí. Kromě toho bylo zapotřebí obnovit národní hospodářství, které první světová válka krajně zpustošila. Strana a lid musely vynaložit téměř nadlidské úsilí, aby všechny tyto těžkosti překonaly a vyved-

ly zemi na perspektivní cestu budování nového života.

Komunistická strana, vyzbrojená Leninovým plánem, iniciativně organizovala dělníky a rolníky v Rusku k nezištnému přebudování celého života podle socialistických zásad. V pracích tohoto svazku se výrazně projevuje Leninova mnohostranná činnost při vedení lidových mas prostřednictvím strany a státu za těchto složitých podmínek; jsou dokumentem, jak ve své činnosti dokázal skloubit maximální rozhodnost a neústupnost revolucionáře s pružností a prozíravostí politika.

Jako první jsou do tohoto svazku zařazeny materiály VII., mimořádného sjezdu KSR(b), prvního sjezdu bolševické strany po vítězství Velké říjnové socialistické revoluce, který se konal ve dnech 6.—8. března 1918. Jeho usnesení představovala důležitý mezník v životě nejen Sovětské republiky, ale i celého světa. Sjezd byl svolán proto, aby byla definitivně vyřešena otázka míru: v ústředním výboru strany i v některých místních stranických organizacích propukly v souvislosti se zastavením válečných operací s Německem vážné neshody a boje kolem brestlitevského míru se natolik vyostřily, že hrozily rozštěpením strany. Odmítavé stanovisko »levých komunistů« a trockistů k bolševické linii strany vyplývá podle Lenina z faktu, že tito odpůrci nevěří v možné vítězství revoluce v jedné zemi a mylně tvrdí, že jedině vítězná světová socialistická revoluce, kterou je třeba »podněcovat« vojenskými operacemi proti světovému imperialismu, dokáže ochránit diktaturu proletariátu.

Lenin vyvracel tvrzení »levých komunistů«, že uzavření míru s Německem mezinárodní revoluci oslabí, a zdůrazňoval, že Sovětskou republiku, tuto socialistickou vlast, je zapotřebí uchovat právě v zájmu světového revolučního hnutí. Přesvědčivě dokázal, že svoboda a nezávislost prvního státu pracujících v dějinách a zajištění rozvoje sovětského státu směrem k socialismu a komunismu koneckonců rozhodnou o budoucnosti lidstva. Leni-

nův vytrvalý a houževnatý boj proti »levým komunistům« a trockistům způsobil obrat: před sjezdem strany už podporovala jeho linii většina stranických organizací. Vyslovily se pro mírovou smlouvu uzavřenou v Brestu, jež byla na základě usnesení ÚV strany a Celoruského ústředního výkonného výboru podepsána 3. března 1918.

Lenin usměrňoval veškeré jednání sjezdu, které probíhalo v atmosféře urputného boje proti »levým komunistům« a trockistům. Vystoupil na sjezdu s politickou zprávou ústředního výboru, v níž důkladně rozebral vývoj socialistické revoluce v Rusku i vývoj mezinárodní situace a světového revolučního hnutí, všestranně zdůvodnil naléhavou potřebu ukončit válku a dosáhnout mírového oddechu v zájmu upevnění sovětské moci a naznačil perspektivy další výstavby socialismu i úkoly vedoucí k posílení obranyschopnosti sovětského státu.

Lenin energicky vystupoval proti avanturistickým heslům »levých komunistů« o urychlování a »podněcování« světové revoluce prostřednictvím revoluční války. Učil, že »revoluce se nedělají na objednávku, nedají se načasovat na určitou dobu, nýbrž dozrávají v procesu dějinného vývoje a propukají v okamžiku, který je podmíněn souhrnem celé řady vnitřních i vnějších příčin« (tento svazek, s. 555). Lidé, kteří se domnívají, že v nějaké zemi může dojít k revoluci na objednávku, na základě dohody, »podněcováním« zvnějšku, »jsou buď šílenci, anebo provokatéři« (s. 481).

Sjezd strany schválil většinou hlasů Leninovu rezoluci o nutnosti ratifikovat mírovou smlouvu s Německem, kterou sovětská vláda podepsala. Po vyslechnutí Leninova referátu IV., mimořádný celoruský sjezd sovětů, který se konal ve dnech 14.—16. března 1918, mírovou smlouvu uzavřenou v Brestu ratifikoval.

Jakmile bylo dosaženo mírového oddechu, učinil Lenin, komunistická strana a sovětská vláda maximum pro

nastolení normálních vztahů s kapitalistickými zeměmi a pro navázání obchodních styků s nimi jakožto významného faktoru mírové koexistence. Ve zprávách přednesených Leninem na VII. sjezdu strany a na IV. a V. celoruském sjezdu sovětů, v jeho zprávách a vystoupeních na zasedáních Celoruského ústředního výkonného výboru i v interviewu poskytnutém dopisovateli listu Folkets Dagblad Politiken je obsažena myšlenka, že »vybudovat lepší zřízení jen za pomoci války a krveprolévání nelze« (s. 506). Lenin neustále zdůrazňoval, že sovětská vláda je odhodlána učinit všechno, aby mírový oddech trval co nejdéle. »Slibujeme dělníkům a rolníkům, že uděláme všechno pro mír« (s. 365), říkal, ale zároveň varoval, že pokud by imperialisté Sovětské Rusko přepadli, pak i ti nejmírumilovnější pracující »se jako jeden muž postaví se zbraní v ruce na obranu své země« (s. 549).

Sovětská moc neustále nekompromisně usiluje o zachování míru na celém světě. Od prvních dnů své existence důsledně prosazuje zásadu vyhlášenou v Leninově historickém Dekretu o míru, jež je dodnes základem zahraniční politiky Sovětského svazu: zásadu mírové koexistence států s rozdílným společenským zřízením a odlišným hospodářským mechanismem na základě respektování úplné rovnoprávnosti, suverenity a nezávislosti všech národů a nevměšování do jejich vnitřních záležitostí.

V referátu na VII. sjezdu strany o revizi programu a změně názvu strany zdůvodnil Lenin nutnost nazývat ji v budoucnu Komunistickou stranou Ruska (bolševiků). Konstatoval, že z vědeckého hlediska je to jedině správný název, neboť jasně určuje cíl, k němuž směřují přeměny, jež strana vytyčila, totiž »cíl vybudovat komunistickou společnost« (srov. s. 68—69). Ukazoval, že upuštěním od starého názvu prohlašuje KSR(b) před pracujícími celého světa, že se jednoznačně rozchází s oportunistickými předáky, kteří stojí v čele socialistických stran.

Vítězství Velké říjnové socialistické revoluce znamena-

lo, že byl splněn hlavní úkol, stanovený prvním programem strany: byla svržena nadvláda buržoazie a nastolena diktatura proletariátu. Nové podmínky si vyžádaly vypracování nového programu, který by stanovil hlavní úkoly výstavby socialismu. V první části Konceptu návrhu programu (viz s. 95—101), který byl sjezdovým delegátům rozdán, vyložil Lenin základní teze nového programu a zformuloval úkoly ve sféře politické, ekonomické a mezinárodní. Zkušenostem z výstavby socialismu v Sovětském Rusku přikládal mimořádný význam, a proto požadoval, aby program »evropským dělníkům konkrétně ukázal, do čeho jsme se pustili a jak jsme se do toho pustili« (srov. s. 76). Zároveň počítal s možností, že v různých zemích budou formy přechodu od kapitalismu k socialismu značně svébytné, a poukazoval na to, že »v Evropě budou tato přechodná stadia odlišná« (s. 74).

Lenin usiloval o to, aby z nového programu strany byla zřejmá podstata sovětské moci a její největší přednost »jako formy, která už byla prověřena zkušenostmi a nastolena revolučním bojem, tj. diktatury proletariátu a chudého rolnictva (poloproletářů)« (s. 96—97). V Konceptu návrhu programu i v dalších pracích včetně nástinu O demokratismu a socialistickém charakteru sovětské moci, který je ve Spisech uveřejněn poprvé, rozvíjí Lenin učení o sovětech jako formě diktatury proletariátu a poukazuje na zásadní rozdíl mezi proletářskou a buržoazní demokracií a na přednosti proletářské demokracie. Zdůrazňuje, že rozdíl mezi oběma typy demokracie spočívá v přesunu těžiště v otázkách demokratismu »z formálního uznání svobod (jak tomu bylo za buržoazního parlamentarismu) na to, že svobody budou fakticky *využívat* pracující, kteří svrhávají vykořisťovatele.« (s. 98—99). Jednu z rozhodujících předností socialistického demokratismu viděl Lenin v zapojení všech pracujících do správy státu: »Pro nás je důležité, abychom do správy státu zapojili prakticky všechny pracující. To je nesmírně obtížný úkol.

Menšina, strana však zavést socialismus nemůže. Socialismus mohou vybudovat desetimilióny, když se to naučí dělat samy« (s. 77). Tyto důležité zásady sovětského demokratického byly realizovány a uzákoněny v první sovětské ústavě, na jejímž vypracování se Lenin bezprostředně podílel a kterou schválil V. celoruský sjezd sovětů.

Po jednomyslném schválení Leninovy rezoluce o přejmenování strany na Komunistickou stranu Ruska (bolševiků) zvolil sjezd komisi pro vypracování stranického programu, v jejímž čele stanul Lenin. Práce na programu komunistické strany byla dokončena v roce 1919. Nový program, který zevrubně charakterizoval úspěchy dosažené po Říjnové revoluci a stanovil úkoly strany na období přechodu od kapitalismu k socialismu, na základě Lenina referátu schválil VIII. sjezd KSR(b).

Významné místo v tomto svazku zauímají práce Nejblíže úkoly sovětské moci, Hlavní úkol těchto dní, O »levém« dětinství a maloburžoaznosti, Koncept plánu vědeckotechnických prací, Základní teze hospodářské a zejména bankovní politiky a další, v nichž Lenin po teoretickém zobrazení praktických revolučních změn v ekonomice a zkušeností pracujících z budování nového života vypracovává hlavní zásady vědeckého plánu výstavby socialismu v Rusku, udává směr hospodářské politiky proletářského státu v období přechodu od kapitalismu k socialismu a dává pokyny, jak realizovat vytyčené zásady sovětského hospodaření v praxi.

Leninův plán výstavby socialismu počítal se socialistickým zespolečněním základních výrobních prostředků, s vybudováním moderního průmyslu, s elektrifikací národního hospodářství, se změnami v zemědělské výrobě podle socialistických zásad a s uskutečněním kulturní revoluce. Lenin poukazoval na to, že země Sovětů má všechno pro vybudování socialistické společnosti. »Máme přírodní bohatství, rezervy v lidech i velkolepý rozlet,

jímž obdařila tvůrčí činnost lidu veliká revoluce, aby-
chom vybudovali opravdu mocné a bohaté Rusko,« kon-
statoval a vyzýval pracující, aby zmobilizovali všechny
své síly a dokázali vybudovat »z větších i menších kame-
nů pevný základ socialistické společnosti« (s. 104—105).

Ve svém plánu výstavby socialismu vycházel Lenin
z objektivních zákonitostí přechodu od kapitalismu k so-
cialismu, z aktuálních potřeb sociálního rozvoje země
a z fundovaného vědeckého rozboru ekonomiky a tříd
přechodného období. Lenin poukazoval na specifčnost
ekonomiky Ruska v přechodném období, v níž se prolí-
naly »prvky, částečky a ždibce *jak* kapitalismu, *tak* socia-
lismu«, prvky pěti různých společenskoekonomických
sektorů (patriarchální hospodářství, zbožní malovýroba,
soukromohospodářský kapitalismus, státní kapitalismus
a socialismus). Ekonomika přechodného období v sobě
spojuje rysy a vlastnosti budovaného socialismu i svrže-
ného, ale dosud nezlikvidovaného kapitalismu; boj mezi
socialismem a kapitalismem je nanejvýš příznačný pro
přechodné období a jeho cílem je vytvořit »takové pod-
mínky, za kterých by buržoazie nemohla ani existovat,
ani znovu vznikat« (s. 196).

V boji proti »levým komunistům«, kteří se stavěli proti
vedoucí úloze sovětského státu při výstavbě socialismu,
zdůvodňuje Lenin poučku o rozhodující úloze diktatury
proletariátu při uskutečňování socialistických přeměn;
zdůrazňoval, že diktatura proletariátu tvoří »jádro« pro-
letářské revoluce, namířené proti ekonomickým zákla-
dům kapitalismu. Přesvědčivě dokázal, že vybudovat
a dále rozvíjet socialistické zřízení je s to jedině diktatura
proletariátu, která se svou nesmírně vytrvalou prací za-
slouží o omezování a postupné vytláčování kapitalistic-
kých živlů ve městě i na vesnici a o socialistickou přemě-
nu zbožní malovýroby, a tím může zabezpečit vítězství
socialismu.

Teorie a praxe vědeckého komunismu i dějinné zkuše-

nosti Sovětského svazu dokázaly, že diktatura proletariátu, jež organizuje a stmeluje masy, plánovitě řídí hospodářskou i kulturní výstavbu a hájí revoluční vymoženosti pracujících, je hlavním nástrojem socialistických přeměn společnosti. Také nový program KSSS konstatuje, že marxisticko-leninskou tezi o zvýšení úlohy dělnické třídy ve společnosti potvrzuje sám život. Dělnická třída byla a zůstává hlavní revoluční třídou soudobé epochy a v kapitalistickém světě je hlavní silou bojující za svržení vykořisťovatelského zřízení a vybudování nové společnosti.

Lenin nastínil perspektivy rozvoje této nové společnosti, určil hlavní úkoly diktatury proletariátu v ekonomické oblasti a zároveň vytyčil cíl »dovrшит započaté vyvlastňování statkářů a buržoazie a předat všechny továrny, závody, železnice, banky, loďstvo a ostatní výrobní prostředky a prostředky oběhu do vlastnictví Sovětské republiky« (s. 96). V důsledku prvních revolučních změn v oblasti ekonomiky byly už zjara 1918 znárodněny nejdůležitější podniky a ve velkém průmyslu si socialistický sektor vydobyl rozhodující pozice. Přesto však zespoličnění výroby v praxi a ovládnutí znárodněných výrobních prostředků značně pokulhávalo za vyvlastňováním kapitálu. Velké nebezpečí představovaly maloburžoazní živly a drobní vlastníci, neboť ti nepodléhali žádné kontrole a nedali se usměrňovat. Proto Lenin v Nejbližších úkolech sovětské moci i v jiných svých pracích zdůvodnil, že bude nutné přenést těžiště ekonomické a politické práce na zorganizování evidence a kontroly nejen ve znárodněných podnicích, ale i v celém národním hospodářství.

Stěžejní význam práce Nejbližší úkoly sovětské moci a dalších článků a dokumentů, které s ní souvisejí, spočívá v tom, že v nich bylo poprvé stanoveno, jakými konkrétními formami bude zapotřebí v podmínkách diktatury proletariátu přebudovat ekonomiku podle zásad socialismu. Lenin ve svém plánu pokojné výstavby socialismu počítal se socialistickým zespoličněním výrobních pro-

středků, při němž se měly uplatnit rozmanité metody. Předpokládalo se v něm, že zároveň s částečným výkupem základních výrobních prostředků bude při postupné přeměně soukromého vlastnictví středních a drobných kapitalistů ve společenském vlastnictví maximálně využito státního kapitalismu.

Lenin učil, že postupná a pokojná přestavba kapitalistické ekonomiky v žádném případě neznamena vrůstání kapitalismu do socialismu: jakýmkoli způsobem provedené socialistické zespolečnění výrobních prostředků je vždy revoluční převrat, jehož cílem je odstranit vykořisťování člověka člověkem a dosáhnout toho, aby socialismus zvítězil.

V přechodném období považoval Lenin státní kapitalismus za specifickou formu boje mezi socialismem a kapitalismem, mezi dělnickou třídou a buržoazií. Vysvětloval, že vítězný proletariát musí umět spojovat rozhodný boj proti kapitalistům mařícím opatření sovětské moci s kompromisním přístupem ke kapitalistickým odborníkům, kteří neodmítají státní kapitalismus a jako zkušení organizátoři ve velkých podnicích jsou schopni realizovat jej v praxi.

Zběsilý odpor velkoburžoazie, která rozpoutala občanskou válku, a intervence imperialistů ze zahraničí znemožnily uplatnit ve větší míře opatření směřující k postupnému a pokojnému přechodu od soukromého vlastnictví výrobních prostředků k socialistickému společenskému vlastnictví. Buržoazie v Rusku podněcovaná zahraničními imperialisty odmítla pracovat za podmínek státního kapitalismu pod kontrolou sovětské moci, která tak byla nucena použít při uskutečňování socialistických přeměn i násilí.

V pracích zařazených do tohoto svazku se objasňuje zásadní rozdíl mezi socialistickou a buržoazní revolucí. Kapitalismus se rodí v lůně feudalismu, a proto má buržoazní revoluce pouze jediný úkol: »zbavit se všech pout

dřívější společnosti, odhodit je a rozbít« (s. 29). Socialismus se nemůže živelně vyvíjet v lůně kapitalistické společnosti, a proto má socialistická revoluce — kromě překonání a odstranění kapitalistických společenských vztahů — daleko významnější úkol: vybudovat novou, socialistickou společnost. Po potlačení odporu vykořisťovatelských tříd a upevnění nového státu se hlavním úkolem proletariátu a jím vedeného rolnictva v socialistické revoluci stává »pozitivní nebo tvůrčí práce« — budování nové ekonomiky a zvýšení životní úrovně lidu a kultury.

Pro vítězství socialismu a komunismu považoval Lenin za nejdůležitější neustále zvyšovat produktivitu práce. Konstatoval, že jakmile se dělnická třída chopila moci a poté začíná dosahovat úspěchů při vyvlastňování buržoazie, dostává se »nutně do popředí stěžejní úkol — vybudovat vyšší společenský řád, než je kapitalismus; v první řadě zvýšit produktivitu práce a v souvislosti s tím (a kvůli tomu) ji lépe organizovat« (s. 209).

Ve svém plánu socialistické výstavby Lenin vytyčil a zdůvodnil úkol vybudovat a maximálně rozvíjet těžké strojírenství jakožto ekonomickou základnu socialismu. V Konceptu plánu vědeckotechnických prací se poprvé programově hovoří o elektrifikaci Ruska. Vědcům a technikům a zejména Akademii věd se v něm ukládá, aby urychleně vypracovali »plán reorganizace průmyslu a hospodářského rozvoje Ruska« a přitom mimořádnou pozornost věnovali elektrifikaci národního hospodářství. Myšlenky o vybudování těžkého strojírenství, o elektrifikaci Ruska a o přednostním rozvoji těžkého průmyslu, které Lenin rozvíjel a konkretizoval ve svých pozdějších pracích a které uplatnil i ve vynikajícím plánu GOELRO, vypracovaném pod jeho vedením, a v dalších hospodářských plánech, se staly základem generální linie KSSS, zaměřené na vybudování socialismu a komunismu v Sovětském svazu.

Lenin poukazoval na to, že je nezbytné důsledně zavá-

dět nejnovější výsledky moderní techniky do národního hospodářství a uplatňovat všechny nové vědecké poznatky; požadoval »přeměnit veškeré bohaté, kapitalismem nahromaděné a pro nás historicky nezbytně nutné zdroje kultury, vědomostí a techniky, přeměnit to vše z nástroje kapitalismu v nástroj socialismu« (s. 404). Zdůrazňoval, že v praxi bude zapotřebí »převzít kulturu, kterou vytvořily staré společenské vztahy a která zůstala zachována jako materiální základna socialismu« (srov. s. 284).

Lenin učil, že vítězná dělnická třída musí zapojit do budování socialismu také odborníky z řad buržoazie, inženýry, agronomy atd. a využít jejich zkušenosti. Úvahám »levých komunistů«, že je možné vybudovat socialismus bez využití těchto odborníků, se vysmál a označil je za dětinské. Ve vymanění vědy z područí kapitálu a v přípravě nové inteligence, nových vědeckých a technických kádrů z řad dělníků a rolníků spatřoval Lenin jeden z nejvýznamnějších úkolů socialistické revoluce.

V Nejbližších úkolech sovětské moci i v jiných pracích zařazených do tohoto svazku je věnována velká pozornost otázkám socialistické organizace práce a zavádění nové pracovní kázně. Učit se pracovat novým způsobem, uplatňovat přitom vědecké zásady organizace práce a budovat pracovní vztahy na základě nové soudružské kázně — tento úkol vytyčil Lenin už na jaře 1918. »Je to úkol nesmírně obtížný,« konstatoval na I. celoruském sjezdu národohospodářských rad, »zato však vděčný, protože teprve tehdy, až jej prakticky vyřešíme, teprve tehdy zatlučeme poslední hřebík do rakve kapitalistické společnosti, kterou pohřbíváme« (s. 408).

Vítězství socialistické revoluce a přechod výrobních prostředků do společenského vlastnictví vytvořily podle Leninova názoru poprvé v historii lidstva takové podmínky pro práci, jaké lidovým masám poskytují neomezené možnosti rozvíjet a účelně využívat své tvůrčí

schopnosti, každému dělníkovi umožňují zvyšovat si svou kvalifikaci a kulturní úroveň a vytvářejí prostor pro socialistické soutěžení. V něm Lenin spatřoval vynikající formu rozvíjení tvůrčí iniciativy a aktivity mas a významný prostředek zapojování pracujících do hospodářské a kulturní výstavby. Poukazoval na to, že pracující člověk zba-vený vykořisťování je v pracovním procesu přirozeně činnorodý, což je nesrovnatelně výraznější zdroj pokroku v ekonomice, vědě i kultuře než konkurenční boj a soukromé podnikání vyzvedávané reakčními buržoazními teoriemi jako jediná a ničím nezaměnitelná hybná síla hospodářského rozvoje.

Masovému socialistickému soutěžení Lenin připisoval stále rostoucí úlohu při zvyšování produktivity práce a zdokonalování národního hospodářství založeného na společenském vlastnictví. Jeho myšlenky o socialistickém soutěžení významně přispěly k obohacení teorie i praxe budování socialismu a komunismu. Komunistická strana Sovětského svazu, která se důsledně řídí Leninovými směrnicemi, si osvojila socialistické soutěžení jako osvědčený způsob budování socialismu a komunismu a všestranně rozvinula jeho formy.

Zároveň s tím, jak Lenin zdůrazňoval významnou úlohu tvůrčí činnosti a pracovního elánu lidových mas v hospodářské výstavbě, poukazoval rovněž na mimořádný význam osobní hmotné zainteresovanosti každého pracovníka na výsledcích vlastní práce, na zkvalitňování práce jednotlivých podniků i na zvyšování úrovně celého národního hospodářství. Hmotnou zainteresovanost pracujících na rozvoji výroby a vhodné stimulování dobrých pracovníků považoval za základ organizace práce a výroby podle socialistických zásad, za významné faktory zvyšování produktivity práce a růstu a zdokonalování společenské výroby.

Nesmírnou důležitost přikládal Lenin propagování a popularizaci pokrokových zkušeností a vzorné organi-

zaci výroby nejlepších podniků. Následování vzorných příkladů v socialistické společnosti by se podle něho mělo stát pravidlem a shromažďování i pečlivé ověřování a důkladné poznávání pokrokových zkušeností by mělo být úkolem všeho lidu. Nabádal proto tisk, aby seznámil masy se statistikou, »popularizoval ji, aby se pracující postupně sami učili chápat a vidět, jak a kolik se musí pracovat, jak a kolik se může odpočívat — aby se *porovnávali konkrétních výsledků* hospodaření v jednotlivých komunách stalo předmětem všeobecného zájmu a studia« (s. 213).

Plán socialistické výstavby, který Lenin vypracoval na jaře 1918 a jenž je vyložen v pracích tohoto svazku, obsahuje důležité zásady socialistické přestavby zemědělství. V březnu 1918 Lenin napsal, že je třeba »postupně, ale důsledně přecházet k společnému obdělávání půdy a k socialistické zemědělské velkovýrobě« (srov. s. 96). V souvislosti s tím viděl jedinou správnou politiku v tom, že drobní vesničtí malovýrobci se budou postupně a dobrovolně spojovat prostřednictvím družstev ve velkých společných hospodářstvích. Vysvětloval přitom, že po vítězství socialistické revoluce se charakter družstev v podmínkách diktatury proletariátu zásadně změnil, čímž vyvracel neopodstatněné a reakční názory na družstva jako na prostředek přechodu k socialismu bez svržení kapitalismu: »Družstvo jako malinký ostrůvek v kapitalistické společnosti je krámeček. Jestliže však družstvo obsáhne celou společnost, v níž je uskutečněna socializace půdy a jsou znárodněny továrny a závody, je to socialismus,« konstatoval (s. 182). Jeho poučky o socialistickém charakteru družstev založených za diktatury proletariátu na společenském vlastnictví základních výrobních prostředků se v dalších letech v rozvinutější podobě staly základem historicky a celosvětově významného Leninova družstevního plánu i politické linie KSSS a sovětského státu při přecházení od drobného rolnického

hospodaření ke kolektivní socialistické zemědělské velkovýrobě.

Uskutečňování mimořádně složitého a grandiózního úkolu spočívajícího v zásadní přestavbě ekonomického základu společnosti v praxi vyžadovalo, aby byly nově teoreticky zpracovány otázky související s řízením společenské výroby a plánováním národního hospodářství. Podle Lenina znamená socialismus plánovitou organizaci společenské výroby a rozdělování výrobků v celostátním měřítku.

Organizaci nového systému řízení ekonomiky a plánování věnoval Lenin mimořádnou pozornost. Základem tohoto systému se stala leninská zásada demokratického centralismu. Lenin upozorňoval, že demokratický centralismus v sobě spojuje centralizovanou státní správu a maximální tvůrčí aktivitu mas a že poskytuje »možnost úplného a nerušeného rozvoje nejen místních zvláštností, ale i místní aktivity, místní iniciativy, rozmanitosti forem, metod a prostředků směřujících ke společnému cíli« (s. 174).

Lenin se rozhodně stavěl proti byrokratickým deformacím centralismu a proti všem úzce lokálním, lokálně patriotickým a anarchosyndikalistickým tendencím. Bojoval proti tomu, aby se znárodněný majetek, majetek celého státu drobil na skupinový majetek v rukou jednotlivých kolektivů pracujících, protože to je v rozporu se socialistickým vlastnictvím. Zdůrazňoval, že »každé, ať už přímé nebo nepřímé uzákonění vlastnického práva dělníků na jednotlivé továrny anebo dělníků jednotlivých profesí na jejich výrobní odvětví či jejich práva oslabovat anebo brzdit nařízení celostátní moci znamená naprostou deformaci hlavních zásad sovětské moci a naprosté zřeknutí se socialismu« (s. 502).

Za velice důležité považoval Lenin upevňovat a dále rozvíjet národohospodářské rady jakožto správní hospodářské orgány, které nejlépe odpovídají zásadě demokra-

tického centralismu. Vyjádřil názor, že s dalším rozvíjením socialistické revoluce a s upevňováním socialistického zřízení zákonitě poroste úloha národohospodářských rad, neboť jejich aparát vyvolává veškerou rozhodující činnost v organizované společnosti.

Leninovy zásady řízení národního hospodářství se staly základem při budování socialismu a komunismu. Pokusy odpůrců marxismu-leninismu překroutit tyto zásady a zdiskreditovat praktické výsledky řízení národního hospodářství v zemích socialismu se ukázaly být vratké a bezmocné. Jejich tvrzení, že plánovitost v socialistickém národním hospodářství je vlastně projevem »donucovacího systému«, kdy je lid zbaven účasti na řízení společenské výroby, vyvrací sama skutečnost, neboť jediné socialistická ekonomika bezvýhradně počítá se stále výraznějším zapojováním pracujících do procesu řízení výroby.

V systému řízení a metod hospodaření Komunistická strana Sovětského svazu důsledně uplatňuje leninské zásady demokratického centralismu a veškerou svou činnost zaměřuje zejména na trvalý rozvoj tvůrčí aktivity pracujících, na zvyšování úlohy pracovních kolektivů v přípravě plánů a v hospodářském rozhodování i při vyhledávání a mobilizování všech vnitřních výrobních rezerv, jak se rovněž konstatuje v nové redakci Programu KSSS.

V pracích zařazených do tohoto svazku se Lenin hodně věnoval otázkám dalšího rozvíjení socialistické revoluce na vesnici a organizování vesnické chudiny pod vedením dělnické třídy k boji proti kapitálu a vesnické buržoazii — kulakům. Na jaře a v létě 1918 se situace v zásobování stala kritickou, na Rusko dolehl hlad. K vyhrocení této situace přispěl zejména urputný boj kulaků proti sovětské moci a jejich odpor proti socialistickým přeměnám. Osud socialistické revoluce a výstavby socialismu závisely na tom, jak bude vyřešena otázka obilí, což se nejvýrazněji

projevilo v leninském hesle Boj o chléb je bojem za socialismus!

Materiály tohoto svazku svědčí o mnohostranné Leninově činnosti a činnosti komunistické strany, jež z jeho podnětu posílala dělníky na vesnici, aby tam zorganizovali a sjednotili vesnickou chudinu k boji proti kulakům, vytvořili výbory vesnické chudiny, upevnili svazek proletariátu s chudým rolnictvem a získali pro sovětskou moc střední rolníky.

V řadě vystoupení (Projev na shromáždění v Sokolnickém klubu, Projev na shromáždění v Simonovském obvodě, Rozhovor s dopisovatelem listu Izvěstija VCIK o vzpouře levých eserů, Projev a vládní prohlášení na zasedání CÚVV, Referát na moskevské guberniální konferenci závodních výborů aj.) se odráží Leninovo úsilí a úsilí strany a vlády zvýšit obranyschopnost země Sovětů, připravit ji na účinný odpor proti cizí intervenci a zasadit se o vítězství sovětské moci v občanské válce, kterou rozpoutala buržoazie.

Práce zařazené do tohoto svazku mají nesmírný teoretický i praktický význam. Jsou věnovány základním problémům socialistické výstavby v období přechodu od kapitalismu k socialismu a zahraniční i vnitřní politice prvního státu dělníků a rolníků na světě. Jsou v nich zobecněny zkušenosti z prvních kroků na cestě k socialismu, na cestě k nové společnosti, do té doby zcela neprozkoumané, po níž se sovětský lid vydal jako první na světě. Lenin poukazoval na to, že tyto zkušenosti ze socialistické výstavby »nezapadnou . . ., zapsaly se do dějin jako úspěch socialismu a na jejich základě postaví budoucí světová revoluce svou budovu socialismu« (s. 405).

Třicátý šestý svazek obsahuje 29 dokumentů, jež nebyly zařazeny do předchozích vydání Leninových Spisů. Patří k nim poprvé uveřejněné kapitoly (část IV. a dále

V.—IX. a rovněž začátek X. kapitoly) původní varianty stati Nejblíží úkoly sovětské moci, které podávají hluboký teoretický rozbor rozvíjející se Říjnové revoluce a formulují základní úkoly socialistické výstavby. Projev na shromáždění v moskevském obvodu Krasnaja Presňa věnoval Lenin problematice první sovětské ústavy; dále svazek obsahuje jeho diskusní příspěvek o znárodnění velkého průmyslu, přednesený na společném zasedání zástupců Celoruské ústřední rady odborů, ústředního výboru Svazu kovodělníků a Nejvyšší národohospodářské rady, diskusní příspěvek o pracovní kázni, přednesený na zasedání předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, a jeho interview s dopisovatelem listů Daily News a Folkets Dagblad Politiken.

V tomto svazku jsou otištěny Leninovy Připomínky k návrhu usnesení o správě znárodněných podniků, Koncept dohody mezi Nejvyšší národohospodářskou radou a komisariátem obchodu a průmyslu o podmínkách výměny zboží mezi městem a venkovem, zdravotice předsednictvu I. sjezdu sovětů Donské republiky, předmluva k brožuře Hlavní úkol těchto dní a rovněž dvě nedokončené práce, a to O opatřeních k boji proti hladu a O demokracii a socialistickém charakteru sovětské moci. K období příprav návrhu Ústavy RSFSR se váže Leninův koncept 20. článku její druhé části.

Z dokumentů zařazených do tohoto vydání Leninových Sebraných spisů je jich jedenáct otištěno poprvé. Jsou to návrhy usnesení a dekretů rady lidových komisařů a rovněž doplňky k nim: návrhy usnesení RLK o palivu, o ozdravení železniční dopravy a o situaci ve vodní dopravě, doplněk k návrhu dekretu o registraci akcií, obligací a jiných cenných papírů a návrh usnesení RLK o organizaci knihovnictví.

Lenin napsal rovněž řadu vládních usnesení (a doplňků k nim), jež jsou věnována nejžhavějším dobovým problémům — obnově zemědělství a boji proti hla-

du. Patří k nim doplněk k návrhu dekretu rady lidových komisařů o zásobování zemědělství výrobními nástroji a kovy, doplněk k návrhu dekretu RLK o oddělení pro zajištění osevních ploch, návrhy usnesení RLK o mobilizaci dělníků do boje proti hladu a o samostatném výkupu potravin.

V Přípravných materiálech jsou otištěny osnovy Lenina projevu na zasedání komunistické frakce IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů a jeho sjezdového referátu o ratifikaci mírové smlouvy; jsou do nich poprvé v tomto vydání zařazeny také osnovy stati Nejbližší úkoly sovětské moci a referátu o boji proti hladu, předneseného 4. června 1918 na společném zasedání CÚVV, moskevského sovětu a odborových svazů, a Poznámky o elektrifikaci průmyslu v Petrohradě a Moskvě.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU

PŘI ÚV KSSS

*VII., MIMOŘÁDNÝ SJEZD
KSR(b)¹*

6.—8. BŘEZNA 1918

*Poprvé otištěno v plném znění
(nepatrně zkráceno a bez rezoluce o odmítnutí
»levých komunistů« stát se členy ústředního výboru)
roku 1923 v knize Sedmý sjezd Rossijskoj
Kommunističeskoj partii. Stenografičeskij očet.
6—8 marta 1918 goda
V plném znění otištěno roku 1928
v knize Protokoly sjezdov i konferencij
Vsesojuznoj kommunističeskoj partii(b). —
Sedmý sjezd. Mart 1918 goda*

*Politická zpráva ústředního výboru, závěrečné slovo ke
zprávě, referát o revizi programu a změně názvu stra-
ny, projevy a návrhy jsou otištěny podle textu knihy
z roku 1928 porovnaného se stenografickým zápisem, se zápisy
z jednání a textem knihy vydané roku 1923; dodatek k re-
zoluci o válce a míru a rezoluce o odmítnutí »levých
komunistů« stát se členy ústředního výboru jsou otiště-
ny podle rukopisu*

POLITICKÁ ZPRÁVA
 ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
 7. BŘEZNA

Politickou zprávu by mohl tvořit výčet opatření ústředního výboru, v současné době však naléhavě nepotřebujeme takovouto zprávu, ale *celkový přehled o naší revoluci*; jedině ten může jednoznačně marxisticky zdůvodnit všechna naše usnesení. Musíme prozkoumat celý předchozí vývoj revoluce a objasnit, proč došlo v dalším průběhu k jeho změně. V naší revoluci existují takové mezníky, které významně ovlivní mezinárodní revoluci; především to je *Říjnová revoluce*.

Únorová revoluce vděčila za své první úspěchy tomu, že se k proletariátu připojily nejen vesnické masy, ale i buržoazie. Proto jsme tak snadno zvítězili nad carismem, což se nám nepodařilo v roce 1905. Spontánní, živelné vytváření sovětů dělnických zástupců v průběhu únorové revoluce bylo zopakováním zkušeností z roku 1905. Proto jsme museli vyhlásit princip sovětské moci. Masy se učily zvládat úkoly revoluce z vlastních bojových zkušeností. Události z 20.—21. dubna byly svérázným spojením demonstrace a jakéhosi ozbrojeného povstání. To stačilo k pádu buržoazní vlády. Začíná dlouhé období kompromisnické politiky, vyplývající ze samé podstaty maloburžoazní vlády, která se dostala k moci. Červencové události ještě nemohly uskutečnit diktaturu proletariátu, protože masy dosud nebyly připravené. Proto je k tomu ani jedna ze zodpovědných organizací nevyzývala. Ale jako průzkum v nepřátelském táboře měly červencové události obrovský význam. Kornilovovština a následující události byly praktickými lekcemi, které umožnily říj-

nové vítězství. Ti, kdo se chtěli dělit o moc i v říjnu², se dopustili chyby, že nespojili říjnové vítězství s červencovými dny^[111], s ofenzívou, s kornilovovštinou atd. atd., což mnohamiliónovým masám umožnilo pochopit, že sovětská moc je nevyhnutelná. Potom následuje náš triumfální pochod celým Ruskem, provázený touhou všech po míru. Víme, že jednostranným odmítnutím války mír nezískáme, na to jsme upozorňovali už na dubnové konferenci^[80]*. Vojáci si tak v období od dubna do října velmi jasně uvědomili, že kompromisnická politika válku stále prodlužuje, že vede k bezhlavým a nesmyslným pokusům imperialistů útočit a ještě více se zaplést do války, která se protáhne o další roky. Právě proto bylo nutné za každou cenu přejít co nejrychleji k aktivní mírové politice, umožnit sovětům, aby převzaly moc, a definitivně skoncovat se statkářským vlastnictvím půdy. Víte, že toto vlastnictví podporoval nejen Kerenskiij, ale i Avksentjev, který se nezastavil ani před zatýkáním členů pozemkových výborů. A právě tato politika, toto heslo »moc sovětům«, které jsme vštěpovali nejširším vrstvám lidu, nám umožnily v říjnu tak snadno zvítězit v Petrohradu a proměnily poslední měsíce revoluce v Rusku v nepřetržitý triumfální pochod.

Občanská válka se stala skutečností. To, co jsme na počátku revoluce a dokonce na počátku války předpovídali a čemu značná část socialistických kruhů tehdy nedůvěřovala nebo čemu se i posmívala, tj. přeměna imperialistické války v občanskou, se uskutečnilo 25. října 1917 v jedné z největších a nejzaostalejších válčících zemí. V této občanské válce se převážná většina obyvatelstva postavila na naši stranu, a právě proto jsme tak neobyčejně snadno zvítězili.

Vojska odcházející z fronty přinášela s sebou do všech končin, kam jen přišla, maximální revoluční odhodlání

* Viz Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 420—421, 431—432. *Red.*

skoncovat s kompromisnictvím a kompromisnické živly, bílá garda a synáčci statkářů ztratili mezi obyvatelstvem jakoukoli podporu. Viděli jsme to v Petrohradu i na gatchinské frontě, kde zakolísali kozáci, které se Kerenskij a Krasnov pokoušeli vést proti rudému hlavnímu městu, a později jsme to uviděli v Moskvě, v Orenburgu a na Ukrajině. Celé Rusko zaplavila vlna občanské války a všude jsme vítězili neobyčejně snadno právě proto, že situace už dozrála, proto, že masy už poznaly, co znamenají kompromisy s buržoazií. Naše heslo Všechnu moc sovětům!, jehož správnost si masy ověřily v praxi na základě dlouhodobých historických zkušeností, jim přešlo do krve.

Proto byly první měsíce revoluce v Rusku po 25. říjnu 1917 nepřetržitým triumfálním pochodem, při němž zůstávaly stranou a ustupovaly do pozadí obtíže, na které socialistická revoluce okamžitě narazila a musela narazit. Jeden ze základních rozdílů mezi buržoazní a socialistickou revolucí spočívá v tom, že pro buržoazní revoluci, jež vyrůstá z feudalismu, se v lůně starého řádu postupně vytvářejí nové hospodářské organizace, které postupně mění všechny sféry feudální společnosti. Buržoazní revoluce měla jen jeden úkol: zbavit se všech pout dřívější společnosti, odhodit je a rozbít. Plněním tohoto úkolu dělá každá buržoazní revoluce vše, co se od ní žádá: posiluje rozvoj kapitalismu.

V úplně jiné situaci je socialistická revoluce. Čím zaostalejší je země, které v důsledku křivolakého průběhu dějin připadla úloha zahájit socialistickou revoluci, tím obtížnější je pro ni přechod od starých, kapitalistických vztahů k socialistickým. Kdyby v ruské revoluci tvůrčí síla lidu, který získal rozsáhlé zkušenosti roku 1905, nevytvořila sověty už v únoru 1917, nemohly by sověty rozhodně převzít moc v říjnu; podařilo se to jen díky tomu, že už existovaly hotové organizační formy hnutí, k němuž se přihlásily milióny lidí. Touto hotovou formou by-

ly sověty, a proto nás očekávaly tak skvělé politické úspěchy a nepřetržitý triumfální pochod, který jsme právě prožili, neboť nová forma politické moci byla připravena a nám jenom zbývalo několika dekrety uzákonit moc sovětů, jež měla v prvních měsících revoluce zárodečnou podobu, a dát jí zákonnou, v ruském státu zakotvenou formu Ruské sovětské republiky. Zrodila se naráz, zrodila se tak snadno proto, že v únoru 1917 masy vytvořily sověty a vytvořily je dokonce dřív, než se k nim mohla kterákoli strana svými hesly přihlásit. Sama nesmírná tvůrčí síla lidu, který získal trpké zkušenosti v roce 1905 a poučil se z nich, vytvořila tuto formu proletářské moci. Úkol zvítězit nad vnitřním nepřítelem byl opravdu velmi snadný. Úkol vytvořit politickou moc byl opravdu velmi snadný, neboť v masách jsme měli oporu, základ této moci. Republika sovětů se zrodila naráz. Zbývaly však ještě dva nesmírně obtížné úkoly, jejichž řešení se rozhodně nemohlo podobat onomu triumfálnímu pochodu naší revoluce v prvních měsících. Nepochybovali jsme, ani jsme nemohli pochybovat, že socialistickou revoluci v budoucnu očekávají nesmírně obtížné úkoly.

Především to byly problémy vnitřní organizace, které musí vyřešit každá socialistická revoluce. Socialistická revoluce se liší od buržoazní právě tím, že buržoazní revoluce už má vytvořené formy kapitalistických vztahů, zatímco sověty jakožto proletářská moc nemají tyto vztahy vytvořeny, nebereme-li v úvahu nejvyspělejší formy kapitalismu, jež v podstatě pronikly pouze do některých špičkových odvětví průmyslu a ve velmi malé míře do zemědělství. Zavedení evidence, kontrola největších podniků, přeměna celé státní mašinérie v jeden velký mechanismus, v hospodářský organismus, který bude pracovat tak, aby se stamilióny lidí mohly řídit jedním plánem, to je ten obrovský organizační úkol, který na nás dolehl. Za nynějších pracovních podmínek rozhodně nepadá v úvahu, aby byl řešen nějakým »hurá« systémem, jakým se

nám dařilo řešit úkoly vyplývající z občanské války. Toto řešení nepadá v úvahu vzhledem k samé podstatě věci. Naše kaledinovce jsme porazili tak snadno a Sovětskou republiku ustavili za zcela nepatrného odporu proto, že tento sled událostí vyplynul z celého objektivního předchozího vývoje, takže zbývalo jenom říct poslední slovo, vyměnit vývěsní štít a místo slov »sovět existuje jako odborová organizace« napsat »sovět je jediná forma státní moci«. Co se týče organizačních úkolů, byla situace úplně jiná. Tady jsme narazili na obrovské potíže. Tady každý, kdo byl ochoten se zamyslet nad úkoly naší revoluce, pochopil, že rozklad, který válka vnesla do kapitalistické společnosti, můžeme překonat jedině namáhavým a dlouhodobým upevňováním sebekázně, že tento rozklad můžeme překonat jedině neobyčejně namáhavou, dlouhodobou a houževnatou prací a zvítězit tak nad živly, které ho prohlubují a revoluci považují za příležitost zbavit se starých pout a co nejvíce ukořistit. V zemi drobných rolníků se v době neuvěřitelného rozvratu muselo nutně objevit mnoho takovýchto živlů, a právě proti nim musíme bojovat. Bude to boj stokrát těžší, který neslibuje žádné okázalé úspěchy, protože jsme teprve teď začali. Toto je naše první bitva. Čekají nás ještě těžké zkoušky. Tady vzhledem k objektivní situaci rozhodně nepostačí triumfální pochod s vlajícími prapory jako při tažení proti kaledinovcům. Každý, kdo by se pokoušel přenést tuto metodu boje na organizační úkoly, které revoluce musí vyřešit, by jako politik, socialista a činitel socialistické revoluce na dobro zkrachoval.

A právě to se přihodilo některým našim mladým soudruhům, kteří byli nadšeni počátečním triumfálním pochodem revoluce^[50], když na ni v konkrétní podobě dolehla druhá z obrovských těžkostí, a to mezinárodní problematika^[51]. Velmi snadno jsme se vypořádali s Kerenského bandami, velmi snadno jsme nastolili ve své zemi moc, bez jakékoli námahy jsme prosadili zákon o soci-

alizaci půdy^[104] a o dělnické kontrole^[106], a toto všechno jsme získali tak snadno jenom proto, že existující příznivé podmínky nás na krátkou dobu uchránily před mezinárodním imperialismem. Mezinárodní imperialismus s veškerou mocí svého kapitálu, se svou vysoce organizovanou vojenskou technikou, skutečnou oporou mezinárodního kapitálu, se nemohl v žádném případě a za žádných okolností smířit s faktem, že paralelně s ním existuje Sovětská republika, a to jak vzhledem ke svému objektivnímu postavení, tak vzhledem k hospodářským zájmům té kapitalistické třídy, kterou ztělesňoval. Nemohl se s tím smířit kvůli obchodním stykům a mezinárodním finančním vztahům. Tady je konflikt nevyhnutelný. Právě v tom spočívá obtížnost revoluce v Rusku, její největší historický problém: musí řešit mezinárodní úkoly, musí vyvolat mezinárodní revoluci, uskutečnit přechod od naší revoluce jako úzce národní k revoluci světové. Tento nepředstavitelně těžký úkol nás čeká. Opakuji, že velmi mnoho našich mladých přátel, kteří se pokládají za levicově orientované, začalo zapomínat na to nejdůležitější, na to, proč jsme v prvních týdnech a měsících obrovského triumfu po Říjnu mohli tak snadno dosahovat jednoho vítězství za druhým. Bylo to mimo jiné jen proto, že zvláště příznivá mezinárodní situace nás na nějaký čas uchránila před imperialismem. Imperialismus nám nevěnoval pozornost a my jsme si mysleli, že ji nemusíme věnovat jemu. Jednotliví imperialisté nám však nevěnovali pozornost jenom proto, že veškerou obrovskou společenskopolitickou a vojenskou sílu soudobého světového imperialismu tehdy rozdělila válka mezi nimi. Imperialističtí dravci, vtaženi do tohoto boje, dospěli až k nepochopitelné krajnosti, k zápasu na život a na smrt, k tomu, že ani jedna z těchto skupin nemohla soustředit proti revoluci v Rusku nějakou rozhodující sílu. Právě taková situace nastala v říjnu. Naše revoluce vypukla právě — je to paradoxní, ale pravdivé — v příznivé době, kdy převáž-

nou většinu imperialistických zemí postihly strašlivé pohromy, kdy přišly o život milióny lidí, národy byly vyčerpány neslýchanými válečnými útrapami a kdy se válčící země ve čtvrtém roce války ocitly ve slepé uličce, na rozcestí, a kdy objektivně vyvstala otázka, zda národy, které se dostaly do takové situace, budou schopny ve válce pokračovat. Jenom díky tomu, že naše revoluce vypukla v této příznivé době, kdy se ani jedna z obou obrovských skupin dravců nemohla ani okamžitě vrhnout na druhou, ani spojit se proti nám — jedině tuto situaci v mezinárodních politických a hospodářských vztazích mohla naše revoluce využít a využila k tomu, aby uskutečnila svůj triumfální pochod evropským Ruskem, přenesla se do Finska a začala pronikat na Kavkaz a do Rumunska. Jedině tím lze vysvětlit, že se v naší straně na vedoucích místech objevili straničtí funkcionáři, lidé s nadprůměrnou intelektuální úrovní, kteří se nechali unést oním triumfálním pochodem a prohlásili: s mezinárodním imperialismem si poradíme, tam také dojde k triumfálnímu pochodu a žádné opravdové potíže se nevyskytnou. A právě tím je objektivní situace za revoluce v Rusku odlišná. Vždyť revoluce jenom využila dočasného zdržení mezinárodního imperialismu, protože se dočasně zastavila mašinerie, která se měla dát do pohybu proti nám, jako se vlak řítí proti trakaři a rozdrtí ho — jenže mašinerie se zastavila, protože se střetly dvě skupiny dravců. Na obou stranách se rozvíjelo revoluční hnutí, ale úplně ve všech imperialistických zemích bylo většinou teprve v počátečním stadiu. Rozhodně se nerozvíjelo takovým tempem jako u nás. Každému, kdo přemýšlel o ekonomických předpokladech socialistické revoluce v Evropě, muselo být zřejmé, že začít revoluci v Evropě je neporovnatelně těžší, než ji začít u nás, ale pokračovat v ní bude těžší u nás než v Evropě. Vzhledem k této objektivní situaci jsme museli prodělat neobyčejně těžký a prudký historický zlom. Po nepřetržitém triumfálním pochodu v říjnu, listopadu a v prosinci

na naší vnitřní frontě, proti naší kontrarevoluci a proti nepřátelům sovětské moci nás čekalo střetnutí s opravdovým mezinárodním imperialismem a s jeho jednoznačně nepřátelským postojem vůči nám. Po období triumfálního pochodu nás čekala neobyčejně obtížná a tíživá situace, kterou samozřejmě nelze překonat slovy a výstižnými hesly — což by bylo každému nejmilejší — neboť masy byly v naší rozvrácené zemi už nepředstavitelně vysílené, byly v takovém stavu, že další boje už nepřipadaly v úvahu. Masy byly tříletou strastiplnou válkou natolik vyčerpány, že už nebyly vůbec bojeschopné. Už před Říjnovou revolucí někteří představitelé řadových vojáků, kteří nepatřili k bolševické straně, neváhali veškeré buržoazii po pravdě říct, že ruská armáda bojovat nebude. Tento stav armády vyvolal obrovskou krizi. Země, v níž převládají drobní rolníci a kterou válka dezorganizovala a přivedla do nelslýchaného stavu, se ocitla v mimořádně tíživé situaci: armádu nemáme, ale budeme muset i nadále žít vedle po zuby ozbrojeného dravce, který ještě zůstal a nadále zůstává dravcem a na kterého pochopitelně neplatí žádná agitace za mír bez anexí a kontribucí. Krotké domácí zvíře leželo vedle tygra a přesvědčovalo ho o správnosti míru bez anexí a kontribucí, přestože takovýto mír mohl být zajištěn jedině tím, že se na tygra zaútočí. Tuto perspektivu se »elita« naší strany — intelligence a část dělnických organizací — snažila zlehčit především frázemi a ujišťováním, že se to nesmí stát. Tento mír byl příliš nepravděpodobnou perspektivou, než abychom my, kteří jsme dosud vedli otevřený boj s rozvinutými prapory a poráželi s bojovým pokřikem všechny nepřátele, mohli ustoupit a přijmout ponižující podmínky. Nikdy. Jako revolucionáři jsme příliš hrdí a v první řadě prohlašujeme: »Němci nebudou schopni útočit.«³

To byla první výmluva, kterou se tito lidé utěšovali. Dějiny nás nyní přivedly do neobyčejně svízelné situace: při mimořádně obtížné organizační práci se budeme mu-

set vyrovnat s mnoha pokořujícími porážkami. Posuzujeme-li situaci z hlediska světových dějin, je nepochybné, že kdyby naše revoluce zůstala osamocena, kdyby neexistovalo revoluční hnutí v dalších zemích, nebyly by žádné vyhlídky na konečné vítězství naší revoluce. Jestliže jsme vzali celou věc do rukou v bolševické straně samé, byli jsme přesvědčeni, že revoluce dozrává ve všech zemích a že i když ne na samém počátku, tak nakonec přes všechny obtíže, které nám způsobí, přes všechny porážky, které nás čekají, mezinárodní socialistická revoluce vypukne, protože se už blíží; dozraje, protože už nazrává a zraje. Opakuji, že naší záchranou před všemi těmito obtížemi je celoevropská revoluce. Vycházíme-li z této pravdy, z úplně abstraktní pravdy, a řídíme-li se jí, musíme dbát, aby se časem nezměnila ve frázi, protože z každé abstraktní pravdy, která je používána bez jakékoli analýzy, se stane fráze. Řeknete-li, že za každou stávkou se skrývá hydra revoluce a že ten, kdo to nechápe, není socialista, je to pravda. Ano, za každou stávkou se skrývá socialistická revoluce. Ale řeknete-li, že každá konkrétní stávka je přímým krokem k socialistické revoluci, vyslovíte prázdnou frázi. To jsme poslouchali »na tomto místě každičký boží den«^[18] a tak se nám to zprotivilo, že dělníci všechny tyto anarchistické fráze odmítli, i když je nesporné, že za každou stávkou se skrývá hydra socialistické revoluce, jako je nesporně nesmyslné tvrdit, že od každé stávky lze přejít k revoluci. Právě tak, jako je zcela nesporné, že všechny obtíže naší revoluce budou překonány teprve tehdy, až dozraje světová socialistická revoluce, která teď všude nazrává, je zcela absurdní tvrdit, že každou jednotlivou a konkrétní nynější obtíž naší revoluce musíme zatajit a prohlašovat: »Hlásím se k mezinárodnímu socialistickému hnutí, tak mohu dělat jakékoli hlouposti.« »Liebknecht nám pomůže, protože stejně zvítězí.« Ten všechno předem tak dokonale zorganizuje a připraví, že budeme přebírat hotové formy, jako jsme přebírali

hotové marxistické učení ze západní Evropy. Možná proto u nás zvítězilo během několika měsíců, zatímco v západní Evropě byla třeba k jeho vítězství celá desetiletí. A tak by bylo úplně zbytečným dobrodružstvím přenášet staré bojové postupy triumfálního pochodu na nové historické období, které už nastalo a postavilo před nás nikoli omšelého Kerenského a Kornilova, nýbrž dravce mezinárodního formátu — imperialismus Německa, kde revoluce pouze zrála, ale zřejmě nedozrála. Stejně dobrodružný charakter mělo tvrzení, že nepřítel se neodváží proti revoluci zaútočit. Brestlitevská jednání⁴ neznamena-
nala, že bychom museli přijmout jakékoli mírové podmínky. Vzhledem k objektivnímu poměru sil by získání oddechu nestačilo. Tato jednání měla ukázat, že Němci zaútočí, že společnost v Německu ještě není tak těhotná revolucí, aby tato revoluce mohla ihned vypuknout. Německé imperialisty nelze obviňovat, že nejednali tak, aby už připravili tento výbuch, čili jak říkají naši mladí přátelé, kteří se považují za levé, takovou situaci, kdy Němci nebudou schopni útočit. Když jim říkáme, že nemáme armádu, že jsme byli nuceni ji demobilizovat — byli jsme nuceni, i když rozhodně nezapomínáme, že vedle našeho krotkého domácího zvířete leží tygr — nechtějí to pochopit. Byli jsme sice nuceni demobilizovat armádu, ale v žádném případě jsme nezapomněli, že válku nelze ukončit tím, že jedna strana vydá rozkaz: »Zapíchněte bodáky do země!«

Jak vůbec došlo k tomu, že ani jeden proud, ani jeden směr, ani jedna organizace naší strany nebyly proti této demobilizaci? To jsme se nadobro zbláznili? Vůbec ne. Důstojníci, kteří nebyli bolševiky, říkali už před Říjnem, že armáda nemůže bojovat a že za několik týdnů ji na frontě nikdo neudrží. Po Říjnu to bylo zřejmé každému, kdo chtěl vidět fakta, neutěšenou trpkou skutečnost, a ne se skrývat nebo si nasazovat klapky na oči a odbývat celou záležitost okázalými frázemi. Armáda fakticky není,

nelze ji udržet. Nejlepší řešení je armádu co nejrychleji demobilizovat. Je to nemocná část organismu, která prožila nepředstavitelné utrpení, je vyčerpaná útrapami války, do níž vstoupila po technické stránce nepřipravená a z níž vyšla v takovém stavu, že při každé ofenzivě propadá panice. Lidem, kteří prožili tak nepředstavitelné útrapy, to nelze klást za vinu. Vojáci naprosto otevřeně říkali ve stovkách rezolucí už v prvním období revoluce v Rusku: »Topíme se v krvi, nemůžeme bojovat.« Bylo možné uměle oddalovat konec války, bylo možné tolerovat machinace Kerenského, bylo možné konec o několik týdnů oddálit, ale objektivní realita si razila cestu. Je to nemocná část státního organismu Ruska, která už nesnese další útrapy této války. O co dříve ji budeme demobilizovat^[29], o to dříve se vstřebá do ostatních částí, které ještě nejsou tak nemocné, a o to dříve bude země připravena na nové těžké zkoušky. S těmito pocity jsme jednomyslně, bez nejmenšího protestu schvalovali rozhodnutí demobilizovat armádu^[50], rozhodnutí z hlediska zahraničních událostí nesmyslné. Byl to správný krok. Říkali jsme, že představa o udržení armády je lehkomyšlná a iluzorní. Čím dříve bude armáda demobilizována, tím dříve se začne uzdravovat celý společenský organismus. Proto bylo tak velkým omylem a tak politováníhodným přeceněním událostí revoluční heslo »Němci nejsou schopni útočit«, z něhož vyplynulo další: »Můžeme prohlásit válečný stav za ukončený. Ani válku, ani podepsání míru.«^[65] Ale co když Němci zaútočí? »Ne, nebudou schopni útočit.« Máte přece právo rozhodovat o budoucnosti mezinárodní revoluce, ale i položit si konkrétní otázku, zda se stanete přísluhovači německého imperialismu, až tento okamžik přijde. Ale my všichni, kteří jsme se po Říjnu 1917 stali obranáři a proklamujeme obranu vlasti, my všichni jsme si uvědomili, že jsme se rozešli s imperialisty nikoli slovy, ale skutky: zrušili jsme tajné smlouvy^[129]⁵, porazili jsme ve své zemi buržoazii a na-

bídli jsme otevřený, čestný mír, takže všechny národy mohly opravdu poznat naše skutečné úmysly. Jak mohli lidé, jimž šlo doopravdy o obranu Sovětské republiky, přistoupit na takové dobrodružství, které už přineslo své plody? To je fakt, protože těžká krize, kterou naše strana prožívá v souvislosti s tím, že se v ní utvořila »levá« opozice, je jednou z největších krizí, jaké kdy revoluce v Rusku prožila.

Krize bude překonána. Ani naší straně, ani naší revoluci nezlomí vaz, ačkoli v dané situaci nebylo od toho daleko a bylo to zcela možné. Zárukou toho, že nám to nezlomí vaz, je fakt, že lze s ohledem na události místo starého způsobu řešení frakčních neshod spoustou článků, diskusí a četnými roztržkami ukázat lidem nový způsob zkoumání věcí. Znamená to ověřovat si všechno na faktech a událostech a poučovat se ze světových dějin. Říkáte, že Němci nemohou útočit. Z vaší taktiky vyplývalo, že válečný stav je možné prohlásit za skončený. Dějiny vám daly lekci a tuto iluzi vyvrátily. Ano, revoluce v Německu se rozvíjí, ale ne tak, jak bychom si přáli, ne tak rychle, jak by to vyhovovalo inteligenci v Rusku, ne takovým tempem, jakým pokračovaly naše dějiny v říjnu, kdy jsme v každém městě, do něhož jsme přišli, vyhlásili sovětskou moc a během několika dní se k nám přidalo devět desetin dělníků. Revoluce v Německu nepostupuje bohužel tak rychle. Kdo má tedy s kým počítat: my s ní, nebo ona s námi? Přáli jste si, aby počítala s vámi, ale dějiny vám daly lekci. To je poučení, neboť naprosto jasně víme, že bez revoluce v Německu jsme ztraceni, snad ne v Moskvě a v Petrohradu, ale ve Vladivostoku a v ještě vzdálenějších oblastech, do nichž se třeba budeme muset přesunout a jejichž vzdálenost je možná větší než mezi Moskvou a Petrohradem; jedno je však jisté, že bez revoluce v Německu budeme překonávat všemožné peripetie, ale stejně budeme ztraceni. V žádném případě to však neovlivní naše přesvědčení, že i nej-

těžší situace musíme umět překonat bez siláckých řečí.

Revoluce nevypukne tak brzy, jak jsme očekávali. Dějiny to dokázaly a my to musíme umět přijmout jako fakt, musíme se naučit počítat s tím, že světová socialistická revoluce ve vyspělých zemích nemůže vypuknout tak snadno, jako vypukla revoluce v Rusku — v zemi Mikuláše a Rasputina, kde obrovské části obyvatelstva bylo zcela lhostejné, jaké národy žijí někde na okrajových územích a co se tam děje. V takové zemi bylo snadné zahájit revoluci — šlo to jako po másle.

Začít však bez přípravy uskutečňovat revoluci v zemi, v níž se rozvinul kapitalismus, který přinesl i tomu poslednímu člověku demokratickou kulturu a organizovanost, je nesprávné a nesmyslné. Tady se teprve blížíme k strastiplnému období počátku socialistických revolucí. Taková je realita. Nevíme, a nikdo to neví, revoluce možná zvítězí — je to docela dobře možné — během několika týdnů, nebo dokonce během několika dnů, ale na to nelze spoléhat. Musíme být připraveni na neobyčejně velké potíže, na neobyčejně těžké porážky, které jsou nevyhnutelné, protože v Evropě revoluce ještě nezačala, i když tam může začít zítra. Až vypukne, přestanou nás trápit naše pochybnosti, revoluční válka přestane být problémem a bude nás čekat jenom nepřetržitý triumfální pochod. Bude tomu tak, určitě k tomu dojde, ale zatím tomu tak není. To je evidentní fakt, který nám dějiny vstípily a kterým nás citelně zasáhly — ale kdo něco zakusil, vydá za dva, kteří nic neprožili. Proto se domnívám, že když už dějiny nesplnily naši naději, že Němci nebudou schopni útočit a že tedy můžeme jít »do toho hurá systémem«, masy v celém Sovětském Rusku se díky našim sovětům z toho velmi rychle poučí. Všechno je v pohybu, lidé se scházejí, připravují se na sjezd, schvalují rezoluce a přemýšlejí o tom, co se stalo. Nevedou se staré předrevoluční spory, které nevybočovaly z úzce stranického rámce, všechna usnesení jsou předkládána

k projednání masám, které požadují, aby jejich správnost byla ověřována v praxi, činy, a které by se nikdy nedaly unést lehkovážnými projevy, nikdy by se nedaly svést z cesty dané objektivním průběhem událostí. Obtíže, které musíme překonat, lze jistě nějak omluvit, mluvíme-li s příslušníkem inteligence nebo s levým bolševikem: ten se samozřejmě může vyhnout otázce, že armádu nemáme a že revoluce v Německu nevypukla. Ale masy — to jsou milióny lidí a politika začíná tam, kde jsou milióny; nezačíná tam, kde jsou tisíce, ale tam, kde jsou milióny, tam teprve začíná opravdová politika; milióny vědí, co je to armáda, viděly vojáky vracející se z fronty. Vědí, máme-li na mysli skutečné masy, a ne jednotlivce, že bojovat nemůžeme, že každý člověk vytrpěl na frontě tolik, kolik si ani nedovedeme představit. Masy pochopily pravdu, že když nemáme armádu a vedle vás je dravec, bude nutně podepsat i tu nejméně tíživou a ponižující mírovou smlouvu. Dokud nevypukne revoluce, dokud neozdravíte svou armádu, dokud ji nepošlete domů, je to nevyhnutelné. Do té doby se nemocný neuzdraví. Jenže německého dravce nepřemůžeme tím, že »do toho« půjdeme, s ním si neporadíme, jako jsme si poradili s Kerenským a Kornilovem. To je poučení, které masy pochopily bez různých výhrad, jimiž se pokoušeli argumentovat lidé, kteří se chtěli vyhnout trpké skutečnosti.

Nejprve nepřetržitý triumfální pochod v říjnu a listopadu, a potom najednou by mohl německý dravec revoluci v Rusku během několika týdnů rozdrtit a ona je ochotna přijmout podmínky lupičské smlouvy. Ano, dějinné zvraty jsou velmi těžké, u nás byly všechny takovéto zvraty těžké. Když jsme roku 1907 podepsali doma nepředstavitelně ponižující smlouvu se Stolypinem, když jsme museli projít chlévem Stolypinovy dumy, když jsme podepisovali monarchistické prohlášení⁶ a brali tak na sebe jisté závazky, prožívali jsme ve srovnání se současností v malé míře totéž. Tehdy lidé, kteří tvořili nejlepší

předvoj revoluce (a vůbec nepochybovali o tom, že mají pravdu), říkali: »Jsmo hrdí revolucionáři, věříme v ruskou revoluci a do legálních Stolypinových orgánů nikdy nevstoupíme.« Vstoupíte. Život mas i dějiny mají větší váhu než vaše ujišťování. Nevstoupíte-li, dějiny vás k tomu donutí. To byli krajní levičáci, po nichž jako po frakci zůstal při prvním dějinném zvratu pouhý dým. Jestliže jsme dokázali zůstat revolucionáři, pracovat za ubíjejících podmínek a znovu z této situace vybřednout, dokážeme z ní vybřednout i nyní, protože to není nějaký náš rozmar, nýbrž objektivní nutnost, která v nesmírně rozvrácené zemi vznikla proto, že revoluce v Evropě si dovolila navzdory našemu přání se opozdit, zatímco německý imperialismus si dovolil navzdory našemu přání útočit.

Teď je třeba umět ustupovat. Tuto neuvěřitelně trpkou a smutnou skutečnost nemůžeme zastříť frázemi. Musíme říct: Kéž bychom ustoupili alespoň trochu disciplinovaně. V naprostém pořádku ustoupit nemůžeme — kéž ustoupíme alespoň trochu disciplinovaně a získáme alespoň nějaký čas, aby se nemocná část našeho organismu poněkud zotavila. Organismus je celkově zdravý a nemoc překoná. Nemůžeme však žádat, aby ji překonal okamžitě a naráz, utíkající armádu nelze zastavit. Když jsem řekl jednomu našemu mladému příteli, který se snažil být levý, »soudruhu, odjeďte na frontu a podívejte se, co se tam děje v armádě«, cítil se tím dotčen: »Chtějí nás poslat do vyhnanství; abychom tu neagitovali pro vznešené zásady revoluční války.« Když jsem mu to navrhoval, opravdu jsem neměl v úmyslu posílat frakční odpůrce do vyhnanství, navrhoval jsem jen, aby se jel podívat, v jak neslýchaném rozsahu se začala armáda rozpadat. Věděli jsme to už dříve a ani tehdy nebylo možné nevidět, že tu rozklad dosáhl kolosálních rozměrů a že se dokonce naše děla prodávají za pár grošů Němcům. Věděli jsme to, stejně jako víme, že armádu nelze udržet, ale spoléhat na to, že Němci nebudou útočit, bylo velmi dobrodružné.

Jestliže revoluce v Evropě vypukne později, čekají nás nejtěžší porážky, protože nemáme armádu, protože jsme se nezorganizovali a protože tyto dva úkoly teď nelze vyřešit. Nedovedeme-li se přizpůsobit, nechceme-li se plazit po břiše v blátě, nejsme revolucionáři, ale žvanilové, a já nenavrhuji tento postup proto, že se mi líbí, ale proto, že jiná cesta neexistuje, neboť dějiny se neutvářely tak příznivě, aby revoluce dozrávala všude současně.

Situace je taková, že občanská válka začala jako pokus o střetnutí s imperialismem, jako pokus, jenž dokázal, že imperialismus je nadobro prohnílý a že v každé armádě se aktivizují proletářské síly. Ano, dožijeme se mezinárodní světové revoluce, ale zatím je to velmi hezká pohádka, velmi krásná pohádka, a já plně chápu, že děti krásné pohádky milují. Ale ptám se, zda je správné, aby opravdový revolucionář věřil pohádkám. Každá pohádka má také reálné prvky: kdybyste dětem vyprávěli pohádku, ve které kohout a kočka nemluví lidskou řečí, nezajímala by je. Stejně jako když lidem říkáte, že občanská válka v Německu vypukne, a současně je ujišťujete, že místo střetnutí s imperialismem se uskuteční mezinárodní revoluce v polních podmínkách^[103]⁷, lid prohlásí, že jej klamete. Tím jenom ve svém pojetí, ve svých přáních překonáváte obtíže, které nastolily dějiny. Dokáže-li německý proletariát vystoupit, bude to dobré. Ale máte nějaké propočty, vynalezli jste přístroj, jenž by zjistil, v který určitý den se revoluce v Německu zrodí? Ne, nevíte to a my taky ne. Spoléháte jenom na jedno. Vypukne-li revoluce, je všechno zachráněno. Samozřejmě! Nebude-li však postupovat tak, jak si přejeme, například když zítra nezvítězí, co potom? Pak vám masy řeknou: jednali jste jako dobrodruzi, spoléhali jste na příznivý průběh událostí, ale ten nenastal. Ukázalo se, že nejste schopni zvládnout vzniklou situaci, která se nepodobá mezinárodní revoluci, jež nevyhnutelně vypukne, ale dosud nedozrála.

Začalo období nejtěžších porážek, jež po zuby ozbroje-

ný imperialismus způsobil zemi, která demobilizovala svou armádu a která ji demobilizovat musela. To, co jsem předvídal, se přesně splnilo. Místo brestlitevského míru jsme vinou těch, kteří ho nepřijali, získali mír, jenž znamená ještě větší ponížení. Věděli jsme, že vinou armády uzavíráme mír s imperialismem. Seděli jsme u stolu s Hoffmannem, a ne s Liebknechtem — a tím jsme pomohli revoluci v Německu. Ale vy teď pomáháte německému imperialismu, protože jste mu vydali miliónové hodnoty — děla a granáty. A to musel předvídat každý, kdo viděl, v jak neuvěřitelně zoufalém stavu je armáda. Při sebemenším útoku Němců bychom byli nevyhnutelně a neodvratně ztraceni, to tvrdil každý poctivý člověk, který se vrátil z fronty. Stali jsme se kořistí nepřítele během několika dní.

Po této poučné lekci překonáme naše neshody i naši krizi, ať je nemoc jakkoli těžká, protože nám přijde na pomoc mnohem spolehlivější spojenec: světová revoluce. Když se mluví o ratifikaci tohoto tylžského míru⁸, neslýchaného a mnohem víc ponižujícího a lupičského míru, než je brestlitevský, odpovídám: rozhodně ano. Musíme to udělat, protože to posuzujeme z hlediska mas. Pokus aplikovat taktiku použitou v jedné zemi v říjnu a listopadu, taktiku triumfálního období revoluce, aplikovat ji v naší fantazii na vývoj událostí světové revoluce — to je pokus odsouzený k nezdaru. Když mi někdo tvrdí, že oddech je fantazie, když list nazvaný Kommunist⁹ — zřejmě podle Komuny — stále věnuje celé sloupce tomu, aby vrátil teorii oddechu, tak říkám: Prožil jsem mnoho srážek a neshod mezi frakcemi a mám proto značné praktické zkušenosti; musím však uznat evidentnost toho, že starým způsobem — neshody mezi frakcemi ve straně — se takhle nemoc nevyлéčí, protože ji dříve vyлéčí život. Život běží velmi rychle. V tomto směru působí skvěle. Dějiny pohánějí jeho lokomotivu tak rychle, že ještě než redakce listu Kommunist stihne vydat další číslo, začne

většina dělníků v Petrohradu ztrácet iluze o jeho názorech, neboť život ukazuje, že oddech už nastal. Tak tedy právě podepisujeme mír, máme oddech, lépe ho využíváme k obraně vlasti — protože kdybychom válčili, museli bychom zastavit onu panicky utíkající armádu; a naši soudruzi ji zastavit nemohou a nemohli, protože válka je průkaznější než poučování a desetitisíce úvah. Jestliže nepochopili objektivní situaci, nemohou armádu zastavit a nezastavili by ji. Tato nemocná armáda infikovala celý organismus a my jsme utrpěli novou neslýchanou porážku, nový úder zasazený revoluci německým imperialismem — těžký úder, protože jsme se lehkomyšlně bez kulometů vydali napospas úderům imperialismu. Zatím využijeme oddech k tomu, abychom přesvědčili lidi o nutnosti semknout se a bojovat, abychom říkali dělníkům a rolníkům v Rusku: »Bud'te ukázněni a zaveďte přísnou disciplínu, jinak po vás bude tak jako teď šlapat německá bota, bude po vás nevyhnutelně šlapat tak dlouho, dokud se lidé nenaučí bojovat a budovat armádu schopnou ne utíkat, nýbrž podstupovat neslýchané útrapy.« Je to nevyhnutelné proto, že revoluce v Německu dosud nevypukla a nelze zaručit, že vypukne zítra.

Proto teorii oddechu, kterou naprosto odmítá záplava článků v listu Kommunist, prověřuje sám život. Všichni chápou, že oddech je tu, že ho každý využívá. Předpokládali jsme, že Petrohrad ztratíme během několika dnů, když postupující německá vojska byla od něj vzdálena několik dní pochodu a nejlepší námořníci a putilovovci byli přes veškeré své obrovské nadšení osamoceni, když se rozšířily neslýchaný chaos a panika, jež donutily vojska utíkat až ke Gatčině, když se nám stávalo, že jsme dobývali zpět místa, která jsme neztratili, a to tím způsobem, že telegrafista dorazil do stanice, sedl si k aparátu a vyřukával: »Není tu ani jeden Němec. Stanici jsme obsadili my.« Za několik hodin mi telefonicky hlásili z komisariátu dopravy: »Obsadili jsme další stanici a blížíme

se k Jamburgu. Není tu ani jeden Němec. Telegrafista plní své úkoly.« Vidíte, co jsme prožívali. To je skutečná historie jedenáctidenní války¹⁰. Vylíčili nám ji námořníci a putilovovci, které bychom měli pozvat na sjezd sovětů. Ať řeknou pravdu. Je to nesmírně trpká, nepříjemná, bolestná a ponižující pravda, ale je stokrát účinnější a lidé v Rusku ji chápou.

Máte samozřejmě právo horovat pro mezinárodní revoluci v polních podmínkách, protože se jednou uskuteční. Všechno se uskuteční, až přijde čas, ale nyní upevňujte sebekázeň, podřizujte se stůj co stůj tak, aby zavládl vzorný pořádek, aby se dělníci učili bojovat alespoň hodinu denně. To je trochu obtížnější než vymyslet krásnou pohádku. Taková je skutečnost, tím pomáháte revoluci v Německu i mezinárodní revoluci. Nevíme, kolik dní oddechu nám dali, ale máme ho. Musíme rychleji demobilizovat armádu, protože je to nemocný orgán, a zatím budeme pomáhat revoluci ve Finsku.¹¹

Samozřejmě že porušíme smlouvu, už jsme ji porušili nejméně stokrát. Jenom děti mohou nechápat, že v takové době, kdy nastává dlouhé, strastiplné období osvobodování, které právě vytvořilo a pozvedlo na nepoměrně vyšší vývojový stupeň sovětskou moc — jedině děti mohou nechápat, že taková situace vyžaduje dlouhý a uvážlivý boj. Potupná mírová smlouva vybízí k povstání, ale když soudruzi z časopisu *Kommunist* uvažují o válce, apelují na city, a přitom zapomínají, že lidé zatínali pěsti, před očima se jim dělaly krvavé mžitky. Co říkají? »Uvědomělý revolucionář to nemůže přežít, nesnese takovou hanbu.« Jejich list má název *Kommunist*, ale měl by se jmenovat *Šljachtič* [Šlechtic], neboť posuzuje věci jako šlechtic, který umírá a přitom v efektní póze s kordem v ruce zvolá: »Mír je hanba, válka je čest!«^[119] Posuzují věci jako šlechtic, kdežto já jako rolník.

Jestliže přijímám mír, když armáda utíká a nemůže nic jiného dělat, nechce-li ztratit tisíce lidí, přijmu ho, aby to ne-

dopadlo ještě hůř. Že smlouva je potupná? Ale každý rozvázný rolník a dělník mi dá za pravdu, protože chápe, že mír umožní seskupit síly. Z dějin víme — nejednou jsem se na to odvolával — z dějin víme, jak se Němci osvobozovali od Napoleona po tylžském míru; úmyslně jsem nazval tento mír tylžským, přestože jsme nepodepsali to, co bylo v něm: povinnost posílat svá vojska na pomoc dobyvateli, aby si mohl podmaňovat jiné národy — to se v dějinách stávalo a stane se to i u nás, budeme-li spoléhat jenom na mezinárodní revoluci v polních podmínkách. Dejte pozor, aby vás dějiny nezavedly až k této formě vojenského otroctví! Dokud socialistická revoluce nezvítězí ve všech zemích, může Sovětská republika upadnout do otroctví. Napoleon přinutil Němce přijmout v Tylži neslýchaně potupné mírové podmínky. Tam se situace vyvinula tak, že mír byl uzavírán několikrát. Tehdejší Hoffmann — Napoleon se snažil nachytat Němce na porušování míru, a nás se snaží Hoffmann nachytat na totéž. My se však vynasnažíme, aby nás nenachytal příliš brzy.

Poslední válka přinesla lidem v Rusku trpkou, nepřijemnou, ale závažnou lekci — organizovat se, ukáznit se a podřídit se, zavádět vzornou kázeň. Učte se od Němců jejich kázni, jinak jsme ztracený národ a budeme žít věčně v otroctví.

Takový a žádný jiný byl průběh dějin. Dějiny nám napovídají, že mír je oddech pro válku a válka je způsob, jak získat poněkud lepší nebo horší mír. V Brestu byl vzájemný poměr sil takový, že jsme přijímali mír jako poražení, nebyl to však mír ponižující. Ve Pskově byl poměr sil takový, že nám byl nabídnut mír ostudný, značně víc ponižující, kdežto v Petrohradu a v Moskvě nám bude v další etapě nadiktován mír, který nám způsobí ještě mnohem větší ponížení. Neřekneme, že sovětská moc je pouze forma, jako nám to řekli mladí moskevští přátelé^[101] ¹², neřekneme, že pro určité revoluční zásady je možné obětovat obsah, ale řekneme: Ať lid v Rusku po-

chopí, že se musí ukáznit a organizovat, a pak bude schopen vydržet každý tylžský mír. Celé dějiny osvobozenec-kých válek dokazují, že pokud se jich účastnily široké masy, přicházelo osvobození rychle. Říkáme: Je-li průběh dějin takový, budeme muset obětovat mír a vrátit se k válce a budeme to možná muset udělat brzy. Každý člověk musí být připraven. Vůbec nepochybuji, že se Němci připravují za Narvou, je-li ovšem pravda, co uvádějí všechny noviny, že Narva nebyla dobyta; a když ne v Narvě, tak u Narvy, když ne v Pskově, tak u Pskova. Němci shromažďují svou pravidelnou armádu a budují železnice, aby se dalším skokem zmocnili Petrohradu. Toto zvíře skáče dobře. To už dokázalo. A vůbec nepochybujeme, že skočí zase. Proto musíme být připraveni, musíme se umět spokojit třeba jen s jedním dnem oddechu, a ne se tvářit povzneseně, neboť i jeden den lze využít k evakuaci Petrohradu, jehož obsazení znamená pro statisíce našich proletářů neslýchané útrapy. Znovu opakuji, že jsem ochoten a budu pokládat za svou povinnost podepsat smlouvu, která bude dvacetkrát nebo stokrát víc ponižující, abych získal alespoň několik dní na evakuaci Petrohradu, neboť tím chci zmírnit útrapy dělníků, kteří se jinak mohou dostat pod jařmo Němců; chci usnadnit odvezení takového nezbytného materiálu z Petrohradu, jako je střelný prach aj., protože jsem obranář a protože schvaluji přípravu armády — třeba v nejvzdálenějším týlu, kde se teď léčí nynější demobilizovaná nemocná armáda.

Nevíme, jak dlouho budeme odpočívat, ale budeme se snažit tuto příležitost využít. Možná že oddech bude delší, ale třeba potrvá jen několik dní. Všechno je možné, to nikdo neví a vědět nemůže, protože všechny velmoci jsou poutány, vázány a nuceny bojovat na několika frontách. Hoffmannův postup je určován jednak tím, že potřebuje zničit Sovětskou republiku, jednak tím, že válčí na mnoha frontách, a také tím, že v Německu dozrává a sílí revo-

luce. Hoffmann to ví a údajně nemůže v tomto okamžiku obsadit Petrohrad nebo Moskvu. Ale může to udělat zítra, to je docela dobře možné. Opakuji, že v okamžiku, kdy armáda je skutečně nemocná, kdy využíváme za každou cenu jakoukoli příležitost, abychom získali alespoň jeden den oddechu, říkáme, že každý obezřetný revolucionář, který je spjat s masami a ví, co je to válka a co jsou to masy, je musí ukáznit a vyléčit, musí se snažit povzbudit je k nové válce; každý takový revolucionář nám dá za pravdu, uzná i každou potupnou smlouvu za oprávněnou, neboť to odpovídá zájmu proletářské revoluce a obnovy Ruska, zájmu toho, aby se Rusko zbavilo nemocného orgánu. Každý rozumně uvažující člověk chápe, že podepsáním tohoto míru nezastavujeme naši dělnickou revoluci; každý chápe, že podepsáním míru s Němci nezastavujeme svou vojenskou pomoc: posíláme Finům zbraně, ale ne oddíly neschopné boje.

Možná přijmeme válku, možná zítra vydáme i Moskvu, ale potom přejdeme do útoku: proti nepřátelské armádě postavíme svou armádu, nastane-li ve smýšlení lidí obrat, který dozrává a který si možná vyžádá i hodně času, avšak nastane, až široké masy řeknou něco jiného, než říkají teď. Musím přistoupit i na ten nejtíživější mír, protože nemohu prohlásit, že taková doba nastala. Až přijde doba nového rozmachu, všichni to pocítí a uvidí, že ruský člověk není hlupák; uvidí a pochopí, že je nutná zdrženlivost a že toto heslo je třeba prosadit — to je hlavní úkol sjezdu naší strany a sjezdu sovětů.

Musíme umět pracovat v nových podmínkách. Je to nesrovnatelně obtížnější, ale rozhodně ne beznadějně. Vůbec to neohrozí sovětskou moc, neohrozíme-li ji nějakým hloupým avanturismem my sami. Přijde čas, kdy lid řekne: Už se nenechám dál týrat! To se ale může stát tehdy, když nepřistoupíme na tento avanturismus a dokážeme pracovat v obtížných podmínkách bez ohledu na nelslychaně ponižující smlouvu, kterou jsme v těchto dnech

podepsali, neboť pouhou válkou, pouhou mírovou smlouvou se taková historická krize nevyřeší. Lidé v Německu byli spoutáni svou monarchistickou organizací, když byl podepsán tylžský mír roku 1807, po několika ponižujících mírech, které se staly oddechem k novému ponižování a k novému porušování míru. Organizování mas prostřednictvím sovětů usnadní naši úlohu.

Musíme mít jediné heslo: důkladně se učit vojenskému umění a zavést pořádek na železnicích. Bez železnic by byla socialistická revoluční válka tou nejhorší zradou. Je nutné zavést pořádek a využít veškerou energii a veškerou sílu k vytvoření toho nejlepšího, co revoluce má.

Když už vám byl oddech poskytnut, využijte ho, i kdyby trval třeba jen hodinu, abyste udrželi spojení se vzdáleným týlem a budovali tam nové armády. Zbavte se iluzí, za které vás život potrestal a bude trestat ještě víc. Čeká nás období nejtěžších porážek, už je tady a musíme ho brát v úvahu, musíme být připraveni na usilovnou práci v ilegálních podmínkách, v podmínkách vědomého otročení Němcům: není důvod to přikrášlovat, je to skutečně tylžský mír. Dokážeme-li takto postupovat, můžeme bez ohledu na všechny porážky s absolutní jistotou říci, že zvítězíme. (Potlesk.)

Stručná novinová zpráva otištěna

9. března (24. února) 1918

v Pravdě, č. 45

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
K P O L I T I C K Ě Z P R Á V Ě
Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U
8. B Ř E Z N A

Soudružky a soudruzí, dovolte, abych začal poměrně drobnými poznámkami a od konce. Soudruh Bucharin dospěl v závěru svého vystoupení až k tomu, že nás srovnal s Petljurou. Domnívá-li se, že je to pravda, jak potom s námi může zůstat v jedné straně? Není to jenom fráze? Kdyby to byla skutečně pravda, nebyli bychom samozřejmě v jedné straně. To, že jsme pohromadě, dokazuje, že z devíti desetin s Bucharinem souhlasíme. Dodal ovšem několik revolučních frází o tom, že jsme chtěli zradit Ukrajinu. Jsem přesvědčen, že o takových vyložených hloupostech nestojí ani za to mluvit. Vrátím se k soudruhu Rjazanovovi, a tady bych chtěl podotknout, že podobně jako výjimka, která se vyskytne jednou za deset let, potvrzuje pravidlo, podařilo se i jemu bezděčně pronést závažné tvrzení. (Potlesk.) Řekl, že Lenin ustupuje, aby získal čas. To je skoro filozofická úvaha. Tentokrát to dopadlo tak, že soudruh Rjazanov pronesl opravdu velice závažné tvrzení, v němž spočívá celá podstata: chci ustoupit skutečnému vítězi, abych získal čas. V tom a jedině v tom je celá podstata věci. Všechno ostatní je jenom řečnění: nevyhnutelnost revoluční války, aktivizace rolnictva aj. Když soudruh Bucharin líčí věc tak, že na možnost války nemohou existovat dva názory, a říká »zeptejte se kteréhokoli vojáka« (zapsal jsem si jeho slova), když staví otázku tak, že se ptá kteréhokoli vojáka, odpovím mu: Jedním takovým vojákem byl francouzský důstojník, s nímž jsem nedávno mluvil¹³. Díval se na mne

samozřejmě nenávistně, vždyť jsem zaprodal Rusko Němcům, a řekl: »Jsem rojalista a stoupenec monarchie i ve Francii, ale jsem i pro porážku Německa. Nemyslete si, že jsem přívrženec sovětské moci« — jak by si to někdo mohl myslet, když jde o monarchistu — »ale byl jsem pro to, abyste v Brestu podepsali mírovou smlouvu, protože to bylo nevyhnutelné.« Tady máte to své »zeptejte se kteréhokoli vojáka«. Kterýkoli voják by musel říct to, co já: smlouvu v Brestu bylo nutné podepsat. Jestliže nyní z Bucharinova vystoupení vyplývá, že už se názorově tolik nerozcházíme, je to proto, že jeho stoupenec zatajili hlavní příčinu neshod.

Když nás teď Bucharin^[48] napadá za to, že jsme zdemoralizovali masy, má úplnou pravdu, jenomže napadá sám sebe, a ne nás. Kdo navařil tuto kaši v ústředním výboru? Vy, soudruhu Bucharine. (Smích.) Můžete sebevíc křičet »ne«, pravda stejně zvítězí: jsme tu mezi svými v jedné soudružské rodině, na svém vlastním sjezdu, nemusíme nic tajit a budeme muset říct pravdu. A pravda je taková, že v ústředním výboru existovaly tři směry. 17. února Lomov a Bucharin nehlasovali. Žádal jsem, aby se hlasování opakovalo a rozšířilo tak, aby každý člen strany měl možnost zajít do sekretariátu a podívat se na hlasování — na historické hlasování z 21. ledna, které ukázalo, že kolísali právě oni, kdežto my jsme vůbec nekolísali a říkali jsme: »Přijměme mír v Brestu, lepšího míru nedosáhneme, abychom mohli připravovat revoluční válku.« Teď jsme už získali pět dní na evakuaci Petrohradu. Právě byla uveřejněna výzva Krylenka a Podvojského¹⁴, kteří nepatřili k levici a o nichž se Bucharin pohrdavě vyjádřil^[138], že Krylenko »je v kursu«, jako bychom si to, o čem Krylenko referoval, sami vymysleli. My s tím na-prosto souhlasíme; vždyť je to realita, vždyť právě vojáci dokazovali, co jsem říkal, ale vy máte výmluvu, že Němci nebudou útočit. Cožpak je možné srovnávat tuto situaci s říjnem, kdy nešlo o techniku? Chcete-li vzít v úvahu

fakta, vezměte v úvahu, že jsme se rozcházel v tom, že nelze zahájit válku, když je evidentně nevýhodná. Velmi mě udivilo, že soudruh Bucharin se v úvodu své závěrečné řeči^[41] hodně nahlas zeptal, zda je válka v nejbližší budoucnosti možná. Odpovídám bez váhání: Je možná, ale teď musíme přijmout mír. V tom není žádný rozpor.

Po těchto stručných poznámkách zevrubně odpovím předchozím řečníkům. Pokud jde o Radka, musím udělat výjimku. Je tu však vystoupení soudruha Urického. Co v něm bylo kromě Canossy¹⁵, »zrady«, »ustoupili«, »přízpůsobili se«? Co to má znamenat? Nepřevzali jste náhodou tuto kritiku z novin levých eserů? Soudruh Bubnov nám přečetl prohlášení^[41], které předložili ústřednímu výboru ti jeho členové, kteří se považují za velmi levé a kteří doslova demonstrovali před celým světem: »Ústřední výbor svým jednáním poškozují mezinárodní proletariát.« Není tohle fráze? »Demonstrovat před celým světem bezmocnost!« Čím ji demonstrujeme? Tím, že jsme nabídli mír? Tím, že armáda se dala na útěk? Cožpak jsme nedokázali, že teď začít válku proti Němcům a nepřijmout brestlitevský mír znamená ukázat světu, že naše armáda je nemocná a nechce bojovat? Bubnov tvrdí úplný nesmysl, že kolísání jsme způsobili výhradně my — došlo k němu proto, že naše armáda je nemocná. Ať by to bylo kdykoli, oddech byl nutný. Kdyby vaše strategie byla správná, měli bychom měsíc oddechu, ale protože správná nebyla, máme jenom pět dní — i ty jsou dobré. Dějiny válek dokazují, že panicky utíkající armádu lze někdy zastavit během několika dní. Kdo dnes nepřijímá a nepodepíše ďábelský mír, je frazér, a ne stratég. V tom je celé neštěstí. Když mi členové ústředního výboru píšou o »demonstraci bezmocnosti« a o »zradě«, jsou to ty nejškodlivější a nejbanálnější dětinské fráze. Demonstrovali jsme bezmocnost tím, že jsme se pokusili bojovat, když se nedalo demonstrovat a když se útoku proti nám nedalo vyhnout. Pokud jde o pskovské rolníky, po-

zveme je na sjezd sovětů, aby tam pověděli, jak si počínají Němci, aby vyvolali takovou psychózu, kdy voják, jenž ochořel panickým útekem, se začne uzdravovat a řekne: »Ano, teď jsem pochopil, že to není ta válka, kterou bolševici slibovali ukončit — tohle je nová válka, kterou vedou Němci proti sovětské moci.« Tehdy začne uzdravování. Vy však kladete otázku, na niž nelze odpovědět. Nikdo neví, jak dlouho bude oddech trvat.

Dále se musím zmínit o stanovisku soudruha Trockého. V jeho činnosti je třeba rozlišovat dvě stránky. Když zahájil jednání v Brestu a skvěle jich využil k agitaci, všichni jsme s ním souhlasili. Citoval část rozhovoru se mnou, ale já dodávám: dohodli jsme se spolu, že se budeme držet až do ultimáta Němců a po ultimátu se vzdáme. Němci nás podvedli: ze sedmi dnů nám pět ukradli¹⁶. Pokud taktika Trockého sledovala průtahy, byla správná. Nesprávnou se stala tehdy, když byl válečný stav prohlášen za ukončený a mír nebyl podepsán. Navrhl jsem zcela jednoznačně podepsání míru. Lepšího míru než brestlitevského jsme dosáhnout nemohli. Každému je jasné, že oddech by trval měsíc a že bychom na tom určitě neprodělali. Historie to ale už odvála a nemá cenu na to vzpomínat. Je však směšné, když Bucharin říká: »Život ukáže, že pravdu jsme měli my.« Pravdu jsem měl já, protože jsem o tom psal už roku 1915: »Je třeba se připravovat k vedení války, válka je nevyhnutelná, blíží se a přijde.^[74]* Ale mír měl být přijat a neměli jsme se zbytečně tvářit povzneseně. Bylo to tím nutnější, že k válce dojde. Alespoň teď usnadňujeme evakuaci Petrohradu a už jsme ji usnadnili. To je fakt. Když soudruh Trockij vznáší nové požadavky slovy: »slibte, že nepodepíšete mír s Vynnyčenkem,« říkám, že k takovému slibu se v žádném případě nezavážu¹⁷. Kdyby se k němu zavázal sjezd, ani já, ani žádný z mých stoupenců nebude ochotný nést za to

* Srov. Sebrané spisy 27, Praha 1986, s. 69. *Red.*

odpovědnost. Znamenalo by to, že bychom místo jasné linie manévrovat — podle možnosti ustoupit a jindy zase útočit — že bychom si místo toho znovu svázali ruce formálním rozhodnutím. Za války si člověk nikdy nesmí svazovat ruce formálními aspekty. Je kuriózní neznat dějiny válek, nevědět, že smlouva je prostředkem ke shromažďování sil; odvolával jsem se už na dějiny Pruska. Někteří lidé uvažují úplně jako děti: podepsal smlouvu, zaprodal se tedy ďáblu a dostal se do pekla. To je skutečně k smíchu, když dějiny válek nad slunce jasněji dosvědčují, že podepsání smlouvy při porážce je prostředkem ke shromažďování sil. V dějinách se stávalo, že války následovaly jedna za druhou, na to všechno jsme zapomněli, vidíme, že stará válka se mění v . . . * Chcete-li, svažte si navždy ruce formálními aspekty a odpovědné funkce přenechte levým eserům¹⁸. My za to odpovědnost neponese-me. Není v tom ani špetka touhy po rozchodu. Jsem přesvědčen, že život vás poučí. 12. března — a to bude co nevidět — dostanete rozsáhlý materiál¹⁹.

Soudruh Trockij říká, že to bude zrada v pravém slova smyslu. Tvrdím, že to je úplně nesprávný názor. ** Abych to dokázal konkrétně, uvedu příklad: jdou dva lidé a jsou přepadeni deseti, jeden se dá do boje a druhý na útěk — to je zrada. Stojí-li však proti dvěma stotisícovým armádám pět armád, když jednu armádu obklíčilo dvě stě tisíc a druhá jí má přijít na pomoc, ale ví, že těch tři sta tisíc je rozmístěno tak, aby vznikla léčka, může přijít na pomoc? Ne, nemůže. To není zrada, to není zbabělost: pouhým početním zvýšením sil se všechno změnilo, to zná každý voják — nejde o nějaké osobní pojetí: budu-li jednat takto, zachráním svou armádu, tu druhou ať za-

* Ve stenografickém zápisu několik slov chybí. *Red.*

** Ve stenografickém zápisu je text začínající slovy » . . . je prostředkem ke shromažďování sil« zachycen takto: » . . . je ke shromažďování sil. V dějinách byly uzavřeny stovky nejrůznějších smluv. Pak přenechte odpovědné funkce Trockému a dalším . . . « *Red.*

jmou, já svou obnovím, mám spojence a počkám, až přijdou. Jedině tak lze uvažovat; když se však kromě vojenských hledisek prosazují i jiná, vzniknou jediné fráze. Tak se politika dělat nedá.

Udělalí jsme všechno, co se dalo. Podepsáním smlouvy jsme zachránili Petrohrad, i když jen na několik dní. (Ať zapisovatele a stenografy ani nenapadne tohle zapisovat.) Smlouva nám ukládá odvolat z Finska naše vojska, vojska evidentně neschopná bojovat, ale nezakazuje nám dovézt do Finska zbraně. Kdyby byl Petrohrad padl před několika dny, vypukla by tam panika a neodvezli bychom nic, kdežto během těchto pěti dní jsme našim finským soudruhům pomohli — neřeknu nakolik, to vědí sami.

Řeči o tom, že jsme zradili Finsko, nejsou nic jiného než dětinské fráze. Pomohli jsme mu právě tím, že jsme před Němci včas ustoupili. Padne-li Petrohrad, Rusko nikdy nezahyne. V tom má soudruh Bucharin svatou pravdu. Kdybychom však bucharinovsky manévrovali, mohli bychom zahubit dobrou revoluci. (Smích.)

Nezradili jsme ani Finsko, ani Ukrajinu. To nám nevytkne žádný uvědomělý dělník. Pomáháme, jak můžeme. Z našich vojsk jsme neodvolali a neodvoláme jediného schopného člověka. Říkáte, že Hoffmann nás nachytá a napálí — jistě, může to udělat, o tom nepochybuju, ale za kolik dní to udělá, to neví ani on, ani nikdo jiný. Kromě toho vaše úvahy, že nás nachytá a napálí, vycházejí z politického poměru sil, o němž budu ještě mluvit.

Když jsem vysvětlil, proč rozhodně nemohu přijmout návrh Trockého — tak se politika dělat nedá — musím říct, že příkladem toho, do jaké míry soudruzi na našem sjezdu překonali frazérství — kterého se ještě stále nezavil Urickij — je Radek. Za toto vystoupení ho určitě z frazérství obvinít nemohu. Řekl: »Není to žádná zrada a hanba, neboť je jasné, že jste ustoupili před vojenskou přesilou.« To je hodnocení, které vyvrací celé stanovisko Trockého^[32]. Když Radek řekl: »Musíme zatnout zuby

a shromažďovat síly,« je to pravda a já s ním bezvýhradně souhlasím: ne se tvářit povzneseně, nýbrž zatnout zuby a připravit se.

Zatněte zuby, netvařte se povzneseně, ale shromažďujte síly! Revoluční válka přijde, na to máme všichni stejný názor; různý názor máme na tylžský mír, zda ho máme podepsat. Nejhorší ze všeho je nemocná armáda, ano, a právě proto musí být v ústředním výboru jednotný pevný postup, a ne rozpory nebo střední cesta, kterou podporoval i soudruh Bucharin. Nemaleji oddech růžovými barvami; nikdo neví, jak dlouho bude trvat, ani já to nevím. Směšné je, že mě někteří lidé nutí, abych řekl, jak dlouho bude oddech trvat. Díky tomu, že zůstaly zachovány hlavní železniční tratě, pomáháme Ukrajině a Finsku. Využijeme oddech, budeme manévrovat a ustupovat.

Německým dělníkům už nelze říkat, že Rusové podléhají náladám, vždyť teď je jasné, že útočí německý a japonský imperialismus, a bude to jasné úplně všem. Němci mají chuť rdousit nejen bolševiky, ale také na Západě, je z toho všeho propletenec a v této nové válce bude zapotřebí a nutné umět manévrovat.

V souvislosti s vystoupením soudruha Bucharina připomínám, že když mu chybějí argumenty, převezme něco z Urického a říká: »Smlouva je pro nás potupná.« Tady jsou argumenty zbytečné: jsme-li potupeni, měli bychom posbírat papíry a utéct, ale i když jsme »potupeni«, nemyslím, že by naše pozice byly otřeseny. Soudruh Bucharin se pokoušel analyzovat třídní podstatu našich pozic, ale místo toho pověděl anekdotu o jednom zemřelém moskevském ekonomovi. Když někdo v naší taktice objevil spojitost se spekulantstvím, zapomněl — bože, jak je to směšné — že postoj třídy jako celku — jako třídy, a ne spekulantů — nám ukazuje, že ruská buržoazie a všichni její přísluhovači — dělonarodovci a novožizňovci^{20[100]} — nás do této války ze všech sil popohánějí. Ale tento třídní aspekt vy nezdůrazňujete. Vypovědět nyní Němec-

ku válku znamená nechat se vyprovokovat ruskou buržoazií. To není nic nového^[74], protože je to nejspolehlivější — neříkám absolutně spolehlivý, neboť neexistuje nic absolutně spolehlivého — nejspolehlivější způsob, jak nás teď svrhnout. Když soudruh Bucharin řekl, že život dá za pravdu jim a že všechno skončí naším uznáním revoluční války, slavil snadné vítězství, neboť nevyhnutelnost revoluční války jsme předpovídali už v roce 1915. Různé názory jsme měli na to, co udělají Němci — zda zaútočí, nebo ne; na to, že jsme museli prohlásit válečný stav za ukončený; že musíme v zájmu revoluční války ustupovat fyzicky a vydávat území, abychom získali čas. Strategie a politika nám vnucují tu nejnepříjemnější mírovou smlouvu. Jakmile tuto taktiku uznáme, všechny naše neshody se rozplynou.

*Stručný výtah otištěn
19. (6.) března 1918
v listu Raboče-krest'janskij
nižegorodskij listok, č. 54*

R E Z O L U C E O V Á L C E A M Í R U²¹

Sjezd považuje za nezbytné schválit velmi tíživou a ponížující mírovou smlouvu s Německem, kterou sovětská vláda podepsala, protože nemáme armádu, protože demoralizované frontové jednotky jsou ve velice žalostném stavu a protože je nutné využít každou, i sebemenší možnost oddechu před útokem imperialismu proti Sovětské socialistické republice.

Nyní, kdy začíná období socialistické revoluce, jsou početné vojenské útoky imperialistických států (jak ze Západu, tak i z Východu) proti Sovětskému Rusku historicky nevyhnutelné. Vzhledem k této historické nevyhnutelnosti mohou za nynějšího krajního vyhocení všech vnitrostátních, třídních a také mezinárodních vztahů vypuknout kdykoli, i v nejbližší době, dokonce během několika dnů, nové imperialistické útočné války proti celému socialistickému hnutí a zvláště proti Ruské socialistické sovětské republice.

Proto sjezd prohlašuje, že za prvořadý a hlavní úkol naší strany a celého předvoje uvědomělého proletariátu i sovětské vlády považuje to, aby byla realizována co nejrozhodnější, až nemilosrdně energická a drakonická opatření ke zvyšování sebekázně a kázně dělníků a rolníků Ruska, k vysvětlování faktu, že Rusko historicky nevyhnutelně spěje k osvobozené, vlastenecké, socialistické válce, k tomu, aby se za všech okolností a všude vytvářely co nejpevnější a jednotnou železnou vůlí stmelené organizace mas, schopné vyvíjet jak v běžném životě, tak zvláště v kritických okamžicích života lidu jednotnou

a obětavou činností — a konečně k tomu, aby obyvatelstvo bez rozdílu pohlaví si mohlo všestranně, systematicky a v co nejširším měřítku osvojovat vojenské znalosti a zvládat vojenskou taktiku.

Nejspolehlivější zárukou upevnění socialistické revoluce, která zvítězila v Rusku, vidí sjezd jedině v její přeměně v mezinárodní dělnickou revoluci.

Sjezd je přesvědčen, že z hlediska zájmů mezinárodní revoluce byl krok, který sovětská moc za nynějšího poměru sil ve světě udělala, nevyhnutelný a nezbytný.

Protože sjezd je přesvědčen, že dělnická revoluce neodržitelně dozrává ve všech válčících zemích a že připravuje nevyhnutelnou a úplnou porážku imperialismu, prohlašuje, že socialistický proletariát Ruska bude ze všech sil a všemi prostředky, jež má k dispozici, podporovat bratrské revoluční hnutí proletariátu všech zemí.

Napsáno nejpozději 8. března 1918

Poprvé otištěno 1. ledna 1919

v listu Kommunar, č. 1

Podle textu listu

porovnaného s rukopisem

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
 PROTI POZMĚŇOVACÍM
 NÁVRHŮM TROCKÉHO
 K REZOLUCI O VÁLCE
 A MÍRU^[79]
 8. BŘEZNA²²

1

Soudružky a soudruzí, ve svém vystoupení^[71] jsem už prohlásil, že ani já, ani moji stoupení nepovažujeme za možné přijmout tento pozměňovací návrh. Rozhodně si nesmíme ani při jednom strategickém manévru svazovat ruce. Všechno závisí na poměru sil a na momentu, kdy proti nám ty či ony imperialistické země zaútočí, na okamžiku, kdy ozdravení naší armády, které se už nesporně projevuje, dosáhne takového stadia, že budeme schopni a povinni nejen odmítnout podepsat mír, nýbrž dokonce i vypovědět válku. Místo pozměňovacích návrhů, které podává soudruh Trockij, jsem ochoten přijmout tyto pozměňovací návrhy:

Za prvé oznámit — a to budu bezpodmínečně prosazovat — že tato rezoluce nebude uveřejněna v tisku a že bude pouze oznámena ratifikace smlouvy.

Za druhé, ústřední výbor bude mít vzhledem na možný útok Japonců právo změnit jak způsob uveřejnění, tak i obsah.

Za třetí oznámit, že sjezd zplnomocňuje ústřední výbor strany zrušit všechny mírové smlouvy, nebo i vypovědět válku kterékoli imperialistické mocnosti a celému světu, když ústřední výbor strany uzná, že pro to nastala vhodná doba.

Tuto plnou moc zrušit smlouvy kdykoli musíme ústřednímu výboru poskytnout, ale to vůbec neznámá, že je rušíme nyní, za současné situace. Teď si nesmíme ničím svazovat ruce. Slova, která soudruh Trockij navrhuje doplnit, by zajistila hlasy těch, kdo jsou proti jakékoli ratifikaci, hlasy požadující střední cestu, která znovu vytvoří takový stav, aby ani jeden dělník, ani jeden voják naši rezoluci vůbec nepochopil.

Nyní se usneseme, že ratifikace smlouvy je nezbytná, a zplnomocníme ústřední výbor vypovědět kdykoli válku, protože se proti nám připravuje útok možná ze tří stran; Anglie nebo Francie nám budou chtít vzít Archangelsk — to je lehce možné, ale v žádném případě, ani pokud jde o odstoupení od mírové smlouvy, ani pokud jde o vypovězení války, nesmíme svůj ústřední orgán ničím omezovat. Ukrajincům poskytujeme finanční podporu, pomáháme jim, jak můžeme. V žádném případě si nesmíme svazovat ruce tím, že nepodepíšeme žádnou mírovou smlouvu. V období, kdy počet válek stoupá a kdy následuje jedna za druhou, vznikají nové kombinace. Mírová smlouva je pouze neustálé manévrování — buď na této podmínce lavírování budeme trvat, nebo si předem budeme svazovat ruce formálními závazky, takže se nebudeme moci ani hnout: nebudeme moci ani uzavřít mír, ani bojovat.

2

Myslím, že jsem řekl: ne, to nemohu přijmout. Tento pozměňovací návrh je vlastně narážkou, vyjadřuje to, co chce soudruh Trockij říct. A narážky do rezolucí nepatří.

První bod je věnován tomu, že schvalujeme ratifikaci smlouvy, protože považujeme za nezbytné využít každou, i sebemenší možnost oddechu před útokem imperialismu proti Sovětské socialistické republice. Mluvíme-li o odde-

chu, nezapomínáme, že útok proti naší republice pokračuje. To je moje myšlenka, kterou jsem zdůraznil v závěrečném slově.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
PROTI PROHLÁŠENÍ
SKUPINY »LEVÝCH
KOMUNISTŮ«
O PODPOŘE
POZMĚŇOVACÍHO NÁVRHU
TROCKÉHO
8. BŘEZNA²³

Protože nehlasuji a nemám důvod hlasovat, nemohu teď ani odpovědět na polemiku soudruha Radka. Obvyklou cestou odpovědět nemohu, nechci totiž zdržovat sjezd žádostí o slovo kvůli tomu, abych se mohl k této polemice vyjádřit. Proto jenom připomínám, co jsem řekl v závěrečném slově^[71], a za druhé protestuji proti tomu, aby se vyjádření o důvodech hlasování chápalo jako polemika, na kterou nemohu odpovídat.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
 PROTI ZINOVJEVOVU
 POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU
 TÝKAJÍCÍMU SE DODATKU
 K REZOLUCI O VÁLCE
 A MÍRU^[70]

8. BŘEZNA

Soudružky a soudruzi, myslím si, že pozměňovací návrh, který předkládá soudruh Zinovjev, není potřebný.²⁴ V sále jsou doufám pouze členové strany, a protože jde o otázku státního významu, můžeme podle mého názoru schválit usnesení v tom smyslu, že od každého, kdo je zde přítomen, bude vyžádáno písemné vyjádření.

Rozhodně to není žádné zbytečné opatření, žijeme v podmínkách, kdy se vojenská tajemství stávají pro Ruskou republiku velmi závažnou a opravdu podstatnou skutečností. Prohlásíme-li v tisku, že sjezd schválil ratifikaci, nemůže dojít k nedorozumění. Navrhuji jen, abychom o tom teď nehlasovali, protože mohou nastat změny: ještě dnes mají dojít zprávy — díky zvláštním opatřením je budeme dostávat ze severovýchodu a z jihu — a tyto zprávy mohou ledacos změnit. Souhlasí-li sjezd s tím, že v zájmu revoluční války musíme manévrovat, a zplnomocňuje-li dokonce ústřední výbor vypovědět válku — je jasné, že s tím souhlasí obě části strany a že spor se vedl jedině kvůli tomu, má-li se ve válce pokračovat bez jakéhokoli oddechu nebo ne. Domnívám se, že předkládám-li takovýto pozměňovací návrh, říkám něco, co je nesporné pro většinu i pro opozici; myslím, že jiný výklad není možný. Považuji za praktičtější potvrdit jenom to, že ten-

to návrh je zapotřebí zachovat v tajnosti. Kromě toho realizovat dodatečná opatření a vyžádat si k tomu od každého, kdo je přítomen v tomto sále, písemné vyjádření.

N Á V R H K R E Z O L U C I
O V Á L C E A M Í R U [79]
8. B Ř E Z N A

1

Vzhledem k tomu, že rezoluce byla rozdána, nebylo by možné schválit okamžitě usnesení, že každý, kdo rezoluci obdržel, ji ihned přinese sem na tento stůl? Je to jedno z opatření, jež umožňuje zachovat vojenské tajemství.

2

Prosím, aby se o tom hlasovalo. V ústředních orgánech naší strany jsou dospělí lidé, kteří pochopí, že zprávy obsahující vojenské tajemství se sdělují ústně. Proto jednoznačně trvám na tom, aby všechny texty rezolucí, které mají delegáti v rukou, byly odevzdány sem na tento stůl.

REFERÁT O REVIZI
PROGRAMU STRANY
A O ZMĚNĚ
JEJÍHO NÁZVU
8. BŘEZNA²⁵

Soudružky a soudruzi, víte, že o změně názvu strany se od dubna 1917 ve straně dost obšírně diskutuje, a proto se ústřednímu výboru podařilo ihned dospět k usnesení, které zřejmě nevyvolává žádné velké a možná že téměř vůbec žádné spory: ústřední výbor vám předkládá návrh změnit název naší strany a nazvat ji Komunistickou stranou Ruska a v závorkách napsat — bolševiků. Tento do-
datek považujeme všichni za nezbytný, protože slovo »bolševik« si získalo všeobecné uznání nejen v politickém životě Ruska, ale i ve veškerém zahraničním tisku, který rámcově sleduje vývoj událostí v Rusku. V našem tisku už bylo také vysvětleno, že název »sociálně demokratická strana« je z vědeckého hlediska nesprávný. Když dělníci vytvořili vlastní stát, došli k názoru, že staré pojetí demokracie — buržoazního demokracie — bylo během vývoje naší revoluce překonáno. Dospěli jsme k takovému typu demokracie, jaký nikde v západní Evropě neexistoval. Měl svůj předobraz pouze v Pařížské komuně, ale o té Engels^[145] řekl, že Komuna už nebyla státem ve vlastním slova smyslu.²⁶ Zkrátka, jestliže se pracující sami ujímají správy státu a vytvářejí ozbrojené síly, které toto státní zřízení podporují, mizí zvláštní správní aparát pro určité násilí prováděné státem, a nemůžeme tedy být ani pro demokracii v její staré formě.

Naproti tomu, přistupujeme-li k socialistickým přeměnám, musíme si jasně vytknout cíl, k němuž tyto přeměny

koneckonců směřují, to znamená vybudovat komunistickou společnost, která se neomezí jen na vyvlastnění továren, závodů, půdy a výrobních prostředků, která se neomezí jen na přísnou evidenci a kontrolu výroby a rozdělování výrobků, ale která půjde dál, k uskutečnění zásady: každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb. Proto je název komunistická strana z vědeckého hlediska jedině správný. Námitka, že se může stát záminkou, aby si nás někdo pletl s anarchisty, byla v ústředním výboru ihned zamítnuta, protože anarchisté se nikdy nenazývají prostě komunisty, ale vždycky k tomuto slovu něco přidávají. V tomto směru existují různé odrůdy socialismu, ty však nevedou ke směšování sociálních demokratů se sociálreformisty, s národními socialisty a podobnými stranami.

Naproti tomu je velmi závažným důvodem pro změnu názvu strany to, že se staré oficiální socialistické strany ve všech vyspělých evropských zemích dosud nezbavily poblouznění ze sociálšovinismu a sociálpatriotismu, který vede k úplnému krachu oficiálního evropského socialismu v průběhu této války, takže téměř všechny oficiální socialistické strany byly dosud skutečnou brzdou dělnického, revolučního socialistického hnutí, jeho skutečnou překážkou. A naše strana, k níž dnes chovají masy pracujících ve všech zemích bezpochyby mimořádně velké sympatie, naše strana je povinna co nejrozhodněji, rázně, jasně a jednoznačně prohlásit, že se s tímto starým oficiálním socialismem rozchází, a k dosažení tohoto cíle bude změna názvu strany nejvhodnějším prostředkem.

Další a mnohem těžší byla, soudružky a soudruzi, otázka teoretické části programu, jeho praktické a politické části^[94]. Pokud jde o teoretickou část programu, máme určitý materiál. Byl totiž vydán moskevský a petrohradský sborník o revizi programu strany^[73]²⁷. Ve dvou hlavních teoretických orgánech naší strany, v časopisu Prosvěščení²⁸, který vycházel v Petrohradu, a Spartak²⁹,

kteřý vycházel v Moskvě, byly otištěny stati^[115] zdůvodňující změnu teoretické části programu naší strany v tom či onom směru. K tomu určitý materiál existuje.^[93] Vyhranila se dvě závažná stanoviska, která podle mne nejsou v rozporu, alespoň ne v podstatě, zásadně; jedno stanovisko, to jsem obhajoval já, vychází z faktu, že nemáme důvod vypouštět starou teoretickou část našeho programu a že by to bylo dokonce nesprávné. Je třeba ji jen rozšířit o charakteristiku imperialismu jakožto nejvyššího stadia vývoje kapitalismu a potom o charakteristiku období socialistické revoluce, a to proto, že toto období už začalo. Ať jsou osudy naší revoluce, našeho oddílu mezinárodní proletářské armády jakékoli, ať dojde k jakýmkoli dalším peripetiím revoluce, objektivní situace imperialistických zemí, které se do této války zapletly a zavini-ly hlad, zbídačení a zrušení v nejvyspělejších zemích, je v každém případě objektivně bezvýchodná. A zde je třeba uvést, co řekl před třiceti lety, roku 1887, Bedřich Engels^[143], když hodnotil pravděpodobnou perspektivu evropské války. Mluvil o tom, že v Evropě se budou válet královské koruny po tuctech a že se nenajde nikdo, kdo by je zvedl. Hovořil o tom, jaký neuvěřitelný rozvrat postihne evropské země a že konečným výsledkem hrůz evropské války může být podle jeho slov jen jedno: »Bud' vítězství dělnické třídy, nebo vytvoření podmínek, za nichž bude toto vítězství možné a nevyhnutelné.«³⁰ Engels se o tom vyjadřoval nesmírně přesně a obezřetně. Na rozdíl od lidí, kteří překrucují marxismus a kteří předkládají své zastaralé pseudoúvahy, že socialismus nemůže vzejít z hospodářského rozvratu, Engels velmi dobře chápal, že každá válka, dokonce i v každé vyspělé společnosti, vyvolá hlavně rozvrat, úpadek mravů, útrapy a strádání mas, které se budou topit v krvi, a že nemůže zaručit vítězství socialismu. Říkal, že to bude »bud' vítězství dělnické třídy, nebo vytvoření podmínek, za nichž bude toto vítězství možné a nevyhnutelné«, tj. že přichází

v úvahu ještě celá řada těžkých přechodných stupňů, kdy dojde k obrovskému pustošení kultury a výrobních prostředků; to však může vést jedině ke zvýšení aktivity předvoje mas pracujících, dělnické třídy, a k přechodu k tomu, aby dělnická třída uchopila moc a začala budovat socialistickou společnost. Protože i kdyby kultura podlehla do značné míry zkáze, vymazat ji z dějin nelze; bude obtížné ji obnovit, ale žádné pustošení nedosáhne takových rozměrů, aby to kulturu úplně vymýtilo. V té či oné části, v těch či oněch materiálních pozůstatcích je tato kultura nezničitelná, obtíže budou jen a jen s jejím obnovováním. To je tedy jedno hledisko, podle něhož bychom měli starý program^[86] ponechat a rozšířit jej^[93] o charakteristiku imperialismu a počátku sociální revoluce.

Toto hledisko jsem vyjádřil v návrhu programu, který jsem uveřejnil.* Jiný návrh otiskl soudruh Sokolnikov v moskevském sborníku^[131]. Další hledisko bylo zformulováno během našich diskusí, hovořil o něm zejména soudruh Bucharin a v tisku, v moskevském sborníku^[130], ho obhajoval soudruh V. Smirnov. Podle tohoto hlediska je třeba starou teoretickou část programu buď úplně vyškrtnout, nebo ji téměř celou nahradit novou, která nebude charakterizovat vývoj zbožní výroby a kapitalismu, jak to dělal náš program, nýbrž současné stadium nejvyššího vývoje kapitalismu — imperialismus — a bezprostřední přechod k epoše sociální revoluce.^[115] Myslím, že obě hlediska nejsou v podstatě a zásadně v rozporu, ale já budu hájit to svoje. Zdá se mi, že není teoreticky správné škrtnout starý program, který charakterizuje vývoj od zbožní výroby ke kapitalismu. Neobsahuje nic nesprávného. Tak tomu bylo a je i nadále, neboť zbožní výroba zplodila kapitalismus a z něj vzešel imperialismus. To je celková světodějná perspektiva a na základy socialismu by se nemělo zapomínat. Ať budou další peripetie boje

* Viz Sebrané spisy 32, Praha 1987, s. 165—179. *Red.*

jakékoli, ať budeme muset překonat sebevíc jednotlivých výkyvů (a bude jich velmi mnoho — ze zkušenosti víme, k jakým obrovským zvratům dochází v dějinách revoluce, a to zatím jenom u nás; všechno bude daleko složitější a rychlejší, tempo vývoje bude překotnější a zvraty budou složitější, až revoluce zachvátí Evropu) — proto, abychom při těchto výkyvech a v těchto zvratech dějin nezabloudili a neztratili celkovou perspektivu, abychom viděli červenou nit, která spojuje celkový vývoj kapitalismu s průběhem cesty k socialismu, jež se nám přirozeně jeví jako přímka a my si ji musíme jako přímku představovat, abychom viděli začátek, pokračování a konec — ve skutečnosti to nikdy nebude přímka, bude to neuvěřitelně klikatá čára — abychom v těchto zvratech neztratili cestu, abychom v obdobích kroků vzad, ústupků, dočasných porážek nebo tehdy, když nás dějiny nebo nepřítel zatlačí zpět, nezabloudili, bude podle mého názoru důležité a teoreticky jedině správné náš starý základní program nevy pouštět. U nás v Rusku jsme totiž nyní teprve na prvním přechodném stupni od kapitalismu k socialismu. Dějiny nám neposkytly ony mírové podmínky, které jsme teoreticky na určitou dobu předpokládali, které potřebujeme a které by nám umožnily těmito přechodnými stupni rychle projít. Najednou vidíme, jak občanská válka mnohé v Rusku ztížila a jak se proplétá s celou řadou válek. Marxisté nikdy nezapomínali, že jak krach kapitalismu v celém jeho rozsahu, tak zrození socialistické společnosti bude nevyhnutelně provázáno násilím. A toto násilí bude obdobím světodějného významu, celou epochou nejrůznějších válek — válek imperialistických, občanských uvnitř země a jejich proplétání, válek národních, epochou osvobozování národností utlačovaných imperialisty, nejrůznějšími kombinacemi imperialistických mocností, které se v období obrovských státně kapitalistických a zbrojařských trastů a syndikátů nevyhnutelně spolčují. Tato epocha jako epocha obrovských krachů, ře-

šení vzniklých situací masovým použitím vojenského násilí a krizí teprve začala a my si jasně uvědomujeme, že to je teprve začátek. Nemáme proto důvod vypustit všechno, co se týká charakteristiky zbožní výroby a kapitalismu jako celku. Udělali jsme teprve první kroky, abychom se kapitalismu úplně zbavili a zahájili přechod k socialismu. Kolik přechodných etap k socialismu ještě bude, nevíme a vědět nemůžeme. To záleží na tom, kdy vypukne opravdová evropská socialistická revoluce, na tom, jak snadno, rychle nebo pomalu se vypořádá se svými nepřáteli a vykročí po široké cestě socialistického vývoje. To nevíme, ale program marxistické strany musí vycházet z naprosto přesně zjištěných fakt. Jen v tom je síla našeho programu, který se při všech peripetiích revoluce osvědčil. Jedině na této základně musí marxisté budovat svůj program. Musíme vycházet z naprosto přesně zjištěných fakt, která spočívají v tom, že rozvoj směny a zbožní výroby se stal převládajícím historickým jevem na celém světě, že vedl ke kapitalismu a kapitalismus že přerostl v imperialismus — to je absolutně nezvratný fakt, který musí být konstatován především v programu. Že tento imperialismus zahajuje epochu sociální revoluce — to je také fakt, který si jasně uvědomujeme a musíme ho jasně formulovat. Tím, že tento fakt konstatujeme ve svém programu, pozvedáme před celým světem pochodeň sociální revoluce nejen agitováním — pozvedáme ji jako nový program a říkáme všem západoevropským národům: »To je to, co jsme všichni společně vytěžili ze zkušeností kapitalistického vývoje. Takový kapitalismus byl, takto dospěl k imperialismu a toto je ona epocha sociální revoluce, která začíná a v níž připadla časově první úloha nám.« Předstoupíme před všechny civilizované země s tímto manifestem, který nebude jen plamennou výzvou, ale bude naprosto přesně zdůvodněn a vypracován na základě fakt, jež uznávají všechny socialistické strany. Tím výraznější bude rozpor mezi taktikou těch stran, které nyní

zradily socialismus, a teoretickými předpoklady, které všichni uznáváme a které přešly do krve každému uvědomělému dělníkovi: vývoj kapitalismu a jeho přechod v imperialismus. Těsně před vypuknutím imperialistických válek charakterizovaly sjezdy v Kamenici^[153]* a v Basileji^[156] imperialismus tak, že rozpor mezi touto charakteristikou a nynější taktikou sociálzrádců je do nebe volající.³¹ Proto musíme tyto základní věci zopakovat, abychom masám pracujících v západní Evropě názorněji ukázali, z čeho jsou obviňováni jejich vůdci.

Především proto pokládám takto koncipovaný program za teoreticky správný. Vyhodit charakteristiku zbožní výroby a kapitalismu jako nějaké staré haraburdí není v souladu s historickým charakterem toho, co se děje, neboť jsme dospěli pouze k prvním stupňům přechodu od kapitalismu k socialismu a náš přechod komplikují specifické jevy, které na rozdíl od Ruska ve většině civilizovaných zemí neexistují. Je tedy nejen možné, ale dokonce nevyhnutelné, že v Evropě budou tato přechodná stadia odlišná; proto by bylo teoreticky nesprávné věnovat veškerou pozornost národním specifickým přechodným stupňům, které jsou pro nás nevyhnutelné, ale v Evropě nevyhnutelné být nemusí. Musíme vycházet ze všeobecné základny vývoje zbožní výroby, přechodu ke kapitalismu a přerůstání kapitalismu v imperialismus. Tím teoreticky zaujímáme a upevňujeme stanovisko, od kterého nás neodradí žádný zrádce socialismu. Z toho vyplývá další jednoznačný závěr: začíná epocha sociální revoluce.

Děláme to proto, že se chceme řídit nezvratně zjištěnými fakty.

Naším dalším úkolem je charakterizovat sovětský typ státu. Teoretické názory na tuto otázku jsem se snažil vy-

* Saská Kamenice — dnešní Karl-Marx-Stadt (do roku 1953 Chemnitz). *Čes. red.*

ložit v knize Stát a revoluce^[62]*. Domnívám se, že marxistický názor na stát byl značně zkomolen oficiálním socialismem, který převládl v západní Evropě, což velmi názorně potvrdily zkušenosti sovětské revoluce a vytváření sovětů v Rusku. V našich sovětech je nepochybně ještě velice mnoho nehotového, nedokončeného, to je jisté a ví to každý, kdo sledoval jejich činnost, ale co je na nich důležité, co je historicky cenné a co znamená krok kupředu ve světovém vývoji socialismu, je fakt, že byl vytvořen nový typ státu. Pařížská komuna trvala několik týdnů, probíhala v jediném městě a lidé si ani neuvědomovali, co dělají. Ti, kdo Komunu budovali, ji nechápali, budovali ji pomocí geniálního instinktu probuzených mas, ale ani jedna skupina francouzských socialistů si neuvědomovala, co dělá. Díky tomu, že vycházíme z Pařížské komuny a z dlouholetého vývoje německé sociální demokracie, můžeme si zcela jasně uvědomovat, co děláme, když vytváříme sovětskou moc. Přes všechnu nedokonalost a nedisciplinovanost, které se v sovětech projevují a jsou přežitkem maloburžoazního charakteru naší země, přes to všechno vytvořily lidové masy nový typ státu. Existuje ne týdny, ale měsíce, ne v jediném městě, ale v obrovské zemi, v rámci několika národů. Tento typ sovětské moci se osvědčil, když pronikl do země po všech stránkách tak odlišné, jako je Finsko, kde sověty nejsou, ale typ moci je přece jen nový, proletářský.³² Zde tedy máme důkaz toho, co je teoreticky nesporné, že totiž sovětská moc představuje nový typ státu bez byrokracie, bez policie, bez pravidelné armády, v němž buržoazní demokratismus byl nahrazen novou demokracií — demokracií, která staví do čela předvoj mas pracujících a přeměňuje je jak v zákonodárce, tak ve vykonavatele i vojenskou obranu a vytváří aparát, který může masy převychovat.

* Viz Sebrané spisy 33, Praha 1987, s. 29—153. *Red.*

V Rusku se s tím teprve začalo a začalo se špatně. Uvědomíme-li si, jakých chyb jsme se zpočátku dopustili, překonáme je, jestliže nám dějiny umožní trochu delší dobu tuto sovětskou moc propracovávat. Proto se domnívám, že charakteristice nového typu státu se musí v našem programu věnovat značná pozornost. Zatím jsme byli bohužel nuceni vypracovávat program a zároveň pracovat ve vládě za tak strašného shonu, že se nám nepodařilo ani svolat naši komisi a vypracovat oficiální návrh programu. To, co bylo soudruhům delegátům rozdáno, považujeme pouze za koncept, a každý z vás to jistě pozná. Sovětské moci je v něm věnováno dost pozornosti a domnívám se, že se v něm musí odrazit mezinárodní význam našeho programu. Myslím, že by bylo krajně nesprávné omezovat mezinárodní význam naší revoluce na výzvy, hesla, demonstrace, provolání atd. To nestačí. Musíme evropským dělníkům konkrétně ukázat, do čeho jsme se pustili, jak jsme se do toho pustili a jak to mají chápat; to je přivede zcela konkrétně k otázce, jak socialismu dosáhnout. Mělo by z toho být vidět: Rusové to dělají správně, a jestliže práci nevzali za správný konec, my to budeme dělat lépe. Proto je třeba uvést co nejvíc konkrétního materiálu a říct, co nového jsme se pokusili vytvořit. Sovětská moc představuje nový typ státu; budeme se snažit nastínit jeho úkoly a strukturu, budeme se snažit vysvětlit, proč je tento nový typ demokracie, v němž je tolik chaosu a nesourodosti, tak životaschopný, proč znamená přechod moci do rukou pracujících, odstranění vykořisťování a potlačovacího aparátu. Stát je potlačovací aparát. Je třeba potlačovat vykořisťovatele, nelze je však potlačovat policií, potlačovat je mohou jedině masy samy, aparát musí být spjat s masami, musí je zastupovat, jako je zastupují sověty. Sověty mají mnohem blíže k masám, mají možnost být jim blíže, dávají větší možnost masy vychovávat. Velice dobře víme, že ruští rolníci se chtějí učit, ale my chceme, aby se neučili z knih, nýbrž z vlast-

ních zkušeností. Sovětská moc je aparát — aparát zaměřený na to, aby se masy hned začaly učit spravovat stát a organizovat výrobu v celospolečenském měřítku. To je nesmírně obtížný úkol. Historicky důležité je však to, že jej začínáme řešit, a to nejen z hlediska naší země, ale že vyzýváme evropské dělníky, aby nám pomohli. Právě z tohoto všeobecného hlediska musíme svůj program konkrétně objasnit. Proto se domníváme, že je to pokračování cesty Pařížské komuny. Proto jsme přesvědčeni, že zvolí-li evropští dělníci tuto cestu, budou schopni nám pomoci. Mohou udělat lépe to, co děláme my, přičemž se těžiště přenáší z formálního hlediska na konkrétní podmínky. Jestliže v dřívějších dobách byl zvláště důležitý takový požadavek, jako je záruka práva shromažďovat se, náš názor na právo shromažďovat se je takový, že teď nikdo nemůže shromažďování zabránit a že sovětská moc musí pouze zajistit pro schůze sál. Pro buržoazii bylo důležité všeobecné proklamování mnohoslibných zásad: »Všichni občané mají právo shromažďovat se, ale pod širým nebem — místnosti vám nedáme.« My naopak říkáme: »Méně frází a více směřovat k podstatě.« Je nutné zabrat paláce — a nejen Tavriský, ale i mnoho jiných — ale o právu shromažďovat se mlčíme. A to je třeba rozšířit na všechny ostatní body demokratického programu. Musíme sami soudit lidi. Všichni občané do jednoho se musí podílet na soudnictví a na správě státu.^[117] Pro nás je důležité, abychom do správy státu zapojili prakticky všechny pracující. To je nesmírně obtížný úkol. Menšina, strana však zavést socialismus nemůže. Socialismus mohou vybudovat desetimilióny, když se to naučí dělat sami. Svou zásluhu vidíme v tom, že se masám snažíme pomoci, aby se do této práce daly hned sami, a ne aby se tomu učily z knih a z přednášek. A proto, vyjádříme-li tyto naše úkoly konkrétně a jasně, dáme impuls všem lidem v Evropě, aby se touto otázkou zabývali a nastolili ji v praxi. Možná že to, co je zapotřebí dělat, děláme špat-

ně, ale vedeme masy k tomu, co by měly dělat. Není-li to, co dělá naše revoluce, náhoda — a o tom jsme hluboce přesvědčeni — není-li to důsledek rozhodnutí naší strany, nýbrž nevyhnutelný důsledek každé revoluce, kterou Marx nazval lidovou, tj. takové revoluce, kterou uskutečňují samy lidové masy svými hesly, svým úsilím a neopakováním programu staré buržoazní republiky, jestliže to chápeme takhle, dosáhneme toho nejpodstatnějšího. A zde se dostáváme k otázce, je-li třeba odstranit rozdíl mezi maximálním a minimálním programem. Ano i ne. Nebojíme se ho odstranit, protože hledisko, které bylo aktuální ještě v létě, by už teď nemělo platit. Říkal jsem »je brzy«* tehdy, když jsme ještě neměli moc, avšak dnes, když jsme moc uchopili a vyzkoušeli, není brzy^[73]. Místo starého programu teď musíme vypracovat nový program sovětské moci a přitom se nesmíme zříkat využívání buržoazního parlamentarismu. Myslet si, že nás nezatlačí zpět, je utopie.

Historicky nelze popřít, že Rusko vytvořilo sovětskou republiku. Říkáme, že i když budeme zatlačeni zpět, nebudeme se zříkat buržoazního parlamentarismu — zaženou-li nás třídní, nepřátelské síly do tohoto starého postavení — a vždy budeme směřovat k tomu, co jsme získali svými zkušenostmi — budeme směřovat k sovětské moci, k sovětskému typu státu, státu typu Pařížské komuny. To je nutné v programu vyjádřit. Místo minimálního programu uplatníme program sovětské moci. Charakteristice nového typu státu musí věnovat náš program značnou pozornost.

Teď hned pochopitelně program vypracovat nemůžeme. Musíme vypracovat hlavní zásady a postoupit je komisi nebo ústřednímu výboru, aby vypracovaly základní teze. Nebo jednodušeji: můžeme je vypracovat na základě rezoluce o brestlitevské konferenci^[79], která už teze

* Viz Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 404—408. *Red.*

obsahuje.* Sovětská moc musí být charakterizována na základě zkušeností revoluce v Rusku a poté předložen návrh praktických přeměn. Zde, v historické části, je třeba podle mého uvést, že bylo zahájeno vyvlastňování půdy a výroby³³. Vytyčujeme tu konkrétní úkol organizovat spotřebu, vytvořit z bank sít státních institucí univerzálního typu, jež by obsáhly celou zemi a zabezpečovaly účetnictví, evidenci a kontrolu společnosti; tu by provádělo samo obyvatelstvo a tvořila by základ dalšího postupu k socialismu. Myslím, že tato nejobtížnější část musí být formulována jako konkrétní požadavky naší sovětské moci — co chceme udělat teď hned, jaké reformy chceme uskutečnit v oblasti bankovní politiky, při organizování výroby, směny, evidence a kontroly, při zavádění pracovní povinnosti atd. Když se to podaří, připojíme k tomu, jaké kroky, krůčky a náznaky krůček jsme v tomto směru udělali. Musí tu být naprosto přesně a jasně uvedeno, co jsme začali a nedokončili. Všichni velmi dobře víme, že obrovská část toho, co jsme začali, není dokončena. Bez jakéhokoli přehánění, naprosto objektivně a s přihlédnutím k faktům musíme v programu poukázat na to, co je uděláno, i na to, co se chystáme udělat. Tuto pravdu ukážeme evropskému proletariátu a řekneme: to je třeba udělat, aby tito dělníci mohli říct: to a to dělají Rusové špatně, my to uděláme lépe. A až se pro toto úsilí naddchnou masy, bude socialistická revoluce nepřemožitelná. Před očima všech probíhá imperialistická válka, skrznaskrz loupeživá. Jestliže se sama tato imperialistická válka odhaluje a mění ve válku všech imperialistů proti sovětské moci a proti socialismu, bude to pro proletariát na Západě další nový impuls. Je nutné na to poukazovat a charakterizovat válku jako spolčení imperialistů proti socialistickému hnutí. To jsou všeobecné úvahy, které považuji za nutné vám sdělit a na jejichž základě předklá-

* Viz tento svazek, s. 58—59. *Red.*

dám praktický návrh, abychom si hned vyměnili nejdůležitější názory na tuto otázku a potom pokud možno zde vypracovali několik základních tezí. Bude-li to však pro nás obtížné, navrhuji, abychom od toho ustoupili a postoupili otázku programu ústřednímu výboru nebo zvláštní komisi a pověřili ji, aby na základě existujících materiálů a na základě stenografických nebo podrobných protokolárních zápisů ze sjezdu vypracovala program strany, která musí okamžitě změnit svůj název. Domnívám se, že to můžeme uskutečnit hned. Snad všichni souhlasí s tím, že vzhledem k redakční nepřipravenosti našeho programu se v současné situaci nedá nic jiného dělat. Jsem přesvědčen, že během několika týdnů to můžeme udělat. Ve všech směrech naší strany máme dost teoretiků, aby za několik týdnů byl program hotový. Může v něm být ovšem hodně chyb, nemluvě už o redakčních a stylistických nepřesnostech, protože se nemůžeme této práci několik měsíců nerušeně věnovat, což je u redakční práce nezbytné.

Všechny tyto chyby odstraníme v průběhu naší práce a jsme plně přesvědčeni, že sovětské moci umožňujeme tento program uskutečnit. Jestliže zformulujeme přesně podle skutečnosti alespoň to, že sovětská moc je nový typ státu, forma diktatury proletariátu, že jsme vytyčili demokracii jiné úkoly, že jsme při definování úkolů socialismu nahradili obecné abstraktní formulace »vyvlastnění vyvlastňovatelů« tak konkrétními formulacemi, jako je znárodnění bank³⁴ a půdy^[64] — bude právě toto podstatnou částí programu.

Otázku půdy bude nutné přeformulovat v tom smyslu, že zde vidíme počátky toho, jak si drobní rolníci, kteří se chtějí postavit na stranu proletariátu, kteří mu chtějí pomáhat v socialistické revoluci, jak si tito rolníci přes všechny své předsudky a přes všechny své staré názory vytyčili jako praktický úkol přechod k socialismu.^[104] Nevnucujeme to jiným zemím, ale je to fakt. Rolníci uká-

zali ne slovy, ale skutky, že proletariátu, který vydobyl moc, chtějí pomáhat a pomáhají vybudovat socialismus. Neprávem se o nás tvrdí, že chceme násilím zavést socialismus. Budeme spravedlivě rozdělovat půdu především z hlediska drobného hospodářství. Přitom dáváme přednost komunám a velkým pracovním artělům³⁵. Podporujeme monopolizaci obchodu s obilím. Podporujeme — to říkali rolníci — vyvlastňování bank a továren. Jsme připraveni pomáhat dělníkům při budování socialismu. Myslím, že základní zákon o socializaci půdy^[155] je zapotřebí vydat ve všech jazycích. Jeho vydání se připravuje, pokud už není hotové³⁶. Tuto myšlenku vyjádříme konkrétně v programu, je třeba ji vyjádřit teoreticky, ale nevzdalovat se přitom ani o krok od konkrétně konstatovaných fakt. Na Západě se přeměny uskuteční jinak. Děláme možná chyby, ale doufáme, že proletariát na Západě je napravení. Obracíme se k evropskému proletariátu s prosbou, aby nám při naší práci pomohl.

Takovým způsobem můžeme náš program vypracovat během několika týdnů a chyby, kterých se dopustíme, opraví život, my sami je opravíme. Ve srovnání s dosaženými pozitivními výsledky se jazýček vah, pokud jde o všechny zjištěné chyby, skoro nevychýlí.

Stručný výtah otištěn

20. (7.) března 1918

v listu Raboče-krest'janskij

nižegorodskij listok, č. 55

R E Z O L U C E O Z M Ě N Ě
N Á Z V U
A P R O G R A M U S T R A N Y [81]

Sjezd se usnáší, že se naše strana (Sociálně demokratická dělnická strana Ruska bolševiků) bude od nynějška nazývat *Komunistická strana Ruska* s dodatkem v závorkách — »bolševiků«.

Sjezd se usnáší změnit program naší strany tak, že jeho teoretická část bude přepracována nebo doplněna o charakteristiku imperialismu a epochy mezinárodní socialistické revoluce, která už začala.

Dále musí změna politické části našeho programu spočívat v co nejpřesnější a nejdůkladnější charakteristice nového typu státu, sovětské republiky, jako formy diktatury proletariátu a jako pokračování těch vymožeností mezinárodní dělnické revoluce, které poprvé uskutečnila Pařížská komuna. Program musí ukázat, že naše strana neodmítne ani buržoazní parlamentarismus, zatlačí-li nás průběh boje na určitou dobu zpět, na ten historický stupeň, který naše revoluce nyní překonala. V každém případě a za všech okolností však strana bude bojovat za sovětskou republiku jako nejvyšší typ státu z hlediska demokracie a jako formu diktatury proletariátu, za svržení vykořisťovatelů a potlačení jejich odporu.

Ve stejném duchu a směru musí být přepracována ekonomická část našeho programu včetně agrární a rovněž pedagogická a další části. Těžištěm programu se musí stát přesná charakteristika ekonomických a ostatních přeměn, jež naše sovětská moc začala realizovat, a konkrétní výklad nejbližších konkrétních úkolů, které si sovětská moc vytyčila a jež vyplývají z praktických kroků zaměřených

na vyvlastnění vyvlastňovatelů, které jsme už uskutečnili.

Sjezd ukládá zvláštní komisi, aby pokud možno bez odkladů vypracovala na základě uvedených směrnic program a schválila ho jako program naší strany.

Napsáno 8. března 1918

Otištěno 9. března 1918

v Pravdě, č. 45

Podle rukopisu

NÁVRH K OTÁZCE REVIZE PROGRAMU STRANY

8. BŘEZNA^[11]

Soudružky a soudruzi, dovolte mi přednést návrh rezoluce ^[81], v níž je zformulován poněkud jiný návrh, svou podstatou však do určité míry shodný s tím, o němž mluvil předchozí řečník³⁷. Chtěl bych sjezd s touto rezolucí seznámit. (Čte.)*

Soudruzi, předložený návrh se vyznačuje tím, že nejdříve bych chtěl obhájit svůj názor na urychlené vydání programu a dát příkaz přímo ústřednímu výboru, aby tento program vydal, anebo mu uložit, aby sestavil zvláštní komisi.

Tempo vývoje je tak překotné, že už to nesmíme odkládat. Vzhledem k nynějším obtížím vytvoříme program, v němž bude mnoho chyb, ale to není žádné neštěstí — příští sjezd ho upraví, budou to snad až příliš překotné úpravy programu, ale život se tak rychle mění, že pokud bude zapotřebí provést v programu řadu úprav, tak je provedeme. Nyní budeme při sestavování našeho programu čerpat spíše z praxe a ze zkušeností sovětské moci než z knih. Proto je myslím v našem zájmu, abychom se obrátili na mezinárodní proletariát ne s plamenými výzvami a mnohoslibnými táborovými projevy, ne s výkřiky, nýbrž s promyšleným konkrétním programem naší strany. Tento program bude možná méně vyhovovat než program, který by byl výsledkem práce několika komisí a byl by schválen sjezdem.

Rád bych věřil, že budeme moci schválit tuto rezoluci

* Viz tento svazek, s. 82—83. *Red.*

jednomyslně, protože jsem se vyhnul odlišnému názoru, na který upozorňuje soudruh Bucharin; zvolil jsem takovou formulaci, že tato otázka zůstala otevřená. Můžeme doufat, že pokud nedojde k příliš velkým změnám, budeme schopni připravit nový program, který bude závazným dokumentem pro celoruskou stranu, a že nevznikne taková nepříjemná situace, do jaké jsem se dostal, když se mě na předchozím sjezdu jeden levicově orientovaný Švéd zeptal: »A jaký program má vaše strana — stejný jako menševici?«³⁸ Museli byste vidět, jak se tento Švéd, který správně pochopil, jak jsme se od menševiků nasmírně vzdálili, upřímně podivil. Takový nebetyčný rozpor nemůžeme přejít mlčením. Myslím, že to mezinárodnímu dělnickému hnutí přinese praktický užitek, a to, čeho dosáhneme, bude rozhodně významnější než skutečnost, že v programu budou chyby.

Proto navrhuji práci urychlit a vůbec se nebojím, že sjezd bude muset program upravovat.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
K MGELADZEHO NÁVRHU
NA ZAPOJENÍ NEJVĚTŠÍCH
STRANICKÝCH ORGANIZACÍ
DO VYPRACOVÁNÍ
PROGRAMU STRANY
8. BŘEZNA

Vzhledem k tomu, v jaké situaci se Rusko nyní nachází — občanská válka, zabírání území —, je to nepřípustné. Komise, která bude provádět úpravy, je samozřejmě hned, jak to bude jen trochu možné, zveřejní v tisku a místní organizace se k tomu vždy mohou a musí vyslovit, ale svazovat si po formální stránce ruce tím, co nebude možné v budoucnu uskutečnit, znamená ještě větší průtahy než nechat věci až na sjezd.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
PROTI LARINOVU
POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU
K NÁZVU STRANY
8. BŘEZNA³⁹

Soudružky a soudruzi, souhlasím se soudruhem Lari-
nem v tom, že změna názvu a vypuštění výrazu dělnická
strana se bude opravdu zneužívat, ale brát to v úvahu ne-
můžeme. Budeme-li brát v úvahu každé zlo, budeme se
zabývat samými malichernostmi. Vždyť se vracíme ke
starému dobrému vzoru, který je známý na celém světě.
Všichni známe Manifest Komunistické strany^[90], zná ho
celý svět. Vždyť úprava nespočívá v tom, že proletariát je
jediná důsledně revoluční třída a že všechny ostatní třídy
včetně pracujícího rolnictva mohou být revoluční jen po-
tud, pokud přecházejí na stanovisko proletariátu. Je to
něco tak základního, je to tak světoznámá teze z Komu-
nistického manifestu⁴⁰, že tu při troše svědomitosti nemů-
že dojít k nedorozumění či k nepoctivému přístupu a že fa-
lešným výkladům stejně nelze úplně zabránit. Proto je
třeba vrátit se ke starému, dobrému a naprosto správné-
mu vzoru, který splnil svou historickou úlohu tím, že
obešel celý svět, všechny země. Zdá se mi, že nejsou dů-
vody od tohoto nejlepšího vzoru ustoupit.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
PROTI PELŠEHO
POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU
K REZOLUCI
O PROGRAMU STRANY
8. BŘEZNA

Zdá se mi, že předchozí řečník nemá pravdu⁴¹. Masy nejsou žádné děti a chápou neobyčejnou závažnost boje. Viděly, jak jsme byli dříve zatlačováni zpět, například v červenci. Vypustit tato slova není možné. V žádném případě se nesmíme tvářit, jako bychom buržoazní parlamentní instituce podceňovali. Ve srovnání s minulostí znamenají obrovský krok vpřed. Vypustíme-li tedy tato slova, vzbudíme dojem něčeho, co dosud není — dojem absolutní stability dosaženého stupně. Víme, že to dosud tak není. Bude to tak, až nás podpoří mezinárodní hnutí. Jsem ochoten vyškrtnout slova »v žádném případě«, je možné ponechat formulaci »strana neodmítne využít«, ale nemůžeme podporovat čistě anarchistické odmítání buržoazního parlamentarismu. Jsou to stupně, které spolu úzce souvisí, a každý případ, kdy budeme zatlačeni zpět, nás může na tento stupeň vrátit. Nemyslím, že by tím masy poklesly na duchu. Rozumíme-li pod pojmem masy politicky zcela nevzdělané lidi, pak by to tito lidé nepochopili. Ale členové strany a sympatizující to pochopí, pochopí, že nepovažujeme dobyté pozice za definitivně zabezpečené. Jestliže s obrovským vypětím vůle zaktivizujeme všechny třídy, upevníme tím svou pozici a už nebudeme vzpomínat na minulost. K tomu však potřebujeme podporu Evropy. Prohlásíme-li nyní, že můžeme pra-

covat v horších podmínkách, masy proto nepoklesnou na duchu.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
 PROTI BUCHARINOVU
 POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU
 K REZOLUCI
 O PROGRAMU STRANY
 8. BŘEZNA⁴²

1

Rozhodně nemohu souhlasit s pozměňovacím návrhem soudruha Bucharina. Program charakterizuje imperialismus a počátek epochy sociální revoluce. Epocha sociální revoluce už začala, to je zcela přesně stanoveno. Co vlastně soudruh Bucharin chce? — Charakterizovat socialistickou společnost v její rozvinuté podobě, tj. komunismus. Dopouští se přitom nepřesností. Jsme nyní bezpodmínečně pro stát. A definovat, charakterizovat rozvinutý socialismus, kdy stát už nebude existovat, tady se nedá říct nic jiného než to, že pak se uskuteční zásada: každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb. Ale to je ještě daleko a hovořit o tom znamená nehovořit o ničem jiném než o tom, že nemáme pevnou půdu pod nohama. K tomu nakonec dospějeme, dospějeme-li k socialismu. Budeme mít dost práce s tím, o čem jsme mluvili. Kdybychom to dokázali, byla by to obrovská historická zásluha. Charakterizovat socialismus nemůžeme, jaký socialismus bude, až dospěje k ucelené podobě, to nevíme, a nemůžeme o tom tedy mluvit. Prohlásit, že nastala epocha sociální revoluce, že jsme to a to udělali a že to a to udělat chceme — to víme, to řekneme, a z toho evropští dělníci poznají, že své síly vlastně nijak nezveličujeme:

tohle jsme dělat začali a tohle udělat hodláme. Ale abychom teď věděli, jak bude vypadat socialismus v završené podobě, to nevíme. Teoreticky, v teoretických pojednáních, v článcích, projevech a přednáškách budeme rozvíjet myšlenky, že Kautsky bojuje proti anarchistům nesprávně, ale do programu to zařadit nemůžeme, protože pro charakteristiku socialismu dosud neexistují podklady. Cihly pro výstavbu socialismu ještě nebyly vyrobeny. Víc nic nemůžeme říct a je třeba být co nejopatrnější a nejpresnější. V tom a jedině v tom bude spočívat přitažlivost a síla našeho programu. Ale budeme-li si dělat sebemenší nároky na něco, co nemůžeme poskytnout, oslabí to sílu našeho programu. Budeme podezíráni, že náš program je pouhé fantazírování. Program odráží to, co jsme dělat začali, a další kroky, které udělat chceme. Charakterizovat socialismus nejsme schopni, tento úkol byl formulován nesprávně.

2

Protože formulace nebyla předložena písemně, je nedorozumění samozřejmě možné. Ale soudruh Bucharin mě nepřesvědčil. Název naší strany vyjadřuje dost jasně, že směřujeme k vybudování úplného komunismu a prosazujeme obecné teze o tom, že každý z nás bude pracovat podle svých schopností a bude dostávat odměnu podle svých potřeb, bez jakékoli vojenské kontroly a násilí. Mluvit o tom nyní je předčasné. Kdy vlastně začne stát odumírat? Do té doby stačíme svolat nejméně dva sjezdy, abychom mohli prohlásit: Podívejte se, jak náš stát odumírá. Ale zatím je to příliš předčasné. Prohlašovat o státu, že odumírá, by bylo porušováním historické perspektivy.

P R O J E V
K O T Á Z C E V O L E B
D O Ú Š T Ř E D N Í H O V Ý B O R U
8. B Ř E Z N A⁴³

Lomov se velice vtipně odvolal na můj projev, v němž jsem požadoval, aby ústřední výbor byl s to uplatňovat jednotnou linii. To neznamená, že by všichni v ústředním výboru měli mít stejné názory. Kdybychom takto uvažovali, znamenalo by to směřovat k roztržce, proto jsem sjezdu navrhl, aby takové prohlášení neschválil a umožnil soudruhům konzultovat se svými místními organizacemi a své rozhodnutí si promyslet. Já jsem se octl v ústředním výboru v takové situaci tehdy, když se schvaloval návrh, aby nebyl podepsán mír.^[71] Mlčel jsem, ale rozhodně jsem nezavíral oči před tím, že za to nepřijímám odpovědnost. Každý člen ústředního výboru může odmítnout odpovědnost a přitom nemusí přestat být jeho členem a vyvolávat skandál. Ovšem za určitých podmínek je to přípustné, někdy je to nevyhnutelné, ale že by to bylo nutné nyní, při této organizaci sovětské moci, která nám umožňuje si ověřovat, do jaké míry neztrácíme kontakt s masami, o tom, soudružky a soudruzí, pochybuji. Myslím, že bude-li se hovořit o Vynnyčenkovi, mohou soudruzí hájit své stanovisko, aniž by vystoupili z ústředního výboru. Budeme-li podporovat stanovisko přípravy k revoluční válce a manévrování, musíme se stát členy ústředního výboru, ale můžeme prohlásit, že neshody vznikly zdola, a máme absolutní právo to prohlásit. Nehrozí nejmenší nebezpečí, že dějiny učiní Urického a Lomova odpovědnými za to, že se nezřeknou členství v ústředním výboru. Je třeba se pokusit tomu učinit pří-

trž a skoncovat s módou odcházet z ústředního výboru. Je potřeba říct, že sjezd věří, že soudruzi vyjádří svůj nesouhlas formou protestů, a ne odchodem z ústředního výboru, a že se zřetelem na toto své prohlášení zruší odvolání kandidatury skupiny soudruhů a uskuteční volby, přičemž je vyzvou, aby svá prohlášení odvolali.

REZOLUCE O ODMÍTNUTÍ
 »LEVÝCH KOMUNISTŮ«
 STÁT SE ČLENY
 ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU

Sjezd považuje odmítnutí členství v ústředním výboru v nynější situaci za obzvlášť nežádoucí, neboť je-li takové odmítnutí zásadně nepřipustné pro ty, kdo si přejí jednotu strany, nyní by ohrozilo jednotu strany dvojnásobně.

Sjezd prohlašuje, že každý se může a musí zříct odpovědnosti za činnost ústředního výboru, s níž nesouhlasí, avšak ne odchodem z ústředního výboru, nýbrž příslušným prohlášením.

Proto sjezd doufá, že soudruzi po poradě v masových organizacích své prohlášení odvolají, přistupuje k volbám a toto prohlášení nebere v úvahu.

Napsáno 8. března 1918

K O N C E P T

N Á V R H U P R O G R A M U^[93]

Vzít za základ můj návrh^[86]* (brožura, s. 19 n.**).

Teoretickou část ponechat a vypustit poslední odstavec první části (s. 22 brožury, od slov »Proto se . . . stává aktuální« po slova »obsah socialistické revoluce«***, tj. 5 řádek pryč).

V následujícím odstavci (s. 22), který začíná slovy »tento úkol vyžadující«, realizovat změnu uvedenou v článku K revizi programu strany^[73], Prosvěščeníje (č. 1—2, září—říjen 1917), s. 93****.

V tomto odstavci dát dvakrát místo »sociálšovinismu«:

1. »oportunismu a sociálšovinismu«;
2. »mezi oportunistem a sociálšovinismem na jedné straně a revolučním internacionalistickým bojem proletariátu za uskutečnění socialistického zřízení na druhé straně«.

Dále bude nutné všechno předělat asi takto:

Revoluce z 25. října (7. listopadu) 1917 uskutečnila v Rusku diktaturu proletariátu, který podporovalo chudé rolnictvo neboli poloproletáři.

* Název strany pouze: Komunistická strana (bez dodatku »Ruska«) a v závorkách: (strana bolševiků).

** Viz Sebrané spisy 32, Praha 1987, s. 165—179. Red.

*** Tamtéž, s. 169. Red.

**** Tamtéž, s. 169, a sv. 34, Praha 1987, s. 403—404. Red.

Tato diktatura ukládá komunistické straně v Rusku dokončit, dovršit započaté vyvlastňování statkářů a buržoazie a předat všechny továrny, závody, železnice, banky, loďstvo a ostatní výrobní prostředky a prostředky oběhu do vlastnictví Sovětské republiky;

využít svazek městských dělníků a chudých rolníků, který už zajistil zrušení soukromého vlastnictví půdy a zákon^[104] o té přechodné formě od malého rolnického hospodářství k socialismu, kterou současní ideologové rolnictva, jež se postavilo na stranu proletářů, nazvali socializací půdy, k postupnému, ale důslednému přechodu ke společnému obdělávání půdy a k socialistické zemědělské velkovýrobě;

upevnit a dále rozvinout federativní republiku sovětů jako neporovnatelně vyšší a pokrokovější formu demokracie, než je buržoazní parlamentarismus, a jako jediný typ státu, který jak podle zkušeností z Pařížské komuny roku 1871, tak i podle zkušeností z revolucí roku 1905 a let 1917—1918 v Rusku odpovídá přechodnému období od kapitalismu k socialismu, tj. období diktatury proletariátu;

všestranně a všemožně využívat pochodeň světové socialistické revoluce, jež byla zapálena v Rusku, k paralyzování pokusů imperialistických buržoazních států vměšovat se do vnitřních záležitostí Ruska nebo se spojit k přímému boji a válce proti Socialistické sovětské republice a přenést revoluci do vyspělejších a vůbec do všech zemí.

DESET TEZÍ O SOVĚTSKÉ MOCI

Upevnění a rozvoj sovětské moci

Upevnění a rozvoj sovětské moci jako formy, která už byla prověřena zkušenostmi a nastolena revolučním bojem,

tj. diktatury proletariátu a chudého rolnictva (poloproletářů).

Upevnění a rozvoj musí spočívat v plnění (v rozsáhlejších, všeobecném a plánovitěm plnění) těch úkolů, které této formě státní moci, tomuto novému typu státu historicky připadly, a to:

1. sjednocení a organizování kapitalismem utlačovaných pracujících a vykořisťovaných mas a jenom jich, tj. jenom dělníků a chudých rolníků, poloproletářů, přičemž budou automaticky vyloučeni vykořisťovatelské třídy a bohatí představitelé maloburžoazie;

2. sjednocení nejčinnorodější, nejaktivnější a nejvědomejší části utlačovaných tříd, jejich předvoje, který musí vychovávat úplně všechno pracující obyvatelstvo k samostatné účasti na správě státu ne teoreticky, ale prakticky.

(4) 3. Odstranění parlamentarismu (jako oddělení zákonodárné činnosti od výkonné); spojení zákonodárné a výkonné státní činnosti. Sloučení státní správy se zákonodárstvím.

(3) 4. Těsnější spojení celého aparátu státní moci a státní správy s masami než za předchozích forem demokratismu.

5. Vybudování ozbrojené síly dělníků a rolníků co nejméně odtržené od lidu (sověty = ozbrojení dělníci a rolníci). Organizovanost všelidového ozbrojení jako jeden z prvních kroků k úplnému ozbrojení všeho lidu.

6. Důslednější demokratismus tím, že bude méně formálnosti a více možností volit i odvolávat.

7. Těsné (a bezprostřední) spojení s jednotlivými obory a s výrobními — hospodářskými jednotkami (volby v jednotlivých závodech, v místních rolnických a řemeslnických okrscích). Toto těsné spojení umožňuje uskutečňovat hluboké socialistické přeměny.

8. (Částečně, ne-li v plném rozsahu, je obsaženo v předcházejících odstavcích) — možnost odstranit byro-

kracii, obejít se bez ní, začátek realizace této možnosti.

9. Přesun těžiště v otázkách demokratismu z formálního uznávání formální rovnosti buržoazie a proletariátu, chudých a bohatých na praktickou uskutečnitelnost užívání svobody (demokracie) pracujícími a vykořisťovanými masami obyvatelstva.

10. Další rozvoj sovětské organizace státu musí spočívat v tom, aby každý člen sovětu se kromě účasti na schůzích sovětu neustále povinně podílel na správě státu; a dále v tom, aby naprosto všechno obyvatelstvo bylo postupně zapojováno jak do účasti v sovětské organizaci (s podmínkou, že se podřídí organizacím pracujících), tak i do výkonu státní správy.

Splnění těchto úkolů vyžaduje:

a) V politické oblasti:

rozvoj Sovětské republiky.^[87]

Přednosti sovětů (Prosvěščenije (s. 13—14) *;
[6 bodů]

rozšíření sovětské ústavy na *veškeré* obyvatelstvo *v závislosti na tom*, jak bude potlačen odpor vykořisťovatelů;

federace národů jako přechod k *uvědomělé* a těsnější jednotě pracujících, kteří se naučili *dobrovolně* se povznášet nad národnostní nesváry;

naprosto nemilosrdné potlačení odporu vykořisťovatelů; normy »všeobecné« (tj. buržoazní) demokracie se tomuto cíli podřizují, ustupují mu:

»Svobody« a demokracie *nikoli* pro všechny, nýbrž *pro* pracující a vykořisťované masy v zájmu jejich osvobození od vykořisťování; nemilosrdné potlačení vykořisťovatelů;

NB: těžiště se přesouvá z formálního *uznání* svobod (jak tomu bylo za buržoazního parlamentarismu) **na** to, že

* Viz Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 335—336. *Red.*

svobody budou fakticky *využívat* pracující, kteří svrhávají vykořisťovatele.

Například z *uznání* svobody shromažďování na *předání* všech nejlepších sálů a budov dělníkům, z *uznání* svobody slova na *předání* všech nejlepších tiskáren dělníkům atd.

{ Stručný výčet těchto »svobod« ze starého minimálního programu^[115]
 ozbrojení dělníků a odzbrojení buržoazie }

Přechod *prostřednictvím* sovětského státu k postupnému odstranění státu tím, že se zapojí stále větší počet občanů a potom i *úplně* všichni občané do bezprostřední a *každodenní* správy státu.

b) V hospodářské oblasti:

socialistická organizace výroby v celostátním měřítku: řídicími orgány jsou *dělnické organizace* (odborníky, závodní výbory atd.) pod celkovým vedením sovětské moci, která je jako jediná *svrchaná*.

Totéž v dopravě a rozdělování (nejprve státní monopol »obchodu«, potom úplné a definitivní nahrazení »obchodu« plánovitě organizovaným *rozdělováním* prostřednictvím svazů obchodních a průmyslových zaměstnanců pod vedením sovětské moci).

— Povinné sdružení *veškerého* obyvatelstva ve spotřebních a výrobních komunách.

Nerušíme (prozatím) peníze a nezakazujeme jednotlivým rodinám provádět jednotlivé dohody o koupi a prodeji; musíme však především uzákonit uzavírání všech těchto dohod prostřednictvím spotřebních a výrobních komun.

— Okamžitě přikročit k bezpodmínečné realizaci všeobecné pracovní povinnosti, velmi opatrně a postupně ji rozšiřovat na drobné rolnictvo, které žije z vlastního hospodářství a nepoužívá námezdní práci;

prvním opatřením, prvním krokem ke všeobecné pra-

covní povinnosti musí být zavedení spotřebitelských pracovních (evidenčních) knížek (a to jejich povinné zavedení) pro každého, kdo je bohatý (= osoby s příjmem nad 500 rublů měsíčně, dále pro majitele podniků s námezdními dělníky, pro rodiny se služebnictvem aj.).

Koupě a prodej jsou přípustné i mimo příslušnou komunu (na cestách, na trzích apod.), dohoda však musí být zaznamenána (přesahuje-li určitou hranici) do spotřebitelských pracovních knížek.

— Úplné soustředění bankovníctví v rukou státu a celého peněžního a obchodního obratu v bankách. Zavedení jednotných běžných účtů v bankách: postupný přechod k povinnému vedení běžných účtů v bance zpočátku největšími a později už *všemi* hospodářskými jednotkami v zemi. Povinné ukládání peněz v bankách a převody peněz *pouze* prostřednictvím bank.

— Zavedení jednotné evidence a kontroly veškeré výroby a rozdělování výrobků, přičemž tuto evidenci a kontrolu musí provádět zpočátku dělnické organizace a později *naprosto* všechno obyvatelstvo.

— Organizace soutěžení mezi různými (všemi) spotřebními a výrobními komunami v zemi zaměřená na neustálé zvyšování organizovanosti, kázně a produktivity práce, na postupné zkracování pracovní doby na šest hodin denně a na postupné vyrovnávání *všech* mezd a platů ve *všech* profesích a kategoriích.

— Důsledná a systematická opatření k (přechodu k Massenspeisung*) nahrazení individuálního stravování jednotlivých rodin společným stravováním velkých skupin rodin.

V pedagogické oblasti:

?

staré body plus

* — ke společnému stravování. *Red.*

Ve finanční oblasti:

nahrazení nepřímých daní jednak progresivní daní z příjmů a z majetku a jednak odvodem (určitého) příjmu ze státních monopolů. Proto také naturální odměna v obilí a jiných produktech dělníkům, kteří pro stát vykonávají určité druhy společensky nutných prací.

Mezinárodní politika

Především podpora revolučního hnutí socialistického proletariátu ve vyspělých zemích.

Propaganda. Agitace. Sbratřování.

Nekompromisní boj proti oportunismu a sociálšovinismu.

Podpora demokratického a revolučního hnutí ve všech zemích vůbec, zejména v koloniích a závislých zemích.

Osvobození kolonií. Federace jako přechod k dobrovolnému splynutí.

Napsáno nejpozději 8. března 1918

Podle rukopisu

Otištěno 9. března 1918

v listu Kommunist, č. 5

POZNÁMKA O CHOVÁNÍ »LEVÝCH KOMUNISTŮ«

Několik soudruhů, kteří sami sebe označují za »levé komunisty«, zaujalo po uzavření brestlitevského míru stanovisko »opozice« ve straně a jejich činnost proto stále více inklinuje ke zcela neloajálnímu a nepřijatelnému porušování stranické kázně.

Soudruh Bucharin odmítl přijmout funkci člena ústředního výboru, do níž ho zvolil sjezd strany.

Soudruzi Smirnov a Obolenskij složili funkci lidových komisařů a Jakovlevová funkci vedoucí kanceláře Nejvyšší národohospodářské rady.

Je to naprosto neloajální, nesoudružské počínání porušující stranickou kázeň, a takové chování bylo a stále je *krokem k roztržce*, kterou způsobili jmenovaní soudruzi . . .*

*Napsáno mezi 8. a 18. březnem 1918
Poprvé otištěno roku 1929
v publikaci Leninskij sbornik XI*

Podle rukopisu

* Zde rukopis končí. *Red.*

HLAVNÍ ÚKOL TĚCHTO DNÍ⁴⁴

Jsi země chudobná,
jsi země úrodná,
jsi země všemocná
i země bezmocná,
matičko má! [⁹⁸]

Dějiny lidstva prodělávají v těchto dnech jednu z největších a nejobtížnějších proměn, které mají nesmírný — bez jakékoli nadsázky lze říct — světodějný význam pro jeho osvobození. Od války k míru, od války mezi dravci, kteří posílají na jatky milióny vykořisťovaných a pracujících proto, aby zavedli nový systém dělení kořisti naloupené těmi nejsilnějšími lupiči, k válce utlačovaných proti utlačovatelům, za vysvobození z útlatu kapitálu; z propasti bídy, útrap, hladu a zvlčilosti ke světlé budoucnosti komunistické společnosti, všeobecného blahobytu a trvalého míru. Není divu, že v nejkritičtějším okamžicích tak radikální proměny, kdy se kolem se strašlivým hlukem a praskotem hroubí a rozpadá staré a současně se v nepopsatelných mukách rodí nové, se některým lidem točí hlava, že někteří propadají zoufalství a někteří hledají záchranu před občas příliš trpkou skutečností v krásných a strhujících frázích.

Rusko muselo zvlášť zřetelně pozorovat, zvlášť intenzívně a bolestně prožívat nejprudší zvraty dějin obracejících se od imperialismu ke komunistické revoluci. Během několika dní jsme zlikvidovali jednu z nejstarších, nejmocnějších, nejbarbarštějších a nejsurovějších monarchií. Během několika měsíců jsme prošli několika etapami kompromisů s buržoazií a překonávání maloburžoazních iluzí, zatímco jiné země k tomu potřebovaly desetiletí. Během několika týdnů jsme svrhli buržoazii a zdolali její otevřený odpor v občanské válce. Prošli jsme vítězným

triumfálním pochodem bolševismu celou obrovskou zemí. Pozvedli jsme k svobodě a k samostatnému životu nejnižší vrstvy pracujících, utlačovaných carismem a buržoazií. Nastolili jsme a upevnili sovětskou republiku, nový typ státu, neporovnatelně vyšší a demokratičtější než nejlepší mezi buržoazními parlamentními republikami. Nastolili jsme diktaturu proletariátu podporovaného chudým rolnictvem a začali jsme realizovat důkladně promyšlený systém socialistických přeměn. Probudili jsme víru ve vlastní síly a nadchli jsme milióny dělníků ve všech zemích. Všude propagujeme mezinárodní dělnickou revoluci. Vyhlásili jsme boj imperialistickým dravcům všech zemí.

Ale během několika dní nás bezbranné přepadl a srazil k zemi imperialistický dravec. Donutil nás podepsat neuvěřitelně těžký a ponižující mír — daň za to, že jsme se opovážili, i když jen na krátkou dobu, vymanit se ze železného sevření imperialistické války. Dravec pustoší, rdousí a trhá Rusko na kusy tím zuřivěji, čím hrozivěji před ním vyvstává přízrak dělnické revoluce v jeho vlastní zemi.

Museli jsme podepsat »tylžský« mír. Nesmíme klamat sami sebe. Musíme mít odvahu podívat se nepřikrášlené, trpké pravdě přímo do očí. Musíme zvážit celou tíhu porážky, dělení, zotročování a ponižování, která teď na nás dolehla. Čím lépe to pochopíme, tím usilovnější, neoblomnější a nekompromisnější bude naše snaha, abychom se osvobodili; naše snaha pozvednout se znovu z otroctví k samostatnosti, naše pevné odhodlání dosáhnout za každou cenu toho, aby Rusko přestalo být chudé a bezmocné a aby se stalo v plném smyslu slova mocným a bohatým.^[98]

Rusko se může takovým stát, neboť nám ještě stále zůstalo dost prostoru a přírodního bohatství, abychom mohli každému poskytnout ne-li hojnost, tak alespoň dostatek životních prostředků. Máme přírodní bohatství,

rezervy v lidech i velkolepý rozlet, jímž obdařila tvůrčí činnost lidu veliká revoluce, abychom vybudovali opravdu mocné a bohaté Rusko.

Rusko se stane mocným a bohatým, zbaví-li se veškeré své malomyslnosti a veškerého frazérství, zatne-li zuby a zmobilizuje-li všechny své síly, napne-li každý nerv a každý sval, pochopí-li, že záchrana je možná *jedině* na cestě mezinárodní socialistické revoluce, po níž jsme se vydali. Jít po této cestě kupředu a neklesat na duchu při porážkách, budovat z větších i menších kamenů pevný základ socialistické společnosti, usilovně pracovat a zaměřit se na zavedení kázně i sebekázně, na upevnění organizovanosti a pořádku, prosazení věcného jednání a součinnosti sil všeho lidu, všeobecné evidence a kontroly nad výrobou a rozdělováním výrobků vždy a všude — to je cesta k vytvoření vojenské síly a upevnění socialismu.

Pro opravdového socialistu je nedůstojné, aby se po těžké porážce chvástal nebo propadal zoufalství. Není pravda, že nemáme žádné východisko a že můžeme volit jenom mezi »neslavnou« (z hlediska šlechtice) smrtí, kterou je neobyčejně těžký mír, a mezi »hrdinskou« smrtí v beznadějném boji.^[119] Není pravda, že podepsáním »tylžského« míru jsme prý zradili své ideály nebo své přátele. Nezradili jsme nic a nikoho, neschválili a nezakryli jsme ani jednu lež, ani jednomu příteli a druhovi v neštěstí jsme neodmítli pomoci vším, čím jsme mohli, vším, čím jsme disponovali. Vojevůdce, který stahuje do vnitrozemí zbytky armády, jež byla poražena a zachváce na panickým strachem, a který tento ústup kryje v krajním případě uzavřením neobyčejně tíživého a ponižujícího míru, nezrazuje ty jednotky armády, jímž není schopen pomoci a jež nepřítel odřízl. Takový vojevůdce plní svou povinnost, když volí jedinou cestu k záchraně toho, co se ještě zachránit dá, když se distancuje od dobrodružství, nepřikrášluje před lidem trpkou pravdu, »vyklízí

území, aby získal čas«, využívá *každý*, i sebekratší oddech, aby nabral síly a umožnil rozkladem a demoralizací zachvácené armádě oddechnout si a vyléčit se.

Podepsali jsme »tylžský« mír. Když Napoleon I. vnutil roku 1807 Prusku tylžský mír, porazil tento dobyvatel všechny německé armády, obsadil hlavní město a všechna velká města, povolal vlastní policii, donutil poražené, aby mu dodali pomocné sbory pro vedení nových loupeživých válek, rozdrobil Německo a přitom se spolčoval s jedněmi německými státy proti jiným německým státům. A přece se i po *takovém* míru německý lid udržel, dokázal shromáždit síly, vzchopit se a vybojovat si právo na svobodu a samostatnost.

Každému, kdo chce a umí myslet, příklad tylžského míru (který byl pouze jednou z četných těžkých a ponižujících smluv, jež byly v té době Němcům vnuceny) jasně ukazuje, jak *dětsky* naivní je myšlenka, že neobyčejně těžký mír bezpodmínečně znamená totální zkázu, kdežto válka je cesta hrdinství a záchrany. Období válek nás učí, že mír v dějinách často sloužil k oddechu a shromažďování sil k novým bitvám. Tylžský mír znamenal pro Německo veliké ponížení, ale zároveň také obrat k obrovskému národnímu rozmachu. Tehdejší historická situace nedávala tomuto rozmachu jiné východisko než cestu k *buržoaznímu* státu. Tehdy, před více než sto lety, tvořilo dějiny pár šlechticů a několik skupinek buržoazní inteligence, zatímco masy dělnictva a rolnictva dřímaly nebo spaly. Proto tenkrát mohly dějiny postupovat kupředu jenom strašlivě pomalu.

Kapitalismus nyní výrazně pozvedl celkovou kulturní úroveň, a zejména kulturní úroveň mas. Válka masami otřásla, vyburcovala je neslýchanými hrůzami a nepředstavitelným utrpením. Válka uspíšila historický vývoj a dějiny se teď řítí rychlostí lokomotivy. Dějiny teď samostatně vytvářejí milióny a desetimilióny lidí. Kapitalismus dozrál nyní k socialismu.

Proto postupuje-li dnes Rusko — a ono rozhodně postupuje — od »tylžského« míru k národnímu rozmachu, k velké vlastenecké válce, nesměřuje tento rozmach k buržoaznímu státu, nýbrž k mezinárodní socialistické revoluci. Od 25. října 1917 jsme obranáři. Jsme pro »obranu vlasti«, ale vlastenecká válka, jíž jdeme vstříc, je válkou za socialistickou vlast, za socialismus jako vlast, za sovětskou republiku jako *oddíl* světové armády socialismu.

»Nenávist k Němcům, bij Němce« — to bylo a zůstává heslem běžného, tj. buržoazního patriotismu. My však říkáme: »Nenávist k imperialistickým dravcům, nenávist ke kapitalismu, smrt kapitalismu« a zároveň: »Uč se od Němců! Zůstaň věrný bratrskému svazku s německými dělníky. Se svou pomocí nám se opozdili. Získáme čas, dočkáme se jich, *přijdou* nám na pomoc.«

Ano, uč se od Němců. Dějiny postupují oklikami a křivolakými cestami. A tak vznikla situace, že právě Němci teď ztělesňují kromě nelidského imperialismu princip kázně, organizace, harmonické kooperace na základě moderního strojevého průmyslu a nejpřísnější evidence a kontroly.

A to je právě to, co nám chybí. To je právě to, čemu se musíme naučit. To je právě to, co chybí naší velké revoluci, aby mohla dospět od vítězného začátku přes mnoho těžkých zkoušek k vítěznému konci. To je právě to, co potřebuje Ruská sovětská socialistická republika, aby už nebyla chudobná a bezmocná a aby se navždy stala mocnou a bohatou.

11. března 1918

Izvěstija VCIK, č. 46
12. března 1918
Podepsán N. Lenin

Podle textu brožury
N. Lenin: Glavnaja zadača
našich dněj, Moskva 1918

P R O J E V
V M O S K E V S K Ě M S O V Ě T U
D Ě L N I C K Ý C H, R O L N I C K Ý C H
A R U D O A R M Ě J S K Ý C H
Z Á S T U P C Ů
1 2. B Ř E Z N A 1 9 1 8

(Příchod soudruha Lenina provází bouřlivý potlesk.) Soudružky a soudruzi! Výročí revoluce v Rusku oslavujeme v době, kdy revoluce prožívá těžké dny, kdy mnohým už nechybí moc k tomu, aby propadli malomyslnosti a rozčarování. Rozhlédneme-li se však kolem sebe, vzpomeneme-li si, co revoluce za tento rok vykonala a jak se utváří mezinárodní situace, jsem přesvědčen, že nikdo z nás už nebude propadat zoufalství nebo malomyslnosti. Nikdo už nesmí pochybovat o tom, že mezinárodní socialistická revoluce, která v říjnu začala, přes všechny obtíže a překážky, přes všechny snahy svých nepřátel zvítězí.

Vzpomeňte si, soudruzi, jakými cestami šla revoluce v Rusku . . . Jak se v únoru podařilo díky tomu, že se proletariát spojil s buržoazií, která poznala, že za carismu nemůže existovat dokonce ani buržoazní společnost, během několika dní na základě spolupráce dělníků a nejuvědomělejších rolníků, zejména vojáků, kteří prožili všechny hrůzy války — jak se jim podařilo během několika dní svrhnout monarchii, která v letech 1905, 1906 a 1907 vydržela neporovnatelně tvrdší rány a utopila v krvi revoluční Rusko. A když se po únorovém vítězství dostala k moci buržoazie, vývoj revoluce se nepředstavitelně zrychlil.

Revoluce v Rusku přinesla výsledky, jimiž se od revolucí v západní Evropě výrazně liší. Vytvořila revoluční

masy, pro které rok 1905 znamenal takovou lekci, že samostatně vystoupily; vytvořila sověty dělnických, vojenských a rolnických zástupců, orgány, které jsou nepoměrně demokratičtější než všechny předchozí, orgány, které umožnily bezprávné masy dělníků, vojáků a rolníků vychovávat, zušlechtit je a vést. Díky těmto okolnostem revoluce v Rusku překonala během několika měsíců ono období kompromisů s buržoazií, které v západní Evropě trvalo celá dlouhá desetiletí. Buržoazie nyní obviňuje dělnickou třídu a její představitele — bolševiky — z toho, že armáda není na potřebné úrovni. My však dnes vidíme, že kdyby tehdy, v březnu a v dubnu, nebyli u moci kompromisníci, buržoazie, která si kupčením zajišťovala výhodná místa a která nezbavila kapitalisty moci a zároveň nechala armádu otrhanou a hladovou, tehdy, kdy měli moc pánové typu Kerenského, kteří se prohlašovali za socialisty, ale ve skutečnosti v každé kapse ukrývali tajné smlouvy, jež ruský lid nutily bojovat až do roku 1918, pak by zřejmě bylo možné zachránit ruskou armádu a revoluci před oněmi neuvěřitelně těžkými zkouškami a ponižováním, které jsme museli snášet. Kdyby tehdy moc přešla do rukou sovětů, kdyby kompromisníci nepomáhali Kerenskému hnát armádu do boje a raději tehdy nabídli demokratický mír, nebyla by armáda natolik rozvrácena. Měli jí říct: k noze zbraň! I kdyby v jedné ruce držela roztrhanou tajnou smlouvu s imperialisty a nabídku demokratického míru pro všechny národy a v druhé ruce pušku a dělo a i kdyby fronta zůstala zachována v plném rozsahu. Právě tehdy bylo možné zachránit armádu a revoluci. Takovéto gesto, dokonce vůči takovému nepříteli, jako je německý imperialismus, by přece jen mohlo vždycky věci prospět — i kdyby mu přišla na pomoc třeba veškerá buržoazie, všichni kapitalisté celého světa a všichni představitelé buržoazních stran. Mohlo postavit nepřitele do takové situace, že by na jedné straně viděl nabízený demokratický mír a prozrazené

smlouvy a na druhé straně pušky. Nyní takovou silnou frontu nemáme. Bez dělostřelectva ji posílit nemůžeme. Obnovení fronty je velmi obtížné a postupuje příliš pomalu, protože jsme se ještě nikdy nesetkali s takovým nepřítelem. Něco jiného byl boj proti idiotu Romanovovi nebo chvastounovi Kerenskému. Zde máme před sebou nepřítele, jenž zorganizoval všechny své síly a veškerý hospodářský život země na ochranu před revolucí. Věděli jsme, že Kerenského vláda místo aby zrušila imperialistické smlouvy, raději dala v červnu 1917 vojákům rozkaz k útoku, který je nadobro vyčerpá. Buržoazie teď vykřikuje o neslýchaném rozkladu a o národní hanbě, jako by si myslela, že revoluce zrozená z války, zrozená z neslýchaného rozvratu snad může probíhat klidně, hladce, pokojně, bez útrap, muk a hrůz. Jestliže si někdo představoval zrod revoluce takto, jsou to buď prázdná slova, nebo tak mohou uvažovat jedině nějakí kolísaví inteligenti, kteří nechápu význam této války a revoluce. Ano, oni tak uvažují. Ale my jasně vidíme, jak celým tímto procesem postupuje obrovský rozmach lidu, což nevidí ti, kdo vykřikují o národní hanbě.

Ať je to jak chce, skoncovali jsme s válkou. Neříkáme, že jsme s ní skoncovali, aniž nás to něco stálo, že jsme nezaplátili svou daň. Ale skoncovali jsme s válkou. Poskytli jsme lidu oddech. Nevíme, jak dlouho tento oddech potrvá. Bude možná velmi krátký, protože ze západu i z východu se na nás chystají imperialističtí dravci a nová válka nevyhnutelně vypukne. Ano, nezavíráme oči před tím, že je u nás všechno zničeno. Ale lid se dokázal zbavit carské vlády, buržoazní vlády a vytvořit sovětské organizace, které teprve nyní, po návratu vojáků z fronty, pronikly i do nejzapadlejších venkovských končin. Jejich nezbytnost a význam pochopila nejnižší a nejvíce utlačovaná vrstva, ponižované masy, jimž se kdysi vysmívali carové, statkáři a kapitalisté a kterým se málokdy podařilo vložit do své činnosti srdce a duši a uplatnit své tvořivé

síly. Dosáhly toho, že sovětská moc byla ustavena nejen ve velkých městech a průmyslových oblastech, ale že pronikla do všech zapadlých končin. Každý rolník, který byl dosud vládnoucí mocí jenom utlačován a olupován, teď vidí u moci vládu chudiny, vládu, kterou si sám volí, která ho zbavila útlaku a dokáže ho přes všechny nepředstavitelné překážky a obtíže dovést i dál.

Soudružky a soudruzi! Musíme-li teď prožívat dny těžké porážky a útlaku, kdy po revoluci v Rusku šlapou prušští statkáři a imperialisté, jsem přesvědčen, že ať už je rozhořčení a nespokojenost v určitých kruzích jakkoli veliká, v hloubi lidových mas se rozvíjí tvůrčí iniciativa, shromažďuje energie a upevňuje kázeň, což nám dodá sílu překonat všechny rány a dokazuje, že revoluci jsme nezradili a nezradíme ji. Tyto zkoušky a porážky jsme museli snášet právě proto, že v dějinách nevládne taková harmonie a takový soulad, aby současně s námi povstali všichni pracující ve všech zemích. Nesmíme zapomínat, jakého nepřítele teď máme před sebou. Nepřátelé, s nimiž jsme se dosud střetávali — Romanov, Kerenskij a ruská buržoazie — stupidní, neorganizovaná a nekulturní, která včera líbala Romanovovi boty a potom pobíhala s tajnými smlouvami v kapse — co znamenají ti všichni proti mezinárodní buržoazii, která všechno, co vymyslel lidský duch, proměnila v nástroj k potlačování vůle pracujících a celou svou organizaci přizpůsobila k hubení lidí?

Takový nepřítel se na nás tedy vrhl v okamžiku, kdy jsme definitivně odzbrojili, kdy musíme přímo říct: nemáme armádu. Jenže země, která přišla o armádu, musí přijmout i nepředstavitelně potupný mír.

Nikomu se nezpronevřujeme, nikoho nezrazujeme, neodmítáme pomoc svým spolubratřím. Ale budeme muset přijmout nepředstavitelně těžký mír, budeme muset přijmout hrozné podmínky, budeme muset přijmout ústup, abychom získali čas, dokud ještě je, aby přišli spo-

jenci, a spojence máme. Přes všechnu nenávisť vůči imperialismu, přes jakkoli silný pocit, oprávněný pocit hněvu a rozhořčení proti němu si musíme být vědomi toho, že jsme nyní obranáři. Nehájíme tajné smlouvy, hájíme socialismus, hájíme socialistickou vlast. Ale abychom ji mohli hájit, museli jsme se smířit s nejhlubším ponižováním. Víme, že v dějinách každého národa bývají období, kdy se musí ustupovat před náparem nepřítele se silnějšími nervy. Získali jsme odklad a musíme ho využít, aby si armáda trochu oddechla, aby její většina pochopila — nejen ony desetitisíce, které se ve velkých městech účastní shromáždění, nýbrž ony milióny a desetimilióny, které se rozptýlily po vesnicích — aby pochopily, že stará válka skončila a že začíná nová válka, válka, na niž jsme odpovídali tím, že jsme nabídli mír, v níž jsme ustoupili, abychom překonali svůj nedostatek disciplíny, svou nemohoucnost a svou únavu; i s nimi jsme mohli zvítězit nad carismem a ruskou buržoazií, ale ne nad evropskou mezinárodní buržoazií. Dokážeme-li je překonat, zvítězíme, protože spojence máme, o tom jsme přesvědčeni.

Ať mezinárodní imperialisté, kteří vidí naši porážku, teď jakkoli rádí, stejně v jejich zemích dozrávají jejich nepřátelé a naši spojenci. Věděli jsme a dobře víme, že v německé dělnické třídě tento proces probíhá možná pomaleji, než jsme očekávali a než si asi přejeme, ale je jisté, že vzrůstá rozhořčení proti imperialistům, roste počet spojenců v naší práci a ti nám přijdou na pomoc.

Seberte všechny síly, vytyčte heslo, zaveďte disciplínu, je to naše povinnost vůči socialistické revoluci. Za těchto podmínek budeme schopni se udržet, dokud nám proletariát spojenců nepřijde na pomoc, a společně s ním zvítězíme nad všemi imperialisty a všemi kapitalisty.

*IV., MIMOŘÁDNÝ
CELORUSKÝ SJEZD SOVĚTŮ⁴⁵*

14.—16. BŘEZNA 1918

- Otištěno: návrh rezoluce k Wilsonovu poselství*
- 15. března 1918 v listu *Izvěstija VCIK*, č. 48;
referát o ratifikaci mírové smlouvy
 - 16. a 17. (3. a 4.) března 1918 v listu *Pravda*
(*Social-demokrat*), č. 47 a 48; *závěrečné vystoupení k referátu*
 - 19. (6.) března 1918 v listu *Pravda*, č. 49
rezoluce o ratifikaci brestlitevské smlouvy
 - 16. (3.) března 1918 v listu *Pravda* (*Social-demokrat*), č. 47

Otiskuje se: návrh rezoluce k Wilsonovu poselství — podle rukopisu; referát — podle stenografického zápisu porovnaného s textem listu Pravda (Social-demokrat);
závěrečné vystoupení — podle stenografického zápisu porovnaného s textem listu Pravda;
rezoluce o ratifikaci brestlitevské smlouvy — podle textu listu Pravda (Social-demokrat) porovnaného s rukopisem

N Á V R H R E Z O L U C E
K W I L S O N O V U
P O S E L S T V Í⁴⁶ [137]

Sjezd vyjadřuje svou vděčnost americkému lidu a především pracujícím a vykořisťovaným třídám Spojených států severoamerických za to, že prezident Wilson projevil ruskému lidu prostřednictvím sjezdu sovětů své sympatie ve dnech, kdy Ruská sovětská socialistická republika prožívá těžké zkoušky.

U příležitosti poselství prezidenta Wilsona vyjadřuje Ruská sovětská republika, která se stala neutrální zemí, všem národům, pro něž jsou hrůzy imperialistické války zdrojem zkázy a utrpení, své vřelé sympatie a pevné přesvědčení, že se blíží šťastná doba, kdy pracující masy všech buržoazních zemí svrhnou jho kapitálu a nastolí socialistické uspořádání společnosti, které je jediné schopno zajistit nejen trvalý a spravedlivý mír, ale i kulturní rozvoj a blahobyt pro všechny pracující.

Napsáno 14. března 1918

REFERÁT O RATIFIKACI
MÍROVÉ SMLOUVY
14. BŘEZNA

Soudružky a soudruzí, dnes musíme řešit otázku, která znamená mezník ve vývoji ruské, a nejen ruské, ale i mezinárodní revoluce. A k tomu, abychom správně vyřešili otázku onoho nesmírně tíživého míru, který uzavřeli představitelé sovětské moci v Brestu Litevském a který sovětská moc předkládá ke schválení čili k ratifikaci, k tomu, abychom tuto otázku správně vyřešili, musíme především pochopit historický význam mezníku, před nímž jsme se ocitli, musíme pochopit, v čem spočívala hlavní specifická dosavadního vývoje revoluce a v čem spočívala hlavní příčina těžké porážky a období těžkých zkoušek, které jsme prožili.

Zdá se mi, že hlavním zdrojem neshod v dané otázce je mezi stranami zastoupenými v sovětech⁴⁷ zejména to, že některé z nich až příliš podléhají pocitu oprávněného a spravedlivého rozhořčení nad porážkou Sovětské republiky imperialismem, že se někdy příliš poddávají zoufalství, a místo aby si uvědomily historické podmínky vývoje revoluce, jak se vytvořily před tímto mírem a jak vykrytalizovaly po míru, pokoušejí se zodpovědět otázku, jaká má být revoluční taktika, na základě bezprostředních pocitů. A přitom nás všechny zkušenosti získané z průběhu dějin revolucí učí, že máme-li co dělat s jakýmkoli masovým hnutím nebo s třídním bojem, zejména s takovým, jako je současný třídní boj, který se rozvíjí nikoli jen na celém území jedné, i když obrovské země, ale který zasahuje do všech mezinárodních vztahů — že v takovém případě musí taktika vycházet především

a převážně ze zhodnocení objektivní situace, z analytického rozboru dosavadního průběhu revoluce a příčin jeho tak obrovských, tak radikálních a pro nás tak nevýhodných změn.

Podíváme-li se na vývoj naší revoluce z tohoto hlediska, jasně uvidíme, že dosud prožívala období relativní a do značné míry zdánlivé samostatnosti a dočasné nezávislosti na mezinárodních vztazích. Cesta, po níž šla naše revoluce od konce února 1917 do 11. února tohoto roku⁴⁸, kdy začala německá ofenzíva, byla celkem vzato cestou snadných a rychlých úspěchů. Podíváme-li se na vývoj revoluce v mezinárodním měřítku, z hlediska vývoje ruské revoluce samé, uvidíme, že jsme za tento rok prožili tři období. První období, kdy dělnická třída Ruska společně se vším, co bylo pokrokové, uvědomělé a aktivní v rolnictvu, podporovaná nejen maloburžoazií, ale i velkoburžoazií, smetla v několika dnech monarchii. Tento závratný úspěch lze vysvětlit jednak tím, že ruský lid výtěžil ze zkušeností roku 1905 obrovský fond revoluční bojeschopnosti, a jednak tím, že Rusko jako mimořádně zaostalá země zvláště utrpělo válkou a neobyčejně brzy se ocitlo ve stavu, kdy bylo absolutně nemožné pokračovat v této válce za starého režimu.

Po krátkém bouřlivém úspěchu, kdy vznikla nová organizace — organizace sovětů dělnických, vojenských a rolnických zástupců — nastaly pro naši revoluci dlouhé měsíce přechodného období, v němž moc buržoazie, jež byla najednou podlomena sověty, podporovaly a upevňovaly maloburžoazní kompromisnické strany — byli to menševici a eseři, kteří tuto moc podporovali. Byla to moc, která podporovala imperialistickou válku, imperialistické tajné smlouvy, která krmila dělnickou třídu sliby, moc, která vůbec nic nedělala a jenom podporovala rozvrat. V tomto období, pro nás, pro ruskou revoluci tak dlouhém, sbíraly sověty své síly; pro ruskou revoluci to bylo dlouhé období, ale z hlediska mezinárodní revoluce

krátké, protože ve většině významných zemí období překonávání maloburžoazních iluzí, období překonávání kompromisnictví nejrůznějších stran, frakcí a odstínů netrvalo měsíce, ale dlouhá, předlouhá desetiletí — toto období, od 20. dubna až do června, kdy Kerenskij s tajnou imperialistickou smlouvou v kapse obnovil imperialistickou válku, mělo rozhodující význam. V tomto období jsme prožili červencovou porážku, prožili jsme kornilovovštinu, a teprve na základě zkušeností z masového boje, až když nejširší masy dělníků a rolníků na základě vlastní zkušenosti, a ne propagandy si uvědomily veškerou marnost maloburžoazního kompromisnictví — teprve potom, po dlouhém politickém vývoji, po dlouhé přípravě a změně v mínění a názorech různých stranických seskupení, se vytvořila půda pro říjnový převrat a nastalo třetí období ruské revoluce v její první etapě, odtržené nebo dočasně izolované od mezinárodní revoluce.

Toto třetí, říjnové období, období organizování, je nejtěžší, ale je to současně období největších a nejrychlejších triumfů. Od října naše revoluce, která dala moc revolučnímu proletariátu, nastolila jeho diktaturu a zajistila mu podporu obrovské většiny proletariátu a chudého rolnictva, od října naše revoluce postupovala, a byl to vítězný, triumfální pochod. Ve všech končinách Ruska započala občanská válka ve formě odporu vykořisťovatelů, statkářů a buržoazie, podporovaných částí imperialistické buržoazie.

Propukla občanská válka, v níž se ukázalo, že síly odpůrců sovětské moci, síly nepřátel pracujících a vykořisťovaných mas jsou zcela mizivé. Občanská válka se stala jednoznačným triumfem sovětské moci, protože její odpůrci, vykořisťovatelé, statkáři a buržoazie, neměli žádnou, ani politickou, ani hospodářskou oporu a jejich útok ztroskotal. Boj proti nim spočíval spíše v agitaci než ve vojenských akcích; vrstva za vrstvou, masy za masami včetně pracujících kozáků se odvracely od vykořisťovatelů, kteří se je pokoušeli izolovat od sovětské moci.

Toto období vítězného, triumfálního pochodu diktatury proletariátu a sovětské moci, kdy sovětská moc bezvýhradně, energicky a jednou provždy získala na svou stranu obrovské masy pracujících a vykořisťovaných v Rusku, bylo posledním a kulminačním bodem vývoje ruské revoluce, jež po celou dobu probíhala zdánlivě nezávisle na mezinárodním imperialismu. To byla příčina, proč nejzaostalejší a zkušenostmi z roku 1905 na revoluci nejlépe připravená země tak rychle, tak snadno a tak plánovitě pozvedala jednu třídu za druhou k moci, přičemž překonávala jednotlivá politická seskupení a nakonec dospěla k politickému seskupení, které bylo posledním slovem nejen revoluce v Rusku, ale i západoevropských dělnických revolucí; sovětská moc se v Rusku totiž konsolidovala a získala trvalé sympatie pracujících a vykořisťovaných, protože odstranila starý utlačovatelský aparát státní moci, protože vytvořila základ nového a vyššího typu státu, jehož zárodkem byla Pařížská komuna. Komuna svrhla starý aparát a nahradila ho bezprostředně ozbrojenou silou mas, přeměnila buržoazní a parlamentní demokratismus v demokratismus pracujících, vyloučila z něj vykořisťovatele a systematicky potlačovala jejich odpor.

Toho tedy dosáhla revoluce v Rusku během tohoto období, proto tedy její nepřítel početný předvoj nabyt dojmu, že toto triumfální tažení, tento rychlý pochod revoluce může počítat s dalším vítězstvím. A to byla chyba, protože období, kdy se ruská revoluce rozvíjela, moc v Rusku přecházela z rukou jedné třídy do druhé a třídní kompromisnictví bylo překonáváno pouze na území Ruska — toto období mohlo historicky existovat jen proto, že největší giganti mezi dravci světového imperialismu byli ve svém ofenzivním tažení proti sovětské moci na nějakou dobu pozdrženi. Revoluce, která v několika dnech svrhla monarchii, během několika měsíců vyčerpala všechny možnosti uzavřít kompromis s buržoazií a v průběhu několika týdnů překonala v občanské válce všechny

odpor buržoazie — taková revoluce, revoluce socialistické republiky, se mohla udržet mezi imperialistickými státy, obklopena světovými dravci, vedle bestí mezinárodního imperialismu jenom tak dlouho, dokud buržoazie bojovala na život a na smrt mezi sebou navzájem a její útok proti Rusku byl ochromen.

A pak nastalo období, které tak silně a tak těžce pociťujeme — období nejtěžších porážek nejtěžších zkoušek pro revoluci v Rusku, období, kdy místo rychlého, přímého a otevřeného útoku proti nepřátelům revoluce musíme zakoušet nejtěžší porážky a ustupovat před silou nesrovnatelně větší, než je naše — před silou mezinárodního imperialismu a finančního kapitálu, před vojenskou silou, kterou proti nám soustředila veškerá buržoazie se svou moderní technikou, s celou svou organizovaností, aby mohla olupovat, utlačovat a rdousit malé národy; museli jsme přemýšlet o vyrovnání sil, čekal nás nesmírně těžký úkol, museli jsme se přímo střetnout ne s takovým nepřítelem, jakým byl Romanov a Kerenskij, které nelze brát vážně — museli jsme se střetnout se silami mezinárodní buržoazie s celou její militaristickou imperialistickou mocí a postavit se tváří v tvář světovým dravcům. A protože se opozdila pomoc mezinárodního socialistického proletariátu, museli jsme pochopitelně vzít střetnutí s těmito silami na sebe a utrpět nesmírně těžkou porážku.

A toto období je obdobím těžkých porážek, obdobím ústupů, obdobím, kdy musíme zachraňovat alespoň malou část pozic tím, že ustupujeme před imperialismem a vyčkáváme, až se celkově změní mezinárodní podmínky, dokud k nám nedospějí ty síly evropského proletariátu, které existují, které dozrávají a které se nemohly tak snadno jako my vypořádat se svým nepřítelem; byla by to velká iluze a nesmírná chyba, kdybychom zapomínali, že pro revoluci v Rusku bylo snadné začít, ale je pro ni obtížné pokračovat. Bylo to nevyhnutelné, protože my jsme museli začít tím nejprohniljším a nejzaostalejším politic-

kým zřízením. Evropská revoluce musí začít buržoazií, bude mít co dělat s mnohem silnějším nepřítelem za nesrovnatelně těžších podmínek. Pro evropskou revoluci bude o hodně těžší začít. Vidíme, že pro ni bude o hodně těžší dosáhnout prvního průlomu do zřízení, které ji rdousí. Bude pro ni o hodně snazší přejít ke druhému a třetímu stupni své revoluce. A vzhledem k současnému poměru sil mezi revolučními a reakčními třídami v mezinárodním měřítku to ani jinak být nemůže. To je onen základní obrat, který stále ztrácejí ze zřetele lidé posuzující nynější situaci, neobyčejně obtížnou situaci revoluce nikoli z historického hlediska, nýbrž z hlediska citu a rozhořčení. Přitom historická zkušenost nás učí, že vždy, za všech revolucí — během období prudkého zlomu revoluce a jejího přechodu od rychlých vítězství k období těžkých porážek — přicházelo období pseudorevolučních frází, které vývoji revoluce pokaždé nesmírně uškodilo. Proto, soudružky a soudruzi, budeme schopni správně zhodnotit naši taktiku jedině tehdy, vezmeme-li v úvahu onen zlom, který nás vrhl od rychlých, snadných a absolutních vítězství k těžkým porážkám. Tato otázka je nesmírně obtížná a nesmírně složitá a je výsledkem obratu v nynějším vývoji revoluce — od snadných vítězství uvnitř k neobyčejně těžkým porážkám zvenčí. A obrat v rámci celé mezinárodní revoluce — od období propagandistické a agitační činnosti revoluce v Rusku za situace, kdy imperialismus vyčkával, od tohoto období k útokům imperialismu proti sovětské moci — staví před celé mezinárodní západoevropské hnutí otázku zvláště naléhavě a zvláště ostře. Nezapomeneme-li na tento historický okamžik, budeme si muset ujasnit, jaké základní zájmy Ruska vedly k uzavření nynějšího nesmírně těžkého, takzvaného potupného míru.

Nejednou jsem se v polemice s těmi, kdo nepovažovali za nutné přijmout tento mír, nejednou jsem se setkal s argumentací, že podepsání míru vyjadřuje pouze zájmy

unavených rolnických mas, deklasovaných vojáků a tak dále a tak podobně. Vždycky mě na těchto připomínkách a argumentech udivovalo, jak soudruzi zapomínají na třídní aspekt národního vývoje — jsou to lidé, kteří volí výhradně vlastní vysvětlení. Jako by strana proletariátu při převzetí moci nepočítala předem s tím, že jedině svazek proletariátu a poloproletariátu, tj. chudého rolnictva, tj. většiny rolnictva v Rusku, že jedině takový svazek může dát moc v Rusku revoluční vládě sovětů — většiny, opravdové většiny lidu — že bez toho je nesmyslný jakýkoli pokus nastolit moc, zejména v době nelehkých zvratů dějin. Jako kdyby dnes bylo možné odbýt tuto všemi uznávanou pravdu a spokojit se pohrdavými poznámkami o únavě rolníků a deklasovaných vojáků. Pokud jde o únavu rolníků a deklasovaných vojáků, musíme říct, že země bude klást odpor a že chudé rolnictvo může klást odpor jen potud, pokud je toto chudé rolnictvo schopno zmobilizovat své síly k boji.

Když jsme se v říjnu ujímali moci, bylo jasné, že průběh událostí k tomu nevyhnutelně spěje, že obrat sovětů k bolševismu znamená obrat v celé zemi a že vláda bolševismu je nevyhnutelná. Když jsme s tímto vědomím v říjnu přebírali moc, říkali jsme naprosto jasně a zřetelně sobě i všemu lidu, že je to přechod moci do rukou proletariátu a chudého rolnictva a že proletariát ví, že ho rolnictvo podpoří. A v čem, to víte sami: v jeho aktivním boji za mír, v jeho odhodlání pokračovat v dalším boji proti velkému finančnímu kapitálu. V tom se nemýlíme a nikdo, kdo zůstává jen trochu na půdě třídních sil a třídních vztahů, se nemůže vyhnout této evidentní pravdě, že od malorolnické země, která tolik dala evropské i mezinárodní revoluci, nemůžeme požadovat, aby bojovala za tak těžkých, nevýslovně těžkých podmínek, kdy pomoc západoevropského proletariátu se k nám rozhodně blíží — to ukázala fakta, stávký atd. — blíží se k nám, ale nesporně se opozdila. Proto říkám, že podob-

né poukazování na únavu rolnických mas atd., vyplývá jenom z nedostatku argumentů a z naprosté bezmocnosti těch, kdo k takovým argumentům sahají, vyplývá z toho, že naprosto nejsou schopni postihnout všechny třídní vztahy globálně, v celém jejich souhrnu — jako vztahy revoluce proletariátu a převážné většiny rolnictva. Jedině tehdy, hodnotíme-li při každém prudkém zvratu dějin celkový poměr tříd, všech tříd, a nevybíráme jednotlivé příklady a jednotlivé události, jediné tehdy cítíme, že se pevně opíráme o analýzu pravděpodobných fakt. Plně chápou, že nás ruská buržoazie nyní nutí k revoluční válce v situaci, kdy je válka pro nás úplně nemožná. Vyžadují to třídní zájmy buržoazie.

Když se stále jen křičí: potupný mír a neřekne se ani slovo o tom, kdo přivedl armádu do tohoto stavu, je mi zcela jasné, že jde o buržoazii s dělonarodovci, s menševiky-cereteliovci, černovovci a jejich přísluhovači (potlesk), je mi zcela jasné, že právě buržoazie vykřikuje o revoluční válce. Vyžadují to její třídní zájmy, vyžaduje to její tužba, aby sovětská moc udělala chybný krok. Je to pochopitelné u lidí, kteří na jedné straně zaplňují stránky svých novin kontrarevolučními výplody . . . (Hlasý: »Už jsou všechny zastaveny.«) Bohužel ještě ne všechny, ale zastavíme všechny. (Potlesk.) Chtěl bych vidět takový proletariát, který by dovolil kontrarevolucionářům, přívržencům buržoazie a kompromisníkům, aby i nadále využívali monopol bohatství k ohlupování lidu svým buržoazním opiem. Takový proletariát neexistuje. (Potlesk.)

Velmi dobře chápou, že ze stránek takovýchto novin se ozývá jenom kvílení, nářek a křik odsuzující potupný mír, velmi dobře chápou, že tuto revoluční válku podporují lidé, kteří zároveň, od kadetů až po pravé esery, vítají útočící Němce a vítězoslavně prohlašují: tady je máme, Němce — a nechají své důstojníky promenovat se svými výložkami v oblastech obsazených po vpádu německého imperialismu. Ano, u takových buržoů, u takových kom-

promisníků mě vůbec neudivuje, že propagují revoluční válku. Chtějí, aby se sovětská moc chytila do pastí. Odhalili se, tihle buržoové a kompromisníci. Viděli jsme je a vidíme je v plné kráse, víme, že Ukrajina má své ukrajinské Kerenské, ukrajinské Černovy a ukrajinské Ceretelie — jsou to páni Vynnyčenkové. Tihle pánové, ukrajinišší Kerenišší, Černovové a Cereteliové, zatajili před lidem mír, který uzavřeli s německými imperialisty, a teď se pokoušejí pomocí německých bodáků svrhnout sovětskou moc na Ukrajině. Tohle udělali tito buržoové a tito kompromisníci i jejich přívrženci. (Potlesk.) Tohle udělali tito ukrajinišší buržoové a kompromisníci, jejichž příklad máme před očima — zatajili a tají před lidem své tajné smlouvy, jdou s německými bodáky proti sovětské moci. Tohle chce ruská buržoazie, k tomu přísluhovači buržoazie vědomě či nevědomě tlačí sovětskou moc: vědí, že teď rozhodně nemůže podstoupit imperialistickou válku proti silnému imperialismu. Proto jen v rámci této mezinárodní situace, jen v rámci celkové třídní situace pochopíme, jak hluboce se mýlí ti, kdo se podobně jako strana levých eserů nechali unést teorií, kterou znají všechny dějiny revolucí v těžkých chvílích a jež se skládá napolo ze zoufalství a napolo z frází, kdy místo střízlivého pohledu na skutečnost a zhodnocení úkolů revoluce vůči vnitřnímu i vnějšímu nepříteli z třídního hlediska jste vyzýváni, abyste závažnou a nesmírně obtížnou otázku řešili pod vlivem citu, výhradně z hlediska citu. Mír je neuvěřitelně těžký a potupný. Sám jsem ho ve svých prohlášeních a vystoupeních nejednou nazval tylžským mírem, jež dobyvatel Napoleon vnutil pruskému a německému lidu po řadě nesmírně těžkých porážek. Ano, tento mír je neobyčejně těžkou porážkou a ponižuje sovětskou moc, ale jestliže na základě toho a jedině toho apelujete na city, vyvoláváte rozhořčení a pokoušíte se tak řešit nesmírně závažnou historickou otázku, dostáváte se do směšného a trapného postavení, v němž se kdysi ocitla celá strana eserů

(potlesk); roku 1907, za situace, která byla v určitých rysech podobná této, apelovala také na city revolucionáře, když nám po nejtěžší porážce naší revoluce v letech 1906 a 1907 Stolypin vnutil zákony o III. dumě — nesmírně hanebné a těžké podmínky pro činnost v jedné z nejdopornějších zastupitelských institucí, kdy naše strana po určitém vnitřním kolísání (kolísání v této otázce bylo tehdy větší než nyní) rozhodla, že nemáme právo podléhat citům, že přes všechno naše pobouření a rozhořčení vůči nesmírně hanebné III. dumě musíme přece jen uznat, že tu nejde o náhodu, nýbrž o historickou nutnost rozvíjejícího se třídního boje, který už neměl víc sil a který je shromáždí dokonce i za těchto potupných podmínek, jež mu byly vnuceny. A měli jsme pravdu. Ti, kdo se pokoušeli strhnout revolučními frázemi, apelováním na spravedlnost, i když vyjadřovala pocit více než oprávněný, dostali lekci, na kterou nezapomene ani jeden uvažující a myslící revolucionář.

Průběh revolucí není tak hladký, aby nám umožnil rychlý a snadný vzestup. Neexistovala jediná velká revoluce, dokonce ani v rámci jednoho národa, která by neprožívala těžké období porážek, a k závažné otázce masových hnutí a rozvíjejících se revolucí nemůže revolucionář přistupovat tak, že prohlásí mír za potupný a ponižující a odmítne se s ním tedy smířit; nestačí pronést agitační fráze a zasypat nás výčitkami kvůli tomuto míru — to je známá abeceda revoluce, to je známá zkušenost ze všech revolucí. Naše zkušenost z roku 1905 — a máme-li něčeho hojnost, mohla-li ruská dělnická třída a chudé rolnictvo díky něčemu převzít velmi obtížnou a velmi čestnou úlohu začít mezinárodní socialistickou revoluci, pak právě proto, že se ruskému lidu podařilo díky zvláštní souhře historických okolností prožít začátkem 20. století dvě velké revoluce — takže je třeba učit se zkušenostem z těchto revolucí, je třeba umět pochopit, že jen tehdy, vezmeme-li v úvahu změny vzájemných vztahů

jednotlivých tříd mezi dvěma státy, můžeme jednoznačně konstatovat, že nyní nejsme schopni podstoupit boj; musíme to brát v úvahu a říct si: ať je oddech jakýkoli, ať je mír jakkoli nejistý, jakkoli krátký, těžký a ponižující, je lepší než válka, neboť umožňuje lidovým masám vydechnout, umožňuje napravit to, co udělala buržoazie, která nyní křičí všude, kde jen má možnost křičet, zejména pod záštitou Němců v obsazených oblastech. (Potlesk.)

Buržoazie vykřikuje, že bolševici přece zdemoralizovali armádu, že armáda neexistuje a to že je vina bolševiků; ale podívejme se na minulost, soudruzi, podívejme se především na vývoj naší revoluce. Copak nevíte, že dezercce a demoralizace v naší armádě začaly dávno před revolucí, už roku 1916, a že každý, kdo viděl armádu, to musí přiznat? A co udělala naše buržoazie, aby tomu zabránila? Copak není jasné, že jedinou možností záchrany před imperialisty měla tehdy v rukou ona, že tato možnost existovala v březnu až dubnu, kdy sovětské organizace mohly uchopit moc pouhým zdvižením ruky proti buržoazii. A kdyby tehdy sověty uchopily moc, kdyby tehdy buržoazní a maloburžoazní inteligence s esery a menševiky, místo aby pomáhala Kerenskému klamat lid, zamlčovat tajné smlouvy a vést armádu do útoku, přišla na pomoc armádě tím, že jí dodá zbraně a potraviny a donutí buržoazii pomáhat vlasti za podpory veškeré inteligence, ne vlasti kramářů, ne vlasti smluv, které pomáhaly deptat lid (potlesk), kdyby sověty donutily buržoazii pomáhat vlasti pracujících, dělníků a pomohly armádě postrádající oděv, obuv a potraviny — jedině tehdy bychom snad získali desetiměsíční období, které by stačilo, aby si armáda vydechla, abychom ji jednomyslně podpořili, aby ani o krok neustoupila z fronty a přitom nabídl všeobecný demokratický mír, aby roztrhala tajné smlouvy, ale udržela se na frontě a neustoupila ani o krok. V tom spočívala naděje na mír, kterou dělníci a rolníci přinášeli a schvalovali. To je taktika obrany

vlasti, ne vlasti Romanovů, Kerenských a Černovů, vlasti s tajnými smlouvami, vlasti prodejně buržoazie, nýbrž vlasti mas pracujících. Tady vidíme, kdo zavinil, že přechod od války k revoluci a od revoluce v Rusku k mezinárodnímu socialismu provázejí tak těžké zkoušky. Proto vyznívá jako prázdná fráze takový návrh, jako je revoluční válka, když víme, že armádu nemáme, když víme, že nebylo možné ji udržet, a lidé obeznámení se situací nemohli nevidět, že náš rozkaz o demobilizaci^[29] není žádný výmysl, ale že je to výsledek evidentní nutnosti, vyslovené nemožnosti udržet armádu. Udržet armádu nebylo možné. A pravdu měl onen důstojník — nebyl to bolševik — který řekl už před říjnovým převratem^[112], že armáda bojovat nemůže a nebude⁴⁹. To je tedy výsledek měsíců smlouvání s buržoazií a nejrůznějších řečí o nutnosti pokračovat ve válce^[6]: ať byly diktovány sebeušlechtlejšími city mnohých nebo nemnohých revolucionářů, vyzněly jako prázdné revoluční fráze napomáhající úkladům mezinárodního imperialismu, aby naloupil ještě jednou tolik a ještě víc, než stihl naloupit — po naší taktické nebo diplomatické chybě — po nepodepsání brestlitevské smlouvy. Když jsme odpůrcům podepsání míru říkali: kdyby oddech trval alespoň trochu déle, pochopili byste, že zájmy ozdravení armády, zájmy pracujících mas jsou nejpřednější a že mír musí být uzavřen kvůli tomu — oni však tvrdili, že oddech nepřichází v úvahu.

Ale naše revoluce se od všech předcházejících revolucí lišila právě tím, že probudila v masách touhu budovat a tvořit, když povstaly masy pracujících i v těch nejzapadlejších vesnicích, ponížené, deštěné a utlačované cary, statkáři i buržoazií, a toto období revolucí vrcholí právě nyní, kdy probíhá revoluce na vesnici, která vytváří nový život. A kvůli tomuto oddechu, ať jakkoli krátkému a nepatrnému, jsme byli povinni, dáváme-li přednost zájmům pracujících před zájmy buržoazních válečníků řinčících šavlemi a vyzývající nás k boji, jsme byli povinni

tuto smlouvu podepsat. Tomu nás učí revoluce. Revoluce učí, že když děláme diplomatické chyby, když předpokládáme, že nám němečtí dělníci přijdou zítra na pomoc, a doufáme, že Liebknecht ihned zvítězí (víme, že Liebknecht tak či onak zvítězí, to je ve vývoji dělnického hnutí nevyhnutelné) (potlesk), znamená to, že v nadšení se revoluční hesla socialistického hnutí bojujícího s obtížemi mění ve fráze.^[48] Ani jeden pracující člověk, ani jeden poctivý dělník neodmítne přinést tu největší oběť pro socialistické hnutí v Německu, protože se za dobu strávenou na frontě naučil rozlišovat mezi německými imperialisty a vojáky utýranými německou disciplínou, z nichž většina s námi sympatizuje. Proto říkám, že revoluce v Rusku prakticky napravila naši chybu, napravila ji tímto oddechem. S největší pravděpodobností bude velice krátký, ale získali jsme oddech třeba velmi krátký, aby si vyčerpaná a vyhladovělá armáda plně uvědomila, že dostala možnost si odpočinout. Je nám jasné, že období starých imperialistických válek skončilo, ale že je tu hrozba propuknutí nových válek; období takových válek však existovala v řadě historických epoch, přičemž nejvíce se vyhrcovala ve svém závěru. A to musí pochopit nejen shromáždění lidu v Petrohradu a v Moskvě; je zapotřebí, aby to pochopily desetimilióny na vesnicích, aby nejuvědomělejší část venkovského obyvatelstva, které se vrátilo z fronty a prožilo všechny hrůzy války, pomohla, aby to pochopili ostatní a aby se obrovské masy rolníků a dělníků přesvědčily o nutnosti revoluční fronty a prohlásily, že jsme jednali správně.

Říkají o nás, že jsme zradili Ukrajinu a Finsko — jaká hanebnost! Ale situace se vyvinula tak, že jsme odříznuti od Finska, s nímž jsme dříve, před začátkem revoluce, uzavřeli tichou dohodu a nyní jsme uzavřeli oficiální smlouvu^[34] 50. Říkají, že vydáváme Ukrajinu, kterou se chystá vyplnit Černov, Kerenskij a Cereteli. Říkají nám: Zrádcové, zradili jste Ukrajinu! Na to odpovídám: Sou-

družky a soudruzi, už jsem toho v dějinách revoluce zažil dost, než aby mne mohly přivést do rozpaků nevraživé pohledy a výkřiky lidí, kteří podléhají citu a nejsou schopni uvažovat. Uvedu jednoduchý příklad. Představte si, že jdou v noci dva přátelé a najednou je přepadne deset lidí. Jestliže ti darebáci jednoho z nich chytí — co zbývá druhému? Vrhout se mu na pomoc nemůže; dá-li se na útěk, je to snad zrádce?* Představte si však, že nejde o jednotlivce nebo o záležitost, v nichž se jedná o otázky bezprostředních citů, ale že tu stojí pět stotisícových armád, které obklíčí armádu o dvou stech tisících mužů, a další armáda jí má přijít na pomoc. Jestliže však tato armáda ví, že určitě padne do léčky, musí ustoupit; nemůže neustoupit, i kdyby musela krýt svůj ústup tím, že podepíše potupný, ostudný mír. Můžete láteřit, jak chcete, ale stejně je nutné jej podepsat. Nelze dát na pocity duelanta, který tasí kord a prohlašuje: Musím umřít, protože mě nutí uzavřít ponižující mír. Všichni však víme, že ať se rozhodneme jakkoli, armádu nemáme a žádná gesta nás nezachrání před nutností ustoupit a získat čas, aby si armáda vydechla. S tím bude souhlasit každý, kdo hledí do tváře skutečnosti a neklame sám sebe revolučními frázemi. To musí vědět každý, kdo hledí do tváře skutečnosti a neklame sám sebe frázemi či si sám něco nenamlouvá.

Jestliže to víme, je naší revoluční povinností podepsat třeba i těžkou, přetěžkou a násilnickou smlouvu, neboť tím zlepšíme postavení své i svých spojenců. Ztratili jsme něco, když jsme 3. března podepsali mírovou smlouvu? Každý, kdo se bude chtít na věci podívat z hlediska všeobecných vztahů a ne z hlediska urozeného duelanta, pochopí, že přijmout válku a nazývat ji revoluční v situaci, kdy nemáme armádu nebo máme jenom zbytek ochrome-

* Stenografický zápis je zřejmě nepřesný; je třeba číst takto: »nemůže se mu nevrhnout na pomoc; dá-li se na útěk, není to snad zrádce?« (Viz tento svazek, s. 54.) *Red.*

né armády, je sebeklam a nesmírné klamání lidu. Naší povinností je říct lidu pravdu: ano, mír je nesmírně těžký, Ukrajině a Finsku hrozí záhuba, ale my musíme na tento mír přistoupit, a přistoupí na něj celé uvědomělé pracující Rusko, protože zná nepřikrášlenou pravdu, ví, co je to válka, ví, že sázet všechno na jednu kartu a počítat s tím, že revoluce v Německu vzápětí vypukne, je sebeklam. Podepsáním míru jsme získali to, co získali naši finští přátelé od nás — oddech, pomoc, a ne záhubu.

Znám příklady z dějin národů, kdy byl podepsán ještě mnohem víc násilnický mír, kdy tento mír vydával životaschopné národy na milost a nemilost vítězi. Srovnejme náš mír s tylžským mírem; tylžský mír vnutil vítězný dobyvatel Prusku a Německu. A byl to mír tak těžký, že nejenže byla obsazena všechna hlavní města všech německých států, nejenže byli Prusové zatlačeni k Tylži, což je totéž, jako kdyby nás zatlačili k Omsku nebo Tomsku. To není všechno — nejstrašnější bylo, že Napoleon donutil poražené národy, aby mu poskytovaly pomocné jednotky pro jeho války, a když se přece jenom situace vyvinula tak, že německé obyvatelstvo muselo snést nápor dobyvatele, když epochu revolučních francouzských válek vystřídala epocha imperialistických dobovačných válek, projevílo se jasně to, co nechtějí pochopit lidé ovlivnění fráze-mi, kteří líčí podepsání míru jako pád. Tento postoj je pochopitelný u urozeného duelanta, ale ne u dělníka a rolníka. Rolníci prošli těžkou školou války a naučili se uvažovat. Vyskytly se i těžší zkoušky a přežily je i zaostalejší národy. Stávalo se, že byl uzavřen i ne jeden těžší mír, a uzavřeli ho Němci v době, kdy neměli armádu nebo kdy jejich armáda byla nemocná, tak jako je nemocná naše armáda. Uzavřeli nesmírně těžký mír s Napoleonem. A tento mír neznamenal pád Německa, ale naopak znamenal mezník, obranu národa a vzestup. I my stojíme před takovým mezníkem, i my jsme se ocitli v analogických podmínkách. Musíme se dívat pravdě do očí a od-

mítat fráze a deklamace. Musíme konstatovat, že je-li to nutné, musí se mír uzavřít. Válku napoleonskou vystřídá válka osvobozenecká, válka třídní, válka lidová. Systém napoleonských válek se změní, mír vystřídá válku, válka mír a z každého nového sebetěžšího míru vždy vyplynula rozsáhlejší příprava k válce. Nejtěžší ze všech mírových smluv — tylžská — vešla do dějin jako mezník doby, kdy ve vědomí německého lidu nastal obrat, kdy ustupoval k Tylži a do Ruska, ale ve skutečnosti získával čas, vyčkával, až mezinárodní situace, která ve své době umožnila triumfovát Napoleonovi, stejnému lupiči, jakými jsou dnes Hohenzollern a Hindenburg, až se tato situace změní, až se uzdraví vědomí německého lidu utýraného desetiletími napoleonských válek a porážek a až se německý lid opět vzchopí k novému životu. Tomu nás učí dějiny, proto je trestuhodný každý projev zoufalství i frazérství, proto každý řekne: ano, se starými imperialistickými válkami je konec. Nastal historický obrat.

Od října byla naše revoluce nepřetržitým triumfem, ale nyní nastalo dlouhé a těžké období, nevíme, jak dlouhé, ale víme, že to bude dlouhé a těžké období porážek a ústupů, protože takový je poměr sil, protože ústupem poskytneme lidu oddech. Umožňujeme tím každému dělníkovi a rolníkovi poznat pravdu, uvědomit si, že se schyluje k novým válkám imperialistických dravců proti utlačovaným národům, kdy dělník i rolník pochopí, že se musíme postavit na obranu vlasti, neboť od října jsme obranáři. Od 25. října otevřeně říkáme, že jsme pro obranu vlasti, neboť máme vlast, z níž jsme vyhnali Kerenského a Černovy, neboť jsme zrušili tajné smlouvy, potlačili jsme buržoazii, zatím ještě špatně, ale naučíme se to dělat lépe.

Soudružky a soudruzi, existuje ještě jeden závažnější rozdíl mezi situací ruského lidu, který utrpěl velmi těžké porážky od německých dobyvatelů, a mezi německým lidem, je to obrovský rozdíl, o němž se musím zmínit,

i když jsem se o něm stručně zmínil v předchozí části svého projevu. Soudruzi, když se německý národ ocitl před více než sto lety v období velmi těžkých dobovačných válek, v období, kdy byl nucen ustupovat a podepisovat jeden potupný mír za druhým, dřív než se německý lid probudil, tehdy to vypadalo tak, že německý lid byl pouze slabý a zaostalý — a ne jiný. Proti němu stála nejen vojenská síla a moc dobyvatele Napoleona, proti němu stála země, která ho předčila revolučností i politicky, která předčila Německo v každém směru, která se pozvedla neporovnatelně výš než ostatní země, která řekla poslední slovo. Stála neporovnatelně výš než lid, který živořil v područí imperialistů a statkářů. Lid, který byl, opakují, pouze slabým a zaostalým lidem, se dokázal poučit z trpkých lekcí a vzchopit se. Naše situace je lepší: jsme lid ne pouze slabý a ne pouze zaostalý, jsme lid, který dokázal — ne díky zvláštním zásluhám nebo historickému předurčení, nýbrž v důsledku zvláštní shody historických okolností — dokázal se ujmout čestného úkolu pozvednout prapor mezinárodní socialistické revoluce. (Poltesk.)

Velmi dobře vím, soudruzi, a nejednou jsem to otevřeně řekl, že tento prapor je ve slabých rukou a že dělníci nejzaostalejší země ho neudrží, pokud jim dělníci všech vyspělých zemí nepřijdou na pomoc. Socialistické přeměny, které jsme uskutečnili, nejsou v mnohém dokonalé, pronikavé a dostačující; budou poučením pro západoevropské vyspělé dělníky, kteří si řeknou: »Rusové nezačali to, co bylo třeba začít, právě nejlépe,« ale důležité je, že náš lid je ve srovnání s německým lidem ne pouze slabý a ne pouze zaostalý, nýbrž že je to lid, který pozvedl prapor revoluce. Zaplňuje-li buržoazie kterékoli země všechny sloupce svých novin pomlouváním bolševiků, znějí-li v tomto směru shodně hlasy tisku francouzských, britských, německých a jiných imperialistů při očerňování bolševiků, pak neexistuje ani jedna země, kde by bylo

možné svolat zasedání dělníků, na němž by jména a hesla naší socialistické moci vyvolávala výbuchy nevole. (Hlas: »To je lež!«) Ne, není to lež, ale pravda, a každý, kdo byl v posledních měsících v Německu, v Rakousku, ve Švýcarsku a v Americe, vám řekne, že to není lež, ale pravda, že jména a hesla představitelů sovětské moci v Rusku vyvolávají mezi dělníky nesmírné nadšení, že přes všechny lži buržoazie Německa, Francie atd. dělnické masy pochopily, že ať jsme jakkoli slabí, tady v Rusku se uskutečňuje jejich věc. Ano, náš lid si musí poradit s nesmírně těžkým břemenem, které na sebe vzal, ale lid, který dokázal vytvořit sovětskou moc, nemůže zahynout. A já opakuji: Ani jeden uvědomělý socialista, ani jeden dělník, který se zamýšlí nad dějinami revoluce, nemůže popřít, že přes všechny nedostatky sovětské moci — které až příliš dobře znám a dovedu docela dobře posoudit, je sovětská moc nejvyšším typem státu, přímým pokračováním Pařížské komuny. Pozvedla se o stupeň výš nad ostatní evropské revoluce, a proto se neocitáme v tak těžkých podmínkách jako německý národ před sto lety; změna poměru sil mezi lupiči, využití konfliktu mezi nimi a uspokojení požadavků lupiče Napoleona, lupiče Alexandra I. a lupičů britské monarchie — to zůstávalo porobeným nevolníkům jako jediná naděje, a přesto německý národ pod tíhou tylžského míru nezahynul. Ale my, opakuji, máme lepší podmínky, protože máme výborného spojence ve všech západoevropských zemích — mezinárodní socialistický proletariát, který je s námi, ať si naši odpůrci říkají, co chtějí. (Potlesk.) Je pravda, že pro tohoto spojence není snadné pozvednout svůj hlas, jako to nebylo snadné pro nás do konce února 1917. Tento spojenec žije v ilegalitě, v podmínkách válečných galejí, v něž se přeměnily všechny imperialistické země, ale zná nás a rozumí naší věci; je pro něj obtížné přijít nám na pomoc, proto sovětská vojska potřebují ještě mnoho času, musí být velice trpělivá a vydržet těžké zkoušky, než ten-

to čas přijde — budeme se snažit využít i ty nejmenší vyhlídky na získání nějakého času, protože čas pracuje pro nás. Naše věc se upevňuje, síly imperialistů slábnou, a ať jsou zkoušky a porážky způsobené »tylžským« mírem jakékoli, začínáme uplatňovat taktiku ústupu; znovu opakují: není pochyb, že jak uvědomělý proletariát, tak i uvědomělí rolníci jsou pro nás, a my dokážeme nejen hrdinsky útočit, nýbrž i hrdinsky ustupovat; počkáme, až nám mezinárodní socialistický proletariát přijde na pomoc, a zahájíme druhou socialistickou revoluci už v celosvětovém měřítku. (Potlesk.)

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
 K R E F E R Á T U
 O R A T I F I K A C I
 M Í R O V Ě S M L O U V Y^[83]
 1 5. B Ř E Z N A^[40]

Soudružky a soudruzí, kdybych chtěl najít potvrzení toho, co bylo řečeno v mém prvním projevu^[111] o povaze nám doporučované revoluční války, to nejlepší a nejnázornější by mi poskytl referát zástupce levých eserů⁵¹. Domnívám se, že bude nejúčelnější, ocitují-li jeho projev ze stenografického zápisu, a uvidíme, jakými argumenty dokládají své teze. (Čte ze stenografického zápisu.)

Zde máte příklad toho, o jaké argumenty se opírají. Mluvílo se tu o volostním shromáždění⁵². Ti, jimž toto zasedání připomíná volostní shromáždění, mohou sahat k takovým argumentům, ale je jasné, že zde lidé opakují naše slova, aniž jsou schopni je promyslet. Lidé opakují to, čemu bolševici učili levé esery, když ještě byli mezi pravými; když tito lidé mluví, je vidět, že se naše slova naučili nazpaměť, ale nepochopili, z čeho jsme vycházeli, a nyní to jenom opakují. Cereteli a Černov byli obranáři, ale teď jsme obranáři my, my jsme »zrádci«, my »jsme věrolomníci«. Přisluhovači buržoazie zde mluví o volostním shromáždění — a ještě při těch slovech významně přimhuřují oči — ale každý dělník velmi dobře chápe cíle onoho obranářství, kterým se řídili Cereteli a Černov, i pohnutky, které nás nutí být obranáři.

Podpoříme-li ruské kapitalisty, kteří chtějí získat Dardanely, Arménii a Halič, jak bylo uvedeno v tajné smlouvě, bude to obranářství v duchu Černova a Cereteliho a toto obranářství bylo tehdy pranýřováno, kdežto

naše obranářství je dnes přijímáno se ctí. (Potlesk.)

A když kromě takovýchto argumentů nacházím v stenografickém zápisu Kamkovova projevu dvakrát se opakující tvrzení, že bolševici jsou přísluhovači německého imperialismu (potlesk zprava), a to jsou ostrá slova — jsem velmi rád, že všichni, kdo uskutečňovali politiku Kerenského, to potvrzují potleskem. (Potlesk.) Necítím se ovšem, soudruzi, povolán, abych protestoval proti ostrým slovům. Nikdy proti nim protestovat nebudu. Jenomže chce-li někdo vystupovat ostře, musí na to mít právo, a takové právo vyplývá z toho, že se slova nemají rozcházet s činy. Je to jen nepatrná podmínka, které mnozí příslušníci inteligence nepřikládají žádný význam, kdežto dělníci a rolníci dokonce i na volostních shromážděních — to je přece něco tak ubohého, takové volostní shromáždění — tuto podmínku respektují i na volostních shromážděních, i v sovětských organizacích a jejich slova jsou v souladu s činy. Ale my přece velmi dobře víme, že oni, leví eseri, seděli ve straně pravých eserů až do října, kdy se oni podíleli na různých výhodách, kdy oni přísluhovali, protože jim bylo slíbeno ministerské křeslo za mlčení o všech tajných smlouvách. (Potlesk.) V žádném případě nelze označovat za přísluhovače imperialismu lidi, kteří mu vyhlásili válku svými činy, roztrhali smlouvy, vzali na sebe spojené s tím riziko a rozhodli se protahovat jednání v Brestu Litevském, ačkoli věděli, že zemi to zničí, vydrželi vojenskou ofenzívu i několik nepředstavitelných porážek a vůbec nic před lidem nezatajili.

Martov zde ujišťoval, že smlouvu vůbec nečetl. Ať mu věří, kdo chce. Víme, že tito lidé jsou zvyklí číst spoustu novin, avšak smlouvu nečetli. (Potlesk.) Ať tomu věří, kdo chce. Ale já vám říkám, že jestliže strana eserů velmi dobře ví, že ustupujeme násilí, jež jsme v plném rozsahu odhalili, že to děláme vědomě a otevřeně přitom prohlašujeme, že teď nemůžeme bojovat, ale že ustupujeme — dějiny znají řadu velmi potupných smluv a řadu válek

— když na to lidé reagují předhazováním slova přisluhovači, pak je tato příkrost sama usvědčuje; když prohlašují, že odmítají odpovědnost za své činy, což činí, — cožpak to není pokrytectví, když někdo odmítá odpovědnost, a přitom zůstává ve vládě? Tvrdím, že i když prohlašují, že odmítají odpovědnost, nikterak se jí nezbavují a marně doufají, že jsou na volostním shromáždění. Ne, zde jsou všichni, kdo jsou mezi masami pracujících nejlepší a nejčestnější. (Potlesk.) Zde není buržoazní parlament, do něhož se jednou nebo dvakrát do roka volí lidé, aby se tam usadili a brali plat. Zde jsou lidé vyslaní z krajů a zítra se tam vrátí, zítra řeknou, že jestliže hlasů strany levých eserů ubývá, je to zasloužené, protože tato strana, která si takto počíná, je pro rolníky stejnou mýdlovou bublinou, jakou byla pro dělnickou třídu. (Potlesk, hlasy: »Správně.«)

Ocituji ještě jedno místo z Kamkovova projevu, abych ukázal, jaký postoj k tomu zaujme každý představitel pracujících a vykořisťovaných mas. »Když zde soudruh Lenin včera tvrdil, že soudruzi Cereteli, Černov a další rozkládali armádu, najdeme snad odvahu povědět, že i my s Leninem jsme také rozkládali armádu.« Tak to trefil vedle. (Potlesk.) Slyšel o našem defétismu a vzpomněl si na to tehdy, když už to přestalo platit. Vzpomněl si v nepravý čas. Naučili se nazpaměť slovíčko, tlučou na revoluční bubínek, ale zamyslet se nad současnou situací neumějí. (Potlesk.) Tvrdím, že z tisíce volostních shromáždění, kde se upevnila sovětská moc, že z tisíce těchto shromáždění se ve více než devíti stech najdou lidé, kteří řeknou straně levých eserů, že si nezasluhuje žádnou důvěru. Určitě řeknou, považte, že jsme rozkládali armádu, a teď nám to musí připomenout. Ale jak jsme rozkládali armádu? Za cara jsme se museli s defétismem smířit, ale za Cereteliho a Černova jsme se s tím nesmířili. Otiskli jsme v Pravdě výzvu, kterou tehdy ještě pronásledovaný Krylenko zveřejnil v armádě pod názvem Proč jedu do

Pitěru^[57]. Řekl: »Ke vzpourám vás nevyzýváme.« To nebylo rozkládání armády. Armádu rozkládali ti, kdo prohlásili tuto válku za velikou válku.

Armádu rozkládali Cereteli s Černovem, protože vedli před lidem velkolepé řeči, které si různí leví eseři navykli říkat jen tak do větru. Řeči nemají velkou váhu, ale ruský lid si zvykl na volostních shromážděních o nich přemýšlet a brát je vážně. Jestliže mu říkali, že usilujeme o mír a že projednáváme podmínky imperialistické války, mám jeden dotaz: a jak to bylo s tajnými smlouvami a s červnovou ofenzívou? Tímhle se rozkládala armáda. Jestliže mu říkali o boji proti imperialistům a obraně vlasti, položil si otázku: a chytají už někde kapitalisty za límec? Tímhle se rozkládala armáda, a proto jsem řekl, a nikdo to nevyvrátil, že armádu mohlo zachránit jedině to, kdybychom se chopili moci v březnu a v dubnu a kdyby vykořisťovatelé místo zuřivé nenávisti za to, že jsme je potlačili — nenávidí nás plným právem — kdyby místo toho dali přednost zájmům vlasti pracujících a vykořisťovaných před zájmy vlasti Kerenského a tajných smluv Rjabušinského a vyhlídkami na Arménii, Halič a Dardanely — v tom by byla záchrana. V této souvislosti, počínaje velkou revolucí v Rusku, a zejména březnem, kdy bylo uveřejněno polovičaté svolání K národům všech zemí⁵³, kdy vláda, která vydala svolání^[52] vyzývající ke svržení bankéřů všech zemí, se sama s bankéři dělila o příjmy a výhody, právě tohle rozkládalo armádu, a proto nemohla obstát. (Potlesk.)

A já tvrdím, že my, počínaje oním Krylenkovým svoláním, které nebylo první⁵⁴ a na které jsem si vzpomněl proto, že mi zvláště utkvělo v paměti, jsme armádu nerozkládali, ale říkali jsme: držte frontu — čím rychleji se chopíte moci, tím lehčeji ji udržíte. A říkat nyní, že jsme proti občanské válce, ale pro povstání, to je skutečně nedůstojné a je to jen opovrženímhodné žvanění některých lidí. Až to pronikne na venkov a až tam vojáci, kteří viděli

válku jinak než intelektuálové a kteří vědí, že lehce lze mávat jen papírovým mečem, až řeknou, že jim, neobutým, neoblečeným a trpícím pomohli v kritickém okamžiku tím, že je hnali do útoku —, a teď jim říkají, vždyť nevadí, že nebude armáda, protože bude povstání. Hnat lid proti pravidelné armádě vybavené nejvyspělejší technikou je zločin, tomu jsme se jako socialisté učili. Vždyť válka nás naučila mnohému, nejen tomu, že lidé trpěli, ale i tomu, že navrch má ten, kdo má nejvyspělejší techniku, organizaci, kázeň a nejkvalitnější stroje; tomu nás naučila válka, a je dobře, že nás to naučila. Je nutné si vštípit, že bez strojů a bez kázně nelze v moderní společnosti žít — buď je nutné nejvyspělejší techniku překonat, nebo se nechat rozdrtit. Vždyť léta nesmírně trýznivých útrap poučila rolníky o tom, co je to válka. A vydá-li se každý se svými projevy na volostní shromáždění, vydá-li se tam strana levých eserů, stihne ji zcela zasloužený trest. (Potlesk.)

Vezměme ještě jeden příklad, ještě jeden citát z Kamkovova projevu. (Čte.)

Někdy bývá podivuhodně snadné klást otázky; existuje však jedna nezdořilá a hrubá průpovídka, která o takových otázkách říká — když už jsem to nakouzl, tak to dopovím: jeden hlupák se dokáže ptát víc, než je deset chytřích s to odpovědět. (Potlesk, hluk.)

Soudružky a soudruzi, v citátu, který jsem vám přečetl, se ode mne požaduje, abych odpověděl na otázku: bude oddech trvat týden, čtrnáct dní nebo déle? Tvrdím, že na každém volostním shromáždění a v každé továrně by se člověku, který by jménem seriózní strany položil podobnou otázku lidu, lid vysmál a vyhnal ho, protože účastníci každého volostního shromáždění chápou, že je nemožné ptát se na něco, co nelze vědět. To pochopí kterýkoli dělník nebo rolník. (Potlesk.) Chcete-li bezpodmínečně odpověď, řeknu vám, že kterýkoli z těch levých eserů, kteří píšou do novin nebo řeční na shromážděních lidu, vám při-

rozeně řekne, na čem tato lhůta závisí: na tom, kdy zaútočí Japonsko, s jakými silami a na jaký odpor narazí; na tom, jak dalece Němci uváznou ve Finsku a na Ukrajině; na tom, kdy začne ofenzíva na všech frontách; na tom, jak se tato ofenzíva rozvine; na tom, jak se bude dále vyvíjet vnitřní konflikt v Rakousku a v Německu, a ještě na mnoha jiných okolnostech. (Potlesk.)

A proto, když mi na závěrečné schůzi někdo položí s vítězoslavným výrazem ve tváři otázku: odpovězte mi, jak bude oddech dlouhý, tvrdím, že takové lidi poženou z rolnických a dělnických schůzí ti, kdo chápou, že po mučivé tříleté válce je každý týden oddechu nesmírným dobrodiním. (Potlesk.) A já tvrdím, že kdyby nám tu teď nadávali sebevíc, že kdyby se zítra shromáždily všechny ty nadávky, které na naši adresu chrlili praví, téměř praví, skoro praví a leví eseri, kadeti a menševici, kdyby se všechny shromáždily a otiskly, budou-li toho stovky pudů potištěného papíru, pro mne to všechno nebude vážit víc než peříčko ve srovnání s faktem, že u nás v bolševické frakci řeklo devět desetin jejích zástupců: válku známe a vidíme, že teď, když se nám dostalo tohoto krátkého oddechu, znamená to plus pro ozdravení naší nemocné armády. I na každém rolnickém shromáždění devět desetin rolníků řekne to, co ví každý, kdo se zajímá o věc. A neodmítli jsme a neodmítáme ani jeden praktický návrh, když můžeme něčím pomoci.

Získali jsme možnost oddechnout si, i když třeba jenom na dvanáct dní, díky politice, která se obrátila proti revolučnímu frazérství a »veřejnému« mínění. Když se Kamkov a leví eseri kolem vás točí a významně přimhrují oči, tak je mhouří na jedné straně na vás, ale na druhé straně se obracejí ke kadetům: připište nám to k dobru, vždyť v hloubi duše jsme s vámi. (Hlas z místa: »Lež.«) A když jeden z představitelů eserů, a zdá se dokonce, že zaměřený nejen levicově, ale přímo ultralevicově, maximalista, mluvil o frazérství, prohlásil, že frazér-

ství je všechno, co se týká cti. (Hlas: »Správně.«) Samozřejmě, z tábora pravice křičí »správně«; tento výkřik je mi milejší než výkřik »lež«, i když ani on na mě žádný dojem neudělá. Kdybych je obviňoval z frazérství a neměl pro to žádné jasné a jednoznačné důkazy! Ale já jsem přece uvedl dva příklady, a ty jsem si nevymyslel, vzal jsem je z živé historie.

Vzpomeňte si, což se zástupci eserů neocitli ve stejné situaci, když roku 1907 podepsali Stolypinovi, že budou věrně sloužit panovníkovi Mikuláši II.? Doufám, že jsem se za dlouhá léta revoluce leccemu naučil, a když mě pomlouvají, že jsem zradil, odpovídám: především je potřeba se vyznat v dějinách. Jestliže jsme chtěli změnit dějiny a ukázalo se, že jsme se změnili my a dějiny že se nezměnily — potrestejte nás. Dějiny nelze přesvědčit řečením, dějiny dokážou, že jsme měli pravdu, když jsme dovedli dělnické organizace k Velké říjnové revoluci roku 1917, ale stalo se to jedině díky tomu, že jsme překonali frazérství a dokázali vidět fakta a poučit se z nich. Když se teď, 14.—15. března, ukázalo, že kdybychom bojovali, pomohli bychom imperialismu, úplně bychom rozvrátili dopravu a ztratili Petrohrad, vidíme, že mluvit do větru a mávat papírovým mečem je zbytečné.^[40] Když však ke mně přijde Kamkov a ptá se: »Bude ten oddech trvat dlouho?«, nemohu na to odpovědět, protože objektivně nebyla mezinárodní situace revoluční. Reakce si teď nemůže dát dlouhý oddech, protože objektivní situace je všude revoluční, protože všude jsou dělnické masy pobouřeny, dochází jim trpělivost, válka je už krajně vyčerpala, to je fakt. Tento fakt se nedá popřít, a proto jsem vám dokazoval, že bylo období, kdy revoluce postupovala kupředu, my jsme šli v čele a za námi drobnými krůčky pospíchali leví eseři. (Potlesk.) Ale teď nastalo období, kdy musíme ustupovat před přesilou. To je zcela konkrétní charakteristika. Nikdo mi na ni neodpoví. Historická analýza to musí potvrdit. Náš marxista, skoromarxista Martov, udě-

lá narážku na volostní shromáždění, udělá narážku na to, že byly zastaveny noviny; pochlubí se, že utlačované a ponižované noviny byly zastaveny za to, že pomáhají svrhnout sovětskou moc, udělá narážku (potlesk) . . . O tom nepomlčí. S takovými věcmi se vytasí, ale pokusit se odpovědět na mou kategoricky formulovanou historickou otázku, je-li to pravda nebo ne, že jsme od října postupovali triumfálním pochodem nebo ne . . . (Hlasy zprava: »Ne.«) Vy říkáte, že ne, ale tihle všichni řeknou, že ano. Ptám se: cožpak teď můžeme zahájit vítězné tažení proti mezinárodnímu imperialismu? Nemůžeme, a všichni to vědí. Když se to přímo a otevřeně říká do očí, aby se lidé učili revoluci — revoluce je moudrá, obtížná a složitá věda — aby se učili i dělníci, i rolníci, kteří ji provádějí, nepřátelé křičí: zbabělci, zrádci, zahodili prapor, na všechno mají výmluvy, nad vším mávnou rukou. Ne. Takových revolucionářů fráze viděly dějiny revolucí spoustu, a zůstal po nich jenom smrad a dým. (Potlesk.)

Jiný příklad, soudružky a soudruzi, který jsem uvedl, byl příklad Německa, Německa porobeného Napoleonem, Německa, které zažilo potupné míry střídající se s válkami. Ptají se mne, zda budeme smlouvy dlouho dodržovat. Kdyby se mne zeptalo tříleté dítě, zda budeme dodržovat smlouvu nebo ne, bylo by to roztomile naivní. Ale když se takto dotazuje dospělý Kamkov ze strany levých eserů, vím, že pár dospělých dělníků a rolníků uvěří v jeho naivnost, ale většina řekne: »Nepřetvařujte se!« Neboť uvedený příklad z dějin ukazuje nad slunce jasněji, že osvobozené války národů, které ztratily armádu — a to se přihodilo nejednou — národů, které byly natolik potlačeny, že úplně ztratily své území a poskytovaly dobyvateli pomocné oddíly k novým dobovačným tažením, nelze vymazat z dějin, a ani vy to nijak nezařetujete. Jestliže mi však levý eser Kamkov oponoval těmi slovy, která jsem viděl ve stenografickém zápisu: »ve

Španělsku přece byly revoluční války«, dal za pravdu mně a potřel sám sebe. Právě Španělsko a Německo potvrzují můj příklad, že vycházet při řešení otázky historického období dobovačných válek z toho, že »budete dodržovat smlouvu, a když ji porušíte, když vás přistihnou . . .«, to je dětinství, ale dějiny říkají, že každá smlouva je výsledkem zastavení boje a změny poměru sil, že byly mírové smlouvy, které zkrachovaly po několika dnech, že byly mírové smlouvy, které zkrachovaly po měsíci, že byla období trvající dlouhá léta, kdy Německo a Španělsko mír uzavřelo a po několika měsících ho porušilo a porušilo ho několikrát, a v řadě válek se národy učily, co to znamená vést války. Když Napoleon vedl německá vojska, aby rdousil jiné národy, naučil je revoluční válce. Takový byl průběh dějin.

Proto vám, soudružky a soudruzi, říkám a jsem o tom hluboce přesvědčen, že usnesení, které odhlasovalo devět desetin naší bolševické frakce⁵⁵, odhlasuje devět desetin všech uvědomělých pracujících dělníků a rolníků v Rusku. (Potlesk.)

Můžeme si ověřit, zda to, co jsem řekl, je pravda, nebo zda se mýlím, neboť se vrátíte domů do různých míst a každý z vás bude referovat místním sovětům a všude se budou schvalovat usnesení. Na závěr dodám: Nenechte se vyprovokovat. (Potlesk.) Buržoazie ví, co dělá, buržoazie ví, proč jásala ve Pskově, proč v těchto dnech jásala v Oděse, buržoazie Vynnyčenků, ukrajinských Kerenových, Cereteliho a Černova. Jásala, protože velmi dobře pochopila, jak obrovské diplomatické chyby se dopustila při hodnocení situace sovětská moc, když se pokusila vést válku s utíkající nemocnou armádou. Buržoazie vás láká do válečné pasti. Někdy se musí nejen útočit, ale také ustupovat. To ví každý voják. Pochopte, že buržoazie láká jak vás, tak i nás do pasti. Pochopte, že veškerá buržoazie a všichni její vědomí i bezděční pomahači lící tuto past. Dokážete překonat nejtěžší porážky a udržet nejtěž-

ší pozice a ústupem získávat čas. Čas pracuje pro nás. Až se imperialisti přecpou, prasknou, v jejich břicho však roste nový obr; roste pomaleji, než si přejeme, ale roste, přijde nám na pomoc. Až uvidíme, že zahajuje svůj první úder, řekneme: skončil čas ústupů, začíná epocha světové ofenzívy a epocha vítězství světové socialistické revoluce. (Bouřlivý, dlouho neutuchající potlesk.)

R E Z O L U C E O R A T I F I K A C I B R E S T L I T E V S K É S M L O U V Y

Sjezd schvaluje (ratifikuje) mírovou smlouvu, kterou uzavřeli naši zástupci 3. března 1918 v Brestu Litevském.

Sjezd pokládá za správný postup ústředního výkonného výboru a rady lidových komisařů, které se usnesly uzavřít tento neuvěřitelně těžký, násilnický a ponižující mír, protože nemáme armádu a válka vyčerpala do krajnosti síly lidu, jemuž buržoazie a buržoazní inteligence neposkytla pomoc při jeho strádání, ale naopak je využívala pro své ziskové třídní zájmy.

Sjezd pokládá také za naprosto správný postup mírové delegace, která odmítla podrobně projednávat německé mírové podmínky^[15], protože nám byly vnuceny zjevným ultimátem a otevřeným násilím.

Sjezd co nejdůrazněji ukládá všem dělníkům, vojákům a rolníkům, všem pracujícím a utlačovaným masám jako nejdůležitější, nejbližší a nejneodkladnější úkol současnosti zvýšit kázeň a sebekázeň pracujících, vytvořit všude silné a dobře fungující organizace, které by zahrnovaly pokud možno celou výrobu a veškeré rozdělování výrobků, nemilosrdně bojovat proti chaosu, dezorganizaci a rozvratu, které jsou historicky nevyhnutelným dědicstvím nesmírně strastiplné války, ale které jsou zároveň hlavní překážkou definitivního vítězství socialismu a upevnění základů socialistické společnosti.

Nyní, po říjnovém převratu, když jsme svrhli politickou moc buržoazie v Rusku, když jsme zrušili a uveřejnili všechny tajné imperialistické smlouvy^[129], když jsme anulovali zahraniční půjčky^[24], když dělnická a rolnická

vláda nabídla všem národům bez výjimky spravedlivý mír^[65], má Rusko, které skoncovalo s imperialistickou válkou, právo prohlásit, že se nepodílí na olupování a utlačování cizích zemí.

Ruská sovětská federativní republika, která loupeživé války jednoznačně odsuzuje, považuje od nynějška za své právo a za svou povinnost bránit socialistickou vlast proti jakýmkoli útokům kterékoli imperialistické mocnosti.

Sjezd proto pokládá za bezpodmínečnou povinnost všech pracujících zaměřit všechny síly na obnovení a zvýšení obranyschopnosti naší země, na obnovení její vojenské síly na základě socialistické milice a všeobecného výcviku všech mladistvých i dospělých občanů obojího pohlaví ve vojenských znalostech a vojenském umění.

Sjezd vyjadřuje pevné přesvědčení, že sovětská moc, která neochvějně plnila všechny povinnosti vyplývající z mezinárodní solidarity dělníků všech zemí v jejich boji proti jhu kapitálu a za socialismus, udělá i nadále všechno, co je v našich silách, aby podpořila mezinárodní socialistické hnutí, aby zajistila a urychlila cestu, která vede lidstvo k osvobození od jha kapitálu a námezdního otroctví, k vybudování socialistické společnosti a trvalého, spravedlivého míru mezi národy.

Sjezd je hluboce přesvědčen, že mezinárodní dělnická revoluce už není daleko a že úplné vítězství socialistického proletariátu je zabezpečeno navzdory tomu, že imperialisté všech zemí neváhají použít k potlačení socialistického hnutí ty nejbrutálnější prostředky.

Napsáno 13. nebo 14. března 1918

PŘEDMLUVA KE SBORNÍKU PROTI PROUDU^[89]

Většina článků zařazených do tohoto sborníku byla uveřejněna v zahraničním listu Social-demokrat (ústřední orgán Sociálně demokratické dělnické strany Ruska /bolševiků/⁵⁶, který vycházel od konce roku 1914 do začátku roku 1917 ve Švýcarsku. Jenom jeden rozsáhlý časopisecký článek je převzat z časopisu Kommunist⁵⁷ (vyšlo pouze jedno číslo roku 1915 ve Švýcarsku).

Pro správné pochopení souvislosti mezi jednotlivými články musíme mít na zřeteli, v jakém chronologickém pořadí byly v listu uveřejňovány.

Články se dělí na dvě základní kategorie. Část je věnována hodnocení války a politických úkolů, které z tohoto hodnocení vyplývají. Druhá část zkoumá vnitrostranické vztahy, onen frakční boj, který krátkozrakým lidem dlouho připadal jako »chaos« nebo »osobní konflikty« a který teď, jak každý vidí, ve skutečnosti vyústil v oddělení opravdových socialistů od lokajů buržoazie, pánů Liberdanů^{[33]58}, Martovů a spol.

Je pochopitelné, že první část neboli první kategorie článků má nesrovnatelně větší význam. Bez znalosti těchto článků se neobejde žádný uvědomělý dělník, který chce *pochopit* ideový vývoj mezinárodní socialistické revoluce a jejího prvního vítězství 25. října 1917.

N. Lenin

*Napsáno mezi 19. a 26. březnem 1918
Otištěno roku 1918 ve sborníku,
který vydal petrohradský sovět
dělnických a vojenských zástupců*

Podle textu sborníku

INTERVIEW DO PISOVATELI
LISTU DAILY NEWS
A. RANSOMOVI⁵⁹

Jedním z nejslabších míst v Balfourově projevu^[157] je prohlášení, že Japonci jdou na pomoc Rusům⁶⁰. *Ale kterým Rusům?*

V současném Rusku existuje jedna síla, která je svou podstatou předurčena k tomu, aby bojovala na život a na smrt proti útokům mezinárodního imperialismu. Je to moc sovětů. Jakmile se objevily zvěsti, že se přibližují Japonci, ti Rusové, jimž se Japonci chystají »pomáhat«, ihned začali požadovat odstranění sovětské moci. Budou-li Japonci postupovat dále na Sibiř, budou ti samí »Rusové«, jimž se Japonci chystají »pomáhat«, požadovat odstranění sovětů na celé Sibiři. Ale čím lze sovětskou moc nahradit?

Jediné, co ji může nahradit, je buržoazní vláda. Jenomže buržoazie v Rusku už dost jasně ukázala, že se může udržet u moci jedině za podpory zvenčí. Jestliže se buržoazní vláda, opírající se o podporu zvenčí, udrží na Sibiři u moci a východní Rusko tím bude pro sovětskou moc ztraceno, pak bude i v západním Rusku sovětská moc natolik oslabena, že se sotva udrží delší dobu; její dědičkou se stane buržoazní vláda, která tu také bude potřebovat pomoc zvenčí. Velmoc, která tuto pomoc poskytne, nebude samozřejmě Velká Británie. Není těžké pochopit, jaké perspektivy tato možnost slibuje.

Potvrzuji, že jsem toto v rozhovoru s Ransomem skutečně řekl, a dávám souhlas k uveřejnění.

Moskva 23. 3. 1918

Lenin

*Poprvé otištěno roku 1932
rusky (jako ilustrace)
a anglicky v knize:
R. H. Bruce Lockhart.
Memoirs of a british agent
London*

*Podle textu psaného na stroji
s vlastnoruční poznámkou V. I. Lenina*

P Ů V O D N Í V A R I A N T A
S T A T I
N E J B L I Ž Š Í Ú K O L Y
S O V Ě T S K É M O C I ⁶¹

K A P I T O L A I V

...*

Tento úkol, který samozřejmě ještě není zcela splněn a nikdy nemůže být splněn bezesbytku, není už nyní mezi úkoly sovětské moci na prvním místě. Nedávné sjezdy sovětů a zejména moskevský celoruský sjezd ukázaly, že převážná většina pracujících tříd se uvědoměle a definitivně rozhodla pro sovětskou moc jako takovou a pro bolševickou stranu zvláště. Je ovšem samozřejmě, že úkol přesvědčovat lidové masy nemůže žádná aspoň trochu demokratická vláda nikdy odsunout jako druhořadý, naopak vždy bude patřit k důležitým úkolům správy. Prvořadým se však tento úkol stává jen pro strany opozice anebo pro ty strany, které bojují za uskutečnění ideálů budoucnosti. Když se bolševikům jednak ještě za carismu, jednak za vlády Kerenského podařilo získat většinu aktivních a uvědomělých příslušníků mas pracujících, vyvstal před naší stranou úkol dobýt moc a potlačit odpor vykořisťovatelů. Místo přesvědčování se dostal na první místo úkol dobývat Rusko. Od konce října 1917 přibližně až do února 1918 byl tento bojový neboli vojenský úkol prvořadý, protože takový úkol se přirozeně musel stát prvořadým pro každou politickou stranu, která v ostrém a velmi urputném boji usiluje o získání moci. Pro proletářskou stranu je pochopitelně zvláště naléhavým úkolem potlačit odpor vykořisťovatelů, protože proti pracujícím

* Začátek stenografického zápisu nebyl nalezen. *Red.*

masám, které přecházejí na stranu proletariátu, tu vystupují navzájem spolčení příslušníci majetných tříd, vyzbrojených jak silou kapitálu, tak silou vědomostí i dlouholetým, ne-li spíše odvěkým zvykem a návykem spravovat. Díky zvláštním podmínkám, které se v Rusku historicky vytvořily vlivem dosud nezapomenutých poučení z revoluce roku 1905 i vlivem mnohem těžších a krutějších poučení z nynější války, díky těmto podmínkám se bolševikům podařilo relativně mimořádně snadno vyřešit úlohu dobytí moci jak v hlavním městě, tak i v nejdůležitějších průmyslových centrech Ruska. Ale na venkově, v oblastech vzdálených od centra, a zejména v těch oblastech Ruska, kde bylo soustředěno nejvíc poměrně zůstalých obyvatel, kteří nejvíc lpěli na tradicích monarchie a středověku, například v kozáckých oblastech, narazila sovětská moc na odpor, který nabyl vojenských forem a který se teprve nyní, kdy od Říjnové revoluce uplynuly více než čtyři měsíce, chýlí k definitivnímu konci. Úkol překonat a potlačit odpor vykořisťovatelů v Rusku je dnes v hlavních rysech splněn. Rusko dobyli bolševici hlavně proto, že — jak nedávno přiznal i jeden z významných vůdců kontrarevolučních kozáků na Donu Bogajevskij^[2] — převážná většina lidu, dokonce i z řad kozáků, přešla uvědoměle, bez váhání a rozhodně k bolševikům. Avšak specifické podmínky majetných tříd zajišťované jejich ekonomickým postavením jim přirozeně umožňují organizovat nejen pasívní odpor (sabotáž), ale i znovu se pokusit o vojenský odpor proti sovětské moci. Proto ani úkol potlačit odpor vykořisťovatelů nelze považovat za bezezbytku splněný. Každopádně je však evidentně už nyní v hlavních rysech splněn a ustupuje do pozadí. Sovětská moc si nemůže dovolit ani na okamžik na tento úkol zapomenout a rozhodně se nedá odvést od jeho splnění žádnými politickými či rádoby socialistickými hesly a proklamacemi. Je nutné to připomenout, protože menševici a praví esebi si u nás počínají jako nejagil-

nější a někdy dokonce jako nejdřzejší kontrarevolucionáři, neboť bojují proti sovětské moci mnohem tvrdším způsobem, než si troufali bojovat proti reakčním a statkářským vládám, přičemž spoléhají na to, že je chrání štít či název jejich strany. Sovětská moc pochopitelně nikdy nepřestane plnit svůj úkol potlačovat odpor vykořisťovatelů, ať se tento odpor skrývá za jakékoli stranické prapory či jakákoli populární a líbivá hesla. Avšak odpor je dnes už víceméně potlačen a na řadu teď přichází úkol spravovat stát.

Právě tento přechod od prvořadého úkolu přesvědčovat masy obyvatelstva a od úkolu dobýt moc a vojensky potlačit odpor vykořisťovatelů k úkolu spravovat stát, k úkolu, který se dostává na první místo — právě tento přechod je hlavním charakteristickým rysem období, které prožíváme. Problémem sovětské moci je do značné míry fakt, že musí dosáhnout, aby si zvláštnosti tohoto přechodu jasně uvědomili jak političtí vůdcové lidu, tak i všichni uvědomělí příslušníci pracujících mas vůbec. Je přece pochopitelné, že přechod k mírovým úkolům, kdy má vládnout veškeré obyvatelstvo bez rozdílu tříd — je pochopitelné, že takový přechod za situace, kdy místy ještě neskončila světová válka, za situace, kdy sovětské republiky hrozí ze západu i z východu obrovské válečné nebezpečí, a konečně za nevídaného rozvratu způsobeného válkou — je pochopitelné, že takový přechod je nesmírně obtížný.

KAPITOLA V

Úkol spravovat stát, který se dnes stal pro sovětskou moc prvořadým, je navíc specifický tím, že nyní jde — zřejmě poprvé v novodobých dějinách civilizovaných národů — o takovou správu, kdy rozhodující význam získává ne politika, nýbrž ekonomika. Slovo »správa« bývá obvykle

spojováno právě a především s činností převážně nebo dokonce ryze politickou. Avšak samy základy, sama podstata sovětské moci, stejně jako sama podstata přechodu od kapitalistické společnosti k socialistické spočívá v tom, že politické úkoly jsou podřizovány úkolům hospodářským. A dnes, zejména po praktických zkušenostech z více než čtyřměsíční existence sovětské moci v Rusku, nám musí být naprosto jasné, že úkol spravovat stát teď především a v první řadě vykrytalizoval v ryze hospodářský úkol — zhojit rány, které zemi způsobila válka, obnovit výrobní síly, zavést evidenci a kontrolu výroby a rozdělování výrobků, zvyšovat produktivitu práce — zkrátka vykrytalizoval v úkol reorganizovat hospodářství.

Dá se říct, že tento úkol se dělí na dvě hlavní části: 1. evidenci a kontrolu výroby a rozdělování výrobků v nejširších, všeobecných a univerzálních formách této evidence a kontroly a 2. zvyšování produktivity práce. Tyto úkoly může jakékoli společenství či jakýkoli stát přecházející k socialismu vyřešit jedině tehdy, jestliže základní ekonomické, sociální, kulturní a politické předpoklady pro to vytvořil v dostatečné míře kapitalismus. Bez strojové velkovýroby, bez více či méně husté sítě železnic, poštovních a telegrafních spojů, bez více či méně rozvětvené sítě školských a vzdělávacích zařízení by ovšem nemohl být plněn systematicky a ve všelidovém rámci ani jeden z obou úkolů. Situace v Rusku je taková, že celá řada základních předpokladů pro takovýto přechod už existuje. Na druhé straně však celá řada těchto předpokladů v naší zemi chybí, ale lze je poměrně snadno převzít z praktických zkušeností sousedních, mnohem vyspělejších zemí, které mají už dávno díky historickému vývoji a mezinárodním stykům s Ruskem úzký kontakt.

KAPITOLA VI

Každá společnost přecházející k hospodářskému uspořádání musí zabezpečit především vítězství vládnoucí třídy — nebo přesněji řečeno třídy vyrůstající ve vládnoucí třídu — tj. proletariátu nad buržoazií v souladu s tím, co už bylo řečeno. A nyní tento úkol před námi vyvstává do značné míry v nové podobě — zcela jinak, než jak se jevil po mnohá desetiletí světových zkušeností z boje proletariátu proti buržoazii. Vítězstvím nad buržoazií můžeme a musíme nyní, po výsledcích Říjnové revoluce a po úspěších v občanské válce, rozumět už něco mnohem vyššího, i když svou formou pokojnějšího: vítězství nad buržoazií musí být uskutečněno nyní, poté, kdy toto vítězství bylo vybojováno politicky a upevněno vojensky — nyní musí být toto vítězství dosaženo v oblasti organizace národního hospodářství, organizace výroby, v oblasti všelidové evidence a kontroly. Úkoly evidence a kontroly výroby řešila buržoazie tím úspěšněji, čím více vzrůstala výroba, čím hustší byla síť celostátních hospodářských institucí podchycujících desítky a stovky miliónů obyvatel moderního velkého státu. Dnes musíme řešit tento úkol novým způsobem, opírat se přitom o vládnoucí postavení proletariátu, o podporu, již mu poskytne většina pracujících a vykořisťovaných mas, a využívat ty prvky organizátorského talentu a technických poznatků, které nashromáždila předchozí společnost a které z devíti desetin a možná i z devadesáti devíti setin patří třídě, jež se k socialistické revoluci staví nepřátelsky.

KAPITOLA VII

Německý imperialismus, který je v současnosti představitel největšího rozvoje nejen vojenské síly a vojenské techniky, ale i velkých průmyslových organizací v rámci

kapitalismu, dosáhl své ekonomické progresivity mimo jiné tím, že dřív než ostatní státy přešel k pracovní povinnosti. Je pochopitelné, že v podmínkách kapitalistické společnosti vůbec, a zejména v podmínkách monarchických států vedoucích imperialistickou válku není pracovní povinnost ničím jiným než válečnými pracovními tábory pro dělníky, novým prostředkem k zotročení pracujících a vykořisťovaných mas, novým systémem opatření k potlačení jakéhokoli protestu těchto mas. Přesto je však nesporné, že taková reforma se mohla stát aktuální a mohla být uskutečněna jedině proto, že kapitalistická velkovýroba pro ni vytvořila ekonomické předpoklady. Také my budeme nepochybně muset v nynější situaci, způsobené nepředstavitelným poválečným rozvratem, zařadit podobnou reformu mezi jeden z prvořadých úkolů. Je však pochopitelné, že sovětská moc, přecházející od kapitalistické organizace společnosti k socialistické, musí přistoupit k uskutečňování pracovní povinnosti zcela jinak, než ji začal uskutečňovat německý imperialismus. Pro německé kapitalisty a imperialisty znamenala pracovní povinnost zotročení dělníků. Pro dělníky a chudé rolníky v Rusku musí pracovní povinnost znamenat především a nejvíce ze všeho zapojení bohatých a majetných tříd do práce pro společnost. S uskutečňováním pracovní povinnosti musíme začít u boháčů.

Je to nevyhnutelné v podstatě nejen proto, že Sovětská republika je republikou socialistickou. Je to nevyhnutelné i proto, že právě bohaté a majetné třídy svým odporem jak vojenským, tak i pasívním (sabotáží) nejvíce ztížily hojení ran, které Rusku zasadila válka — hospodářské ozdravení a rozvoj. Proto je třeba, aby evidence a kontrola, jež se nyní musí stát základem celé státní správy, postihly především příslušníky bohatých a majetných tříd. Právě příslušníci těchto tříd využili onu daň, kterou vybrali od pracujících v mimořádně velkém rozsahu za války, právě oni využili tuto daň, aby se vyhnuli plnění

úkolu podílet se na ozdravování země a na její obnově, což patří k povinnostem každého občana, právě oni využili naloupenou daň, aby si našli nepřístupné útočiště, opevnili se v něm a všemožně odtud bojkotovali vítězství socialistického principu uspořádání společnosti nad kapitalistickým. Jedním z hlavních prostředků takového boje proti sovětské moci a proti socialismu byly pro bohaté a majetné třídy velké zásoby platidel. Bohatství majetných tříd v kapitalistické společnosti spočívalo především v tom, že vlastnily půdu a ostatní výrobní prostředky: továrny, závody atd. Pro sovětskou moc, podporovanou dělníky a drtivou většinou rolníků, nebylo těžké zrušit právo statkářů a buržoazie na tento hlavní druh bohatství země. Nebylo těžké dekretem zrušit soukromé vlastnictví půdy. Nebylo těžké znárodnit většinu továren a závodů. Znárodnění i ostatních velkých průmyslových podniků a dopravních prostředků je bezpochyby úkol, který bude možné snadno splnit v nejbližší budoucnosti.

Kapitalistická společnost však vytvořila jinou formu bohatství a vypořádat se s ní nebude pro sovětskou moc rozhodně tak snadné. Touto formou bohatství jsou peníze neboli správněji platidla. Za války byla emise platidel mimořádně veliká. Bariéra válečných operací odřízla Rusko od obchodního obratu s celou řadou zemí, které se až dosud nejvíce podílely na jeho dovozu a vývozu. Nahromadění platidel v rukou bohatých a majetných tříd, jejichž příslušníci se téměř bez výjimky přímo i nepřímo podíleli na spekulaci s vysokými cenami za dodávky a zakázky pro armádu — nahromadění velkého množství platidel je jedním z nejdůležitějších způsobů akumulace bohatství a soustřeďování moci majetných tříd nad pracujícími. Pro současnou hospodářskou situaci Ruska — jako zřejmě pro každou kapitalistickou zemi, která prožila tři roky války — pro hospodářskou situaci Ruska je příznačné, že poměrně nepočtená menšina buržoazie a majetných tříd nashromáždila a ukryla nesmírné zásoby platidel, které

jsou značně znehodnoceny obrovskou emisí papírových peněz, ale které i přesto jsou ještě i dnes osvědčením opravňujícím vybírat daň od pracujících obyvatelstva.

Při přechodu od kapitalistické společnosti k socialistické je zcela nemožné obejít se bez platidel anebo je v krátké době nahradit jinými. Sovětská moc má nyní před sebou obtížný úkol, který však musí být za každou cenu vyřešen: úkol bojovat proti odporu boháčů, proti odporu, jenž nabývá formy uchovávaní a ukrývání osvědčení na vybírání daně od pracujících. Taková osvědčení představují platidla. Pokud ovšem dříve tato platidla opravňovala získávat, kupovat výrobní prostředky, například půdu, továrny, závody atd., pokud význam těchto platidel klesá, a dokonce se stává úplně nulovým, neboť po vydání zákona o socializaci půdy^[104] není už koupě půdy v Rusku možná a koupě továren a závodů, stejně jako podobných velkých výrobních a dopravních prostředků je téměř nemožná vzhledem k tomu, že proces znárodnování a konfiskace všech podobných velkých podniků rychle postupuje. Znamená to, že získávání peněžních částek na nákup výrobních prostředků se stává pro příslušníky buržoazie a majetných tříd (včetně rolnické buržoazie) stále obtížnějším a téměř nemožným. Avšak buržoazie hájí své staré výsady, snaží se co nejvíce zpomalit a ztížit socialistickou přeměnu země, a proto uchovává a ukrývá svá osvědčení na podíl ze společenského bohatství, svá osvědčení na vybírání daně od pracujících, uchovává a ukrývá platidla, aby si zajistila alespoň nějaké vyhlídky na zachování svého postavení a na znovuzískání starých výsad pro případ, že by se objevily obtíže nebo krize vojenského či obchodního rázu, které ještě mohou na Rusko dolehnout.

Pokud jde o spotřební předměty, buržoazii a majetným třídám zůstala téměř neomezená možnost získávat je za platidla nahromaděná spekulací za války, protože úkol tyto spotřební předměty správně normovat a správně

rozdělovat v takové zemi, jako je Rusko, kde je obrovský počet drobných rolníků, drobných řemeslníků nebo domáckých výrobců, tento úkol je nesmírně obtížný a při rozvratu způsobeném válkou není dosud téměř vůbec řešen. S evidencí a kontrolou výroby a rozdělováním výrobků musí proto sovětská moc začít tím, že zahájí organizovaný boj proti bohatým a majetným třídám, jež utajily před veškerou státní kontrolou obrovské sumy platidel.

Můžeme počítat s tím, že v Rusku je nyní vydáno na 30 miliard rublů platidel. Z této částky tvoří pravděpodobně nejméně 20 miliard, ale možná i mnohem více, zásoba, která není pro obchodní obrat vůbec potřebná a kterou příslušníci buržoazie a majetných tříd uchovávají, ukrývají a utajují pro své ziskové — anebo pro své třídní ziskové — cíle.

Sovětská moc bude muset spojit zavedení pracovní povinnosti s registrací především příslušníků buržoazie a majetných tříd, bude muset požadovat pravdivé prohlášení (deklaraci) o množství platidel, které vlastní, bude muset učinit řadu opatření, aby tento požadavek nezůstal na papíře, bude muset promyslet přechodná opatření k soustředění všech zásob platidel ve Státní bance nebo v jejích pobočkách. Bez takovýchto opatření nelze evidenci a kontrolu výroby a rozdělování výrobků důsledně uskutečnit.

KAPITOLA VIII

Zavedení pracovní povinnosti se však nemůže omezit na evidenci a kontrolu těch sum platidel, které jsou soustředěny v rukou majetných tříd. Sovětská moc bude muset uplatňovat zásady pracovní povinnosti také pokud jde o přímou činnost buržoazie a majetných tříd při řízení podniků a vykonávání nejrůznějších pomocných prací pro tyto podniky: účetnických, kancelářských, eviden-

čních, technických, administrativních atd. Také v tomto směru se úkol sovětské moci nyní přesouvá z oblasti přímého boje proti sabotáži do oblasti organizovaného zabezpečování chodu v nových podmínkách, neboť po oněch vítězstvích, jichž dosáhla sovětská moc v občanské válce od října do února, byly pasívní formy odporu, především sabotáž buržoazie a buržoazní inteligence, v podstatě potlačeny. Není náhodné, že v současné době pozorujeme neobyčejně rozsáhlý, dá se říct masový obrat v náladě a politickém chování mezi bývalými sabotéry, tj. kapitalisty a buržoazní inteligencí. Na všech úsecích hospodářského a politického života se setkáváme s tím, že nám teď obrovský počet příslušníků buržoazní inteligence a představitelů kapitalistické ekonomiky nabízí své služby — nabízí je sovětské moci. A sovětská moc teď bude muset umět využít tyto služby, jež jsou pro přechod k socialismu bezpodmínečně nutné, zvláště v takové rolnické zemi, jako je Rusko, a jež musí být přijaty, přičemž si ovšem sovětská moc v plné míře podrží vedoucí postavení, řízení a kontrolu svých nových pomocníků a pomahačů, kteří vesměs jednali proti vůli této sovětské moci a tajně doufali, že se proti ní budou moct postavit.

Abychom ukázali, jak nezbytně sovětská moc potřebuje právě pro přechod k socialismu využít služby buržoazní inteligence, dovolíme si použít výrok, který bude na první pohled působit paradoxně: socialismu se musíme do značné míry učit u vedoucích pracovníků trastů, socialismu se musíme učit u největších organizátorů kapitalismu. Že to není paradox, o tom se snadno přesvědčí každý, kdo se zamyslí nad tím, že právě velké továrny, právě velký strojový průmysl, který vystupňoval do neslýchané míry vykořisťování pracujících, právě velké továrny jsou centra soustřeďující tu třídu, která jediná byla schopna odstranit nadvládu kapitálu a zahájit přechod k socialismu. Proto není divu, že k řešení praktických úkolů socia-

lismu, kdy přišla na pořad jeho organizační stránka, nutně musíme získat pro spolupráci se sovětskou mocí velký počet příslušníků buržoazní inteligence, zvláště těch, kteří se věnovali praktické organizaci velkovýroby v kapitalistickém rámci, tedy především organizaci syndikátů, kartelů a trustů. Splnění tohoto úkolu si ovšem od sovětské moci vyžádá vypětí energie širokých mas pracujících a iniciativu na všech úsecích národního hospodářství, neboť někdejší postavení takzvaných kapitánů průmyslu — někdejší postavení šéfů a vykořisťovatelů — jim sovětská moc nikdy nedá. Bývalí kapitáni průmyslu, bývalí šéfové a vykořisťovatelé musí zaujmout místo technických expertů, vedoucích pracovníků, konzultantů a poradců. Musí být vyřešen obtížný a nový, ale nesmírně vděčný úkol — spojit všechny zkušenosti a vědomosti, které nashromáždili tito příslušníci vykořisťovatelských tříd, s iniciativou, energií a prací širokých vrstev mas pracujících. Jedině toto spojení může totiž vybudovat most vedoucí od staré, kapitalistické společnosti ke společnosti nové, socialistické.

Kdyby socialistická revoluce zvítězila současně na celém světě nebo alespoň v řadě vyspělých zemí, pak by zapojování nejlepších technických odborníků z řad vedoucích osobností starého kapitalismu do nové organizace výroby bylo neobyčejně usnadněno. Zaostalé Rusko by pak nemuselo uvažovat o řešení tohoto úkolu samo, neboť by nám pomohli pokrokoví dělníci západoevropských zemí a zbavili by nás většiny problémů spojených s oním nejobtížnějším úkolem přechodu k socialismu, jímž je organizace. Dnes, za takové faktické situace, kdy se nástup socialistické revoluce na Západě zpomalil a opozdil a kdy se Rusko musí urychleně zabývat svou vlastní reorganizací — už proto, aby bylo obyvatelstvo zachráněno před hladem, a pak i pro záchranu celé země před eventuálním vojenským útokem — dnes potřebujeme od vyspělých zemí získat nikoli pomoc socialistické organizace

a podporu dělníků, nýbrž pomoc tamější buržoazie a kapitalistické inteligence.

Vzhledem k okolnostem můžeme tuto pomoc získat, zajistíme-li si spolupráci buržoazní inteligence při řešení nových organizačních problémů sovětské moci. Tuto spolupráci lze získat vysokým odměňováním práce nejlepších odborníků v každém specializovaném oboru, ať už jde o příslušníky našeho státu, či osoby pozvané ze zahraničí. Ovšem z hlediska už rozvinuté socialistické společnosti se jeví jako naprosto nespravedlivé a nesprávné, aby příslušníci buržoazní inteligence dostávali neúměrně vyšší odměnu za práci než nejlepší vrstvy dělnické třídy. Ale za existující reálné situace . . .* musíme nutně vyřešit náležitý úkol tímto (nespravedlivým) honorováním buržoazních odborníků podle mnohem vyšších sazeb. Kdybychom například předpokládali, že v Rusku bychom k organizaci výroby podle nových zásad, ke zvýšení produktivity práce, k tomu, aby se náš lid naučil umění pracovat za lepších podmínek — kdybychom předpokládali, že bychom k tomu museli najmout dejme tomu dva tisíce nejlepších odborníků z různých specializovaných oborů — z řad ruských, a ještě více z řad zahraničních odborníků, například amerických — a kdybychom jim museli ročně zaplatit padesát nebo sto miliónů rublů, pak by z hlediska zájmů národního hospodářství a vůbec z hlediska přechodu od zastaralých metod výroby k moderním, nejdokonalejším, byl takový výdaj naprosto odůvodněný. Za ovládnutí lepších metod a způsobů výroby je takovou částku nutné dát a vyplatí se ji dát, a takovou částku budeme muset dát, protože jinou možnost získat podobné vedení by vytvořilo jedině vítězství socialistické revoluce v dalších zemích.

Využití práce a pokynů příslušníků buržoazní inteligence spolu s nevyhnutelnou kontrolou prováděnou de-

* Část nejasně napsané věty je vynechána. *Red.*

mokratickými organizacemi pracujících a sověty samozřejmě vyvolává řadu nových problémů, ale ty lze plně vyřešit. A my se nesmíme zastavit před žádnými obtížemi, abychom tyto problémy vyřešili, neboť za daného stavu jiné východisko k dosažení vyšší organizace výroby nemáme.

Půjdu ještě dál. Vyspělá kapitalistická velkovýroba vytvořila takové systémy organizace práce, které v podmínkách vykořisťování mas obyvatelstva tvořily nejhorší formu zotročení a vysávání množství nadpráce, síly, krve a nervů z pracujících menšinou majetných tříd, ale které jsou zároveň posledním slovem vědecké organizace výroby, jež musí socialistická sovětská republika převzít a přepracovat, abychom na jedné straně mohli zavést evidenci a kontrolu výroby a na druhé straně zvýšit produktivitu práce. Například známý a v Americe velmi rozšířený Taylorův systém je proslulý právě tím, že je posledním slovem nejbezohlednějšího kapitalistického vykořisťování. Je proto pochopitelné, že tento systém vyvolával mezi dělníky tak hlubokou nenávist a rozhořčení. Zároveň však nesmíme ani na okamžik zapomínat, že Taylorův systém představuje obrovský pokrok vědy, která soustavně analyzuje výrobní proces a otevírá cesty k obrovskému zvyšování produktivity lidské práce. Vědecké výzkumy, jež byly v Americe zahájeny v souvislosti se zavedením Taylorova systému, zejména pohybové studie, jak říkají Američané, poskytly bohatý materiál, který umožňuje naučit pracující obyvatelstvo nesrovnatelně dokonalejšími metodami práce vůbec a organizaci práce zvlášť.

V Taylorově systému bylo negativní to, že byl uplatňován v podmínkách kapitalistického otroctví a sloužil jako prostředek k vyždímání dvojnásobného a trojnásobného množství práce z dělníků při nezměněné mzdě a bez jakéhokoli ohledu na to, zda jsou námezdní dělníci schopni vykonat ono dvojnásobné či trojnásobné množství práce

za týž počet pracovních hodin bez újmy pro lidský organismus. Socialistickou sovětskou republiku čeká úkol, který lze stručně formulovat tak, že musíme zavést Taylorův systém a vědecké zvyšování produktivity práce po americku v celém Rusku, a přitom spojit tento systém se zkrácením pracovní doby a využitím nových metod výroby a organizace práce bez jakékoli újmy pro pracovní sílu pracujícího obyvatelstva. Naopak, uplatnění Taylorova systému za správného řízení samotnými pracujícími, budou-li dostatečně uvědoměli, se stane nejjistějším prostředkem k dalšímu a obrovskému zkrácení povinného pracovního dne pro všechno pracující obyvatelstvo, stane se nejjistějším prostředkem k tomu, abychom v poměrně velmi krátké době splnili úkol, který lze vyjádřit přibližně takto: pro každého dospělého občana denně šest hodin fyzické práce a čtyři hodiny práce věnované správě státu.

Přechod k takovému systému si vyžádá velmi mnoho nových návyků a nových organizačních institucí. Tento přechod nám bezpochyby způsobí nemálo obtíží a stanovení takového úkolu vyvolá dokonce rozpaky, možná i odpor některých vrstev mezi pracujícími samými. Ale můžeme si být jisti, že nejvyspělejší příslušníci dělnické třídy pochopí nutnost tohoto přechodu a že v důsledku onoho strašlivého rozvratu národního hospodářství, který ve městech a na vesnicích vyšel najevo teprve nyní, kdy se z fronty vrátili milióny lidí, kteří byli odtrženi od hospodářství a poprvé uviděli celou hloubku hospodářského rozvratu, způsobeného válkou, byla půda pro přípravu veřejného mínění pracujících v daném směru nepochybně vytvořena a že přechod, který jsme přibližně a rámcově už nastínili, budou považovat za svůj praktický úkol všichni uvědoměli příslušníci pracujících tříd, kteří se nyní postavili na stranu sovětské moci.

Ekonomický přechod tohoto charakteru vyžaduje i od představitelů sovětské moci odpovídající změnu ve funkcích vedoucích pracovníků. Je naprosto přirozené, že v situaci, kdy se na první místo kladl úkol přesvědčit většinu lidí nebo dobýt moc a potlačit odpor vykořisťovatelů — je úplně přirozené, že i mezi vedoucími pracovníky se na první místo stavěli především agitátoři působící mezi masami, s nimiž je sovětská moc spjata těsněji než kterékoli demokratické formy moci v minulosti. Je úplně přirozené, že přesvědčování většiny obyvatelstva či jeho získání pro těžký a nelítostný boj se zbraní v ruce proti vykořisťovatelům vyžadovaly zejména agitátorské schopnosti. Naopak úkoly, které jsme už stručně narýsovali a které spočívají v evidenci a kontrole výroby a rozdělování výrobků, už vyzvedávají na první místo vedoucí a organizační pracovníky uplatňující se v praxi. Vzhledem k tomu musíme provést určité přehodnocení vedoucích pracovníků a jejich určité přeřazení, pokud nejsou schopni se přizpůsobit novým podmínkám a novému úkolu. Je přirozené, že pro štáb vedoucích pracovníků z předchozího období, orientovaný převážně na agitátorské úkoly, je takovýto přechod velmi obtížný. Proto se přirozeně nebylo možné vyhnout celé řadě chyb. A nyní je třeba za každou cenu dosáhnout, aby nutnost této přeměny sami pochopili jak vedoucí pracovníci, tak i masy sovětských voličů, tj. pracující a vykořisťované masy.

Mezi pracujícími a vykořisťovanými masami je mnohem víc organizátorských talentů a schopností než talentů a schopností agitátorských, protože veškeré pracovní podmínky těchto tříd od nich vyžadovaly v mnohem větší míře schopnost organizovat společnou práci i evidenci a kontrolu výroby a rozdělování výrobků. A naopak, v dřívějších životních podmínkách vyšlo přímo z mas mnohem méně talentovaných agitátorů či propagandistů.

Snad proto nyní tak často pozorujeme, že profesionální či rození agitátoři a propagandisté se musí ujímat úkolů organizátorů, musí se na každém kroku přesvědčovat, jak málo způsobilí jsou k řešení těchto úkolů, musí pociťovat zklamání i nespokojenost dělníků a rolníků. U těch tříd v naší zemi, které jsou nepřátelsky zaujaty proti socialistické přestavbě společnosti — u představitelů buržoazních stran či těch, kteří se u nás prohlašují za socialistické, ale ve skutečnosti obvykle horlivě slouží buržoazii, jako menševici a praví eseři — u těch tříd se často setkáváme se škodolibou radostí nad takovýmito chybami a nezdary sovětské moci. Ve skutečnosti stejně jako byly tyto chyby historicky nevyhnutelné, právě tak je jasné, že nedostatky na tomto úseku jsou jen nemocí růstu nové, socialistické společnosti. Přeškolit se tak, aby praktik agitátor mohl zaujmout první místo, které mu přísluší — přeškolit se tak je možné a představitelé sovětské moci ve všech končinách Ruska budou bezpochyby schopni se přeškolit bez velké námahy. K tomu je však zapotřebí čas. Jedině praktické zkušenosti z chyb, které se staly, mohou vést k jasnému uvědomění si toho, že přeměna je nutná; jedině z nich může vzejít celá řada, ba dokonce celá vrstva lidí schopných nové úkoly plnit. Organizačních talentů je mezi dělníky a rolníky jistě více, než se domnívá a než si představuje buržoazie, ale jde o to, že tyto talenty nemají v podmínkách kapitalistického hospodářství žádnou možnost se prosadit, získat postavení a upevnit si ho.

A naopak, pochopíme-li nyní jasně nutnost široce zapojovat nové organizátorské talenty do správy státu, budeme-li právě v souladu se zásadami sovětské moci systematicky prosazovat činitele, kteří se na tomto úseku v praxi osvědčili, pak v krátkém čase dokážeme, že na základě zásad rozpracovaných sovětskou mocí, proklamovaných mezi masami a jimi také uskutečňovaných pod kontrolou pracovníků sovětských institucí, kteří tyto masy

zastupují, se nová vrstva praktických organizátorů výroby prosadí, získá si postavení a zaujme vedoucí místo, které jí patří.

KAPITOLA X

Od pracovní povinnosti uplatňované vůči bohatým bude muset sovětská moc přejít, či přesněji řečeno, bude muset současně dát na pořad uplatnění příslušné zásady vůči většině pracujících dělníků a rolníků. Zde se nám jeví úkol zavést pracovní povinnost z druhé stránky. K tomuto úkolu je nutno přistoupit jinak a do popředí nestavět to, co musí být uplatňováno vůči bohatým třídám. Pro nás není bezvýhradně nutné registrovat všechny příslušníky pracujícího lidu, abychom zjistili jejich zásoby platidel či jejich spotřebu, protože veškeré životní podmínky odsuzují naprostou většinu těchto kategorií obyvatelstva k tomu, že musí pracovat a nemají možnost hromadit nějaké zásoby, kromě těch nejskromnějších. Proto se tu úloha spočívající v zavedení pracovní povinnosti mění v úlohu spočívající v upevnění kázně a sebekázně.

Ve staré kapitalistické společnosti kapitál udržoval kázeň pracujících ustavičnou hrozbou hladu. A protože tuto hrozbu provázela nesmírně těžká práce a vědomí pracujících, že nepracují pro sebe, nýbrž pro cizí prospěch, měnilo se pracovní ovzduší v neustálý boj obrovské většiny pracujících proti vedoucím výroby. Proto nutně vznikla taková nálada, že veřejné mínění pracujících neodsuzovalo špatnou práci nebo vyhýbání se práci, ale naopak v tom vidělo nevyhnutelný a oprávněný protest nebo způsob, jak klást odpor neúměrným požadavkům vykořisťovatelů. Jestliže nyní buržoazní tisk a jeho přítakávající tolik křičí o anarchii mezi dělníky, o jejich nekáznosti nebo o jejich neúměrných požadavcích, je zlomyslný ráz této kritiky příliš zřejmý, než aby stálo za to se jím dlouze za-

bývat. Je pochopitelné, že v zemi, v níž většina obyvatel tak neslýchaně hladověla a tak trpěla jako obyvatelstvo Ruska za poslední tři roky, je pochopitelné, že naprosto nevyhnutelně došlo k řadě případů, kdy lidé podlehli depresi a zcela ztratili zájem o jakoukoli organizovanost. Požadovat v tomto směru rychlou změnu anebo doufat, že se v tomto směru situace změní vydáním několika dekretů, by bylo stejně nesmyslné, jako kdybychom se výzvami pokoušeli dodat chuť do života a pracovní elán na smrt zbitému člověku. Jedině sovětská moc, kterou vytvářejí sami pracující a která počítá s postupným zotavováním pracujících mas, bude schopná uskutečnit v tomto směru zásadní změny.

Mezi představiteli sovětské moci a jejími stoupenci, například mezi pokrokovými odborovými vůdci, už plně uzrála nutnost vypracovat důsledná opatření ke zvýšení sebekázně pracujících. Není pochyb, že v kapitalistické společnosti vůbec, a tím spíše v ovzduší nesmyslné a nespoutané spekulace, kterou vyvolala válka, pronikla do dělnické třídy taková demoralizace, proti níž budeme muset energicky bojovat. Tím spíše, že v důsledku války se ani složení nejvyspělejších oddílů dělnické třídy rozhodně nezměnilo k lepšímu. Proto nyní přichází na pořad jako nejaktuálnější úkol sovětské moci vytvořit kázeň mezi pracujícími, organizovat kontrolu míry a intenzity práce, zavést zvláštní podnikové soudy, které by stanovily míru práce, volaly k odpovědnosti každého, kdo tuto míru se zlým úmyslem poruší, a soustavně působily na většinu, aby tuto míru práce zvyšovala.

Přitom však musíme mít podle možnosti na zřeteli, že v buržoazní společnosti jeden z hlavních nástrojů výchovy společnosti, tj. tisk, vůbec neplnil své úkoly v oblasti, kterou se zabýváme. A dosud je náš sovětský tisk stále ve značné míře ovlivněn starými zvyklostmi a tradicemi buržoazní společnosti. Projevuje se to mimo jiné v tom, že náš tisk stejně jako starý buržoazní tisk věnuje ještě

pořád neúměrně mnoho místa a pozornosti oněm politickým šarvátkám, oněm osobním otázkám politického vedení, jimiž se kapitalisté všech zemí snažili odvádět pozornost lidových mas od skutečně závažných, rozhodujících a stěžejních otázek jejich života. V tomto směru budeme ještě muset prakticky znovu řešit úkol, k jehož vyřešení jsou všechny materiální předpoklady, chybí jenom vědomí nutnosti tohoto úkolu a odhodlání jej řešit. Je to konkrétně úkol změnit tisk z orgánu, který informuje převážně o nejnovějších politických událostech, ve významný orgán ekonomické výchovy mas obyvatelstva. Bude třeba dosáhnout toho, a my toho dosáhneme, aby tisk, který slouží sovětským masám, věnoval méně místa otázkám personálního složení politického vedení nebo zcela podružným politickým opatřením, z nichž se skládá každodenní práce a jež jsou běžnou náplní činnosti všech politických institucí. Tisk se však bude muset věnovat v první řadě pracovním otázkám a jejich bezprostřední praktické formě. Tisk se musí stát orgánem pracovní komuny v tom smyslu, že bude zveřejňovat právě to, co se před masami snažilo utajit vedení kapitalistických podniků. Pro kapitalistu byla vnitřní organizace jeho podniku něčím, co bylo před očima veřejnosti chráněno obchodním tajemstvím, něčím, kde chtěl být všemocným a svrchovaným pánem, chráněným nejen před kritikou, nejen před zásahem zvenčí, ale i před očima nepovolaných osob. Pro sovětskou moc je naopak právě organizace práce v jednotlivých největších podnicích a v jednotlivých vesnických občinách hlavní, nejzákladnější a nejaktuálnější otázkou veškerého společenského života. Naším prvořadým a hlavním prostředkem ke zvýšení sebekázně pracujících a k přechodu od starých a naprosto nevhodných metod práce nebo metod vyhýbání se práci v kapitalistické společnosti, tímto hlavním prostředkem musí být tisk odhalující nedostatky hospodářského života každé pracovní komuny, nemilosrdně tyto nedostatky praný-

řující, otevřeně odhalující všechny neduhy našeho hospodářského života a apelující tak na veřejné mínění pracujících v zájmu odstranění těchto neduhů. Ať máme desetkrát méně novinového materiálu (bylo by možná dobře, kdyby ho bylo stokrát méně) věnovaného takzvaným denním událostem, ale ať se u nás rozšiřuje ve statisících a miliónech výtisků tisk seznamující veškeré obyvatelstvo se vzornou organizací práce v několika pracovních komunách státu, které mají předstih před ostatními. Každá továrna, každý artěl a zemědělský podnik, každá obec, která na základě využití zákona o socializaci půdy^[104] přechází na nový způsob hospodaření, je teď ve smyslu demokratických základů sovětské moci samostatnou komunou s vnitřní organizací práce. Obsahem většiny materiálu našeho sovětského tisku musí být zvyšování sebekázně pracujících v každé z těchto komun, jejich schopnost pracovat ve shodě s vedoucími odborníky, třeba i z řad buržoazní inteligence, to, jak dosahují konkrétních výsledků při zvyšování produktivity práce, při úspoře lidské práce, při ochraně výrobků před oním neslýchaným rozkrádáním, které nás nyní tak nesmírně poškozuje. Takto tedy můžeme a musíme dosáhnout toho, aby se síla příkladu stala nejdřív morálním a potom i povinně zaváděným vzorem organizace práce v novém Sovětském Rusku.

V kapitalistické společnosti se nejednou vyskytly případy, kdy lidé zřizovali pracovní komuny, protože doufali, že pokojně a bezbolestně přesvědčí lidstvo o přednostech socialismu a zajistí jeho zavedení. Revoluční marxisté se takovým názorům a takovým metodám činnosti oprávněně smějí, protože dosáhnout v podmínkách kapitalistického otroctví nějakých zásadních změn izolovanými příklady — to by bylo skutečně naprosto neopodstatněné snění, které by v praxi vedlo buď k vzniku podniků, jež nejsou schopny samostatné existence, nebo k přeměně těchto podniků ve svazy drobných kapitalistů.

Zvyk hodnotit ironicky a přezíravě význam příkladu

pro národní hospodářství jako celek se občas projevuje i dnes u lidí, kteří si neuvědomili základní změnu, jež nastala po dobytí politické moci proletariátem. Nyní, kdy půda přestala být soukromým vlastnictvím, kdy továrny a závody téměř přestaly být soukromým vlastnictvím a nepochybně jím přestanou být v nejbližší budoucnosti (vydat příslušné dekrety nebude pro sovětskou moc při jejím nynějším postavení rozhodně nic obtížného) — nyní se stal příklad pracovní komuny, který řeší organizační úkoly lépe než jakékoli jiné způsoby, mimořádně významným. Právě teď se musíme postarat o to, aby množství neobyčejně cenného materiálu, který existuje v podobě zkušeností s novou organizací výroby v jednotlivých městech, v jednotlivých podnicích, v jednotlivých vesnických občinách — aby se tyto zkušenosti staly majetkem mas.

Jsme ještě stále pod značným tlakem starého veřejného mínění buržoazie. Podíváme-li se do našich novin, snadno se přesvědčíme, jak nepoměrně mnoho místa ještě věnujeme otázkám, jež vytyčila buržoazie — otázkám, kterými chce odpoutat pozornost pracujících od konkrétních praktických úkolů socialistické přestavby. Musíme přeměnit — a přeměníme — tisk z orgánu přinášejícího senzace, z pouhého aparátu pro sdělování politických aktualit, z orgánu bojujícího proti buržoazním lžím — v nástroj ekonomické převýchovy mas, v nástroj seznamující masy s tím, jak je třeba organizovat práci novým způsobem. Podniky nebo vesnické obcíny, které nereagují na žádné výzvy a požadavky obnovit sebekázeň a zvýšit produktivitu práce, budou socialistické strany dávat na tabuli hanby a budou buď přerazovány do kategorie neprosperujících podniků, pro jejichž ozdravení je třeba provádnout opatření pomocí zvláštních úprav — zvláštních postupů a ustanovení — nebo budou přerazovány do kategorie sankcionovaných podniků, které bude nutné uzavřít a odpovědné pracovníky předat lidovému soudu. Zajistit

publicitu v této oblasti bude už samo o sobě obrovskou reformou a přispěje k tomu, že se široké lidové masy budou samostatně podílet na řešení otázek, jež se mas nejvíc dotýkají. Dosud se podařilo udělat v tomto směru tak málo právě proto, že to, co se v jednotlivých podnicích a v jednotlivých komunitách před veřejností tajilo, zůstává i nadále tajemstvím, což bylo pochopitelné za kapitalismu, je ale naprosto hloupé a nesmyslné ve společnosti, která chce uskutečnit socialismus. Síla příkladu, jež se nemohla projevit v kapitalistické společnosti, nabude obrovského významu ve společnosti, která zrušila soukromé vlastnictví půdy a továren — nejen proto, že bude možné následovat dobrý příklad, nýbrž i proto, že nejlepší příklad organizace výroby bude nevyhnutelně provázen ulehčením práce a zvýšením celkové spotřeby pro ty, kdo tuto lepší organizaci realizovali. A zde se musíme v souvislosti s otázkou významu tisku jako orgánu ekonomické reorganizace a převýchovy mas dotknout také otázky významu tisku při organizování soutěžení.

Organizace soutěžení musí zaujmout významné místo mezi úkoly sovětské moci v oblasti ekonomiky. Buržoazní ekonomové ve své kritice socialismu nejednou prohlašovali, že prý socialisté popírají význam soutěžení nebo že mu nedávají prostor ve svém systému, či, jak to vyjadřovali, ve svém plánu uspořádání společnosti. Nemusíme ani říkat, jak hloupé je toto obvinění, které socialistický tisk už nejednou vyvracel. Buržoazní ekonomové jako vždy směšovali otázku specifických rysů kapitalistické společnosti s otázkou odlišné formy organizace soutěžení. Útoky socialistů nesměřovaly nikdy proti soutěžení jako takovému, nýbrž pouze proti konkurenci. Konkurence je však zvláštní formou soutěžení, příznačnou pro kapitalistickou společnost a spočívající v boji jednotlivých výrobců o kus chleba a o vliv, o místo na trhu. Odstranit konkurenci jako boj související pouze s trhem výrobců rozhodně neznamená odstranit soutěžení, naopak právě od-

stranění zboží výroby a kapitalismu otevírá cestu možnosti organizovat soutěžení nikoli v jeho bestiálních, nýbrž v jeho lidských formách. Právě nyní v Rusku, se zřetelem na ty základy politické moci, jež utvořila sovětská republika, se zřetelem na ty ekonomické rysy, které jsou charakteristické pro Rusko s jeho nedozírným teritoriem a nesmírně rozmanitými podmínkami — právě nyní u nás musí být organizace soutěžení podle socialistických zásad jedním z nejdůležitějších a nejděčnějších úkolů reorganizace společnosti.

Jsme pro demokratický centralismus. A je třeba si ujasnit, jak velice se liší demokratický centralismus jednak od centralismu byrokratického a jednak od anarchismu. Odpůrci centralismu neustále prosazují autonomii a federaci jako prostředky boje proti nahodilostem centralismu. Ve skutečnosti demokratický centralismus vůbec nevyklučuje autonomii, ale naopak předpokládá její nezbytnost. Ve skutečnosti dokonce ani federace, je-li uskutečněna v rozsahu, který je z ekonomického hlediska racionální, vychází-li ze závažných národnostních rozdílů, které vyvolávají reálnou nutnost určitého stupně státní samostatnosti — dokonce ani federace nikterak neodporuje demokratickému centralismu. Za skutečně demokratického zřízení, a tím spíše za sovětské organizace státního zřízení, je federace téměř vždy jen přechodným krokem ke skutečně demokratickému centralismu. Příklad Ruské sovětské republiky nám totiž zvlášť názorně ukazuje, že federace, kterou zavádíme a budeme zavádět, bude teď nejspolehlivějším krokem k co nejpevnějšímu sjednocení různých národností Ruska v jediném demokratickém centralizovaném sovětském státu.

Podobně jako demokratický centralismus nikterak nevyklučuje autonomii a federaci, tak stejně nevyklučuje, nýbrž naopak předpokládá úplnou svobodu různých lokalit, a dokonce i různých komunit státu při koncipování rozličných forem státního, veřejného i hospodářského života.

Neexistuje větší chyba, než směřování demokratického centralismu s byrokratismem a rutinním přístupem. Naším úkolem je teď uskutečnit právě demokratický centralismus v hospodářské oblasti, zajistit dokonalý soulad a jednotu v chodu takových hospodářských podniků jako jsou železnice, pošta, telegraf a jiné dopravní prostředky apod.; zároveň však centralismus chápaný ve skutečně demokratickém smyslu předpokládá poprvé dějinami vytvořenou možnost úplného a nerušeného rozvoje nejen místních zvláštností, ale i místní aktivity, místní iniciativy, rozmanitosti forem, metod a prostředků směřujících ke společnému cíli. Proto úkol organizovat soutěžení má dvě stránky: jednak vyžaduje uplatňovat demokratický centralismus způsobem, který jsme zde načrtli, jednak znamená možnost nalézt nejsprávnější a nejhospodárnější cestu k reorganizaci ekonomického zřízení Ruska. Obecně řečeno, je tato cesta známá. Spočívá v přechodu k velkovýrobě založené na strojovém průmyslu, v přechodu k socialismu. Konkrétní podmínky a formy tohoto přechodu však nevyhnutelně jsou a musí být rozmanité, podle podmínek, v nichž začíná hnutí směřující k výstavbě socialismu. Jak místní rozdíly, tak zvláštnosti hospodářského systému, stejně jako formy životního způsobu i stupeň připravenosti obyvatelstva a pokusy uskutečnit ten či onen plán — to všechno se musí odrazit na svéráznosti cesty k socialismu v té či oné pracovní komuně státu. Čím bude tato rozmanitost větší — nezvrhne-li se ovšem ve snahu o originalitu za každou cenu, tím spolehlivěji a rychleji zajistíme jak nastolení demokratického centralismu, tak i vybudování socialistického hospodářství. Nyní nám zbývá pouze organizovat soutěžení, tj. zabezpečit jeho publicitu, která by umožnila všem komunitám ve státě seznamovat se s výsledky hospodářského rozvoje v různých krajích, za druhé zabezpečit srovnatelnost výsledků postupu k socialismu v jednotlivých komunách státu; za třetí zajistit, aby zkušenosti, které získala jedna

komunita, mohly prakticky uplatnit další komunity, a zabezpečit možnost výměny těch materiálních sil — i lidských sil — které se projeví v příslušném oboru národního hospodářství nebo státní správy z té nejlepší stránky. Kapitalistický systém nás tak utlačil, že si dnes vůbec nedokážeme přesně představit, jaké bohatství sil se skrývá v masách pracujících, v rozmanitosti pracovních komun velkého státu, v silách inteligence, protože dosud fungovaly jako neživí a němí vykonavatelé příkazů kapitalistů, nedovedeme si představit, jaké síly se tají a mohou se rozvinout při socialistickém uspořádání společnosti. Naši věci je pouze to, abychom všem těmto silám proklestili cestu. Vytyčíme-li si organizaci soutěžení jako svůj státní úkol, pak se při realizaci sovětských zásad státního zřízení a za předpokladu, že bude zrušeno soukromé vlastnictví půdy, továren, závodů aj., musí výsledky nevyhnutelně projevit a napovědí nám další formy výstavby.

KAPITOLA XI

Rezoluce mimořádného sjezdu sovětů^[82], o níž jsem se zmínil na začátku, se mimo jiné zabývá nutností vytvořit harmonickou a silnou organizaci*. Nyní je organizovanost jak sovětských institucí, tak hospodářských jednotek působících na území Ruska, mimořádně nízká. Můžeme říct, že převládá obrovská dezorganizace.

Bylo by však nesprávné hodnotit to jako stav rozkladu, krachu a úpadku. Hodnotí-li to takto buržoazní tisk, lze to pochopit, protože zájmy třídy kapitalistů nutí lidi k tomuto pohledu nebo lépe řečeno nutí je tento pohled předstírat. Ve skutečnosti však žádný člověk, který je aspoň trochu schopen dívat se na věci z historického hlediska,

* Viz tento svazek, s. 145—146. *Red.*

nezapochybuje ani na okamžik, že nynější dezorganizace je stavem přechodu — přechodu od starého k novému — že je to stav růstu toho nového. Probíhá-li přechod od starého k novému tak prudce jako v Rusku od února 1917, samozřejmě předpokládá, že bude šmahem rozmětáno všechno, co je v životě společnosti zastaralé a odumřelé. A je pochopitelné, že hledání nového nemůže hned přinést takové konkrétní, vyhraněné, téměř ustálené a stabilní formy, které se dříve utvářely po staletí a po staletí přetrvávaly. Nynější sovětské instituce a ty hospodářské organizace, pro něž je charakteristický pojem dělnická kontrola v průmyslu, tyto organizace jsou teprve ve stadiu kvasení a vyslovené neustálenosti. V těchto organizacích přirozeně převládá takříkajíc stránka diskusní neboli schůzovní nad stránkou pracovní. Jinak to ani nemůže být, protože bez zapojení nových vrstev lidu do budování společnosti, bez probuzení aktivity širokých mas, které dosud spaly, nemůže být o nějaké revoluční přeměně ani řeči. Nekonečné diskuse a nekonečné schůzování, o němž tolik a tak rozzlobeně píše buržoazní tisk, jsou nevyhnutelným přechodem mas, ještě naprosto nepřipravených k budování společnosti, přechodem od historického spánku k nové historické tvůrčí činnosti. Rozhodně není nic hrozného na tom, že se tento přechod místy protahuje, nebo na tom, že naučit masy pracovat nově nejde tak rychle, jak o tom může snít člověk, který si zvykl pracovat sám a nechápe, co znamená podnítit stovky, tisíce a milióny lidí k samostatnému politickému životu. Chápeme-li to však, musíme chápat i přelom, který v tomto směru nastává. Dokud se sovětské instituce nerozšířily po celém Rusku, dokud socializace půdy a znárodnování továren zůstávaly jen výjimkou ze všeobecného pravidla, do té doby bylo přirozené, že ani společenské řízení národního hospodářství nemohlo ještě přesáhnout (posuzováno v celonárodním měřítku) stadium předběžné diskusní přípravy, stadium projednávání a vysvětlování.

A právě nyní nastává přelom, sovětské instituce se už rozšířily po celém Rusku. Po Velkorusku se přenesly do obrovské většiny ostatních národností Ruska. Socializace půdy na vesnici a dělnická kontrola ve městech přestaly být výjimkou a staly se naopak pravidlem.

Na druhé straně krajně kritická a dokonce zoufalá situace země, pokud jde o zajištění alespoň pouhé možnosti existence pro většinu obyvatelstva, pokud jde o jeho zabezpečení před hladem — tyto hospodářské podmínky naléhavě vyžadují, abychom dosáhli určitých praktických výsledků. Vesnice by se nepochybně mohla uživit vlastním obilím, ale dokáže se jím uživit jen tehdy, bude-li skutečně naprosto důsledně provedena evidence všeho existujícího obilí a podaří-li se ho co nejúsporněji a nejpečlivěji rozdělit mezi všechno obyvatelstvo. Správné rozdělení však vyžaduje správnou organizaci dopravy. Ale právě doprava je nejvíc rozvrácena válkou. A k obnovení dopravy v zemi, která se vyznačuje tak obrovskými vzdálenostmi jako Rusko, je nejvíc ze všeho zapotřebí dobře fungující a pevná organizace, a snad opravdu milióny lidí pracujících s přesností hodinového stroje. Nyní právě nastal onen rozhodný okamžik, kdy musíme, aniž bychom ustali v přípravě mas na jejich zapojení do státní a hospodářské správy všech záležitostí společnosti, aniž bychom jim nějak bránili v co nejdůkladnějším projednávání nových úkolů (naopak, budeme jim při tomto projednávání všemožně pomáhat, aby samostatně dospěly ke správným rozhodnutím), kdy zároveň musíme začít přísně oddělovat dvě kategorie demokratických funkcí: na jedné straně diskuse a schůzování, na druhé straně zavedení co nejpřísnější odpovědnosti za výkonné funkce a bezpodmínečně aktivní, disciplinované a dobrovolné plnění předpisů a nařízení nutných k tomu, aby hospodářský mechanismus fungoval opravdu jako hodinky. K tomu nebylo možné přejít okamžitě, a požadovat to před několika měsíci by bylo pedantstvím nebo dokonce

zlomyslnou provokací. Obecně řečeno, tuto přeměnu nelze provést žádným dekretem, žádným nařízením. Ale nastala doba, kdy osou celé naší revoluční přetvářející činnosti je uskutečnění právě této přeměny. Nyní je připravena, nyní už pro ni dozrály podmínky a nelze ji dále odkládat a dále čekat. Nedávno při projednávání reorganizace a zabezpečení řádného chodu železniční dopravy vznikla otázka, nakolik je řídicí pravomoc jedné osoby (pravomoc, kterou by bylo možné nazvat diktátorskou) slučitelná s demokratickými organizacemi vůbec, a zejména se zásadou kolektivního vedení a zvláště se sovětskou socialistickou zásadou organizace. Rozhodně je velice rozšířen názor, že prý o tomto spojení nemůže být ani řeči — názor, že prý diktátorská pravomoc jedné osoby není slučitelná ani s demokratiem, ani se sovětským typem státu, ani s kolektivností vedení. Mylnost tohoto názoru nemá obdoby.

Demokratická zásada organizace spočívá v oné nejvyšší formě, kdy sověty uskutečňují návrhy a požadavky, aby se masy nejen aktivně účastnily projednávání všeobecných předpisů, ustanovení a zákonů, nejen kontroly jejich plnění, ale aby se i bezprostředně podílely na jejich plnění — to znamená, že každý představitel mas, každý občan musí mít takové podmínky, aby se mohl účastnit jak projednávání zákonů státu, tak volby svých zástupců, i realizace zákonů státu. Z toho však vůbec nevyplývá, že by byl přípustný sebemenší chaos nebo sebemenší nepořádek týkající se otázky, kdo je odpovědný v každém jednotlivém případě za určité výkonné funkce, za realizaci určitých směrnic, za řízení určitého procesu společné práce v určitém časovém úseku. Masy musí mít právo volit si odpovědné vedoucí. Masy musí mít právo vyměňovat je, masy musí mít právo znát a kontrolovat každý sebemenší krok v jejich činnosti. Masy musí mít právo pověřovat bez výjimky kteréhokoli pracujícího ze svého středu řídicími funkcemi. To však vůbec neznamená, že by se

proces kolektivní práce obešel bez určitého vedení, bez přesného vymezení odpovědnosti vedoucího, bez nejpřísnějšího pořádku, vytvářeného jednotou vůle vedoucího. Ani železnice, ani doprava, ani velké stroje a podniky vůbec nemohou správně fungovat, neexistuje-li jednotná vůle, spojující všechny zainteresované pracující v jeden hospodářský orgán, který pracuje s přesností hodinového stroje. Socialismus je produkt strojového velkopřemyslu. A nedokážou-li pracující masy, které zavádějí socialismus, uzpůsobit své instituce tak, aby fungovaly jako strojový velkopřemysl, nemůže být o zavedení socialismu ani řeči. Proto v době, kterou prožíváme, kdy se sovětská moc a diktatura proletariátu dostatečně upevnily, kdy jsou hlavní směry odporu našeho nepřítele, vykořisťovatelů, kteří nám kladou odpor, dostatečně potlačeny a zneškodněny, kdy masy obyvatelstva jsou fungováním sovětských institucí dostatečně připraveny k samostatné účasti na celém životě společnosti — v této chvíli se dostávají na pořad dne úkoly co nejpřísněji oddělit diskuse a schůzování od bezpodmínečného plnění všech příkazů vedoucího. To znamená oddělit nutnou, užitečnou a každým sovětem plně uznávanou přípravu mas k realizaci určitého opatření a ke kontrole plnění tohoto opatření, oddělit ji od této realizace samé. Masy nyní mohou — to jim zabezpečují sověty — převzít všechnu moc do svých rukou a upevňovat tuto moc. Aby však nevzniklo ono mnohohlání a neodpovědnost, jimiž dnes tak nepředstavitelně trpíme, je zapotřebí, abychom u každé výkonné funkce přesně věděli, které konkrétní osoby zvolené do funkce odpovědných vedoucích zodpovídají za práci celého hospodářského organismu. K tomu je zapotřebí, aby co nejčastěji, kdykoliv je to jen trochu možné, byli určováni volení jednotlivci, odpovědní za řízení jednotlivých úseků celého hospodářského organismu. Je nezbytné dobrovolně plnit příkazy tohoto jediného vedoucího, je nezbytné přejít od oné smíšené formy diskusí, schůzování,

provádění a — zároveň — kritiky, kontroly a nápravy — k důsledně pravidelnému chodu podniku vybaveného strojovým parkem. Pracovní komuny v Rusku, dělnické a rolnické masy už k tomuto úkolu v obrovské většině přistupují a přistoupily. Úkolem sovětské moci je ujmout se vysvětlování přelomu, který nyní nastává, a — uzákonit jeho nutnost.

KAPITOLA XII

Heslo prakticismu a činorodosti nebylo mezi revolucionáři příliš populární. Dá se dokonce říct, že nebylo mezi nimi heslo méně populární. Je zcela pochopitelné, že dokud bylo úkolem revolucionářů rozbít starou kapitalistickou společnost, museli se k tomuto heslu stavět odmítavě a pohrdavě. V praxi se totiž pod tímto heslem tehdy v té či oné formě skrývala snaha smířit se s kapitalismem či oslabit nápor proletariátu na základy kapitalismu, oslabit revoluční boj proti kapitalismu. Je zcela jasné, jak se všechno muselo od základu změnit, když proletariát dobyl moc, když si tuto moc zabezpečil, když začal v širokém měřítku budovat základy nové, tj. socialistické společnosti. Ani dnes, jak jsme už konstatovali, nemáme právo ani v nejmenším polevit v přesvědčování obyvatelstva o správnosti našich idejí, ani ve zdolávání odporu vykořisťovatelů. Ale to nejdůležitější, pokud jde o splnění těchto dvou funkcí, jsme už udělali. Nejdůležitější a nejaktuálnější je nyní právě heslo praktické činnosti a věčnosti. Z toho vyplývá, že zapojit buržoazní inteligenci do práce je nyní aktuální, naléhavý a nevyhnutelný úkol dne. Bylo by hloupé až směšné, kdybychom v tomto zapojení viděli nějaké kolísání moci, nějaký ústupek od zásad socialismu nebo nějaký nepřijatelný kompromis s buržoazií. Vyslovovat takový názor by znamenalo opakovat naprosto nesmyslně slova, která se týkají úplně jiného období činnos-

ti revolučních proletářských stran. Naopak, právě v zájmu splnění našich revolučních úkolů, právě proto, aby tyto úkoly nezůstaly utopií nebo zbožným přáním, ale aby se staly opravdu realitou — aby byly realizovány neodkladně — právě v zájmu tohoto cíle si nyní musíme vytknout za svůj prvořadý, nejbližší a nejdůležitější úkol právě praktickou činnost a věcnost v organizační práci. Teď jde právě o to, abychom ze všech stran začali skutečně budovat onu budovu, jejíž projekt jsme už dávno narýsovali, jejíž základy jsme dostatečně energicky vybojovali a dostatečně spolehlivě vybojovali, na niž jsme shromáždili dostatečné množství materiálu a kterou je teď třeba — když jsme kolem ní postavili lešení, když jsme si oblékli pracovní oděv a nebojíme se ho zašpinit všelijakými pomocnými materiály, když budeme přesně plnit příkazy osob řídících práci — je třeba tuto budovu stavět, stavět a zase stavět.

Do jaké míry zůstávají uvedené změny ve formulaci našich úkolů někdy taky nepochopeny, je vidět mimo jiné z nedávné diskuse o úloze odborů⁶². Byl vysloven názor (který podporovali menševici, i když se zjevně provokativními záměry, tj. se záměrem vyprovokovat nás ke krokům výhodným pouze pro buržoazii), byl vyjádřen názor, že v zájmu zachování a upevnění třídní samostatnosti proletariátu se odbory nesmějí stát státními organizacemi. Tento názor byl kamuflován pěkně znějícími, běžně používanými a dobře naučenými slovy o boji práce proti kapitálu, o nevyhnutelnosti třídní samostatnosti proletariátu. Ve skutečnosti však tento názor byl a je buď buržoazní provokací nejhoršího ražení, anebo krajní nerozvážností, otrockým omíláním včerejších hesel, což ukazuje rozbor změněných podmínek současné dějinné etapy. Včera byl hlavním úkolem odborů boj proti kapitálu a obhajoba třídní samostatnosti proletariátu. Včera byla heslem dne nedůvěra ke státu, protože to byl buržoazní stát. Dnes se stát stává a stal proletářským. Dělnická

třída se stává a stala vládnoucí třídou ve státě. Odbory se stávají a musí se stát státními organizacemi, které jsou především odpovědny za reorganizaci celého hospodářského života podle socialistických zásad. Proto aplikovat hesla starého odborového hnutí na současnou etapu by znamenalo zříkat se socialistických úkolů dělnické třídy.

Totéž je třeba říci i o družstvech. Družstvo je krátek a žádné změny, zdokonalení či reformy nezmění nic na faktu, že to je krátek. Tento názor socialistům vštípila epocha kapitalismu. Tyto názory bezpochyby správně vyjadřovaly podstatu družstev, dokud družstva fungovala jako malý přívěsek mechanismu buržoazního zřízení. Jde však právě o to, že postavení družstev se od základu zásadně mění ve chvíli, kdy proletariát vydobyl státní moc, ve chvíli, kdy proletářská státní moc začala systematicky budovat socialistický pořádek. Tady se kvantita mění v kvalitu. Družstvo jako malinký ostrůvek v kapitalistické společnosti je krátek. Jestliže však družstvo obsáhne celou společnost, v níž je uskutečněna socializace půdy a jsou znárodněny továrny a závody, je to socialismus. Po politickém a hospodářském vyvlastnění buržoazie spočívá úkol sovětské moci zjevně (především) v tom, aby se družstevní organizace rozšířily na celou společnost, aby ze všech občanů příslušné země bez výjimky učinila členy jediného celonárodního, nebo správněji řečeno celostátního družstva. Budeme-li se tomuto úkolu vyhýbat s poukazem na třídní charakter dělnických družstev, staneme se reakcionáři, kteří se od epochy, jež nastala po dobytí politické moci proletariátem, vracejí zpět k epoše, jež mu předcházela. Za kapitalismu se v politické a hospodářské činnosti dělnické třídy projevovaly dvě tendence. Na jedné straně to byla tendence zajistit si pohodlný a snesitelný život za kapitalismu, což bylo reálné jen pro nepočetnou horní vrstvu proletariátu. Na druhé straně to byla tendence postavit se do čela všech pracujících a vykořisťovaných mas a svrhnout revoluční cestou nadvládu ka-

pitálu vůbec. Je pochopitelné, že když tato druhá tendence zvítězila, když je kapitál svržen a když je třeba začít budovat všelidové socialistické družstvo, náš názor na úkoly a podmínky družstevního hnutí se pochopitelně od základu mění. Musíme se dohodnout stejně tak s družstvy buržoazními jako s proletářskými. Nesmíme se bát. Vypadali bychom směšně, kdybychom se báli dohody s buržoazními družstvy, protože nyní jsme vládnoucí moc. Potřebujeme takovou dohodu, abychom našli prakticky uskutečnitelné, vhodné a vyhovující nám formy přechodu od jednotlivých roztržitých družstev k jednotnému všelidovému družstvu. Jako státní moc se nemůžeme bát dohody s buržoazními družstvy, neboť taková dohoda bude znamenat, že se nám tato družstva nevyhnutelně podřídí. Zároveň musíme pochopit, že jsme novou státní proletářskou mocí, že dělnická třída se nyní stala vládnoucí třídou ve státě. Proto se dělnická družstva musí postavit do čela hnutí, které převede jednotlivá družstva v jednotné všelidové družstvo. Dělnická třída se nesmí izolovat od ostatních částí obyvatelstva, ale naopak všechny části obyvatelstva bez výjimky musí řídit a přorientovat je, aby se všichni obyvatelé spojili v jednotném všelidovém družstvu. Jaká praktická, bezprostředně uskutečnitelná opatření k tomuto přechodu jsou nutná, to je jiná otázka. Ale je třeba si jasně uvědomit a nezvratně rozhodnout, že právě teď jde o tento praktický přechod, že proletářská státní moc ho musí zahájit, ověřit všechny jeho reformy na zkušenostech a stůj co stůj tento přechod uskutečnit.

KAPITOLA XIII

Jednáme-li o otázce obnovení kázně a sebekázně pracujících, musíme se zvláště zmínit o důležité úloze, která nyní připadá soudům. V kapitalistické společnosti byly soudy

převážně aparátem útlaku, aparátem buržoazního vykořisťování. Proto bezpodmínečnou povinností proletářské revoluce bylo nikoli soudní instituce reformovat (na tento úkol se omezovali kadeti a jejich přízvučovači menševici a praví esei), nýbrž je úplně odstranit, smést celé staré soudnictví a jeho aparát tak, aby z něj nezůstal kámen na kameni. Tento nevyhnutelný úkol Říjnová revoluce splnila, a splnila jej úspěšně. Místo starého soudnictví začala budovat nové, lidové soudnictví, správněji řečeno sovětské soudnictví, založené na zásadě účasti pracujících a vykořisťovaných tříd — a jediné těchto tříd — na správě státu. Nové soudnictví je nutné především k boji proti vykořisťovatelům, kteří se pokoušejí obnovit svou nadvládu nebo hájit své výsady anebo potají propašovat a podvodně získat alespoň nějaký zlomek těchto výsad. Kromě toho však soudy, jsou-li opravdu organizovány podle zásady sovětských institucí, mají ještě další, důležitější úkol. Je to úkol zabezpečit co nejpřísnější dodržování kázně a sebekázně pracujících. Byli bychom směšnými utopisty, kdybychom si představovali, že takový úkol lze uskutečnit hned druhý den po pádu moci buržoazie, tj. v prvním stadiu přechodu od kapitalismu k socialismu, nebo — bez donucování. Bez donucování je takový úkol naprosto nesplnitelný. Potřebujeme stát, potřebujeme donucování. Organem proletářského státu, který takové donucování uskutečňuje, musí být sovětské soudy. A jim připadl obrovský úkol vychovávat obyvatelstvo k pracovní kázni. V tomto směru se u nás dosud udělalo poměrně málo, správněji řečeno téměř nic. My však musíme dosáhnout, aby takové soudy byly vytvářeny v co největší míře a aby se jejich působnost rozšířila na celý pracovní život země. Jen takové soudy, budou-li do jejich činnosti zapojeny nejširší masy pracujících a vykořisťovaného obyvatelstva, budou schopny demokratickými formami v souladu se zásadami sovětské moci dosáhnout, aby kázeň a sebekázeň nezůstaly pouhým přáním. Jenom takové

soudy budou schopny dosáhnout, abychom měli revoluční moc, kterou všichni uznáváme slovy, když mluvíme o diktatuře proletariátu, ale místo níž vidíme příliš často kolem sebe cosi rosolovitého. Bylo by ostatně správnější srovnávat nynější stav společnosti nikoli s rosolem, nýbrž s přetavováním kovu při výrobě kvalitnější slitiny.

*Nadiktováno mezi 23. a 28. březnem 1918 Podle stenografického
Část kapitoly XII otištěna 3. července zápisu
1926 v Pravdě, č. 150; kapitoly X
(v neúplném znění), XI, XII a XIII
poprvé otištěny 14. dubna 1929
v Pravdě, č. 86; kapitoly IV (závěr),
V., VI., VII., VIII., IX a X (začátek)
se otiskují poprvé*

(4)

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

NEJBLIŽŠÍ ÚKOLY
SOVĚTSKÉ MOCI⁶³

*Napsáno mezi 13. a 26. dubnem 1918
Otištěno 28. dubna 1918 v Pravdě, č. 83
a v Příloze k listu Izvěstija VCIK, č. 85
Podepsán N. Lenin*

*Podle textu brožury
N. Lenin, Očerednyje zadači sovětskoj vlasti
2. vyd., Moskva 1918, porovnaného s rukopisem*

MEZINÁRODNÍ POSTAVENÍ RUSKÉ SOVĚTSKÉ REPUBLIKY A HLAVNÍ ÚKOLY SOCIALISTICKÉ REVOLUCE

Dosažený mír, i když je tak těžký a vratký, umožňuje Ruské sovětské republice soustředit po určitou dobu síly na nejdůležitější a nejobtížnější stránku socialistické revoluce, totiž na úlohu organizační.

Tato úloha byla jasně a přesně stanovena pro všechny pracující a utlačované masy ve 4. odstavci (4. části) rezoluce, kterou 15. března 1918 přijal mimořádný sjezd sovětů v Moskvě^[82] — v témž odstavci (nebo v téže části) rezoluce, kde se mluví o sebekázní pracujících a o nemilosrdném boji proti chaosu a dezorganizaci.*

Mír, kterého Ruská sovětská republika dosáhla, není samozřejmě vratký proto, že by teď měla v úmyslu obnovit válečné akce; kromě buržoazních kontrarevolucionářů a jejich přízvučků (menševiků aj.) na to nepomýšlí ani jeden soudný politik. Vratkost míru vyplývá ze skutečnosti, že v imperialistických státech, které hraničí s Ruskem na západě i na východě a disponují obrovskou vojenskou silou, může v každém okamžiku získat převahu militaristická strana, zlákaná momentální slabostí Ruska a podněcovaná kapitalisty, kteří nenávidí socialismus a jsou chtiví lupu.

Za této situace jsou pro nás reálnou, nikoli papírovou zárukou míru jedině rozbroje mezi imperialistickými státy, které už dosáhly kulminačního bodu a projevují se jednak obnovením imperialistického masakrování národů na Západě a jednak mimořádně vyostřeným imperialis-

* Viz tento svazek, s. 145—146. *Red.*

tickým soupeřením mezi Japonskem a Amerikou o nadvládu v Tichomoří a na jeho pobřeží.

Je pochopitelné, že mezinárodní postavení naší Sovětské socialistické republiky je vzhledem k velmi slabé ochraně mimořádně labilní a nesporně kritické. Musíme maximálně napnout všechny síly, abychom využili oddech, který jsme shodou okolností získali, k vyléčení nejtěžších ran, jež celému společenskému organismu Ruska způsobila válka, a k hospodářskému zvelebení země, protože jinak nemůže být ani řeči o nějakém významnějším zvýšení obranyschopnosti.

Je také pochopitelné, že socialistické revoluci na Západě, která se z mnoha příčin opozdila, poskytneme významnější pomoc jen natolik, nakolik dokážeme vyřešit organizační úkol, před nímž stojíme.

Stěžejní podmínkou úspěšného splnění našeho nejnaléhavějšího, organizačního úkolu je, aby si političtí vůdci lidu, tj. členové Komunistické strany Ruska (bolševiků), a potom i všichni uvědomělí příslušníci pracujících mas uvědomili, jak zásadně se předchozí buržoazní revoluce a nynější socialistická revoluce od sebe liší z hlediska, jímž se zde zabýváme.

V buržoazních revolucích byla hlavním úkolem pracujících mas negativní neboli rozvratná činnost směřující k likvidaci feudalismu, monarchie, středověku. Pozitivní neboli tvořivou činnost při organizování nové společnosti vykonávala majetná, buržoazní menšina obyvatelstva. A plnila tento úkol přes odpor dělníků a chudých rolníků poměrně snadno nejen proto, že odpor kapitálem vykořisťovaných mas byl tehdy pro jejich roztržštěnost a nevyspělost nesmírně slabý, ale i proto, že hlavní organizující silou anarchicky vybudované kapitalistické společnosti je živelně se prohlubující a rozrůstající národní i mezinárodní trh.

Naopak hlavním úkolem proletariátu a jím vedeného chudého rolnictva je v každé socialistické revoluci

1

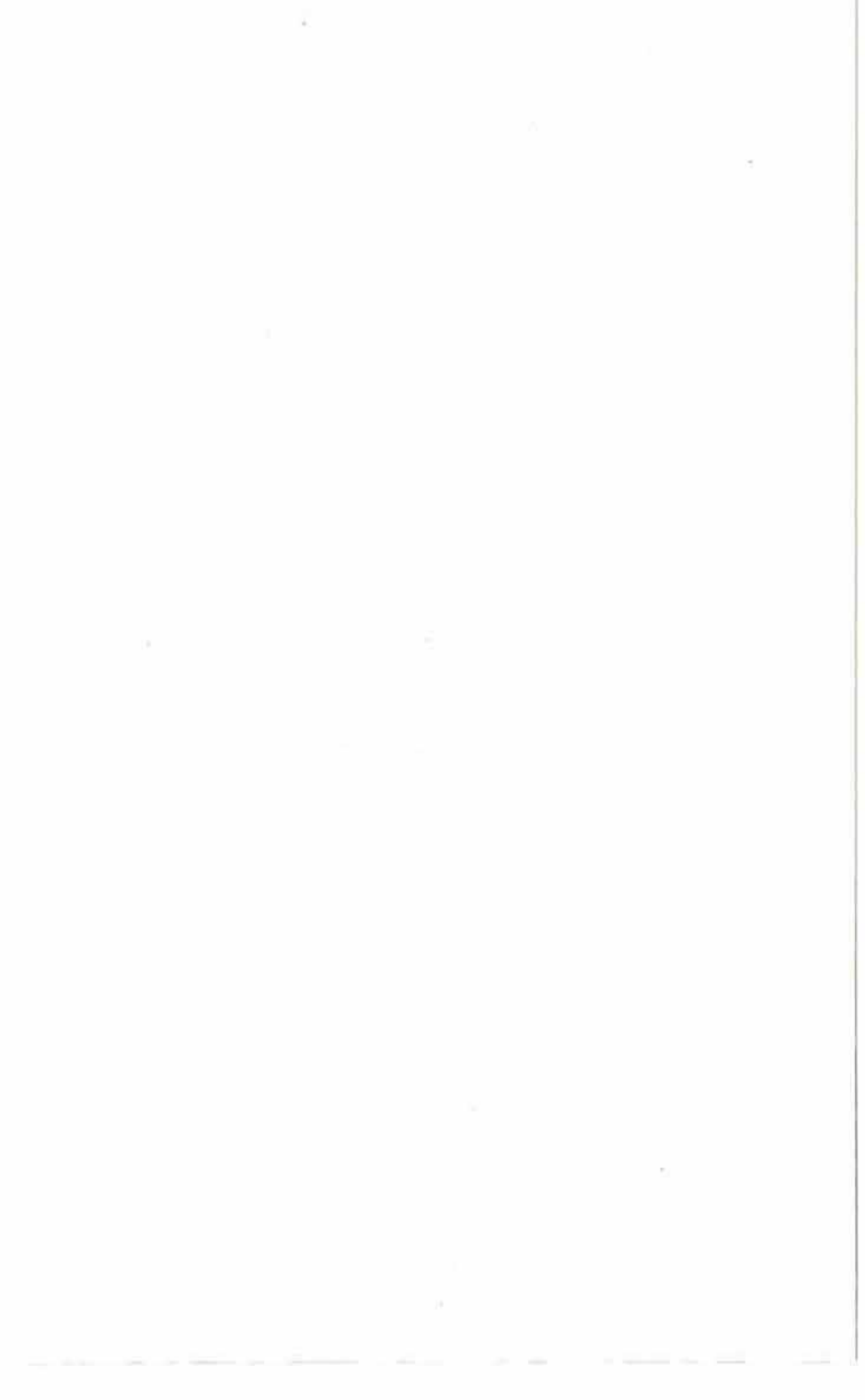
Мечта о ударат Советскъ Власть
в кабардинскъ махадж.

Мечта о ударат Советскъ Власть в кабардинскъ махадж.

1. Махаджар джурмакъ емо, — махаджар ко
вено ан джурмакъ в ан ан махаджар, — фрив.
скав ебхарас реангилеа махаджар джурмакъ
на ебхарас бриве ереджарнае евоа сива на
виривилеа джурмакъ в ебхарас ебхарас
васкоя реангилеа; килеако: на ударат ебхарас
ебхараскоя.

Махаджар емо "Джурмакъ ебхарас махаджар
в ан ебхарас ебхарас" ебхараскоя махаджар в
Джурмакъ (4. махаджар) реангилеа, ебхараскоя Д. Д.
1918: на махаджар ебхараскоя ебхараскоя ебхараскоя,
в Джурмакъ ебхараскоя (4. махаджар) реангилеа, ебхараскоя
реангилеа: ебхараскоя ебхараскоя ебхараскоя "ебхараскоя
ебхараскоя ебхараскоя ебхараскоя" ебхараскоя.

První strana rukopisu V. I. Lenina
Teze o úkolech sovětské moci v současné situaci
Duben 1918
Zmenšeno

— a tedy i v socialistické revoluci v Rusku, kterou jsme zahájili 25. října 1917, pozitivní nebo tvořivá práce, jíž je organizování neobyčejně složité a jemné sítě nových organizačních vztahů, zahrnujících plánovitou výrobu a rozdělování výrobků nutných k existenci desítek milionů lidí. Takové revoluci může zajistit úspěch jedině samostatná dějinná tvůrčí aktivita většiny obyvatelstva, především většiny pracujících. Pouze tehdy, dokáže-li proletariát a chudé rolnictvo v sobě najít dost uvědomělosti, ideovosti, obětavosti a vytrvalosti, bude vítězství socialistické revoluce zajištěno. Vytvořením nového, sovětského typu státu, který umožňuje pracujícím a utlačovaným masám se co nejaktivněji podílet na samostatném budování nové společnosti, jsme vyřešili jenom malou část obtížného úkolu. Hlavní obtíž spočívá v hospodářské oblasti: zavést co nejpřísnější a všeobecnou evidenci a kontrolu výroby a rozdělování výrobků, zvýšit produktivitu práce a *skutečně zespolečnit* výrobu.

Vývoj bolševické strany, která je dnes v Rusku vládní stranou, zvláště názorně ukazuje, v čem spočívá současný historický obrat, jenž tvoří specifiku nynější politické situace a vyžaduje novou orientaci sovětské moci, tj. novou koncepci nových úkolů.

Prvním úkolem každé strany budoucnosti je přesvědčit většinu lidu o správnosti svého programu a taktiky. Tento úkol byl prvořadý jak za carismu, tak v období kompromisů Černovů a Cereteliů s Kerenskými a Kiškinými. Nyní je tento úkol, který ovšem zdaleka ještě není splněn (a nikdy nemůže být splněn úplně), zhruba vyřešen, neboť většina dělníků a rolníků Ruska, jak nesporně ukázal minulý sjezd sovětů v Moskvě, stojí jasně na straně bolševiků.

Druhým úkolem naší strany bylo vydobýt politickou moc a potlačit odpor vykořisťovatelů. Ani tento úkol není

zcela splněn a nelze jej opomíjet, protože monarchisté a kadeti na jedné straně a jejich přízvučovníci a přísluho-vači, menševici a praví eseři, na druhé straně se ještě stá-le pokoušejí spolčit, aby svrhli sovětskou moc. Avšak v hlavních rysech byl odpor vykořisťovatelů potlačen už v období od 25. října 1917 do (přibližně) února 1918, čili ještě před kapitulací Bogajevského.

Nyní se dostává do popředí třetí úkol jako úkol nej-bližší a tvořící specifiku nynějšího období — organizovat *správu* Ruska. Tento úkol jsme samozřejmě vytyčili a ře-šili hned druhý den po 25. říjnu 1917, ale dokud měl od-por vykořisťovatelů ještě formu otevřené občanské války, *nemohl se úkol správy stát hlavním, ústředním úkolem.*

Nyní se takovýmto úkolem stal. My, bolševická strana, jsme Rusko *přesvědčili. Vybojovali* jsme Rusko — na bo-hatých pro chudé, na vykořisťovatelích pro pracující. Ny-ní musíme Rusko *spravovat*. A veškerá specifická nyněj-šího období, veškerá jeho obtížnost spočívá v tom pocho-pit *zvláštnosti přechodu* od hlavního úkolu, jímž bylo pře-svědčování lidu a vojenské potlačení vykořisťovatelů, k hlavnímu úkolu, jímž je *správa*.

Poprvé ve světových dějinách se socialistické straně podařilo v hlavních rysech vybojovat moc a potlačit vyko-řisťovatele, podařilo se jí *těsně se přiblížit* k úkolu *správy*. Je třeba, abychom dokázali tento nejobtížnější (a nejvděč-nější) úkol socialistického převratu důstojně realizovat. Musíme *si uvědomit*, že předpokladem úspěšné správy je *kromě* schopnosti přesvědčovat, *kromě* schopnosti zvítězit v občanské válce, ještě schopnost *prakticky organizovat*. To je nejobtížnější úkol, neboť jde o nový způsob organi-zování nejhlubších, ekonomických základů života desítek miliónů lidí. A je to nejvděčnější úkol, neboť až *po* jeho splnění (v hlavních a základních rysech) bude možné říct, že Rusko *se stalo* nejen sovětskou, ale také socialistickou republikou.

VŠEOBECNÉ HESLO DNE

Vylíčená objektivní situace, zaviněná mimořádně těžkým a vratkým mírem, nesmírně mučivým hospodářským rozvratem, nezaměstnaností a hladem, jež nám zanechala jako dědictví válka a nadvláda buržoazie (představovaná Kerenským a menševiky s pravými esery, kteří ho podporovali), to všechno nevyhnutelně vyvolalo krajní únavu širokých mas pracujících, a dokonce vyčerpalo jejich síly. Masy naléhavě požadují — a musí požadovat — určitý oddech. Na pořad se dostává obnova válkou a hospodařením buržoazie zničených výrobních sil, zahojení ran způsobených válkou a válečnou porážkou i spekulací a pokusy buržoazie o znovunastolení moci vykořisťovatelů, hospodářský rozvoj země, trvalá ochrana elementárního pořádku. Může se to zdát paradoxní, ale ve skutečnosti je vzhledem k uvedeným objektivním podmínkám zcela nesporné, že sovětská moc může v této chvíli zajistit přechod Ruska k socialismu jedině tehdy, vyřeší-li prakticky, přes odpor buržoazie, menševiků a pravých eserů, právě tyto skutečně elementární a nejelementárnější úkoly chodu života společnosti. Praktické vyřešení těchto nejelementárnějších úkolů a překonání organizačních obtíží prvních kroků k socialismu jsou nyní vzhledem ke konkrétním zvláštnostem této situace a za existence sovětské moci s jejími zákony o socializaci půdy^[104], o dělnické kontrole^[106] apod. dvěma stranami téže mince.

Ved' přesnou a svědomitou evidenci o penězích, šetrně hospodař, nelajdač, nekraď a dodržuj nejpřísnější pracovní kázeň — právě takováto hesla, jimž se revoluční proletáři právem vysmívali v době, kdy buržoazie podobnými slovy zastírala svou nadvládu jako třídy vykořisťovatelů, se stávají nyní, po svržení buržoazie, neaktuálnějšími a hlavními hesly dne. Praktická aplikace těchto hesel *masami* pracujících je na jedné straně *jedinou* podmínkou záchrany země skoro k smrti utýrané imperialis-

tickou válkou a imperialistickými dravci (v čele s Kerenským), ale na druhé straně praktická aplikace těchto hesel *sovětskou* mocí, a to *jejími* metodami, na základě *jejích* zákonů, je nezbytná i *postačující* k definitivnímu vítězství socialismu. A právě toto nedokážou pochopit ti, kdo se s pohrdáním brání klást na první místo tak »otřepaná« a »triviální« hesla. V malorolnické zemi, která teprve před rokem svrhla carismus a teprve před necelým půlrokem se osvobodila od Kerenských, zůstalo pochopitelně mnoho živelného anarchismu, vystupňovaného brutálností a zdivočením provázejícím každou dlouhou a reakční válku, nakupilo se mnoho zoufalství a neodůvodněného hněvu; připojíme-li k tomu provokativní politiku lokajů buržoazie (menševiků, pravých eserů aj.), pak snadno pochopíme, jak dlouhodobé a houževnaté úsilí nejlepších a nejuvědomělejších dělníků a rolníků bude zapotřebí k tomu, aby nastal ve smýšlení mas úplný obrat a aby přešly ke kvalitní, systematické a ukázněné práci. Jedině takový přechod, který uskuteční většina chudých (proletářů a poloproletářů), může dovršit vítězství nad buržoazií a zejména nad nejtvrdošíjnější a nejpočetnější buržoazií rolnickou.

NOVÁ FÁZE BOJE PROTI BURŽOAZII

Buržoazie je u nás poražena, ale ještě není vykořeněna, není zničena, a dokonce ani nadobro zdolána. Proto se dostává na pořad nová, vyšší forma boje proti buržoazii, přechod od velmi jednoduchého úkolu pokračovat ve vyvlastňování kapitalistů k mnohem složitějšímu a obtížnějšímu úkolu vytvořit takové podmínky, za kterých by buržoazie nemohla ani existovat, ani znovu vznikat. Je jasné, že je to úkol nesrovnatelně náročnější a že dokud nebude splněn, dotud nebude socialismus.

Vezmeme-li jako měřítko západoevropské revoluce, jsme nyní přibližně na úrovni z roku 1793 a z roku 1871. Můžeme být plným právem hrdi, že jsme této úrovně dosáhli a že jsme v jednom směru nesporně dospěli o něco dále, když jsme uzákonili a v celém Rusku zavedli vyšší *typ* státu — sovětskou moc. Ale spokojit se s tím, co jsme dosáhli, rozhodně nemůžeme, protože jsme teprve zahájili přechod k socialismu, avšak nic rozhodujícího jsme v *tomto* směru *dosud* neudělali.

Rozhodující je organizovat co nejpřísnější a všelidovou evidenci a kontrolu výroby a rozdělování výrobků. Zatím se nám však v těch podnicích, v těch odvětvích hospodářství a na těch jeho úsecích, které jsme vzali buržoazii, evidence a kontrola *ještě nedaří*, a bez toho nemůže být ani řeči o druhé, stejně podstatné materiální podmínce zavedení socialismu, o zvýšení produktivity práce v celostátním měřítku.

Proto by nebylo možné definovat nynější úkol jednoduše takto: pokračovat v útoku proti kapitálu. Ačkoli je jisté, že jsme kapitál ještě úplně nezničili a že pokračovat v útoku proti tomuto nepříteli pracujících je bezpodmínečně nutné, byla by tato definice nepřesná a nekonkrétní, nevyjadřovala by *specifičnost* současné situace, kdy v zájmu úspěšnosti *dalšího* útoku je *ted'* třeba útok »dočasně zastavit«.

Můžeme to vysvětlit, srovnáme-li naši situaci ve válce proti kapitálu se situací vítězného vojska, které získalo, dejme tomu, polovinu nebo dvě třetiny území nepřítele a muselo útok dočasně zastavit, aby sebralo síly, zvýšilo zásoby bojových prostředků, opravilo a zkvalitnilo komunikace, vybudovalo nová skladiště, přisunulo nové zálohy atd. Dočasné zastavení útoku vítězného vojska je v podobných případech nezbytné právě proto, aby vybojovalo na nepřítele zbývající území, tj. v zájmu úplného vítězství. Kdo nepochopil, že objektivní situace nám v dané chvíli diktuje právě takovéto »dočasné zastavení«
útoků

proti kapitálu, absolutně nechápe nynější politickou situaci.

O »dočasném zastavení« útoků proti kapitálu se samozřejmě dá mluvit jen v uzozkách, jen obrazně. V obvyklé válce je možné vydat všeobecný rozkaz k dočasnému zastavení útoku, je možné opravdu další postup zastavit. Ve válce proti kapitálu postup vpřed zastavit nelze a o tom, že bychom upustili od dalšího vyvlastňování kapitálu, nemůže být ani řeči. Jde o přesunutí *těžiště* naší hospodářské a politické činnosti. Dosud byla *na prvním místě* opatření k bezprostřednímu vyvlastnění vykořisťovatelů. Nyní se *na první místo* dostává organizace evidence a kontroly v podnicích, v nichž už kapitalisté byli vyvlastněni, i ve všech ostatních podnicích.

Kdybychom chtěli i nadále pokračovat ve vyvlastňování kapitálu dřívějším tempem, určitě bychom utrpěli porážku, neboť organizováním proletářské evidence a kontroly jsme evidentně *zůstali pozadu za bezprostředním »vyvlastňováním vyvlastňovatelů«*, což je zřejmé každému myslícímu člověku. Pustíme-li se nyní ze všech sil do organizování evidence a kontroly, vyřešíme tento úkol, dohoníme, co jsme zameškali, a vyhrájeme *celé* naše »tažení« proti kapitálu.

Neznamená však přiznání, že musíme dohánět, co jsme zameškali, zároveň přiznání, že jsme udělali nějakou chybu? — Ani v nejmenším. Uvedeme ještě jedno přirovnání vojenského rázu. Je-li možné porazit a zatlačit nepřítele pouhými oddíly lehké jízdy, je to třeba udělat. Ale dá-li se to s úspěchem provést jen po určité hranici, je nutné počítat s tím, že za touto hranicí bude nezbytné přisunout těžké dělostřelectvo. Přiznáváme-li, že je teď třeba dohonit to, co jsme zameškali v přisunu těžkého dělostřelectva, vůbec netvrdíme, že vítězný útok jízdy byl chybou.

Lokajové buržoazie nám často vytýkali, že jsme vedli útok »rudých gard« proti kapitálu. To je nesmyslná vý-

tka, hodná právě lokajů peněžního měšce. Neboť útok »rudých gard« proti kapitálu byl *tehdy* bezpodmínečně diktován okolnostmi: za prvé, kapitál reprezentovaný Kerenským, Krasnovem, Savinkovem, Gocem, Dutovem a Bogajevským *tehdy* kladl vojenský odpor (Gegečkori ho klade i teď). Vojenský odpor nelze zlomit jinak než vojenskými prostředky a čin rudých gard byl tím nejušlechtilějším a historicky nejvýznamnějším — osvobozovaly pracující a vykořisťované od útlaku vykořisťovatelů.

Za druhé, tehdy bychom nemohli postavit na první místo metody správy místo metod potlačování také proto, že umění správy není lidem vrozeno, ale osvojuje se zkušenostmi. Tehdy jsme tyto zkušenosti neměli. Teď je máme. Za třetí, tehdy jsme nemohli mít k dispozici odborníky z různých oblastí vědy a techniky, protože buď bojovali v řadách Bogajevských, nebo ještě mohli klást systematický a usilovný pasivní odpor pomocí *sabotáží*. Ale teď jsme sabotáže potlačili. Útok »rudých gard« proti kapitálu byl úspěšný, byl vítězný, neboť jsme překonali jak vojenský odpor kapitálu, tak i jeho odpor projevující se sabotážemi.

Znamená to snad, že útok »rudých gard« proti kapitálu je vhodný *vždycky*, za *všech* okolností, že *nemáme* jiné způsoby boje proti kapitálu? Takové úvahy by byly dětinské. Zvítězili jsme lehkou jízdou, ale máme také těžké dělostřelectvo. Vítězili jsme metodami potlačování, dokážeme zvítězit i metodami správy. Metody boje proti nepříteli je třeba umět měnit podle toho, jak se mění okolnosti. Ani na chvíli nepřestaneme v potlačování pánů Savinkovů a Gegečkoriů, stejně jako všech ostatních statkářských a buržoazních kontrarevolucionářů »rudými gardami«. Ale nebudeme tak hloupí, abychom dávali přednost metodám »rudých gard« v době, kdy období nevyhnutelných útoků rudých gard v podstatě skončilo (a skončilo vítězně), a na dveře klepe období, kdy proletářská státní moc bude využívat buržoazní odborníky k takové-

mu přeorání půdy, aby se v ní nedařilo žádné buržoazii.

Je to zvláštní období, nebo lépe řečeno stadium vývoje, a abychom kapitál porazili úplně, musíme umět přizpůsobit formy našeho boje specifickým podmínkám tohoto stadia.

Bez řídicí činnosti odborníků z různých oblastí vědy, techniky a praxe je přechod k socialismu nemožný, protože socialismus vyžaduje uvědomělý a masový postup k vyšší produktivitě práce ve srovnání s kapitalismem a na bázi kapitalismem dosažené. Socialismus musí *svým způsobem*, svými metodami — konkrétněji řečeno *sovětskými* metodami — uskutečnit tento postup vpřed. Avšak odborníci jsou nevyhnutelně většinou buržoazní, což je důsledek celého způsobu života společnosti, která z nich udělala odborníky. Kdyby náš proletariát po dobytí moci rychle vyřešil úkol evidence, kontroly a organizace v celonárodním měřítku (vzhledem k válce a zaostalosti Ruska to bylo neuskutečnitelné), byli bychom si po zlikvidování sabotáží všeobecnou evidencí a kontrolou plně podřídili i buržoazní odborníky. Protože jsme se s evidencí a kontrolou vůbec značně »opozdili«^[100], pak i když se nám už podařilo zlikvidovat sabotáže, *nevytvořili jsme dosud* situaci, která by umožnila disponovat buržoazními odborníky; sabotéři masově »vstupují do služeb«, ale nejlepší organizátory a nejvýznamnější odborníky může stát využít buď starým, buržoazním způsobem (tj. za vysoký plat), nebo novým, proletářským způsobem (tj. tím, že vytvoří takovou všelidovou evidenci a kontrolu zdola, která by si nevyhnutelně a automaticky podřídila a získala odborníky).

Museli jsme nyní použít starý, buržoazní postup a přistoupit na velmi vysoké odměňování »služeb« špičkových buržoazních odborníků. Všichni, kdo se touto věcí zabývají, to vidí, ale ne všichni chápou, jaký význam má takové opatření proletářského státu. Je to jasně kompromis, ústupek od zásad Pařížské komuny a každé proletářské

moci, které požadují, aby se platy zredukovaly na úroveň mzdy průměrného dělníka a aby se proti kariérismu bojovalo nikoli slovy, ale činy.

Nejen to. Je jasné, že takové opatření neznamena pouze dočasné zastavení — v určité oblasti a do určité míry — útoku proti kapitálu (neboť kapitál není suma peněz, ale určitý společenský vztah), nýbrž i *krok zpět* naší socialistické, sovětské státní moci, která hned od počátku vyhlásila a prováděla politiku snižování vysokých platů^[110] na úroveň výdělku průměrného dělníka⁶⁴.

Lokajové buržoazie, zejména tak malicherní jako menševici, novožizňovci a praví eseři, se jistě budou škodolibě smát našemu přiznání, že děláme krok zpět. Toho si však nemusíme všimnout. Musíme zkoumat specifickou nesmírně obtížnou a nové cesty k socialismu, nezastírat své chyby a slabosti, ale snažit se včas dokončit, co nebylo doděláno. Tajit masám, že získávání buržoazních odborníků mimořádně vysokými platy je ústupkem od zásad Komuny, by znamenalo klesat na úroveň buržoazních politikářů a klamat masy. Otevřeně vysvětlit, jak a proč jsme udělali krok zpět, a potom veřejně prodiskutovat, jaké prostředky máme k tomu, abychom mohli dohonit, co jsme zameškali, znamená vychovávat masy a učit se ze zkušeností, učit se spolu s nimi budovat socialismus. Sotva bylo v dějinách jediné vítězné vojenské tažení, při němž by se vítěz nedopustil dílčích chyb, při němž by neutrpěl jednotlivé porážky a nemusel v lecčem a leckde dočasně ustupovat. Přitom naše »tažení« proti kapitalismu je miliónkrát obtížnější než nejobtížnější vojenské tažení a klesat na mysli kvůli jednomu dílčímu ústupu by bylo hloupé a ostudné.

Podívejme se na to z praktické stránky. Dejme tomu, že Ruská sovětská republika potřebuje tisíc prvotřídních vědeckých pracovníků a odborníků z různých oblastí vědy, techniky a s praktickými zkušenostmi k řízení práce lidu tak, aby se země co nejrychleji hospodářsky po-

vznesla. Dejme tomu, že těmto »hvězdám první velikosti« je třeba platit — většina z nich je ovšem tím víc demoralizována buržoazní morálkou, čím ochotněji křičí o demoralizaci dělníků — po 25 000 rublech ročně. Dejme tomu, že tuto částku (25 miliónů rublů) je třeba zdvojnásobit (za předpokladu, že za zvlášť úspěšné a rychlé splnění nejdůležitějších organizačně technických úkolů budou vypláceny prémie) nebo dokonce zečtyřnásobit (za předpokladu, že získáme několik set zahraničních odborníků s většími požadavky). Vzniká otázka, je-li možné považovat vydání padesáti nebo sta miliónů rublů ročně na zavedení nové organizace práce lidu podle nejnovějších poznatků vědy a techniky za nadměrné nebo neúnosné pro Sovětskou republiku. Určitě ne. Převážná většina uvědomělých dělníků a rolníků toto vydání schválí, protože ví z praxe, že naše zaostalost nás stojí miliardy a že *jsme ještě nedosáhli* takový stupeň organizovanosti, evidence a kontroly, abychom docílili, že se »hvězdy« buržoazní inteligence budou všeobecně a dobrovolně podílet na *naší práci*.

Otázka má samozřejmě také druhou stránku. Vysoké platy mají nesporně demoralizující vliv — jak na sovětskou moc (tím spíše, že vzhledem k rychlosti, s jakou byl proveden převrat, se k této moci musel nutně přidat určitý počet dobrodruhů a podvodníků, kteří by se spolu s různými neschopnými nebo nesvědčitými komisaři ochotně stali »hvězdami« . . . v rozkrádání státního majetku), tak na dělnické masy. Ale všichni myslící a poctiví dělníci a chudí rolníci nám dají za pravdu a uznají, že nejsme schopni zbavit se naráz nepěkného dědictví kapitalismu, že osvobodit Sovětskou republiku od »daně« ve výši 50 nebo 100 miliónů rublů (daně za naši vlastní zaostalost v zavádění *všelidové* evidence a kontroly uskutečňované *zdola*) nelze jinak než tím, že budeme organizovat, upevňovat kázň ve vlastních řadách, očišťovat své řady od všech »ochránců dědictví kapitalismu«, od všech

»pokračovatelů tradic kapitalismu«, čili od všech lajdáků, příživníků a rozkrádačů státního majetku (veškerá půda, všechny továrny a všechny železnice jsou teď »státním majetkem« Sovětské republiky). Jestliže se uvědomělým, nejvyspělejšími dělníkům a chudým rolníkům podaří s pomocí sovětských institucí během jednoho roku zorganizovat a ukázat, semknout se a vytvořit pevnou pracovní kázeň, pak se za rok osvobodíme od této »daně«, která může být snížena i dříve . . . podle toho, jak úspěšná bude naše dělnickorolnická pracovní kázeň a organizovanost. Čím rychleji se my sami, dělníci a rolníci, naučíme co nejlepší pracovní kázi a nejvyšší technice práce, přičemž k tomuto učení využijeme buržoazní odborníky, tím rychleji se zbavíme jakýchkoli »daní« odváděných těmto odborníkům.

Naše úsilí o zavedení všelidové kontroly a evidence výroby a rozdělování výrobků pod vedením proletariátu se značně opozdilo za naší práci spojenou s bezprostředním vyvlastňováním vyvlastňovatelů. Toto konstatování má zásadní význam pro pochopení zvláštností nynější situace a z toho vyplývajících úkolů sovětské moci. Těžiště boje proti buržoazii se přesouvá na zavádění evidence a kontroly.^[50] Jedině z toho musíme vycházet, máme-li správně určit nejbližší úkoly hospodářské a finanční politiky na úseku znárodnování bank^[22], monopolizace zahraničního obchodu, státní kontroly peněžního oběhu, zavedení daně z majetku a z příjmů odpovídající proletářskému hledisku a zavedení pracovní povinnosti.

Se socialistickými přeměnami v těchto oblastech jsme krajně zaostali (a přitom jsou to nesmírně důležité oblasti) a zaostali jsme právě proto, že je vůbec nedostatečně zavedena evidence a kontrola. Tento úkol je samozřejmě jedním z nejtěžších a za rozvratu způsobeného válkou ho nebude možné v krátkém čase splnit, ale nesmí se zapomínat, že právě zde buržoazie — zejména početná maloburžoazie a rolnická buržoazie — proti nám velmi tvrdě

bojuje tím, že bojkotuje zaváděnou kontrolu, že bojkotuje například obilní monopol, že si vybojovává prostor pro spekulaci a spekuláční obchod. To, co jsme už stanovili dekretem, jsme ještě ani zdaleka dosud neuskutečnili, a hlavním úkolem současnosti je právě soustředit veškeré úsilí na věcné, praktické *uskutečňování* základů těch reforem, které už byly uzákoněny (ale ještě nebyly uskutečněny).

Abychom mohli dále pokračovat v znárodňování bank a nekompromisně přeměňovat banky v klíčové instituce zajišťující společenskou evidenci za socialismu, musíme nejdříve a především dosáhnout reálné výsledky v tom, že zvýšíme počet poboček Lidové banky, že získáme vklady, že veřejnosti usnadníme ukládání a vybírání peněz, že odstraníme »fronty«, že pochytáme a *postřílíme* úplatkáře a podvodníky atd. Nejdříve musíme realizovat to nejjednodušší, zorganizovat dobře to, co už máme, a pak teprve připravovat to složitější.

Upevnit a stabilizovat ty státní monopoly (na obilí, na kůži aj.), které jsou už zavedeny, a tím připravit monopolizaci zahraničního obchodu státem; bez této monopolizace se nebudeme s to »vykoupit« od zahraničního kapitálu placením »daně«⁶⁵. A přitom veškerá možnost socialistické výstavby závisí na tom, dokážeme-li po určitou přechodnou dobu placením určité daně zahraničnímu kapitálu ubránit svou vnitřní hospodářskou samostatnost.

Také s vybíráním daní, zejména daně z majetku a z příjmů, jsme zůstali značně pozadu. Uvalení kontribucí na buržoazii — opatření, které je v zásadě zcela přípustné a zasluhuje, aby je proletariát schválil — ukazuje, že máme v tomto směru ještě blíže metodám válčení (abychom vybojovali Rusko od bohatých pro chudé) než k metodám správy. Ale abychom se stali silnějšími a postavili se pevněji na nohy, musíme přejít k metodám správy, musíme kontribuci vymáhanou od buržoazie nahradit stálou a pravidelně vybíranou daní z majetku

a z příjmů, která dá proletářskému státu *více* a od nás vyžaduje právě důslednější organizovanost a lepší organizační evidence a kontroly.⁶⁶

Naše zpoždění při zavádění pracovní povinnosti znovu ukazuje, že se stává aktuální právě přípravná organizátorská práce, která musí jednak definitivně upevnit to, co bylo vydobyto, jednak je nutná k přípravě operace, která »obklíčí« kapitál a donutí ho »vzdát se«. Se zaváděním pracovní povinnosti bychom měli začít ihned, ale zavádět ji opravdu jen postupně a opatrně, ověřovat každý krok v praxi, přičemž prvním krokem bude samozřejmě zavedení pracovní povinnosti *pro bohaté*. Zavedení pracovní a spotřební evidenční knížky pro každého buržou, včetně vesnického, by bylo významným krokem k úplnému »obklíčení« nepřítelů a k vytvoření opravdu všelidové evidence a kontroly výroby a rozdělování výrobků.

VÝZNAM BOJE ZA VŠELIDOVOU EVIDENCI A KONTROLU

Stát, který byl po staletí orgánem útlaku a okrádání lidu, nám zanechal jako dědictví obrovskou nenávist a nedůvěru mas vůči všemu státnímu. Překonat to je velmi obtížný úkol, který může zvládnout pouze sovětská moc, ale i ona k tomu bude potřebovat dlouhou dobu a nesmírnou vytrvalost. V otázce evidence a kontroly — v této otázce, jež je na druhý den po svržení buržoazie pro socialistickou revoluci základní — se toto »dědictví« projevuje zvlášť markantně. Rozhodně potrvá nějaký čas, než masy, které poprvé po svržení statkářů a buržoazie pocítily, že jsou svobodné, pochopí — ne z literatury, ale z vlastních, *sovětských* zkušeností — pochopí a *vyčítí*, že bez všestranné státní evidence a kontroly výroby a rozdělování výrobků se moc pracujících, svoboda pracujících *nemůže* udržet,

že bez ní je návrat pod kapitalistické jeho *nevyhnutelný*.

Všechny návyky a tradice veškeré buržoazie a zejména maloburžoazie jsou také v opozici proti *státní* kontrole a podporují nedotknutelnost »posvátného soukromého vlastnictví«, »posvátného« soukromého podnikání. Nyní vidíme zvláště názorně, jak správná je marxistická teze, že anarchismus a anarchosyndikalismus jsou *buržoazní* směry, a v jak nesmiřitelném rozporu jsou se socialismem, s proletářskou diktaturou, s komunismem. Boj o to, aby do vědomí mas pronikla myšlenka *sovětské* státní kontroly a evidence, aby se tato myšlenka uskutečnila v praxi, aby se skoncovalo s prokletou minulostí, která lidi naučila dívat se na dobývání chleba vezdejšího jako na »soukromou« záležitost, na koupi a prodej jako na něco, co »se týká jenom mne« — právě tento boj je největším bojem světodějného významu, bojem socialistické uvědomělosti proti buržoazně anarchické živelnosti.

Dělnická kontrola je u nás sice uzákoněna^[106], ale do života a dokonce i do vědomí širokých mas proletariátu začíná teprve pronikat. O tom, že výroba a rozdělování výrobků bez evidence a kontroly znamená zánik zárodků socialismu, že je to rozkrádání státního majetku (protože všechen majetek patří státu a stát, to je sovětská moc, moc většiny pracujících), o tom, že nedbalost v evidenci a kontrole znamená přímé napomáhání německým a ruským Kornilovům, kteří mohou svrhnout moc pracujících *jedině* tehdy, nevypořádáme-li se s evidencí a kontrolou, a kteří na nás za pomoci veškeré vesnické buržoazie a za pomoci kadetů, menševiků a pravých eserů »cíhají« a čekají na příhodný okamžik — o tom dost málo mluvíme při své agitaci, o tom dost málo přemýšlejí a hovoří nejvyspělejší dělníci a rolníci. Dokud se však dělnická kontrola nestane skutečností, dokud nejvyspělejší dělníci neorganizují a neuskuteční vítězné a nemilosrdné tažení proti těm, kdo kontrolu bojkotují nebo se o ni nestarají — do té doby nemůže po prvním kroku (po dělnické kon-

trole) následovat druhý krok k socialismu, tj. řízení výroby dělníky.

Socialistický stát může vzniknout jedině jako síť výrobně spotřebních komun, které svědomitě evidují svou výrobu a spotřebu, pracují úsporně a neustále zvyšují produktivitu práce, což jim umožňuje zkracovat pracovní dobu na sedm nebo šest či ještě méně hodin denně. Bez zavedení co nejpřísnější všelidové všestranné evidence a kontroly *obilí a výroby obilí* (a pak i všech ostatních nezbytných výrobků) se neobejdeme. Kapitalismus nám zanechal jako dědictví masové organizace, které mohou usnadnit přechod k masové evidenci a kontrole rozdělování výrobků — spotřební družstva. V Rusku jsou méně rozšířena než ve vyspělých zemích, ale i tak mají více než deset miliónů členů. Nedávno vydaný dekret o spotřebních družstvech⁶⁷ je mimořádně významným dokumentem^[27], který názorně ukazuje specifičnost situace a úkolů Sovětské socialistické republiky v tomto období.

Dekret je dohodou s buržoazními družstvy a s dělnickými družstvy, která setrvávají na buržoazním stanovisku. Dohoda čili kompromis spočívá za prvé v tom, že zástupci jmenovaných institucí se nejen účastnili projednávání dekretu, ale že také skutečně dostali právo rozhodujícího hlasu, neboť ty části dekretu, které narazily na rozhodný odpor těchto institucí, byly zamítnuty. Za druhé spočívá kompromis v podstatě v tom, že sovětská moc upustila jak od zásady bezplatného vstupu do družstva (jediná důsledně proletářská zásada), tak od požadavku sdužit veškeré obyvatelstvo určité lokality v *jednom* družstvu. Jako ústupek od této jedině socialistické zásady, která odpovídá úkolu odstranit třídy, bylo »dělnickým třídním družstvům« (která se v tomto případě nazývají »třídními« jen proto, že se podřizují třídním zájmům buržoazie) dáno právo na další existenci. A konečně návrh sovětské moci úplně vyloučit buržoazii ze správy družstev byl také značně zmírněn a zákaz stát se členem

vedení se vztahuje pouze na majitele obchodních a průmyslových podniků soukromokapitalistického charakteru.

Kdyby proletariát jednající prostřednictvím sovětské moci dokázal zavést evidenci a kontrolu v celostátním měřítku anebo alespoň základy takovéto kontroly, nebyly by podobné kompromisy nutné. Prostřednictvím zásobovacích oddělení sovětů, prostřednictvím zásobovacích orgánů při sovětech bychom sdružili obyvatelstvo v jednotném, proletářsky vedeném družstvu bez spolupráce s buržoazními družstvy, bez ústupků oné ryze buržoazní zásadě, která nutí dělnické družstvo, aby zůstávalo dělnickým *souběžně* s buržoazním, *místo* aby si toto buržoazní družstvo plně podřídilo tím, že by se obě družstva sloučila a dělnické družstvo by převzalo do *svých* rukou *veškerou* správu i kontrolu nad spotřebou boháčů.

Při uzavírání takovéto dohody s buržoazními družstvy sovětská moc konkrétně stanovila své taktické úkoly a specifické metody postupu pro danou etapu vývoje, a to tím, že budeme řídit buržoazní živly, budeme je využívat a dělat jim určité dílčí ústupky, vytvoříme podmínky pro takový postup vpřed, který bude pomalejší, než jsme původně předpokládali, ale přitom trvaleji a solidněji zajistíme základnu a propojenost a lépe upevníme vydobyté pozice. Sověty teď mohou (*a musí*) své úspěchy ve výstavbě socialismu měřit mimo jiné neobyčejně jednoznačným, jednoduchým a praktickým měřítkem: konkrétně v jakém počtu společenství (komun nebo obcí, čtvrtí apod.) a do jaké míry se blíží rozvoj družstev tomu, aby podchycovala veškeré obyvatelstvo.

ZVÝŠENÍ PRODUKTIVITY PRÁCE

V každé socialistické revoluci, poté, kdy proletariát splnil úkol dobytí moci, dostává se tou měrou, jak je v podstatě plněn úkol vyvlastnit vyvlastňovatele a potlačit jejich od-

por, nutně do popředí stěžejní úkol — vybudovat vyšší společenský řád, než je kapitalismus; v první řadě zvýšit produktivitu práce a v souvislosti s tím (a kvůli tomu) ji lépe organizovat. Naše sovětská moc je právě v situaci, kdy po vítězství nad vykořisťovateli, od Kerenského až po Kornilova, může bezprostředně přikročit k plnění tohoto úkolu a důkladně se mu věnovat. A hned je jasné, že je-li možné převzít ústřední státní moc během několika dní, je-li možné potlačit vojenský odpor (a sabotáže) vykořisťovatelů dokonce i v nejrůznějších končinách rozlehlé země během několika týdnů, vyžaduje důkladné splnění úkolu zvýšit produktivitu práce v každém případě (zvláště po tak strastiplné a ničivé válce) několik let. Dlouhodobý charakter práce tu jednoznačně diktují objektivní okolnosti.

Ke zvýšení produktivity práce je nutné především zajistit materiální základnu velkého průmyslu: zvýšit výrobu paliv a železa a produkci strojírenského a chemického průmyslu. Ruská sovětská republika má tak výhodné podmínky, že disponuje — dokonce i po brestlitevském míru — obrovskými zásobami rud (na Uralu), paliv v západní Sibiři (kamenné uhlí), na Kavkazu a na jihovýchodě (ropa), v centrální oblasti (rašelina), obrovským bohatstvím lesů, vodní energie, surovin pro chemický průmysl (Karabugaz) atd. Zpracování tohoto přírodního bohatství pomocí nejnovější techniky bude základem nevídaného rozvoje výrobních sil.

Další podmínkou zvyšování produktivity práce je za prvé růst vzdělání a kulturní úrovně mas obyvatelstva. Tento růst je nyní nesmírně rychlý, což nevidí jenom lidé zaslepení buržoazní rutinou, kteří nejsou schopni pochopit, jak nesmírně začínají toužit po vzdělání a uplatnění iniciativy »nejširší vrstvy« lidu díky sovětské organizaci. Za druhé je podmínkou hospodářského růstu také zlepšení kázně pracujících, pracovní dovednosti, efektivnosti, intenzity práce a její organizace.

Po této stránce to u nás vypadá zvlášť špatně a dokonce beznadějně, máme-li věřit lidem, kteří se dali zastrašit buržoazií nebo jí ze zjištění slouží. Tito lidé nechápou, že nebyla a nemůže být revoluce, v níž by přívrženci starého nenaříkali na rozvrat, anarchii apod. Je přirozené, že v masách, které se právě zbavily neslýchaně tvrdého útlaku, to všude pořádně vře a kvasí, že bude velmi dlouho trvat, než si masy vytvoří nové základy pracovní kázně, a že před úplným vítězstvím nad statkáři a buržoazií se tyto základy nemohly dokonce ani začít vytvářet.

Ale i když se vůbec nepoddáváme tomuto často předstíranému zoufalství, jež šíří buržoové a buržoazní intelektuálové (kteří ztratili poslední naději, že uhájí svá stará privilegia), nesmíme žádným způsobem zastírat zjevné zlo. Naopak, budeme ho odhalovat a zdokonalovat sovětské metody boje proti němu, neboť úspěch socialismu je nemyšlitelný bez vítězství proletářské uvědomělé ukázněnosti nad živelnou maloburžoazní anarchií, touto skutečnou zárukou možné obnovy korenštiny a kornilovovštiny.

Nejuvědomělejší předvoj proletariátu Ruska si už vytýčil jako svůj úkol zvýšit pracovní kázeň^[107]. Například ústřední výbor Svazu kovodělníků a Ústřední rada odborů už začaly vypracovávat příslušná opatření a návrhy dekretů⁶⁸. Tuto práci je třeba podpořit a ze všech sil ji urychlovat. Je třeba zařadit na program, uplatnit a vyzkoušet v praxi úkolovou mzdu⁶⁹, využít mnohé z toho, co je vědecké a pokrokové v taylorismu, uvést mzdy do souladu s celkovými výsledky produkce výrobků nebo s přepravními výkony železniční a vodní dopravy atd. apod.

Rusové jsou ve srovnání s vyspělými národy špatní pracovníci. Za carského režimu a v období přetrvávání pozůstatků nevolnictví to ani jiné být nemohlo. Učit se pracovat — to je úkol, který sovětská moc musí vytyčit před lidem v plném rozsahu. Poslední slovo kapitalismu v tomto směru — Taylorův systém — v sobě spojuje jako

každý pokrok za kapitalismu rafinovanou brutalitu buržoazního vykořisťování s mnoha velmi cennými vědeckými poznatky, ať už jde o analýzu mechanických pohybů při práci, o odstraňování zbytečných a neobratných pohybů, o vypracování dokonalejších metod práce, o zavádění nejlepších systémů evidence a kontroly atd. Sovětská republika musí stůj co stůj převzít všechno, co je z vědeckých a technických poznatků v této oblasti cenné. O uskutečnitelnosti socialismu rozhodne právě to, jak úspěšně dokážeme spojovat sovětskou moc a sovětskou organizaci správy s nejnovějšími výsledky kapitalismu. V Rusku je třeba zavést studium a výuku Taylorova systému, systematicky jej zkoušet a přizpůsobovat. Zároveň však musíme při zvyšování produktivity práce počítat se zvláštnostmi období přechodu od kapitalismu k socialismu, které na jedné straně vyžadují, aby byly vytvořeny základy socialistické organizace soutěžení, a na druhé straně vyžadují uplatnit donucení, aby heslo diktatury proletariátu neposkvrňoval rosolovitý stav proletářské moci.

ORGANIZACE SOUTĚŽENÍ

Jednou z absurdit, které buržoazie o socialismu ráda šíří, je také tvrzení, že prý socialisté popírají význam soutěžení. Ve skutečnosti však jedině socialismus, který odstraňuje třídy, a tedy i zotročení mas, poprvé otevírá cestu soutěžení v opravdu širokém měřítku. A právě sovětská organizace, která přechází od formálního demokratismu buržoazní republiky ke skutečné účasti pracujících mas na *správě*, poprvé staví soutěžení na širokou základnu. Zavést ho v politické oblasti je mnohem snazší než v oblasti hospodářské, ale pro úspěch socialismu je důležité právě to druhé.

Vezměme takový prostředek organizace soutěžení, ja-

ko je publicita. Buržoazní republika ji zabezpečuje pouze formálně, neboť ve skutečnosti podřizuje tisk kapitálu, baví »dav« pikantními politickými nicotnostmi a to, co se děje v dílnách, při obchodních transakcích a dodávkách aj., schovává pod rouškou »obchodního tajemství«, které chrání »posvátné vlastnictví«.^[50] Sovětská moc obchodní tajemství⁷⁰ zrušila a dala se novou cestou, ale pro využití publicity v zájmu hospodářského soutěžení jsme zatím neudělali skoro nic. Musíme systematicky a zároveň neúprosně potlačovat skrznaskrz prolhaný a drze pomlouvavý buržoazní tisk a usilovat o vybudování takového tisku, který by nebavil a nebalamutil masy politickými pikantnostmi a nicotnostmi, ale předkládal by jim k posouzení právě každodenní ekonomickou problematiku a přispíval tak k jejímu důkladnému studiu. Každá továrna, každá vesnice je výrobně spotřební komunou, která má právo a povinnost uplatňovat podle svého obecně platné sovětské zákony (»podle svého« nikoli v tom smyslu, aby je porušovala, ale aby využila rozmanité formy při jejich realizaci), řešit podle svého problém evidence výroby a rozdělování výrobků. Za kapitalismu to byla »soukromá záležitost« jednotlivého kapitalisty, statkáře či kulaka. Za sovětské moci to není soukromá záležitost, nýbrž vrcholně závažná státní záležitost.

My jsme se však málem ani nepustili do obrovského, obtížného, ale tím i vděčného úkolu organizovat soutěžení komun, zavést výkazy o výrobě obilí, oděvů aj. a zveřejňovat výsledky, suchá, neživá, byrokratická hlášení nahradit živými příklady — jak odstrašujícími, tak i hodnými následování. V kapitalistickém výrobním způsobu byl význam jednotlivého příkladu, třeba nějakého výrobního družstva, nutně velmi omezený a pouze maloburžoazní snilkové si mohli myslet, že dobročinné organizace »napraví« kapitalismus svým příkladem. Po přechodu politické moci do rukou proletariátu a po vyvlastnění vyvlastňovatelů se situace od základu mění a — ve shodě

s tím, nač mnohokrát poukazovali nejvýznamnější socialisté — síla příkladu dostává poprvé možnost uplatnit svůj masový vliv. Vzorné komuny musí a budou vychovávat, učit a podněcovat zaostalé komuny. Tisk musí být nástrojem výstavby socialismu tím, že do všech detailů informuje o úspěších vzorných komun, zkoumá příčiny jejich úspěchu a metody jejich hospodaření, a na druhé straně zapisuje »na tabuli hanby« komuny, které se zuby nehty drží »tradic kapitalismu«, tj. anarchie, lajdáctví, nepořádku a spekulací. Statistice se v kapitalistické společnosti věnovaly výhradně »úřední osoby« nebo úzce specializovaní lidé — my ji musíme přiblížit masám, popularizovat ji, aby se pracující postupně sami učili chápat a vidět, jak a kolik se musí pracovat, jak a kolik se může odpočívat — aby se *porovnávání konkrétních výsledků* hospodaření v jednotlivých komunách stalo předmětem všeobecného zájmu a studia, aby nejlepší komuny byly okamžitě odměňovány (zkrácením pracovního dne po určité době, zvýšením mezd, poskytnutím většího množství kulturních nebo estetických požitků, hodnot apod.).

Když nová třída vstupuje na scénu dějin v úloze vůdce a řídicí síly společnosti, nikdy se to neobejde jak bez období velice silného »kymácení«, otřesů, boje a bouří, tak bez období nejistých kroků, pokusů, kolísání a tápání při volbě nových metod odpovídajících nové objektivní situaci. Zanikající feudální šlechta se mstila buržoazii, jež nad ní vítězila a vytlačovala ji, nejen spiknutími a pokusy o povstání a restauraci, ale i záplavou posměšků nad neobratností, nešikovností a chybami »šplhounů« a »drzounů«, kteří se opovažují brát do rukou »posvátné kormidlo« státu bez staleté přípravy, kterou prošla knížata, baroni, nejrůznější panstvo a honorace — přesně tak, jako se nyní mstí dělnické třídy v Rusku za její »drzý« pokus o uchopení moci Kornilovové, Kerenští, Gocové a Martovové, celé to bratrstvo hrdinů buržoazního kšeftařství nebo buržoazní skepse.

Je ovšem zapotřebí ne týdnů, nýbrž dlouhých měsíců a let, aby nová společenská třída, a k tomu třída dosud utlačovaná a dehtaná bídou a zaostalostí, mohla zvládnout novou situaci, orientovat se, zorganizovat svou práci a najít *své* organizátory. Je pochopitelné, že strana, která vede revoluční proletariát, nemohla získat zkušenosti a praxi z provádění rozsáhlých organizačních akcí, dotýkajících se miliónů a desetimiliónů občanů, a že přeměna starých, téměř výhradně agitátorských návyků je velmi dlouhodobá záležitost. Ale není to nic nemožného, a jakmile si jasně uvědomíme nutnost přeměny, jakmile budeme pevně rozhodnutí ji uskutečnit, jakmile vytrvale půjdeme k velikému a obtížnému cíli, uskutečníme jej. Mezi »lidem«, tj. mezi dělníky a rolníky, kteří nevykořisťují cizí práci, je spousta organizátorských talentů; kapitál tyto talenty po tisících ubíjel, ničil a odhazoval, my je zase ještě nedovedeme najít, povzbudit, podpořit a vyzvednout. Ale my se tomu naučíme, začneme-li se tomu učit s veškerým revolučním elánem, bez nějž nemůže revoluce zvítězit.

Ani jedno rozsáhlé a mohutné lidové hnutí v dějinách se neobešlo bez kalu — bez dobrodruhů a podvodníků, vychloubačů a křiklounů, kteří se lepí na nezkušené novátory, bez nesmyslného zmatku a shonu, zbytečného chvatu, bez pokusů jednotlivých »vůdců« začínat dvacet věcí najednou a žádnou z nich nedokončit. Ať mopslíci buržoazní společnosti Bělorussovem počínaje a Martovem konče kňučí a štěkají nad každou třískou, která zbytečně odletí, když se kácí velký a starý les. Od toho jsou mopslíci, aby štěkali na proletářského slona^[58]. Ať štěkají. My půjdeme svou cestou, budeme se snažit co nejobjektivněji a co nejtrpělivěji zkoušet a objevovat skutečné organizátory, lidi se střízlivým rozumem a smyslem pro praxi, lidi, kteří v sobě spojují oddanost socialismu se schopností bez velkého halasu (nebo i přes zmatek a halas) organizovat pevnou a družnou spolupráci velkého

počtu lidí v rámci sovětské organizace. *Jedině* takové lidi, když jsme je tucetkrát vyzkoušeli a vedli od nejjednodušších úkolů k obtížnějším, můžeme dosazovat na odpovědná místa pracovníků řídicích práci lidu, vedoucích pracovníků správy. Tomu jsme se ještě nenaučili. Ale naučíme se tomu.

»HARMONICKÁ ORGANIZACE« A DIKTATURA

Rezoluce minulého (moskevského) sjezdu sovětů^[82] vytyčuje jako prvořadý současný úkol vytvořit »harmonickou organizaci« a zvýšit kázeň.* Takové rezoluce teď všichni rádi »odhlasují« a »podepíší«, ale o tom, že jejich splnění vyžaduje donucení — a donucení právě ve formě diktatury — o tom se obyčejně neuvažuje. A zatím domněnka, že přechod od kapitalismu k socialismu je možný bez donucení a bez diktatury, by byla nesmírnou hloupostí a nesmyslnou utopií. Marxova teorie proti tomuto maloburžoazně demokratickému a anarchistickému nesmyslu vystupovala už velmi dávno a naprosto jednoznačně. A Rusko let 1917—1918 potvrzuje Marxovu teorii v tomto směru tak názorně, hmatatelně a přesvědčivě, že jedině beznadějní tupci nebo lidé, kteří se pevně rozhodli obrátit se k pravdě zády, mohou se ještě v tomto směru mýlit. Buď diktatura Kornilova (považujeme-li ho za ruský typ buržoazního Cavaignaka), nebo diktatura proletariátu — o jiném východisku pro zemi prožívající neobyčejně rychlý vývoj s neobyčejně prudkými zvraty, za hlubokého rozvratu způsobeného nejtrýznivější válkou *nemůže být ani řeči*. Každá střední cesta znamená buď klamání lidu, jehož se dopouští buržoazie, která nemůže říkat pravdu, nemůže přiznat, že potřebuje Kornilova, ne-

* Viz tento svazek, s. 145—146. *Red.*

bo tupost maloburžoazních demokratů, Černovů, Cereteliů a Martovů s jejich žvaněním o jednotě demokracie, o diktatuře demokracie, o všeobecně demokratické frontě a podobných nesmyslech. Koho ani průběh ruské revoluce v letech 1917—1918 nepoučil, že střední cesta není možná, nad tím musíme mávnout rukou.

Na druhé straně není těžké se přesvědčit, že při každém přechodu od kapitalismu k socialismu je diktatura nezbytná ze dvou hlavních příčin nebo ve dvou hlavních směrech. Za prvé, nelze zvítězit a vyrvat kapitalismus z kořene bez nemilosrdného potlačení odporu vykořisťovatelů, které není možné naráz zbavit jejich bohatství, jejich převahy v organizovanosti a vědomostech, a proto se poměrně dlouhou dobu nevyhnutelně budou pokoušet svrhnout nenáviděnou moc chudiny. Za druhé, žádná velká revoluce, a socialistická zvláště, dokonce i kdyby nebylo vnější války, není myslitelná bez vnitřní války, tj. bez občanské války, která přináší ještě větší rozvrat než válka vnější, která s sebou nese tisíce a milióny případů váhání a přebíhání z jedné strany na druhou, která vyvolává obrovskou nejistotu, nevyrovnanost a chaos. A všechny rozkladné živly staré společnosti, nevyhnutelně velmi početné, spjaté zvláště s maloburžoazií (neboť každá válka a každá krize přivádí na mizinu a ničí především ji), se pochopitelně musí při takovém hlubokém převratu nutně »projevit«. A rozkladné živly se *nemohou* »projevit« jinak než vzestupem trestné činnosti, výtržnictví, korupce, spekulace a nejrůznějších nešvarů. Vypořádat se s tím, to *vyžaduje čas a železnou ruku*.

V průběhu dějin neexistovala ani jedna velká revoluce, v níž by to lid instinktivně nevyčítal a neprojevil spásnou neoblomnost tím, že střílel záškodníky na místě činu. Neštěstím předchozích revolucí bylo, že revoluční elán mas, který je udržoval v napětí a dodával jim sílu nelítostně potlačovat rozkladné živly, nadlouho nevystačil. Sociální, tj. třídní příčinou této nestálosti revolučního nadšení mas

byla slabost proletariátu, který *jediný* je schopen (je-li dostatečně početný, uvědomělý a ukázněný) získat na svou stranu *většinu* pracujících a vykořisťovaných (většinu chudiny, máme-li to říci jednodušeji a populárněji) a udržet moc dostatečně dlouho, až do úplného potlačení všech vykořisťovatelů i všech rozkladných živlů.

Právě tuto historickou zkušenost všech revolucí, toto světodějně — ekonomické i politické — poučení shrnul Marx v této stručné, výstižné, přesné a jednoznačné formulaci: diktatura proletariátu. A to, že revoluce v Rusku přistoupila k plnění tohoto světodějného úkolu správně, *dokázalo* vítězné tažení sovětské formy organizace mezi všemi národy a národnostmi Ruska. Sovětská moc totiž není nic jiného než organizační forma diktatury proletariátu, diktatury nejvyspělejší třídy, která pozvedá k novému demokratismu, k samostatné účasti na správě státu desítky miliónů pracujících a vykořisťovaných, kteří se na základě vlastních zkušeností učí vidět v disciplinovaném a uvědomělém předvoji proletariátu svého nejspolehlivějšího vůdce.

Ale diktatura je velké slovo. A velká slova nelze říkat jen tak do větru. Diktatura je železná moc, revolučně odvážná a rychlá, neúprosná při potlačování jak vykořisťovatelů, tak výtržníků. Ale naše moc je přespříliš mírná, vůbec se spíše podobá rosolu než železu. Nesmíme ani na okamžik zapomínat, že buržoazní a maloburžoazní živeli bojuje proti sovětské moci dvojím způsobem: jednak působí zvenčí, metodami Savinkovů, Goců, Gegečkoriů a Kornilovovů, spiknutími a povstáními, jejich špinavým »ideologickým« odrazem, záplavou lží a pomluv v tisku kadetů, pravých eserů a menševiků; jednak působí tento živeli zevnitř, využívá každý prvek rozkladu, každou slabost ke korupci, k ještě větší nedisciplinovanosti, demoralizaci a chaosu. Čím víc je na dosah úplné vojenské potlačení buržoazie, tím nebezpečnější je pro nás živeli maloburžoazní anarchičnosti. A proti tomuto živlu nelze

bojovat pouhou propagandou a agitací, pouhým organizováním soutěžení, pouhým výběrem organizátorů — musí se bojovat i donucováním.

Postupně, jak se základním úkolem moci stává nikoli vojenské potlačování, nýbrž správa, bude se stávat typickým projevem potlačování a donucování soud, a nikoli zastřelení na místě činu. A v tomto směru nastoupily revoluční masy po 25. říjnu 1917 správnou cestu a dokázaly životaschopnost revoluce, když začaly zřizovat vlastní dělnické a rolnické soudy ještě před vydáním jakýchkoli dekretů o rozpuštění buržoazně byrokratického soudního aparátu. Naše revoluční a lidové soudy jsou však nesmírně, neuvěřitelně slabé. Je vidět, že dosud ještě není definitivně překonán všeobecně rozšířený názor lidu na soudy, zděděný z dob vrchnostenského a buržoazního útlatku, považující je za cosi oficiálního a cizího. Lidé si ještě dostatečně neuvědomují, že soudy jsou orgány zapojující právě veškerou chudinu do správy státu (neboť činnost soudů je jednou z funkcí státní správy), že soudy jsou *organem moci* proletariátu a chudého rolnictva, že soudy jsou nástrojem *výchovy ke kázní*. Lidé si ještě dostatečně neuvědomují onen jednoduchý a zřejmý fakt, že je-li největším neštěstím Ruska hlad a nezaměstnanost, nelze tyto pohromy zdolat nějakými jednorázovými činy, nýbrž jedině všestrannou, všeobecnou, všelidovou organizací a kázní, aby se zvýšila výroba chleba pro lidi i chleba pro průmysl (paliva), aby byl tento chléb včas rozvezen a správně rozdělen; že útrapami způsobenými hladem a nezaměstnaností je proto *vinen každý*, kdo porušuje pracovní kázeň v kterémkoli závodě, v kterémkoli hospodářství a při kterékoli práci; že je třeba umět tyto provinilce odhalovat, postavit před soud a nemilosrdně trestat. Maloburžoazní živelnost, proti níž teď musíme co nejusilovněji bojovat, se projevuje právě v tom, že si lidé málo uvědomují hospodářskou a politickou souvislost hladu a nezaměstnanosti s lhostejným postojem každého jed-

notlivce k organizaci a kázni, v tom, že přetrvává názor *drobného vlastníka*: »Jen když urvu pro sebe, co můžu, ostatní je mi fuk.«

V železniční dopravě, která snad nejnázorněji odráží hospodářskou propojenost organismu vytvořeného kapitalistickou velkovýrobou, se zvláště plasticky projevuje tento boj maloburžoazní živelnosti proti proletářské organizovanosti. »Administrativní« živel dodává spoustu sabotérů a úplatkářů; proletářský živel ve své nejlepší části bojuje za kázeň; ale na obou stranách je samozřejmě mnoho kolísavých, »slabých«, kteří nejsou schopni odolat »pokušení« spekulace, úplatků a osobních výhod za cenu narušení celého aparátu, na jehož správné činnosti závisí vítězství nad hladem a nezaměstnaností.

Charakteristický je boj, který se na tomto základě rozvinul kolem nejnovějšího dekretu o správě železnic^[30] a dekret o poskytnutí diktátorské pravomoci (čili »neomezené« pravomoci) jednotlivým vedoucím pracovníkům⁷¹. Vědomí (ale většinou asi bezděční) představitelé maloburžoazní demoralizace chtěli vidět v poskytnutí »neomezené« (tj. diktátorské) pravomoci jednotlivcům ústupek od zásady kolektivnosti, od demokratismu a od zásad sovětské moci. Mezi levými esery se proti dekretu o diktátorství leckde rozvíjela přímo výtržnická agitace, tj. agitace apelující na nízké pudy a na snahu drobného vlastníka »urvat, co se dá«. Vystala skutečně nesmírně závažná otázka: za prvé, otázka zásadní, je-li vůbec jmenování jednotlivců s neomezenou pravomocí diktátorů slučitelné se stěžejními zásadami sovětské moci; za druhé, v jakém vztahu je tento případ — tento precedens, chcete-li — ke specifickým úkolům moci v dané konkrétní situaci. Obě otázky je třeba velice pozorně prozkoumat.

Že diktatura jednotlivců byla v dějinách revolučního hnutí velmi často představitelkou, nositelkou a vykonavatelkou diktatury revolučních tříd, o tom svědčí nesporné historické zkušenosti. S buržoazním demokratismem byla

diktatura jednotlivců rozhodně slučitelná. V tomto bodě se však buržoazní hanobitelé sovětské moci stejně jako jejich maloburžoazní přizvukovači projevují vždycky jako obratní eskamotéři; na jedné straně prohlašují sovětskou moc za něco přímo nesmyslného, anarchistického a barbarského a pečlivě se vyhýbají všem historickým paralelám a teoretickým důkazům toho, že sověty jsou nejvyšší formou demokratismu, a nejen to, že jsou počátkem *socialistické* formy demokratismu; na druhé straně od nás požadují demokratismus vyšší, než je buržoazní, a říkají: s vaším, bolševickým (tj. ne buržoazním, *nýbrž socialistickým*) sovětským demokratismem je osobní diktatura na-prosto neslučitelná.

Takové úvahy k ničemu nevedou. Nejsme-li anarchisté, musíme souhlasit s nevyhnutelností existence státu, *to je donucení* v zájmu přechodu od kapitalismu k socialismu. O formě donucení rozhoduje stupeň vývoje příslušné revoluční třídy, dále takové specifické okolnosti, jako je například dědictví dlouhé a reakční války, a potom formy odporu buržoazie a maloburžoazie. Proto rozhodně *není* žádný zásadní rozpor mezi sovětským (tj. socialistickým) demokratismem a uplatňováním diktátorské moci jednotlivců. Proletářská diktatura se od buržoazní diktatury liší tím, že zaměřuje své údery proti vykořisťovatelské menšině v zájmu vykořisťované většiny, a dále tím, že tuto diktaturu uskutečňují — *i prostřednictvím jednotlivců* — nejen masy pracujících a vykořisťovaných, ale i organizace, vybudované tak, aby právě tyto masy aktivizovaly a mobilizovaly k historické tvůrčí aktivitě (k takovým organizacím patří sovětské organizace).

K druhé otázce, o významu právě diktátorské moci jednotlivců z hlediska specifických úkolů současnosti, je třeba říct, že každá strojová průmyslová velkovýroba — tj. právě materiální výrobní zdroj a základ socialismu — vyžaduje bezpodmínečnou a co nejpřísnější *jednotu vůle* usměrňující společnou práci stovek, tisíců a desetiti-

síců lidí. Technicky, hospodářsky i historicky je tato nezbytnost evidentní, všichni, kdo přemýšleli o socialismu, ji vždycky uznávali jako jeho podmínku. Ale jak je možné zajistit co nejpřísnější jednotu vůle? — Podřízením vůle tisíců vůli jednotlivce.

Při ideální uvědomělosti a ukázněnosti těch, kdo se podílejí na společné práci, může toto podřízení připomínat spíše jemné vedení dirigenta. Chybí-li ideální ukázněnost a uvědomělost, může nabývat ostrých forem diktátorství. Ale v obou případech je *bezpodmínečné podřízení se* jednotné vůli bezpodmínečně nutné, má-li být pracovní proces organizovaný podle typu strojové velkovýroby úspěšný. Pro železnice je to dvojnásob či trojnásob nezbytné. A právě v tomto přechodu od jednoho politického úkolu k druhému, který se tomu prvnímu *navenek* nijak nepodobá, tkví celá originalita nynější situace. Revoluce právě rozbila nejstarší, nejpevnější a nejtěžší okovy, v nichž masy pod hrozbou karabáče žily. To bylo včera. Ale dnes táž revoluce a právě v zájmu svého rozvoje a upevnění, právě v zájmu socialismu vyžaduje, aby se masy *bezpodmínečně podřizovaly jednotné vůli* těch, kdo řídí pracovní proces. Je pochopitelné, že takový přechod nelze uskutečnit naráz. Je pochopitelné, že ho lze uskutečnit jedině za cenu obrovských nárazů, otřesů a návratů ke starému, za cenu nesmírného vypětí energie proletářského předvoje, který vede lid k novému. Ti, kdo propadají maloměšťácké hysterii listů *Novaja žizň*, *Vperjod*⁷², *Dělo naroda* nebo *Naš věk*⁷³, se nad tím nezamýšlejí.

Vžijte se do myšlení průměrného, prostého příslušníka pracujících a vykořisťovaných mas a porovnejte ho s objektivními, materiálními podmínkami jeho společenského života. Před Říjnovou revolucí ještě nikdy *neviděl* v praxi, že by majetné, vykořisťovatelské třídy pro něj něco opravdu důležitého obětovaly, zřekly se něčeho v jeho prospěch. *Ještě nikdy* neviděl, že by mu daly mnohokrát slibovanou půdu a svobodu, že by mu daly mír, že by

obětovaly zájmy »velmocenské politiky«^[100] a velmocenských tajných smluv, že by se vzdaly kapitálu a zisků. To uviděl až po 25. říjnu 1917, kdy si to vzal sám násilím a silou to také musel bránit před Kerenskými, Goci, Gegečkorii, Dutovy a Kornilovy. Je pochopitelné, že po určité dobu byla všechna jeho pozornost, všechny myšlenky a všechny duševní síly soustředěny jedině na to, aby mohl vydechnout, napřímit se, uvolnit a vzít si životní statky, které jsou na dosah, které je možné si vzít a které mu svržení vykořisťovatelé neposkytovali. Je pochopitelné, že je zapotřebí určitá doba, aby prostý příslušník mas nejen sám uviděl, nejen se přesvědčil, ale také pocítil, že není možné něco jen tak prostě »vzít«, popadnout a urvat pro sebe, že to vede k prohlubování rozvratu, ke zkáze a k návratu Kornilovů. Odpovídající zvrát v životních podmínkách (a tedy i v myšlení) prostých pracujících mas teprve začíná. A celý náš úkol, úkol strany komunistů (bolševiků), která je uvědomělou představitelkou úsilí vykořisťovaných mas o osvobození, tkví v tom, abychom si tento zvrát uvědomili, pochopili, že je nezbytný, abychom se postavili do čela vyčerpaných mas, které unaveně hledají východisko, a vedli je správnou cestou, cestou pracovní kázně a sladřování úkolů spojených se schůzováním o pracovních podmínkách s úkoly bezpodmínečného podřízení se vůli sovětského vedoucího pracovníka, diktátora, *během* práce.

Buržoové, menševici a novožizňovci, kteří vidí pouze chaos, nepořádek a záchvaty egoismu typického pro drobného vlastníka, se »schůzování« posmívají a ještě častěji se kvůli němu zlostně rozčilují. Ale bez schůzování by masy utlačovaných nikdy nedokázaly přejít od kázně vynucené vykořisťovateli ke kázni uvědomělé a dobrovolné. Schůzování je onen opravdový demokratismus pracujících, jejich napřímení, jejich probuzení k novému životu, jejich první kroky na poli, které oni sami vyčistili od jedovatých hadů (vykořisťovatelů, imperialistů, statká-

řů a kapitalistů) a na němž se sami chtějí naučit hospodařit po svém, pro sebe, podle zásad své, *sovětské*, a ne cizí, ne panské, ne buržoazní moci. Bylo nutné právě říjnové vítězství pracujících nad vykořisťovateli, bylo nutné celé historické období, kdy si pracující mohli sami od základu prodiskutovat nové životní podmínky a nové úkoly, aby bylo možné natrvalo přejít k vyšším formám pracovní kázně, k uvědomělému pochopení nezbytnosti diktatury proletariátu, k bezpodmínečnému podřizování se nařízením, která jednotliví představitelé sovětské moci vydávají v průběhu práce.

Tento přechod nyní začal.

Úspěšně jsme splnili první úkol revoluce, viděli jsme, jak pracující masy v sobě vypěstovaly hlavní podmínku jejího úspěchu: spojily své síly proti vykořisťovatelům, aby je svrhly. Takové etapy jako říjen 1905, únor a říjen 1917 mají světodějný význam.

Úspěšně jsme splnili druhý úkol revoluce — probudit a zmobilizovat právě ony vykořisťovateli utlačované »dolní vrstvy« společnosti, které byly sraženy vykořisťovateli úplně dolů a které až po 25. říjnu 1917 získaly plnou svobodu svrhnout vykořisťovatele, zvládnout novou situaci a zařídit si život podle svého. Schůzování těch nejutlačovanějších a nejzdeptanějších, nejméně připravených mas pracujících, jejich přechod na stranu bolševiků, to, že tyto masy budovaly vždy a všude své sovětské organizace — to je druhá velká etapa revoluce.

Začíná třetí etapa. Musíme upevnit to, co jsme si sami vybojovali, co jsme sami zakotvili v dekretech, uzákonili, projednali a vytyčili — utužit to v pevných formách *každodenní pracovní kázně*. To je nejtěžší, ale i nejvděčnější úkol, neboť jedině jeho splnění nám přinese socialistický pořádek. Je třeba naučit se spojovat bouřlivý schůzovní demokratismus mas pracujících, hučící jako jarní příval vod vylévající se ze všech břehů, s *železnou kázní při práci, s bezpodmínečným podřízením se při*

deseti nebo i více let, nad tím se většina takzvaných socialistů, kteří o socialismu »četli v knihách«, ale nikdy do podstaty věci skutečně nepronikli, nedovede zamyslet. V takových dobách se mezi proslulou »inteligencí« přirozeně vyskytuje obrovské množství plaček oplakávajících nebožtíka; jedna oplakává Ústavodárné shromáždění, druhá buržoazní disciplínu, třetí kapitalistický pořádek, čtvrtá vzdělaného statkáře, pátá imperialistickou velmocenskou politiku a tak dále a tak podobně.

Skutečně důležité je v epoše velkých skoků umět ze spousty trosek starého, které se někdy hromadí rychleji, než vyrůstají další výhonky nového (ne vždycky hned patrné), určit a vybrat si to, co je v rámci vývojové linie nebo řetězu to nejpodstatnější. V dějinách jsou chvíle, kdy je pro úspěch revoluce nejdůležitější nakupit co nejvíc trosek, tj. zbourat co nejvíc starých institucí; jsou chvíle, kdy už je toho zbouráno dost a kdy nastává »prozaické« (pro maloburžoazního revolucionáře »nudné«) očišťování půdy od trosek; bývají chvíle, kdy je ze všeho nejdůležitější pečlivě ošetřovat výhonky nového, vyrůstající z trosek na půdě dosud špatně očištěné od sutin.

Nestačí být revolucionářem a stoupencem socialismu nebo členem komunistické strany. Je třeba umět najít ve specifické chvíli specifický článek řetězu, za nějž je nutné vši silou vzít, aby bylo možné udržet celý řetěz a důkladně připravit přechod k dalšímu článku; pořadí článků, jejich tvar, spojení a vzájemné rozdíly nejsou přitom v historickém řetězu událostí tak jednoduché a tak tuctové jako u obyčejného řetězu od kováře.

Boj proti byrokratickému deformování sovětské formy organizace je zajištěn pevným spojením sovětů s »lidem«, tedy s pracujícími a vykořisťovanými, pružností a elasticíí tohoto spojení. Chudina nepovažuje buržoazní parlamenty dokonce ani v té nejdemokratičtější kapitalistické republice na světě nikdy za »své vlastní« instituce. Sověty však jsou pro masy dělníků a rolníků něčím, »co

je jim vlastní«, a ne cizí. Dnešním »sociálním demokrátům« Scheidemannova nebo, což je skoro totéž, Martovova typu jsou sověty proti mysli, touží po spořádaném buržoazním parlamentu nebo po Ústavodárném shromáždění, jako před šedesáti lety toužil Turgeněv po umírněné monarchistické nebo šlechtické konstituci, jako mu byl proti mysli mužický demokratismus Dobroljubova a Černyševského⁷⁵.

Právě to, že sověty jsou blízké »lidu«, vytváří zvláštní formy odvolávání a jiné kontroly zdola, které musí být nyní zvlášť důsledně zdokonalovány. Například sověty školství a osvěty jako pravidelné konference sovětských voličů a jejich delegátů, na nichž se projednává a kontroluje činnost sovětských orgánů v příslušné oblasti, zasluhují co největší pozornost a podporu. Udělat ze sovětů něco nepružného a samoúčelného by byla ta největší hloupost. Čím rozhodněji musíme dnes prosazovat neúprosně tvrdou moc, diktaturu jednotlivců *při určitých pracovních procesech*, při určitých aspektech *čistě výkonných* funkcí, tím rozmanitější musí být formy a metody kontroly zdola, abychom vyloučili i sebemenší možnost deformování sovětské moci, aby byl znovu a neustále vytrháván plevel byrokratismu.

Z Á V Ě R

Neobyčejně těžká, obtížná a nebezpečná situace v mezinárodních vztazích; nutnost lavírovat, ustupovat; období, kdy se očekávají nové výbuchy revoluce, která mučivě dlouho dozrává na Západě; uvnitř země období pozvolné výstavby a neúprosného »popohánění«, zdouhavého a úporného boje proletářské přísné kázně proti hrozící živelnosti maloburžoazní demoralizace a anarchičnosti — to jsou, stručně řečeno, charakteristické rysy nynějšího specifického období socialistické revoluce. Takový je

onen článek historického řetězu událostí, za nějž teď musíme vši silou vzít, abychom se dokázali vypořádat s úkolem dřív, než přejdeme k dalšímu článku, jenž nás přitahuje zvláštním jasem, jasem vítězství mezinárodní proletářské revoluce.

Zkuste porovnat s obvyklým, běžným pojetím »revolucionáře« hesla vyplývající ze specifičnosti nynějšího období: lavírovat, ustupovat, vyčkávat, pozvolna budovat, neúprosně popohánět, přísně ukázněvat, potírat demoralizaci . . . Není divu, že když to někteří »revolucionáři« slyší, zmocňuje se jich ušlechtilé pobouření a začínají nás »stírat« za opomíjení tradic Říjnové revoluce, za paktování s buržoazními odborníky, za kompromisy s buržoazií, za maloměšťáctví, za reformismus a tak dále a tak podobně.

Smůla těchto takyrevolucionářů je v tom, že i ti z nich, kteří jsou vedeni nejušlechtlejšími pohnutkami a jsou bezvýhradně oddáni socialismu, nemohou pochopit onen zvláštní a zvlášť »nepříjemný« stav, kterým musela nevyhnutelně projít zaostalá země, zbídačená reakční a nešťastnou válkou, země, která zahájila socialistickou revoluci mnohem dřív než vyspělejší země: chybí jim vytrvalost v obtížných okamžicích obtížného přechodu. *Takovou* »oficiální« opozicí vůči naší straně je přirozeně strana levých eserů. Jednotlivé výjimky ze skupinových a třídních typů tu ovšem jsou a vždycky budou. Ale sociální typy zůstávají. V zemi s obrovskou převahou drobných vlastníků nad čistě proletářským obyvatelstvem se bude nutně projevat — a čas od času se bude projevat velice ostře — rozdíl mezi revolucionářem proletářským a maloburžoazním. Maloburžoazní revolucionář kolísá a váhá při každém obratu událostí, přechází od zuřivé revolučnosti v březnu 1917 k opěvování »koalice« v květnu, k nenávisti vůči bolševikům (nebo k nářkům nad jejich »dobrodružností«) v červenci, k bojácnému vyhýbání se bolševikům koncem října, k jejich podpoře

v prosinci — a konečně v březnu a dubnu 1918 takové typy nejčastěji opovržlivě ohrnují nos a říkají: »Nepatřím k těm, kdo pění ódy na »organickou« práci, na prakticismus a pozvolný postup vpřed.«

Sociálním zdrojem takových typů je drobný vlastník, kterého válečné hrůzy, náhlé ožebračení, neslýchané strádání, hlad a rozvrat rozzuřily, který pobíhá hystericky sem a tam, hledá východisko a spásu, kolísá mezi důvěrou k proletariátu a jeho podporou na jedné straně a mezi návaly zoufalství na straně druhé. Musíme jasně pochopit a vstípit si do mysli, že na takové sociální základně se žádný socialismus vybudovat nedá. Vést pracující a vykořisťované masy může pouze třída, která jde bez kolísání svou cestou, neklesá na duchu a nepropadá zoufalství ani při nejproblematičtějších, nejtěžších a nejnebezpečnějších přechodech. Hysterické záchvaty nepotřebujeme. Potřebujeme vyrovnaný krok pevně zocelených pluků proletariátu.

O S I T U A C I
V E V O D N Í D O P R A V Ě
N Á V R H U S N E S E N Í R L K ⁷⁶

Rada lidových komisařů vyslechla zprávu o katastrofální situaci ve vodní dopravě a seznámila se s návrhem dekretu^[26], který po dohodě s ústředním výborem Svazu zaměstnanců vodní dopravy a se zástupci Ústřední správy vodní dopravy v Povolží vypracovala Nejvyšší národohospodářská rada. Na základě toho rada lidových komisařů:

schvaluje tento návrh jako dočasné opatření;

co nejdůrazněji doporučuje nižněnovgorodskému sjezdu zaměstnanců lodní dopravy, aby tento návrh neprodleně a bez jakýchkoli výjimek realizoval;

pokud sjezd uzná za nutné, aby byly v budoucnu provedeny v dekretu určité změny, rada lidových komisařů mu doporučuje, aby do RLK vyslal svou zplnomocněnou delegaci, s níž by rada lidových komisařů tyto změny projednala a definitivně o nich rozhodla.

Rada lidových komisařů sjezd upozorňuje, že katastrofální situace ve vodní dopravě nesnese žádné odklady a že je naprosto nutné, aby všechna nařízení Kavomaru⁷⁷ byla co nejpřísněji a nejsvědomitěji plněna. Jen za této podmínky může RLK celé zemi zdůvodnit, proč vynaložila na znárodnění loďstva⁷⁸ tak obrovské částky.

Předseda RLK
V. Uljanov (Lenin)

*Napsáno 26. března 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

K DEKRETU
O REVOLUČNÍCH
TRIBUNÁLECH⁷⁹

1

ČLENŮM KOLEGIA
KOMISARIÁTU
SPRAVEDLNOSTI A KOPII
PŘEDSEDOVI ÚVV

Dekret o sovětských tribunálech je podle mého názoru zcela nesprávný a musí se od základu přepracovat.

Není správné rušit dekret o tribunálech pro tiskové záležitosti^{[109]⁸⁰}, dokud se neshrnou (a neprojednají) výsledky jejich práce.

Není správné zřizovat funkci »tribuna« jakožto osoby s nedílnou pravomocí, který nebude členem kolegia komisariátu spravedlnosti. Vzniká tak něco jako nejhorší precedenty »generálního prokurátora«.

Místo toho, abychom se zaměřovali na reformy institucí, na dílčí nebo téměř jen slovní reformy (»tribun«), musíme věnovat pozornost praktickým výsledkům činnosti kolegia spravedlnosti při zřizování skutečně revolučních soudů, které budou rychle, nelítostně a přísně zasahovat vůči kontrarevolucionářům, výtržníkům, povalečům a dezorganizátorům.

30. 3. 1918

Lenin

N Á V R H
U S N E S E N Í R A D Y
L I D O V Ý C H K O M I S A Ř Ů

Rada lidových komisařů ukládá komisariátu spravedlnosti, aby přepracoval návrh dekretu o tribunálech v tom smyslu, že bude zrušena nedílná pravomoc »tribuna« a těžiště se přeneso nikoli na drobné reformy institucí ustavených po říjnu 1917, ale na praktické výsledky činnosti při zřizování soudů skutečně rychlých a skutečně revolučně nelítostných vůči kontrarevolucionářům, úplatkářům, dezorganizátorům a vůči porušovatelům kázně.

Přepracovaný návrh je nutné otisknout a předložit ústřednímu výkonnému výboru.

*Napsáno 30. března 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
NA ZASEDÁNÍ
PŘEDSEDNICTVA NEJVYŠŠÍ
NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ RADY
1. DUBNA 1918

Je projednáván návrh týkající se pracovní kázně^[107], který vypracovala Celoruská rada odborů. Soudruh Lenin podává několik pozměňovacích návrhů, přesněji formuluje několik bodů návrhu a doporučuje, aby byl návrh konkretizován. Úkolová mzda se musí zavést bezpodmínečně ve všech výrobních odvětvích a v těch oborech, kde to možné není, je třeba zavést prémiový systém. Pro evidenci produktivity a pro dodržování kázně je nezbytné zřídit podnikové soudy, ustavit skupiny kontrolorů složené nikoli z pracovníků podniku, nýbrž z pracovníků různých profesí mimo podnik a zapojit do těchto skupin inženýry, účetní a rolníky. V dekretu musí být jednoznačně stanoveno, že se zavádí Taylorův systém, což jinak řečeno znamená, že se musí využívat všechny vědecké metody práce, které tento systém přináší. Bez uvedeného systému nelze zvýšit produktivitu práce a bez toho socialismus nevybudujeme. Do realizace tohoto systému musíme zapojit americké inženýry. Při jeho zavádění musíme ovšem vzít v úvahu špatnou výživu a musíme proto stanovit nízkou výkonovou normu. Dále organizovat výkon . . .* nám při přechodu k socialismu může vytvořit podmínky pro zkrácení pracovního dne. V dekretu je třeba se zmínit o výkaznictví a uveřejňování přehledů produktivity jednotlivých podniků. Trestní sankce za nedodržování pracovní kázně musí však být přísnější. Musíme zavést i trest věze-

* V zápisu ze zasedání je vynechávka. *Red.*

ní. Může se sáhnout i k propuštění ze závodu, ale jeho charakter se od základu mění. V kapitalistickém řádu bylo propuštění porušením občanské dohody. Teď se však porušení pracovní kázně, zvláště po zavedení pracovní povinnosti, stává už trestným činem a za ten musí být uložen určitý trest.

*Poprvé otištěno
(v neúplném znění)
roku 1940 v časopisu
Proletarskaja revoljucija, č. 1*

*Podle protokolárního zápisu
psaného na stroji*

PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V ALEXEJEVSKÉ JÍZDÁRNĚ

7. DUBNA 1918⁸¹

NOVINOVÁ ZPRÁVA

(Když Lenin vstoupil na tribunu, byl uvítán bouřlivým potleskem.) Prožíváme teď, řekl Lenin, nejtěžší měsíce revoluce. Šíří se hlad a musíme mu ze všech sil čelit, čelit mu za situace, kdy nás neustále zlovolně sledují praví eseri a menševici. Jejich taktika je taktikou Dutova a Kornilova, taktikou junckerů, kteří v Moskvě povstali proti sovětské moci. V tomto smyslu stojí menševici, usilující o svržení sovětské moci, na jejich straně, na straně buržoazie, a tím nás zrazují. Když použijeme trest smrti zastřelením, změní se v tolstojovce, prolévají krokodýlí slzy a křičí, že jsme krutí. Zapomněli už, jak schovali do kapsy tajné smlouvy a společně s Kerenským hnali dělníky na jatky. Zapomněli na to a změnili se v mírné a milosrdné křesťany.

Beze zbraní nebudeme s to přemoci své nepřátele a oni to dobře vědí, přesto se však snaží nás zdiskreditovat.

Musíme zavést pořádek v národním hospodářství, a tento nezměrný úkol je o to těžší, že naše revoluce jako první uskutečnila velké sociální přeměny. Abychom si tento obtížný úkol usnadnili, musíme se učit, učit se však ne z knih, ale z praxe, ze zkušenosti. Národní hospodářství je možné budovat jen za vlády sovětů, proto vám navrhuji, abyste do nich v celé zemi vysílali tisíce našich soudruhů. Kromě toho musíme zavést soudružskou kázeň. Dělníci a rolníci musí pochopit, že půda a továrny jsou jejich majetek a že s nimi musí šetrně zacházet jako se svým majetkem.

Teprve teď, když se ohlížím zpátky a vidím naprostou

bezmocnost buržoazie a nicotnost sabotující inteligence, přesvědčuji se o tom, jak obrovský krok kupředu jsme udělali. A abychom mohli jít úspěšně dál, musíme se nutně zbavit všeho ignorantství a nedbalosti, a to je mnohem těžší než svrhnout idiota Romanova nebo hlupáka Kerenského.

Rdousí nás Německo, útočí na nás Japonsko⁸². A právě v této těžké době menševici a praví eseri, tito mírní beránci, křičí, že jsme krutí, zapomínají však, že to byli oni, kdo postavili šibenici pro soudruha Šahumjana⁸³. Na jejich pokřik jim mohu odpovědět: Ano, nepopíráme, že provádíme násilí vůči vykořisťovatelům.

Slzy menševiků a pravých eserů prolévané nad naší krutostí, to je jejich poslední pokus o účast v politickém životě naší země a zároveň symbol jejich slabosti. Budeme proti nim nemilosrdně bojovat. Musíme teď pykat za všechno, co po sobě zanechal carismus, vláda Mikuláše a Kerenského. Jakmile však překonáme dezorganizaci a apatii, dosáhneme vytrvalou prací velkého vítězství socialismu. (Bouřlivý potlesk.)

Izvěstija saratovskogo sověta, č. 71
13. dubna 1918

Podle listu
Izvěstija saratovskogo sověta

S M Ě R N I C E
V L A D I V O S T O C K Ě M U
S O V Ě T U⁸⁴

Do Irkutska (pro Vladivostok) je třeba přímou linkou telegrafovati:

Považujeme situaci za velmi vážnou a nanejvýš důrazně soudruhy varujeme. Nedělejte si iluze, Japonci určitě zaútočí. Tomu se nelze vyhnout. Pravděpodobně jim pomohou všichni spojenci bez výjimky. Je tedy třeba začít se bez sebemenšího otálení připravovat, připravovat se důkladně, připravovat se ze všech sil. Největší pozornost je třeba věnovat spořádanému odchodu, ústupu a odvozu zásob a železničního materiálu. Nevytyčujte si neuskutečnitelné cíle. Připravujte podmínování a vyhození kolejí, odvoz vagónů a lokomotiv, připravujte minová pole kolem Irkutska nebo v Zabajkalsku. Dvakrát týdně nás přesně informujte, kolik lokomotiv a vagónů bylo odvezeno a kolik jich tam zůstalo. Jinak ničemu nevěříme a neuvěříme. Platidla teď nemáme, ale od druhé poloviny dubna jich bude dost, naše pomoc však bude záviset na vašich praktických výsledcích při odvozu vagónů a lokomotiv z Vladivostoku, při přípravě vyhození mostů do povětrí apod.

Lenin

*Napsáno 7. dubna 1918
Poprvé otištěno (faksimile)
roku 1930 v knize*

Graždanskaja vojna 1918—1921, sv. 3

Podle rukopisu

ZÁKLADNÍ TEZE HOSPODÁŘSKÉ A ZEJMÉNA BANKOVNÍ POLITIKY⁸⁵

- I. Dokončit znárodnění průmyslu a směny výrobků.
- II. Znárodnění bank a postupný přechod k socialismu.
- III. Povinné sdružení obyvatelstva ve spotřebních družstvech.
{ + Směna zboží }
- IV. Evidence a kontrola výroby a rozdělování výrobků.
- V. Pracovní kázeň.
{ + Daňová politika }

Pracovní povinnost, která začala shora.

Uznat, že je bezpodmínečně nutné a naléhavé učinit nejtvrďší opatření k boji proti chaosu, nepořádku a zahálce, jakož i velmi energická a přísná opatření ke zvýšení kázně a sebekázně dělníků a rolníků.

Změnit státní kontrolu v reálnou kontrolu a vytvořit mobilní skupiny kontrolorů pro namátkovou kontrolu ve všech oblastech hospodářského života.

Konkrétní podmínky, jak zapojit do práce buržoazní inteligenci a sabotéry, kteří chtějí pracovat pro sovětskou moc.

Podnikové soudy pro evidenci výroby, zásob výrobků a produktivity práce.

Centralizace.

(Okamžitě a bezpodmínečně.)

1. Dokončit znárodnění průmyslu.
2. Postupně přejít ke sdružování všeho obyvatelstva ve spotřebních družstvech a směna výrobků.
3. Bankovní politika.

4. Pracovní kázeň aj.
5. Daňová politika (finance).

1. Dokončit znárodnění všech továren, závodů, železnic, výrobních prostředků a směny výrobků. Bezpodmínečně a nelítostně potírat syndikalistický a zmatený postoj k znárodněným podnikům⁸⁶. Důsledně centralizovat hospodářský život v celonárodním měřítku. Nekompromisně vyžadovat předběžné plány a rozpočty, týdenní výkazy a faktické zvýšení produktivity práce. Vytvořit aparát pro řízení znárodněných průmyslových odvětví a vyzkoušet ho v praxi.

Opatření pro přechod k povinným běžným účtům nebo k povinnému ukládání peněz v bankách.

Povinné sdružování obyvatelstva ve spotřebních družstvech a příslušná opatření k tomu.

Podmínky dohody s pracovníky družstev o postupné orientaci jejich aparátu ke sdružování všeho obyvatelstva ve spotřebních družstvech.

*Napsáno nejdříve 8. dubna 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

TEZE

K BANKOVNÍ POLITICE⁸⁷

1. Vypracovat zprávu, co bylo ze soukromých bank převzato, a zahrnout do ní i likvidaci všech operací každé soukromé banky.

(Jednomyslně)

Na to, jak zprávu vypracovat, jsou tyto názory:

a) Dosavadní zaměstnanci (komisariát Státní banky má právo některé z nich vyloučit) každé soukromé banky dostanou ultimativní příkaz, aby všechny bankovní záležitosti uvedli co nejdříve do pořádku a vypracovali definitivní bilanci za prvé za období ke 14. prosinci 1917⁸⁸ a za druhé k poslednímu dni operací.

b) Soukromé banky budou tuto funkci — sestavování výkazů a likvidace všech bankovních operací — plnit jedině jako pobočky jednotné Lidové banky Ruské republiky a pouze za účelem likvidace; žádné další operace provádět nebudou.

(Hanecki a Gukovskij)
a Lenin

Odlišný názor Spundeho:

Bilanci ke 14. prosinci 1917 vypracuje zvláštní komise, kterou budeme jmenovat my.

Jinou bilanci není třeba dělat.

Další operace, od 14. prosince 1917, bude provádět Národní banka.

Všechny soukromé banky stejně jako Státní banka se prohlašují za jednotnou Lidovou banku Ruské republiky.

2. Všechny práce spojené se sestavováním výkazů řídí komisariát Státní banky.

K práci přizvat co největší počet zkušených pracovníků včetně bývalých zaměstnanců Státní banky i soukromých bank.

(Jednomyslně)

3. Bankovní politika se nesmí omezovat jen na znárodnění bank; musí se postupně, ale důsledně orientovat na přeměnu bank v jednotný aparát, který by vedl účetnictví a reguloval socialisticky organizovaný hospodářský život celé země.

{ Spunde a Lenin jsou pro
Gukovskij je proti
Hanecki se zdržuje,
neboť se domnívá, že to nelze v praxi uskutečnit.

4. Mimořádnými opatřeními zříditi co nejvíc poboček Lidové banky v celé zemi.

Tyto pobočky rozmístit ve městech a na vesnicích co nejúčelněji, aby to vyhovovalo veřejnosti.

Jako pobočky Lidové banky využít pobočky bývalých soukromých bank.

(Jednomyslně)

5. Vyhlásit nedotknutelnost vkladů (čímž se pochopitelně neomezuje právo státu vybírat daně).

6. Volný oběh šeků.

7. Plně zachovat dělnickou kontrolu nad vybíráním peněz z bank.

8. Limity výplaty peněz pro spotřební účely se zachovávají.

Pro veřejnost se zavádí řada jednodušších předpisů, které urychlí ukládání peněz do bank a vybírání vkladů z bank a také zjednoduší formality.

9. Učinit opatření, aby obyvatelstvo všechny peníze, které nutně nepotřebuje pro svou spotřebu, ukládalo

v bankách. Připravit zákon a praktická opatření, jimiž bude obyvatelstvo donuceno tuto zásadu dodržovat.

(Nezveřejňovat)

10. Všechny pobočky Lidové banky v Ruské sovětské federativní republice se ve své činnosti přesně řídí instrukcemi a směrnicemi ústřední správy a nemají právo zavádět jakékoli místní předpisy a omezení. Výjimky jsou přípustné jen se souhlasem ústřední správy.

Napsáno nejdříve 8. dubna 1918

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1926 v časopisu

Proletarskaja revoljucija, č. 6

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
NA SPOLEČNÉM ZASEDÁNÍ
ZÁSTUPCŮ CELORUSKÉ
ÚSTŘEDNÍ RADY ODBORŮ,
ÚV SVAZU KOVODĚLNÍKŮ
A NEJVYŠŠÍ
NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ
RADY

11. DUBNA 1918⁸⁹

Z NOVINOVÉ ZPRÁVY

Soudruh Lenin důrazně požadoval důsledné znárodnění všech trastových podniků a navrhoval, aby skupina kapitalistů, která předložila návrh, vstoupila do služeb státu.

*Izvěstija VCIK, č. 72
12. dubna 1918*

Podle listu Izvěstija VCIK

PŘEDSEDNICTVU
I. SJEZDU SOVĚTŮ
DONSKÉ REPUBLIKY⁹⁰

Rostov na Donu

Co nejsrdečněji zdravím I. sjezd sovětů Donské republiky.

Zvlášť vřele se připojuji ke slovům rezoluce^[35], že je nutné vítězně dokončit stupňující se boj na Donu vedený proti kulackým živlům mezi kozáky. Tato slova velmi správně vystihují úkoly revoluce. Právě takový boj je dnes aktuální v celém Rusku.

Lenin

*Napsáno 13. dubna 1918
Poprvé otištěno roku 1942
v publikaci Leninskij sbornik XXXIV*

Podle rukopisu

D O P L N Ě K
K N Á V R H U D E K R E T U
O R E G I S T R A C I A K C I Í,
O B L I G A C Í A J I N Ý C H
C E N N Ý C H P A P Í R Ů⁹¹

Zákaz prodeje akcií, zakotvený v zákonu z 29. prosince 1917^[28], zůstává v platnosti až do vydání zákona, jímž bude prodej akcií povolen. Jen ti majitelé akcií, kteří je řádně a včas registrovali, budou mít v případě znárodnění podniků právo na náhradu v té výši a za těchto podmínek, které stanoví zákon o znárodnění.

Jenom tito majitelé akcií budou mít nárok na dividendy, až bude jejich vyplácení, pozastavené zákonem z 29. prosince 1917, znovu povoleno.

*Napsáno 16. dubna 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

USNESENÍ RADY
LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
O ÚVĚROVÁNÍ
OSEVU CUKROVKY⁹²

Nejvyšší národohospodářské radě se přiděluje 20 milionů rublů k poskytování záloh rolníkům na osev cukrovky s podmínkou, že Nejvyšší národohospodářská rada učiní všechna nezbytná opatření, která zaručí správné použití těchto částek a jejich včasné splacení.

Předseda RLK
V. Uljanov (Lenin)

*Napsáno 17. dubna 1918
Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

PŘÍSPĚVEK K DISKUSI
O FINANČNÍ OTÁZCE
NA ZASEDÁNÍ
CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU
18. DUBNA 1918⁹³

V této chvíli je jasné jedno: finanční problém v nejbližší době nevyřešíme a nevedeme finanční aparát do normálních kolejí. To si uvědomujeme všichni. Musíme však konstatovat, že nikdo z nás dosud neudělal bohužel v tomto oboru nic pro to, abychom alespoň našli záchytné body, které nám umožní uvést finanční aparát do správných kolejí. Soudruh Gukovskij nám předložil plán. Nebudu rozebírat, je-li to plán dobrý nebo špatný. Mně je jasné jen jedno, že dnes ani ten nejlepší plán ve finanční sféře, ani nejlepší plán nemůžeme teď splnit, protože ve skutečnosti nemáme zorganizovaný aparát, který by tento finanční plán realizoval. Kdybychom se pokoušeli zavést nějaké zdanění, hned bychom narazili na to, že si dnes každá oblast provádí zdanění podle toho, jak si kdo usmyslí, jak se to komu hodí nebo jak mu to dovolují místní podmínky. V tomto směru nemají sověty, které představují místní moc, mezi sebou spojení. Na jedné straně jsou tak odtrženy od ústřední moci a na druhé straně nejsou natolik zorganizovány, aby mohly skutečně realizovat to, k čemu zde dospějeme. Uvedu nějaký příklad. Já osobně jsem měl příležitost vidět sověty, které by nejen nemohly uskutečnit námi zde navrhovaný finanční plán, ale které dokonce nemají v místě svého působení takovou moc, jaká jim patří. Velmi často tyto sověty v důsledku naší dnešní politiky, velmi často neuplatňují svou moc, nemají možnost ji uplatňovat, protože de facto moc

mají jednotlivé skupiny, které na sověty často nevraží, nepodřizují se jim a naneštěstí mají k dispozici určitou ozbrojenou sílu. Abych nemluvil jen tak obecně, uvedu příklad. Tady nedaleko od Moskvy, v Rjazaňské gubernii, jsem pozoroval takovýto jev: sovět tam mají. Kromě sovětu je tam ještě vojenský revoluční výbor. Vojenský revoluční výbor se považuje za nezávislý na sovětu, provádí zdanění sám a ani o tom sovět neinformuje. Sovět provádí zdanění také sám. Jak vidíte, jestliže se za takovéto situace pokusíme prosadit plán odsud, nic z toho samozřejmě nebude a nic tím samozřejmě nezískáme, protože dokonce ani tam dole se vojenský revoluční výbor nepodřizuje sovětu, a proto ani sovět nemůže nic udělat pro ústřední moc. Musí se tedy něco udělat. Musíme nutně zavést jinou organizaci, aby všechny vydávané dekrety nezůstávaly jen na papíře, ale uváděly se v život a nezůstávaly viset ve vzduchu.

*Stručná novinová zpráva
otištěna 19. dubna 1918
v listu Izvěstija VCIK, č. 77
V plném znění poprvé otištěno
roku 1920 v knize
Protokoly zasedanij VCIK 4-go sozyva.
Stenografičeskij otčet*

Podle textu knihy

KONCEPT PLÁNU VĚDECKOTECHNICKÝCH PRACÍ⁹⁴

Nejvyšší národohospodářská rada musí okamžitě uložit Akademii věd, která začala soustavně studovat a zkoumat přírodní produktivní síly* Ruska,

aby vytvořila z odborníků řadu komisí, které by co nejrychleji vypracovaly plán reorganizace průmyslu a hospodářského rozvoje Ruska.

Tento plán musí obsahovat:

racionální *rozmístění* průmyslu v Rusku v tom smyslu, aby byl co nejbliž surovin a aby při přechodu od zpracování surovin ke všem dalším etapám zpracování polotovárů až k hotovému výrobku docházelo k minimálním ztrátám.

Racionální spojení a soustředění výroby v několika velkých podnicích, a to z hlediska moderního velkopřůmyslu, zvláště trustů.

Je třeba maximálně zabezpečit, aby nynější Ruská sovětská republika (bez Ukrajiny a bez oblastí obsazených Němci) byla *soběstačná* ve *všech* nejdůležitějších druzích surovin a průmyslové produkce.

Věnovat zvláštní pozornost elektrifikaci průmyslu a dopravy a využití elektřiny v zemědělství. Využívat podřadnější druhy paliva (rašelina, méně kvalitní uhlí) k výrobě elektrické energie při minimálních nákladech na jejich těžbu a přepravu.

* NB: Je třeba všemožně urychlit *vydání* těchto materiálů a poslat o tom přípis jak komisariátu školství a lidové osvěty, tak Svazu tiskařských dělníků a komisariátu práce.⁹⁵

Vzít v úvahu vodní síly a větrný pohon vůbec a jejich využití v zemědělství.

Napsáno mezi 18. a 25. dubnem 1918

Podle rukopisu

Poprvé otištěno 4. března 1924

v Pravdě, č. 52

Katedra fyziky, která má v úmyslu
 svou činnost a orientaci vzhledem k
 potřebám celého Ruska, čímž se kromě
 jiných věcí

osvědčí pro komunistický způsob
 práce, který by měl být vzhledem k
 vlastním potřebám a
 ekonomickým zájmům Ruska.

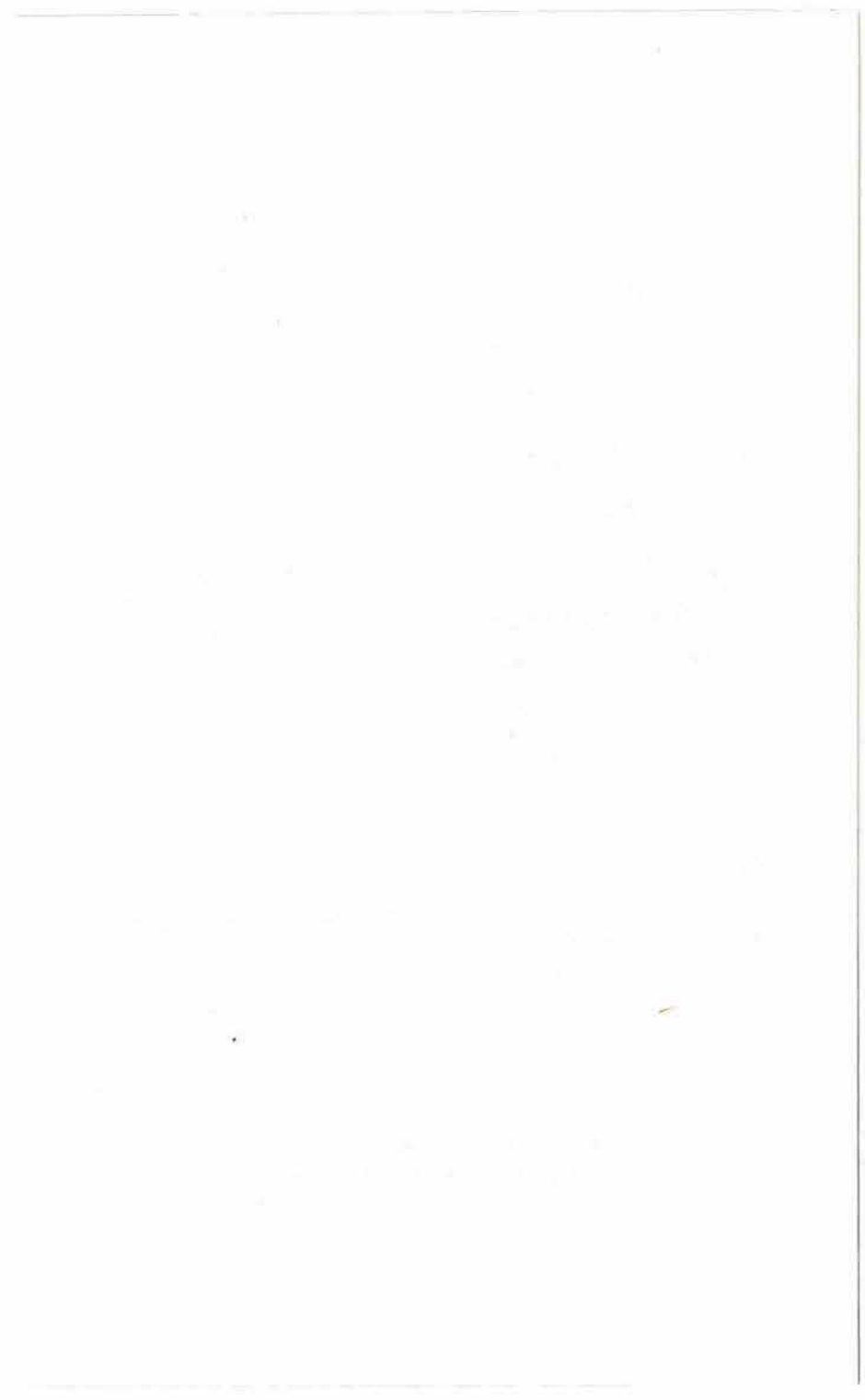
A nyní k vlastní práci:
 plánování průmyslu a zemědělství

A.

1) Každá skupina průmyslu a zemědělství má své
 cíle, které se týkají celého Ruska a celého světa.
 B. Každá skupina průmyslu a zemědělství má své

První strana Leninova rukopisu
 Koncept plánu vědeckotechnických prací
 z dubna 1918

Zmenšeno

PROJEV
V MOSKEVSKÉM SOVĚTU
DĚLNICKÝCH, ROLNICKÝCH
A RUDO ARMĚJSKÝCH
ZÁSTUPCŮ
23. DUBNA 1918

Soudružky a soudruzi! Dovolte mi, abych především pozdravil nově zvolený moskevský sovět dělnických a rolnických zástupců.

Museli jste volit nový sovět v mimořádně těžké době, v tragické chvíli, kdy naše revoluce vstupuje ve svém vývoji do velmi nebezpečné a velmi obtížné fáze. Protirevoluční živly, všichni, kdo podporují nepřátele lidu, všichni, kdo jsou ve vleku buržoazie, vkládali do nových voleb našeho sovětu velké naděje, protože právě teď prožíváme neobyčejně těžké období, kdy skončilo vítězné tažení revoluce, kdy revoluce vstoupila do etapy těžkých zkoušek, a dokonce i porážek. A právě v této chvíli proletariát znovu prokázal svou vysokou uvědomělost. Dělníci jsou si vědomi, jak těžké období nyní prožíváme, a jasně chápou, že odstranění velkých útrap, které nyní dolehly na pracující lid, nezávisí na nás, ale na celém průběhu historických událostí. A dělníci s hrdinným odhodláním nové útrapy podstoupí, jen aby ubránili velkolepé vymoženosti Říjnové revoluce.

Není sporu, že zároveň s těžkými zkouškami vstoupila revoluce i do etapy nových, nepozorovatelných a nenápadných vítězství, která jsou stejně důležitá jako skvělá vítězství z doby říjnových barikád. Před námi stojí v celé své síle naši dva úhlavní nepřátelé — vnější i vnitřní nepřátelé, kteří jsou v plné zbroji připraveni rozdrtit revoluci a čekají na vhodný okamžik, aby nám zasadili po-

slední ránu. Vnější nepřítel je po zuby ozbrojený a technicky dokonale vybavený mezinárodní imperialismus, který čeká na příhodnou chvíli pro nový loupežný útok na Sovětské Rusko. A se zřetelem k této skutečnosti si musíme nelítostně a otevřeně přiznat strašlivou pravdu.

V důsledku nejreakčnější války, jakou kdy musela naše zdeptaná země prožít, nemáme v tuto chvíli dostatek sil pro aktivní ozbrojený boj proti světové reakci, nemáme armádu, nemáme síly, které bychom mohli postavit proti skvěle organizovaným oddílům mezinárodní kontrarevoluce, jež má k dispozici tak mocné nástroje, jako je moderní technika a ideální kázeň. My jsme zatím osamoceni a obklíčeni úhlavními nepřáteli.

Za říjnového povstání pracujícího lidu, kdy jsme před dělníky vztyčili rudý prapor socialistické revoluce, jsme prožívali období snadného, závratného úspěchu. A dělníci v ostatních zemích, naslouchající vzdálenému hřmění revoluce v Rusku, chápali, co se v naší zemi děje, a uvědomovali si, že proletariát Ruska bojuje za jejich nejvlastnější, životně důležité zájmy. Tehdy jsme se snadno vypořádávali s bandami reakcionářů, tehdy jsme snadno potlačovali zbytky menševických band, které povstaly proti lidu a nebojovaly proti nám otevřeně se zbraní v ruce, ale ohrožovaly nás špinavou lží, pomluvami a neslýchanou zradou. Díky našemu boji proti kontrarevoluci jsme svědky tak obrovského vítězství, jakým je skutečnost, že nejtrofalejšího kontrarevolucionáře Kornilova zabili jeho vlastní vzbouřivší se vojáci⁹⁶.

V rozsáhlém boji proti vnitřní kontrarevoluci, vedeném na všech frontách, jsme využili zdržení mezinárodní buržoazie a včas jsme zasadili těžkou ránu dnes už poražené kontrarevoluci. Můžeme s jistotou prohlásit, že občanská válka v podstatě skončila. K jednotlivým srážkám bude ovšem docházet, v některých městech se leckde na ulicích strhnou přestřelky vyvolané jednotlivými pokusy

reakcionářů svrhnout sílu revoluce — sovětskou moc, jedno je však nesporné, že na vnitřní frontě byla reakce úsilím lidu, který povstal, definitivně poražena. Prožili jsme tedy první etapu vývoje revoluce, jež začala říjnovými dny, etapu opojného úspěchu, který už leckoho omámil.

Znovu opakuji, že teď nastalo nejobtížnější, nejtěžší období v životě naší revoluce. Před námi stojí úkol pevně napnout všechny síly k nové tvůrčí práci, protože revolučnímu proletariátu Ruska, zatím tak osamocenému v jeho titánské revoluční práci, pomůže jen železná vůle a pracovní kázeň dočkat se spásné doby, kdy nám přijde na pomoc mezinárodní proletariát.

Jsme jedním z revolučních oddílů dělnické třídy, který postoupil vpřed ne proto, že jsme lepší než ostatní dělníci, ne proto, že proletariát Ruska převyšuje dělnickou třídu jiných zemí, ale jen a jen proto, že jsme patřili k nejzaostalejším zemím na světě. Definitivně zvítězíme teprve tehdy, až se nám podaří definitivně porazit mezinárodní imperialismus, opírající se o obrovskou sílu techniky a kázně. Zvítězíme však pouze společně se všemi dělníky ostatních zemí, celého světa.

Z vůle dějin jsme museli podepsat v Brestu Litevském tíživý mír a nezamlčujeme, že tento mír může být kdykoli zrádně porušen četnými nepřáteli revoluce, kteří na nás útočí ze všech stran, nepřáteli, proti nimž nejsme schopni vést v tuto chvíli aktivní boj. A vězte, že ten, kdo by vás teď vyzýval k tomuto aktivnímu ozbrojenému otevřenému boji s mezinárodním dravým imperialismem, dopouštěl by se zrady na lidu, byl by vědomým nebo bezděčným provokatérem a lokajem té či oné hrstky imperialistů. A ten, kdo brojí proti taktice, kterou jsme v poslední době uplatňovali, ten — i když se sám považuje třeba za »nejlevějšího« nebo dokonce ultralevého komunistu — je špatný revolucionář nebo otevřeně řečeno to není vůbec žádný revolucionář. (Potlesk.)

Pro naši zaostalost jsme se dostali dopředu, zahyneme však, nedokážeme-li se udržet do té doby, než nám dělníci, kteří povstali v ostatních zemích, poskytnou mocnou podporu. Naším úkolem je neochvějně pokračovat ve vyčtené taktice proletářského boje.

Máme jednoho mimořádně nebezpečného tajného nepřítele, jenž je nebezpečnější než mnozí zjevní kontrarevolucionáři. Tento nepřítel je úhlavním nepřítelem socialistické revoluce a sovětské moci, jež je dosud nikde neexistujícím lidovým parlamentem nového typu — parlamentem pro chudé, a tímto nepřítelem je živelnost drobného vlastníka. Není pochyb, že jsme začali překonávat nejtěžší překážky na cestě vývoje socialistické revoluce. Před námi stojí především úkol důsledně uskutečnit diktaturu proletariátu ve všech oblastech: v udržování pracovní kázně, ve výrobě a v rozdělování výrobků. Nepřítelem, o němž jsem mluvil, je živelnost drobného vlastníka, který je ovládán jen jednou myšlenkou: »Urvi, co se dá, a po tobě potopa!« A tento nepřítel je silnější než všichni Kornilovové, Dutovové a Kaledinové dohromady. Tito drobní hospodáři, drobní podnikatelé a vlastníci říkají: »Vždycky nás utiskovali, vždycky nás ničili, proč bychom teď neměli využít tak příhodnou chvíli?« Tento jev je vážnou překážkou a bez jeho překonání nelze zvítězit, neboť z každého drobného podnikatele, z každého nenasytného chamtivce roste nový Kornilov.

Zároveň s tímto nebezpečím se před námi jako hrozivý přízrak rýsují perspektivy blížícího se hladu a masové nezaměstnanosti⁹⁷, vidíme však, že každý uvědomělý dělník — a těch nejen každým dnem, ale i každou hodinou stále přibývá — zdůrazňují, každý uvědomělý dělník chápe, že za dané situace je jediným prostředkem boje proti hroznému nebezpečí obrovské vypětí všech sil a pevná kázeň, a respektuje to. Ať si ti, kdo v době těžkých zkoušek naší revoluce propadají zoufalství, malomyslnosti a pasivitě, připomenou naše ustavičná tvrzení, že od kapitalismu ne-

můžeme dojít k úplnému vítězství socialismu nekrvavou a snadnou cestou přesvědčování a kompromisů, že svého cíle můžeme dosáhnout jen urputným bojem.

Diktatura proletariátu je pro násilí vůči vykořisťovatelům. Naší cestou je vytrvalost, proletářská semknutost a železná diktatura pracujícího lidu. Je jisté, že v mnoha případech nebyla sovětská moc v boji proti kontrarevoluci dost rozhodná, to pak nebyla ze železa, nýbrž z rosolu a z toho se socialismus vybudovat nedá. Maloburžoazní živly jsme nepřemohli. Situace zbídačené, vykrváčené země, kterou dějinný vývoj postavil na scéně světové revoluce do čela všech zemí, je nesmírně těžká, a jestliže nepostavíme proti rozvratu, dezorganizaci a zoufalství železnou diktaturu uvědomělých dělníků, rozdrtí nás. Budeme nelítostní jak vůči našim nepřítelům, tak vůči všem kolísajícím a škodlivým živlům v našich vlastních řadách, které se opováží vnést dezorganizaci do naší těžké tvůrčí práce při budování nového života pracujícího lidu.

Přistoupili jsme k úkolu, jehož vyřešením úplně zajistíme a upevníme socialismus. Abychom překonali všechny obtíže, úspěšně čelili hladu a nezaměstnanosti, budeme provádět neviditelnou, skromnou, ale těžkou a pro stát důležitou práci, a ten, kdo půjde proti nám, je krutý nepřítel proletariátu na celém světě.

Volby do moskevského sovětu ukázaly, jak hluboce si dosah nynějších událostí uvědomují dělníci, kteří pochopili, že sovětská moc není nějaká na odiv stavěná okrasa, nýbrž jejich vlastní, životně důležitá věc. Poslední akt, akt nových voleb do našeho sovětu znamenal porážku všech, kdo do těchto voleb skládali velké naděje; byly přemoženy kolísající živly a to mi dává jistotu a naději, že stojíme na správné cestě, která nás dovede k úplnému vítězství socialismu. (Ovace. Všichni zpívají Internacionálu.)

*Pravda, č. 79
a Izvěstija VCIK, č. 81
24. dubna 1918*

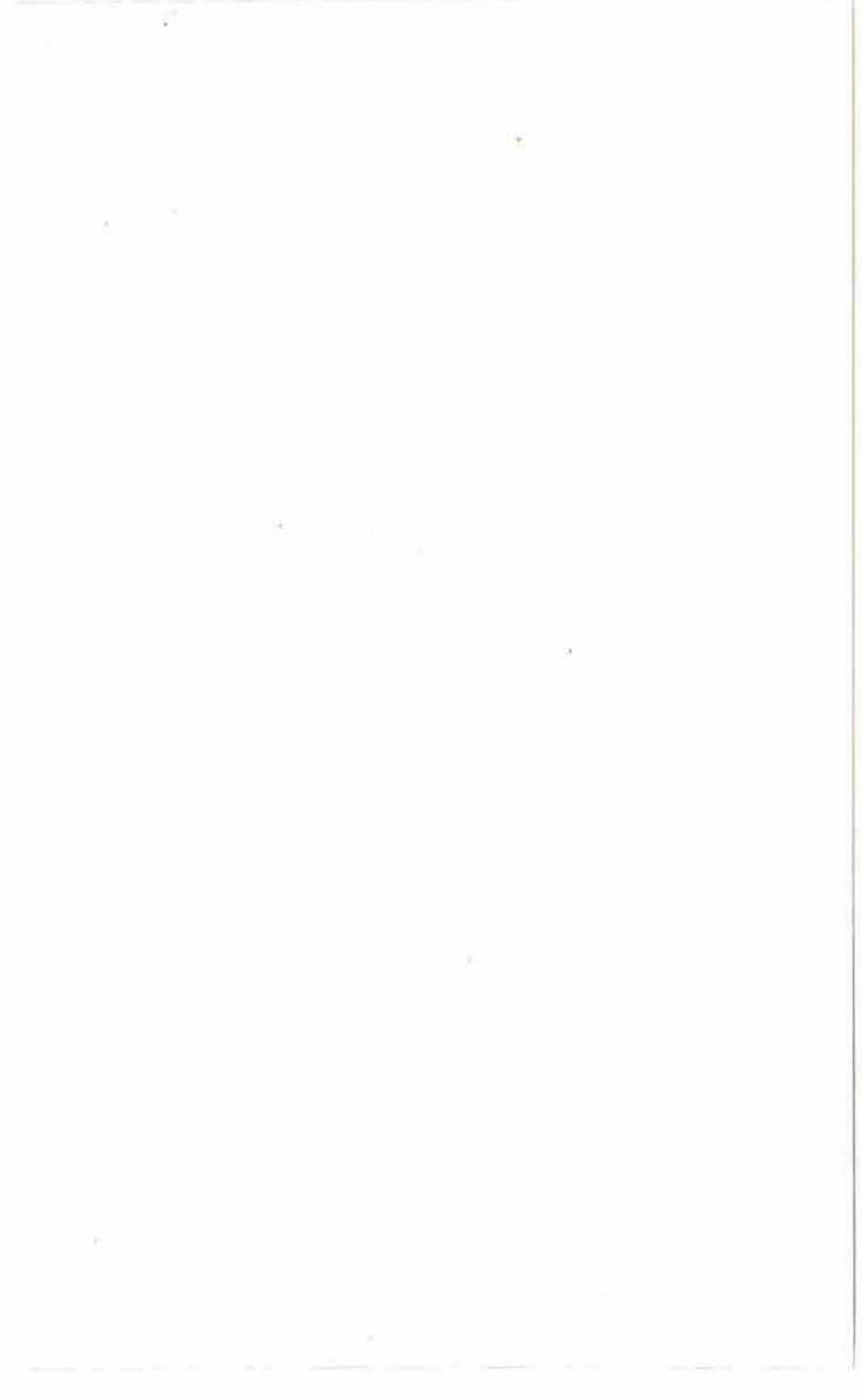
*Podle textu Pravdy
porovnaného se stenogra-
fickým zápísem a s textem
listu Izvěstija VCIK*

D O P L N Ě K K N Á V R H U
D E K R E T U R L K
O Z Á S O B O V Á N Í
Z E M Ě D Ě L S T V Í
V Ý R O B N Í M I N Á S T R O J I
A K O V Y⁹⁸

Hlavní zásadou rozdělování zemědělských strojů apod. musí být jednak a především to, aby se zabezpečily potřeby zemědělské výroby, zajistilo obdělávání veškeré půdy a zvýšení produktivity zemědělství, a jednak to, aby zemědělské stroje apod. byly přidělovány zejména pracující a nejchudší části vesnického obyvatelstva, přičemž společným cílem musí být řádné zásobování všeho obyvatelstva státu dostatečným množstvím obilí.

*Napsáno 23. dubna 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

ZASEDÁNÍ CELORUSKÉHO
ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU⁹⁹

29. DUBNA 1918

*Novinová zpráva (podle části referátu)
otištěna 30. dubna 1918
v listu Izvěstija VCIK, č. 86
V plném znění poprvé otištěno roku 1920
v knize Protokoly zasedanij VCIK 4-go sozyva.
Stenografičeskij otčet*

*Podle textu knihy porovnaného
se stenografickým zápisem a s textem brožury
N. Lenin (V. I. Uljanov). Staryje stat'ji na
blizkije k novym temy
Moskva 1922*

R E F E R Á T
O N E J B L I Ž Š Í C H Ú K O L E C H
S O V Ě T S K É M O C I

Soudružky a soudruzi! Pokud jde o můj referát^[78], musím dnes zvolit poněkud neobvyklou formu. Skutečným referátem je totiž můj článek o nejbližších úkolech sovětské moci*, který v neděli uveřejnily dva listy, mohu snad tedy předpokládat, že jej převážná většina přítomných zná.

Domnívám se proto, že nyní zde nemusím opakovat, co jsem řekl v referátu, a že se mohu omezit jen na jeho doplnění a vysvětlení. Myslím si, že nejlepší formou pro to bude teď polemika, protože problémem, jehož jsem se v uvedených tezích o nejbližších úkolech sovětské moci dotkl, není nic jiného, než jak prohloubit rezoluci^[82], kterou už schválil celoruský mimořádný sjezd v Moskvě 15. března, rezoluci, která se neomezila na tehdy aktuální problém míru, ale upozornila i na hlavní úkol dneška — úkol organizační, úkol zvýšit sebekázeň a úkol bojovat proti dezorganizaci**.

A právě na tomto základu se podle mého názoru v poslední době dosti zřetelně vyhranily naše politické směry nebo hlavní proudy našich politických směrů; myslím si proto, že polemickou formou mohu velmi názorně potvrdit to, co jsem se snažil pozitivně nastínit v článku o nejbližších úkolech.

* Viz tento svazek, s. 187—229. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 145—146. *Red.*

Soudružky a soudruzi! Podíváte-li se na politické směry v současném Rusku, vyvstane před vámi především úkol snažit se — i zde, tak jako vždycky, abychom se nedopustili omylu při hodnocení — vidět všechny politické směry jako celek, protože jedině tak, jedině za této podmínky se můžeme vyvarovat chyb při volbě jednotlivých příkladů. Na potvrzení jakékoli teze můžeme pochopitelně najít bezpočet příkladů, ale o to nejde. Jen tehdy se můžeme pokusit objasnit spojitost mezi osudy politických směrů v zemi v jejich celku a osudy třídních zájmů, které se vždycky projevují ve velkých, důležitých a vlivných politických směrech, jestliže budeme tyto směry posuzovat komplexně, v celém jejich souhrnu.

Podíváme-li se tedy na vlivné politické směry v Rusku, nemůžeme myslím popřít, že se zjevně a neklamně dělí na tři velké skupiny. V první skupině máme všechnu buržoazii, která se svorně a pevně, monolitně semkla k velmi rozhodné, lze říci sveřepé »opozici« proti sovětské moci. Slovo »opozice« můžeme ovšem v tomto případě použít jen v uvozovkách, protože ve skutečnosti tu jde o zuřivý boj, který dnes přivedl do tábora buržoazie všechny maloburžoazní strany, souhlasící za revoluce s Kerenským. Jsou to menševici, stoupenci listu Novaja žizň a praví esei, kteří zuřivostí svých výpadů proti nám předstihli dokonce buržoazii, protože jak známo zuřivost výpadů a hlasitost štěkotu bývá nepřímo úměrná síle toho politického živlu, který zuřivé výpady podniká. (Potlesk.)

Všechna buržoazie, všichni její nohsledi a všichni její přísluhovači à la Černov i Cereteli, všichni se shodli, pokud jde o zuřivé výpady proti sovětské moci. Všichni teskní po té příjemné perspektivě, kterou uskutečňovali jejich přátelé, jejich političtí přívrženci na Ukrajině, totiž uzavřít takový mír, který by jim umožnil s pomocí německých bodáků a vlastní buržoazie potlačit vliv bolševiků. To je příliš dobře známo. Skvělým příkladem podob-

ných přátel je Čchenkeli na Kavkaze. Všichni to dobře znají z novin.

Je pochopitelné, že proletariát, který se chopil moci a začal uskutečňovat diktaturu pracujících, diktaturu chudiny proti vykořisťovatelům, že proletariát nemohl ovšem počítat s ničím jiným.

Na jedné straně máme jedno křídlo, jednu frontu, na-prosto jednotnou. Jestliže nás někdy obšťastňují snem o jednotné demokratické frontě, to si pak já, alespoň v těch vzácných chvílích, kdy se mi dostanou do rukou buržoazní noviny, v tom vzácném případě, kdy mám to potěšení číst takové listy, jako je Naš věk, Dělo naroda apod., když všechny tyto noviny třeba jen prohlížím, vždycky pomyslím, co že vlastně ještě potřebují pro »jednotu demokratické fronty«.

Celá tato jednota »demokratické fronty« je u nich dokonalejší a my se z této jednoty můžeme jen těšit, protože pokud drobtý této buržoazní publicistiky připadají masám, není to jednota demokratické fronty, ale jednota útoku na bolševiky. A tato jednotná fronta od Miljukova až po Martova si zasloužila, abychom jí k 1. máji udělili pochvalné uznání za skvělou propagandu ve prospěch bolševiků.

Soudružky a soudruzí! Jestliže se podíváte na druhý, protichůdný tábor, uvidíte v něm dnes jen naši stranu, stranu komunistů-bolševiků. Události se vyvinuly tak, že naši spojenci z větší části poříjnového období — leví eserí — se teď vzdali oficiální účasti ve vládě. Jejich poslední sjezd¹⁰⁰ prokázal zvlášť názorně krajní kolísání v této straně a to se teď projevilo výrazněji než kdykoli předtím, i když v tisku této strany se rovněž projevuje naprostá bezradnost a bezmezné kolísání.

Kdyby vás napadlo nakreslit křivku, která by znázorňovala, jak tato strana od února 1917 — ovšem před rozštěpením eserů na levé a pravé křídlo —, kdyby vás napadlo nakreslit křivku, která by měsíc po měsíci zachyco-

vala, na čí stranu se přidávala tato strana, zda na stranu proletariátu, nebo na stranu buržoazie, a kdybyste tuto křivku nakreslili za celý rok, vyšla by vám křivka připomínající chorobopis, a každý, kdo by si ho prohlížel, by si řekl: Jak podivná, podivuhodně úporná horečka!

A skutečně, v dějinách revoluce snad žádná jiná strana neprodělala takové chronické, úporné kolísání jako tato strana.

Vezmeme-li tedy všechny tyto tři hlavní směry a podíváme se na ně, bude nám jasné, že takové seskupení není náhodné, že plně potvrzuje to, na co jsme my bolševici poukazovali už v roce 1915^[134], kdy jsme ještě byli v zahraničí a kdy začaly přicházet první zprávy, že se revoluce v Rusku blíží, že je nevyhnutelná, a kdy jsme museli odpovídat na otázky, v jaké situaci bude strana, jestliže ji události ještě za války postaví k moci^[74]. Tehdy jsme museli říkat: Je možné, že revoluce dosáhne rozhodujícího vítězství, je to možné z třídního hlediska, pokud se v rozhodujících okamžicích a v rozhodujících otázkách postaví vedoucí síly maloburžoazie na stranu proletariátu*; tak se to také doslova stalo a tak probíhaly a dnes probíhají dějiny ruské revoluce. V tomto kolísání maloburžoazních živlů nemůžeme ovšem ani v nejmenším vidět nějaký důvod k pesimismu, nemluvě už o zoufalství. Je přece pochopitelné, že revoluce v zemi, která se obrátila proti imperialistické válce dříve než ostatní země, že revoluce v zaostalé zemi, kterou události vzhledem k její zaostalosti postavily do značné míry — ovšem na krátkou dobu a samozřejmě v dílčích otázkách — před ostatní, vyspělejší země, že tato revoluce je nevyhnutelně odsouzena k tomu, že bude prožívat nejsvízelnější, nejtěžší a v nejbližší budoucnosti nanejvýš neútesné chvíle. A že by mohla v takových chvílích udržet svou frontu a své spojení a že by se obešla bez kolísajících, to je zcela přiro-

* Srov. Sebrané spisy 27, Praha 1986, s. 69. *Red.*

zené; to by znamenalo nepřihlížet vůbec k třídnímu charakteru převratu a k povaze stran a politických seskupení.

Jestliže se dnes podíváme na všechny politické směry v Rusku z hlediska bezprostředních úkolů, z hlediska toho, jak před námi vyvstávají skutečně nejbližší a prvořadě úkoly — úkol zavést organizaci, kázeň, evidenci a kontrolu, zjistíme, že v táboře, který sdružuje »jednotnou demokratickou frontu« od Miljukova až po Martova, nenajdeme ani sebemenší pokus důkladně tyto úkoly zvážít. Takový pokus tam není a nemůže být, protože tam mají jen jedno zlomyslné přání — a čím je zlomyslnější, tím je pro nás lichotivější — najít nějakou možnost nebo náznak či naději na svržení sovětské moci a nic víc. Bohužel právě představitelé strany levých eserů — nehledě na velkou oddanost revoluci u celé řady členů této strany, kteří byli vždy velmi iniciativní a energičtí — nejvíc kolísali právě v otázce nejbližších úkolů této chvíle, tj. proletářské kázně, evidence, organizace a kontroly, těch úkolů, které se staly pro socialisty přirozenými, jakmile uchopili moc a odrazili vojenské útoky ze strany Kerenských a Krasnovů nebo Kornilovů, Gegečkoriů a Alexejevů.

Tedy, kdy jsme poprvé dospěli k životně důležitému bodu vývoje revoluce, jde o to, zda zvítězí proletářská kázeň a organizovanost, nebo živelnost maloburžoazních vlastníků, která je v Rusku zvlášť silná.

Pro naše odpůrce z maloburžoazního tábora je hlavním dějištěm boje vedeného proti nám sféra vnitřní politiky a hospodářské výstavby; jejich nástrojem je maření všeho, co proletariát vyhlašuje dekrety a co se snaží udělat pro zavedení organizovaného socialistického hospodářství. Tady vystupuje maloburžoazní živelnost — živelnost drobných vlastníků a vypjatého egoismu — jako rozhodný nepřítel proletariátu.

Na této křivce, kterou maloburžoazie narýsovala v průběhu všech revolučních událostí, vidíme, jak se od nás velmi příkře odklonila; je přirozené, že zde, v tomto tá-

boře je hlavní opozice proti našim nejbližším a naléhavým úkolům, opozice v přesnějším smyslu slova; je to opozice lidí, kteří s námi v zásadě souhlasí, kteří nás podporují v závažnějších otázkách, než jsou ty, v kterých nás kritizují, je to opozice spojená s podporou.

Nepřekvapí nás, když v tisku levých eserů najdeme taková prohlášení, s jakými jsem se setkal v listu Znamja truda¹⁰¹ z 25. dubna.^[5] Poslechněte si, co se tam píše: »Pravicoví bolševici jsou ratifikátoři« (hrozně opovrhlivá přezdívka). Jak by to dopadlo, kdybychom dali opačnou přezdívku bojechtivým? Nepůsobila by tak hrozným dojmem? Jestliže však máme co dělat s takovými směry v bolševismu, to už pak ledacos napovídá. Náhodou právě 25. dubna jsem v jedněch novinách^[10] zahlédl teze^[105], v nichž nás politicky charakterizovali. Když jsem si tuto tezi přečetl, napadlo mě, jestli tam nemají někoho z listu »levých komunistů« Kommunist nebo z jejich časopisu¹⁰², tak to bylo podobné; byl jsem však zklamán, protože se ukázalo, že je to Isuvova teze¹⁰³, otištěná v listu Vperjod. (Smích, potlesk.)

Když tedy, soudružky a soudruzi, pozorujeme takové politické jevy, jako je solidarita listu Znamja truda se zvláštním směrem v bolševismu nebo s nějakými formulacemi menševických tezí té strany, která prováděla politiku bloku s Kerenským, té strany, v níž Cereteli uskutečňoval dohodu s buržoazií, když se setkáváme s přesně takovými výpady, jaké slyšíme od skupiny »levých komunistů« a z nového časopisu^[54], pak tu není něco v pořádku. Je tu něco, co ukazuje v pravém světle skutečný význam těchto výpadů, a tyto výpady stojí za to, abychom jim věnovali pozornost už proto, že tak máme možnost zhodnotit hlavní úkoly sovětské moci ve sporech s lidmi, s nimiž je zajímavé vést spor, a proto, že tu máme také marxistickou teorii, že bereme v úvahu význam revolučních událostí a nespornou snahu dobrat se pravdy. Zde je základna sporu v podstatě určována oddaností socialismu

a pevným odhodláním postavit se na stranu proletariátu a proti buržoazii, i kdyby se při tom proletariát bojující proti buržoazii dopouštěl — podle názoru těch či oněch osob, skupin nebo směrů — jakýchkoli chyb.

Když říkám, že je zajímavé vést s nimi spor, nemyslím tím ovšem polemiku, ale to, že se tato otázka týká sporu o nejpodstatnějším, nejzákladnějším problému současnosti. Není náhoda, že se spory vedou právě v tomto směru. V tomto směru se nyní objektivně projevuje stěžejní úkol — úkol revolučního boje proletariátu, který je diktován současnými podmínkami v Rusku a který se musí všemožně plnit, i když je tu spousta nejrůznějších maloburžoazních směrů, i když si proletariát musí nutně říct, že v tomto bodu nemůže udělat žádné ústupky, protože socialistická revoluce, která začala svržením moci buržoazie a pokračovala zlomením veškerého odporu buržoazie, rozhodně klade do popředí otázku proletářské kázně, organizace pracujících a schopnosti přistupovat k práci zcela věcně a se znalostí potřeb velkoprůmyslu. Tyto otázky musí proletariát v praxi řešit, jinak bude poražen. Zde je hlavní, skutečná obtíž socialistické revoluce. Právě proto je tak zajímavé, tak důležité, v historickém a politickém smyslu slova, vést spor s představiteli skupiny »levých komunistů«, nehledě na to, že když zvážíme jejich postavení a jejich teorii a prozkoumáme ji, nenajdeme v ní nic — zdůrazňuji a hned to dokážu — rozhodně nic než totéž maloburžoazní kolísání. Ať už si soudruzi ze skupiny »levých komunistů« říkají jakkoli, potírají především své vlastní teze^[136]. Předpokládám, že převážná většina přítomných jejich názory zná, protože jsme je už od začátku března důkladně posuzovali v bolševických kruzích a ani ti, kdo se nezajímali o rozsáhlou politickou literaturu, je nemohou neznat a neuvažovat o nich v souvislosti se spory, které propukly na posledním celoruském sjezdu sovětů.

Vidíme tedy v jejich tezích především totéž, co teď vi-

díme v celé eserské straně, totéž, co teď vidíme i v táboře pravice, i v táboře buržoazie počínaje Miljukovem a konče Martovem, pro něž je současná obtížná situace v Rusku zvlášť krušná, protože Rusko ztratilo své velmocenské postavení, protože se změnilo ze starého národa, z utlačovatelského státu v utlačovanou zemi, protože je třeba řešit už ne na papíře, ale v praxi otázku, zdali obtížnost cesty k socialismu, obtížnost rozvíjející se socialistické revoluce stojí za to, aby země prožila i ty nejtěžší situace, pokud jde o její státní samostatnost, o její národní nezávislost.

V tom je hluboký rozdíl mezi těmi, pro něž je státní samostatnost a nezávislost nepřekročitelnou hranicí — jako je pro veškerou buržoazii ideálem, metou, její nejsvětější svátostí — a dotknout se této samostatnosti a nezávislosti je pro ně totéž jako zřeknout se socialismu, a mezi těmi, kdo tvrdí, že v době, kdy imperialisté vedou zběsilý vražedný boj za rozdělení světa, se socialistická revoluce nemůže obejít bez nejtěžší porážky mnoha národů, které dříve byly národy utlačovatelskými. A tak socialisté, uvědomělí socialisté, všechny tyto zkoušky podstoupí, i když to bude pro lidstvo velmi těžké.

V tomto směru, kde je to nejméně přijatelné, v tomto směru nejvíc kolísali leví eseři a právě v tomto směru jsme svědky největšího kolísání u »levých komunistů«.

Teď se ve svých tezích^[136], které jak známo projednávali společně s námi 4. dubna¹⁰⁴ a uveřejnili 20. dubna, stále znovu vrací k otázce míru.

Nejvíce pozornosti věnují hodnocení otázky míru a snaží se tak dokázat, že mír je projevem mentality unavených a deklasovaných mas.

Jak komické jsou jejich argumenty, když uvádějí svá čísla, že 12 hlasů bylo proti uzavření míru a 28 pro jeho uzavření¹⁰⁵! Nebylo by však třeba, když už se sahá k číslům, když už se připomíná hlasování před půldruhým měsícem, vzít novější údaje? Jestliže se tomuto hlasování

má připisovat politický význam, nemělo by se připomenout hlasování celoukrajinského sjezdu sovětů¹⁰⁶, dřív než se prohlásí, že zdravý jih byl proti míru, ale unavený, deklasovaný, průmyslově oslabený sever byl pro mír? Nemělo by se připomenout hlasování většiny frakce celoruského sjezdu sovětů, v které se nenašla ani desetina hlasů proti míru? Jestliže se připomínají čísla a připisuje se jim politický význam, je třeba brát politické hlasování jako celek a pak hned uvidíte, že strany, které se naučily nazpaměť určitá hesla a udělaly si z těchto hesel fetiš, se octly na straně maloburžoazie, kdežto masy pracujících a vykořisťovaných, masy dělníků, vojáků a rolníků mír neodmítaly.

Když nám dnes zároveň s kritikou tohoto stanoviska k míru tvrdí, že to byla věc unavených, deklasovaných mas, zatímco my dobře víme, že proti míru byla právě deklasovaná inteligence, když hodnotí události tak, jak to čtu v novinách, pak tato skutečnost dokazuje, že v otázce uzavření míru měla většina naší strany absolutní pravdu a že jsme přece jen uzavřeli mír, i když nám říkali, že to nestojí za námahu, že se proti nám už spojili všichni imperialisté, že nás stejně zardousí, potupí apod. Mír se jim zdál nejen potupný, ale dokonce se jim zdál zbytečný. Říkali nám, že dočasněho zastavení boje nedosáhneme. A když jsme jim odpověděli, že nikdo nemůže vědět, jak se vyvinou mezinárodní vztahy, zato víme, že se imperialističtí nepřátelé mezi sebou perou, události to potvrdily a přiznala to i skupina levých komunistů, našich ideových a zásadních odpůrců, kteří vcelku zastávají hledisko komunismu.

Touto jednou větou se plně uznává správnost naší taktiky a zcela se odsuzuje kolísání v otázce míru, kterým se od nás co nejvíc vzdálilo jisté křídlo našich stoupenců, jak celé křídlo ve straně levých eserů, tak křídlo, které v naší straně bylo, je a s určitostí můžeme říct, že v ní zůstane, a v jehož kolísání se zvlášť názorně projevuje, z če-

ho toto kolísání vyplývá. Ano, mír, k němuž jsme dospěli, je nanejvýš nejistý, ten dočasný oddech, kterého jsme dosáhli, může být přerušen každým dnem, ať už ze západu nebo z východu, o tom není pochyb; naše mezinárodní postavení je tak kritické, že musíme vynaložit všechny síly, abychom se udrželi co nejdéle, dokud neuzraje na Západě revoluce, která zraje mnohem pomaleji, než jsme čekali a doufali, ale nesporně zraje a nepochybně vstřebává a pohlcuje stále víc a víc hořlavin.

Jestliže jsme jako samostatný oddíl světového proletariátu první vykročili vpřed, nebylo to proto, že je tento oddíl lépe organizován. Nikoli, je organizován hůře, slaběji a méně než ostatní, bylo by však nanejvýš hloupé a pedantické uvažovat jako mnozí jiní: jistě, kdyby s tím byl začal nejlépe organizovaný oddíl a za ním by šel méně organizovaný a pak ještě méně organizovaný, byli bychom se k socialistické revoluci všichni rádi přidali. Když to však nevyšlo jako podle knížky, když se ukázalo, že ostatní oddíly přední oddíl nepodpořily, je naše revoluce odsouzena k záhubě. My ale říkáme: Ne, naším úkolem je změnit celkovou organizaci; naším úkolem je — pokud jsme osamoceni — udržet revoluci, udržet pro ni alespoň některou pevnost socialismu, i kdyby byla třeba velmi slabá a velmi malá, dokud nedozraje revoluce v ostatních zemích, dokud se nepřidají ostatní oddíly. Ale čekat od dějin, že uvedou do pohybu socialistické oddíly různých zemí v přesném sledu a plánovitě, znamená nemít o revoluci ani ponětí, nebo se ve své hlouposti zříkat podpory socialistické revoluce.

V okamžiku, kdy jsme si ujasnili a dokázali, že máme v Rusku pevnou pozici a že nám chybějí síly, abychom vystoupili proti mezinárodnímu imperialismu, máme jen jeden úkol: naše taktika se stává taktikou lavírování, vyčkávání a ústupu. Velmi dobře vím, že si tato slova nemohou dělat nárok na popularitu, že když se vhodně otočí a dají do souvislosti se slovem »koalice«, uvolní se tím

obrovský prostor pro pikantní přirovnání, všemožné výtky a všelijaké posměšky, ale ať by si na tom naši odpůrci zprava — buržoové — i naši včerejší přátelé zleva — leví eseři — a naši, jsem si jist, že včerejší, dnešní i zítřejší přátelé — »leví komunisté«, ať by si na tom jakkoli zkoušeli svůj ostrovtip a ať by uváděli jakékoli důkazy svého maloburžoazního kolísání, tato fakta vyvrátit nemohou. Události nám daly za pravdu, dosáhli jsme oddechu jen proto, že na Západě imperialistické vraždění pokračuje a na Dálném východě nabývá imperialistické soupeření stále větších rozměrů, jen tím můžeme objasnit existenci Sovětské republiky, zatím velmi slabé nitky, za kterou se v této politické situaci držíme. Nás ovšem nezachrání ani nějaký cár papíru, ani mírová smlouva, ani to, že proti Japonsku nechceme bojovat; je pravda, že Japonsko loupí bez ohledu na nějaké smlouvy nebo formality; nás samozřejmě nezachrání nějaká smlouva na papíře nebo »mírový stav«, nás zachrání pokračující boj mezi dvěma »giganty« imperialismu na Západě a naše vytrvalost.^[54] Nezapomněli jsme na základní marxistickou poučku, kterou tak názorně potvrdila revoluce v Rusku: je třeba počítat síly po desetimiliónech, s menším počtem politika nekalculuje, menší počet politika zavrhuje jako bezvýznamnou veličinu. Jestliže se podíváme na mezinárodní revoluci z tohoto hlediska, bude to nanejvýš jasné: zaostalá země může snadno začít, protože její odpůrce je v rozkladu, protože její buržoazie není zorganizovaná, jenže aby mohla pokračovat, musí být tisíckrát bdělejší, obezřetnější a vytrvalejší. V západní Evropě to bude jiné, tam bude mnohem těžší začít, ale mnohem lehčí jít dál. Jinak to nemůže být, protože proletariát je tam nesrovnatelně organizovanější a semknutější. Ale dokud jsme sami, musíme si vzhledem k vlastním silám říct: Máme jedinou naději, dokud nevypukla evropská revoluce, která nás zbaví všech obtíží, máme jedinou šanci, že boj mezi mezinárodními giganty imperialismu bude pokračovat. Tuto šanci

jsme odhadli přesně a uchovali si ji po několik týdnů, ale zítra může vzít zaslav. Z toho vyplývá, že v naší zahraniční politice musíme pokračovat v tom, co jsme začali v březnu a co můžeme vyjádřit slovy: lavírovat, ustupovat a vyčkávat. Když se v onom levicově orientovaném časopisu *Kommunist* objevují slova »aktivní zahraniční politika«, když se tam výraz obrana socialistické vlasti dává pro vyjádření ironie do uvozovek, pak si říkám: Tito lidé absolutně nic nepochopili z toho, v jaké situaci je proletariát na Západě. Jestliže si říkají »leví komunisté«, sklouzávají na stanovisko kolísající maloburžoazie, která v revoluci vidí zajištění svého vlastního pořádku. Mezinárodní vztahy naznačují nad slunce jasněji: Rus, který by si po zvážení poměru sil v Rusku usmyslel svrhnout mezinárodní imperialismus, by byl šílenec. A dokud tam na Západě revoluce zraje, i když dnes zraje rychleji než včera, je naším úkolem pouze toto: My jako oddíl, který se i přes naši slabost dostal vpřed, musíme udělat všechno, využít každou příležitost, abychom si dobyté pozice udrželi. Všechny ostatní úvahy se musí podřídít tomu, abychom plně využili svou příležitost, abychom okamžik, kdy se mezinárodní imperialismus spojí proti nám, o několik týdnů oddálili. Jestliže budeme takto postupovat, půjdeme cestou, kterou každý uvědomělý dělník v evropských zemích schválí, protože ví, že to, čemu jsme se my naučili až od roku 1905, se Francie a Anglie učily po staletí, ví, jak pomalu se rozvíjí revoluce ve svobodné společnosti spojené buržoazie, ví, že proti takovýmto silám bude třeba vyslat agitační byro, které bude dělat propagandu v pravém smyslu tohoto slova, až budeme stát bok po boku postavšího německého, francouzského a anglického proletariátu. Do té doby, třebaže je to smutné, třebaže se to přičítá revolučním tradicím, musí platit jen jedna taktika: vyčkávat, lavírovat a ustupovat.

Když se tvrdí, že neprovádíme žádnou mezinárodní zahraniční politiku, říkám: každá jiná politika by se vědo-

mě nebo bezděčně stala provokací a udělala by z Ruska nástroj spojenectví s imperialisty à la Čchenkeli nebo Semjonov.

My tvrdíme: je lépe prožít a přetrpět, snést nesrovnatelně větší národní ponížení a pokoření státu i nesnáze, ale zůstat na svém místě jako socialistický oddíl, který se v důsledku událostí odtrhl od šiků socialistické armády a musí přečkat, než mu socialistická revoluce v jiných zemích přijde na pomoc. A ta nám na pomoc jde. Pomalu, ale jde. A válka, která se teď rozpoutala na Západě, revolucionizuje masy víc než předtím a přibližuje hodinu povstání.

Propaganda dosud tvrdila, že imperialistická válka je nejzločinnější a nejreakčnější válkou za uchvácení cizích území. Dnes se ale potvrzuje, že na západní frontě, kde se vzájemně vraždí statisíce a milióny německých a francouzských vojáků, uzrává revoluce rychleji než dřív, i když se tato revoluce rozvíjí pomaleji, než jsme očekávali.

Zabýval jsem se zahraniční politikou víc, než jsem chtěl, protože si myslím, že tu názorně vidíme v podstatě dvě základní linie existující v zahraniční politice — linii proletářskou, podle níž je socialistická revoluce to nejdražší a nejlepší, a je proto třeba zvážit, zda vznikne brzy i na Západě, a linii buržoazní, podle níž je nejdražší a nejcennější velmocenské postavení státu a národní nezávislost.

V otázkách vnitropolitických vidíme totéž u skupiny »levých komunistů«, kteří opakují hlavní argumenty používané proti nám v táboře buržoazie. Například hlavním argumentem skupiny »levých komunistů« proti nám je to, že vzniká bolševická pravá úchylka, nebezpečná pro revoluci tím, že ji strhne na cestu státního kapitalismu.

Vývoj ke státnímu kapitalismu, to je zlo, to je nepřítel, proti němuž nás vyzývají do boje.

Když pak tyto narážky na takové nepřátele čtu v listu

»levých komunistů«, kladu si otázku: Co se s těmi lidmi stalo? Jak mohou pro několik řádek v knize zapomenout na skutečnost? Skutečnost signalizuje, že státní kapitalismus by pro nás byl krokem vpřed. Kdybychom mohli v Rusku v krátké době uskutečnit státní kapitalismus, bylo by to vítězství. Jak mohli nevidět, že naším nepřítelem je drobný vlastník, malý kapitál? Jak mohli vidět úhlavního nepřítele ve státním kapitalismu? Neměli by zapomínat, že při přechodu od kapitalismu k socialismu je naším úhlavním nepřítelem maloburžoazie, její zvyky, mravy, její hospodářské postavení. Drobný vlastník se bojí především státního kapitalismu, protože má jen jedno přání: urvat, získat co nejvíc pro sebe a zruinovat, zničit velkostatkáře, velké vykořisťovatele. A v tomto smyslu nás drobný vlastník ochotně podporuje.

Tady je drobný vlastník daleko revolučnější než dělníci, protože je mnohem rozhorlenější a rozhořčenější, a proto se ochotně podvoluje tomu, že je třeba dorazit buržoazii; nejedná tak ovšem jako socialista, aby po zlomení odporu buržoazie začal budovat socialistické hospodářství na zásadách železné pracovní kázně, přesné organizace, řádné kontroly a evidence, ale proto, aby urval co nejvíc, aby pro sebe a pro své cíle využil plody vítězství a na zájmy celého státu a celé pracující třídy by se vůbec neohlížel.

Co je to státní kapitalismus za sovětské moci? Uskutečňovat dnes státní kapitalismus znamená zavádět v praxi evidenci a kontrolu, kterou praktikovaly kapitalistické třídy. Vzor státního kapitalismu máme v Německu. Víme, že Německo nás převyšuje. Zamyslíme-li se však alespoň trochu nad tím, co by znamenalo zabezpečit v Rusku, v Sovětském Rusku, základy takového státního kapitalismu, pak si musí říct každý, kdo myslí normálně a nepřecpal si hlavu útržky knižních pravd, že státní kapitalismus je naše záchrana.

Řekl jsem, že státní kapitalismus by byl naše záchrana;

kdybychom ho v Rusku měli, byl by přechod k socialismu snadný, byl by v našich rukou, protože státní kapitalismus je něco, co je centralizované, evidované, kontrolované a zespolečenštěné, a právě to nám chybí. Nás ohrožuje jako živel maloburžoazní lajdáctví, jehož živnou půdu v nejvyšší míře připravily dějiny Ruska a jeho ekonomika, a tento živel nám znemožňuje udělat právě onen krok, na němž závisí úspěch socialismu. Dovolím si vám připomenout, že to, co vám tu o státním kapitalismu říkám, jsem napsal krátce před převratem a že je tedy nehorázně hloupé dnes nás tímto státním kapitalismem strašit. Připomínám, že jsem tehdy ve své brožuře Hrozící katastrofa*^[63] napsal . . . (Čte.)

To jsem napsal o revolučně demokratickém státu, o státu Kerenského, Černova, Cereteliho, Kiškina a spol., o státu, který stál na buržoazním základu a neopouštěl ho a ani ho opustit nemohl. Tehdy jsem řekl, že státní kapitalismus je krokem k socialismu. To jsem napsal v září 1917 a teď, v dubnu 1918, po tom, kdy proletariát v říjnu uchopil moc, kdy prokázal své schopnosti, je zkonfiskováno mnoho továren a závodů, jsou znárodněny podniky a banky, je zlomen vojenský odpor buržoazie a sabotérů — když nás teď straší kapitalismem, je to tak směšná, tak nehorázná hloupost a výmysl, že nad tím zůstává rozum stát a člověk se musí ptát, jak to mohlo ty lidi napadnout. Zapomněli na maličkost, že v Rusku máme početnou vrstvu maloburžoazie, která je pro zničení velkoburžoazie ve všech zemích, ale není pro evidenci, zespolečenštění a kontrolu — a v tom tkví nebezpečí pro revoluci; to je ta jednota společenských sil, která zahubila a nemohla nezahubit Velkou francouzskou revoluci a která může, jestliže bude proletariát v Rusku slabý, jedině ona může zahubit ruskou revoluci. Jsme svědky toho, jak maloburžoazie prosycuje celou společenskou atmosféru

* Viz Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 183—230. *Red.*

malovlastnickými tendencemi — snahami, které můžeme jednoduše vyjádřit takto: Já jsem bohatého obral a o druhé se starat nebudu.

V tom je hlavní nebezpečí. Kdyby byla maloburžoazie podřízena jiným třídním silám, kdyby byla podřízena státnímu kapitalismu, musel by to uvědomělý dělník z celého srdce uvítat, protože za demokracie Kerenského by byl státní kapitalismus krokem k socialismu a za sovětské moci už třemi čtvrtinami socialismu, protože toho, kdo je organizátorem státních kapitalistických podniků, můžeme udělat svým pomocníkem. Jenže »leví komunisté« se na to dívají jinak, přezíravě, a když jsme s nimi měli 4. dubna první poradou, která mimo jiné ukázala, že tato otázka z dávné minulosti, kdy se kolem ní vedly dlouhé diskuse, je už odbytá věc, řekl jsem, že je třeba, jestliže správně chápeme své úkoly, učit se socialismu od organizátorů trastů.

Tato slova »levé komunisty« hrozně rozhořčila a jeden z nich, soudruh Osinskij^[102], věnoval celý svůj článek^[54] tomu, aby má slova vyvrátil. Poslechněte si, v čem spočívají jeho argumenty. — Vždyť my nechceme učit je, ale učit se od nich. — My »praví« bolševici se chceme učit od organizátorů trastů, ale »leví komunisté« chtějí učit je¹⁰⁷. Ale čemu je chcete vlastně učit? Snad socialismu? Učit socialismu obchodníky a spekulanty? (Potlesk.) Dělejte to, když se vám chce, my vám pomáhat nebudeme, je to zbytečná práce. Nemáme je, tyto inženýry, spekulanty a obchodníky, čemu učit. Učit je socialismu je zbytečné. Kdybychom měli buržoazní revoluci, pak bychom se neměli čemu od nich učit, snad jen tomu, že je třeba urvat, co se dá, a to je všechno, nic víc bychom se učit nemohli. Ne, to ještě není socialistická revoluce. To je to, co bylo ve Francii roku 1793, to je to, kde není socialismus, ale jen přístup k socialismu.

Statkáře je třeba svrhnout, buržoazii je třeba svrhnout a všechny činy bolševiků, všechny jejich boj, násilí vůči

statkářům a kapitalistům, vyvlastňování, násilné potlačování jejich odporu, miliónkrát ob stojí před tváří dějin a dějiny potvrdí jejich správnost. Celkově vzato, byl to velký dějinný úkol, ale byl to teprve první krok. Tady jde o to, proč jsme je potlačili: proto, abychom mohli říct, že teď, když jsme je potlačili definitivně, budeme se klanět jejich kapitalismu? Ne, teď se budeme od nich učit, protože nám chybějí vědomosti, protože takové znalosti nemáme. Máme znalosti týkající se socialismu, ale nevíme, jak organizovat v miliónovém měřítku, jak organizovat a rozdělovat výrobky atd. — takové znalosti nemáme. To nás staří bolševičtí vůdci neučili. Tím se strana bolševiků ve svých dějinách pochlubit nemůže. Takovou školou jsme zatím neprocházel. A tak tvrdíme: i kdyby to byl největší podvodník ze všech podvodníků, ale jestliže už vedl trast, i když je to obchodník, který přišel do styku s organizací výroby a rozdělováním výrobků pro milióny a desetmilióny, jakmile má zkušenosti, musíme se od něho učit. Jestliže se to od nich nenaučíme, socialismus nevybudujeme a revoluce zůstane na tom stupni, k němuž dospěla. Jedině rozvoj státního kapitalismu, jedině pečlivě zorganizovaná evidence a kontrola, jedině nejprísnejší organizace a pracovní kázeň nás dovedou k socialismu. Bez těchto skutečností však socialismus nebude. (Potlesk.)

Nemáme důvod pouštět se do směšného úkolu — učit organizátory trastu, nemáme je čemu učit. My je musíme vyvlastňovat. To není žádný problém. To není nic nsnadného. (Potlesk.) To jsme dostatečně prokázali a dokázali.

A každé dělnické delegaci, s kterou jsem jednal, když ke mně přišla a stěžovala si, že továrna zastavuje výrobu, jsem říkal: Vy si přejete, aby vaše továrna byla konfiskována. Dobře, formuláře dekretů máme připravené, hned je podepíšeme. (Potlesk.) Ale řekněte mi: dokázali jste si poradit s výrobou, máte přehled o tom, co vyrábíte, znáte

propojení naší výroby s ruským a mezinárodním trhem? A tu se ukáže, že to se ještě nenaučili, ale v bolševických knížkách o tom také nic nestojí a ani v menševických knížkách se o tom nic neříká.

Nejlépe si vedou dělníci, kteří tento státní kapitalismus uskutečňují: koželuzi a dělníci v textilních továrnách a v cukrovarnictví, protože ti se střízlivostí proletáře přistupují k výrobě, znají svou výrobu, chtějí ji zachovat a ještě rozšířit, neboť v tom je skutečný socialismus.¹⁰⁸ Dělníci říkají: Dnes si ještě s takovýmto úkolem neporadíme, posadíme sem kapitalisty, jednu třetinu míst jim necháme, a tak se od nich poučíme. Když potom čtu u »levých komunistů« ironická slova, že se ještě neví, kdo koho využije, musím se podívat jejich krátkozrakosti. Samozřejmě, kdybychom měli po dobytí moci v říjnu a po vítězném tažení proti veškeré buržoazii od října do dubna pochybovat o tom, kdo koho využije, zda dělník organizátory trastu, nebo spekulant a vychytralec dělníky, kdyby to tak bylo, pak bychom museli všeho nechat a jít po svých a uvolnit místo Miljukovům a Martovům. Tak to ale není. Žádný uvědomělý dělník tomu neuvěří a strach maloburžoazie je směšný; všichni vědí, že socialismus začíná tam, kde začíná mnohem větší výroba, a že se to obchodníci a rutiněři učili z vlastních zkušeností.

My jsme říkali: Jedině tyto materiální podmínky, podmínky strojového velkopřemyslu, gigantických podniků vyrábějících pro desetimilióny, jedině ty jsou základem socialismu, a naučit se to v maloburžoazní, agrární zemi je sice těžké, ale možné. Revoluce se uskuteční za cenu občanské války, jenže to bude o to těžší, oč civilizovanější a vyspělejší je stát. V Německu převažuje státní kapitalismus, a proto bude revoluce v Německu stokrát ničivější a zhoubnější než v maloburžoazní zemi, budou tam obrovské těžkosti, obrovský zmatek a nevyrovnanost. Nevidím tedy ani náznak, ani sebemenší důvod k zoufalství a malomyslnosti v tom, že revoluce v Rusku vyřešila nej-

dřív snadnější úkol — svrhnout statkáře a buržoazii — a teď přistoupila k obtížnějšímu úkolu, socialistickému: zavést evidenci a kontrolu vším lidem, k úkolu, kterým skutečný socialismus začíná, k úkolu, k němuž se hlásí většina dělníků a uvědomělých pracujících. Ano, většina dělníků, lépe organizovaných dělníků, kteří prošli školou odborů, stojí jednoznačně na naší straně.

Tato většina dřív než my nastolila ve svých odborových radách otázku zavedení úkolové mzdy a taylorismu, otázku, kterou se pánové z listu Vperjod pokoušejí povýšenecky ignorovat, a nastolila ji dřív, než přišla sovětská moc se svými sověty; tito dělníci se vzchopili a pustili se do práce, aby vytvořili normy pracovní kázně. Tito lidé ukázali, že při své proletářské skromnosti znali pracovní podmínky v továrnách, pochopili podstatu socialismu lépe než ti, kdo se oháněli revolučními frázemi a ve skutečnosti vědomě nebo bezděky klesali na úroveň maloburžoazie, která zastávala názor: Bohatého je třeba srazit, ale sama nemám zájem dostat se do evidence a pod kontrolu organizace, to je pro drobné vlastníky zbytečné, to nepotřebují — jenže právě v tom je záruka síly a vítězství naší revoluce.

Soudružky a soudruzi, nebudu se zabývat dalšími podrobnostmi a citáty z listu Levjy kommunist¹⁰⁹, řeknu jen stručně: Je načase se ozvat, když už to došlo tak daleko, že se zavedení pracovní kázně prohlašuje za krok zpět. A musím říct, že to považuji za tak neslýchaně reakční tvrzení, za takové ohrožení revoluce, že kdybych nevěděl, že to tvrdí skupina nemající žádný vliv a že to bude na každé schůzi třídně uvědomělých dělníků vyvráceno, musel bych konstatovat: Revoluce v Rusku zahynula.

Leví komunisté píšou^[136]: »Zavedení pracovní kázně v souvislosti s obnovením vedoucího postavení kapitalistů ve výrobě nemůže podstatně zvýšit produktivitu práce, ale sníží třídní iniciativu, aktivitu a organizovanost proletariátu. Hrozí nebezpečí, že dělnická třída bude zotroče-

na . . .«^[54] To není pravda. Kdyby to tak bylo, naše ruská revoluce by se svými socialistickými úkoly a svou socialistickou podstatou stála na pokraji zkázy. To ale není pravda. Jedině deklasovaná maloburžoazní inteligence nechápe, že pro socialismus je nejobtížnější zajistit pracovní kázeň. Socialisté o tom už dávno psali, už v dávné minulosti o tom hodně přemýšleli, nanejvýš pečlivě se touto otázkou zabývali a rozebírali ji, uvědomovali si, že tady začínají pro socialistickou revoluci skutečné obtíže. I dříve propukly nejednou revoluce, které nemilosrdně svrhávaly buržoazii, a to stejně energicky jako my, ale když už jsme došli tak daleko, že jsme nastolili sovětskou moc, dokázali jsme tím, že v praxi uskutečňujeme přechod od ekonomického osvobození k pracovní sebekázni, že naše moc je taková moc, která musí být skutečně mocí práce. Když nám říkají, že diktatura proletariátu se uznává slovy, ale ve skutečnosti se píšou fráze, dokazuje to vlastně, že o diktatuře proletariátu nemají ani ponětí, protože diktatura proletariátu vůbec neznamená jen svrhnout buržoazii nebo svrhnout statkáře — k tomu docházelo ve všech revolucích, naše diktatura proletariátu, to je zabezpečení pořádku, kázně, produktivity práce, evidence a kontroly, proletářské sovětské moci, která je pevnější a neochvějnější než dřívější moc. To je to, co vy neřešíte, to je to, co jsme se ještě nenaučili, to je to, co potřebují dělníci, a proto je jim třeba nastavovat zrcadlo, v němž jsou všechny tyto nedostatky zřetelně vidět. Mám za to, že je to prospěšný úkol, protože všechny myslící, všechny uvědomělé dělníky a rolníky donutí, aby na odstranění těchto nedostatků vynaložili všechny své síly. Ano, tím, že jsme svrhli statkáře a buržoazii, uvolnili jsme cestu, ale socialismus jsme nevybudovali. Vždyť na půdě, která byla zbavena jedné buržoazní generace, nastupují v dějinách stále nové generace, jen aby půda rodila, a ona rodí buržoa, kolik je libo. A ti, kdo chápou vítězství nad kapitalisty tak jako drobní vlastníci — »oni si urvali, tak já se

taky přiživím« —, jsou přece do jednoho zdrojem nové generace buržoazie. Když nám tvrdí, že zavedení pracovní kázně a skutečnost, že jsme znovu svěřili řízení výroby kapitalistům, prý ohrožuje revoluci, říkám: Tito lidé nepochopili právě socialistický charakter naší revoluce a opakují jen to, v čem se snadno shodují s maloburžoazií, která se bojí kázně, organizace, evidence a kontroly jako čert kříže.

Co když řeknou: Vždyť vy tu navrhuje dosazovat u nás kapitalisty za vedoucí pracovníky vedle dělnických vedoucích pracovníků. — Ano, dosazujeme je proto, že pokud jde o organizační praxi, mají takové znalosti, jaké my nemáme. Uvědomělý dělník se takového vedoucího pracovníka nikdy nezalekne, protože ví, že sovětská moc je jeho moc, že tato moc ho bude důsledně hájit, protože ví, že se chce naučit, jak organizovat.

Za cara jsme organizovali tisíce a za Kerenského statisíce lidí. To nic není, to v politice nic neznamená. To byla přípravná práce, to byla příprava. A dokud se vyspělí dělníci nenaučí organizovat desetimilióny, dotud nebudou socialisty a tvůrci socialistické společnosti a nezískají nezbytné znalosti, jak organizovat. Cesta organizování je dlouhá cesta a úkoly socialistické výstavby vyžadují úpornou dlouhodobou práci a příslušné znalosti a těch nemáme dostatek. I příští generace v nejbližší budoucnosti stěží uskuteční úplný přechod k socialismu.

Vzpomeňte si, co psali o budoucí socialistické revoluci dřívější socialisté; je sporné, zda by bylo možné přejít k socialismu, pokud bychom se neučili u organizátorů trastů, protože ti se zabývali takovou výrobou ve velkém měřítku. Nepotřebujeme je učit socialismu, potřebujeme je vyvlastnit a zabránit jejich sabotážím. Tyto dva úkoly jsme splnili. Musíme je donutit, aby se podřídili dělnické kontrole. A jestliže nám naši kritici z řad »levých komunistů« vyčítali, že se svou taktikou nespějeme ke komunismu, ale že jdeme zpět, jsou jejich výčitky směšné: Za-

pomínají totiž, že jsme zaostali s evidencí a kontrolou, protože bylo velmi těžké zlomit takový odpor a zapojit do svých služeb buržoazii — její techniky a její buržoazní odborníky. My potřebujeme jejich znalosti, jejich zkušenosti a práci, bez nich ve skutečnosti nemůžeme převzít kulturu, kterou vytvořily staré společenské vztahy a která zůstala zachována jako materiální základna socialismu. Jestliže si toho »leví komunisté« nepovšimli, je to proto, že nevidí skutečný život a konstruují svá hesla na základě srovnávání státního kapitalismu s ideálním socialismem. My ale musíme dělníkům říct: Ano, je to krok zpět, my ovšem musíme umět najít řešení. Řešení je jen jedno: zorganizujte se všichni bez výjimky, zavádějte evidenci a kontrolu spotřeby a udělejte to tak, aby se zbytečně nevyhazovaly stamilióny přímo u tiskařských lisů¹¹⁰ a aby se každá storublovka, která se dostala do nepatřičných rukou, vrátila zpátky do státní pokladny. To se nedá zajistit žádným výbuchem revoluce, žádným dobíjením buržoazie. To se dá zajistit jen sebekázní, jen organizací práce dělníků a rolníků, jen evidencí a kontrolou. Toho jsme u nás zatím nedosáhli a za to jsme museli zaplatit mnohem víc, než organizátoři-kapitalisté platili vám. To jsme se nenaučili, ale musíme se to naučit, to je cesta k socialismu, jediná cesta — totiž učit dělníky, jak v praxi řídit obrovské podniky, organizovat velkovýrobu a rozdělovat ve velkém.

Soudruzi, vím velmi dobře, jak je snadné mluvit o evidenci, kontrole, kázní a sebekázní, když o tom mluví člověk s určitým společenským postavením. Kolik je toho, o čem je možné vtípkovat a prohlásit: Když vaše strana nebyla u moci, slibovala dělníkům hory doly, jakmile se ale tito lidé dostali k moci, jako obvykle se to změnilo a začínají hovořit o evidenci, kázní, sebekázní, kontrole a dalších věcech. Víم velmi dobře, jak vděčná je to látka pro publicisty à la Miljukov a Martov.

Vím dobře, jak bohatý materiál je to pro lidi, jimž jde

o to, aby dostali honorář podle řádků, nebo jimž jde o efekt, a rádi používají sebelacinější argumenty, které nemají mezi uvědomělými dělníky žádnou zvláštní odezvu.

V listu *Levyj kommunist* jsem našel recenzi své knihy^[62]¹¹ od tak vynikajícího publicisty, jako je Bucharin^[4]; byla sice příznivá, ale všechno, co v ní bylo hodnotné, přestalo mít pro mě jakoukoli cenu, když jsem si přečetl recenzi celou; zjistil jsem, že Bucharin neviděl, co bylo třeba vidět; a důvod byl, že psal svou recenzi v dubnu, ale v citátech uváděl to, co už bylo v dubnu zastaralé, co platilo včera, a sice, že je třeba rozbít starý stát; to jsme už udělali, to byl včerejší úkol, je přece třeba jít kupředu a nedívat se do minulosti, ale do budoucnosti a budovat stát komuny; Bucharin psal o tom, co už ztělesňují sovětské organizace, a pomlčel o tom, co se týká evidence, kontroly a kázně. Jak se způsob myšlení těchto lidí, jejich mentalita shoduje s mentalitou maloburžoazie: boháče svrhnout, ale kontrola není třeba! Takhle se na to dívají! To je spoutává a uvědomělé proletáře odděluje od maloburžoazie, dokonce i od nejradikálnějších revolucionářů; to je, když proletář říká: Organizujme se a napněme všechny síly, nebo nás svrhne nějaký menší zbohatlík, jakých jsou milióny.

Tady se uvědomělý proletář rozchází s maloburžoazií, tady se revoluce odvrací od maloburžoazie. A jak jsou takoví lidé slepí, o tom nemluví.

Dovolím si vám ještě připomenout několik svých citátů. Říkal jsem, že lidé se dokážou obejít bez násilí, když si zvyknou tak jednat; takový zvyk může být ovšem výsledkem dlouhé výchovy.

Když to slyší »leví komunisté«, chytají se za hlavu a říkají: Jak to, že jsme si toho nevšimli, proč jste to, Bucharine, nekritizoval? Ukázali jsme svou sílu, když jsme potlačovali statkáře a buržoazii, a teď musíme ukázat svou sílu, pokud jde o sebekázeň a organizaci, protože z dřívějších tisíciletých zkušeností je známo a lidu je to třeba

říct, že jen v tom je síla naší sovětské moci, diktatury dělníků, naší proletářské autority. Ale maloburžoazie se před touto pravdou schovává za revoluční fráze.

Musíme ukázat svou sílu. Ano, drobní podnikatelé, drobní vlastníci jsou ochotni pomoci vám, proletářům, svrhnout statkáře a kapitalisty. Ale odtud se naše cesty rozcházejí. Oni nemají rádi organizaci a kázeň, jsou jejími nepřáteli. A tady budeme muset proti těmto vlastníkům, proti těmto podnikatelům velmi rozhodně a nemilosrdně bojovat. Vždyť zde, v oblasti organizace, začíná pro nás budování socialismu. A když protestuji proti lidem, kteří tvrdí, že prý jsou socialisté, a slibují dělníkům, že budou mít dost všeho, čeho se jim zachce, říkám, že komunismus předpokládá jinou produktivitu práce, než jaká je dnes. Naše produktivita je příliš nízká, to je fakt. Kapitalismus nám jako dědictví zanechává — zejména v zaostalé zemi — spoustu takových zvyků, kdy se všechno státní, všechno erární bere jako něco, co je tu proto, aby se mohlo zlomyslně poškodit. S touto mentalitou maloburžoazních vrstev se setkáváme na každém kroku. A v této sféře je boj velmi těžký. Jedině organizovaný proletariát může všechno zvládnout. Napsal jsem: »Do té doby, než nastane vyšší fáze komunismu, socialismus vyžaduje co nejpřísnější kontrolu jak společenskou, tak státní.«*

To jsem napsal před říjnovým převrácením a na tom trvám i dnes.

Ted' nastal čas, kdy máme po potlačení buržoazie a potření sabotáží možnost zabývat se touto věcí. Dokud jsme se tím nezabývali, byli hrdiny dne a hrdiny revoluce rudí gardisté, kteří plnili svůj velký dějinný úkol. Chopili se zbraně bez svolení majetných tříd. Plnili tento velký dějinný úkol. Chopili se zbraně, aby svrhli vykořisťovatele a udělali ze své zbraně nástroj na obranu dělníků,

* Viz Sebrané spisy 33, Praha 1987, s. 129. *Red.*

aby kontrolovali míru výroby a práce a míru spotřeby.

My jsme kontrolu nezavedli, ale to je jádro a základ socialismu. Jestliže někomu připadá taková práce nudná a nezajímavá, pak jsou to představitelé maloburžoazní lelosti.

Kdyby se naše revoluce zastavila na tomto bodě, neměla by pro dějiny o nic menší význam než revoluce v roce 1793. Jenže nám někdo namítne: to bylo v 18. století. Pro 18. století to stačilo, ale pro 20. století je to málo. Evidence a kontrola — to je to hlavní, co komunistická společnost potřebuje, aby správně fungovala. Tak jsem to také napsal^[62] před říjnovým převratem.* Opakuji, že jsme s tím nemohli začít, dokud nebyli potlačeni Alexejevové, Kornilovové a Kerenští. Dnes je vojenský odpor buržoazie potlačen. Naším úkolem je rozmístit všechny sabotéry, aby pracovali pod naší kontrolou, pod kontrolou sovětské moci, vytvořit správní orgány, aby evidence a kontrola byly důsledně zavedeny. Země strádá proto, že v ní po válce neexistují nejzákladnější podmínky pro normální život. Naši nepřátelé, kteří na nás táhnou, nám nahánějí hrůzu jen proto, že jsme se nevyrovnali s evidencí a kontrolou. Když slyším tu spoustu stížností, že je hlad, když vidím a vím, že jsou tyto stížnosti oprávněné, že obilí máme, ale nemůžeme ho přivézt, když se setkáváme s tím, jak se »leví komunisté« takovým opatřením, jako je náš dekret o železnicích^[30] — zmínili se o něm dvakrát^[46] —, vysmívají a mají proti nám námitky, jsou to všechno malichernosti.

Na poradě s »levými komunisty« 4. dubna jsem řekl: Předložte svůj návrh dekretu, jste přece občany Sovětské republiky, členy sovětských institucí — nejste takovými postranními, pokoutními kritiky jako buržoazní kupčici a sabotéři, kteří kritizují proto, aby si vylili zlost. Opakuji, jste vedoucí představitelé sovětských organizací, zkus-

* Viz Sebrané spisy 33, Praha 1987, s. 132. *Red.*

te předložit svůj návrh dekretu. Jenže oni nebudou schopni ho předložit a nikdy ho nepředloží, protože náš dekret o železnicích je správný, protože i když zavádí diktaturu, přijímají ho se sympatiemi široké vrstvy a uvědomělí železničáři, ale jsou proti němu v opozici ti správní zaměstnanci, kteří kradou a berou úplatky; protože ho s rozpaky přijímají všichni ti, kdo kolísají mezi sovětskou mocí a jejími nepřáteli, jenže proletariát, který se učil kázni ve velkovýrobě, ví, že socialismus se nestane skutečností, dokud nebude zorganizována mnohem rozsáhlejší velkovýroba a dokud nebude ještě přísnější kázeň. Tento proletariát stojí v hnutí železničních zaměstnanců na naší straně, vstoupí do boje proti živelnosti drobných vlastníků a ukáže, že revoluce v Rusku, která dovede skvěle vítězit, bude s to také zdolat svou vlastní neorganizovanost a z hesel k 1. máji^[1] dokáže z hlediska úkolů dané chvíle zhodnotit heslo ústředního výboru, které zní: »Zvítězili jsme nad kapitálem, zvítězíme i nad svou vlastní neorganizovaností.« A jen tak dojdeme k úplnému vítězství socialismu! (Bouřlivý potlesk.)

Z Á V Ě R Ě Č N Ě S L O V O
K R E F E R Á T U
O N E J B L I Ž Š Í C H Ú K O L E C H
S O V Ě T S K É M O C I^[68]

Musím se především vyjádřit k vystoupení soudruha Bucharina. Už v úvodním projevu jsem konstatoval, že s ním z devíti desetin souhlasíme, a proto je podle mého názoru smutné, že se s ním v jedné desetině rozcházíme. Soudruh Bucharin je z jedné desetiny v takové situaci, že se musí v polovině svého projevu distancovat ode všech, kdo ho ve svých projevech podpořili, a absolutně se jich zříct. I kdyby byly jeho úmysly i úmysly jeho skupiny sebelepší, dokazuje nesprávnost jejich postoje právě to, že vždycky musí ztrácet čas na ospravedlňování se a na to, aby se distancoval od otázky státního kapitalismu.

Soudruh Bucharin nemá vůbec pravdu a já se k tomu vyjádřím v tisku^[75], protože tato otázka je mimořádně důležitá.* Ted' jen uvedu, jak nám »leví komunisté« vyčítali, že se u nás projevuje úchylnka směrem ke státnímu kapitalismu; nyní totiž soudruh Bucharin nesprávně tvrdí, že za sovětské moci nemůže státní kapitalismus existovat. Když tvrdí, že za sovětské moci státní kapitalismus nemůže existovat, sám sobě si odporuje, vždyť je to vyložená hloupost. Celá řada podniků a závodů, které jsou pod kontrolou sovětské moci a patří státu, sama o sobě svědčí o přechodu od kapitalismu k socialismu, ovšem soudruh Bucharin se tím nechce konkrétně zabývat, ale vzpomíná, jak jsme seděli v levicovém Zimmerwaldu^[12] a psali proti němu^[46]. To však bylo za krále Holce

* Viz tento svazek, s. 305—337. *Red.*

a vzpomínat na to teď, když už půl roku existuje sovětská moc, a po zkušenostech, že jsme udělali, co jsme po vlastnění, konfiskaci a znárodnění udělat mohli, vzpomínat po tom všem, co jsme psali v roce 1915, je směšné . . . Dnes se musíme zabývat otázkou státního kapitalismu a socialismu, tím, jak si počínat v přechodném období, protože teď za sovětské moci existuje vedle sebe kousek kapitalismu a kousek socialismu. Tuto otázku nechce soudruh Bucharin pochopit a já si myslím, že ji nemůžeme najednou vypustit, soudruh Bucharin ani nenavrhuje ji vypustit a nepopírá, že státní kapitalismus je něco vyššího, než jsou zbytky malovlastnické mentality, ekonomické podmínky a způsob života, které převládají, a to nevyvrátil ani soudruh Bucharin, protože to ani nelze vyvrátit, jestliže se nezapomene na slovo marxista.

Je stejně směšné zastávat názor Geho, že v Evropě je proletariát nakažen morem a v Německu zkažen.¹¹³ Tento názor čpí takovým zuřivým nacionalismem, takovou omezeností, že už neznám nic horšího. V Evropě není proletariát o nic víc nakažen než v Rusku, ale začátek revoluce je tam obtížnější proto, že tam nejsou u moci idioti à la Romanov, nebo chvastouni à la Kerenskij, ale představitelé kapitalismu, což v Rusku nebylo.

Přejdu konečně k hlavním námitkám, které se ozývaly ze všech stran proti mému článku a proti mému projevu. Týkaly se zejména hesla Krad' nakradené, hesla, v němž — ať se na něj dívám z kterékoli strany — nemohu najít nic nesprávného, jestliže ho chápeme historicky. Používáme-li slovní spojení expropriace expropriátorů, proč bychom se tu nemohli obejít bez latinských slov? (Potlesk.)

Mám za to, že dějiny nám dají plně za pravdu, ale ještě dřív než dějiny se na naši stranu stavějí široké masy pracujících; jestliže se však heslo Krad' nakradené bez jakýchkoli omezení projevilo v činnosti sovětů^[37] a jestliže se ukáže, že v takové praktické a základní otázce, jako je hlad a nezaměstnanost, narážíme na obrovské potíže, je

načas říct, že po slovech »krad' nakradené« dochází k rozporu s proletářskou revolucí, která požaduje: Nakradené spočítej a nenech ho zašantročit, a když ho bude chtít někdo přímo nebo nepřímo zašantročit pro sebe, pak takového porušovatele kázně zastřel . . .

Když tedy začínají vrískat a vykřikují, že tohle je diktatura, když začínají křičet o Napoleonovi III. a o Juliu Caesarovi, když říkají, že obviňovat Trockého je od dělnické třídy neseriózní, pak tu máme důkaz toho zmatku v hlavách, toho politického smýšlení, jímž se vyznačuje právě maloburžoazní živel, který neprotestoval proti heslu Krad' nakradené, ale proti heslu Počítej a správně rozděluj. V Rusku nebude hlad, jestliže spočítáme, kolik máme obilí, jestliže zkontrolujeme všechny zásoby a jestliže se za porušení zavedeného pořádku bude přísně trestat. A to je to, v čem se rozcházíme. Vyplývá to ze skutečnosti, že pro socialistickou revoluci je skutečně jen proletariát, kdežto maloburžoazie ve vztahu k ní kolísá, což jsme vždycky viděli a vždycky s tím počítali: v tomto kolísání jsou proti nám. Nás ovšem nedonutí kolísat, my půjdeme nadále svou cestou, protože jsme přesvědčeni, že polovina proletariátu půjde za námi, neboť velmi dobře ví, že továrníci ukradli nakradené jen proto, aby to nedostala chudina.

Tohle všechno je jen hra se slovy — prý diktatura, Napoleon III., Julius Caesar atd. Tady je možné v tomto smyslu házet lidem písek do očí, ale všude jinde, v každé továrně, v každé vesnici velmi dobře vědí, že jsme v tomhle zaostali, nikdo nebude toto heslo zpochybňovat, každý ví, co znamená. A také se nedá pochybovat o tom, že všechny své síly zaměříme na organizování evidence, kontroly a správného rozdělování.^[54]

Bucharin nám řekl: »Distancuji se od těch, kdo mě líbají,«^[100] ale těch je tolik, že se jich soudruh Bucharin nezbaví. Neříkají nám, co navrhnou, protože nevědí, co navrhnout. A vy to víte? Vyčítal jsem vám to jak v tisku,

tak ve svých projevech^[114]. V souvislosti s dekretem o železnicích^[30] jsme měli to potěšení připomenout 4. duben. Váš časopis se na to odvolává, a já jsem řekl, že pokud nejste s tímto dekretem dost spokojeni, abyste nám předložili nový dekret. O tom však není žádná zmínka ani v prvním, ani v druhém čísle, jehož korektura mi byla laskavě předložena k nahlédnutí, a v projevu soudruha Bucharina se o tom také nic neříká, ale shoda je tu naprostá. Jak soudruh Bucharin, tak soudruh Martov začali o svém oblíbeném tématu — dekretu o železnicích — a nevědí, kdy přestat. Mluví o diktatuře Napoleona III., o Juliu Caesarovi atd., a poskytují tak materiál pro sto čísel, která nebude nikdo číst. Tady už jsme trochu blíže k věci. Týká se to dělníků a železnic. Bez železnice nejenže nebude socialismus, ale navíc ještě všichni umřou hlady jako psi, ačkoli obilí je na dosah ruky. Všichni to velmi dobře vědí. Proč jste neodpověděli? Zavíráte před tím oči. Házíte dělníkům písek do očí — novožizňovci a menševici uvědoměle, soudruh Bucharin omylem, a když mluvíte o výstavbě, zastíráte před dělníky hlavní problém. Co se dá budovat bez železnic? Když se setkám s obchodníkem, který mi při nějakém rozhovoru nebo při přijetí delegace řekne, že na té a té železnici je vidět zlepšení, je mi taková pochvala tisíckrát milejší než dvacet rezolucí komunistů či kohokoli jiného a než všelijaké projevy.

A když praktici — inženýři, obchodníci apod. — říkají, že pokud tato moc dá alespoň trochu, alespoň v něčem železnice^[30] do pořádku, pak že uznají, že je to státní moc, je takovéto hodnocení moci důležitější než cokoliv jiného. Vždyť železnice je jádro, je to jeden z projevů nejvyšší výrazného spojení mezi městem a vesnicí, mezi průmyslem a zemědělstvím a toto spojení je pravým základem socialismu.^[37] Abychom toto spojení uskutečnili pro plánovitou činnost v zájmu všeho obyvatelstva, potřebujeme železnice.

Žádná z těch frází o diktatuře atd., v nichž se všichni ti Martovové a Karelinové shodují a které kadetský tisk dvakrát přežvykuje, není k ničemu.

Uvedl jsem vám jako příklad dělnické organizace, které to dělají, i státní kapitalismus jiných podniků, jiných průmyslových odvětví; dělníci tabákového a kožedělného průmyslu mají státního kapitalismu víc než jiní, mají i větší pořádek a také jistější cestu k socialismu. To se utajit nedá. Není rovněž možné vytrubovat takové hloupé fráze, jako to dělá Ge, že prý puškou donutí každého. Vždyť to je vyložená hloupost a nepochopení, k čemu je puška dobrá. Po vyslechnutí takové fráze si člověk může pomyslet, že puška je špatná věc, jestli takovou špatnou věcí není hlava anarchisty Ge. (Potlesk.) Puška byla velmi dobrá věc, když bylo třeba střílet do kapitalistů, kteří proti nám vedli válku, když bylo třeba chytit při činu zloděje a zastřelit je. Když ale soudruh Bucharin říkal, že jsou lidé, co berou 4000, a že je třeba postavit tyto lidi ke zdi a zastřelit je, to pak není správné. Ano, takové lidi je třeba najít. Vždyť míst, kde berou po čtyřech tisících, u nás tak moc není. Takoví lidé jsou přetahováni z místa na místo — nemáme odborníky a v tom je ten problém, proto musíme získat 1000 lidí, prvotřídních znalců ve svém oboru, kteří si vážící své práce, kteří mají rádi velkovýrobu, protože vědí, že tam se zvyšuje technická úroveň. A když tady někdo říká, že socialismus můžeme vybudovat, i kdybychom se neučili u buržoazie, pak vím, že je to způsob myšlení obyvatele rovníkové Afriky. Nepředstavujeme si jiný socialismus než socialismus, jehož základem jsou všechny zkušenosti a poznatky, k nimž dospěla rozsáhlá kapitalistická kultura. Socialismus bez pošty, telegrafu a strojů je ta nejpustější fráze. Buržoazní poměry a buržoazní návyky není ovšem možné vymýtí naráz, k tomu je zapotřebí organizace, na které stojí veškerá současná věda a technika. Připomínat kvůli tomu pušku je ta největší hloupost. Na organizovanosti všeho lidu zá-

visí, aby všechno obyvatelstvo platilo daň z příjmů, aby byla zavedena pracovní povinnost, aby byl každý zaregistrován; dokud není zaregistrován, musíme mu platit. Když Bucharin říkal, že v tom nevidí žádnou zásadu, pak to sem nepatří.^[100] Marx předpokládal vyplacení buržoazie jako třídy. Psal o Anglii, kdy v Anglii ještě nebyl imperialismus, kdy bylo možné přejít k socialismu pokojnou cestou — to vůbec není odvolávání se na dřívější socialismus^[92].¹¹⁴ Teď nejde o buržoazii, ale o získání odborníků. Uvedl jsem jeden příklad, ale dalo by se jich uvést tisíce. Jde tu prostě o to získat lidi, které je možné získat buď tak, že je koupíme za vysoký plat, nebo vyspělou organizací, protože tady nemůžete popřít fakt, že se jim vyplácejí vysoké platy. Víme to z příkladu, který jsem uvedl — vždyť doposud jste kritizovali jen tím, že jste mlčeli, a přitom leví eseri velmi dobře vědí, že se vyplácejí vysoké platy, vědí to leví komunisté a novožizňovci.

Ale tohle nekritizují. Hleďme, jaká je jejich opravdová kritika sovětské moci! Když zjistili, že se jejich inženýrům začíná platit půldruhého tisíce, ani o tom nemukli. Platit takovým inženýrům je mnohem užitečnější. Žádná zmínka ani o Juliu Caesarovi, ani o diktatuře. To je právě politická výchova lidových mas. Ale když řeknu, že začínáme platit půldruhého až dva tisíce měsíčně, je to podle nich krok zpět. Pak přichází na scénu i Julius Caesar, i Napoleon III., i brestlitevský mír a vůbec cokoliv, ale o vašich odbornících, o vašich inženýrech ani slovo, ani muk. A když se říká, když Bucharin říká, že to není porušení zásady, tvrdím, že tu jde o porušení zásady Pařížské komuny. Státní kapitalismus nespočívá v penězích, ale ve společenských vztazích. Jestliže budeme podle dekretu o železnicích^[30] platit dva tisíce, je to státní kapitalismus. Jestliže se soudruh Bucharin dovolával zimmerwaldské rezoluce z roku 1915, pak se z této špatně strávené teorie nedostane. Pokuste se o to, soudruhu Bucharine! Teď soudruh Bucharin řekl, že napadám maloburžoazní živel.^[37]

Když jsem mluvil o maloburžoazním živelu^[46], nenapadal jsem pracující rolnictvo. Pracující rolnictvo ponecháme stranou, o něj nejde. Mezi rolnictvem je však pracující rolnictvo a maloburžoazní rolnictvo, které žije jako drobný vlastník na cizí účet, kdežto pracující rolnictvo je vykořisťováno jinými, ale chce žít na vlastní účet. Jestliže se tedy začalo útočit na pracující rolnictvo, nemá soudruh Karelin pravdu. Rolnická chudina, která nic nezíská z krádeží nakradeného, je na naší straně. Ta naše hesla přijme. Velmi dobře víme a vidíme, jak se na vesnici chápe heslo Krad' nakradené. Jestliže se tam půjde s agitací o diktatuře, s frázemi o brestlitevském míru atd., pak lidé, kteří mají proti nám námítky, zůstanou osamoceni a nebudou mít žádnou oporu. Proletariát a masy rolníků, zbídačených a nemajících žádnou naději na individuální hospodaření, budou na naší straně, protože velmi dobře vědí, že pouhou krádeží se Rusko zachránit nedá. Všichni to dobře víme a každý to všude kolem sebe vidí a cítí.

Tady postupujeme ve shodě s potřebami ekonomiky a se smýšlením pracujících. Když tedy deklasovaná inteligence z řad »levých komunistů« na nás svolává hromy a blesky, musíme si být jisti, že ať nám jakkoliv nadávají, je toto heslo socialistické revoluce jedině správné heslo, které musí pracující masy pochopit a využít k tomu, abychom socialistickou revoluci upevnili a dokončili. Této otázce se nebude možné vyhnout na žádné dělnické schůzi, budou vás s tímto dekretem, s touto otázkou pronásledovat. My si neděláme nároky na neomylnost, máme hodně špatných dekretů. Opravte je; máte různé časopisy a skupiny publicistů, řekněte, co je v dekretu o železnicích špatného; na poradě 4. dubna jsme vám navrhli, abyste to udělali, a dnes už je 29. dubna.^[37] Uběhlo dvacet pět dní a celá skupina skvělých publicistů mlčí, protože nemá co říct.

Víte, že náš dekret o železnicích^[30] přes všechny své chyby, které jsme ochotni opravit, vystihl pravou podsta-

tu toho, co je třeba, opírá se o tu většinu dělníků, která dodržuje nejpřísnější kázeň; tuto většinu je třeba sjednotit pravomocí jedné osoby, kterou sověty jmenují a sověty odvolávají a vyžadují od ní, aby bezvýhradně plnila úkoly v práci, během práce, v pracovním procesu, kdy je třeba, aby velkovýroba fungovala jako stroj, aby se zároveň tisíce lidí řídily jen jednou vůlí, aby se podřizovaly příkazu jednoho sovětského vedoucího. (Potlesk.) A připomínat v této souvislosti Napoleona a Julia Caesara znamená buď ztratit rozum, nebo se nenávratně ztratit mezi řádky tisku zámožných tříd, který nedělá nic jiného, než že nadává bolševikům. Dekret o železnicích, to je, soudružky a soudruzi, krok, který ukazuje, že jsme nastoupili správnou cestu, že jsme se vydali správným směrem. Ve svém projevu jsem vám sdělil, proč jsme tuto cestu nastoupili; v radě lidových komisařů jsme neuvažovali o Napoleoni »Velikém« a Juliu Caesarovi, ale stokrát jsme se zamýšleli nad tím, jak zlepšit železniční dopravu, a známe odezvu zdola; z četných jednání se železničářskými organizacemi víme, že proletáři jsou pro nás, že usilují o kázeň a očekávají pořádek, neboť vidí, že ve středním Rusku lidé hladovějí, ačkoli obilí máme, ale pro zmatek v dopravě je obtížné ho dovézt.

Jestliže však existují kolísající, zmatení lidé, lidé s maloburžoazními náladami, kteří se zalekli pravomoci jedné osoby, kteří propadají hysterii a nejdou s námi, ptáme se, proč je to tak. Snad proto, že existuje pravé křídlo, nebo proto, že se jich zmocnila hysterie — zejména levých eserů? To je tak zamotaná věc, že se v ní nikdo nevyzná, a abychom se zbytečně nepřeli, říkáme: Vezměte zásadní otázku a konkrétně k ní přistupujte.

Když se tu mluví o smíru s buržoazií, jak to dělá Karelin a Martov^[37], je to nesmysl. Připomenu vám z věrohodné brožury Kautského^[154], jak on si představoval život druhý den po sociální revoluci. Uvedu přibližně, co napsal: Organizátoři trastu nebudou moci sedět nečinně.

To psal člověk, který si uvědomuje, že zorganizovat desetimilióny lidí pro výrobu a rozdělování výrobků je velké umění! To jsme se neučili a nemáme kde se to učit, ale organizátoři trastu vědí, že bez toho socialismus nebude. Také my to musíme vědět. A proto jsou všechny řeči o smíru a dohodě s buržoazií pouhé žvanění. Nedokážete vyvrátit tezi Kautského, že velkovýrobu je třeba poznat ze zkušeností.

ŠEST TEZÍ O NEJBLIŽŠÍCH ÚKOLECH SOVĚTSKÉ MOCI¹¹⁵

1. Mezinárodní postavení Sovětské republiky je na nejvyšší obtížné a kritické, protože nejpodstatnější a nejzákladnější zájmy mezinárodního kapitálu a imperialismu ho nutí, aby se snažil nejen o vojenský nápor proti Rusku, ale i o dohodu o rozdělení Ruska a zardoušení sovětské moci.

Tyto snahy ochromuje nebo brzdí, ovšem jen částečně a jen na určitou, pravděpodobně krátkou dobu, pouze stupňující se imperialistické masakrování národů v západní Evropě a imperialistické soupeření mezi Japonskem a Amerikou na Dálném východě.

Sovětská republika proto musí nutně zvolit na jedné straně taktiku krajního vypětí všech sil, aby se země co nejrychleji hospodářsky povznesla, aby se zvýšila její obranyschopnost a aby vybudovala mohutnou socialistickou armádu; na druhé straně, v mezinárodní politice, je nezbytná taktika lavírování, ústupků a vyčkávání až do chvíle, kdy definitivně dozraje mezinárodní proletářská revoluce, která teď zraje v řadě vyspělých zemí rychleji než dříve.

2. Ve vnitřní politice se v současné době dostává na pořad dne v souladu s rezolucí celoruského sjezdu sovětu z 15. března 1918^[82] úkol organizační. Právě tento úkol tvoří vzhledem k nové, vyšší organizaci výroby a rozdělování výrobků na základě zespolečenštěné strojové (práce) velkovýroby hlavní obsah — a hlavní podmínku úplného vítězství — socialistické revoluce, která začala v Rusku 25. října 1917.

3. Z ryze politického hlediska je nyní podstatné to, že v hlavních a základních rysech byl splněn úkol přesvědčit pracující Ruska o správnosti programu socialistické revoluce a vydobýt Rusko od vykořisťovatelů pro pracující a že teď do popředí vystupuje stěžejní úkol, jak Rusko spravovat. Zorganizovat řádnou správu a důsledně realizovat ustanovení sovětské moci, to je naléhavý úkol sovětu a podmínka úplného vítězství sovětského typu státu, přičemž nestačí tento stát formálně nadekretovat, vytvořit a ustavit ve všech končinách země, je nezbytné jej také dobře prakticky zorganizovat a kontrolovat při pravidelné každodenní správě.

4. Z hlediska hospodářské výstavby socialismu je nyní podstatné to, že jsme při zavádění všelidové a všeobecné evidence a kontroly nad výrobou a rozdělováním výrobků i při zavádění proletářského řízení výroby značně zaočtali za bezprostředním vyvlastňováním vyvlastňovatelů — statkářů a kapitalistů. To je základní fakt určující naše úkoly.

Z tohoto faktu na jedné straně vyplývá, že boj proti buržoazii vstupuje do nové fáze, jejímž těžištěm se stává zavádění evidence a kontroly. Jedině tak mohou být proti kapitálu zajištěny všechny hospodářské vymoženosti a všechna opatření k znárodnění jednotlivých odvětví národního hospodářství, která jsme od října uskutečnili, jedině tak může být připraveno úspěšné dokončení boje proti buržoazii, tj. celkové upevnění socialismu.

Z uvedeného základního faktu na druhé straně vyplývá, proč musela sovětská moc udělat v určitých případech krok zpět nebo kompromis s buržoazními tendencemi. Takovým krokem zpět a ústupem od zásad Pařížské komuny bylo například poskytnutí vysokých platů četným buržoazním odborníkům. Takovým kompromisem byla dohoda s buržoazními družstvy o krocích a opatřeních k postupnému zapojování všeho obyvatelstva do družstev. Dokud se proletářské moci nepodaří dobře zorganizovat

zovat a upevnit všelidovou kontrolu a evidenci, budou takovéto kompromisy nevyhnutelné, je tedy naším úkolem nikterak lidu nezamlčovat jejich negativní rysy, nýbrž vynakládat všechny síly ke zlepšení evidence a kontroly jako jediného prostředku a cesty k úplnému odstranění všech podobných kompromisů. V této chvíli jsou kompromisy nezbytné, neboť jedině tak lze zajistit (když jsme se opozdili se zaváděním evidence a kontroly) pomalejší, ale i trvalejší postup vpřed. Až evidenci a kontrolu výroby a rozdělování výrobků zavedeme v plném rozsahu, nebudou takové kompromisy nutné.

5. Aktuální se stává zejména zvyšování pracovní kázně a produktivity práce. Kroky, které už v tomto směru podnikly zvláště odbory, musíme ze všech sil podpořit, upevnit a posílit. Patří sem například zavedení úkolové mzdy, využití mnohého z toho, co je vědecké a pokrokové v taylorismu, přizpůsobení mezd celkovým výsledkům práce továrny nebo provozním výsledkům železniční a vodní dopravy atd. Patří sem rovněž organizování soutěží mezi jednotlivými výrobními a spotřebními komunami, výběr organizátorů apod.

6. Diktatura proletariátu je při přechodu od kapitalismu k socialismu bezpodmínečně nutná a naše revoluce tuto pravdu plně potvrdila v praxi. Diktatura však předpokládá skutečně tvrdou a při potlačování vykořisťovatelů a výtržníků nemilosrdnou revoluční moc, ale naše moc je příliš měkká. Dosud není ani zdaleka dostatečně zajištěno podřízení se — a to bezvýhradné — při práci osobním příkazům sovětských vedoucích, diktátorů volených nebo jmenovaných sovětskými institucemi a vybavených diktátorskou pravomocí (jak to požaduje například dekret o železniční dopravě^[30]). Zde se projevuje vliv maloburžoazního živlu, síla návyků, snah a nálad drobných vlastníků, což je v zásadním rozporu s proletářskou ukázněností a socialismem. Všechno, co je v proletariátu uvědomělé, se musí zaměřit na boj proti tomuto maloburžoaznímu živ-

lu, který se projevuje nejen přímo (tím, že buržoazie a její nohsledi, tj. menševici, praví eserši apod., podporují jakékoli akce proti proletářské moci), ale i nepřímo (pomateným kolísáním, jímž se v hlavních politických otázkách vyznačuje jak maloburžoazní strana levých eserů, tak i směr »levých komunistů« v naší straně, který se snížil až k metodám maloburžoazní revolučnosti a napodobuje levé esery).

Železná kázeň a důsledně uskutečněná diktatura proletariátu proti maloburžoaznímu kolísání — to je obecné a shrnující heslo této chvíle.

*Napsáno mezi 29. dubnem
a 3. květnem 1918
Otištěno 9. května 1918
v listu Bědnota, č. 33*

*Podle textu druhého vydání brožury
N. Lenin, Očerednyje zadači
sovětskoj vlasti, vyd. VCIK 1918,
porovnaného s rukopisem*

DOPLNĚK K NÁVRHU
DEKRETU RADY
LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
O ODDĚLENÍ
PRO ZAJIŠTĚNÍ
OSEVNÍCH PLOCH¹¹⁶

Komisariátům zemědělství a zásobování se ukládá, aby přijaly mimořádná opatření, která by pomohla částečně dohnat osev jařin, rozšířit zelinářství a připravit osev ozimů jak na půdě rolníků, tak i organizováním státního výsevu.

Napsáno 2. května 1918

Ve zkráceném znění otištěno

10. května 1918 v listu

Izvěstija VCIK, č. 91

V plném znění poprvé otištěno

roku 1959 v knize

Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2

Podle rukopisu

ÚSTŘEDNÍMU VÝBORU KSR¹¹⁷

Žádám, aby na pořad jednání byla zařazena otázka vyloučení ze strany těch členů, kteří se jako soudci v procesu s úplatkáři (2. 5. 1918) omezili na to, že je odsoudili pouze k půlročnímu trestu vězení, ačkoli jim byly úplatky dokázány a obžalovaní se k nim sami přiznali.

Vynášet tak směšně mírné rozsudky a nízké tresty místo toho, aby byli úplatkáři zastřeleni, je pro komunistu a revolucionáře *hanebné* jednání. Takové soudruhy je třeba *stíhat* soudem veřejného mínění a *vylučovat* je ze strany, protože jejich místo je vedle Kerenských a Martovů, a ne vedle komunistických revolucionářů.

4. 5. 1918

Lenin

Poprvé otištěno roku 1933

v publikaci Leninskij sbornik XXI

Podle rukopisu

O »LEVÉM« DĚTINSTVÍ
A MALOBURŽOAZNOSTI

Otištěno 9., 10. a 11. května 1918

v Pravdě, č. 88, 89 a 90

Podepsán N. Lenin

Podle textu brožury

N. Lenin, Glavnaja zadača našich dněj,

Moskva, vyd. Priboj 1918,

porovnaného s textem listu a brožury

*N. Lenin (V. I. Uljanov), Staryje stat'ji
na blizkije k novym temy, Moskva 1922*

Skutečnost, že malá skupina »levých komunistů« vydala vlastní časopis *Kommunist* (č. 1, 20. dubna 1918) a vlastní »teze«^[136], je skvělým potvrzením toho, co jsem řekl v brožuře o nejbližších úkolech sovětské moci.* Přát si přesvědčivějšího potvrzení — v politické literatuře — nesmírné naivity oné obrany maloburžoazní nezávanosti, která se někdy skrývá pod »levě« zabarvenými hesly, by snad ani nebylo možné. Zabývat se úvahami »levých komunistů« bude prospěšné a nezbytné, neboť jsou pro nynější situaci charakteristické; neobyčejně zřetelně objasňují ze záporné stránky »podstatu« této situace; jsou poučné, protože jde o nejlepší z lidí, kteří situaci nepochopili, ale kteří svými vědomostmi a oddaností nesrovnatelně převyšují *tuctové* představitele stejné chyby, totiž levé esery.

I

Skupina »levých komunistů« jako politická veličina — nebo jako veličina, která si na politickou úlohu dělá nárok — nám předložila své »teze o současné situaci«. Vyložit souvisle a uceleně základy svých názorů a své taktiky je dobrý marxistický zvyk. A tento dobrý marxistický zvyk pomohl odhalit chybu našich »levých«, protože už sám pokus argumentovat — a ne deklamovat — dokazuje neudržitelnost argumentace.

* Viz tento svazek, s. 187—229. *Red.*

Nápadná je především spousta náznaků, narážek a vytáček týkajících se staré otázky, zda bylo správné uzavřít brestlitevský mír. »Leví« se neodvážili položit tuto otázku přímo a komicky se kroučí, kupí jeden důvod na druhý, vyhrabávají argumenty, shledávají všelijaká ta »na jedné straně« a »na druhé straně«, myšlenkově přeskakují z jedné věci na druhou a nechtějí přitom vidět, jak potírají samy sebe. »Leví« pečlivě uvádějí číslo, že na sjezdu strany bylo 12 hlasů proti míru a 28 pro mír, ale o tom, že z mnoha set hlasů na schůzi bolševické frakce sjezdu sovětů dostali méně než desetinu, skromně mlčí. Rozvíjejí »teorii«, že mír prosazovali »unavení a deklasovaní« a proti míru »byli dělníci a rolníci z jižních oblastí, které jsou hospodářsky čilejší a jsou lépe zabezpečeny obilím . . .«. Cožpak to není k smíchu? O hlasování celoukrajinského sjezdu sovětů pro mír tu není ani zmínka, o sociálním a třídním charakteru typicky maloburžoazního a deklasovaného politického konglomerátu v Rusku, který byl proti míru (o straně levých eserů), tu není ani slovo. Je to ryze dětinský způsob směšným, zdánlivě »vědeckým« výkladem zastírat svůj krach, zastírat fakta, jejichž prostý výčet by ukázal, že právě deklasované, intelektuálské stranické špičky a nejvyšší kruhy napadaly mír hesly maloburžoazního revolučního frazérství a že mír prosadily právě *masa* dělníků a vykořisťovaných rolníků.

Přes všechna uvedená prohlášení a vytáčky »levých«, pokud jde o otázku války a míru, si přece jen razí cestu prostá a jasná pravda. »Uzavření míru«, jsou nuceni uznat autoři tezí, »prozatím oslabilo pokusy imperialistů dosáhnout mezinárodní úmluvy« (»leví« to vyložili nepřesně, ale nepřesnostmi se tu zabývat nemůžeme). »Uzavřením míru se už zostřil konflikt mezi imperialistickými mocnostmi.«

To je fakt. A právě to má *rozhodující* význam. Právě proto byli odpůrci uzavření míru objektivně loutkou v rukou imperialistů, sedli jim na lep. Neboť dokud ne-

propukne mezinárodní socialistická revoluce v několika zemích, tak silná, aby mohla nad *mezinárodním imperialismem* zvítězit, do té doby je přímo povinností socialistů, kteří zvítězili v jedné (zvláště zaostalé) zemi, *nepouštět se* do boje s imperialistickými obry, snažit se vyhnout boji a vyčkat, až vzájemný konflikt imperialisty *ještě víc* oslabí a ještě víc přiblíží revoluci v jiných zemích. Tuto elementární pravdu naši »leví« nepochopili v lednu, v únoru ani v březnu a bojí se ji otevřeně přiznat i dnes; tato pravda si však rází cestu přes všechny jejich zmatené výroky: »na jedné straně nelze nepřiznat, na druhé straně je třeba přiznat«^[127].

»Během letošního jara a léta,« píšou »leví« ve svých tezích, »se musí začít imperialistická soustava hroutit; toto zhroutení se může oddálit jen v případě, že by v nynější fázi války zvítězil německý imperialismus, ale pak se projeví v mnohem vyhraněnějších formách.«

V uvedeném případě je formulace přes všechno předstírání vědeckosti ještě dětinštější a nepřesnější. Děti »chápou« vědu tak, jako by byla schopná přesně určit, v kterém roce, na jaře, v létě nebo na podzim či v zimě se něco »musí« »začít hroutit«^[128].

Jsou to směšné pokusy zjistit, co se zjistit nedá. Ani jeden seriózní politik nikdy neřekne, *kdy* »se musí začít« »soustava« tak či onak hroutit (tím spíš, že *soustava* se už začala hroutit a že jde o to, kdy nastane revoluční výbuch v *jednotlivých* zemích). Přes tuto dětinskou bezradnost formulace si však rází cestu nesporná pravda, totiž že dnes, měsíc po začátku »oddechu«, který nastal uzavřením míru, jsme k revolučním výbuchům v jiných, vyspělejších zemích *blíže*, než jsme byli před jedním nebo půldruhým měsícem.

Co z toho vyplývá?

Z toho vyplývá, že plnou pravdu měli — a dějiny to potvrdily — stoupenci míru^[66], když milovníkům efektů vykládali, že je třeba umět odhadnout poměr sil, a *ne pomáhat* imperialistům tím, že se jim usnadňuje boj proti

socialismu, když je socialismus ještě slabý a když jsou vyhlídky boje pro socialismus zjevně *nepříznivé*.

O poměru sil, o nutnosti respektovat poměr sil však naši »leví« komunisté, kteří si také rádi říkají »proletářští« komunisté, protože je v nich zvlášť málo proletářského, zato zvlášť hodně maloburžoazního, o tom nedovedou přemýšlet. V tom je jádro marxismu a marxistické taktiky, jenže »leví komunisté« přecházejí »jádro« »honosnými« frázemi, jako je například tato:

»Je objektivním faktem politické situace, že v masách zapustila kořeny pasívní „psychologie míru“ . . .«^[54]

To už je přímo perla! Po třech letech nejstrašlivější a nejreakčnější války má lid možnost díky sovětské moci a její správné taktice, která se neutápí ve frázích, trošičku, docela maličko, ne natrvalo a zdaleka ne úplně si oddechnout, ale »leví« rádoby intelektuálové s okázalostí do sebe zamilovaného Narcise hlubokomyslně prohlašují: »V masách (???) zapustila kořeny (!!!) pasívní (!!!???) psychologie míru.« Neměl jsem snad pravdu, když jsem na sjezdu strany řekl, že list nebo časopis »levých« by se neměl nazývat *Kommunist*, ale Šljachtič [Šlechtic]?*

Cožpak může komunista, který alespoň trochu chápe životní podmínky a psychologii vykořisťovaných pracujících mas, sklouzávat na stanovisko typického intelektuála, deklasovaného maloburžoy s mentalitou panského synka nebo šlechtice, na stanovisko, podle něhož se »psychologie míru« prohlašuje za »pasívní«, ale mávání papírovým mečem se považuje za »aktivní«? Vždyť to opravdu není nic jiného než mávání papírovým mečem, když naši »leví« ignorují všeobecně známý a válkou na Ukrajině znovu potvrzený fakt, že národy ztýrané tříletým vyvražďováním nemohou bojovat bez oddechu, že válka, jestliže není síla zorganizovat ji v celonárodním měřit-

* Viz tento svazek, s. 45. *Red.*

ku, šíří všude psychologii rozvratu drobného vlastnictví, a ne proletářské železné kázně. Na každé stránce časopisu *Kommunist* zjišťujeme, že naši »leví« nemají o proletářské železné kázni a o výchově k této kázni žádný pojem a že jsou celem v zajetí psychologie deklasovaného maloburžoazního intelektuála.

II

Nejsou však fráze »levých« o válce pouhý dětinský zápal, obracející se nadto k minulosti a nemající proto žádný politický význam? Takto někteří lidé obhajují naše »levé«. To je ovšem nesprávné. Kdo si dělá nárok na politické vedení, musí umět *promýšlet* politické úkoly, a protože to naši »leví« nedovedou, stávají se z nich zcela bezcharakterní hlasatelé kolísání, které má objektivně jen jeden význam: svým kolísáním *pomáhají* »leví« imperialistům provokovat Ruskou sovětskou republiku do boje, který by byl pro ni zjevně nevýhodný, *pomáhají* imperialistům lákat nás do pastí. Poslechněte si to:

»Dělnická revoluce v Rusku se nemůže „zachránit“, jestliže opustí mezinárodní revoluční cestu, jestliže se bude neustále vyhýbat boji, ustupovat před náporům mezinárodního kapitálu a dělat ústupky „domácímu kapitálu“.

Z tohoto hlediska je nezbytné uplatňovat rozhodnou třídní mezinárodní politiku sjednocující mezinárodní revoluční propagandu slovem a skutkem a upevňovat organické spojení s mezinárodním socialismem (a ne s mezinárodní buržoazií) . . .«^[54]

O exkurzech do oblasti vnitřní politiky, které tu vidíme, pojednáme na jiném místě. Podívejte se však na tu záplavu frází — zároveň s ostýchavostí v praxi — v oblasti zahraniční politiky. Jaká taktika je *závažná* pro každého, kdo nechce být nástrojem imperialistické provokace a lézt v *této* chvíli do pastí? Na tuto otázku musí každý politik odpovědět jasně a přímo. Jak odpověděla naše

strana, je známo: v *této chvíli ustupovat*, vyhýbat se boji. Naši »leví« si netroufají říct opak a strílejí do vzduchu: »rozhodná třídní mezinárodní politika«!!

To je klamání mas. Jestliže chcete teď bojovat, řekněte to přímo. Jestliže nechcete teď *ustupovat*, řekněte to přímo. Jinak jste — podle své objektivní úlohy — nástrojem imperialistické provokace. Vaše subjektivní »mentalita« je mentalitou zdivočelého maloburžoy, který se nadouvá a chvástá, ale velmi dobře cítí, že proletář *má pravdu*, když ustupuje a snaží se ustupovat organizovaně; proletář má pravdu, když se domnívá, že dokud nemáme dost sil, musíme ustupovat (před západním i východním imperialismem) třeba až na Ural, neboť to je *jediná* vyhlídka na výhru v době, kdy na Západě dozrává revoluce, revoluce, která »nemusí« (navzdory žvástům »levých«) začít »na jaře nebo v létě«, ale která se *měsíc od měsíce* přibližuje a je pravděpodobnější.

»Leví« nemají »vlastní« politiku, *netroufají si* prohlásit, že ústup je *ted'* zbytečný. Kroutí se a vytácejí, hrají si se slovy, zaměňují tezi vyhýbat se boji v *této chvíli* tezí »neustále« se vyhýbat boji. Vypouštějí mýdlové bubliny: »Mezinárodní revoluční propaganda skutkem«!! Co to znamená?

Může to znamenat jen jednu ze dvou možností: buď je to nozdrevovština*, nebo je to útočná válka s cílem svrhnout mezinárodní imperialismus. Takový nesmysl není možné vyslovit otevřeně, a proto se musí »leví« komunisté zachraňovat před výsměchem každého uvědomělého proletáře halasnými a jalovými frázemi: snad si nepozorný čtenář ani nevšimne, co to vlastně znamená »mezinárodní revoluční propaganda skutkem«.

Ohánět se halasnými frázemi je vlastnost deklasované maloburžoazní inteligence. Organizování proletáři-ko-

* Záliba vymýšlet si a vyvolávat skandály. Podle Nozdreva, postavy z Gogolova románu *Mrtvé duše*. *Čes. red.*

munisté budou za tuto »manýru« každého trestat přinejmenším posměchem nebo sesazením z jakékoli odpovědné funkce. Masám je třeba říkat trpkou pravdu prostě, jasně a přímo: je možné, a dokonce pravděpodobné, že militaristická strana v Německu ještě jednou zvítězí (v tom smyslu, že na nás okamžitě zaútočí) a že Německo spolu s Japonskem si nás budou na základě oficiální nebo tiché dohody dělit a rdousit nás. Naše taktika, pokud nechceme poslouchat křiklouny, je vyčkávat, oddalovat boj, vyhýbat se mu, ustupovat. Jestliže se zbavíme křiklounů a »vzchopíme se« tím, že zavedeme skutečně železnou, skutečně proletářskou a skutečně komunistickou kázeň, máme reálnou vyhlídku získat mnoho měsíců. A potom, i kdybychom ustupovali (v nejhorším případě) dokonce až na Ural, *usnadníme* našemu spojenci (mezinárodnímu proletariátu), aby nám mohl přijít na pomoc, aby mohl »urazit« (jak říkají sportovci) vzdálenost mezi začátkem revolučních výbuchů a vlastní revolucí.

Taková a jen taková taktika skutečně upevňuje spojení jednoho, dočasně izolovaného oddílu mezinárodního socialismu, s ostatními oddíly, jenže z vašich argumentů, moji milí »leví komunisté«, vyplývá po pravdě řečeno jen »upevnění organického spojení« jedné halasné fráze s druhou. To je špatné »organické spojení«!

Já vám, moji milí, vysvětlím, proč jste dospěli k tak smutným koncům: vy totiž hesla revoluce spíše biflujete a učíte se je nazpaměť, než abyste je promýšleli. Proto dáváte slova »obrana socialistické vlasti« do uvozovek, které pravděpodobně mají označovat vaši snahu o ironii, ale ve skutečnosti dokazují jen zmatek v hlavě. Zvykli jste si považovat »obranářství« za cosi hanebného a odporného, naučili jste se to nazpaměť, nabiflovali jste to a tak horlivě jste to z paměti opakovali, že někteří z vás dospěli k nesmyslnému tvrzení, že obrana vlasti je v *epoše* imperialismu nepřípustná (ve skutečnosti je nepřípustná pouze v imperialistické, reakční válce vedené buržoazií). Ale

vy jste nepromysleli, proč a kdy je »obranářství« hanebné.

Uznávat obranu vlasti znamená uznávat, že válka je oprávněná a spravedlivá. Z jakého hlediska je oprávněná a spravedlivá? Pouze z hlediska socialistického proletariátu a jeho boje za své vlastní osvobození, jiné hledisko neuznáváme. Jestliže válku vede třída vykořisťovatelů proto, aby upevnila svou nadvládu jako třídy, je to zločinná válka a v *takové* válce je »obranářství« hanebnost a zrada socialismu. Jestliže válku vede proletariát, který porazil ve vlastní zemi buržoazii, a jestliže ji vede proto, aby upevnil a rozvinul socialismus, je to válka oprávněná a »svatá«.

My jsme po 25. říjnu 1917 obranáři. Řekl jsem to nejdnou naprosto jasně a vy si netroufáte to popírat. Právě proto, aby »se upevnilo spojení« s mezinárodním socialismem, je *nezbytné* bránit *socialistickou* vlast. Ten, kdo by se lehkomyšlně stavěl k obraně země, v níž už zvítězil proletariát, by spojení s mezinárodním socialismem rozbíjel. Když jsme byli představiteli utlačované třídy, nebrali jsme obranu vlasti v imperialistické válce na lehkou váhu, nýbrž jsme takovou obranu zásadně odmítali. Když jsme se stali představiteli vládnoucí třídy, která začala budovat socialismus, požadujeme ode všech *zodpovědný* postoj k obraně vlasti. Stavět se zodpovědně k obraně země znamená řádně se připravovat a důkladně zvážit poměr sil. Je-li sil vyloženě málo, je nejdůležitějším prostředkem obrany *ústup hluboko do vnitrozemí* (kdo by v tom viděl formuli vztahující se jen na tento případ, může si u starého Clausewitze^[147], jednoho z významných autorů píšících o válce, přečíst, jaké poučení o tom poskytují dějiny). Avšak u »levých komunistů« není ani náznak toho, že by pochopili význam poměru sil.

Když jsme byli zásadními odpůrci obranářství, měli jsme právo vysmívat se těm, kdo chtěli »uchránit« svou vlast prý v zájmu socialismu. Když jsme získali právo být

proletářskými obraněři, celé pojetí otázky se od základu mění. Naší povinností je co nejopatrněji odhadnout síly, co nejdůkladněji zvážit, stačí-li náš spojenec (mezinárodní proletariát) přijít na pomoc. V zájmu kapitálu je rozdrtit nepřítel (revoluční proletariát) po částech, dokud se ještě nespojili (v praxi, tj. zahájením revoluce) dělníci všech zemí. V našem zájmu je udělat všechno, co je vůbec možné, využít i tu nejmenší možnost, abychom oddělili rozhodující bitvu až do chvíle (nebo »až do doby po« této chvíli), kdy se revoluční oddíly spojí v jednu velkou mezinárodní armádu.

III

Přecházím k trampotám našich »levých komunistů« v oblasti vnitřní politiky. Stěží by někdo mohl číst s vážnou tváří takovéto fráze v tezích o *současné* situaci:

»Plánovité využívání výrobních prostředků, které zůstaly neporušeny, je myslitelné pouze tehdy, budou-li co nejrozhodněji zespolečenštěny . . .« »nikoli kapitulace před buržoazií a jejími maloburžoazními přísluhovači z řad inteligence, nýbrž doražení buržoazie a definitivní potření sabotáží . . .«

Milí »leví komunisté«, kolik je v nich rozhodnosti . . . ale jak málo uvažují! Co to znamená »co nejrozhodněji zespolečenštit«?

Člověk může být rozhodný nebo nerozhodný v otázce nacionalizace nebo konfiskace. Jenže vtíp je právě v tom, že ani sebevětší »rozhodnost« na světě nestačí k tomu, aby bylo možné přejít *od* nacionalizace a konfiskace *k* zespolečenšťování. Celé neštěstí našich »levých« je právě v tom, že z tohoto jejich dětinského, naivního spojení slov »co nejrozhodněji zespolečenštit« vychází najevo, že vůbec nepochopili podstatu věci, podstatu »současné« situace. Právě v tom spočívají trampoty »levých«, že přehlédli samu podstatu »současné situace« — přechodu od

konfiskací (při nichž je nejdůležitější vlastností politika rozhodnost) k zespolečenšťování (které vyžaduje od revolucionáře *jinou* vlastnost).

Za současné situace bylo včera hlavním úkolem co nejrozhodněji znárodňovat, konfiskovat, drtit a rozdrtit buržoazii a potírat sabotáže. Dnes mohou jen slepí nevidět, že jsme toho mnohem víc znárodnili, zkonfiskovali, zlikvidovali a potřeli, než jsme stačili zaevidovat. Přitom se zespolečenštění liší od prosté konfiskace právě tím, že ke konfiskaci stačí pouhá »rozhodnost«, že se obejde bez schopnosti správně evidovat a správně rozdělovat, *kdežto zespolečenštění se bez takovéto schopnosti uskutečnit nedá.*

Měli jsme historickou zásluhu na tom, že jsme byli včera (a budeme i zítra) rozhodní při konfiskacích, při likvidaci buržoazie a potírání sabotáží. Psát však o tom dnes v »tezích o současné situaci« znamená vracet se do minulosti a nepochopit přechod k budoucnosti.

»Definitivní potření sabotáží . . .« To si našli úkol! Sabotéři jsou přece u nás naprosto dostatečně »potřeni«. Chybí nám něco docela, docela jiného: *udělat přehled*, kam umístit sabotéry a které, jak zorganizovat *vlastní* síly, aby dejme tomu jeden sovětský vedoucí pracovník nebo kontrolor dohlížel na sto sabotérů, kteří k nám přicházejí pracovat. Ohánět se za takovéto situace frázemi »co nejrozhodněji zespolečenštit«, »rozdrtit« a »definitivně potřit« znamená střílet vedle. Pro maloburžoazního revolucionáře je charakteristické nevidět, že v zájmu socialismu nestačí drtit, potírat apod., to stačí pro drobného vlastníka, který se rozzuřil na velkého vlastníka, ale proletářský revolucionář by se takového omylu nikdy nedopustil.

Jestliže citovaná slova vyvolávají úsměv, pak objev »levých komunistů«, že prý vzhledem k »bolševické pravé úchylce« hrozí Sovětské republice »evoluce směrem ke státnímu kapitalismu«, vyvolává přímo homérský smích. To nás tedy skutečně »postrašili«! A s jakým zápletem

opakují »leví komunisté« tento strašlivý objev v tezích a v člancích . . .

Neuvážili ovšem, že vzhledem k dnešní situaci v naší Sovětské republice by byl státní kapitalismus *krokem vpřed*. Kdyby byl u nás asi tak za půl roku zaveden státní kapitalismus, byl by to obrovský úspěch a nejspolehlivější záruka toho, že do roka se u nás jednou provždy upevní socialismus a stane se nepřemožitelným.

Dovedu si představit, s jakým ušlechtilým rozhořčením »leví komunisté« tato slova odmítnou a s jakou »zdrucující kritikou« »bolševické pravé úchyly« vystoupí před dělníky. Jakže? V Sovětské *socialistické* republice by byl přechod ke státnímu *kapitalismu* krokem vpřed . . .? Není to zrada socialismu?

Právě v tom je základ *ekonomické* chyby »levých komunistů«. A proto právě tento bod musíme rozebrat podrobněji.

Za prvé »leví komunisté« nepochopili, jaký vlastně je tento *přechod* od kapitalismu k socialismu, že máme právo a důvod nazývat se Socialistickou republikou sovětů.

Za druhé »leví komunisté« prozrazují svou maloburžoaznost právě tím, že *nepovažují* maloburžoazní živel za *hlavního* nepřítele socialismu u nás.

Za třetí tím, že straší »státním kapitalismem«, dokazují, že nechápou ekonomickou odlišnost sovětského státu od buržoazního.

Proberme všechny tyto tři okolnosti.

Dosud se tuším nenašel takový člověk zabývající se ekonomikou Ruska, který by popíral, že tato ekonomika má přechodný ráz. Žádný komunista myslím nepopíral ani to, že název Socialistická sovětská republika je výrazem odhodlání sovětské moci uskutečnit přechod k socialismu, což vůbec neznamená, že by se nové ekonomické poměry uznávaly za socialistické.

Co však znamená slovo přechod? Neznamená snad, jestliže ho použijeme pro ekonomiku, že v dané soustavě

jsou prvky, zrnka a kousky *jak* kapitalismu, *tak* socialismu? Každý uzná, že tomu tak je, ale ne každý, kdo to uznává, uvažuje také o tom, jaké vlastně jsou prvky různých sociálně ekonomických forem, které dnes v Rusku přežívají. A v tom je celý problém.

Vyjmenujme tyto prvky:

1. patriarchální, tj. do značné míry naturální rolnické hospodářství;
2. zbožní malovýroba (sem spadá většina rolníků prodávajících obilí);
3. soukromohospodářský kapitalismus;
4. státní kapitalismus;
5. socialismus.

Rusko je tak velké a je v něm taková rozmanitost, že se v něm všechny tyto rozdílné typy sociálně ekonomických vztahů prolínají. Právě to vytváří svéráznou situaci.

Vzniká otázka, které z těchto prvků vlastně převažují? Je jasné, že v malorolnické zemi převažuje a musí převažovat maloburžoazní živel; většinu, a to obrovskou většinu zemědělců tvoří drobní výrobci zboží. Meze našeho státního kapitalismu (obilní monopol, podnikatelé a obchodníci podléhající kontrole, buržoazní družstevníci) porušují hned zde a hned jinde *spekulanti* a nejvíc se spekuluje s *obilím*.

Nejdůležitější boj probíhá právě v této oblasti. Kdo a proti komu tu bojuje, používáme-li termínů ekonomických kategorií, jako je »státní kapitalismus«? Snad 4. a 5. prvek v pořadí, v jakém jsem je teď uvedl? Ovšemže ne. Proti socialismu tady nevede boj státní kapitalismus, to maloburžoazie plus soukromohospodářský kapitalismus bojují společně, svorně jak proti státnímu kapitalismu, tak proti socialismu. Maloburžoazie se bouří proti *jakémukoli* zasahování státu, proti evidenci a kontrole ze strany státního kapitalismu i státního socialismu. To je zcela nezvratný fakt dnešní reality, v jehož nepochopení tkví kořeny ekonomické chyby »levých komunistů«. Naším

úhlavním »vnitřním« nepřítelem, nepřítelem ekonomických opatření sovětské vlády je spekulant, šmelinařící obchodník a sabotér monopolu. Jestliže se před 125 lety ještě dalo francouzským maloburžoům, nejzanícenějším a nejupřímnějším revolucionářům, prominout, že se snažili přemoci spekulanty popravami několika »vybraných« jednotlivců a halasnými deklaracemi, pak dnes čistě řečnický přístup k této věci, patrný u nějakých levých eserů, vzbuzuje v každém uvědomělém revolucionáři jen odpor nebo opovržení. Velmi dobře víme, že ekonomickým základem spekulace je v Rusku zvláště početná vrstva drobných vlastníků a soukromohospodářský kapitalismus, který má *v každém* maloburžoovi svého agenta. Víme, že tato maloburžoazní hydra uchvacuje milióny svých chapadel hned zde a hned jinde určité mezivrstvy dělníků a že *místo státního monopolu* proniká do všech pórů našeho sociálně ekonomického organismu spekulace.

Kdo to nevidí, ten právě touto svou slepotou prozrazuje, že je v zajetí maloburžoazních předsudků. Právě takoví jsou naši »leví komunisté«, kteří jsou slovy (a ovšem podle svého nejupřímnějšího přesvědčení) nemilosrdnými nepřáteli maloburžoazie, ale ve skutečnosti jí jen pomáhají, slouží a tlumočí její hledisko, když — *v dubnu 1918!!* — bojují proti . . . »státnímu kapitalismu«! To ale střelili vedle!

Maloburžca má nějaké ty peníze, několik tisíc, které za války »pocitivě« a častěji nepocitivě nahromadil. Tak vypadá ekonomický typ charakteristický jako základ spekulace a soukromohospodářského kapitalismu. Peníze jsou poukázkou na společenské bohatství, a proto mnohamiliónová vrstva drobných vlastníků tuto poukázku pevně drží a schovává ji před »státem«, protože v žádný socialismus ani komunismus nevěří a proletářskou bouři »přečkává«. Bud' tohoto maloburžou podřídíme *své* kontrole a evidenci (to dokážeme, jestliže zorganizujeme vesnickou chudinu, tj. většinu obyvatelstva, neboli poloproletářů kolem

uvědomělého proletářského předvoje), nebo tento maloburžoa nutně a neodvratně svrhne naši, dělnickou moc, tak jako svrhávali revoluci Napoleonové a Cavaignakové, kteří vyrůstají z drobného vlastnictví. Tak je to. Jedině leví eseři tuto prostou a jasnou pravdu nevidí pro fráze o »pracujícím« rolnictvu, ale kdo vlastně bere vážně levé esery utopené ve frázích?

Maloburžoa, schovávající své tisíce, je nepřitelem státního kapitalismu a rád by tyto tisíce realizoval jedině pro sebe, proti vesnické chudině, přes veškerou celostátní kontrolu, a dohromady tvoří tyto tisíce mnohamiliardovou základnu spekulace, která maří naši socialistickou výstavbu. Dejme tomu, že určitý počet dělníků vyrobí za několik dní sumu hodnot, kterou vyjádříme číslem 1000. Připusťme, že z této sumy dvě stovky přicházejí u nás nazmar vinou drobné spekulace, všemožného rozkrádání a toho, že drobní vlastníci »obcházejí« dekrety a nařízení sovětské moci. Každý uvědomělý dělník řekne: Kdybych mohl dát tři sta z tisíce, aby byl zaveden lepší pořádek a organizace, rád bych dal tři sta místo dvou set, protože za sovětské moci bude potom velmi snadné snížit tuto »daň« řekněme na sto nebo na padesát, jakmile bude zaveden pořádek a organizace, jakmile bude drobným vlastníkům definitivně znemožněno mařit jakýkoli státní monopol.

Tímto jednoduchým číselným příkladem — který jsme pro srozumitelnost úmyslně velmi zjednodušili — se dá vysvětlit nynější *vztah* mezi státním kapitalismem a socialismem. Dělníci mají moc ve státě, mají právně absolutní možnost »vzít si« celý tisíc, tj. nevydat ani kopějku na jiné než socialistické účely. Tato možnost, opírající se o faktický přechod moci do rukou dělníků, je prvkem socialismu.

Malovlastnický a soukromokapitalistický živel však mnoha způsoby porušuje právní stav, potají spekuluje a maří uplatňování dekretů sovětské moci. Státní kapitalismus by byl obrovským krokem vpřed, *i kdybychom*

(úmyslně jsem zvolil takový číselný příklad, abych to zřetelně ukázal) zaplatili *víc* než teď, protože se vyplatí zaplatit »za učení«, protože to prospěje dělníkům, protože vítězství nad nepořádkem, hospodářským rozvratem a nekázní je ze všeho nejdůležitější, protože pokračovat v anarchii jako produktu drobného vlastnictví je největší a nejzávažnější nebezpečí, které nás (jestliže ho nepřekonáme) *nutně* přivede do záhuby, kdežto větší daň státnímu kapitalismu nás nejen nezahubí, nýbrž nás nejspolehlivěji dovede k socialismu. Dělnická třída, která se naučila, jak ubránit státní zřízení před anarchičností drobných vlastníků, která se naučila, jak v celostátním měřítku zorganizovat velkovýrobu podle zásad státního kapitalismu, pak bude mít — promiňte mi ten výraz — všechny trumfy v rukou, takže upevnění socialismu bude zajištěno.

Státní kapitalismus stojí *ekonomicky* nepoměrně výš než naše dnešní ekonomika, to za prvé.

A za druhé, pro sovětskou moc v něm není nic nebezpečného, protože sovětský stát je stát, v němž mají moc zajištěnu dělníci a vesnická chudina. »Leví komunisté« tyto nesporné pravdy nepochopili a nikdy je samozřejmě nepochopí ani »leví eseři«, protože si nedokážou srovnat v hlavě vůbec žádné myšlenky z politické ekonomie, každý marxista je však bude *muset* uznat. Nemá cenu přít se s levým eserem, na toho stačí ukázat prstem jako na »odstrašující příklad« žvanila, ale s »levým komunistou« se přít *musíme*, protože tady se dopouštějí chyby marxisté a rozbor jejich chyby pomůže *dělnické třídě* najít správnou cestu.

IV

Abychom sledovanou otázku ještě lépe objasnili, uvedeme především co nejkonkrétnější příklad státního kapita-

lismu. Všichni vědí, že je to Německo. Tam vidíme »poslední slovo« moderní techniky kapitalistické velkovýroby a plánovité organizace, *podřízené junkersko-buržoaznímu imperialismu*. Když vypustíte podtržená slova a dosadíte za *stát* vojenský, junkerský, buržoazní a imperialistický *zase stát*, ale stát jiného sociálního typu, jiného třídního obsahu, stát *sovětský*, tj. proletářský, vyjde vám *celý* souhrn podmínek, za nichž vzniká socialismus.

Socialismus není myslitelný bez techniky kapitalistické velkovýroby, techniky jako produktu nejnovějších poznatků současné vědy, bez plánovité státní organizace, která vede desítky miliónů lidí k důslednému dodržování jednotné normy při výrobě a rozdělování výrobků. O tom jsme my marxisté vždycky mluvili a lidé, kteří *dokonce ani* tohle nepochopili (anarchisté a dobrá polovina levých eserů), nestojí za to, abychom s nimi diskutovali třeba jen pár minut.

Socialismus není rovněž myslitelný bez nadvlády proletariátu ve státě: to je také všeobecně známá pravda. A dějiny (od nichž nikdo, snad kromě největších menševických zabeďněnců, nečekal, že by hladce, klidně, snadno a jednoduše dospěly k »úplnému« socialismu) se vyvíjely tak svérázně, že v roce 1918 *vyprodukovaly* dvě oddělené poloviny socialismu, jednu vedle druhé, jako dvě budoucí kuřátka v jedné skořápce mezinárodního imperialismu. Německo a Rusko v roce 1918 velmi názorně předvedly, jak se materiálně uskutečňují ekonomické, výrobní, sociální a hospodářské podmínky socialismu na jedné straně a jeho politické podmínky na straně druhé.

Vítězná proletářská revoluce v Německu by naráz a neuvěřitelně snadno rozbila každou skořápku imperialismu (která je bohužel z nejlepší oceli, a proto ji nemůže *kdejaké . . .* kuře proklovnout), a určitě by bez obtíží nebo jen s nepatrnými obtížemi — jestliže ovšem měřítkem »obtížnosti« je světodějný proces, a ne její šosácky kroužkařské pojetí — vedla k vítězství světového socialismu.

Dokud v Německu ještě revoluce otálí se »vzplanutím«, je našim úkolem učít se státnímu kapitalismu od Němců, *všemožně se snažit* jej přejímat, nezdráhat se použít *diktátorské* metody k tomu, abychom jej přejímali ještě rychleji, než přejímal vymoženosti Západu pro barbarské Rusko Petr, který se nezastavoval před barbarskými prostředky boje proti barbarství. Pokud jsou mezi anarchisty a levými esery lidé (bezděčně jsem si vzpomněl na projev Karelina a Geho v ústředním výkonném výboru^[37]), kteří dokážou jako Narcis rozjímat, že prý se pro nás revolucionáře nesluší »učít se« od německého imperialismu, pak je třeba říct: Revoluce, která by brala takové lidi vážně, by neodvratně (a po zásluze) zahynula.^[46]

V Rusku dnes převládá právě maloburžoazní kapitalismus, od něhož vede *stejná cesta jak* ke státní kapitalistické velkovýrobě, *tak* k socialismu, *cesta přes jednu jedinou* mezistanici a ta se nazývá »evidence a kontrola nad výrobou a rozdělováním výrobků veškerým lidem«. Kdo to nechápe, ten dělá neodpustitelnou ekonomickou chybu, protože buď nezná skutečná fakta, nevidí to, co je, nedovede se podívat pravdě do očí, nebo se omezuje na to, že abstraktně staví »kapitalismus« proti »socialismu« a nezamýšlí se nad konkrétními formami a stupni toho přechodu, k němuž dnes u nás dochází. Mimochodem je třeba říct, že je to tatáž teoretická chyba, která zavedla na sceně nejlepší lidi z okruhu listů Novaja žizň a Vperjod: ti horší a průměrní z tohoto okruhu jsou pro svou omezenost a bezcharakternost ve vleku buržoazie, jsou buržoazií zstrašeni; ti nejlepší nepochopili, že učitelé socialismu nadarmo nemluvili o celém období přechodu od kapitalismu k socialismu^[91] a zbytečně nezdůrazňovali, že nová společnost zakusí »dlouhé porodní bolesti«, přičemž tato nová společnost je zase abstrakce, která se může stát realitou jen po mnoha různých, nedokonalých konkrétních pokusech vytvořit ten či onen socialistický stát.

Právě proto, že dnešní hospodářská situace v Rusku

nedovoluje, abychom šli kupředu, dokud neprojdeme tím, *co je společné* státnímu kapitalismu i socialismu (evidence a kontrola veškerým lidem)^[54], je zastrašování jiných i sebe samých »evolucí *směrem* ke státnímu kapitalismu«^[136] (Kommunist, č. 1, s. 8, sloupec 1) vyložený teoretický nesmysl. To právě znamená ideově se odchýlit »směrem« od skutečné cesty »evoluce«, nechápat tuto cestu; v praxi je to pak totéž, jako kdybychom se měli vrátit k malovlastnickému kapitalismu.

Aby se čtenář přesvědčil, že státní kapitalismus nehodnotím tak »vysoce« teprve dnes, ale že jsem jej tak hodnotil už *předtím*, než bolševici převzali moc, dovolím si uvést citát ze své brožury Hrozící katastrofa a jak jí čelit^[63], kterou jsem napsal v září 1917:

»Jen si zkuste představit *místo* junkersko-kapitalistického, místo statkářsko-kapitalistického státu stát *revolučně demokratický*, tj. takový, který revolučním způsobem zruší *jakékoli* výsady a nebude se bát revolučně uskutečňovat důsledný demokratismus! Zjistíte, že státně monopolní kapitalismus ve skutečném revolučně demokratickém státě nutně, nevyhnutelně znamená krok či kroky k socialismu . . .

Socialismus není totiž nic jiného než další krok vpřed od státně kapitalistického monopolu . . .

Státně monopolní kapitalismus je kompletní *materiální* příprava socialismu, je to jeho *práh*, je to onen stupínek na schodišti dějin, mezi nímž (tj. stupínkem) a stupínkem nazývaným socialismus *nejsou žádné mezistupně*« (s. 27 a 28).*

Všimněte si, že to bylo psáno za Kerenského, že se tu nemluví *ani* o diktatuře proletariátu, *ani* o socialistickém státu, nýbrž že jde o »revolučně demokratický« stát. Není snad jasné, že *čím* výš jsme se dostali nad tento politický stupeň, *čím* úplněji jsme v sovětech ztělesnili socialistický

* Viz Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 222, 224. *Red.*

stát a diktaturu proletariátu, *tím méně* se musíme obávat »státního kapitalismu«? Není snad jasné, že po stránce *materiální*, ekonomické, výrobní nejsme ještě na »prahu« socialismu?^[136] A že jinak než přes tento »práh«, k němuž jsme ještě nedošli, do dveří socialismu nevstoupíme?

I kdybychom danou problematiku zkoumali z různých stran, závěr bude stále stejný: argument »levých komunistů«, že prý nám hrozí »státní kapitalismus«, je vyložena ekonomická chyba a pádný důkaz toho, že jsou v úplném zajetí právě maloburžoazní ideologie.

V

Nanejvýš poučná je i tato skutečnost.

Když jsme v ústředním výkonném výboru polemizovali se soudruhem Bucharinem^[72],* poznamenal mimo jiné: v otázce vysokých platů pro odborníky jsme »my« (patrně my »leví komunisté«) »pravější než Lenin«, protože v tom nevidíme žádný ústup od zásad, jelikož máme v paměti Marxova slova, že za určitých podmínek by bylo pro dělnickou třídu nejúčelnější »celou tu sebranku vyplatit«¹¹⁸ (totiž sebranku kapitalistů, tj. *odkoupit* od buržoazie půdu, továrny, závody a ostatní výrobní prostředky).

Tato neobyčejně zajímavá poznámka za prvé ukazuje, že Bucharin o mnoho převyšuje levé esery a anarchisty, že neuvízl zcela beznadějně ve frázích, ale naopak, že se snaží pochopit *konkrétní* obtíže přechodu — strastiplného a obtížného přechodu — od kapitalismu k socialismu.

Za druhé tato poznámka ještě názorněji dokazuje, že se Bucharin mýlí.

A je to opravdu tak. Zamysleme se nad Marxovou myšlenkou.

Marx měl na mysli Anglii sedmdesátých let minulého

* Viz tento svazek, s. 293—294. *Red.*

století, kulminační období předmonopolního kapitalismu, zemi, v níž měl tehdy nejméně místa militarismus a byrokratismus, zemi, v níž mělo tehdy nejvíc možností »pokojné« vítězství socialismu v tom smyslu, že by dělníci »vyplatili« buržoazii. A Marx konstatoval, že za určitých podmínek dělníci rozhodně neodmítnou buržoazii vyplatit. Marx nesvazoval ruce sobě — ani budoucím vůdcům socialistické revoluce pokud jde o formy, metody a způsoby převratu, protože si velmi dobře uvědomoval, kolik nových problémů pak vyvstane, jak se během převratu změní celá situace, jak často a radikálně se bude během převratu měnit.

A v Sovětském Rusku, cožpak není zřejmé, že zde po dobytí moci proletariátem, po potlačení vojenského odporu a sabotáží vykořisťovatelů vznikly některé podmínky takového charakteru, jaký by byly mohly mít podmínky před půl stoletím v Anglii, kdyby byla tehdy začala pokojně přecházet k socialismu? Tehdy bylo možné zabezpečit podřízení kapitalistů v Anglii dělníkům vzhledem k těmto okolnostem: 1. k naprosté převaze dělníků, proletářů mezi obyvatelstvem, protože tam nebylo rolnictvo (v Anglii se v sedmdesátých letech objevovaly náznaky toho, že lze doufat v neobyčejně rychlé úspěchy socialismu mezi zemědělskými dělníky); 2. k výborné organizovanosti proletariátu v odborových svazech (Anglie byla tehdy po této stránce první zemí na světě); 3. k poměrně vysoké kulturní úrovni proletariátu, který prošel školou staletého vývoje politické svobody; 4. k dlouholetému zvyku skvěle organizovaných anglických kapitalistů — tehdy byli nejlépe organizovanými kapitalisty na světě (dnes má toto prvenství Německo) — řešit politické a ekonomické problémy kompromisem. Právě vzhledem k těmto okolnostem mohla tehdy vzniknout myšlenka, že je možné klidně podřídit anglické kapitalisty anglickým dělníkům.

U nás je toto podřízení dnes zajištěno určitými základ-

ními předpoklady (vítězstvím v říjnu a potlačení vojenského odporu a sabotáží kapitalistů v říjnu až únoru). U nás místo naprosté převahy dělníků, proletářů mezi obyvatelstvem a místo jejich vysoké organizovanosti rozhodlo o vítězství to, že proletáře podporovali chudí a rychle zbídačovaní rolníci. A konečně u nás není ani vysoká kulturní úroveň, ani nejsme zvyklí dělat kompromisy. Jestliže tyto konkrétní podmínky zvážíme, ukáže se, že nyní můžeme a musíme *spojovat* metody nelítostného účtování* s nevzdělanými kapitalisty, kteří na žádný »státní kapitalismus« nepřistoupí a na žádný kompromis nepomýšlejí, ale spekulací, podplácením chudiny apod. dál maří opatření sovětské moci, s *metodami kompromisu* nebo vykoupení, pokud jde o vzdělané kapitalisty, kteří chtějí na »státní kapitalismus« přistoupit, dokážou ho zavést a kteří jsou jako schopní a zkušení organizátoři *velkých* podniků, skutečně zásobujících svými výrobky desítky miliónů lidí, užiteční pro proletariát.

Bucharin je nesmírně vzdělaný marxistický ekonom. Proto si vzpomněl, že Marx měl úplnou pravdu, když učil dělníky, jak je důležité zachovat organizaci velkovýroby právě pro snazší přechod k socialismu a že je zcela přípustná myšlenka *dobře zaplatit kapitalistům*, vyplatit je, *jestliže* (výjimečně: Anglie byla tehdy výjimkou) se okolnosti vyvinou tak, že donutí kapitalisty pokojně se podřídit a jako vzdělaní lidé přejít organizovaně k socialismu s tím, že budou vyplaceni.

Bucharin se však dopustil chyby, protože se nezamy-

* I v tomto případě se musíme podívat pravdě do očí: stále ještě nám chybí tvrdost, která je pro úspěch socialismu nezbytná, ale nechybí nám snad proto, že bychom byli nerozhodní. Rozhodní jsme dost. Nedovedeme však *pochytat* dost rychle dostatečné množství spekulantů, záškodníků a kapitalistů, kteří porušují opatření sovětské moci, neboť tato »dovednost« se získává zaváděním evidence a kontroly. Rovněž soudy nejsou dost neúprosné, a tak místo aby daly úplatkáře zastřelit, odsuzují je na půl roku do vězení. Oba naše nedostatky mají jeden sociální kořen: vliv maloburžoazního živlu, jeho slaboství.

slél nad konkrétními specifickými rysy nynější situace v Rusku — situace zcela výjimečné, kdy jsme my, proletariát Ruska, svým politickým zřízením, silnou politickou mocí dělnictva *před* každou Anglií a před každým Německem a zároveň *pozadu* za nejzaostalejším západoevropským státem, pokud jde o dobře organizovaný státní kapitalismus, kulturní úroveň a stupeň materiální a výrobní připravenosti »zavést« socialismus. Není snad jasné, že pro tuto chvíli vyplývá z oné specifické situace právě nutnost svérázného »vyplacení«, které musí dělníci nabídnout nejvzdělanějším, nejnadanějším a organizátorsky nejschopnějším kapitalistům, kteří jsou ochotni vstoupit do služeb sovětské moci a řádně pomáhat při zavádění »státní« výroby v jejím velkém, co největším rozsahu? Není snad jasné, že za takovéto specifické situace se musíme snažit, abychom se vyvarovali chyb dvojího druhu, z nichž každá má svým způsobem maloburžoazní charakter? Na jedné straně by bylo nenapravitelnou chybou prohlásit, že když už jsme zjistili nesoulad mezi našimi ekonomickými »silami« a politickou silou, neměli jsme se »tedy« ujímat moci¹¹⁹. Tak uvažují »lidé ve futrálech«^[141], kteří zapomínají, že k »souladu« nedojde nikdy, neboť jako nemůže existovat ve vývoji přírody, nemůže existovat ani ve vývoji společnosti, že jen po mnoha pokusech — z nichž každý bude jednostranný, bude se vyznačovat jistým nesouladem — vznikne úplný socialismus na základě revoluční spolupráce proletářů *všech* zemí.

Na druhé straně by bylo očividnou chybou, kdybychom nechali svobodně řídit křiklouny a frázisty, kteří horují pro »ryzí« revolučnost, ale nejsou schopni vykonávat důslednou, promyšlenou a rozvážnou revoluční práci, při níž se musí počítat i s nejobtížnějšími přechodnými stadii.

Naštěstí dějiny vývoje revolučních stran a boje bolševismu proti nim zanechaly nám jako dědictví ostře vyhra-

něné typy, z nichž leví eseri a anarchisté dostatečně názorně představují typ nevalných revolucionářů. Teď křičí — tak hystericky, až se zalykají, křičí do ochraptění — proti »kompromisnictví« »pravých bolševiků«. Nedovedou však zvážit, *co* bylo na kompromisech špatné a *za co* je dějiny a vývoj revoluce *právem* odsoudily.

Kompromisnictví v době Kerenského přenechávalo moc imperialistické buržoazii, jenže otázka moci je základní otázkou každé revoluce. Kompromisnictví části bolševiků v říjnu až listopadu 1917 vyplývalo buď ze strachu, že moc uchopí proletariát, nebo vedlo k tomu, aby se bolševici *dělili* stejným dílem o moc nejen s »nespolehlivými souběžci« typu levých eserů, ale i s nepřáteli, s černovovci a menševiky, kteří by nám nutně znemožňovali uskutečnit to hlavní: rozehnat Ústavodárné shromáždění, nemilosrdně rozdrtit Bogajevské, důsledně uplatňovat nařízení sovětských orgánů a provést konfiskaci.

Teď už moc vydobyla, uhájila a upevnila jedna strana, strana proletariátu, dokonce i bez »nespolehlivých souběžců«. Mluvit o kompromisnictví dnes, kdy není a nemůže být ani řeči o rozdělení *moci*, o zřeknutí se diktatury proletariátu proti buržoazii, znamená jednoduše papouškovat naučená, ale nepochopená slova. Jestliže někdo nazývá »kompromisnictvím« to, že se v situaci, kdy můžeme a musíme spravovat zemi, snažíme získat ke spolupráci nejvzdělanější lidi vyškolené kapitalismem, abychom čelili rozkladu způsobenému drobným vlastnictvím^[46], a přitom na to nelitujeme peněz, ten vůbec není schopen uvažovat o ekonomických úkolech budování socialismu.

I když tedy soudruha Bucharina omlouvá to, že se hned v ústředním výkonném výboru^[37] »zastyděl« za »službu«, kterou mu prokázali Karelinové a Geové, přece jen bude pro *směr* »levých komunistů« vážnou výstrahou, jestliže upozorníme, jaké mají politické spolubojovníky.

Tak například Znamja truda, orgán levých eserů, v čísle z 25. dubna 1918 hrdě prohlašuje^[43]: »Dnešní stanovisko naší strany je totožné se stanoviskem jiného směru v bolševismu (Bucharin, Pokrovskij aj.).« Nebo zase menševický Vperjod v čísle z téhož dne uveřejňuje mimo jiné »tezi«^[10] nechvalně známého menševika Isuva:

»Politika sovětské moci, která od samého počátku postrádá ryze proletářský charakter, v poslední době stále otevřeněji prosazuje kompromisy s buržoazií a stává se zjevně protidělnickou politikou. Pod záminkou znárodnování průmyslu se provádí politika vytváření průmyslových trastů a pod záminkou, že je třeba v zemi obnovit produktivní síly, se dělají pokusy zrušit osmihodinový pracovní den, zavést úkolovou mzdu a taylorismus, černé knihy a vlčí pasy*. Hrozí nebezpečí, že tato politika připraví proletariát o jeho základní hospodářské vymoženosti a vydá ho napospas bezuzdnému vykořisťování buržoazie.«

Skvělé, co?

Přátelé Kerenského, kteří spolu s ním vedli imperialistickou válku na základě tajných smluv, v nichž se ruským kapitalistům slibovaly anexe, kolegové Cereteliho, který chtěl 11. června odzbrojit dělníky¹²⁰, Liberdanové, kteří obhajovali moc buržoazie halasnými frázemi, to jsou ti lidé, kteří usvědčují sovětskou moc z »kompromisů s buržoazií«, z »vytváření trastů« (tj. ze zavádění právě »státního kapitalismu«!) a ze zavádění taylorismu.

Vskutku, Isuvovi by měli bolševici udělit medaili a jeho tezi vyvěsit v každém dělnickém klubu a organizaci jako ukázkou *provokatérských řečí buržoazie*. Liberdany, Ceretelie a Isuvy dělníci dnes dobře znají, všude je dobře znají z vlastní zkušenosti, bude tedy pro dělníky velmi užitečné, když se zamyslíme nad tím, proč je *takovíto lokajové buržoazie* provokují, aby se stavěli proti zavádění taylorismu a »vytváření trastů«.

Uvědomělí dělníci budou pozorně srovnávat »tezi«

* Osobní doklad s poznámkou »nespolehlivý«. Čes. red.

Isuva, tohoto přítele pánů Liberdanů^[33] a Cereteliů, s následující tezí »levých komunistů«:

»Zavedení pracovní kázně v souvislosti s obnovením vedoucího postavení kapitalistů ve výrobě nemůže podstatně zvýšit produktivitu práce, naopak sníží třídní iniciativu, aktivitu a organizovanost proletariátu. Je nebezpečí, že zotročí dělnickou třídu a vyvolá nespokojenost zaostalých vrstev i předvoje proletariátu. Kdyby komunistická strana měla zavést tento systém do praxe za situace, kdy proletariát nenávidí „kapitalistické sabotéry“, musela by se opřít o maloburžoazii proti dělníkům a zničit tak sebe jako stranu proletariátu« (Kommunist, č. 1, s. 8, sloupec 2).

Opravdu velmi přesvědčivý důkaz toho, jak se »leví« nechali nachytat, jak naletěli na provokaci Isuvů a dalších kapitalistických jidášů. To je skutečně výborná lekce pro dělníky, kteří vědí, že pro zavedení pracovní kázně je právě předvoj proletariátu, kdežto maloburžoazie se činí, aby tuto kázeň rozvracela. Takové výroky, jako je citovaná teze »levých«, jsou nesmírnou potupou a úplným zřeknutím se komunismu v praxi, úplným přechodem na stranu právě maloburžoazie.

»Leví komunisté« se tedy chtějí »obhajovat« slovy »znovu jsme svěřili řízení výroby kapitalistům«^[136]. Je to ovšem špatná obhajoba, protože za prvé »postavení vedoucích« dává kapitalistům sovětská moc a zároveň ustavuje dělnické komisaře nebo dělnické výbory, které sledují každý krok vedoucího, učí se z jeho zkušeností při řízení a mohou si nejen stěžovat na jeho nařízení, nýbrž ho i odvolat z funkce prostřednictvím orgánů sovětské moci. Za druhé »postavení vedoucích« se dává kapitalistům pro výkon funkce po dobu práce, jejíž podmínky stanoví právě sovětská moc a ta je také ruší nebo reviduje. Za třetí »postavení vedoucích« kapitalistům dává sovětská moc ne jako kapitalistům, ale jako technickým odborníkům nebo organizátorům zároveň s vyšším platem. A dělníci velmi dobře vědí, že organizátoři skutečně velkých a obrovských podniků, trustů nebo jiných institucí patří

z devadesáti devíti procent k třídě kapitalistů stejně jako prvotřídní technici, ale právě tyto lidi musíme my, proletářská strana, dávat na »vedoucí místa« v pracovním procesu a organizaci výroby, protože jiné lidi, kteří by tohle všechno znali z praxe, ze zkušenosti, *nemáme*. Vždyť dělníci, kteří už překonali období, kdy je mohla zmást fráze »levých« nebo maloburžoazní nevázanost, se dostávají k socialismu právě přes kapitalistické řízení trustů, přes mohutnou strojovou výrobu, přes podniky s několika miliónovým ročním obratem — jediné přes takto zorganizovanou výrobu a přes takové podniky. Dělníci nejsou totéž co maloburžoazie. Nebojí se mohutného »státního kapitalismu«, váží si ho jako svého vlastního, *proletářského nástroje*, kterého *jejich sovětská* moc použije v boji proti rozkladu a rozvratu způsobovanému vlastnictvím malovýrobců.

Tuto věc nechápou jen deklasovaní, a tedy veskrze maloburžoazní intelektuálové, jejichž představitelem ve skupině »levých komunistů« a v jejich časopisu je Osinskij^[102], když píše:

»Při organizování a řízení podniků bude veškerá iniciativa vycházet od „organizátorů trustů“: my je přece nechceme *učit*, nechceme z nich dělat řadové pracovníky, ale chceme *se učit* od nich« (Kommunist, č. 1, s. 14, sloupec 2).

Snaha o ironii v této větě je namířena proti mým slovům »učit se socialismu od organizátorů trustů«.

Osinskému to připadá směšné. Chtěl by z organizátorů trustů udělat »řadové pracovníky«. Kdyby to psal člověk ve věku, o němž básník^[120] řekl »Teprve patnáct. Nemá vyšší věk?«^[121], nebylo by to nic divného. Je ovšem trochu divné slyšet takové řeči od marxisty, který se učil, že socialismus není možné vybudovat bez využití technických vymožeností a kulturního dědictví vyspělého kapitalismu. V tom nezůstalo po marxismu ani stopy.

A skutečně. Komunisty se mohou nazývat jen ti, kdo

chápu, že *není možné* vybudovat nebo zavést socialismus, jestliže *se nebudeme učit* od organizátorů trastů. Neboť socialismus není výmysl, socialismus je to, že si proletářský předvoj po dobytí moci osvojí a využije to, co vytvořily trasty. My, strana proletariátu, se nemůžeme *nikde jinde* naučit organizovat velkovýrobu podle vzoru trastů, organizovat trasty, *nikde jinde* než u prvotřídních kapitalistických odborníků.

Nemáme je co učit, pokud si nevytyčujeme dětinský cíl »učit« buržoazní inteligenci socialismu; tyto lidi není třeba učit, nýbrž vyvlastňovat (a to se v Rusku dělá dost »rázně«), jejich sabotáže je třeba *potřít* a je samotné jako vrstvu nebo skupinu *podřít* sovětské moci. Od nich se však musíme — jestliže my komunisté nejsme dětmi a nemyslíme jako děti — od kapitalistických odborníků se musíme učit a máme se co učit, protože strana proletariátu a její předvoj *nemají zkušenosti* ze samotné práce při organizování obrovských podniků, které slouží desetimiliónům obyvatel.

Nejlepší dělníci v Rusku to pochopili. Začali se učit od kapitalistických organizátorů, od inženýrů na vedoucích místech, od technických odborníků. Začali rozhodně a obezřetně tím, co je snazší, a postupně přecházejí k tomu obtížnějšímu. Jestliže jim to jde v hutnictví a strojírenství pomaleji, je to proto, že je to obtížnější. Dělníci z textilního, tabákového a kožedělného průmyslu se na rozdíl od deklasovaných maloburžoazních intelektuálů »státního kapitalismu« nebojí, nebojí se »učit se od organizátorů trastů«. Tito dělníci sedí v ústředních správních institucích, jako je Hlavní výbor pro kožedělný průmysl nebo Hlavní výbor pro textilní průmysl, vedle kapitalistů, *učí se od nich*, vytvářejí trasty, zavádějí »státní kapitalismus«, který je za sovětské moci předstupněm socialismu a podmínkou jeho nezvratného vítězství.

Vypělí dělníci v Rusku, kteří zároveň usilují o zavede-

ní pracovní kázně, začali s takovou prací a pokračují v ní v tichosti, nenápadně, bez povyku a rozruchu, bez něhož se někteří »leví« nemohou obejít, pokračují v ní velmi opatrně a postupně a respektují zkušenosti z praxe. V této obtížné práci, při níž se prakticky učí, jak budovat velkovýrobu, je záruka, že jsme na správné cestě, záruka, že uvědomějí dělníci v Rusku bojují proti rozkladu a rozvratu, způsobenému vlastnictvím malovýrobců, proti maloburžoazní nedisciplinovanosti*, záruka vítězství komunismu.[³⁰]

VI

Na závěr dvě poznámky.

Když jsme 4. dubna 1918 vedli polemiku s »levými komunisty« [¹⁰²] (viz *Kommunist*, č. 1, s. 4, poznámka [¹¹⁴]), vyzval jsem je přímo: pokuste se vysvětlit, s čím nejste v dekretu o železnicích spokojeni, a podejte své návrhy, jak ho upravit. Je to vaše povinnost jako sovětských vedoucích představitelů proletariátu, jinak nejsou vaše slova nic víc než fráze.

Dne 20. dubna 1918 vyšlo první číslo časopisu *Kommunist*, ale nebylo v něm *ani slovo* o tom, jak by se měl podle názoru »levých komunistů« dekret o železnicích pozměnit nebo upravit.

Tímto mlčením se »leví komunisté« odsoudili sami. Omezili se na zastřené invektivy *proti* dekretu o železnicích (s. 8 a 16 v čísle 1 [³⁴]), ale na otázku, »jak tedy dekret

* Je nanejvýš příznačné, že autoři tezí se vůbec nezmiňují o významu *diktatury* proletariátu v *ekonomické* sféře. Mluví jen »o organizovanosti« apod. To ovšem uznává i maloburžoazie, která se obává právě *diktatury* dělníků v ekonomických vztazích. Proletářský revolucionář by nikdy nemohl v takové situaci »zapomenout« na toto »jádro« proletářské revoluce zaměřené proti hospodářským základům kapitalismu.[³⁰]

upravit, jestliže není správný«, nic kloudného *neodpověděli*.

Komentář je tu zbytečný. O *takové* »kritice« dekrety o železnicích (který je typickým příkladem naší linie, linie rozhodnosti, linie diktatury, linie proletářské kázně) uvědomějí dělníci řeknou, buď že je »isuvovská«, nebo že jsou to fráze.

Další poznámka. V prvním čísle časopisu *Kommunist* byla uveřejněna velmi příznivá recenze mé brožury *Stát a revoluce*^[62]. Recenzi napsal soudruh Bucharin^[4]. Avšak i když si nesmírně vážím názoru lidí, jako je Bucharin, musím poctivě říct, že *charakter* této recenze svědčí o smutné a závažné skutečnosti: Bucharin se dívá na úkoly proletářské diktatury z hlediska *minulosti*, a ne z hlediska *budoucnosti*. Bucharin vystihl a zdůraznil to, v čem mohou být proletářský a maloburžoazní revolucionář za jedno, co se týče otázky státu. Bucharin však »nepostřehl« to, v čem se v této otázce liší.

Bucharin postřehl a zdůraznil, že starý státní aparát je třeba »rozbít«, »rozmetat«, že buržoazii je třeba »definitivně a úplně porazit« atd. Zdivočelý maloměšťák si může přát totéž. A právě to *už* v hlavních rysech udělala naše revoluce od října 1917 do února 1918.

V mé brožuře^[62] se mluví také o tom, co si ovšem nemůže přát ani ten nejradikálnější maloměšťák, co si však přeje uvědomělý proletář a co naše revoluce *ještě neudělala*. A o tomto úkolu, o úkolu zítřka, Bucharin pomlčel.

Mám tedy víc důvodů o tom nemlčet, protože za prvé od komunisty musíme čekat větší pochopení pro úkoly zítřejší, a ne dnešní, a za druhé svoji brožuru jsem napsal *před tím*, než moc uchopili bolševici, a kdy tyto úkoly nebylo možné zahrnovat vulgárně šosáckými úvahami typu: »No ovšem, *ted'*, když uchopili moc, začali *samozřejmě* mluvit o kázni . . .«

»Socialismus bude přerůstat v komunismus . . ., proto-

že si lidé zvyknou sami dodržovat elementární podmínky společenského soužití bez násilí a bez podřízenosti.« (Stát a revoluce, s. 77—78*. O »elementárních podmínkách« se tedy mluvilo *před* uchopením moci.)

»Teprve pak začne demokracie odumírat . . .«, až »si lidé postupně zvyknou zachovávat elementární pravidla společenského soužití, známá po celá staletí a po tisíciletí opakovaná ve všech mravních kodexech, bez násilí, bez donucení . . ., bez zvláštního donucovacího aparátu zvaného stát« (tamtéž, s. 84**^[34]; o »kodexech« se tedy mluvilo *před* uchopením moci).

»Vyšší fáze vývoje komunismu« (každému podle jeho potřeb, každý podle svých schopností) »nepředpokládá ani dnešní produktivitu práce, ani dnešního maloměšťáka schopného zbuřdarma — asi jako seminaristé u Pomjalovského*** — ničit sklady majetku společnosti a dožadovat se nemožného (tamtéž, s. 91).

»Do té doby, než nastane vyšší fáze komunismu, socialisté požadují nejpřísnější kontrolu míry práce a míry spotřeby ze strany společnosti a ze strany státu . . .« (tamtéž****).

»Evidence a kontrola je to nejdůležitější, čeho je zapotřebí k zorganizování první fáze komunistické společnosti a k jejímu správnému fungování« (tamtéž, s. 95[†]). A tuto kontrolu je třeba zorganizovat nejen nad »nepatrnou menšinou kapitalistů i nad různými individui, která by si ráda podržela kapitalistické návyky«, ale i nad těmi dělníky, které »kapitalismus hluboce zdemoralizoval« (tamtéž, s. 96^{††}), i nad »příživníky, zpanštělými elementy,

* Viz Sebrané spisy 33, Praha 1987, s. 114. *Red.*

** Tamtéž, s. 121. *Red.*

*** Lenin má na mysli postavy z románu ruského spisovatele N. G. Pomjalovského *Obrázky ze semináře*^[108]. *Čes. red.*

**** Viz Sebrané spisy 33, Praha 1987, s. 129. *Red.*

[†] Tamtéž, s. 132. *Red.*

^{††} Tamtéž, s. 132—133. *Red.*

šejdři a podobnými ochránci kapitalistických tradic«
(tamtéž).

Je příznačné, že *tohle* Bucharin *nezdůraznil*.

5. 5. 1918

U S N E S E N Í Ú V K S R (b)
K M E Z I N Á R O D N Í S I T U A C I ¹²²

Na německé ultimátum je třeba přistoupit, anglické odmítnout. (Válka proti Německu by si pravděpodobně vyžádala větší přímé ztráty a útrapy než válka proti Japonsku.)

Vzhledem k tomu, že ukrajinská kontrarevoluce se zjevně politicky paktuje s ruskou, je třeba čelit buržoazii vyhlášením stanného práva.

Je třeba soustředit všechny síly na obranu uralsko-kuzněcké oblasti a celého kraje, a to jak před Japonskem, tak před Německem.*

Jednat s Mirbachem, zda se Německo zavazuje uzavřít mír Finska a Ukrajiny s Ruskem, všemožně tento mír uspíšit u vědomí, že bude znamenat *další* anexe.

Schváleno ústředním výborem
v pondělí
6. 5. 1918 *v noci*

*Poprvé otištěno roku 1929
v publikaci Leninskij sbornik XI*

Podle rukopisu

* Neprodleně začít se všeobecnou evakuací na Ural a zejména evakuovat Státní tiskárnu cenin.

HLAVNÍ TEZE DEKRETU
O DIKTATUŘE
V ZÁSOBOVÁNÍ
POTRAVINAMI¹²³

Návrh usnesení je třeba přepracovat takto:

1. vypustit odvolávky na mezinárodní situaci;
2. doplnit, že po uzavření míru s Ukrajinou nám zůstane obilí *sotva tolik*, abychom neumřeli hladem;
3. doplnit, že rozhodnutí diktátora ověřuje jeho kolegium, které má právo podat stížnost radě lidových komisařů, ale výkon rozhodnutí nezastavuje;
4. —, že rozhodnutí, která se svým charakterem dotýkají resortu dopravy a Nejvyšší národohospodářské rady, jsou schvalována po poradě s příslušnými resorty;
5. z právního hlediska přesněji formulovat nová práva komisaře pro zásobování potravinami;
6. výrazněji zdůraznit, že pro odvrácení hladu je nezbytné vést a prosadit nelítostný boj včetně teroru a války proti rolnické a jiné buržoazii, která přechovává přebytky obilí;
7. přesně stanovit, že ti, kdo mají obilí a *neodvážejí* jeho *přebytky* na stanice, do sběrů a obilních sýpek, se prohlašují za *nepřátele lidu* a odsuzují se nejméně k deseti letům vězení, ke konfiskaci všeho majetku a k doživotnímu vyhoštění z obce;
8. připojit dodatek, že je povinností pracujících, nemajetných rolníků a rolníků nemajících přebytky sjednotit se k neúprosnému boji proti kulakům;
9. přesně vymezit vztah výborů delegátů ke guberniálním výborům pro zásobování potravinami, práva a po-

vinnosti výborů delegátů při řízení zásobování potravinami.

*Napsáno 8. května 1918
Poprvé uveřejněno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVIII*

Podle rukopisu

D O P L N Ě K K D E K R E T U
O D I K T A T U Ř E
V Z Á S O B O V Á N Í
P O T R A V I N A M I

Všechny, kdo mají obilí a jeho přebytky a neodvážejí je do sběren, a také každého, kdo plýtvá obilím na samohonku, prohlásit za nepřátele lidu, předat je revolučnímu soudu a odsuzovat je nejméně k deseti letům vězení, ke konfiskaci všeho majetku a k doživotnímu vyhoštění z obce; ty, co pálí samohonku, kromě toho odsoudit k nuceným veřejným pracím.

*Napsáno 9. května 1918
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVIII*

Podle rukopisu

O MOBILIZACI DĚLNÍKŮ
DO BOJE PROTI HLADU
NÁVRH USNESENÍ RLK¹²⁴

Komisariátu práce se ukládá, aby po dohodě s odborovými svazy a výslovně pod vedením komisariátu zásobování přijal mimořádná opatření, jimiž by zmobilizoval co největší počet vyspělých, organizovaných a uvědomělých dělníků na pomoc vesnické chudině v boji proti bohatým kulakům, k nemilosrdnému potlačení spekulace s obilím, jakož i k zmaření všech pokusů zrušit obilní monopol.

*Napsáno 9. května 1918
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVIII*

Podle rukopisu

PROTEST NĚMECKÉ VLÁDĚ PROTI OKUPACI KRYMU¹²⁵

11. 5. 1918

K radiogramu vrchního velitele německých vojsk na východě.

Lidový komisař zahraničních věcí považuje za nutné vyslovit německé vládě svůj rozhodný protest:

1. Německá vláda nás nikdy v žádném dokumentu neupozornila, že by se naše loďstvo zúčastnilo bojů proti německým vojskům na Ukrajině.

2. Příslušné prohlášení v radiogramu z 11. 5. 1918 je tedy zjevně nepravdivé, není potvrzeno akty německé vlády.

3. Pokud se část loďstva považovala za součást ukrajinského loďstva, zůstala také v Sevastopolu.

3 bis. Pokud naše loďstvo ze Sevastopolu odplulo, stalo se to až po útoku Němců a přepadení Sevastopolu, brestlitevskou smlouvu tedy v tomto případě zjevně porušili Němci, a ne my.

4. Fakta tedy dokazují, že my brestlitevskou smlouvu přesně dodržujeme, Němci ji však obsazením celého Krymu porušili.

5. Němci obsadili Krym pouze svými vojsky a všechny Ukrajince odtud odsunuli.

6. Obsadili Krym poté, kdy německá vláda ve svém vlastním radiogramu z . . . 1918¹²⁶ naprosto přesně prohlásila, že nepovažuje Krym za ukrajinské území.

7. Německý vyslanec Mirbach oznámil našemu ko-

misaři zahraničních věcí, že Německo nemá další územní požadavky.

8. Jestliže nyní dospěla německá vláda k jinému názoru a požaduje Krym nebo část Krymu či má jiné územní požadavky, pokládáme za bezpodmínečně nutné udělat v této věci úplně jasno a znovu oficiálně prohlašujeme, že pokud jde o nás, trváme na uzavření precizní mírové smlouvy s Finskem, Ukrajinou a Tureckem, které pokračuje v boji, přestože existuje brestlitevská smlouva o míru.

9. Znovu německou vládu naléhavě žádáme, aby nám sdělila, zda považuje mír s Ukrajinou, Finskem a Tureckem za žádoucí a jaké kroky v tomto směru podnikla nebo podnikne.

10. Pokud jde o Černomořské loďstvo, jsme ochotni dát jakékoli další záruky jeho nevměšování do války nebo jeho odzbrojení (co nám včera, 10. 5. 1918, vyslanec Mirbach oficiálně oznámil), jestliže nám ovšem německá vláda oznámí přesné podmínky úplného míru, tj. míru jak s Finskem, tak Ukrajinou i Tureckem, a bude-li tento mír uzavřen, na čemž trváme.

11. Nejsme také nikterak proti tomu, aby se loďstvo vrátilo do Sevastopolu, jestliže Německo nebude tento přístav tak či onak anektovat a okupovat — jak prohlásil 10. 5. 1918 vyslanec Mirbach v rozhovoru s lidovým komisařem zahraničních věcí — a jestliže bude uzavřena precizní a všestranná mírová smlouva s Němci jako součástí finské, ukrajinské a turecké armády.

*Poprvé otištěno roku 1950
Sočinněnija V. I. Lenina
sv. 27, 4. vydání*

Podle rukopisu

T E Z E
O S O U Č A S N Ě
P O L I T I C K Ě S I T U A C I ¹²⁷

I

V bolševickém tisku se už mnohokrát poukazovalo a v oficiálních rezolucích orgánů nejvyšší sovětské moci přiznávalo, že mezinárodní postavení Sovětské republiky, obklíčené imperialistickými mocnostmi, je mimořádně labilní.

V posledních dnech, tj. v první dekádě května 1918, se politická situace zvláště zостřila jak z vnějších, tak vnitřních příčin.

Za prvé zesílil přímý nápor kontrarevolučních vojsk (Semjonova a dalších) za pomoci Japonců na Dálném východě, přičemž řada příznaků nasvědčovala, že se celá protiněmecká imperialistická koalice možná dohodne a předloží Rusku ultimátum: buď budeš bojovat proti Německu, nebo na tebe zaútočí Japonci za naší pomoci.

Za druhé po Brestu Litevském získala v německé politice převahu militaristická klika, která by mohla i dnes každým okamžikem získat převahu, pokud jde o bezprostřední generální ofenzívu proti Rusku, tj. mohla by nadobro potlačit jinou politiku buržoazně imperialistických kruhů v Německu usilujících o nové anexe v Rusku, přičemž na určitou dobu by chtěly mír s Ruskem, a ne generální ofenzívu proti němu.

Za třetí obnovení buržoazně statkářského monarchismu na Ukrajině za podpory kadetsko-okřabristických živlů z řad buržoazie celého Ruska a za pomoci německých vojsk muselo nutně zостřit boj proti naší kontrarevoluci, muselo nutně posílit její plány a pozvednout jejího ducha.

Za čtvrté rozvrat v zásobování potravinami dosáhl nejzazší meze a na mnoha místech způsobil doslova hlad jednak proto, že byl od nás odříznut Rostov na Donu, jednak proto, že maloburžoazie a kapitalisté vůbec se snaží podkopat obilní monopol, přičemž vládoucí třída, tj. proletariát, nezakročuje proti těmto snahám a pokusům dost tvrdě, ukázněně a nemilosrdně.

II

Zahraniční politika sovětské moci se nesmí nijak měnit. Naše vojenská příprava není ještě dokončena, a proto všeobecným heslem zůstává i nadále: lavírovat, ustupovat, vyčkávat a ze všech sil pokračovat v této přípravě.

I když se zásadně nezříkáme vojenských dohod s jednou imperialistickou koalicí proti druhé v případech, kdy by taková dohoda mohla bez narušení základů sovětské moci upevnit její postavení a paralyzovat nápor kterékoli imperialistické mocnosti proti ní, nemůžeme dnes na dohodu s anglo-francouzskou koalicí přistoupit. Pro tuto koalicí má totiž reálný význam stažení německých vojsk ze Západu, tj. postup mnoha japonských sborů do nitra evropského Ruska, ale na tuto podmínku nelze přistoupit, protože by znamenala úplný krach sovětské moci. Kdyby nám anglo-francouzská koalice takovéto ultimátum předložila, odmítli bychom ho, protože nebezpečí japonského postupu se dá paralyzovat s menšími obtížemi (nebo může být na delší časový úsek oddáleno) než nebezpečí, že Němci obsadí Petrohrad, Moskvu a větší část evropského Ruska.

III

Úkoly zahraniční politiky sovětské moci musíme v této chvíli zvažovat nanejvýš opatrně, obezřetně a neukvapě-

ně, abychom nepromyšleným nebo unáhleným krokem nepomohli krajním živlům militaristických stran v Japonsku nebo Německu.

Jde o to, že v obou těchto zemích jsou krajní živly militaristické kliky pro okamžitou a generální ofenzívu proti Rusku, aby mohly obsadit celé jeho území a svrhnout sovětskou moc. A tyto krajní živly mohou každým okamžikem získat převahu.

Na druhé straně je však nesporné, že v Německu je většina imperialistické buržoazie proti takovéto politice a dává v tuto chvíli přednost anexnímu míru s Ruskem před další válkou proto, že by taková válka odčerpala síly ze Západu, zhoršila by už tak zjevně labilní vnitřní situaci v Německu, ztížila by přísun surovin z míst zachvácených povstáním nebo z míst, kde byly zničeny železnice, kde nebylo dokončeno setí, atd. atd.

A Japonce odrazuje od útoku proti Rusku za prvé nebezpečné hnutí a povstání v Číně, za druhé určitý antagonismus Ameriky, která se bojí, že Japonsko zesílí, a doufá, že v mírových podmínkách bude moci snáze získávat z Ruska suroviny.

Je ovšem docela možné, že i v Japonsku i v Německu mohou krajní živly militaristické kliky nabýt každým okamžikem převahu. Nejsou žádné záruky, že k tomu nedojde, dokud nevypukne v Německu revoluce. Americká buržoazie se může tajně dohodnout s japonskou a japonská s německou. Naší bezpodmínečnou povinností je proto intenzívní vojenská příprava.

Dokud však zůstávají alespoň nějaké vyhlídky na zachování míru nebo na uzavření míru s Finskem, Ukrajinou a Tureckem — třeba i za cenu určitých nových anexí nebo dalších ztrát — nesmíme v žádném případě udělat ani jeden chybný krok, který by pomohl krajním živlům militaristické kliky imperialistických mocností.

Pokud jde o intenzívní vojenskou přípravu stejně jako o boj proti hladu, je prvořadým úkolem organizace.

O nějaké důkladnější vojenské přípravě nelze ovšem mluvit, jestliže nepřekonáme zásobovací obtíže, nezabezpečíme pravidelné zásobování obyvatelstva chlebem, nezavedeme co nejpřísnější pořádek v železniční dopravě a nevytvoříme skutečně železnou kázeň v širokých vrstvách pracujícího obyvatelstva (a nejen v jeho nejvyšších kruzích). Právě v tomto směru jsme nejvíc pozadu.

Největší chybou levoeserských a anarchistických živlů je právě naprosté nepochopení této pravdy a jejich povyk o »povstaleckých« výborech, jejich řinčení »Do zbraně!« apod. Tento povyk a toto řinčení jsou vrcholem tuposti a nanejvýš ubohého, podlého a odporného frazérství, protože je směšné mluvit o »povstání« a »povstaleckých výborech«, když ústřední sovětská moc ze všech sil přesvědčuje obyvatelstvo, aby se učilo vojenskému umění a ozbrojovalo se, když máme mnohem víc zbraní, než jsme schopni evidovat a rozdat, když právě hospodářský rozvrat a nedostatek kázně nám brání, abychom tyto zbraně využili, takže musíme ztrácet drahocenný čas, který máme na přípravu.

Intenzívní vojenská příprava k náročné válce nevyžaduje vzplanutí citů, výzvy nebo bojová hesla, ale potřebuje dlouhodobou, usilovnou, velmi houževnatou a ukázněnou práci v masovém měřítku. Je třeba nemilosrdně zasahovat proti levoeserským a anarchistickým živlům, které to nechťejí pochopit, a nedopustit, aby svou hysterií nakazili některé příslušníky naší proletářské komunistické strany.

Proti buržoazii, která v posledních dnech v důsledku shora uvedených okolností zvedla hlavu, je třeba nemilosrdně zakročovat, vyhlásit výjimečný stav, zastavit noviny, zatknout její předáky atd. apod. Tato opatření jsou stejně nezbytná, jako je nezbytné vojensky zasáhnout proti vesnické buržoazii, která zadržuje přebytky obilí a podkopává obilní monopol. Bez železné kázně proletariátu se nezachráníme ani před kontrarevolucí, ani před hladem.

Zejména je třeba mít na zřeteli, že buržoazie v posledních dnech používala s nenapodobitelným uměním a zručností virtuosa proti proletářské moci takovou zbraň, jakou je šíření paniky. A někteří naši soudruzi, zvláště ti méně odolní vůči levoeserskému a anarchickému revolučnímu frazérství, se dali strhnout a propadli panice nebo přestali rozeznávat, kde končí oprávněné a nutné varování před hrozícím nebezpečím a kde začíná šíření paniky.

Je třeba mít na zřeteli hlavní zvláštnosti celkové současné hospodářské a politické situace v Rusku, kvůli nimž se nedá věc vyřešit žádným vzplanutím citů. Je třeba si dobře uvědomit a dosáhnout, aby se všichni dělníci přesvědčili, že jenom vytrvalé a trpělivé vytváření a obnovování železné proletářské kázně, prováděné nemilosrdným potíráním výtržníků, kulaků a dezorganizátorů může v tuto chvíli, ve chvíli jednoho z nejobtížnějších a nejnebezpečnějších přechodů, který je nezbytný, když se revoluce na Západě opozdila, sovětskou moc ochránit.

Napsáno 12. nebo 13. května 1918

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1929

v publikaci Leninskij sbornik XI

REFERÁT
O ZAHRANIČNÍ POLITICE
NA SPOLEČNÉM ZASEDÁNÍ
CÚVV A MOSKEVSKÉHO
SOVĚTU

14. KVĚTNA 1918¹²⁸

Soudružky a soudruzi, dovolte, abych vás seznámil se současnou situací v zahraniční politice. V posledních dnech se, soudruzi, naše mezinárodní postavení po mnoha stránkách zkomplikovalo, protože se zostřila celková situace. V důsledku tohoto zostření buržoazní tisk a jeho přítakávač — socialistický tisk — provokuje, záměrně šíří paniku a snaží se opět prosadit své odporné a hanebné dílo — obnovit kornilovovštinu.

Chci vás nejdříve upozornit na to, čím je ve své podstatě určováno mezinárodní postavení Sovětské republiky, abychom pak mohli přejít k vnějším právním formám určujícím toto postavení a na základě toho vylíčit nově vzniklé obtíže nebo přesněji řečeno vymezit onen kritický bod, k němuž jsme se přiblížili a který vyvolal zostření politické situace.

Soudružky a soudruzi, dobře víte, a zkušenosti dvou revolucí v Rusku vás v tom zvláště silně utvrzují, že skutečný základ jak vnitřní, tak zahraniční politiky našeho státu je určován ekonomickými zájmy, ekonomickým postavením vládnoucích tříd našeho státu. Tyto teze, které tvoří základ celého světového názoru marxistů a které nám, ruským revolucionářům, potvrdily velké zkušenosti z obou revolucí v Rusku, tyto teze nelze ani na minutu pouštět ze zřetele, abychom nezabloudili ve změti a labyrintu diplomatických úskoků, v labyrintu, který někdy dokonce uměle vytvářejí a komplikují lidé, třídy a sku-

piny lovící ze záliby nebo z nutnosti v kalných vodách.

Nedávno jsme prožívali a do určité míry dosud prožíváme právě takovou chvíli, kdy se naši kontrarevolucionáři — kadeti a jejich přítakávači, praví esei a menševici — pokoušeli využít zkomplikovanou mezinárodní situaci.

V hlavních rysech jde o takovou situaci, že Ruská socialistická sovětská republika z ekonomických a politických důvodů, které znáte a které jsme v tisku nejednou vyložili, to znamená v důsledku jiného tempa vývoje a jiné vývojové základny než na Západě, tedy v důsledku těchto okolností zůstává naše Socialistická sovětská republika prozatím oázou v běsnícím moři imperialistického kořistnictví. Hlavním ekonomickým faktorem na Západě je to, že nynější imperialistická válka, která přinesla lidstvu tolik utrpení a běd, vyvolala tak složité, ostré a spletité konflikty, že všude a na každém kroku vzniká situace, kdy se bude muset neodkladně rozhodnout otázka, zda zvítězí válka nebo mír, to či ono seskupení. A právě takovou situaci jsme prožívali v posledních dnech. Rozpory vyplývající ze zbledlého zápasu mezi imperialistickými mocnostmi vtaženými do války, která je výsledkem ekonomických podmínek vývoje kapitalismu v průběhu celých desetiletí, vedly k tomu, že sami imperialisté nejsou s to tuto válku zastavit. Tyto rozpory způsobily, že svazek imperialistů všech zemí jako základ kapitalistického ekonomického svazku, svazek přirozený a nutný pro ochranu kapitálu, který nezná vlast a řadou velkých a významných epizod v dějinách světa dokázal, že nad zájmy vlasti, lidu a čehokoli jiného staví kapitál obranu svého svazku kapitalistů všech zemí proti pracujícím a že tedy tento svazek není hybnou silou politiky.

Tento svazek ovšem i nadále zůstává základní ekonomickou tendencí kapitalistického řádu, která se nakonec nutně musí velmi silně projevit. Výjimkou z této základní tendence kapitalismu je to, že imperialistická válka rozdělila na skupiny, na vzájemně nevražící skupiny, na ne-

přátelské koalice imperialistické mocnosti, které si dnes mezi sebou rozdělily dá se říct naprosto bez výjimky celý svět. Toto nepřátelství, tento boj, tento zápas na život a na smrt za určitých podmínek dokazují, že svazek imperialistů všech zemí není ve skutečnosti možný. Jsme svědky situace, kdy se běsnící vlny imperialistické reakce, imperialistického vraždění národů, vrhají na maličký ostrov Socialistické sovětské republiky a už už ho chtějí zaplavit, ale jak je vidět, tříští se všude jedna o druhou.

Hlavní rozpory mezi imperialistickými mocnostmi vyvolaly tak nelítostný boj, že ani jedna, ani druhá skupina, i když si obě uvědomují bezvýchodnost tohoto boje, není s to vyrvat se o své vůli ze železných kleští této války. Válka přitom vymezila dva hlavní rozpory a ty zase podmínily mezinárodní situaci Socialistické sovětské republiky v této chvíli. Prvním rozporem je nevídaně urputný boj mezi Německem a Anglií na západní frontě. Nejednou jsme slyšeli, jak představitelé hned toho, hned onoho válčícího tábora slibovali svému i ostatním národům a ujišťovali je, že už co nevidět, jen ještě jeden nápor a nepřítel bude zlomen, vlast zachráněna a zájmy civilizace a osvobozené války navždy zabezpečeny. A čím víc se tento nevídaný boj protahuje, čím hlouběji jsou do něj bojující strany zatahovány, tím víc se východisko z této nekonečné války vzdaluje. Právě urputnost tohoto střetnutí krajně ztěžuje a téměř znemožňuje vytvoření svazku největších imperialistických mocností proti Sovětské republice, která si za nějakého půl roku své existence získala vřelé sympatie a bezvýhradnou podporu všech uvědomělých dělníků na celém světě.

Druhým rozporem určujícím mezinárodní postavení Ruska je soupeření mezi Japonskem a Amerikou. Ekonomický rozvoj těchto zemí v průběhu několika desetiletí připravil spoustu hořlavin, takže zběsilý boj těchto mocností za nadvládu v Tichém oceáně a na jeho pobřeží je nevyhnutelný. Celé dějiny diplomacie a hospodářské dě-

jiny Dálného východu zcela nesporně dokazují, že na půdě kapitalismu není možné odvrátit vyhrocující se ostrý konflikt mezi Japonskem a Amerikou. Tento rozpor, dočasně zastřený nynějším spojenectvím Japonska s Amerikou proti Německu, zadržuje útok japonského imperialismu proti Rusku, který se už dávno připravoval, který už dávno ohledával půdu a který do určité míry zahájily a podporují kontrarevoluční síly. Tažení proti Sovětské republice (vylodění ve Vladivostoku a podpora Semjonovových band) se pozdržuje, protože hrozí nebezpečí, že se zastřený konflikt mezi Japonskem a Amerikou změní v otevřenou válku. Je ovšem zcela možné — a my na to nesmíme zapomínat — že seskupení imperialistických mocností, i zdánlivě sebepevnější, se mohou za několik dnů rozpadnout, jestliže si to vyžádají zájmy posvátného soukromého vlastnictví, svaté právo na koncese atd. A možná stačí sebemenší jiskra, aby nynější seskupení mocností vylétlo do povětří, a uvedené rozpory pak už nebudou naší záštitou.

Tato situace, jak jsem ji nyní charakterizoval, vysvětluje, proč se náš socialistický ostrov může uprostřed běsnící bouře udržet, a zároveň objasňuje, proč je jeho postavení tak vratké a proč se občas k nesmírné radosti buržoazie a panickému strachu maloburžoazie zdá, že ho vlny už už zaplaví.

Vnější slupkou, vnějším projevem této situace je brestlitevská smlouva na jedné straně a na druhé straně zvyklosti a zákony týkající se neutrálních zemí.

Dobře víte, jakou cenu mají smlouvy a jakou cenu mají zákony v situaci, kdy propuknou mezinárodní konflikty: není to nic víc než cár papíru.

Tato slova se tradičně citují a připomínají jako ukázka cynismu imperialistické zahraniční politiky, avšak cynismus nespočívá v těchto slovech, nýbrž v oné nelítostné, kruté a bolestně nelítostné imperialistické válce, v níž všechny mírové smlouvy a všechny zákony o neutralitě

byly, jsou a budou pošlapávány do té doby, dokud bude existovat kapitalismus.

Když se tedy dostáváme k otázce, která je pro nás nejdůležitější, k otázce brestlitevského míru, k tomu, zda by bylo možné ho porušit a jaké následky by z toho pro nás vyplynuly, jestliže chceme pevně stát na svých socialistických nohách a nechceme se dát srazit intrikami a provokacemi kontrarevolucionářů, i kdyby se maskovali jakýmkoli socialistickými nálepkami, nesmíme ani na okamžik zapomínat na ekonomický základ všech mírových smluv včetně brestlitevské, na ekonomický základ každé neutrality, tedy i naší. Na jedné straně nesmíme zapomínat na mezinárodní situaci, na situaci mezinárodního imperialismu, pokud jde o třídu, která roste a která se dříve či později, třeba i později, než chceme a očekáváme, přece jen stane nástupkyní kapitalismu a zvítězí nad celosvětovým kapitalismem. Na druhé straně nesmíme zapomínat na vzájemné vztahy mezi imperialistickými ekonomickými skupinami.

Jestliže si tuto situaci ujasníme, soudružky a soudruzi, pak jistě snadno pochopíme, jaký význam mají ony diplomatické zvláštnosti, podrobnosti a někdy dokonce maličernosti, které jsou v posledních dnech středem naší pozornosti a na něž v posledních dnech stále myslíme. Je pochopitelné, že labilní mezinárodní situace vyvolává paniku, jejímiž původci jsou kadeti, praví eseři a menševici, podporující zájmy těch, kdo chtějí, aby se panika šířila, a snaží se o to. Aniž sebed méně zavíráme oči před hrozbou a tragikou celé situace, musíme při zkoumání ekonomických vztahů v mezinárodním měřítku říct: ano, otázka války nebo míru visí na vlásku jak na Západě, tak na Dálném východě, neboť existují dvě tendence; jedna způsobuje, že svazek všech imperialistů je nezbytně nutný, druhá staví ty i ony imperialisty proti sobě, žádná z nich však nemá pevný základ. Ano, Japonsko se dnes nemůže odvážit zaútočit na celé frontě, i když by se svou milióno-

vou armádou mohlo zjevně slabé Rusko porazit. Kdy to bude, to nevím a nemůže to vědět nikdo.

Forma ultimáta znamená hrozbu války s národy zemí Dohody a smlouvu s Německem, ale to se může za několik dní změnit. Může se to změnit kdykoli, protože americká buržoazie jako dnešní nepřítel Japonska se s ním může zítra dohodnout a japonská buržoazie se může zítra dohodnout s německou. Mají své hlavní zájmy, zájem o rozdělení světa, zájmy statkářů a kapitálu, zabezpečení — jak tomu říkají — své národní důstojnosti a svých národních zájmů. Tyto výrazy dobře znají ti, kdo mají tu smůlu nebo zvyk — co já vím — číst takové noviny, jako jsou noviny eserů. A všichni vědí, když nám často vykládají o národní důstojnosti, a po zkušenostech z roku 1914 to víme velmi dobře, jaké případy imperialistického kořistnictví se za tím skrývají. Je tedy pochopitelné, proč je vzhledem k tomuto vztahu situace na Dálném východě tak labilní. Musíme zdůraznit jedno: je třeba se jasně podívat na tyto protichůdné kapitalistické zájmy a je třeba vědět, že Sovětská republika je týden od týdne a měsíc od měsíce stabilnější a že si zároveň získává stále větší sympatie pracujícího a vykořisťovaného obyvatelstva všech zemí.

Současně s tím musíme být každým okamžikem, den co den připraveni a čekat, zda se mezinárodní politika nezmění ve prospěch politiky extremistických militaristických klik.

Situace německé koalice je nám jasná. Většina buržoazních stran v Německu je v této chvíli pro zachování brestlitevského míru, ale velmi ráda by ho »vylepšila« a získala anexi ještě některá území na úkor Ruska. Co je nutí k tomuto postoji, to jsou politické a vojenské úvahy z hlediska německých národních zájmů, jak samy říkají — totiž imperialistických zájmů; to je nutí dávat přednost míru na Východě, aby měli volné ruce na Západě, kde německý imperialismus už mnohokrát sliboval oka-

mžité vítězství a kde každý týden nebo každý měsíc ukazuje, že čím víc mají dílčích úspěchů, tím víc se toto vítězství vzdaluje do nedozírných dálek. Naproti tomu je tu militaristická klika, která se nejednou projevila při brestlitevské smlouvě a která přirozeně existuje ve všech imperialistických mocnostech, militaristická klika, která si říká: Je třeba neprodleně použít sílu bez ohledu na další následky. To jsou hlasy extremistické militaristické kliky a ta je v dějinách Německa známa od doby, kdy v dějinách docházelo k závratným vojenským vítězstvím, je známa například z roku 1866, kdy extrémní militaristická strana Německa zvítězila nad Rakouskem a změnila toto vítězství v totální porážku. Všechna takováto střetnutí, všechny takovéto konflikty jsou nevyhnutelné a způsobují, že dnes je v tomto ohledu situace na ostří nože a že na jedné straně buržoazní imperialistická většina německého parlamentu, německé majetné třídy, němečtí kapitalisté dávají přednost zachování brestlitevské smlouvy, přičemž se vůbec nezříkají — znovu opakují — jejího »vylepšení«. Na druhé straně je třeba, abychom byli každou minutu, den co den připraveni a čekali, zda se politika nezmění ve prospěch extremistické militaristické kliky.

Z toho lze pochopit, proč je mezinárodní situace labilní, z toho lze pochopit, jak snadno se za takových podmínek může strana dostat do té či oné situace, z toho lze pochopit, jakou obezřetnost a opatrnost, jakou vytrvalost a chladnokrevnost musí projevit sovětská moc, aby mohla přesně stanovit svůj úkol. Ať ruská buržoazie přebíhá od francouzské orientace k orientaci německé. Jí se to líbí. Na mnoha místech buržoové viděli, jak dobrou zárukou proti mužikovi zabírajícímu půdu a proti dělníkovi budoujícímu základy socialismu je podpora ze strany Německa. V minulosti se po dlouhou dobu, po několik let říkalo vlastizrádcí těm, kdo odsuzovali imperialistickou válku a otevírali lidu oči při jejím hodnocení, ale teď jsou

všichni ochotni změnit během několika týdnů své politické přesvědčení a přejít od spojenectví s anglickými dravci ke spojenectví s německými dravci proti sovětské moci. Ať si buržoazie všech odstínů, počínaje pravými esery a menševiky a konče levými esery, přebíhá, jak se jí líbí. U ní je to přirozené. Ať si šíří paniku, protože jí sama propadla. Ať si přebíhá, když nezná jinou cestu a kolísá mezi tou či onou orientací a mezi nesmyslnými frázemi, které nejsou s to postihnout, že v revoluci, když nabývá velkých rozměrů, je nevyhnutelné v zájmu jejího prohloubení překonávat nejrůznější seskupení a přechody od jedné etapy k druhé. My ruští revolucionáři máme to štěstí, že jsme ve 20. století na vlastní oči viděli v Rusku dvě revoluce, které nám poskytly mnoho zkušeností, jež zanechaly hluboké stopy v životě lidu, zkušeností, jak se připravuje revoluční hnutí, jak je hluboké a je-li opravdové; jak se v tomto hnutí projevují různé třídy, jakou cestou, obtížnou, bolestnou cestou, někdy dlouhotrvající evolucí, dozrávají nové třídy.

Vzpomeňte si, kolik úsilí vynaložily sověty, které byly produktem živelného náporu v roce 1905, kolik úsilí vynaložily v roce 1917, aby znovu rozvinuly hnutí, i potom, kdy musely prožívat všechny strasti vyplývající z kompromisů s buržoazií a se skrytými úhlavními nepřáteli dělnické třídy, kteří mluvili o obraně revoluce, o rudé vlajce, ale v červnu 1917 spáchali jeden z největších zločinů, i dnes, kdy za námi stojí většina dělnické třídy, vzpomeňte si, jaké úsilí jsme museli vynaložit po velké revoluci 1905, abychom mohli vystoupit se sověty dělnické a rolnické třídy! Vzpomeňte si na to a uvažte, v jakém masovém měřítku se rozvíjí boj proti mezinárodnímu imperialismu, uvažte, jak obtížný je přechod k takové situaci, kterou prožívala Ruská republika, když vystoupila dřív než všechny ostatní oddíly socialistické armády.

Vím, že jsou ovšem mudrcové, kteří se považují za nesmírně chytré a říkají si dokonce socialisté, a ti tvrdí, že

jsme neměli uchopit moc, dokud revoluce nevypukne ve všech zemích. Netuší, že když takto mluví, ustupují od revoluce a přecházejí na stranu buržoazie. Čekat, až pracující třídy provedou revoluci v mezinárodním měřítku, znamená ustrnout a vyčkávat. To je nesmysl. Všichni vědí, jak je revoluce obtížná. I když začala v jedné zemi skvělým úspěchem, může se stát, že zažije trýznivá období, protože jednou provždy může zvítězit jen v mezinárodním měřítku a jen společným úsilím dělníků všech zemí. Naším úkolem je být vytrvalí a opatrní, musíme lavírovat a ustupovat, dokud nám nepřijdou posily. K této taktice musíme nutně přejít, i kdyby se jí jakkoli vysmívali ti, kdo si říkají revolucionáři, ale revoluci vůbec nerozumějí.

Končím všeobecný výklad a přecházím k tomu, co vyvolalo v posledních dnech neklid a paniku a umožnilo kontrarevolucionářům znovu začít podkopávat sovětskou moc.

Řekl jsem už, že vnější právní formou a slupkou všech mezinárodních vztahů, které Sovětská socialistická republika udržuje, byla jednak brestlitevská smlouva, jednak obecné zákony a zvyklosti určující postavení neutrální země mezi jinými, válčícími zeměmi. Z tohoto postavení vyplynuly všechny obtíže, které se vyskytly v poslední době. Z brestlitevské smlouvy samo sebou vyplývalo, že bude uzavřen všeobecný mír i s Finskem, i s Ukrajinou, i s Tureckem, ale místo toho jsme s každou z těchto zemí dál ve válce, což není důsledek vnitřního vývoje země, ale vlivu vládnoucích tříd těchto zemí. Proto dočasným východiskem byl jedině dočasný oddech, který jsme získali podepsáním brestlitevského míru; byl to ten oddech, o němž se toho tolik pustě a zbytečně namluvalo jako o nemožném, ale který byl, jak se ukázalo, přece jen možný a přinesl za dva měsíce své výsledky a který pocítila většina ruských vojáků, jimž umožnil vrátit se domů a podívat se, co se doma děje, využít vymoženosti revolu-

ce, opatřit si půdu, porozhlédnout se a načerpat nové síly k novým obětem, které budou muset přinést.

Když se zostrčila situace i ve Finsku, i na Ukrajině a v Turecku, když jsme místo všeobecného míru získali jen to, že byla odsunuta tatáž palčivá ekonomická otázka: válka nebo mír, začalo se pochopitelně zdát, že se tento dočasný oddech chýlí ke konci. Máme teď znovu vstoupit do války přes všechny mírové záměry sovětské moci a na prosté odhodlání obětovat takzvané velmocenské postavení, tj. právo uzavírat tajné smlouvy, schovávat je za pomoci Černovů, Cereteliů a Kerenských před lidem, podepisovat tajné lupičské smlouvy a vést imperialistickou, lupičskou válku? Opravdu, místo všeobecného míru jsme získali jen krátké odročení právě té palčivé otázky: válka, nebo mír?

To je tedy výsledek celé situace a teď jasně vidíte, k čemu směřuje konečné řešení, že jde o to, k čemu nakonec povede kolísání mezi dvěma nepřátelskými skupinami, imperialistickými zeměmi — americký konflikt na Dálném východě a německo-anglický konflikt na evropském Západě. Je pochopitelné, že se tyto rozpory zostrily v souvislosti s obsazením Ukrajiny, v souvislosti se situací, kterou si němečtí imperialisté, zvláště rozhodující militaristická klika, představovali často tak růžově, tak pěkně a která znamenala právě pro tuto německou extremistickou militaristickou kliku neuvěřitelné obtíže v souvislosti se situací, jež teď dočasně oživila naděje ruských kadetů, menševiků a pravých eserů; ti zahořeli láskou k tomu, co přináší Ukrajině Skoropadskyj, a těší se, že to snad nebude těžké uskutečnit také v Rusku. Tito pánové se mýlí: jejich naděje se rozplynou jako mlha, protože . . . (bouřlivý potlesk), protože, opakují, rozhodující militaristická klika v Německu, příliš zvyklá sázet na sílu meče, dokonce i ta se v tomto případě octla v situaci, kdy nemá podporu většiny imperialistů, buržoazních imperialistických kruhů, které zakusily nepředstavitelné obtíže při dobývá-

ní Ukrajiny, v boji za porobení celého národa, kdy byly nuceny provést strašlivý převrat.

Jaké neslýchané těžkosti způsobila tato rozhodující militaristická klika v Německu, když tato extremistická militaristická klika, jež se před svým národem a před dělníky zavázala, že dosáhne největší vítězství na západní frontě, narazila na nové neuvěřitelné hospodářské a politické obtíže — přesunutí vojenských sil na úkoly, jež se zpočátku zdály rovněž snadné, a na smlouvu s ukrajinskými menševiky a pravými esery, kteří podepsali smlouvu o míru.

Extremistická militaristická klika v Německu si myslela: vytáhneme s celou armádou a získáme obilí, ale pak se ukázalo, že je třeba provést státní převrat. Tam to bylo snadné, protože ukrajínští menševici s tím ochotně souhlasili. Potom se však ukázalo, že státní převrat přináší nové obrovské těžkosti, protože bylo třeba vybojovat každý krok, aby Německo mohlo získat obilí a suroviny, bez nichž by nemohlo existovat a jejichž získání vojenským násilím v okupované zemi by se neobešlo bez velké námahy a nespočetných obětí.

To je situace, která se vytvořila na Ukrajině a která musela oživit naděje kontrarevoluce v Rusku. Je pochopitelné, že Rusko, které nemohlo obnovit svou armádu, mělo a má v tomto boji stále nové ztráty. Také mírová jednání vedla k novým tíživým podmínkám, k novým zjevným i zastřeným kontribucím. Nevyjasnilo se, podle jakého univerzálu* by se měly vytyčit hranice Ukrajiny. Rada, která univerzál podepsala^[111], byla sesazena.¹²⁹ Místo ní byl znovu dosazen hetman — statkář. A za této nevyhraněné situace vzniklo mnoho problémů, které dokazují, že otázka války, nebo míru zůstává stále aktuální. Dílčí příměří mezi ruskými a německými vojsky nemají na celkovou situaci nijaký vliv. Nic není vyřešeno.

* — polský královský nebo ukrajinský hetmanský příkaz mající ráz manifestu. *Čes. red.*

Totéž platí i o Gruzii, kde jsme svědky dlouhého kontrarevolučního boje vlády kavkazských menševiků, dlouhého boje kontrarevolucionářů, kteří si říkají sociální demokraté. A když sovětská moc a masy pracujících, které zvítězily v celém Rusku, začaly vítězit i v okrajových územích s neruským obyvatelstvem, když už bylo naprosto jasné a nepochybné, že vítězství sovětské moci, jak to přiznali kontrarevoluční představitelé donských kozáků, není možné zastavit, když menševická moc na Kavkaze začala být vratká^[2], Gegečkori a Žordanija, kteří se pozdě vzpamatovali a začali mluvit o tom, zda by se neměl hledat společný jazyk s bolševiky, když vystoupil Cereteli, který s pomocí tureckých vojsk zaútočil proti bolševikům, sklídí to, co sklídila Rada. (Potlesk.)

Uvědomte si však, že jestliže tito podnikavci z Kavkazské rady budou mít podporu německých vojsk, jako tuto podporu měla Ukrajinská rada, pak to pro Ruskou sovětskou republiku bude znamenat pochopitelně nové obtíže, novou nevyhnutelnou válku, nová nebezpečí a nové nejistoty. Jsou lidé, kteří se na tyto nejistoty a na tuto tíživou nejistou situaci odvolávají, a skutečně taková nejistá situace je horší než sebesthorší jistota. Jsou lidé, kteří tvrdí, že tato nejistota by se dala snadno odstranit, že stačí jen otevřeně požádat, aby Němci dodržovali brestlitevskou smlouvu.

Měl jsem příležitost slyšet takovéto naivní lidi, kteří se považují za pokrokové, ale ve skutečnosti jen tlumočí omezenost naší maloburžoazie . . .*

Tito lidé zapomínají, že nejprve je třeba zvítězit a teprve potom se může něco požadovat. Jestliže jste nezvítězili, nepřítel má možnost s odpovědí otálet, anebo na požadavky vůbec nereagovat. Takový je zákon imperialistické války.

* Zde je část textu vynechána, protože je ve stenografickém zápisu nejasná. *Red.*

Vás to neuspokojuje. Dokažte bránit svou vlast. Máme právo bránit vlast pro socialismus, pro dělnickou třídu, pro pracující.

Zmíním se už jen o tom, že na kavkazské hranici tuto nejistou situaci způsobilo vskutku neodpuštělné kolísání Gegečkorihovy vlády, která nejdřív prohlásila, že brestlitevský mír neuznává, a pak vyhlásila nezávislost; nesdělila nám ovšem, jakého území se to týká. Dotazovali jsme se na to v nesčetných radiotelegramech: Sdělte nám laskavě, na jaké území si děláte nároky. Máte právo dělat si nároky na nezávislost, ale jestliže mluvíte o nezávislosti, jste povinni říct, jaké území zastupujete. To bylo před týdnem. Napsali jsme bezpočet radiotelegramů, ale ani na jeden nepřišla odpověď. Z toho těží německý imperialismus. Německo a Turecko jako satelitní stát proto mohly stále postupovat a na žádné požadavky nereagovat, všechno ignorovat a prohlašovat: Obsadíme, co dokážeme obsadit, a brestlitevský mír neporušujeme, protože zakavkazská armáda ho neuznává, protože Kavkaz je nezávislý.

Na kom je Gegečkorihova vláda nezávislá? Na Sovětské republice je nezávislá, ale na německém imperialismu je tak trochu závislá, a to je přirozené. (Potlesk.)

To je tedy, soudružky a soudruzí, nová situace — je to pronikavé zostření vztahů v posledních dnech, je to situace, která jen znovu a výrazně potvrdila správnost taktiky, kterou naše strana, Komunistická strana Ruska bolševiků, většinou uplatňovala a u níž v posledních měsících důsledně setrvala.

Máme velké zkušenosti z revoluce a z nich jsme se poučili, že musíme uplatňovat taktiku nemilosrdného náporu, jestliže to objektivní podmínky dovolí, jestliže zkušenosti s kompromisy ukázaly, že masy jsou pobouřeny a že nápor bude projevem tohoto obratu. Jestliže však objektivní okolnosti neumožňují vyzvat k všeobecnému nemilosrdnému odporu, musíme uplatňovat také taktiku vyčkávání a pozvolného shromažďování sil.

Kdo nezavírá před skutečností oči, kdo není slepý, ten vidí, že tu dnes opakujeme jen to, co jsme řekli už dřív a co jsme říkali vždycky, že jsme si vědomi, jak je dělnická třída Ruska ve srovnání s jinými oddíly mezinárodního proletariátu slabá. Ne naše vůle, nýbrž historické okolnosti, dědictví carského režimu, slabost ruské buržoazie — to všechno rozhodlo, že tento oddíl předstihl všechny ostatní oddíly mezinárodního proletariátu, a to ne proto, že jsme to chtěli, nýbrž proto, že si to vyžádaly okolnosti. Musíme však zůstat na svém místě, dokud nepřijde náš spojenec — mezinárodní proletariát, který přijde a musí přijít, který se však přibližuje mnohem a mnohem pomaleji, než očekáváme a než si to přejeme. I když zjistíme, že tento proletariát přichází z objektivních příčin příliš pomalu, musíme přesto setrvávat u naší taktiky vyčkávání i využívání konfliktů a rozporů mezi imperialisty, pozvolného shromažďování sil, taktiky udržení ostrůvku sovětské moci uprostřed běsnícího imperialistického moře, udržení onoho ostrůvku, k němuž se dnes upírají zraky dělníků a pracujících všech zemí. Proto si říkáme: Kdyby se stalo, že by extremistická militaristická klika mohla každým okamžikem porazit kteroukoli imperialistickou koalici a vytvořit proti nám novou neočekávanou imperialistickou koalici, v žádném případě jí to neulehčíme. Jestliže se nepřátelé na nás vrhnou — ano, teď jsme obráněři —, uděláme všechno možné, všechno, čeho je schopná diplomatická taktika, uděláme všechno, abychom takový okamžik oddálili, uděláme všechno, aby se prodloužil krátký a nejistý oddech, kterého jsme dosáhli v březnu, protože jsme pevně přesvědčeni, že za námi stojí desetimilióny dělníků a rolníků, kteří vědí, že za každý týden a tím spíš za každý měsíc tohoto oddechu načerpají novou sílu, že upevňují sovětskou moc, že z ní vytvářejí něco zcela pevného a neotřesitelného, že do všeho vnášejí nového ducha a že i po vyčerpání a únavě z vysilující reakční války budou pevně odhodláni

jít do posledního a rozhodujícího boje, až na Socialistickou sovětskou republiku udeří vnější nepřítel.

Jsme obranáři od 25. října 1917, vybojovali jsme si právo bránit vlast. Nehájíme tajné smlouvy^[129], ty jsme roztrhali a zveřejnili jsme je před celým světem, bráníme svou vlast před imperialisty. Bráníme ji a zvítězíme. Nebráníme velmocenské postavení: z Ruska nezůstalo nic kromě Velkoruska, nebráníme ani národní zájmy, tvrdíme, že zájmy socialismu, zájmy světového socialismu stojí nad zájmy národa, nad zájmy státu. Jsme obranáři socialistické vlasti.

Toho se ovšem nedosáhne žádnými deklaracemi, nýbrž pouze svržením buržoazie ve vlastní zemi, nelítostnou válkou na život a na smrt, válkou, která u nás začala, a my víme, že zvítězíme. Jsme malinkým ostrůvkem ve válce obklopující celý imperialistický svět, ale na tomto ostrůvku jsme předvedli a dokázali všechno, co může udělat dělnická třída. Všichni to vědí a uznali to. Dokázali jsme, že máme právo na obranu vlasti, jsme obranáři a bereme tuto obranu nanejvýš vážně, jak nás tomu naučily čtyři roky války, nanejvýš vážně a obezřetně, což chápe každý dělník a každý rolník, který viděl vojáky a dozvěděl se od nich, co každý voják za tyto čtyři roky války prožil; tuto naši obezřetnost mohou nechápat, mohou se jí vysmívat a mohou se k ní stavět lehkomyšlně jen ti, kdo jsou revolucionáři slovy, a ne skutky. Právě proto, že jsme stoupenci obrany vlasti, tvrdíme: obrana potřebuje spolehlivou a silnou armádu, pevné zázemí a pro vybudování spolehlivé a silné armády je zase zapotřebí především dobře zorganizovat zásobování potravinami. Je tedy třeba, aby výrazem diktatury proletariátu byla nejen ústřední moc, to je první krok, avšak jen první, protože diktaturu je třeba nastolit v celém Rusku, to je druhý krok, ale jen druhý krok a tento krok jsme ještě náležitě nerealizovali. Potřebujeme, nezbytně nutně potřebujeme proletářskou kázeň, skutečnou proletářskou

diktaturu, aby rozhodnou a nezlomnou moc uvědomě-
lých dělníků pocítili i v nejodlehlejší koutku naší země,
aby ani jeden kulak, ani jeden boháč, ani jeden odpůrce
obilního monopolu nezůstal nepotrestán, aby ho našla
a potrestala trestající pevná ruka disciplinovaných diktá-
torů dělnické třídy, proletářských diktátorů. (Potlesk.)

Tvrdíme, že k obraně vlasti přistupujeme velmi obe-
zřetně, a jsme povinni udělat všechno, co může naše di-
plomacie udělat, aby se oddálilo pokračování války, aby-
chom prodloužili období oddechu; slibujeme dělníkům
a rolníkům, že uděláme všechno pro mír. A my to udělá-
me. A páni buržoové a jejich přísluhovači, kteří si myslí,
že stejně jako na Ukrajině, kde převrat byl tak snadný, je
i u nás možné přivést na svět nové Skoropadské, tito pá-
nové by neměli zapomínat, že když militaristická klika
v Německu musela vynaložit tolik sil, aby dosáhla pře-
vratu na Ukrajině^[48], pak v Sovětském Rusku narazí na
dostatečný odpor. Ano, všechno svědčí o tom, co jsem
řekl, tuto linii prosazovala sovětská moc a přinesla všech-
ny oběti, aby upevnila postavení pracujících v celé zemi.

V souvislosti s otázkou míru a Finska lze situaci vyjá-
dřit slovy: pevnost Ino a Murmansk. Pevnost Ino jako
obrana Petrohradu patří svou územní polohou k finské-
mu státu. Když jsme my, představitelé socialistického
Ruska, uzavírali mír s finskou dělnickou vládou, přiznali
jsme Finsku plné právo na celé území, ale se vzájemným
souhlasem obou vlád byla pevnost Ino ponechána Rusku
»pro obranu společných zájmů socialistických repu-
blik«^[34], jak se praví v uzavřené smlouvě¹³⁰. Je pochopi-
itelné, že naše vojska uzavřela tento mír ve Finsku, že
podepsala tyto podmínky. Je pochopitelné, že buržoazní
a kontrarevoluční Finsko se proti tomu nemohlo ne-
vzbouřit. Je pochopitelné, že reakční a kontrarevoluční
buržoazie ve Finsku si dělala na tuto pevnost nároky. Je
pochopitelné, že se kvůli tomu nejednou vyhroutil situace
a je nadále napjatá. Všechno visí na vlásku.

Je pochopitelné, že ještě větší zostření vyvolala otázka Murmansku, na který si dělali nároky Angličané a Francouzi, protože vydávali desetimilióny na stavbu přístavu, aby si zabezpečili své vojenské zázemí v imperialistické válce proti Německu. Neutralitu respektují tak velkolepě, že použijí všeho, co není přibité, přičemž dostatečným důvodem k jejich anexím je pro ně to, že mají křižník, ale my nemáme nic, čím bychom ho mohli zahnat. Je pochopitelné, že situace se tím musela nutně zostřit. Existuje vnější stránka věci, existuje právní formule, vytvořená mezinárodním postavením Sovětské republiky, která předpokládá, že na neutrální území nemůže vstoupit ozbrojená síla žádného válčícího státu, aniž by nebyla odzbrojena. Angličané vylodili v Murmansku své vojenské síly a my jsme neměli možnost zabránit tomu rovněž vojenskou silou. Proto nám předkládají požadavky, které se podobají ultimátu: nemůžete-li chránit svou neutralitu, budeme bojovat na vašem území.

Už se však vytvořila dělnicko-rolnická armáda, v újezdech a guberniích sdružila rolnické obyvatelstvo, které se vrátilo ke své půdě odebrané statkářům — mají tedy co bránit. Tato armáda začala budovat sovětskou moc a stane se předvojem, jestliže bude Rusko napadeno, a nepřítele pak přivítáme jako jeden muž. Mně vyměřený čas uplynul a tak si dovolím na závěr přečíst radiotelegram, který jsme dostali od soudruha Ioffeho, vyslance Sovětské republiky v Berlíně. Tento telegram vám jednak ukáže, že tu máte od našeho vyslance potvrzeno, zda výklad mezinárodních vztahů, jak jsem ho tu podal, je správný, a jednak, že naše zahraniční politika Sovětské republiky je seriózní politika — politika přípravy na obranu vlasti, zásadová politika, která nedovoluje udělat ani krok, jenž by znamenal pomoc extremistickým klikám imperialistických mocností Západu i Východu. Tato politika má pevný základ a je prosta jakýchkoli iluzí. Vždycky tu bude možnost, že každým dnem nás napadne vojenská síla,

a my, dělníci a rolníci, ujišťujeme sebe i celý svět — a budeme schopni to dokázat, že povstaneme jako jeden muž na obranu Sovětské republiky; doufám proto, že přečtení tohoto telegramu bude vhodným závěrem mého projevu a ukáže nám, v jakém duchu pracují zástupci Sovětské republiky v zahraničí ve prospěch sovětů, sovětských institucí a Sovětské republiky.

»Poslední radiotelegramy z dnešního dne sdělují, že německá komise pro válečné zajatce odjíždí v pátek 10. května. Dostali jsme už notu německé vlády s návrhem vytvořit zvláštní komisi pro projednání všech právních otázek týkajících se našeho majetku na Ukrajině a ve Finsku. Souhlasil jsem s takovou komisí a žádal jsem vás o vyslání příslušných zmocněnců — vojenských osob i právníků. Dnes jsem jednal ohledně dalšího postupu vojsk, požadavku vyklidit pevnost Ino a vztahu Rusů k Německu. Dostal jsem tuto odpověď: Německé vrchní velení prohlašuje, že armáda už nebude dál postupovat, že Německo svou úlohu na Ukrajině a ve Finsku splnilo. Německo je ochotné podpořit naše mírové jednání s Kyjevem a s Helsingforsem* a navazuje v této věci kontakty s uvedenými vládami. Otázka pevnosti Ino při mírových jednáních s Finskem: podle smlouvy mají být opevnění zničena a Německo se domnívá, že při stanovení hranic lze přistoupit na naši smlouvu s rudými, bílí dosud neodpověděli. Německá vláda oficiálně prohlašuje: Německo pevně stojí na stanovisku brestlitevské smlouvy, chce s námi žít v mírových vztazích, nemá žádné agresivní plány a nepodnikne proti nám žádný útok. V souladu s mým požadavkem Německo slibuje, že ruským občanům v Německu zajistí stejné postavení jako ostatním neutrálním občanům.«

*Novinové zprávy otištěny
15. května 1918
v listu Izvěstija VCIK, č. 95
15. a 16. května
v Pravdě, č. 93 a 94*

*Podle textu knihy
Protokoly zasedanij VCIK
4-go sozyva. Stenogra-
fičeskij očot, 1920,
porovnaného s textem listu
Petrogradskaja pravda,
č. 101 z 19. května 1918*

* — dnešní Helsinky. Čes. red.

REFERÁT
O SOUČASNÉ SITUACI
NA MOSKEVSKÉ
OBLASTNÍ
KONFERENCI KS R(b)
15. KVĚTNA 1918¹³¹
STRUČNÁ NOVINOVÁ ZPRÁVA

Lenin se nejprve zmiňuje o názorech »levých« na zahraniční politiku a poukazuje na obrovský agitační význam brestlitevských jednání, protože proletariát na Západě má tak možnost mnohé se dovědět a pochopit, kdo to jsou bolševici, jaká je u nás situace po revoluci a další fakta. Dnes nás nemůže zachránit otevřené anulování brestlitevské smlouvy, nýbrž schopnost lavírovat za každé složité mezinárodní situace, kterou vyvolaly protichůdné zájmy jednotlivých imperialistických zemí. Je třeba vzít v úvahu vztahy mezi Japonskem a Amerikou, mezi Německem a Anglií, názorové neshody v německé straně kapitalistů a v militaristické klice aj. aj. Ve vnitřní politice je nezbytná proletářská kázeň, boj proti vesnickým kulakům, starost o obilí, důsledná diktatura v zásobování potravinami a diktatura dělnické třídy v zemi. Soudruh Lenin vyvrací názory »levých« v otázce státního kapitalismu a vysvětluje, že státní kapitalismus není pro nás nic nebezpečného, protože za strastiplného přechodu od kapitalismu k socialismu, který prožíváme, musíme dbát hlavně o to, abychom uchránili průmysl, a jen vybudováním velkého průmyslu, což je dnes možné pouze za státního kapitalismu, můžeme zavést pořádek do výroby a provádět přesnou evidenci toho, co se vyrobilo a spotřebovalo. Nezbytnou podmínkou toho je dělnická kontrola. Jako příklad uvádí soudruh Lenin dělníky z kože-

dělného průmyslu, jejich důkladnou organizovanost
a dělnickou kontrolu v soukromých podnicích.

Pravda, č. 95
17. května 1918

Podle textu Pravdy

PŘEDMLUVA K BROŽUŘE
HLAVNÍ ÚKOL
TĚCHTO DNÍ^[60]

V této brožuře jsou spojeny dva novinové články: z listů Izvěstija VCIK z 12. března 1918^[46] a Pravdy z 9.—11. května 1918^[75]*. Oba články hodnotí z různých aspektů totéž téma obsažené v názvu brožury.

Moskva 17. 5. 1918

Autor

Otištěno roku 1918 v brožuře

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 103—107 a 305—337. *Red.*

D O P I S
K O N F E R E N C I Z Á S T U P C Ů
Z N Á R O D Ň O V A N Ý C H
P O D N I K Ů¹³²

Po vyslechnutí zprávy soudruhů, kteří byli na konferenci největších kovodělných závodů zvoleni za dělnickou delegaci, a vzhledem k rezoluci této konference^[124] mohou prohlásit, že podle mého názoru se rada lidových komisářů nejspíš jednomyslně vysloví *pro* okamžité znárodnění, jestliže konference začne energicky zabezpečovat plánovitou, koordinovanou, dobře zorganizovanou práci a zvyšování její produktivity.

Je tedy třeba, aby konference:

1. ihned zvolila prozatímní radu pro přípravu sloučební závodů;

2. dala ústřednímu výboru Svazu kovodělníků právo po dohodě s Nejvyšší národohospodářskou radou reorganizovat nebo doplňovat tuto prozatímní radu, aby se mohla změnit ve *Správu* jednotného svazu (nebo sdružení) všech znárodněných podniků;

3. schválila nebo prostřednictvím rezoluce stanovila podobný vnitropodnikový řád, jako jsou brjanská pravidla¹³³, jímž by se zavedla přísná pracovní kázeň;

4. za kandidáty uvedené Správy navrhla odborníky, inženýry a organizátory velkovýroby, nebo uložila Nejvyšší národohospodářské radě, aby je vyhledala a jmenovala;

5. je žádoucí, aby dělníci z nejlépe zorganizovaných závodů nebo ti, kdo mají největší zkušenosti z řízení velkovýroby, byli vysíláni (prozatímní radou nebo ústředním výborem Svazu kovodělníků) do méně prosperujících závodů, aby tam pomáhali správně organizovat práci;

6. bude-li zavedena přísná evidence a kontrola nad veškerým materiálem i produktivitou práce, musíme dosáhnout a budeme moci dosáhnout obrovských úspor surovin a práce.

Jestliže konference a na ní zvolené orgány budou jednat rozhodně, bude podle mého názoru možné, aby rada lidových komisařů schválila znárodnění *v nejbližších dnech*.

Předseda RLK
V. Uljanov (Lenin)

17. 5. 1918

Izvěstija VCIK, č. 99
19. května 1918

Podle strojopisné kopie
porovnané s textem listu
Izvěstija VCIK

REFERÁT
NA I. CELORUSKÉM SJEZDU
ZÁSTUPCŮ FINANČNÍCH
ODBORŮ SOVĚTŮ
18. KVĚTNA 1918¹³⁴

(Delegáti uvítali soudruha Lenina dlouhotrvajícím potleskem.) Finanční situace země je kritická. Při socialistické přestavbě země vzniká celá řada obtíží, někdy zdánlivě nepřekonatelných, mám však za to, že ať je naše práce jakkoli těžká tím, že na každém kroku narážíme na odpor maloburžoazie, spekulantů a majetných tříd, musíme ji vykonat.

Vy jako zkušení lidé, lidé z praxe, víte lépe než kdokoli jiný, jaké obtíže musíme překonávat, když od všeobecných předpokladů a dekretů přecházíme ke každodenní praxi. Čeká nás obrovská práce, protože majetné třídy budou klást zoufalý odpor, ale čím těžší bude naše práce, tím blahodárnější budou její výsledky, až přemůžeme buržoazii a podřídíme ji kontrole sovětské moci. Naše úkoly jsou takové, že stojí za to se kvůli nim namáhat a svést poslední a rozhodující boj s buržoazií, vždyť na jejich splnění závisí úspěch socialistické přestavby země.

Hlavní úkoly, které sovětská moc vymezila ve finanční sféře, vyžadují, aby se neprodleně realizovaly v praktickém životě, a naše společná porada přispěje k tomu, aby zamýšlené reformy nezůstaly pouhými deklamacemi.

Musíme stůj co stůj provést důkladnou reorganizaci ve finanční sféře, ale nesmíme zapomínat, že jakékoli naše radikální reformy zkrachují, nebudeme-li úspěšní ve finanční politice.

Jménem rady lidových komisařů vás upozorňuji na úkoly, které byly vyjasněny na četných poradách, a žá-

dám vás, abyste je zevrubně rozpracovali pro praxi. Jsou to tyto úkoly:

CENTRALIZACE VE FINANČNÍ SFÉŘE

Potřebujeme nutně provést centralizaci ve finanční sféře, potřebujeme nezbytně koncentrovat naše síly; neuskutečníme-li tyto zásady, nedosáhneme ekonomických přeměn, při nichž bude mít každý občan kousek chleba a možnost uspokojovat své kulturní potřeby.

Nutnost centralizace si už dnes začínají uvědomovat lidové masy, a jestliže tento obrat v jejich vědomí postupuje pomalu, bude o to hlubší a širší; jestliže se objevují snahy o decentralizaci, je to nemoc přechodného období, nemoc růstu a je zcela přirozená, protože centralismus za vlády cara a buržoazie vzbudil v lidových masách nenávisť a odpor k jakékoli ústřední moci.

V centralismu vidím minimum určitého zabezpečení pracujících mas. Jsem pro co nejširší autonomii místních sovětských organizací, zároveň si však myslím, že má-li naše úsilí při cílevědomém přetváření země přinést výsledky, potřebujeme nutně jednotnou, přesně vymezenou finanční politiku a plnění předpisů odshora dolů.

Čekáme od vás, že schválíte dekret o centralizaci ve finanční sféře v celé zemi.

ZAVEDENÍ DANĚ Z PŘÍJMŮ A Z MAJETKU

Druhý úkol, který před námi stojí, je správně stanovit progresivní daň z příjmů a z majetku. Víte, že všichni socialisté jsou proti nepřímým daním, protože ze socialistického hlediska je jedinou správnou daní progresivní daň

z příjmů a z majetku. Netajím se tím, že při zavádění této daně narazíme na mimořádné obtíže; odpor majetných tříd bude úporný.

Buržoazie se dnes vyhýbá daním tím, že podplácí a využívá své styky; musíme jí zavřít zadní vrátka. V této věci jsme už hodně naplánovali, připravili jsme prostor pro základy, ale vlastní základy této budovy jsme ještě nepoložili. Teď tato chvíle nastává.

K zavedení daně z příjmů ovšem nestačí pouhé dekrety, k tomu je třeba znát praktické metody a mít zkušenosti.

Máme za to, že je třeba přejít k měsíčnímu placení daně z příjmů. Počet obyvatel, kteří pobírají plat ze státní pokladny, se zvyšuje; těmto osobám je třeba daň z příjmů srážet z platu.

Daň z příjmů se musí platit ze všech příjmů a výdělků bez výjimky; nepřetržitě tištění bankovek, které se dosud praktikovalo, je možné zdůvodnit jako dočasné opatření, ale musí být nahrazeno progresivním zdaněním příjmů a zdaněním majetku s velmi častými platebními lhůtami.

Chtěl bych vás požádat, abyste toto opatření podrobně rozpracovali a sestavili konkrétní a přesné plány, které bychom v nejbližší době mohli změnit v dekrety a instrukce.

V souvislosti s otázkou kontribucí Lenin říká: Nejsm vůbec proti kontribucím jako takovým; aby proletariát mohl zničit buržoazii, nemohl se bez kontribucí obejít. To je správné opatření v přechodném období, teď však přechodné období skončilo a zdanění majetných tříd musí být nahrazeno jednotnou ústřední státní daní.

Nelze pochybovat, že buržoazie se bude ze všech sil snažit naše zákony obcházet a uchylovat se k menším podvodům. Budeme tomu čelit, abychom se definitivně vypořádali se zbytky buržoazie.

PRACOVNÍ POVINNOST

Třetím úkolem naší finanční politiky je zavést pracovní povinnost a registraci majetných tříd.

Starý kapitalismus, založený na volné konkurenci, tato válka definitivně pohřbila — na jeho místo nastoupil kapitalismus státní, monopolní. Vyspělé západní země — Anglie a Německo — přešly v souvislosti s válkou k velmi přísné evidenci a kontrole nad veškerou výrobou, zavedly pracovní povinnost pro nemajetné třídy a ponechaly hodně zadních vrátek pro buržoazii. Musíme využít zkušenosti těchto zemí, ale nezačneme zavádět pracovní povinnost především pro chudé, kteří na oltář války přinesli beztak dost obětí, nýbrž pro majetné, kteří na válce zbohatli.

Teď je na řadě zavedení pracovních daní — výplatních knížek především pro příslušníky buržoazie, aby bylo vidět, jakým množstvím práce se každý z nich podílí na práci ve prospěch země. Kontrolu musí provádět místní sověty. Vůči chudým je dnes toto opatření zcela zbytečné, neboť i tak musí dost pracovat, a nadto odbory učiní všechna opatření, aby se zvýšila produktivita práce a upevnila pracovní kázeň.

Evidence všeho majetného obyvatelstva, zákon, který ukládá bohatým, aby se vykazovali pracovními, daňovými a výplatními knížkami, to je úkol, který musíme vyřešit na prvním místě. Musíme ho rozpracovat prakticky a konkrétně. Toto opatření nám umožní přesunout tíhu daní na bohaté, jak to vyžaduje spravedlnost.

NOVÁ PLATIDLA

Čtvrtým aktuálním úkolem je výměna starých platidel za nová.¹³⁵ Peníze, bankovky, všechno, co se dnes nazývá penězi, tyto poukázky na společenský blahobyt, působí roz-

kladně a jsou nebezpečné, protože buržoazie, která schovává spousty těchto bankovek, si tak udržuje hospodářskou moc.

K oslabení uvedeného jevu musíme provést co nejpřísnější evidenci dosavadních bankovek, abychom mohli nahradit všechny staré peníze novými. Při provádění těchto opatření nepochybně narazíme na mimořádné hospodářské a politické obtíže; musíme se pečlivě předem připravit — připravit několik miliard v nové měně, zříditi v každé volosti, v každé čtvrti velkých měst spořitelny, my se však těchto obtíží nezalekneme. Určíme co nejkratší lhůtu a v té bude muset každý písemně prohlásit, kolik má peněz, a vyměnit je za nové; bude-li to menší částka, dostane rubl za rubl, jestliže ovšem částka překročí normu, dostane jen část peněz. Toto opatření určitě narazí na velmi silný odpor nejen buržoazie, ale i vesnických kulaků, kteří zbohatli na válce a zakopali si do země láhve s mnoha tisícovkami. Střetneme se tváří v tvář s třídním nepřítelem. Bude to boj těžký, ale přinese užitek. Nikdo z nás nepochybuje, že jeho veškerou tíhu musíme vzít na sebe, protože je to boj nutný a nevyhnutelný. K uskutečnění tohoto opatření je zapotřebí důkladná příprava: je třeba sestavit vzor prohlášení, rozvinout propagandu ve městech i na vesnicích, stanovit, do kterého data se budou vyměňovat staré peníze za nové, atd. Ale my to uděláme. Bude to poslední, rozhodující boj s buržoazií a umožní nám to platit daň cizímu kapitálu dočasně, dokud neuhodí hodina sociální revoluce v západních zemích, a uskutečnit v naší zemi nezbytné reformy.

Na závěr soudruh Lenin jménem rady lidových komisařů přeje zdar sjezdovému jednání. (Projev soudruha Lenina byl často přerušován bouřlivým potleskem.)

*Novinová zpráva
otištěna 19. května 1918
v listu Izvěstija VCIK, č. 99
V plném znění otištěno roku 1918
v knize Otčet o rabotach pervogo
Vserossijskogo sjezda predstavitelej
finansovyx otčelov obl., gub. i ujezdn. sovětov,
Moskva*

Podle textu knihy

D O D A T E K K V Ý Z V Ě
P E T R O H R A D S K Ý M D Ě L N Í K Ů M
V Y T V Á Ř E T
Z Á S O B O V A C Í O D D Í L Y¹³⁶

Udržet sovětskou moc, udržet a upevnit vítězství pracujících a vykořisťovaných *nad* statkáři a kapitalisty je možné jen za podmínky, že uvědomělí dělníci budou vládnout přísnou, železnou rukou. Jen taková moc si může získat všechny pracující, všechnu chudinu a sjednotit je kolem sebe.

Soudruzi dělníci! Nezapomínejte, že revoluce je v kritické situaci. Nezapomínejte, že revoluci můžete zachránit *pouze vy* a nikdo jiný.

Potřebujeme desetitisíce nejlepších, vyspělých, socialismu oddaných dělníků, kteří se nedají podplatit a nesníží se k rozkrádání, ale budou schopni vytvořit železnou sílu proti kulakům, spekulantům, šmelinářům, úplatkářům a dezorganizátorům.

Potřebujeme je naléhavě a neprodleně.

Jinak neodvrátíme hlad, nezaměstnanost a záhubu revoluce.

• Síla dělníků a jejich záchrana spočívají v organizaci. To všichni vědí. Dnes potřebujeme speciální organizaci dělníků, organizaci železné moci dělníků, abychom mohli zvítězit nad buržoazií. Soudruzi dělníci! Věc revoluce, záchrana revoluce je ve vašich rukou.

Času je málo: po nesmírně těžkém květnu přijde ještě těžší červen a červenec a možná ještě také část srpna.

Napsáno 20. května 1918

Podle rukopisu

Otištěno 22. května 1918

v listu Petrogradskaja pravda, č. 103

O H L A D U

(DOPIS PETROHRADSKÝM DĚLNÍKŮM)¹³⁷

Soudruzi! Nedávno mě navštívil váš delegát, člen strany, dělník z Putilovova závodu. Tento soudruh mi podrobně vylíčil, jak mimořádně krutý hlad je v Petrohradě. Všichni víme, že v celé řadě průmyslových gubernií je situace v zásobování potravinami stejně kritická, že hlad stejně hrozivě dotírá na dělníky a chudinu vůbec.

Zároveň vidíme, jak bují spekulace s obilím a s jinými potravinami. Hlad není proto, že by v Rusku nebylo obilí, ale proto, že buržoazie a všichni bohatí svádějí v nejdůležitější a nejpalcivější otázce, v otázce obilí, poslední, rozhodný boj proti vládě pracujících, proti vládě dělníků a proti sovětské moci. Buržoazie a všichni bohatí včetně vesnických boháčů a kulaků maří obilní monopol, vnášejí zmatek do rozdělování obilí, které stát provádí ve prospěch a v zájmu zásobování všeho obyvatelstva chlebem, a to zejména dělníků, pracujících a těch, kdo trpí nouzí. Buržoazie porušuje pevné ceny, spekuluje s obilím, vydělává sto, dvě stě i víc rublů na pudu* obilí, maří obilní monopol a spravedlivé rozdělování obilí úplatky, korupcí a nenávisťným podporováním všeho, co přivádí do záhuby moc dělníků, která se snaží uskutečnit první, hlavní a základní zásadu socialismu: Kdo nepracuje, ať nejí!

Kdo nepracuje, ať nejí! Tomu rozumí každý pracující. S tím souhlasí všichni dělníci, všichni chudí a dokonce i střední rolníci, všichni, kdo ve svém životě zažili bídu, všichni, kdo si někdy vlastníma rukama vydělávali na ži-

* Pud — 16,38 kg. *Čes. red.*

vobytí. S touto pravdou souhlasí devět desetin obyvatelstva Ruska. V této prosté, nejjednodušší a nejsamozřejmější pravdě je základ socialismu, nevyčerpatelný zdroj jeho síly a nezdolná záruka jeho konečného vítězství.

Jenže podstata věci je právě v tom, že něco jiného je s touto pravdou okázale souhlasit, dušovat se, že se s ní ztotožňuješ, uznávat ji slovy, a něco jiného je dokázat ji uplatňovat v praxi. Když statisíce a milióny lidí trpí hladem (v Petrohradě, v nezemědělských guberniích, v Moskvě) — v zemi, kde boháči, kulaci a spekulanti schovávají milióny a milióny pudů obilí, v zemi, která se nazývá Socialistickou sovětskou republikou — pak se má každý uvědomělý dělník a rolník nad čím vážně a hluboce zamyslet.

Kdo nepracuje, ať nejí! Jak tuto zásadu uskutečnit v praxi? Je nabíledni, že k tomu je nezbytné zavést za prvé státní obilní monopol, tj. bezpodmínečně zakázat jakékoli soukromé obchodování s obilím, povinně odvádět všechny přebytky obilí státu za pevné ceny a bezpodmínečně zakázat, že nikdo nesmí schovávat nebo zatajovat přebytky obilí. Za druhé je k tomu nutné zavést co nejprísnejší evidenci všech přebytků obilí a zabezpečit pravidelný přísun obilí z míst, kde je ho nadbytek, do míst, kde je ho nedostatek, a vytvořit zásoby obilí pro spotřebu, ke zpracování a na setí. Za třetí je k tomu nutné náležitě a spravedlivě rozdělovat obilí mezi všechny občany státu pod kontrolou dělnického, proletářského státu a nepřipustit žádné výhody a výsady pro bohaté.

Stačí se jen nepatrně zamyslit nad tím, jak se dá zvítězit nad hladem, abychom pochopili tu obrovskou omezenost opovržených anarchistických tluchubů, kteří popírají nutnost státní moci (a to moci nemilosrdně přísné vůči buržoazii, nemilosrdně tvrdé vůči dezorganizátorům moci) pro přechod od kapitalismu ke komunismu, k tomu, aby se pracující osvobodili od jakéhokoli útlaku a od jakéhokoli vykořisťování. Právě dnes, kdy naše revo-

luce začala bezprostředně, konkrétně a prakticky — a v tom je její obrovská zásluha — uskutečňovat socialismus, právě dnes a právě v hlavní otázce — v otázce obilí, se nad slunce jasněji ukazuje, jak nezbytná je železná revoluční moc, diktatura proletariátu, jak nezbytné je organizovat výkup zemědělských produktů, dovážet je a rozdělovat v masovém, celonárodním měřítku, se zřetelem k potřebám desetimilionů a stamilionů lidí, přičemž se předem musí zvážit podmínky a propočíst výsledky produkce na rok a na několik let dopředu (protože bývají neúrodné roky, protože ke zvyšování výnosů obilí se musí provádět meliorace, které trvají několik let, atd.).

Romanov a Kerenskij zanechali dělnické třídě zemi úplně zpustošenou jejich loupeživou, zločinnou a strastiplnou válkou, zemi vydrancovanou ruskými i cizími imperialisty. Obilí bude dost pro všechny jen tehdy, budeme-li mít přesnou evidenci o každém pudu, rozdělíme-li naprosto rovnoměrně každý funt*. Také o potravu pro stroje, tj. o palivo, je krajní nouze: jestliže nevynaložíme všechny síly, abychom dosáhli nesmlouvavě přísné hospodárnosti ve spotřebě a zavedli správnou distribuci, zastaví se železnice a továrny, nezaměstnanost a hlad zahubí všechen lid. Stojíme tváří v tvář katastrofě, je už docela, docela blízko. Po nesmírně těžkém květnu přijde ještě těžší červen, červenec a srpen.

Státní monopol byl u nás zaveden zákonem, ale buržoazie ho ve skutečnosti na každém kroku maří. Vesnický boháč, kulak a vydřiduch, který po celá desetiletí okrádal široké okolí, se raději obohacuje spekulací a pálením kořalky, vždyť je to pro jeho kapsu tak výhodné, a vinu za hlad svaluje na sovětskou moc. Stejným způsobem jednájí političtí obhájci kulaka — kadeti, praví eseri a menševici, kteří zjevně i skrytě »pracují« proti obilnímu monopolu a proti sovětské moci. Strana bezcharakterních, tj.

* Funt — 409,5 g. *Čes. red.*

leví eseři, je bezcharakterní i v této otázce: poddává se ziskuchtivému povyku a bédování buržoazie, hartusí na obilní monopol, »protestuje« proti diktatuře v zásobování potravinami, dává se zastrašit buržoazií, má strach z boje proti kulakům a hystericky upadá z krajnosti do krajnosti, doporučuje zvýšit pevné ceny, povolit soukromý obchod apod.

Tato strana bezcharakterních se v politice podobá tomu, s čím se setkáváme v životě, když kulak navádí chudinu proti sovětům, podplácí ji, například dá nějakému chudému rolníkovi pud obilí za tři ruble, a ne za šest, a to proto, aby se tento zdemoralizovaný chud'as sám »uchýlil« ke spekulaci, sám si »přivydělal« spekulacním prodejem tohoto pudu obilí za 150 rublů, sám se stal štváčem proti sovětům, protože ty soukromé obchodování obilím zakazují.

Kdo umí myslet, kdo se chce nad tím alespoň trochu zamyslet, tomu je jasné, na jaké frontě se bojuje:

Bud' zvítězí uvědomělí, vyspělí dělníci tím, že kolem sebe sdruží veškerou chudinu, že zavedou železný pořádek a nesmlouvavě přísnou moc, skutečnou diktaturu proletariátu, donutí kulaka podříditi se a zavedou řádné rozdělování obilí a paliva v celém státě;

nebo zvítězí buržoazie a za pomoci kulaků a nepřímé podpory bezcharakterních a zmatených lidí (anarchistů a levých eserů) svrhne sovětskou moc a nastolí rusko-německého nebo rusko-japonského Kornilova, který přinese lidu šestnáctihodinovou pracovní dobu, osminku funtu chleba na týden, hromadné popravy dělníků a týrání v mučírňách jako ve Finsku, jako na Ukrajině.

Bud' — anebo.

Střední cesta není.

Situace v zemi je kritická.

Kdo se zamyslí nad politickým životem, musí zjistit, že kadeti se domlouvají s pravými esery a menševiky, kdo je »přijatelnější«, zda rusko-německý nebo rusko-japonský

Kornilov, kdo lépe a spolehlivěji rozdrťí revoluci, zda korunovaný nebo republikánský Kornilov.

Je načase, aby se všichni uvědoměli, všichni vyspělí dělníci dohodli. Je načase, aby se vzchopili a uvědomili si, že každá minuta prodlení znamená záhubu pro zemi i pro revoluci.

Polovičatými opatřeními se nic nezmůže. Stížnostmi se nic nevyřeší. Pokusy opatřit si obilí nebo palivo »v malém«, »pro sebe«, tj. pro »svůj« závod, pro »svůj« podnik, jen zhoršují dezorganizaci, jen usnadňují spekulantům jejich hamižnou, špinavou a nekalou činnost.

A proto si dovoluji obrátit se na vás s dopisem, soudruzi petrohradští dělníci. Petrohrad není Rusko. Petrohradští dělníci tvoří jen malou část dělníků v Rusku. Jsou však jedním z nejlepších, nejvyspělejších, nejuvědomělejších, nejrevolučnějších a nejpevnějších oddílů dělnické třídy a všech pracujících Ruska, oddílů, které nejméně podléhají prázdným frázím, bezzásadovému zoufalství a zastrašování ze strany buržoazie. A v kritických okamžicích života národů se nejednou stalo, že dokonce početně slabé přední oddíly pokrokových tříd strhávaly za sebou všechny, rozněcovaly v masách plamen revolučního nadšení a konaly velké historické činy.

V Putilovově závodu bylo pro nás čtyřicet tisíc dělníků, řekl mi delegát petrohradských dělníků, ale většinou to nebyli proletáři, nýbrž »dočasní« dělníci, lidé nespolehliví a nepevní. Teď nám tam zůstalo patnáct tisíc dělníků, ale jsou to proletáři, osvědčení a zocelení v boji.

A právě takovýto předvoj revoluce — jak v Petrohradě, tak v celé zemi — musí dát povel, musí se *pozvednout jako masa*, musí si uvědomit, že záchrana země je v jeho rukou, že se od něho požaduje stejné hrdinství jako v lednu a říjnu 1905 a v únoru a říjnu 1917, že je třeba zorganizovat velkou »*křížáckou výpravu*« proti spekulantům s obilím, kulakům, vydřiduchům, dezorganizá-

torům a úplatkářům, velkou »křižáckou výpravu« proti všem, kdo porušují nanejvýš přísný pořádek ve státě při výkupu, přepravě a přidělování obilí lidem a potraviny strojům.

Zemi a revoluci může zachránit jen to, když se vyspělí dělníci pozvednou jako masa. Potřebujeme desetitisíce vyspělých dělníků, zocelených proletářů, tak uvědomělých, aby mohli tuto věc vysvětlit miliónům chudých ve všech koutech země a postavit se těmto miliónům do čela, tak zásadových, aby se nemilosrdně zbavovali všech a dávali zastřelit každého, kdo by se — jak se stává — dal »ztlákat« spekulací a z bojovníka za věc lidu se stal zlodějem, proletářů tak pevných a oddaných revoluci, aby ukázněně překonali všechny útrapy *výpravy* do všech končin země s cílem zavést pořádek, upevnit místní orgány sovětské moci a kontrolovat všude každý pud obilí a každý pud paliva.

Udělat tohle všechno je obtížnější než projevit na několik dní hrdinství a přitom se nehnout z vysezeného místa, nejit na výpravu a omezit se na jednorázový nápor — na povstání proti vyvrheli a idiotu Romanovovi nebo proti hlupákovi a chvastounovi Kerenskému. Hrdinství projevené při dlouhodobé a houževnaté organizační práci v celostátním měřítku je nesrovnatelně těžší, ale zato nesrovnatelně vznešenější než hrdinství projevené v povstáních. Dělnické strany a dělnická třída však byly vždycky silné tím, že dělnická třída odvážně, zpříma a otevřeně hleděla nebezpečí do tváře, že se nebála toto nebezpečí přiznat, že střízlivě zvažovala, jaké síly stojí v »jejím« a jaké v »cizím«, vykořisťovatelském táboře. Revoluce jde kupředu, šíří se a sílí. Zároveň se zvyšují naše příští úkoly. Boj se rozrůstá a prohlubuje. Správné rozdělování obilí a paliva, zvyšování jejich produkce, co nejprísnejší evidence a kontrola *prováděná dělníky* v celém státě, to je skutečný a hlavní předpoklad socialismu. To už není »všeobecně revoluční« úkol, nýbrž úkol *komunis-*

tický, právě takový úkol, při němž musí pracující a chudina rozhodně bojovat proti kapitalismu.

Tento boj stojí za to, abychom mu věnovali všechny síly; jeho obtíže jsou velké, ale velký je i cíl, za který bojujeme: odstranit útlak a vykořisťování.

Když lid hladoví, když se nezaměstnanost zvyšuje stále hrozivěji, je každý, kdo schovává přebytečný pud obilí, každý, kdo připravuje stát o pud paliva, těžkým zločincem.

V takové době — a pro opravdu komunistickou společnost to bude platit vždy — je každý pud obilí a paliva skutečnou svátostí, světejší než všechny ty svátosti, jimiž popové pletou hlupákům hlavy, když jim slibují království nebeské jako odměnu za otroctví na zemi. Aby bylo možné zbavit tuto skutečnou svátost posledního zbytku popske »posvátnosti«, je třeba *ji ovládnout prakticky*, je třeba dosáhnout *v praxi*, aby bylo obilí a palivo spravedlivě rozdělováno, je třeba soustředit všechny přebytky obilí bez výjimky do celostátního fondu, je třeba *po celé zemi sebrat* schované a neodvedené přebytky obilí, je třeba zasáhnout tvrdou dělnickou rukou a dosáhnout krajního vypětí sil, aby se zvýšila těžba paliva a aby se s ním co nejméně šetřilo, aby se zavedl skutečný pořádek do jeho přepravy a spotřeby.

Potřebujeme zahájit masovou »křížáckou výpravu« vyspělých dělníků do všech míst, kde se produkuje obilí a těží palivo, do všech důležitých míst, kam se dováží a kde se rozděluje, aby se zvýšila intenzita práce, aby se zesítila, aby se pomohlo místním orgánům sovětské moci při evidenci a kontrole, aby se silou zbrání vymýtila spekulace, úplatkářství a nedbalost. Není to nový úkol. Dějiny vlastně nové úkoly nevytyčují, jen zvyšují a rozšiřují staré úkoly podle toho, jak se rozmáhá revoluce, jak se znásobují její obtíže, jak nabývá na významu její světodějná poslání.

Jedním z největších a nezvratných vymožeností říjno-

vého — sovětského — převratu je to, že vyspělý dělník jako vůdce chudiny, jako vůdce vesnických pracujících mas, jako *budovatel státu pracujících* »vyšel mezi lid«. Petrohrad a další proletářská centra daly vesnici tisíce a tisíce nejlepších dělníků. Oddíly bojovníků proti Kaledinům a Dutovům a zásobovací oddíly nejsou žádnou novinkou. Nové je pouze to, že blízkost katastrofy a tíživá situace nás nutí, abychom udělali *desetkrát* víc než dřív.

Tím, že se dělník stal uvědomělým vůdcem chudiny, nestal se světcem. Vedl sice lid kupředu, ale zároveň podléhal nákaze maloburžoazního rozkladu. Čím méně bylo oddílů z nejlépe organizovaných, nejuvědomělejších, nejukázněnějších a nejnekompromisnějších dělníků, tím častěji docházelo k rozkladu těchto oddílů, tím častěji vítězila živelnost drobných vlastníků jako dědictví minulosti nad proletářskou a komunistickou uvědomělostí budoucnosti.

Když dělnická třída začala uskutečňovat komunistickou revoluci, nemůže se naráz zbavit všech slabých stránek a neduhů, které zdělala po společnosti statkářů a kapitalistů, po společnosti vykořisťovatelů a vydřiduchů, po společnosti založené na špinavé hamižnosti a osobním obohacování několika jedinců a na bídě mnoha lidí. Dělnická třída však může zvítězit — *a nakonec jistě a neodvratně zvítězí* — nad starým světem, jeho neduhy a slabími, jestliže proti nepříteli budou nastupovat stále nové, stále početnější, stále zkušenější a těžkým bojem stále zocelenější oddíly dělníků.

Taková, právě taková je dnes situace v Rusku. Nad hladem a nezaměstnaností se nedá zvítězit, bude-li každý bojovat sám na svou vlastní pěst. Je třeba podniknout masovou »křížáckou výpravu« vyspělých dělníků do všech končin rozlehlé země. Potřebujeme desetkrát víc *železných oddílů* uvědomělého proletariátu, bezmezně oddaného komunismu. Pak zvítězíme nad hladem a nezaměstnaností. Pak dovedeme revoluci ke skutečnému pra-

hu socialismu. Pak dokážeme vést i vítěznou obrannou válku proti imperialistickým dravcům.

22. 5. 1918

N. Lenin

*Pravda, č. 101
24. května 1918*

Podle textu Pravdy

P R O J E V
N A I I. C E L O R U S K Ě M S J E Z D U
K O M I S A Ř Ů P R Á C E
2 2. K V Ě T N A 1 9 1 8¹³⁸

Soudruzi! Dovolte mi, abych sjezd komisařů práce nejprve pozdravil jménem rady lidových komisařů. (Bouřlivý potlesk.)

Na včerejším zasedání rady lidových komisařů soudruh Šljapnikov oznámil, že váš sjezd se připojil k rezoluci odborů o pracovní kázní^[125] a normách produktivity. Myslím, soudruzi, že jste tímto rozhodnutím udělali velmi důležitý krok nejen pokud jde o produktivitu práce a výrobní podmínky^[107], ale i neobyčejně důležitý a zásadní krok z hlediska celé současné situace. Jste stále pracovně, a ne nahodile ve styku se širokými masami dělníků a víte, že naše revoluce prožívá jeden z nejzávažnějších a nejkritičtějších momentů svého vývoje.

Velmi dobře víte, že naši nepřátelé, západní imperialisté, na nás číhají a že možná přijde okamžik, kdy proti nám vrhnou své hordy. Teď se k těmto vnějším nepřátelům připojuje nebezpečný vnitřní nepřítel: rozklad, chaos a dezorganizace, které veškerá buržoazie a zejména maloburžoazie společně se svými nejružnějšími spřeženci a nohsledy ještě prohlubuje. Vy víte, soudruzi, že nesmírně trýznivá válka, do níž nás zavlékla carský režim a kompromisníci v čele s Kerenským, zanechala u nás rozklad a hluboký hospodářský rozvrat. Teď nastává nejkritičtější chvíle, kdy nezaměstnanost a hlad klepou na dveře stále většího počtu dělníků, kdy sta a tisíce lidí strádají hladem a kdy se situace zostřila, protože není obilí, i když by mohlo být, protože víme, že jeho správné rozdělování závisí na jeho pravidelném přísunu. Nedostatek paliva, kte-

rý nastal poté, kdy nám byly odříznuty kraje bohaté na palivo, katastrofální stav železnic, na nichž se snad bude muset zastavit provoz, to je stav, z něhož vyplývají těžkosti pro revoluci, to je stav, nad nímž jása srdce kornilovců nejrůznějších barev a odstínů. Ti se teď každý den a snad každou hodinu radí, jak využít těžkostí Sovětské republiky a proletářské moci, aby mohli znovu nastolit Kornilova. Dohadují se, jaké národnosti bude tento Kornilov, ale musí být takový, aby vyhovoval buržoazii, ať už by to byl Kornilov korunovaný, nebo Kornilov republikán. Dělníci už teď vědí, o co jde, a po událostech, kterými prošla revoluce v Rusku po Kerenském, se tomu vůbec nediví. Síla dělnické organizace a dělnické revoluce je však v tom, že se nezavírají oči před pravdou, ale že se velmi přesně hodnotí situace.

Řekli jsme, že tak rozsáhlá válka přinášející tak neslýchané strádání, jako je tato válka, hrozí úplným zánikem evropské kultury. Jedinou záchranou může být jen to, že moc převezmou dělníci a ti zavedou železný pořádek. Po roce 1905 proletariát Ruska v průběhu revoluce v této zemi a v důsledku zvláštní historické situace na určitou dobu daleko předstihl ostatní mezinárodní armády proletariátu. Teď prožíváme období, kdy ve všech západoevropských zemích revoluce dozrává a kdy se ukazuje, že pro dělnické armády v Německu je situace zcela beznadějná. Víme, že tam, na Západě, nestojí proti pracujícím prohnílý režim Romanova a pouhých chvastounů, nýbrž dokonale organizovaná buržoazie, která se opírá o všechny vymoženosti moderní kultury a techniky. Proto bylo pro nás tak snadné revoluci začít, ale těžší je v ní pokračovat, a proto tam, na Západě, je těžší revoluci začít, ale bude snazší v ní pokračovat. Naše potíže je v tom, že všechno musíme vykonat silami proletariátu Ruska a udržet pozice, dokud náš spojenec — mezinárodní proletariát, proletariát všech zemí — nebude dostatečně silný. Každým dnem je zřejmější, že jiné východisko není. Naše situace

se ještě komplikuje tím, že nemáme posily a stojíme těsně před rozvratem na železnici, v dopravě a v zásobování. To si musí všichni jasně uvědomit.

Doufám, že sjezd komisařů práce, který má bezprostřednější kontakt s dělníky než jiné sjezdy, že tento sjezd bude znamenat předěl, nejen pokud jde o bezprostřední zlepšení pracovního režimu, z něhož musíme udělat základ socialismu, ale že tento sjezd bude předělem, i pokud jde o působení na dělníky, aby si jasněji uvědomovali současnou situaci. Dělnická třída má před sebou těžký, ale vděčný úkol, na němž závisí budoucnost socialismu v Rusku a možná i v jiných zemích. Proto je rezoluce o pracovní kázní^[125] tak důležitá.

Teď, kdy moc mají pevně v ruce dělníci, teď všechno závisí na proletářské kázní a organizovanosti proletariátu. Mám na mysli kázeň a diktaturu proletariátu, železnou moc. Moc, která má skutečně upřímné sympatie a velmi rozhodnou podporu chudiny, taková moc musí být železná, neboť ji čekají nepředstavitelné otřesy. Spousta dělníků žije v představě o dřívějších poměrech a doufá, že se z nynější situace nějak dostaneme.

Tyto iluze se však den ze dne hroubí a je stále patrnější, že světová válka vyvolá hlad a rozvrat v celých zemích, jestliže dělnická třída svou organizovaností tento rozvrat nepřekoná. Vedle uvědomělých příslušníků dělnické třídy, kteří v celé své činnosti usilovali o to, aby základem všeho byla nová soudružská kázeň, máme mnohamilionové masy drobných vlastníků a příslušníků maloburžoazie, kteří se na všechno dívají z hlediska svých omezených zájmů. Proti hladu a katastrofě, jež se na nás valí, nemůžeme bojovat jinak než zavedením železné kázně uvědomělých dělníků — bez ní nic nedokážeme. Protože Rusko má tak obrovskou rozlohu, žijeme v podmínkách, kdy na jednom konci země je obilí hodně a na druhém není nic. Nemá smysl doufat, že nedojde k obranné válce, neboť nám ji mohou vnutit. Nemá smysl

si představovat, že města a velká průmyslová střediska je možné nasytit bez pravidelného přísunu obilí. Je třeba vést v evidenci každý pud obilí, aby ani jeden nepřišel nazmar. Jenže víme, že v praxi se tato evidence nedělá, že zůstává na papíře. V praxi drobní spekulanti jen demoralizují vesnickou chudinu a namlouvají jí, že nedostatek je možné odstranit soukromým obchodem. Za takových podmínek se z krize nedostaneme. V Rusku může být pro lidi dost chleba a pro průmysl dost potravy, tj. paliva, jestliže co nejpřísněji rozdělíme všechno, co máme, mezi všechny občany, aby si nikdo nemohl vzít ani jeden funt obilí navíc, aby ani jeden funt paliva nezůstal nevyužit. Jen tak můžeme zachránit zemi od hladu. Tuto zásadu komunistického rozdělování, totiž aby všechno bylo vedeno v evidenci, aby bylo obilí pro lidi a palivo pro průmysl, tuto zásadu jsme nevyčetli z knih — dospěli jsme k ní po trpkých zkušenostech.

Široké masy dělníků možná hned nepochopí, že stojíme před katastrofou. Potřebujeme, aby dělníci podnikli křížáckou výpravu proti dezorganizaci a proti zatajování obilí. Potřebujeme křížáckou výpravu proto, aby se pracovní kázeň, na níž jste se zde usnesli^[125], o níž se mluvilo v továrnách a v závodech, aby se tato kázeň rozšířila po celé zemi a aby co nejširší masy pochopily, že není jiné východisko. V dějinách naší revoluce spočívala síla uvědomělých dělníků vždycky v tom, že se dovedli rovně postavit i k té nejtvrděší a nejnebezpečnější skutečnosti, že nepodléhali iluzím a přesně zvažovali síly. Můžeme spoléhat jen na uvědomělé dělníky; ostatní vrstvy, buržoazie a drobní vlastníci, jsou proti nám, nevěří v nový řád a chopí se každé příležitosti, aby zhoršovali bídu lidu. Jako příklad můžeme uvést to, co se děje na Ukrajině a ve Finsku: nepředstavitelná zvěrstva a moře krve, kterou buržoazie a její stoupenci kadety počínaje a esery konče prolévají ve městech, v nichž se zmocňují vlády za pomoci svých spojenců. Tyto události dokazují, co čeká prole-

tariát, jestliže nesplní svůj historický úkol. Víme, jak nepočetná je v Rusku vrstva vyspělých a uvědomělých dělníků. Víme také, co znamená bída lidu, a jsme si jisti, že dosáhneme toho, aby široké masy pochopily, že polovičatými opatřeními se z nynější situace nedostaneme a že bez proletářského převratu se neobejdeme. Žijeme v době, kdy jsou pustošeny celé země, milióny lidí odsuzovány k záhubě a donucovány stát se otroky války. Proto došlo k převratu, který nám dějiny vnutily ne proto, že by to byla zlá vůle jednotlivců, ale proto, že celý kapitalistický řád se hroutí a praská v základech.

Využívejte, soudruzi komisaři práce, každé své setkání s dělníky v kterémkoli závodě a továrně, každé své setkání s jakoukoli delegací dělníků, využijte každou příležitost k objasňování dnešní situace, aby dělníci věděli, že nás čeká buď záhuba, nebo sebekázeň, organizace a možnost bránit se. Že nás čeká návrat kornilovovců — ruských, japonských nebo německých, kteří nám dají osminku funtu chleba na týden, jestliže uvědomělí dělníci v čele s veškerou chudinou neuspořádají křížáckou výpravu proti chaosu a dezorganizaci, kterou maloburžoazie všude stupňuje a kterou musíme odstranit. Jde o to, aby se uvědomělý dělník cítil nejen pánem ve svém závodě, ale i představitelem třídy. Musí zvítězit, jestliže se postaví do čela hnutí proti buržoazii a spekulantům. Uvědomělý dělník pochopí, co je hlavním úkolem socialisty, a pak zvítězíme. Pak se najdou síly a my budeme moci bojovat. (Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk.)

Izvěstija VCIK, č. 102
23. května 1918
Pravda, č. 101
24. května 1918

Podle textu Pravdy
porovnaného s textem
listu Izvěstija VCIK

N Á V R H
U S N E S E N Í R L K
O P A L I V E C H¹³⁹

Rada lidových komisařů ukládá referentům, aby okamžitě vypracovali podrobný návrh konkrétních praktických opatření

1. ke zvýšení těžby paliv
2. k jejich hospodárnému využití
3. k racionálnímu rozdělení technických sil do rajónů nebo oblastí těžby paliv
4. k přístupnou formou podávané agitaci a propagandě o tom, jak důležité je šetřit palivy.

*Napsáno 24. května 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

O SOCIALISTICKÉ AKADEMII
SPOLEČENSKÝCH VĚD¹⁴⁰

1

NÁVRH USNESENÍ
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ

Rada lidových komisařů plně schvaluje a vítá myšlenku, která je základem návrhu na zřízení Socialistické akademie, a ukládá lidovému komisariátu školství a osvěty, aby tento návrh přepracoval podle následujících bodů:

1. vytyčit jako hlavní cíl založení vydavatelské společnosti marxistického zaměření;
2. získat v hojném počtu marxistické spolupracovníky ze zahraničí;
3. za prvořadý úkol stanovit provedení řady sociálních výzkumů;
4. neprodleně učinit opatření s cílem vyhledávat, soustřeďovat a využívat ruské pedagogy.

Napsáno 25. května 1918

S M Ě R N I C E P R O K O M I S I

Uložit komisi:

1. podrobně projednat statut Socialistické akademie společenských věd, aby mohl být předložen radě lidových komisařů a pak ústřednímu výkonnému výboru;

2. zároveň tuto otázku stejně jako otázku kádrového složení prodiskutovat s marxisty neruské národnosti a s marxisty ze zahraničí;

3. sestavit a projednat seznam kandidátů, kteří by mohli a chtěli být zakládajícími členy a rovněž lektory, aby mohl být předložen radě lidových komisařů a ústřednímu výkonnému výboru.¹⁴¹

*Napsáno 7. června 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

T E Z E

O S O U Č A S N Ě S I T U A C I ¹⁴²

1. Na dobu tří měsíců — na červen až srpen — přeměnit komisariát vojenství v komisariát vojenství a zásobování potravinami, z devíti desetin zaměřit činnost komisariátu vojenství na reorganizaci armády v armádu, která se bude orientovat na válku o obilí a povede takovou válku.

2. Na tuto dobu vyhlásit v celé zemi výjimečný stav.

3. Zmobilizovat armádu, vyčlenit spolehlivé jednotky a povolát — alespoň v některých oblastech — brance ve věku devatenácti let k systematickým vojenským akcím v zájmu získávání, vybojování, soustřeďování a svozu obilí a paliva.

4. Za nedodržování kázně zavést trest smrti zastřelením.

5. Činnost oddílů hodnotit jako úspěšnou podle toho, kolik obilí se jim podařilo získat a jakých konkrétních výsledků dosáhly při soustřeďování přebytků obilí.

6. Úkoly těchto vojenských akcí lze vyjádřit takto:

- a) vytvořit zásoby obilí pro výživu obyvatelstva;
- b) totéž — u potravin na dobu tří měsíců pro případ války;
- c) střežit zásoby uhlí, soustřeďovat je a zvýšit jeho těžbu.

7. Do oddílů operující armády (proti kulakům a jiným živlům) zařadit (do každého oddílu) třetinu až polovinu dělníků z gubernií postižených hladem a chudé rolníky z těchto gubernií.

8. Vydat dvě instrukce závazné pro každý oddíl:

a) ideově politickou o významu odstranění hladu, vítězství nad kulaky a diktatury proletariátu jako moci pracujících;

b) vojenskoorganizační o vnitřní organizaci oddílů, kázni, kontrole a písemných dokladech o kontrole každé operace atd.

9. Zavést vzájemné ručení celého oddílu za jeho činnost, například dát výstrahu, že za jakoukoli krádež bude zastřelen každý desátý člen oddílu.

10. Zmobilizovat *všechny* dopravní prostředky boháčů ve městech pro svoz obilí; zmobilizovat příslušníky zámožných tříd do funkcí písařů a pomocných sil.

11. V případě, že by se povážlivě často objevovaly příznaky rozkladu oddílů, vracet, tj. nahrazovat, »choré« oddíly po měsíci na místo, odkud byly vyslány, aby se zodpovídaly ze své činnosti a »lécily se«.

12. V radě lidových komisařů i v ústředním výkonném výboru schválit:

a) prohlášení, že pokud jde o zásobování potravinami, je země v *hrozivě nebezpečném* stavu;

b) výjimečný stav;

c) mobilizaci armády zároveň s její výše uvedenou reorganizací k uskutečnění *výpravy za obilím*;

d) v každém újezdu a volosti, kde budou přebytky obilí, ihned sestavit *seznamy* bohatých vlastníků půdy (kulaků), obchodníků s obilím apod. a stanovit, aby osobně zodpovídali za soustředování všech přebytků obilí;

e) do každého vojenského oddílu jmenovat člověka — alespoň jednoho asi tak na deset mužů —, který má stranické doporučení od KSR a levých socialistů-revolucionářů nebo odborů.

13. Při uplatňování obilního monopolu považovat za obligátní velmi radikální opatření, která se nezastaví před žádnými finančními oběťmi a pomohou vesnické chudině, a opatření, aby se část přebytků obilí získaných

od kulaků rozdělila zdarma mezi vesnickou chudinu
a aby zároveň byli nelítostně potlačováni kulaci ukrývající
přebytky obilí.

*Napsáno 26. května 1918
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVIII*

Podle rukopisu

P R O J E V
N A I. C E L O R U S K É M S J E Z D U
N Á R O D O H O S P O D Á Ř S K Ý C H
R A D

26. K V Ě T N A 1918¹⁴³

(Lenin je na tribuně uvítán bouřlivým potleskem.) Soudružky a soudruzi, dovolte mi, abych především pozdravil sjezd národohospodářských rad jménem rady lidových komisařů. (Potlesk.)

Soudružky a soudruzi! Nejvyšší národohospodářské radě připadl nyní velmi obtížný a zároveň velmi vděčný úkol. Je nesporné, že s pokračujícími úspěchy Říjnové revoluce a s prohlubováním převratných změn, které s ní nastaly, jakož i s upevňováním největších úspěchů socialistické revoluce a s upevňováním socialistického zřízení poroste úloha národohospodářských rad, jimž jako jediným ze všech státních institucí přísluší vybudovat si takovou pozici, která bude o to pevnější, čím více se přiblížíme k nastolení socialistického zřízení a čím méně budeme potřebovat čistě administrativní aparát, který se vlastně zabývá jen správními záležitostmi. Až bude jednou provždy zlomen odpor vykořisťovatelů a až se pracující naučí organizovat socialistickou výrobu, bude tomuto správnímu aparátu ve vlastním, přímém, úzkém smyslu slova, bude tomuto aparátu starého státu souzeno odumřít, kdežto aparátu typu Nejvyšší národohospodářské rady, který obsáhne veškerou nejdůležitější činnost organizované společnosti, je souzeno růst, rozvíjet se a sílit.

Proto se domnívám, soudružky a soudruzi, když posuzují zkušenosti z Nejvyšší národohospodářské rady a z místních rad, s jejichž činností je tato rada úzce, nerozlučně spjata, že nemáme nejmenší důvod k nějakým pesimistickým závěrům, přestože je tu mnoho nedoděla-

ného, nedokončeného a ne dost zorganizovaného. Úkol, který si klade Nejvyšší národohospodářská rada, a úkol, který si kladou všechny oblastní a všechny místní rady, je totiž natolik obrovský a všeobsáhlý, že to, co kolem sebe pozorujeme, v nás rozhodně nemusí budit obavy. Velmi často a samozřejmě z našeho hlediska možná až příliš často se lidé neřídili příslovím Dvakrát měř, jednou řež. Organizovat hospodářství na socialistických základech nejde bohužel tak snadno, jak se v tomto přísloví říká.

Tím, že veškerou moc — tentokrát ne pouze politikou, ba dokonce ani ne tak politickou jako především hospodářskou, tj. takovou, která hluboce zasáhla samy základy každodenního života lidí — převzala nová třída, a to třída, která poprvé v dějinách lidstva vede obrovskou většinu obyvatelstva, celé masy pracujících a vykořisťovaných, se naše úkoly stávají složitějšími. Je samozřejmé, že vzhledem k nesmírně závažným a nesmírně obtížným organizačním úkolům, kdy musíme zcela novým způsobem uspořádat samy základy života stamiliónů lidí, je naprosto pochopitelné, že to nelze udělat tak jednoduše, jen podle přísloví Dvakrát měř, jednou řež. Opravdu nemůžeme předem nescetněkrát měřit a potom řezat a upevňovat to, co už bylo jednou provždy vyměřeno a seřízeno. Musíme budovu našeho hospodářství stavět přímo za pochodu, musíme zkoušet ty či ony instituce a sledovat, jak se osvědčují, musíme je prověřovat na základě společných, kolektivních zkušeností pracujících a především na základě pracovních výsledků, ale zároveň musíme odhodlaně bojovat proti zběsilému odporu vykořisťovatelů, který je o to zběsilejší, čím více se blížíme k tomu, abychom kapitalistickému vykořisťování jednou provždy vyrvali jeho poslední zkažené zuby. Za takových podmínek není pochopitelně nejmenší důvod k pesimismu, ovšem na druhé straně je to pádný důvod k zuřivým útokům buržoazie a pánů vykořisťovatelů dotčených ve svých ušlechtilých citech, jestliže musíme — a někdy dokonce

v krátké době — několikrát měnit typy, statuty a správní orgány různých odvětví národního hospodářství. Ten, kdo má k této práci příliš blízko nebo se jí přímo účastní a někdy třeba i třikrát přepracovává statuty, normy a správní předpisy dejme tomu pro Hlavní správu vodní dopravy, ten ovšem z toho nemívá velkou radost a taková práce mu nepůsobí valné potěšení. Kdo se však trochu odpoutá od bezprostředních nepřijemností spojených s příliš častým předěláváním dekretů a podívá se jen trochu pozorněji a s odstupem na onen obrovský, světodějný úkol, jež má ruský proletariát navzdory svým vlastním dosud chabým silám splnit, ten rázem pochopí, že i mnohem častější přepracovávání a zkoušení různých správních systémů a zavádění různých kázeňských předpisů je v praxi nevyhnutelné a že při tak obrovském úkolu si nikdy nemůžeme činit nárok na to — a žádný rozumný socialista, který píše o perspektivách budoucnosti, to ani v duchu neučinil —, že bychom podle nějakého předem vypracovaného návodu mohli ihned a naráz vytvořit organizační formy nové společnosti.

Všechno, co jsme věděli a na co právě poukazovali nejlepší znalci kapitalistické společnosti, největší capacity, předvídací její vývoj, bylo to, že historicky musí nutně dojít ke změnám, a to v závažném směru, neboť historie odsuzuje soukromé vlastnictví výrobních prostředků k zániku; tato forma vlastnictví se zhroutlí a vykořisťovatelé budou nutně vyvlastněni. To bylo přesně vědecky stanoveno. To jsme také věděli, když jsme pozvedali prapor socialismu, když jsme se prohlašovali za socialisty, když jsme zakládali socialistické strany a když jsme přetvářeli společnost. To jsme věděli, když jsme uchopili moc, abychom přistoupili k socialistické reorganizaci, ale nemohli jsme znát ani formy této změny, ani tempo rozvoje konkrétní reorganizace. V tomto ohledu se můžeme řídit jedině kolektivními zkušenostmi, jedině zkušenostmi miliónů, zejména proto, že pro naši věc, pro budování

socialismu nestačí zkušenosti statisíců příslušníků oněch horních vrstev, kteří dosud dělali dějiny jak ve feudální, tak v kapitalistické společnosti. Nemůžeme to dělat právě proto, že počítáme se společnými zkušenostmi, se zkušenostmi miliónů pracujících.

Proto víme, že organizační práce, která je hlavním, stěžejním a základním úkolem sovětů, s sebou nutně přinese spoustu pokusů, spoustu kroků, spoustu předělávek i spoustu potíží, zejména pokud jde o to, jak postavit každého člověka na patřičné místo, neboť v těchto věcech nemáme žádné zkušenosti, v těchto věcech se musíme ke každému takovému kroku dopracovat sami, a čím závažnějších chyb se na této cestě dopustíme, tím nabudeme větší jistoty, že s každým novým odborářem, s každým novým tisícem a s každým novým statisícem lidí, kteří dosud žili podle tradic a zvyků a nyní z tábora pracujících, vykořisťovaných přecházejí do tábora budovatelů sovětů jako organizací, poroste počet lidí, kteří vyhoví požadavkům doby a uvedou práci do správných kolejí.

Vezměte si jeden z druhořadých úkolů, na který národohospodářská rada, Nejvyšší národohospodářská rada obzvlášť často naráží, totiž úkol využívat buržoazní odborníky. Všichni anebo alespoň ti z nás, kdo vycházejí z vědy a socialismu, vědí, že tento úkol může být uskutečněn jedině tehdy a jedině tou měrou, nakolik mezinárodní kapitalismus vytvořil materiální a technické předpoklady pro práci uskutečňovanou v obrovském měřítku a založenou na výsledcích vědy, a tedy využívající obrovský vyškolený kádr vědecky fundovaných odborníků. Víme, že bez toho není socialismus možný. Jestliže si přečteme díla socialistů, kteří během posledních padesáti let sledovali vývoj kapitalismu a docházeli vždy znovu k závěru, že socialismus je nevyhnutelný, zjistíme, že všichni bez výjimky poukazovali na to, že jedině socialismus vysvobodí vědu z buržoazních pout, z jejího zotročení kapitálem, z jejího otrockého podřízení zájmům špinavé kapi-

talistické ziskuchtivosti. Jedině socialismus umožní výrazně rozšířit a skutečně podřídit společenskou výrobu a rozdělování výrobků vědeckým kritériím tak, aby byl co nejméně usnadněn život všech pracujících a aby byli hmotně zabezpečeni. To může uskutečnit jedině socialismus. Víme, že to musí uskutečnit, a kdo chápe tuto pravdu, ten také pochopí, v čem spočívají potíže marxismu i veškerá jeho síla.

Musíme to uskutečnit a opírat se přitom o vrstvy, které jsou nepřátelské socialismu, neboť kapitál stupňuje buržoazní útlak a utlačuje dělníky tím, čím víc sám mohutní. Třebaže moc převzal proletariát a chudé rolnictvo a třebaže si vláda ukládá úkoly za podpory těchto mas, musíme socialistické přeměny uskutečňovat za pomoci buržoazních odborníků, těch odborníků, které buržoazní společnost odchovala a kteří jiné společenské prostředí nepoznali a ani si je nedovedou představit, takže dokonce i v případech, kdy se tito lidé chovají naprosto upřímně a jsou zcela oddáni své práci, i v těch případech jsou zatíženi tisícerými buržoazními předsudky a jsou tisícerými nitkami, což si ani neuvědomují, spjati s odumírající a rozkládající se buržoazní společností, která se proto staví zuřivě na odpor.

Tyto těžkosti úkolu a jeho splnění nám nemohou zůstat neznámy. Ze všech socialistů, kteří o tom psali, si nevzpomínám na jedině socialistické dílo, které znám, či na názor některého významného socialisty o budoucnosti socialistické společnosti, v nichž by se upozorňovalo na onu konkrétní praktickou potíž, jež vyvstane před dělnickou třídou po uchopení moci, až si tato třída vytkne za úkol přeměnit veškeré bohaté, kapitalismem nahromaděné a pro nás historicky nezbytně nutné zdroje kultury, vědomostí a techniky, přeměnit to vše z nástroje kapitalismu v nástroj socialismu. To je snadné jako všeobecná poučka, jako abstraktní antiteze, ale v boji proti kapitalismu, který nezaniká naráz a brání se o to urputněji, čím

víc má smrt na jazyku, je to úkol neobyčejně obtížný. Jestliže v této sféře experimentujeme a jestliže nejednou napravujeme dílčí chyby, pak je to nevyhnutelné, když se nám v té či oné oblasti národního hospodářství nedaří okamžitě učinit z odborníků sloužících kapitalismu odborníky sloužící pracujícím masám, jejich rádce. I když se nám to nedaří okamžitě, nesmí to v nás vzbudit sebe-menší pesimismus, neboť úkol, který si klademe, je nesmírně obtížný a je to úkol světodějného významu. Nezavíráme oči před tím, že v jedné zemi, i kdyby byla mnohem méně zaostalá než Rusko, i kdybychom žili v příznivějších podmínkách než po čtyřech letech neslýchaně strastiplné, tíživé a zkázonosné války, že v jedné zemi socialistickou revoluci my sami vlastními silami nedovršíme. Avšak ten, kdo se od socialistické revoluce probíhající v Rusku odvrací a poukazuje na zjevný nepoměr sil, ten se podobá člověku strnule zalezlému ve futrálu^[141], který nevidí dál než na špičku vlastního nosu a zapomněl, že žádný trochu významnější dějinný převrat neproběhl bez celé řady případů, kdy se projevil nepoměr sil. Síly narůstají v procesu boje s tím, jak sílí revoluce. Jestliže země nastoupila cestu velikých přeměn, pak k zásluhám této země a strany dělnické třídy, která v této zemi zvítězila, patří, že jsme k úkolům, jež byly dříve formulovány abstraktně a teoreticky, přistoupili zcela prakticky. Tyto zkušenosti nezapadnou. Ať se děje, co se děje, ať prochází revoluce v Rusku a mezinárodní socialistická revoluce jakkoli těžkými peripetiemi, dělníkům, kteří jsou nyní sdruženi v odborech a místních organizacích a v praxi začínají organizovat veškerou výrobu v celém státě, nelze tyto zkušenosti vzít. Zapsaly se do dějin jako úspěch socialismu a na jejich základě postaví budoucí světová revoluce svou budovu socialismu.

Dovolím si upozornit ještě na jeden, dokonce možná nejtěžší úkol, který musí Nejvyšší národohospodářská rada v praxi vyřešit. Jde o pracovní kázeň. Když na tento

úkol upozorňujeme, musíme vlastně uznat a s uspokojením zdůraznit, že právě odbory, jejichž největší organizace — ústřední výbor Svazu kovodělníků a Celoruská rada odborů — nejvyšší odborové organizace, sdružující milióny pracujících, že právě ony jako první překročily k řešení tohoto úkolu, úkolu, který má světodějný význam. Abychom jej pochopili, musíme si odmyslet jednotlivé drobné nezdary i neuvěřitelné potíže, které se samy o sobě zdají být nepřekonatelné. Je třeba se z nadhledu podívat, jak se historicky střídaly formy společenského hospodářství. Jedině tak nám bude jasné, jaký gigantický úkol jsme na sebe vzali a jaký obrovský význam má skutečnost, že tentokrát jsou těmi pokrokově smýšlejícími představiteli společnosti pracující a vykořisťované masy, které se iniciativně ujímají úkolu, jež dosud až do roku 1861 řešila v nevolnickém Rusku výhradně hrstka statkářů považujících tento úkol za svou věc. Tehdy bylo na nich, aby na základě nové kázně vytvořili nové vztahy v celém státě.

Každý ví, jak feudální statkáři tuto kázeň zaváděli. Pro většinu lidu to byl útlak, ponižování a neslýchané, galejnické utrpení. Vzpomeňte si na celý ten přechod od nevolnictví k hospodářství vybudovanému buržoazii. Připomeňte si to, co jste pozorovali, i když většina z vás to pozorovat nemohla, i to, co víte od starších generací: onen přechod od roku 1861 k novému hospodářství pod vedením buržoazie, přechod od staré, nevolnické kázně karabáče, od kázně nanejvýš nesmyslného, nestydatého a surového ponižování a násilí na člověku ke kázni zavedené buržoazií, ke kázni hladu, takzvané svobodné námezdní práce, ke kázni, která byla ve skutečnosti kázní kapitalistického otroctví; tento přechod se z hlediska historie zdál snadný, protože lidstvo přecházelo od jednoho vykořisťovatele k jinému vykořisťovateli, protože jednu menšinu vyděračů a vykořisťovatelů práce lidu nahradila jiná menšina podobných vyděračů a podobných vykořis-

řovateli práce lidu, protože statkáře vystřídali kapitalisté, jedna menšina jinou menšinou, přičemž útlak širokých vrstev pracujících a vykořisťovaných tříd trval dál. A dokonce i toto vystřídání jedné vykořisťovatelské kázně jinou si vyžádalo tolik let, ne-li desetiletí námahy, vyžádalo si tolik let, ne-li desetiletí přechodného období, kdy se staří feudální statkáři zcela upřímně domnívali, že všechno se hroutí, že bez nevolnictví se hospodařit nedá, kdy nový, kapitalistický hospodář na každém kroku narážel na praktické obtíže a dělal nad svým hospodářstvím kříž, kdy hmatatelným projevem a objektivním důkazem obtížnosti tohoto přechodu bylo, že se v Rusku tehdy objednávaly stroje z ciziny, aby se s těmito nejlepšími zahraničními stroji pracovalo, jenže se ukázalo, že v Rusku nejsou lidé, kteří by s nimi dovedli zacházet, ani instruktoři, kteří by je tomu naučili. A tak bylo možné ve všech končinách Ruska pozorovat, jak se nejlepší stroje povalují nevyužitě — natolik těžké bylo přejít od staré, nevolnické kázně k nové, kapitalistické kázni buržoazie.

Jestliže se tedy budete, soudružky a soudruzi, takto dívat na věc, pak se nedáte zmást takovými lidmi, třídami, buržoazií a takovými jejími pomahači, jejichž úkolem je šířit jediné paniku a defétismus, vnášet do veškeré práce naprostou apatii a líčit ji jako beznadějnou; tito lidé dělají nad revolucí kříž, kvůli každému jednotlivému případu nekázně a rozkladu jako by na světě, jako by v dějinách opravdu existovala jediná velká revoluce bez rozkladu, bez úpadku kázně a bez strastiplných pokusů mas nastolit novou kázeň. Nesmíme zapomínat, že jsme se poprvé přiblížili k takovému počátečnímu momentu v dějinách, kdy milióny pracujících a vykořisťovaných skutečně vytvářejí novou kázeň, kázeň pracovní, kázeň soudružských vztahů, sovětskou kázeň. Nepočítáme s tím, že dosáhneme rychle úspěchu, ani o to neusilujeme. Jsme si vědomi, že si to vyžádá celou historickou epochu. My jsme tu historickou epochu zahájili, když v zemi, kde dosud vládla

buržoazie, podrýváme kázeň kapitalistické společnosti, podrýváme ji a jsme hrdi na to, že všichni uvědomělí dělníci a naprosto všechno pracující rolnictvo nám všemožně pomáhá ji likvidovat, a když si masy dobrovolně, z vlastní iniciativy stále více uvědomují, že tuto kázeň založenou na vykořisťování a otroctví pracujících musí nahradit nikoli na příkaz shora, nýbrž že se přitom mají řídit vlastními životními zkušenostmi a nahradit ji novou kázní společné práce, kázní sjednocených, zorganizovaných dělníků a pracujících rolníků celého Ruska, země s desetimilióny a stamilióny obyvatel. Je to úkol nesmírně obtížný, zato však vděčný, protože teprve tehdy, až jej prakticky vyřešíme, teprve tehdy zatlučeme poslední hřebík do rakve kapitalistické společnosti, kterou pohřbíváme. (Potlesk.)

*Zpráva o sjezdu uveřejněna v listech
Petrogradskaja pravda (več. vyd.),
č. 108, 27. května 1918
Pravda, č. 104
a Izvěstija VCIK, č. 106
28. května 1918*

Podle textu knihy

*V plném znění otištěno v knize
Trudy I Vserossijskogo sjezda
sovětov narodnogo chozjajstva.
Stenografičeskij otčet, Moskva 1918*

O SAMOSTATNÉM
VÝKUPU POTRAVIN

1

NÁVRH USNESENÍ RLK¹⁴⁴

Všechny samostatné útvary, které slouží zásobovacím organizacím vytvořeným podle jednotlivých profesí, útvary typu Zásobování železnic nebo Zásobování vodní dopravy apod., se vyzývají, aby spojily veškeré své úsilí, všechny své síly, své pracovníky a zásobovací oddíly se všemi silami komisariátu zásobování. Odmítnout takové spojení sil znamená nebo by znamenalo odepřít podporu moci sovětů, odepřít pomoc všem dělníkům a všem rolníkům v boji proti hladu. Záchrana před hladem je pouze ve spojení sil.

N Á V R H P R O V O L Á N Í K D Ě L N Í K Ů M A R O L N Í K Ů M¹⁴⁵

Rada lidových komisařů vyslechla zástupce organizací železničářů a zaměstnanců vodní dopravy, zástupce dělníků hutních závodů a odborového svazu železničářů,

vyslechla návrhy těchto soudruhů, aby jejich organizacím, jako je Zásobování železnic, Zásobování vodní dopravy atd., byl povolen samostatný výkup potravin,

a důrazně upozorňuje všechny organizované, uvědomělé a reálně uvažující dělníky a pracující rolníky na to, jak nerozumné jsou takové návrhy a jak jejich pošetilost bije do očí. Každému je jasné, že kdybychom jednotlivě povolili samostatný výkup Zásobování železnic, Zásobování vodní dopravy, Zásobování kovoprůmyslu, Zásobování gumárenského průmyslu a podobně, úplně bychom tím rozvrátili veškeré zásobování, rozvrátili bychom tím veškerou státní organizaci dělníků a chudých rolníků a kulakům a Skoropadským tak zcela uvolnili cestu k vítězství.

Všichni dělníci a hladovějící rolníci musí pochopit, že zdolat hlad, zjednat pořádek a skoncovat se spekulanty a kulaky lze jedině společným úsilím, jedině tím, že stovky a tisíce nejlepších dělníků pověříme prací ve společných zásobovacích oddílech a že sjednocené, semknuté a společné síly dělníků vrhneme do boje za nastolení pořádku, do boje o obilí.

Je nanejvýš bláhové věřit těm, kdo pro Zásobování železnic, pro Zásobování vodní dopravy požadují samostatný výkup, ale už nemyslí na to, že v nezemědělských guberniích jsou v *každém újezdu desetitisíce a stati-*

síce hladovějících rolníků, kteří celé měsíce obilí vůbec nedostávají.

Cožpak by to nebyl rozvrat, kdybychom umožnili každému rolnickému újezdu samostatný výkup? Cožpak by bylo spravedlivé poskytnout Zásobování železnic na základě jeho žádosti na samostatný výkup 60 miliónů, ale neposkytnout 10 miliónů každému hladovějícímu újezdu, nepovolit mu samostatný výkup?

Každá železniční dílna, každých tisíc zaměstnanců či pracovníků vodní dopravy anebo dělníků ze závodů musí zorganizovat oddíl nejlepších a nejspolehlivějších lidí, aby spojeným, společným úsilím pomohli věci všech dělníků i všech rolníků — záchraně před hladem, zdolání hladu.

Samostatný výkup jednotlivých organizací by znamenal zhoubu veškerého zásobování, znamenal by zhoubu revoluce, rozvrat a rozklad.

Každých tisíc zaměstnanců a dělníků musí vyslat své nejlepší, oddané lidi do zásobovacích oddílů, aby vytvořili bojovou sílu *všech dělníků* v zájmu nastolení pořádku, pomoci při kontrole, soustředění všech přebytků obilí a definitivního vítězství nad spekulanty — jedině v tom je záchrana.

*Napsáno 29. května 1918
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVIII*

Podle rukopisu

O O P A T Ř E N Í C H K B O J I P R O T I H L A D U

1. Nezákonně ukrývat přebytky obilí a jiných potravin, když v Pitěru, v Moskvě i v desítkách nezemědělských újezdů lidé strádají nejen nedostatkem chleba, ale doslova zoufale hladovějí, je jeden z největších zločinů, který si zasluhuje nemilosrdně potrestat.

2. Bojovat proti hladu nutně znamená nejen vymáhat obilí z obilnářských oblastí, ale také odevzdávat do státních zásob a soustřeďovat v nich naprosto všechny přebytky obilí a vůbec všech ostatních potravin. Jestliže se nám to nepodaří, rozhodně nebudeme moci zajistit žádné socialistické přeměny, ani nedokážeme vést úspěšnou obrannou válku.

3.*

*Napsáno v druhé polovině května
nebo začátkem června 1918
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

* Zde rukopis končí. *Red.*

K O N C E P T D O H O D Y
 M E Z I N E J V Y Š Š Í
 N Á R O D O H O S P O D Á Ř S K O U
 R A D O U
 A K O M I S A R I Á T E M O B C H O D U
 A P R Ů M Y S L U O P O D M Í N K Á C H
 S M Ě N Y Z B O Ž Í M E Z I
 M Ě S T E M A V E N K O V E M

Dohoda mezi Nejvyšší národohospodářskou radou a komisariátem obchodu a průmyslu
 Zboží nebude předáno jednotlivcům, nýbrž volostním, vesnickým nebo jiným organizacím rolníků s podmínkou, že v nich bude mít naprostou převahu chudina.

Zboží bude vyměňováno za obilí s podmínkou, že 25 % celkové částky bude splaceno ve zboží a že všechny přebytky obilí přesahující místní spotřebu budou odevzdány.

<p><i>Rozepsat:</i> 1 milión usedlostí po 1000 rublů na usedlosti</p>	}	<p>Zorganizovat rolnickou chudinu k systematickému a nekompromisnímu vybírání vysokých jednorázových daní z tezaurovaných peněz rolnické buržoazie.</p>
--	---	---

Vyslat na venkov vojenské oddíly, aby vymáhaly výše uvedené daně a definitivně zlomily odpor vesnické buržoazie.

Vzít z intendančních skladů:

Stalo se

Zveřejnit alespoň předběžné výsledky ministerstva zásobování do 25. října 1917.

Aparát: sjezd pracovníků v zásobování? Moskevský oblastní aparát . . .

(My máme 25 lidí; oni mají 2000.)

Napsáno v květnu nebo v červnu 1918

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle rukopisu

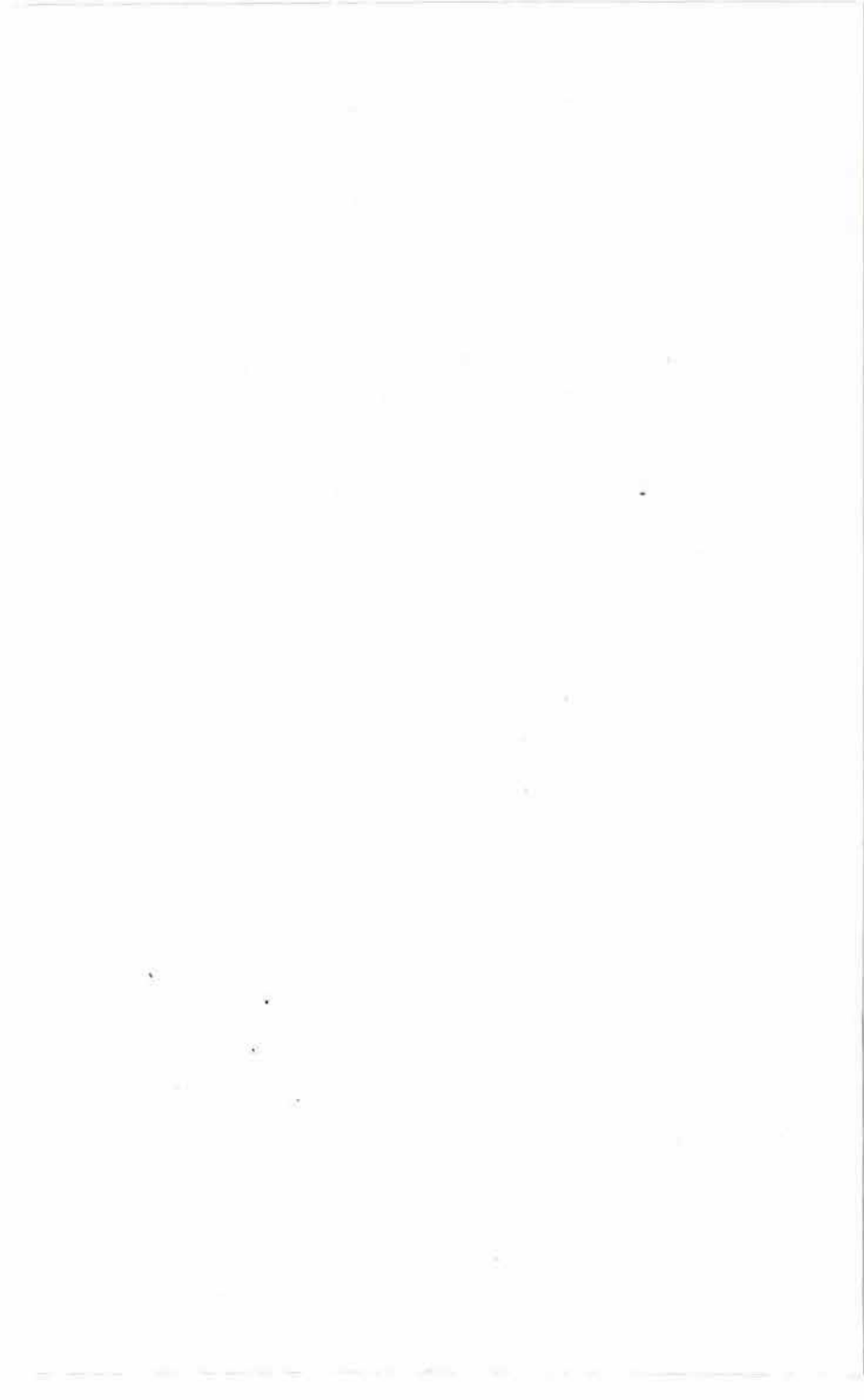
PŘIPOMÍNKY K NÁVRHU
USNESENÍ O SPRÁVĚ
ZNÁRODNĚNÝCH PODNIKŮ¹⁴⁶

Komunismus vyžaduje a předpokládá mezinárodní centralizaci velkovýroby v celé zemi. Proto je zapotřebí, aby byl celoruský ústřední orgán bezvýhradně oprávněn podřídit si všechny podniky určitého odvětví přímo. V souladu s jeho směrnicemi a usneseními týkajícími se výroby obecně vymezují své funkce podle místních, sociálních a jiných podmínek oblastní orgány.

Upřít celoruskému ústřednímu orgánu právo podřídit si všechny podniky určitého odvětví ve všech částech země přímo, jak to vyplývá z návrhu komise, by bylo projevem regionálního anarchosyndikalismu, a ne komunismu.

*Napsáno 2. června 1918
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

*SPOLEČNÉ ZASEDÁNÍ
CELORUSKÉHO
ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU,
MOSKEVSKÉHO SOVĚTU
DĚLNICKÝCH,
ROLNICKÝCH
A RUDOARMĚJSKÝCH
ZÁSTUPCŮ
A ODBOROVÝCH SVAZŮ¹⁴⁷*

4. ČERVNA 1918

Zprávy o zasedání uveřejněny v listech

Izvěstija VCIK, č. 113

5. června 1918

a Pravda, č. 111 a 112

5. a 6. června 1918

Poprvé v plném znění otištěno roku 1920

v knize Protokoly zasedanij VCIK 4-go

sozyva. Stenografičeskij otčet

Referát a závěrečné slovo otištěny

podle textu knihy porovnaného se stenografickým

zápisem a s textem brožury

N. Lenin, Borba za chleb, Moskva 1918;

návrh rezoluce otištěn podle rukopisu

REFERÁT O BOJI
PROTI HLADU

Soudružky a soudruzi! Mám dnes promluvit o největší krizi, jaká v současné době zachvátila všechny země a v dané chvíli snad nejtěživěji doléhá na Rusko, kde je ovšem v každém případě pociťována nepoměrně silněji než v jiných zemích. Bude zapotřebí, abych o této krizi, o hladu, který nás postihl, promluvil v souvislosti s úkolem, který před námi vzhledem k celkové situaci vyvstal. Kde se mluví o celkové situaci, tam se nelze samozřejmě omezovat pouze na Rusko, a to tím spíš, že dnes jsou všechny soudobé vyspělé kapitalistické země navzájem spoutány daleko mocněji a citelněji než kdy dřív.

Ve všech zemích, válčících i neutrálních, způsobila válka, imperialistická válka dvou skupin mohutných dravců, naprosté vyčerpání produktivních sil. Ruinování a zbídačování dospělo tak daleko, že i v těch nejvyspělejších, civilizovaných a kulturních zemích, které po celá desetiletí, ba dokonce staletí nevěděly, co je to hlad, válka hlad, hlad v pravém smyslu slova, doslova vyvolala. Ve vyspělých zemích, zejména v těch, v nichž kapitalistická výroba už dávno naučila obyvatelstvo optimálně organizovat hospodářství, se sice podařilo hlad relativně správně regulovat, poněkud ho vždy oddálit a zmírnit, ale například Německo a Rakousko — o poražených a podmaněných zemích raději ani mluvit nebudu — trpí hladem, tím nejskutečnějším hladem už velmi dlouho. Dnes nemůžeme otevřít jedině noviny, abychom v nich nenarazili na nesčetné zprávy z celé řady vyspělých a kulturních zemí, a nikoli jen válčících, ale i neutrálních, jako je například Švýcar-

sko či některé skandinávské země, a nedočeti se v těchto zprávách o hladu a strašlivých útrapách, které na lidstvo dolehly v souvislosti s válkou.

Soudružky a soudruzi, ti, kdo sledovali vývoj evropské společnosti, už dávno nepochybují o tom, že kapitalismus není s to pokojně dožít, že buď v širokých masách přímo vyvolá vzpuru proti útlaku kapitálu, anebo k témuž výsledku dospěje mnohem obtížnější, strastiplnější a krvavější cestou, cestou války.

Už dávno před válkou socialisté ve všech zemích na svých kongresech zdůrazňovali a slavnostně prohlašovali, že válka mezi vyspělými zeměmi bude nejen největším zločinem, že tato válka za rozdělení kolonií, válka za rozdělení kapitalistické kořisti bude znamenat nejen úplnou likvidaci vymožeností novodobé civilizace a kultury, ale že může vést a nevyhnutelně povede k ohrožení samotných podmínek existence lidské společnosti. Poprvé v dějinách se totiž k hromadnému vyhlazování miliónů lidských životů využívají v takovém rozsahu, tak ničivě a s takovou energií největší vymoženosti techniky. Když se takto dávají všechny výrobní prostředky do služeb války, vidíme, že se ony chmurné předpovědi plní a že barbarství, hlad a naprostý úpadek veškerých produktivních sil postihuje stále větší počet zemí.

Vzpomínám proto, jak hlubokou pravdu vyslovil Engels^[143], jeden z významných zakladatelů vědeckého socialismu, když v roce 1887, třicet let před revolucí v Rusku, napsal, že válka v Evropě povede nejen k tomu, že královské koruny — jak se vyjádřil — budou padat z hlav korunovaných osob po celých tuctech a že nebude nikdo, kdo by je zvedl, ale že tato válka s sebou přinese neslýchanou bestialitu, barbarství a úpadek v celé Evropě a zároveň s tím nastolí vládu dělnické třídy anebo vytvoří podmínky, které učiní tuto vládu nezbytnou.¹⁴⁸ Zakladatel marxismu se tenkrát vyjádřil nanejvýš opatrně, neboť byl přesvědčen, že pokud půjdou dějiny touto cestou, po-

vede to ke krachu kapitalismu a k rozšíření socialismu, a že si v tom případě ani nedokážeme představit, s jakými obtížemi, s jak ostře pociťovanou bídou a prudkou krizí ochromující všechny produktivní síly bude tento přechod spojen.

A tak teď názorně vidíme, co ve svých důsledcích znamená, když už čtyři roky imperialisté prolévají krev národů, a lidé ve všech zemích, i v těch nejvyspělejších, si uvědomují, že válka uvízla ve slepé uličce, že z ní v rámci kapitalismu neexistuje východisko a že způsobí lidu muka svým pustošením. A jestliže my, jestliže revoluce v Rusku, k níž rozhodně nedošlo nějakou zvláštní zásluhou ruského proletariátu, nýbrž všeobecným průběhem historických událostí, jež z vůle dějin postavily tento proletariát dočasně do čela a učinily z něj předvoj světové revoluce, jestliže my snášíme zvlášť těžce a zvlášť bolestně útrapy hladu, který na nás doléhá stále krutěji, pak si musíme opravdu dobře uvědomit, že ke všem těmto pohromám došlo především a ponejvíce následkem tohoto prokletého krveprolévání způsobeného imperialisty, které přineslo všem zemím neslýchané utrpení, jež se zatím ještě daří před masami, před obrovskou většinou národů utajovat.

Břemeno války dosud nepominulo, válka dosud pokračuje a na jedné straně se ještě spojuje s nadějami ve vítězství a v eventuální východisko z krize vítězstvím jedné z imperialistických skupin, kdežto na druhé straně se vyznačuje zběsilou vojenskou cenzurou a opájením všeho lidu válečnou hysterií, jenže právě to se masám obyvatelstva většiny zemí zastírá a tají se před nimi, do jaké propasti se řítí, do jaké propasti se už napůl zřítily. A my to teď nutně pociťujeme obzvlášť silně, neboť nikde jinde než v Rusku neexistuje tak hluboký rozpor mezi velikostí úkolů, jež si vytkl proletariát, který se vzbouřil, neboť pochopil, že s válkou, světovou válkou nejmocnějších imperialistických kolosů celého světa nelze skoncovat, že s ní

nelze skoncovat bez stejně mohutné proletářské revoluce, která rovněž zachvacuje celý svět.

A když jsme se vzhledem k vývoji událostí museli v této revoluci postavit na jedno z jejích čelných míst a nadlouho se stát — přinejmenším od října 1917 — jejím odříznutým oddílem, jemuž události zabraňují přispěchat jiným oddílům mezinárodního socialismu dost rychle na pomoc, prožíváme teď nutně situaci desetkrát horší. Když jsme učinili vše, na co stačily síly proletariátu za podpory chudého rolnictva, aby v přímém povstání svrhl svého úhlavního nepřítele a stanul na stráži socialistické revoluce, vidíme zároveň, jak nás na každém kroku stále víc a víc tíží útlak imperialistických loupeživých mocností, v jejichž obklíčení se Rusko ocitlo, i břemeno válečného dědictví. Tyto následky války se ještě neprojeví naplno. Nyní, v létě 1918, máme možná před sebou jeden z nejobtížnějších, nejtěžších a nejkritičtějších přechodů naší revoluce, přechod nanejvýš obtížný nejen z hlediska mezinárodního, kde jsme nutně odsouzeni k politice ústupků, dokud se náš věrný a jediný spojenec, mezinárodní proletariát, připravuje k povstání, dokud k němu dospívá, avšak není zatím s to otevřeně a jednotně vystoupit, ačkoli všechny události v západní Evropě, celá ta šílená zběsilost posledních bitev na západní frontě a celá ta prohlubující se krize ve válčících zemích nasvědčuje tomu, že povstání evropských dělníků už není daleko a že k němu neodvratně dojde, i kdyby se oddalovalo sebevíc.

Právě v takové situaci máme v zemi nesmírné vnitřní potíže, s nimiž nerozlučně souvisí bolestně pocítovaná zásobovací krize vyvolávající rozkolísanost a trýznivý hlad, který nás postihl a který před nás staví úkol, jenž si vyžádá maximální vypětí sil a co největší organizovanost a k jehož řešení přitom nesmíme přistupovat postaru. Tento úkol budeme řešit s tou třídou, s níž jsme bojovali proti imperialistické válce, s tou třídou, s níž jsme svrhli jak imperialistickou monarchii, tak ruskou imperialistic-

kou republikánskou buržoazii, s tou třídou, jež je nucena kout své zbraně, rozvíjet své síly a vytvářet vlastní organizaci za narůstajících potíží, narůstajících úkolů a za rozmachu revoluce.

Máme teď před sebou doslova elementární úkol veškerého lidského soužití — zbavit se hladu, okamžitě alespoň zmírnit bezprostřední trýznivý hlad, který dolehl na obě sídelní města i na desítky újezdů agrárního Ruska. Tento úkol musíme přitom řešit v podmínkách občanské války, kdy se vykořisťovatelé všech kategorií, všech odrůd, všech odstínů a směrů stavějí zběsile a urputně na odpor. Je nesporné, že za takové situace se ony síly politických stran, které nedokážou zúčtovat se starým a uvěřit v nové, ocitají ve válečném stavu, jenž slouží jedinému cíli — znovu dosadit vykořisťovatele.

K této otázce, k této souvislosti mezi hladem a bojem proti vykořisťovatelům a proti kontrarevoluci zvedající hlavu nás nabádá každá zpráva pocházející odkudkoli z Ruska. Naším úkolem je v každém případě zabránit hladu nebo aspoň do nové sklizně zmírnit útrapy, které jsou s ním spojené, uhájit obilní monopol, uhájit práva sovětského státu, uhájit práva proletářského státu. Musíme shromáždit veškeré přebytky obilí a docílit toho, aby všechny zásoby byly svezeny tam, kde lidé trpí nouzí, a aby byly spravedlivě rozdělovány. To je základní úkol — zachovat lidskou společnost (a zároveň je to neuvěřitelná námaha), a tento úkol se dá vyřešit pouze jedním způsobem — společným a vystupňovaným pracovním úsilím.

V zemích, kde se tento úkol řeší válkou, řeší se vlastně vojenským otroctvím, zavedením vojenského otroctví pro dělníky a rolníky, řeší se dalším zvýhodňováním vykořisťovatelů. Například v Německu, kde je tolik potlačováno veřejné mínění, kde se potlačuje každý pokus protestovat proti válce, ale kde si lidé přece jen uchovali reálnou představu o skutečnosti a smysl pro socialistický odpor k válce, v takovém Německu nenajdete obvyklejší způ-

sob, jak zachovat daný stav, než že se rychle množí noví milionáři, kteří na válce zbohatli. Tito noví milionáři se obohatili bezuzdně a bezostyšně.

Hladovění mas dnes ve všech imperialistických zemích slouží bezuzdným spekulacím a neslýchanému obohacování na bídě a hladu.

Imperialistické země takovouto situaci podporují, jak to například vidíme v Německu, kde je boj proti hladu organizován nejlépe. Nadarmo se neříká, že tam je centrum organizovaného boje proti hladu, že tam jsou přiděly a kůrky chleba nejlépe rozdělovány mezi obyvatelstvo. Vidíme, že tam se nové milionářské živly stávají běžným jevem imperialistického státu, že tam se bez nich v boji proti hladu neobejdou. Milionáři poskytují dvojnásobný, trojnásobný i čtyřnásobný bezpracný zisk každému, kdo má nadbytek obilí a kdo dokáže spekulovat a dělat z organizace, normování, regulování a rozdělování spekulaci. Touto cestou jít nechceme, i kdyby nás k ní kdokoli vědomě či nevědomě nutil. Řekneme mu: Stáli jsme a budeme stát po boku té třídy, s níž jsme vystupovali proti válce, s níž jsme společně svrhli buržoazii a s níž společně prožíváme všechny útrapy nynější krize. Musíme být důsledně pro obilní monopol, ale ne tak, že bychom legalizovali kapitalistické spekulování ve velkém či v malém, nýbrž že budeme bojovat proti vědomému šmelinaření.

A tady nás čekají větší potíže a těžší a nebezpečnější boj, než když před námi stál carismus, po zuby ozbrojený proti lidu, anebo po zuby ozbrojená ruská buržoazie, která nepovažovala za zločin prolít krev tisíců a statisíců ruských dělníků a rolníků v červnové ofenzívě minulého roku*, kdy měla v kapse tajné smlouvy a zajištěnou spo-

* Jde o neúspěšnou ofenzívu připravovanou v květnu a červnu 1917 Kerenským. Kerenskij, který se stal ministrem války v prozatímní vládě, podnikl tehdy cestu na frontu, aby se pokusil odvrátit rozklad armády. Ofenzíva měla být přes odpor bolševiků a většiny vojáků bojujících na frontě zahájena 1. července 1917. *Čes. red.*

luúčast na dělení kořisti, zato však považuje za zločin válku pracujících proti utiskovatelům, tuto jedinec spravedlivou, svatou válku, o níž jsme mluvili na samém počátku imperialistického krveprolévání a kterou teď všechny události na každém kroku nevyhnutelně spojují s hladem.

Víme, že carský absolutismus ihned stanovil pevné ceny a u obilí je zvýšil. Jak by také ne! Zachovával tím věrnost svým spojencům — obchodníkům s obilím, spekulantům a bankovním magnátům, kteří na tom nahrabali milióny.

Víme, jak kompromisníci z kadetské strany společně s esery a menševiky a také Kerenskij zaváděli obilní monopol, neboť v celé Evropě se říkalo, že bez monopolizace se nelze nadále udržet, a jak týž Kerenskij v srpnu 1917 tehdejší demokratický zákon obcházel. Demokratické zákony a rafinovaně vykládané zásady jsou tu přece od toho, aby se obcházely. Víme také, jak stále týž Kerenskij tyto ceny v srpnu zvýšil na dvojnásobek a jak socialisté všech odstínů proti tomuto opatření protestovali a rozhořčovali se nad ním. Tehdy se nenašel jediný tiskový orgán, který by toto jednání Kerenského nepobouřilo a který by nedemaskoval, že se tu za zády republikánských ministrů, vlády menševiků a eserů prováděly machinace spekulantů, že se jim zvýšením cen obilí o 100 % ustoupilo a že tu o nic víc než o ústupky spekulantům nešlo. Tuhle historii dobře známe.

Srovnáváme teď, jak tomu bylo s obilním monopolem a s bojem proti hladu v evropských kapitalistických zemích a jak tomu bylo u nás. Vidíme, jak toho teď využijí kontrarevolucionáři. Z této lekce musíme pro sebe vyvodit nekompromisní a nezvratné závěry. Události skutečně prokázaly, že krize, jež vyústila v trýznivé hladovění, vedla jen k dalšímu zostření občanské války, vedla jen k usvědčování takových stran, jako je strana pravých eserů a strana menševiků, které se od zjevně kapita-

listické strany kadetů liší jen tím, že kadetská strana je strana zarytých reakcionářů. Kadeti nemají lidu co říct a nepotřebují se k němu obracet, nepotřebují své cíle zastírat, kdežto tyto strany, které se s Kerenským paktovaly a podílely se na moci i na tajných smlouvách, ty se k lidu obracet musí. (Potlesk.) A tak se jim čas od času stává, že se proti své vůli a proti svým záměrům samy demaskují.

Když vidíme, že hlad dává na jedné straně podnět ke vzpourám a povstáním hladem utýraných lidí a na druhé straně zažehuje po celém Rusku plaménky kontrarevolučních povstání, vědomě živených jak penězi anglických a francouzských imperialistů, tak úsilím pravých eserů a menševiků (potlesk), říkáme si: Všechno je jasné, o nějakých jednotných frontách si může dál klidně snít, kdo jen chce.

Ted' to vidíme zvlášť názorně, neboť po porážce ruské buržoazie v otevřeném vojenském střetnutí všechny otevřené srážky mezi revolučními a kontrarevolučními silami, k nimž došlo v období od října 1917 do února a března 1918, ukázaly kontrarevolucionářům, ba i vůdcům donských kozáků, do nichž se vkládalo nejvíce nadějí, že jejich věc je ztracena, protože většina lidu všude stojí proti nim. Vidíme, že každý nový pokus, dokonce i v těch typicky patriarchálních krajích s vrstvou nejzámožnějších a stavovsky nejvíce uzavřených rolníků, jako jsou kozáci, že každý pokus kontrarevoluce vedl všude bez výjimky jedině k tomu, že se proti nim postavily nikoli slovy, ale skutky další vrstvy utiskovaných pracujících.

Občanská válka nám ve svých lekcích od října do března ukázala, že pracující masy dělnické třídy Ruska a rolníci, kteří se živí vlastní prací a nevykořisťují práci jiných, jsou ve všech končinách Ruska v obrovské většině vesměs pro moc sovětů. Kdo se však domníval, že jsme se dostali na cestu spořádanějšího vývoje, ten se musel přesvědčit o svém omylu.

Buržoazie si uvědomila svou porážku . . . * A tady se začíná maloburžoazie v Rusku štěpit: jedna část tíhne k Němcům, zatímco druhá se orientuje na Anglii a Francii, ale oba směry se shodují v tom, že je spojuje orientace na hlad.

Abych vám, soudružky a soudruzi, názorně ukázal, jak nikoli naše strana, nýbrž její nepřátelé a nepřátelé sovětské moci spojují spor mezi orientací na Německo a orientací na Anglii a Francii v jeden program — svrhnout moc sovětů pomocí hladu —, abych vám ukázal, jak to praktikují, dovolím si ve stručnosti ocitovat zprávu^[12] o poslední poradě menševiků¹⁴⁹. Tato zpráva vyšla v listu *Žizň*¹⁵⁰. (Hluk v sále, potlesk.)

Z této zprávy, uveřejněné v 26. čísle listu *Žizň*, se dovídáme, že Čerevanin, který referoval o hospodářské politice a kritizoval politiku sovětské vlády, navrhoval kompromisní řešení, a sice aby pro své praktické zkušenosti byli za mimořádně zvýhodňujících komisionářských podmínek ke spolupráci přizváni zástupci obchodního kapitálu. Z téže zprávy se dovídáme, že předseda zásobovací správy pro severní Rusko Groman, který byl na zasedání přítomen, využil — jak se tam praví — bohaté osobní poznatky i zkušenosti z nejrůznějších pozorování — sám za sebe dodávám, že výhradně v buržoazních kruzích — a vyvozoval z toho: »Je třeba,« řekl, »využít dva prostředky, a to za prvé nutně zvýšit dnešní ceny a za druhé nutně stanovit mimořádnou odměnu za včasné dodávky obilí« atd. (Hlas: »Co je na tom špatného?«) Ano, hned uslyšíte, co je na tom špatného, i když řečník, který sice nedostal slovo, ale ozývá se tamhle z toho kouta (potlesk), vás hodlá přesvědčit, že na tom nic špatného není; jenže dozajista zapomněl, jak menševická konference probíhala. V témže listu *Žizň* se praví, že po Gromanovi

* Zde je vynechána věta, která je podle stenografického zápisu nečešifrovatelná. *Red.*

vystoupil delegát Kolokolnikov s takovýmto stanoviskem: »Navrhuje se nám, abychom se zapojili do práce bolševických zásobovacích organizací.« Určitě si řeknete, že tohle je ale opravdu špatné, když si vzpomenete na intervenci předchozího řečníka. A jestliže týž řečník, který si ce nemá slovo, ale nehodlá být zticha a vykřikuje, že to je lež, že prý to Kolokolnikov nikdy neřekl, beru to na vědomí: navrhuji Vám, abyste své dementi nahlas a přede všemi zopakoval. Dovolím si Vám připomenout rezoluci konference, kterou tam navrhl všem dobře známý Martov a v níž se jinými slovy a jinými obraty říká o sovětské vládě přesně totéž. (Šum, výkřiky.) Můžete se tomu jistě smát jak chcete, ale faktem zůstává, že zástupci menševiků nazývají sovětskou vládu v souvislosti se zprávou o zásobování organizací nikoli proletářskou, ale neschopnou.

V takové chvíli, kdy se povstání kontrarevolucionářů spekulujících s hladem dostává v souvislosti s hladem na pořad dne, nepomohou žádná dementi a žádné intriky, fakt zůstane faktem. Uvedená otázka svědčí o politice, kterou skvěle rozvinuli jak Čerevanin, tak Groman i Kolokolnikov. Jsme svědky ožívání občanské války, vidíme, jak kontrarevoluce zvedá hlavu, a já jsem přesvědčen, že devětadevadesát ruských dělníků a rolníků ze sta si udělalo z těchto událostí svůj závěr — ne každý si to stačil uvědomit, ale dělají a udělají si z nich závěr — a že tento závěr bude vypadat právě takto: v boji proti hladu zdoláme hlad i kontrarevolucionáře, kteří tohoto hladu zneužívají, jedině v tom případě, když budeme kontrarevoluci nemilosrdně potírat a když v otázce hladu budeme i nadále provádět socialistickou politiku.

Soudružky a soudruzi, právě nastává doba, kdy se sovětská moc důkladně pouští do organizační práce, když po dlouhém a těžkém boji porazila v otevřených střetnutích mocné a silné nepřátele z tábora kontrarevoluce a potlačila vojenský odpor vykořisťovatelů i odpor všech

sabotážníků. To, že jsme zde dospěli přímo až k úkolu organizačnímu, se dá vysvětlit právě celou obtížností boje proti hladu, celou nesmírnou závažností tohoto úkolu.

Zvítězit v povstání je nesrovnatelně snadnější. Zvítězit nad kontrarevolucí, která se staví na odpor, je miliónkrát snadnější než se vypořádat s organizačním úkolem, a to zvláště tam, kde jsme řešili úkol, při němž vzbouření proletáři a drobní vlastníci i široké vrstvy maloburžoazie mohli jít ve značné míře společnou cestou, úkol, v němž bylo ještě mnoho všeobecně demokratických prvků, společných všem pracujícím. Od tohoto úkolu jsme nyní přešli k úkolu jinému. K úkolu čistě komunistickému nás násilím přivedl trýznivý hlad. Tady jsme přímo narazili na nutnost uskutečnit úkol revolučně socialistický, tady před námi vyvstaly neobyčejné potíže.

My se těchto potíží nelekáme, věděli jsme o nich a nikdy jsme neříkali, že přejít od kapitalismu k socialismu je snadné. To představuje celé období nesmírně urputné občanské války, bolestných kroků, kdy se k jednomu oddílu proletariátu jedné země, který se vzbouřil, připojí proletariát jiné země, aby společným úsilím napravily chyby. Zde máme před sebou úkoly organizační, které se týkají výrobků široké spotřeby, úkoly, které postihují nejhlubší kořeny spekulace, které postihují prominenty buržoazního světa a prominenty kapitalistického vykořisťování, jejichž svržení pouhým masovým náporom není snadné. Máme tu co dělat s nepatrnými a po všech zemích rozptýlenými hlubokými kořeny a kořínky onoho buržoazního vykořisťování, a sice v podobě drobných vlastníků, v podobě celého způsobu života, zvyklostí a smýšlení drobných vlastníků a drobných výrobců, máme tu co dělat s drobným spekulantem, který není zvyklý na nové uspořádání života, nevěří tomu a zoufá si.

Je totiž fakt, že četní představitelé pracujících mas padli zoufalství, jakmile narazili na neobvyklé potíže, které nám revoluce přinesla. Toho se však nelekáme.

Nikde, ani v jedné revoluci se jedinkrát nestalo, že by jiné vrstvy nepropadly zoufalství.

Jestliže se z masy vyčleňuje určitý ukázněný předvoj, jestliže předvoj ví, že tato diktatura, tato pevná moc pomůže získat veškerou chudinu — a to je dlouhý proces, obtížný boj —, pak je to začátek socialistické revoluce v jejím pravém smyslu slova. Když vidíme, že dělníci a masy chudiny se spojili a zorganizovali proti boháčům, spekulantům a proti mase lidí, kterým četní neuvědomělí nebo uvědomělí příslušníci inteligence opakují hesla spekulantů, jako to činí Čerevaninové a Gromanové, a když tyto zmatení dělníci mluví o volném prodeji obilí a o dovozu prostředků nákladní dopravy, pak jim odpovídáme, že to znamená napomáhat kulakům. Touto cestou my nepůjdeme. Říkáme: Budeme se opírat o pracující, se kterými jsme v Říjnu dosáhli vítězství, a historický úkol, před nímž stojíme, vyřešíme pouze se svou třídou, jedině tak, že zavedeme proletářskou kázeň ve všech vrstvách pracujícího lidu.

Musíme překonávat obrovské potíže, shromáždit všechny přebytky a zásoby, správně je rozdělit a správně zorganizovat jejich přísun pro desetimilióny lidí, musíme svou práci absolutně zregulovat, aby šla jako hodiny, a překonat hospodářský rozvrat, podporovaný spekulanty a pochybovači, kteří šíří paniku. Tento organizační úkol jsou s to zvládnout jedině uvědomělí dělníci, kteří se neobracejí k praktickým potížím zády. Stojí za to vynaložit na tento úkol všechny síly a podstoupit rozhodný a poslední boj, boj, ve kterém zvítězíme. (Potlesk.)

Soudružky a soudruzi, poslední dekrety o opatřeních moci sovětu¹⁵¹ nám ukazují, že cesta proletářské diktatury je nesporně a jednoznačně pro každého socialistu, který si neříká socialista jen tak pro legraci, cestou těžkých zkoušek.

Poslední dekrety vyzdvihly stěžejní otázku života, otázku obilí. Všechny obsahují tři hlavní myšlenky: první

z nich je myšlenka centralizace neboli myšlenka, že se všichni spojí ke společné práci pod vedením ústředí^[23], musíme dokázat, že si umíme poradit, překonat jakoukoli malomyslnost, odmítnout jednotlivé služby nejrůznějších šmelinářů a stmelit všechny proletářské síly, neboť v boji proti hladu se opíráme o tytéž utiskované třídy a východisko spatřujeme jedině v jejich energickém boji proti vykořisťovatelům, ve sjednocení veškeré jejich činnosti.

Kdekdo nám předhazuje, že se kvůli šmelině a spekulaci obilní monopol hroutí. Inteligence se stále častěji nechává slyšet: Vždyť přece šmelináři jim prokazují své služby, to oni všechny živí. Šmelináři ovšem poskytují obživu podobně jako kulaci, počínají si právě tak, jak je třeba si počínat, aby kulaci upevnili, nastolili a navěky uchovali svoji moc, aby ten, kdo má moc, mohl tuto moc svými zisky prostřednictvím jednotlivců dále rozšiřovat. My ale tvrdíme, že kdyby lidé, jejichž vina dnes spočívá jedině v jejich nevěřičnosti, kdyby tito lidé spojili své síly, bojovalo by se o mnoho snadněji. Kdyby se snad někde vyskytl revolucionář, který spoléhal na to, že k socialistickému zřízení se dá přejít bez potíží, mohli bychom říci, že takový revolucionář, takový socialista nestojí za zlámanou grešlí.

My totiž víme, že přechod od kapitalismu k socialismu znamená nanejvýš těžký boj. Jsme však odhodláni překonat tisíce potíží a učinit tisíce pokusů a po nich se pustit do tisícího prvního. Získáváme nyní všechny organizace sovětů pro nový tvůrčí život, pro nové, zvýšené úsilí. Počítáme s tím, že nové potíže překonáme získáním dalších vrstev, zorganizováním vesnické chudiny, a tady se dostávám k druhému hlavnímu úkolu.

Jak už jsem řekl, je první naší myšlenkou, uplatňovanou ve všech dekretech, myšlenka centralizace. Hlad můžeme zdolat jedině tehdy, když všechno obilí sesypeme do společných pytlů, a stejně ho budeme mít jen tak tak. Z někdejšího nadbytku v Rusku nic nezbylo, a tak je za-

potřebí, aby komunistické myšlenky pronikly každému hluboko do vědomí, aby každý pokládal přebytky obilí za majetek všeho lidu, aby si uvědomoval, jaké jsou zájmy pracujících. K tomu, abychom toho dosáhli, existuje pouze jediný možný způsob — a ten navrhuje sovětská vláda.

Když nám někdo vykládá, že existují jiné způsoby, odpovídáme mu stejně jako na zasedání CÚVV^[84] * — když nám tam tehdy vykládali o jiných možných cestách, odpověděli jsme jim: Jděte si ke Skoropadskému, k buržoazii. Ty naučte takovým způsobům, jako je zvyšování cen obilí, jako je blok s kulaky. Ti vás jistě ochotně vyslyší. Sovětská moc však prohlašuje: Potíže jsou sice nesmírné, ale na každou z nich znovu odpovídejte dalším usilováním o organizovanost a kázeň. Takové potíže se nedají překonat za měsíc. V dějinách národů to trvalo celá desetiletí, která se musela obětovat na překonávání dokonce menších potíží, a tato desetiletí se zapsala do dějin jako nejvýznamnější a nejplodnější. Poukazováním na nezdary prvního půlroku a prvního roku největší revoluce se vám nikdy nepodaří zasít mezi nás malomyslnost. Naše staré heslo centralizace, spojenectví a proletářské kázně budeme propagovat dál, v celém Rusku.

Když nám někdo, jako to učinil ve svém referátě Groman, bude vytýkat: »Vaše oddíly, které mají shromážďovat obilí, se opíjejí a jejich členové sami pálí z obilí kořalku a loupí,« řeknete mu na to: My moc dobře víme, že se to často stává, jenže nikdy takové případy nekryjeme, nic nepřikrášlujeme a neodbýváme to zdánlivě levicovými frázemi a předsevzetími. Vždyť dělnickou třídu nedělí od staré buržoazní společnosti čínská zeď, a když dochází k revoluci, nedělá se to stejně, jako když mrtvého vyneseš z domu ven. Když hyne stará společnost, nedá se její mrtvola jednoduše zatlouct do rakve a rakev spustit do

* Viz tento svazek, s. 350—367. *Red.*

hrobu. Její mrtvola se rozkládá v našem středu, hnije a nás samotné infikuje.

V žádné velké revoluci tomu jinak nikdy na světě nebylo a ani být nemůže. Právě to, proti čemu musíme bojovat, abychom v atmosféře pročpělé miazmaty rozkládající se mrtvoly zachovali a rozvíjeli zárodky nového, ono publicistické a politické prostředí, ony spekulace politických stran, které jsou — kadety počínaje a menševiky konče — těmito miazmaty rozkládající se mrtvoly prolezlé, to všechno nám teď chtějí házet jako klacky pod nohy. Socialistická revoluce se nikdy jinak zrodit nemůže a žádná země nepřejde od kapitalismu k socialismu jinak než v podmínkách rozkládajícího se kapitalismu a strastiplného boje proti němu. Proto říkáme: Naše první heslo — to je centralizace, naše druhé heslo — sjednocení dělníků. Dělníci, spojte se a spojte se! To už je staré, zdánlivě to nijak nepůsobí, rozhodně nejde o nic nového, neslibují se tím žádné šarlatánské úspěchy, na něž vás lákají lidé, jako je Kerenskij, který v srpnu 1917 zvýšil ceny na dvojnásobek — stejně jako je zdvojnásobili až zdesateronásobili němečtí buržoové —, takoví lidé, kteří vám naslibují okamžité a bezprostřední úspěchy, ovšem jen tehdy, když budete dál jednat s kulaky jako v rukavičkách. Touto cestou se samozřejmě nedáme, a proto říkáme, že náš druhý prostředek je sice starý, ale pořád se osvědčuje — Spojte se! (Potlesk.)

Jsme v tíživé situaci: Republika sovětů prožívá snad jedno ze svých nejtěžších přechodných období. Na pomoc nám však přijdou nové vrstvy dělníků. Policii nemáme, nebudeme mít žádnou zvláštní vojenskou kastu a kromě uvědomělého sjednocení nemáme jiný aparát. Tito dělníci však Rusko vyvedou z jeho zoufalé a nesmírně svízelné situace. (Potlesk.) Sjednocení dělníků, organizování dělnických oddílů, organizování hladovějících z těch nezemědělských újezdů, kde je hlad — ty všechny voláme na pomoc, na ty se obrací náš komisariát zásobo-

vání a těm říkáme: Vydejme se na křížovou výpravu za obilím, podnikněme křížové tažení proti spekulantům, proti kulakům, za obnovení pořádku!

Křížová výprava byla taková výprava, při níž se k fyzické síle pojila víra v něco posvátného a k ní před stáletími byli lidé nuceni na mučidlech. My ale chceme a myslíme si, ba jsme o tom přesvědčeni a víme, že to byla Říjnová revoluce, která způsobila, že vyspělí dělníci a vyspělí rolníci z řad chudého rolnictva pokládají nyní za svou svatou povinnost udržet si moc nad statkáři a kapitalisty. (Potlesk.) Jsou si vědomi toho, že v působení na masu obyvatelstva fyzická síla nestačí. My fyzickou sílu potřebujeme, protože budujeme diktaturu, protože organizujeme násilí proti vykořisťovatelům, a každého, kdo to nechápe, se s opovržením zbavujeme, abychom neplýtvali slovy na zbytečné diskuse o formě socialismu. (Potlesk.)

Říkáme však: Máme před sebou nový historický úkol. Této historicky nové třídě musíme vysvětlit, že potřebujeme oddíly agitátorů z řad dělníků. Potřebujeme dělníky z různých újezdů nesoběstačných zemědělských gubernií. Potřebujeme, aby se vydali do gubernií jako uvědomělí propagátoři sovětské moci a aby naši zásobovací válku, naši válku proti kulakům, naši válku proti zlořádům ukazovali jako válku svatou a spravedlivou a aby legalizovali socialistickou propagandu a umožňovali ji provádět, aby venkovu vštěpovali onen rozdíl mezi chudinou a boháči, který je srozumitelný každému rolníkovi a který je nejpodstatnějším zdrojem naší síly. Zmobilizovat tento zdroj a přimět ho k plnokrevnému zápasu je nesmírně těžké, neboť máme nespočet vykořisťovatelů a tito vykořisťovatelé si u nás podmaňují masu nejrůznějším způsobem, počínaje korumpováním chudiny, a to tak, že jejím příslušníkům umožňují snáz přijít k penězům pálením kořalky anebo spekulacním prodejem. Takovými prostředky tedy ovlivňují kulaci a buržoazie na vesnici masy!

Vesnické chudině to nemůžeme klást za vinu, protože víme, že byla desetiletí a tisíciletí zotročována, že zakusila jak nevolnictví, tak režimy, které se v Rusku zachovaly po nevolnictví. Za chudinou musíme jít nejen se zbraní v ruce namířenou proti kulakům, ale také s propagandou uvědomělých dělníků, kteří by tuto chudinu vyzbrojili silou své organizovanosti. Spojte se, kdo patříte k chudině! — tak zní naše třetí heslo. Nejde nám o koketování s kulaky a o nesmyslná opatření spočívající ve zvyšování cen. Když zvýšíme ceny na dvojnásobek, řeknou: Vidíte? Mají hlad, a tak kvůli nám zvyšují ceny. Počkáme ještě, zvýší je znovu. (Potlesk.)

To je vyšlapaná cestička, cesta, jak vyhovět kulakům a spekulantům. Není nic těžkého se po ní vydat a malovat si šalebné obrazy. Inteligenti, kteří si říkají socialisté, jsou ochotni nám takové obrazy malovat — a takových inteligentů máme na kopy. My vám však říkáme: Kdo chce jít s mocí sovětů, kdo si jí váží a pokládá ji za moc pracujících, za moc vykořisťované třídy, měl by se vydat jinou cestou. Tento nový historický úkol je velice obtížný a splnit jej znamená vyburcovat novou vrstvu, dát novou formu organizace těm příslušníkům pracujících a vykořisťovaných, kteří převážně zůstali zaostalí a zdeptaní, kteří téměř nejsou sjednoceni, ale budou se muset teprve sjednotit.

Na celém světě se spojily přední oddíly dělníků z měst, oddíly průmyslových dělníků, a spojily se v jeden celek. Avšak téměř nikde na světě se zatím systematicky, nezištně a obětavě nedělaly pokusy, aby se spojili ti, kdo žijí otupělí všemi svými životními podmínkami v zapadákovech a v zaostalosti na vesnici, v zemědělské malovýrobě. Tady stojíme před úkolem, v němž se cílevědomě slučuje boj proti hladu s bojem za celé hluboce převratné, skutečné socialistické zřízení. Tady máme před sebou takový boj za socialismus, pro který stojí za to vynaložit všechny síly a dát v sázku vše už jen proto, že je to boj za socialis-

mus (potlesk), protože je to boj za zřízení pracujících a vykořisťovaných.

Na pracující rolnictvo budeme na této cestě pohlížet jako na své stoupence. Na této cestě budeme dosahovat nejen trvalých úspěchů, ale i úspěchů, které nám nikdo nevezme. A to je naše třetí významné heslo!

Ta tři základní hesla tedy zní: centralizace zásobování, sjednocení proletariátu, zorganizování vesnické chudiny. Také v našem svolání, v svolání našeho komisariátu zásobování adresovaném každému odborovému svazu a každému závodnímu výboru^[9], se praví: Žije se vám těžko, soudruzi, a proto nám pomozte! Spojte své úsilí s naším, stíhejte každé porušení pořádku, každý přestupek proti obilnímu monopolu. Je to těžký úkol, ale přesto vás vyzýváme zas a znovu, postě a potisící: Postavte se proti šmelinaření, spekulacím a kulakům — a my zvítězíme, protože na tuto cestu přivádí většinu dělníků celý jejich život i všechny trudné lekce z našich nezdarů v zásobování a útrap s ním spojených. Dělníci dobře vědí, že dokud v Rusku neexistoval absolutní nedostatek obilí, bylo možné chyby zásobovacích organizací vyvážit izolovanými individuálními akcemi, ale že ta doba už minula a dále to tak nepůjde. Nám pomůže jedině společné úsilí, jedině když se spojí všichni, kdo nejvíce strádají v hladovějších městech a guberniích — a to je cesta, k níž vás vyzývá sovětská moc: Spojte se, dělníci, spojte své přední oddíly k agitaci v jednotlivých místech, spojte se k boji za obilí, proti kulakům!

Nedaleko Moskvy, v sousedních guberniích, v Kurské, Orelské a Tambovské, máme dosud podle odhadu střízlivých odborníků na 10 miliónů pudů obilních přebytků. My však zdaleka nejsme s to tyto přebytky shromáždit a přidat je ke státním zásobám.

Pusťme se do této práce se zvýšeným úsilím! Ať se do každého závodu, kde dočasně převládne zoufalství a kde lidé zmoření hladem propadnou bezradnosti a ochotně

uvěří šarlatánským heslům těch, kdo se vracejí k metodám Kerenského, ke zvyšování pevných cen, ať se tam vypraví uvědomělý dělník a řekne: Vidáme lidi, kteří přestali vkládat naděje v moc sovětů. Vy se ale nerozpakujte kvůli tolika případům, kdy se tyto oddíly rozpadaly nebo opíjely, a vstupte do našeho oddílu bojových agitátorů! Každým takovým příkladem dokážeme nikoli neschopnost dělnické třídy, nýbrž to, že se dělnická třída dosud nezbavila vad staré, lupičské společnosti a že se jich rázem nezbaví. Spojme tedy své úsilí, vytvořme desítky oddílů, sjednoňme jejich akce a skončujme s takovými nedostatky! Soudružky a soudruzi, dovolte mi, abych vás v závěru seznámil s několika telegramy, jež došly radě lidových komisařů a také — a to především — našemu komisiátu zásobování. (Lenin čte telegramy.)

Soudružky a soudruzi, když mluvíme o zásobovací krizi a o tom, jak všechna města trpí hladem, musíme se držet přísloví: Dobré se snadno zamlčí, kdežto špatné se rychle rozšíří. Chci vás seznámit s dokumenty, které byly zaslány sovětským mocenským orgánům a institucím po vydání dekretu z 13. května o diktatuře v zásobování^[21], v němž se praví, že stejně jako dříve spoléháme jedině na proletariát. V telegramech se poukazuje na to, že v jednotlivých místech už se vydali na křížovou výpravu proti kulakům, že už se vydali cestou organizování vesnické chudiny, a my je k němu vybízíme. Telegramy, které jsme dostali, to dokazují.

Ať si kdo chce co chce vytrubuje a šíří z hlásné věže Čerevaninů a Gromanů paniku výzvami k likvidaci a svržení sovětské moci!^[46] Kdo pracuje, toho takováto panika ani trochu neznepokojí: takový člověk se bude držet fakt, ten uvidí, že se práce daří, že se spojují nové šiky a že tu takové šiky existují.

Vytváří se nová forma boje proti kulakům, kdy se stmeluje chudina, které je zapotřebí pomoci a kterou je třeba sjednotit. Musíme pomoci, když tu jsou návrhy,

abychom poskytovali za dodání obilí odměny. Chudině jsme ochotni tuto odměnu dát a už jsme k tomu přistoupili. Avšak vůči kulakům, kteří zločinně trýzní obyvatelstvo hladem a kvůli kterým desetimilióny lidí strádají, vůči těm používáme násilí. Vesnické chudině dáme jakékoli odměny, ta má na ně právo. Chudým rolníkům byly poprvé zpřístupněny životní hodnoty, a přece vidíme, že žijí nuzněji než dělníci. Této vesnické chudině vycházíme vstříc a dáme jí jakékoli odměny, pomůžeme jí, jestliže ona pomůže nám zorganizovat odvádění obilí, získat obilí od kulaků. A aby se to v Rusku stalo skutečností, nesmíme litovat žádných prostředků.

Tuto cestu jsme už nastoupili a každá zkušenost uvědomělých dělníků a nové oddíly ji budou dál a dál rozvíjet.

Soudružky a soudruzi, s prací se už začalo a pokračuje se v ní. Nečekáme žádný závratný úspěch, ale úspěchu dosáhneme. Jsme si vědomi, že vstupujeme do období nových otřesů, do nejsvízelnějších a nejtěžších období revoluce. Naprosto nás nepřekvapuje, že kontrarevoluce zvedá hlavu a že mezi námi ustavičně přibývá těch, kdo začínají kolísat a ztrácejí naději. Říkáme jim: Přestaňte kolísat, nepodléhejte beznaději, vždyť buržoazie toho zneužívá a schválně šíří paniku! Pusťte se do práce, vždyť s našimi dekrety o zásobování a s plánem, který se opírá o chudinu, jdeme jedine správnou cestou! Tváří v tvář novým historickým úkolům vás zas a znovu vyzýváme k novému vzepětí. Je to úkol nesmírně obtížný, ale znovu opakují, že je to úkol neobyčejně vděčný. Bojujeme tu za základ komunistického rozdělování, za skutečné vybudování pevných pilířů komunistické společnosti. Dejme se všichni společně do práce! Zdoláme tak hlad a vybojujeme socialismus. (Bouřlivý, nadšený potlesk.)

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
K R E F E R Á T U
O B O J I P R O T I H L A D U^[85]

Soudružky a soudruzi, ve vystoupeních řečníků jednotlivých frakcí se podle mého názoru projevilo to, co se dalo čekat.

Když pomíneme rozdíl mezi bolševiky a některými stranami a skupinami, přesvědčili jsme se o tom, že v boji proti hladu stmeluje masy obrovský elán a že stmeluje nejen bolševické organizace. Nepochybujeme také, že s tím, jak bude dál pokračovat boj proti hladu a jak se bude výrazněji projevovat kontrarevoluce skrývající se za zády Čechoslováků a různých band, bude docházet ke stále výraznější diferenciaci mezi stoupenci bolševiků a pracujících dělnických a rolnických mas a jejich nepřáteli, ať už si říkají jakkoli a jejichž argumenty vyvracíme.^[46] Tito nepřátelé uvádějí jako dříve tytéž staré, otřpané argumenty o brestlitevském míru a o občanské válce, jako by události během tří měsíců po uzavření brestlitevského míru přesvědčivě nedokázaly, že měli pravdu ti, kdo říkali, že lidu přinese mír jedině taktika komunistů, že mu uvolní ruce pro organizační práci a pro stmelování, pro přípravu nových a velkých bitev, k nimž už dojde za jiných okolností. Události jasně ukazují, že evropský proletariát, který nám tehdy ještě nemohl přijít na pomoc, se každý měsíc — a to lze nyní říct bez nadsázky, že každý měsíc — přibližuje k takové situaci, kdy bude nutné plně si povstání uvědomit a kdy se povstání stane nevyhnutelným. Události jednoznačně prokázaly, že existovala pouze jediná volba, a té se říká násilnický, lupičský mír.

Každý přemýšlivý člověk vycítil, že praví eseři předložili na IV. sjezdu sovětu kontrarevoluční rezoluci¹⁵²; každý, kdo přemýšlí, musí vycítit totéž v rezoluci menševiků, kteří stále vykřikují: Pryč s brestlitevským mírem! a tváří se přitom, jako by nevěděli, že tím nás chtějí prakticky zavléct prostřednictvím československých povstalců¹⁵³ a najatých agentů do války proti německé buržoazii.

Nemá smysl pozastavovat se nad obviňováním komunistů, že prý zavinili hlad. Přesně tak tomu bylo i za Říjnové revoluce. Každý socialista anebo anarchista — ostatně, říkejte si mu, jak chcete —, zkrátka každý, kdo zůstal při smyslech, se na žádném shromáždění neodvážil tvrdit, že k socialismu se dá dospět bez občanské války.

Jen nahlédněte do veškeré literatury všech aspoň trochu odpovědných socialistických stran, frakcí a skupin a přesvědčíte se, že žádný odpovědný a seriózní socialista nikdy nevyřkl takový nesmysl, že by socialismus mohl být nastolen jinak než prostřednictvím občanské války a že statkáři a kapitalisté se dobrovolně vzdají svých výsad. To je naivita, která hraničí s hloupostí. A nyní, kdy buržoazie a její stoupenci utrpěli řadu porážek, slyšíme taková doznání, jako například od Bogajevského^[2], který měl na Donu pro kontrarevoluci v Rusku nejlepší podmínky a který také přiznal, že většina lidu je proti nim, a proto jim bez cizích bodáků nepomohou žádné pikle buržoazie. A přitom bolševici jsou napadáni, že prý mohou za občanskou válku. To ovšem znamená přechod na stranu kontrarevoluční buržoazie, ať už se maskují jakýmkoli hesly.

Stejně jako před revolucí poukazujeme i nyní na to, že v době, kdy mezinárodní kapitál vnucuje dějinám válku, kdy hynou statisíce lidí, kdy válka mění mravy a učí lidi řešit problémy vojenskou silou, že v takové době je nanejvýš podivné domnívat se, že válku lze ukončit jinak než tím, že se změní ve válku občanskou. To, co dozrává v Rakousku a stejně tak i v Itálii a v Německu, dokazuje,

že tam bude mít občanská válka vyhraněnější podobu a bude ostřejší. Pro socialismus jiná cesta neexistuje. Kdo vede válku proti socialismu, ten socialismus načisto zraňuje.

Pokud jde o opatření v oblasti zásobování, byl jsem upozorněn, že jsem se těmito opatřeními podrobně nezabýval. To však naprosto nebylo mým úkolem. Referát o zásobování připravovali moji spolupracovníci¹⁵⁴, kteří tuto otázku zpracovávali speciálně, zabývali se jí ne měsíce, ale celá léta, studovali ji nejen v petrohradských a moskevských kancelářích, ale také v provinciích, a prakticky zjišťovali, jak odevzdávat obilí, jak zřizovat výkupní sklady atd. Tyto referáty byly předneseny v CÚVV^[38] a v moskevském sovětu a tam je také materiál k této otázce. Přednést věcnou kritiku a praktické pokyny rovněž nebylo mým úkolem. Já jsem měl koncipovat zásadní úkol, který máme před sebou, ale neslyšel jsem tu žádnou kritiku, která by si zasluhovala aspoň trochu pozornosti, ani žádné rozumné připomínky, které by si zasluhovaly zásadně zhodnotit. Závěrem řeknu, soudružky a soudruzí, že podle mého přesvědčení — a jsem si jist, že to bude přesvědčení převážné většiny — není úkolem našeho shromáždění schválit určitou rezoluci, i když to je samozřejmě také důležité, neboť se tím dokáže, jak proletariát umí semknout své síly; ale to je málo, to je neskonale málo: my teď musíme řešit praktické úkoly.

Jsme si vědomi toho a zejména si toho jsou vědomi soudruzí dělníci, jak v praktickém životě na každém kroku, v každém závodě, na každé schůzi a při každém náhodném pouličním srocní přichází na přetřes stále táž otázka, otázka hladu, a že je stále naléhavější. Proto naším hlavním úkolem musí být, aby i toto shromáždění^[39], na němž jsme se sešli společně se zástupci CÚVV, moskevského sovětu zástupců a odborových svazů, se stalo východiskem pro zásadní změnu v celé naší praktické činnosti.

Všechno ostatní se musí plně podřídit tomu, aby naše propaganda, agitace a organizační práce byly úspěšné, aby se otázka boje proti hladu stala prvořadou a aby se sloučila s otázkou proletářské, nelítostné a neúprosné války proti kulakům a spekulantům.

Náš komisariát zásobování se už obrátil na závodní výbory, na odborové svazy a na ta velká proletářská centra, kde máme bezprostředně působit, využil ony těsné a nesčetné svazky, které spojují moskevské dělníky se statisíci organizovaných dělníků z továren a závodů ve všech velkých průmyslových čtvrtích.

Tím spíš musíme využít i toto shromáždění.

Situace je kritická. Hlad nám nejen hrozí, ale hlad už máme. Je zapotřebí, aby si každý dělník, každý stranický pracovník dal okamžitě praktický úkol změnit základní zaměření své činnosti.

Všichni se vydejte do závodů, mezi masy, každý se musí hned pustit do praktické práce. Vytěžíme z ní spoustu konkrétních návodů a daleko rozmanitějších metod a zároveň díky ní vytipujeme a získáme nové síly. S těmito novými silami práci široce rozvineme a jsme pevně přesvědčeni, že nám tři měsíce, mnohem nesnadnější než ty předchozí, plně poslouží, abychom své síly zocelili, a že nás pak dovedou ke konečnému vítězství nad hladem a usnadní realizaci všech plánů sovětské moci. (Bouřlivý potlesk.)

N Á V R H R E Z O L U C E
K R E F E R Á T U
O B O J I P R O T I H L A D U¹⁵⁵

Společné zasedání^[85] upozorňuje všechny dělníky a pracující rolníky na to, že hlad, který postihl mnohé kraje v zemi, vyžaduje od nás nanejvýš energická a tvrdá opatření k boji proti této pohromě.

Nepřátelé moci sovětů, statkáři, kapitalisté a kulaci s jejich nesčetnými nohsledy chtějí této pohromy zneužít k zorganizování nepokojů, k vystupňování rozvratu a dezorganizace, ke svržení moci sovětů, k návratu ke starým poměrům otrocké závislosti a zotročení pracujících a k obnovení moci statkářů a kapitalistů, jak se to stalo na Ukrajině.

Zachránit zemi před hladem a zajistit vymoženosti revoluce před úklady vykořisťovatelských tříd může pouze krajní vypětí všech sil dělnické třídy a pracujícího rolnictva.

Společné zasedání uznává za bezvýhradně a jedinečně správnou onu politiku v boji proti hladu, kterou uplatnila moc sovětů.

Zemi a revoluci může zachránit pouze neúprosný revoluční pořádek ve všech oblastech života, zejména v železniční a vodní dopravě, pouze železná kázeň dělníků, pouze jejich obětavá pomoc prostřednictvím oddílů agitátorů a bojovníků proti buržoazii a proti kulakům, pouze samostatná organizace vesnické chudiny.

K takové práci, k družné a společné práci, jež překoná hospodářský rozvrat, dezorganizaci a zlikviduje rozptýlené akce, společné zasedání všechny dělníky a rolníky naléhavě vyzývá.

Napsáno 4. června 1918

P R O J E V
N A I. C E L O R U S K Ě M S J E Z D U
U Č I T E L Ů -
I N T E R N A C I O N A L I S T Ů
5. Č E R V N A 1 9 1 8¹⁵⁶
S T R U Č N Ý P R O T O K O L Á R N Í Z Á P I S

(Sjezd vítá soudruha Lenina bouřlivými ovacemi.) Lenin zdraví sjezd jménem rady lidových komisařů a konstatuje, že učitelé, kteří dříve jen pomalu přistupovali ke spolupráci se sovětskou mocí, se v nynější době stále více přesvědčují o nutnosti této společné práce. Podobných případů, kdy se z odpůrců sovětské moci stávají její stoupenci, je velmi mnoho i v jiných společenských vrstvách.

Armáda učitelů si musí vytyčit obrovské vzdělávací úkoly a především se musí stát hlavní armádou socialistického vzdělávání. Život a vědomosti je zapotřebí vymanit z podřízenosti kapitálu a z područí buržoazie. Nelze se však omezovat jen na pedagogickou činnost v úzkém slova smyslu. Učitelé musí splynout s celou bojující masou pracujících. Úkolem nové pedagogiky je spojit učitelskou činnost s úkolem organizovat socialistickou společnost.

Je třeba konstatovat, že podstatná část staré ruské inteligence patří k odpůrcům moci sovětů, a nelze pochybovat o tom, že nebude snadné překonat potíže, které tím vznikají. V širokých masách učitelů to teprve začíná vřít a opravdoví učitelé lidu se nesmějí uzavírat v Celoruském svazu učitelů, nýbrž musí jít mezi masy s přesvědčivou propagandou. Tato cesta povede ke společnému boji proletariátu a učitelstva za vítězství socialismu. (Za

dlouhotrvajícího potlesku celého sálu opouští
Lenin shromáždění.)

Novinová zpráva otištěna v listu

Izvěstija VCIK, č. 114

6. června 1918

*Stručný protokolární zápis otištěn
roku 1918 v publikaci*

Sbornik Vserossijskogo sojuza

učitělej-internacionalistov, č. 1

Podle textu sborníku

Ö ORGANIZACI
KNIHOVNICTVÍ
NÁVRH USNESENÍ RLK¹⁵⁷

Rada lidových komisařů upozorňuje komisariát školství a osvěty na jeho nedostatečnou péči o správnou organizaci knihovnictví v Rusku a ukládá mu, aby neprodleně učinil rázná opatření týkající se za prvé centralizace knihovnictví v Rusku a za druhé zavedení švýcarsko-amerického systému.

Komisariátu školství a osvěty se ukládá, aby dvakrát měsíčně podával radě lidových komisařů zprávu, co v této záležitosti konkrétně vykonal.

*Napsáno 7. června 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

O OZDRAVENÍ
ŽELEZNIČNÍ DOPRAVY
NÁVRH USNESENÍ RLK¹⁵⁸

Po výměně názorů na ozdravení železniční dopravy se rada lidových komisařů usnáší: uložit soudruhu Něvskému, aby po poradě s kolegy, kteří provádějí skutečně socialistickou politiku sovětu a ne politiku syndikalistickou, předložil v nejbližší době radě lidových komisařů praktické návrhy, jak bojovat proti syndikalismu a nekázní, jak odhalovat a postihovat ty, kdo porušují politiku sovětu, jak stanovit přesnou odpovědnost každého funkcionáře za zdárné plnění jeho povinností a jak získávat organizačně schopné soudruhy pro řídicí práci.

Jmenování kolegia v komisariátu dopravy odložit, neboť dekret dosud nebyl zveřejněn.¹⁵⁹

*Napsáno 14. června 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI*

Podle rukopisu

O ZÁSOBOVACÍCH ODDÍLECH

PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍCH
MOSKEVSKÝCH DĚLNÍKŮ

20. ČERVNA 1918¹⁶⁰

STRUČNÁ NOVINOVÁ ZPRÁVA

Za svých návštěv v moskevských dělnických čtvrtích jsem dospěl k pevnému přesvědčení, že si dělnické masy jako celek plně uvědomily nutnost vytvářet zásobovací oddíly. »Nedůvěru« mají k této myšlence pouze tiskaři, kterým se obvykle žije lépe než ostatním dělníkům, a to na vrub buržoazie, která svými novinářskými pomluvami působí na chudinu tak zhoubně. Postoj širokých dělnických mas k základnímu problému revoluce v Rusku, k boji proti hladu, je natolik uvědomělý, že se domnívám, že socialistické Rusko všechny momentální nezdary a rozvrat starého režimu šťastně překoná. Dokonce i kdybychom se v brzké době nevypořádali s Čechoslováky* (a to je jen velmi málo pravděpodobné), víme, že ve Voroněžské, Orelské a Tambovské gubernii existují ještě velké zásoby obilí, které tamní kulaci ukrývají a které nám pomohou přežít poslední dva těžké měsíce, zbývající do nové úrody. Otázka potravin je nejbolavější otázkou naší revoluce. Proto každý dělník bez výjimky musí pochopit, že boj o obilí je jeho záležitost.

Zásobovací oddíly si kladou za svůj úkol pouze pomoci sebrat kulakům přebytky obilí, a ne kdeco u kdekoho drancovat (jak se předem pokoušejí naši nepřátelé vesnici vylekat) . . . Za obilí budou rozhodně poskytnuty textilní

* Tj. s jednotkami čs. legií, bojujících na straně kontrarevoluce.
Čes. red.

výrobky, nitě a předměty běžné domácí a zemědělské potřeby.

Zařídí se to tak, aby se do oddílů posílaných na vesnici nemohli vetřít žádní výtržníci a šejdíři, kteří vždy loví v kalných vodách. Lépe je posílat tam méně lidí, ale zato takových, kteří se pro tuto práci hodí.

Skutečně se vyskytly případy, kdy se do oddílů dostali málo pevní dělníci slabé povahy, které si kulaci koupili za pálenku. To ale naši pozornosti neuniká . . . Je nutné mít přesné informace o minulosti každého dělníka, jenž s oddílem jede. Musíme se informovat u závodního výboru, v odborovém svazu a rovněž ve stranických buňkách, o jakého jde člověka, kterého dělnická třída pověřuje tak závažným úkolem.

V mnoha závodech nechtějí soudruzi straníci přijímat do oddílů »nestraníky«. To je úplně zbytečné. Opravdu poctivý člověk, o němž se ví, že se nikdy nedopustil žádné špatnosti, se může při výpravách hladovějících za obilím stát velmi cenným soudruhem, i když je to »nestraník«.

A právě takovým uvědomělým oddílům poskytne rada lidových komisařů maximální pomoc — dá jim peníze, textilní výrobky, ba i zbraně.

Hlavní je, aby se dělníci pustili aktivně a co nejdříve do této životně důležité akce — do boje proti hladu! . . .

P R O J E V
N A S H R O M Á Ž D Ě N Í
V S O K O L N I C K Ě M K L U B U
2 1 . Č E R V N A 1 9 1 8
N O V I N O V Á Z P R Á V A

(Bouřlivý potlesk). Naše strana si dala za úkol uspořádat dnes v Moskvě co nejvíc shromáždění, aby upozornila dělnickou třídu na situaci, v níž se moc sovětů ocitla, a na to, jaké úsilí je třeba vyvinout, abychom tuto situaci zvládli.

Každý z nás ví, že během posledních měsíců, ba posledních týdnů zvedla hlavu kontrarevoluce. Praví eseři a menševici obviňují sovětskou moc, že prý zradila a zrajuje Rusko německému imperialismu.

My jsme však dobře viděli, k čemu došlo a dochází na Kavkaze, kde kavkazští menševici uzavřeli spolek s tureckým imperialismem, a na Ukrajině, kde ukrajinští praví eseři uzavřeli spolek s německým imperialismem. Těm nestačí, soudružky a soudruzi, že tam anulovali veškeré vymoženosti moci sovětů, že zatýkají a střílejí dělníky, že je připravují o vše, co si dělníci vybojovali, a že tam dosadili Skoropadského. Samozřejmě že si všemi těmito opatřeními sympatie dělnické třídy nezískají. Jenže právě proto se také v tuto chvíli kontrarevoluce křečovitě chytá vyčerpanosti ruského lidu, chytá se hladu a podniká poslední pokusy, aby svrhla moc sovětů.

Teď jim mají posloužit Čechoslováci, kteří — a to je třeba říci — vůbec nejdou proti sovětské moci. To ne Čechoslováci, ale jejich důstojnický sbor jde proti sovětské moci. Za pomoci tohoto sboru se imperialismus snaží zaléct Rusko do pokračujícího světového krveprolévání.

Je také typické, že když někde přejde moc do rukou

menševiků a pravých eserů, hned se ukáže, že nás chtějí obšťastnit nějakým Skoropadským. Jakmile se však masy přesvědčí, kam je menševici a praví eseri zavedli, přestanou je podporovat.

Nechají je na holičkách. Pak se menševici a praví eseri v poslední naději vrhají do spekulací s hladem, a když jim to nevychází, neštítí se ani takových způsobů, jako je zákeřná vražda.

Všichni víte, že byl zavražděn soudruh Volodarskij, dlouholetý stranický pracovník, který za své přesvědčení zaplatil strádáním a utrpením. Je samozřejmě možné, že se jim podaří zavraždit ještě několik dalších aktivních činitelů sovětské moci, ale to sovětskou moc v masách jen upevní a podnítlí nás k tomu, abychom ještě odhodlaněji drželi v rukou to, čeho jsme dosáhli.

Dnes staví Sovětskou republiku do těžké situace dvě okolnosti: hlad a mezinárodní situace.

Mezinárodní situace je proto tak těžká, že německý, francouzský i anglický imperialismus vyčkává, kdy nastane chvíle, aby se znovu vrhl na Sovětskou republiku. Úkolem naší strany je svrhnout jho kapitalismu a k tomu může dojít jedině tehdy, dojde-li k mezinárodní revoluci. Vy si však, soudružky a soudruzi, musíte uvědomit, že revoluce se nedělají na objednávku. Jsme si vědomi toho, že v Ruské republice se vytvořila taková situace, že se ruské dělnické třídě podařilo svrhnout jho kapitálu a buržoazie jako první, a jsme si také vědomi, že se jí to nepodařilo proto, že by byla vyspělejší a ideálnější, nýbrž proto, že naše země je nejzaostalejší.

Kapitalismus bude definitivně svržen, až se v tomto náporu spojí přinejmenším několik zemí. Víme také to, že ve všech zemích, ať už tam vládne jakkoli přísná cenzura, se nám podařilo dosáhnout toho, že zmínka o straně komunistů a jméno Ruské republiky vyvolává na všech shromážděních spontánní nadšení. (Bouřlivý potlesk.)

Dokud tedy na Západě pokračuje krveprolévání ve světovém měřítku, říkáme, že máme zaručenou existenci. Ať bude mít válka jakékoli následky, jisté je, že vyvolá revoluci, která bude a je naším spojencem.

Po charakteristice svízelné situace Sovětské republiky, obklíčené nepřáteli zvenčí a vystavené náporu kontrarevoluce zevnitř, přechází soudruh Lenin k otázce hladu.

Naše revoluce vyvolává úděs u imperialistických tříd, které si zřetelně uvědomují, že jejich existence závisí na tom, zda si udrží či neudrží svůj kapitál, a proto musíme nadále jít ruku v ruce s tou třídou, s níž jsme dosáhli úspěchů v Říjnové revoluci.

S touto třídou jdeme i do boje proti hladu.

Nyní je třeba měsíc, půldruhého či dva měsíce — ty nejsvícelnější — vynaložit všechny síly a veškerou energii.

V životě národů docházelo k okamžikům, kdy státní moc přecházela do rukou dělnické třídy, avšak ta nebyla s to si ji udržet. My ji však udržet můžeme, protože my máme sovětskou moc, která spojuje dělnickou třídu, jež se chopila svých záležitostí.

Ať je naše situace sebevíc svícelná, ať si praví eseři s Českoslováky organizují jakákoli spiknutí, my víme, že obilí je i v těch guberniích, které obklopují střed Ruska. A toto obilí je zapotřebí zkonfiskovat a přitom uchovat a upevnit svazek dělnické třídy s rolnickou chudinou.

Oddíly rudoarmějců odcházejí ze středního Ruska s nejlepšími úmysly, ale někdy se stává, že když dorazí na místo, podlehnou pokušení drancovat a opíjet se. Vinu na tom nese čtyři roky trvající krveprolévání, které nadlouho zahnilo lidi do zákopů, udělalo z nich zvířata a donutilo je vraždit se navzájem. Takové zvlčnění lze pozorovat ve všech zemích. Uplynou léta, než se lidé zbaví zvlčilsti a znovu nabudou lidské podoby.

Obracíme se na dělníky s výzvou, aby nám poskytli své síly.

Když čtu zprávu^[132], že v usmanském újezdě v Tambovské gubernii zrekvíroval zásobovací oddíl 6 tisíc pudů* obilí, z nichž 3 tisíce přenechal chudým rolníkům, říkám si: I kdyby mi dokázali, že až na tenhle oddíl se v Rusku dosud žádný takový nevyskytl, přece budu tvrdit, že sovětská moc svůj úkol plní.¹⁶¹ Žádný jiný stát totiž takový oddíl nemá! (Bouřlivý potlesk.)

Buržoazie si dobře uvědomuje své zájmy a pro jejich zabezpečení dělá všechno možné. Je si vědoma toho, že jakmile rolníci letos na podzim poprvé po mnoha stiletých sklídí plody vlastní práce a zabezpečí jimi třídu pracujících ve městech, pak se veškeré naděje na obnovení moci buržoazie zhroutlí a moc sovětů se upevní. Právě proto dnes buržoazie upadá z jedné krajnosti do druhé.

Je nutné napnout všechny síly k boji proti rolnickým zbohatlíkům, spekulantům a městské buržoazii.

Co je na naší revoluci nejhorší, to je neprůbojnost našich dělníků, kteří jsou dodnes přesvědčeni o tom, že stát mohou spravovat jen ti, co mají »výsady« . . . výsady na okrádání.

V každé továrně, v každém závodě však máme dobré pracovníky. Klidně to mohou být nestraníci, vy je však musíte stmelit a sjednotit a stát pak učiní všechno možné, aby jim pro jejich obtížnou práci poskytl nezbytné záruky. (Bouřlivý potlesk.)

*Izvěstija VCIK, č. 127 a 128
22. a 23. června 1918
Pravda, č. 126
23. června 1918*

*Podle textu listu Izvěstija VCIK
porovnaného s textem listu Pravda*

* Pud = 16,38 kg. Čes. red.

O VYTVÁŘENÍ ZÁSOBOVACÍCH ODDÍLŮ¹⁶²

Jako delegát komisariátu zásobování bych přijel na sjezd pozdě, a proto žádám, abyste jeho účastníkům sdělili: ti, kdo jsou pro moc sovětů, musí mít na zřeteli, že: 1. obilní monopol je realizován zároveň s monopolem na textil a další důležité výrobky denní spotřeby, 2. požadavek zrušit obilní monopol je politický krok kontrarevolučních vrstev, snažících se připravit revoluční proletariát o systém monopolního regulování cen jakožto důležitého prostředku postupného přechodu od kapitalistické směny zboží k socialistické výměně výrobků. Vysvětlíte sjezdu, že pro boj proti hladu je zrušení monopolu nejen bezúčelné, ale i škodlivé; důkazem toho je Ukrajina, kde Skoropadskij obilní monopol zrušil a v důsledku toho dosáhly spekulace s obilím po několika dnech tak neslýchaných rozměrů, že ukrajinský proletariát hladoví nyní víc než za monopolu.

Vysvětlíte, že jediným spolehlivým prostředkem, jak zvýšit přiděly chleba, je rozhodnutí rady lidových komisařů násilně rekvírovat obilí kulaků a přidělovat je městské a vesnické chudině. K tomu je zapotřebí, aby chudina rychleji a energičtěji vstupovala do řad zásobovací armády, kterou lidový komisariát zásobování vytváří.

Navrhnete sjezdu, aby se mezi dělníky bez prodlení začalo s agitací, aby se hlásili do zásobovací armády při penzském sovětu zástupců a aby přitom byly dodržovány tyto zásady: 1. každá továrna poskytne jednoho muže na 25 dělníků; 2. o zařazení těch, kdo projeví přání vstoupit do zásobovací armády, rozhoduje závodní výbor, který

vyhotoví ve dvou exemplářích jmenný seznam zmobilizovaných: jeden bude odeslán lidovému komisariátu zásobování, druhý si ponechá výbor; 3. závodní výbor, odborová organizace, orgán sovětů nebo odpovědný zástupce instituce sovětů musí k seznamu přiložit prohlášení, že ručí za osobní bezúhonnost a revoluční ukázněnost každého navrhovaného. Při výběru do zásobovací armády je nutné mít na zřeteli, aby jména těch, kdo půjdou na vesnici bojovat proti hrstce kulackých vydřiduchů ve jménu záchrany mnohamiliónových mas pracujících před hladem, nebyla ničím poskrvněna.

Jedině tak každý pochopí, soudruzi dělníci, že rekvizice obilí kulaků není žádná loupež, nýbrž revoluční povinnost vůči dělnickým a rolnickým masám bojujícím za socialismus.

4. Dělníci zmobilizovaní v jednotlivých továrnách si zvolí ze svého středu zástupce, který organizačně zajistí, aby lidé navržení továrnou byli lidovým komisariátem skutečně do zásobovací armády zařazeni; 5. dělníci zařazení do armády budou dostávat dosavadní plat a ode dne faktického nástupu do ní rovněž stravu a ošacení; 6. dělníci zařazení do armády jsou povinni bez výhrad plnit instrukce vydávané lidovým komisariátem zásobování při vysílání oddílů na venkov a jsou podřízeni komisařům těchto oddílů. Jsem přesvědčen, že stanou-li v čele rekvizičních zásobovacích oddílů uvědomělí socialisté oddaní Říjnové revoluci, dokážou zorganizovat výbory vesnické chudiny¹⁶³ a spolu s nimi vzít kulakům obilí i bez použití ozbrojené síly.

Předseda rady lidových komisařů

27. června 1918

Lenin

*Otištěno v červenci 1918
v časopisu Izvěstija Narod-
nogo komissariata po prodo-
volstviju, č. 10/11*

Podle textu časopisu

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
5708 SOUTH WOODLAND AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60637

RECEIVED: [Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

*IV. KONFERENCE
MOSKEVSKÝCH
ODBOROVÝCH SVAZŮ
A ZÁVODNÍCH VÝBORŮ¹⁶⁴*

27. ČERVNA — 2. ČERVENCE 1918

*Stručné novinové zprávy
otištěny 28. a 29. června 1918
v listech Pravda, č. 130 a 131
a Izvěstija VCIK, č. 132 a 133
V plném znění otištěno roku 1918
v knize Protokoly 4-oj konferencii
fabrično-zavodskich komitetov i pro-
fessionalnych sojuzov g. Moskvy, vyd. VCSPS*

*Podle textu knihy porovnaného
se stenografickým zápisem*

REFERÁT
O SOUČASNÉ SITUACI
27. ČERVENA

(Lenin je na tribuně uvítán bouřlivým, dlouho-trvajícím potleskem.) Soudružky a soudruzi! Každý z vás jistě ví, že naši zemi v současné době postihla strašlivá pohroma — hlad. A tak dříve než přejdeme k opatřením, jak bojovat proti této pohromě, jež právě nyní dostoupila vrcholu, musíme si především položit otázku, jaké jsou její základní příčiny. Když už si tuto otázku klademe, musíme si zároveň říct a zapamatovat, že stejná pohroma postihla nejen Rusko, ale všechny země, dokonce i ty nejkulturnější, nejnस्पělejší a nejcivilizovanější.

V Rusku postihoval hlad během posledních desetiletí a zejména nyní, za revoluce, celé oblasti naší agrární země, v níž carský, statkářský a kapitalistický útlak přivedl na mizinu a zdeptal obrovskou většinu chudého rolnictva. Stejná pohroma však panuje i v západoevropských zemích. Mnohé z nich už celá desetiletí, ba celá staletí nevěděly, co je to hlad — natolik vyspělé už měly zemědělství a dokázaly si zajistit dovoz obrovského množství obilí, pokud samy nebyly soběstačné. Avšak teď, ve dvacátém století, kdy technika doznala dalšího pokroku, teď vidíme, že zároveň se zázračnými vynálezy, zároveň s používáním strojů, elektřiny a nových spalovacích motorů v zemědělství ve velkém doléhá na národy ve všech evropských zemích bez výjimky stejná pohroma — hlad. Tyto země se navzdory své civilizovanosti a kultuře jako by znovu vracejí k původnímu barbarství, znovu se ocitají v situacích, kdy mravy upadají a z lidí se v boji o kou-

sek chleba stávají zvířata. Co způsobilo v celé řadě evropských zemí, ve většině z nich, tento návrat k barbarství? Každý z nás ví, že to způsobila imperialistická válka, která už stála národy mnohem víc než deset miliónů mladých životů, válka, kterou vyvolali kapitalističtí kořistníci, válka, jež se vede o to, který z velkých dravců, zda anglický či německý, povládně světu, získá kolonie a bude rdousit malé národy.

Tato válka, která zachvátila téměř celou zeměkouli a která si vyžádala nejméně deset miliónů životů, nepočítaje v to milióny znetvořených, zmrzačených a nemocných, válka, která navíc odvedla od produktivní práce milióny nejzdravějších a nejlepších sil, tato válka způsobila, že se lidstvo nyní ocitlo ve stavu naprostého zbarbarštění. Kapitalismus dospěl k tomu nejhoršímu, nejtrýznivějšímu a nejsvízelnějšímu konci, jak to předpovídali mnozí socialisticky orientovaní autoři, kteří říkali: Kapitalistická společnost, založená na tom, že se hrstka kapitalistů a monopolistů zmocnila soukromého vlastnictví, půdy, továren, závodů a nástrojů, se změní ve společnost socialistickou, která jako jediná může ukončit válku, neboť »civilizovaný«
»kulturní«, kapitalistický svět spěje k nevídanému krachu, který je s to rozvrátit a nevyhnutelně rozvrátí veškeré základy kulturního života. Opakuji, že nejen v Rusku, ale i v nejkulturnějších vyspělých zemích, jako je Německo, v němž je produktivita práce nesrovnatelně vyšší, jež může v hojné míře zásobovat svět prostředky techniky, a protože volně obchoduje se vzdálenými zeměmi, může zásobovat obyvatelstvo potravinami, i tam vidíme hlad, sice nesrovnatelně lépe regulovaný a propočtený na delší dobu než v Rusku, zato však mnohem tíživější a trýznivější. Kapitalismus dospěl k tak tíživému a bolestivému krachu, že teď je každému naprosto jasné, že nynější válka nemůže skončit bez řady velmi těžkých a velmi krvavých revolucí, z nichž revoluce v Rusku byla teprve první a znamenala pouze začátek.

Nyní se dozvídáte, jak se například ve Vídni už podruhé zakládá dělnická rada a jak pracující obyvatelstvo podruhé zachvátila téměř všeobecná masová stávková. ¹⁶⁵ Slycháme, že ve městech, jež dosud sloužila za vzor kapitalistického pořádku, kultury a civilizace, například v Berlíně, začíná být nebezpečné vycházet za tmy na ulici, protože válka a hlad tam navzdory velmi přísným bezpečnostním opatřením a nemilosrdným postihům dovedly lidi do takového stadia zvlčilosti a vyvolaly takovou anarchii a rozvrat, že ve všech kulturních, civilizovaných státech se stává běžnou nejen korupce, ale i nijak neskrývaná zlodějina a přímo bitvy pro kousek chleba.

Soudružky a soudruzi, jestliže dnes vidíme, v jak trýznivé a tíživé situaci se naše vlast v souvislosti s hladem ocitla, pak musíme těm nemnohým, ale přece jen stále ještě se vyskytujícím úplně slepým a zaostalým lidem vysvětlit, jaké jsou základní a hlavní příčiny hladu. U nás se můžeme ještě setkat s lidmi, kteří uvažují takto: Za cara jsme přece jen chleba měli, ale pak přišla revoluce a chleba nemáme. To lze pochopit, že pro několik vesnických stařen se snad opravdu celý dějinný vývoj za posledních deset let omezil jen na to, že dřív chleba byl, ale teď že není. To pochopí každý, protože hlad je pohroma, která zatlačuje a odsunuje do pozadí všechno ostatní, z hladu se stává problém hlavní a všechny ostatní se mu podřizují. Je však také pochopitelné, že naším úkolem, úkolem uvědomělých dělníků je vysvětlit nejširším masám, vysvětlit úplně všem příslušníkům pracujících mas ve městech i na venkově, co je hlavní příčinou hladu, protože když jim to nevysvětlíme, pak nedospějeme ani my, ani představitelé pracujících k správnému postoji k hladu, nepochopíme správně jeho škodlivost a nevypěstujeme pevné odhodlání ani potřebnou chuť proti této pohromě bojovat. Jestliže si však uvědomíme, že tuto pohromu způsobila imperialistická válka, že nyní zakoušejí neslýchaný hlad i ty nejbohatší země a že nesmírně mnoho

pracujících neuvěřitelně strádá, jestliže si uvědomíme, že tato imperialistická válka už čtyři roky nutí dělníky různých zemí, aby prolévali krev za zisky, za tučné zisky kapitalistů, jestliže si uvědomíme, že čím déle se tato válka vleče, tím je bezvýchodnější, pak pochopíme, jak obrovské, ba nezměrné síly musí toto hnutí nabýt.

Válka se vleče už téměř čtyři roky. Rusko z války vystoupilo, ale protože z ní vystoupilo samo, ocitlo se mezi dvěma smečkami imperialistických dravců, z nichž každý Rusko rve, rdousí a zneužívá toho, že je dočasně bezmocné a neozbrojené. Válka se vleče už čtyři roky. Němečtí imperialističtí dravci dosáhli řady vítězství a dál klamou své dělníky, z nichž část, podplacená buržoazií, přešla na jejich stranu a opakuje odpornou, krvavou lež o obraně vlasti, protože němečtí vojáci ve skutečnosti hájí ziskové lupičské zájmy německých kapitalistů, kteří slibují, že Německo jim přinese mír a zajistí blahobyt; my však vidíme, že s přibývajícimi vítězstvími se Německo ocitá ve stále beznadějnější situaci.

Německo se v době mírových jednání v Brestu vychloubalo — když uzavíralo vykořisťovatelský, na násilí a útlaku národů založený brestlitevský mír —, němečtí kapitalisté se vychloubali, že dají dělníkům chléb a mír. A teď se v Německu přiděl chleba snižuje! Zásobovací kampaň na bohaté Ukrajině naprosto zkrachovala, jak se všeobecně přiznává, a v Rakousku znovu došlo k hladovým bouřím a k masovému rozhořčení všeho lidu, neboť čím déle Německo vítězí, tím je každému — dokonce i mnohým představitelům německé velkoburžoazie — jasnější, že válka je bezvýchodná, že i když Němci budou s to klást na západní frontě odpor, konec války to nikterak nepřiblíží, ale vznikne ještě další zotročená země, kterou bude zapotřebí okupovat, obsadit ji německými oddíly a ve válce pokračovat; dojde i k demoralizaci německé armády, z níž se stává a stane horda lupičů, kteří páchají násilí na cizích národech, na bezbranných náro-

dech a vysávají z nich za nesmírného odporu obyvatelstva poslední zbytky potravinových zásob a surovin. Čím více se Německo blíží k okrajovým územím Evropy, tím je zřejmější, že má před sebou Anglii a Ameriku, které jsou mnohem vyspělejší, mají mohutné výrobní síly a vždy si najdou čas, aby do Evropy vyslaly desetitisíce nejlepších nových sil a ze všech strojů, ze všech továren a závodů učinily prostředek rozvratu. Válka se znovu hlásí a to znamená, že každý rok, ba každý měsíc nabývá širších rozměrů. Z této války neexistuje jiné východisko než revoluce, než občanská válka, než přeměna oné války, kterou kapitalisté mezi sebou vedou kvůli ziskům, kvůli rozdělení kořisti a zardoušení malých národů, než její přeměna ve válku utlačovaných proti utlačovatelům, v jedinou válku, která jde v dějinách vždy ruku v ruce nejen s velkými, ale i se všemi jen trochu významnějšími revolucemi, v jedinou válku, která je jako jediná oprávněná a spravedlivá a z hlediska zájmů pracujících, utlačovaných a vykořisťovaných mas je to válka svatá. (Potlesk.) Jiné východisko z imperialistického otroctví bez takové války není. Musíme si jasně uvědomit, jaké nové pohromy s sebou občanská válka každé zemi přináší. Tyto pohromy budou tím těžší, čím je země kulturnější. Představte si, jak se za občanské války přerušuje spojení mezi jednotlivými kraji v zemi, která má stroje a železnice. Představte si, v jaké situaci se ocitnou kraje, které byly už celá desetiletí zvyklé žít ze směny průmyslových výrobků, a pochopíte, že každá občanská válka s sebou přináší další těžké pohromy, které si právě uvědomovali nejvýznamnější socialisté. Imperialisté odsuzují dělnickou třídu k pohromám, útrapám a zániku. Ať jsou útrapy všeho lidstva jakkoli vysilující a trýznivé, nové socialistické společnosti je den ode dne zřejmější, že válku, kterou imperialisté rozpoutali, tito imperialisté neukončí, ale že ji ukončí jiné třídy, dělnická třída, která se ve všech zemích dostává každým dnem stále více do pohybu a do stavu

rozhořčení a pobouření, které ji silou okolností, bez ohledu na city a nálady, nutí svrhnout nadvládu kapitalistů. My teď v Rusku pociťujeme útrapy hladu obzvlášť silně a budeme muset překonat takové období, nesmírně těžké období, jaké dosud revoluce nikdy nezažila, přičemž nemůžeme počítat s okamžitou pomocí soudruhů ze západní Evropy. Celá nesnáze revoluce v Rusku spočívá v tom, že pro revoluční dělnickou třídu v Rusku bylo mnohem lehčí než pro jiné západoevropské třídy revoluci začít, ale zato je pro nás těžší v ní pokračovat. Tam, v západní Evropě, je těžší s revolucí začít, protože proti revolučnímu proletariátu stojí vyšší stupeň kultury a dělnická třída je v kulturním područí.

Dnes vzhledem k našemu mezinárodnímu postavení prožíváme neuvěřitelně těžkou dobu a jako zástupci pracujících mas, dělníků, a to uvědomělých dělníků, musíme v celé své agitační a propagandistické práci, v každém projevu, v každé výzvě, na besedách v továrnách a při každém setkání s rolníky vysvětlovat, že pohroma, která nás postihla, je pohroma mezinárodní a že z ní neexistuje jiné východisko než mezinárodní revoluce. Jestliže se máme protrpět tímto strastiplným obdobím, kdy jsme dočasně zůstali osamoceni, pak musíme všechny své síly orientovat na to, abychom ono trudné období statečně překonali, neboť koneckonců víme, že vlastně nejsme osamoceni, že útrapy, které na nás dolehly, se nepostižitelně plíží do každé země v Evropě a že žádná z nich nenajde z této situace východisko bez řady revolucí.

V Rusku na nás dolehl hlad vystupňovaný tím, že násilnický mír připravil Rusko o nejúrodnější obilnářské gubernie; hlad vystupňovala také skutečnost, že dochází loňské zásoby obilí. Do nové sklizně, která bude nepochybně bohatá, zbývá ještě několik velmi svízelných týdnů, které budeme muset překlenout, a překlenout tyto týdny, což je samo o sobě velmi těžké, bude o to nesnadnější, že svržené vykořisťovatelské třídy statkářů a kapita-

listů v Rusku dělají všechno možné pro to, aby jejich úsilí o znovunabytí moci bylo korunováno úspěchem. To je také jedna z hlavních příčin, proč jsme v důsledku povstání Čechoslováků odříznuti právě od obilnářských gubernií na Sibiři. My ovšem velmi dobře známe hybné síly tohoto povstání, dobře víme, že čeští a slovenští vojáci prohlašují před zástupci našich vojsk, našich dělníků a našich rolníků, že nechtějí bojovat proti Rusku a proti jeho sovětské moci, že se chtějí pouze se zbraní v ruce probojovat k hranicím, jenže v jejich čele stojí ti samí generálové, statkáři a kapitalisté starého režimu, pracující za bídný peníz Angličanů a Francouzů a mající veškerou podporu zrádců socialismu v Rusku, kteří přešli na stranu buržoazie. (Potlesk.)

Celá tahle podařená společnost zneužívá hladu, aby se ještě jednou pokusila vrátit moc statkářům a kapitalistům. Soudružky a soudruzi, zkušenosti z naší revoluce potvrzují ona slova, jimiž se představitelé vědeckého socialismu, Marx a jeho následovníci, vždy lišili od utopických socialistů, od maloburžoazních socialistů, od intelektuálních socialistů a socialistů-snílků. Intelektuálští snílkové, maloburžoazní socialisté se domnívali a snad se dále domnívají, že socialismus se podaří nastolit cestou přesvědčování. Většina lidu se přesvědčí, a až se přesvědčí, menšina se podřídí, většina to odhlasuje a socialismus bude nastolen. (Potlesk.) Jenže tak šťastně to na světě zařízeno není; vykořisťovatelé, zvlčili statkáři a kapitalistická třída se přesvědčit nedají. Socialistická revoluce jen potvrzuje, co každý viděl na vlastní oči: maximální odpor vykořisťovatelů. Odpor vykořisťovatelů je o to zběsilejší, čím víc sílí nápor utlačovaných tříd, čím blíže dospívají tyto třídy ke svržení jakéhokoli útlatku, jakéhokoli vykořisťování a čím jsou v tomto konání iniciativnější a samostatnější utlačení rolníci a utlačení dělníci.

My teď prožíváme to nejtěžší, nejstrastiplnější období přechodu od kapitalismu k socialismu, období, které bu-

de nevyhnutelně ve všech zemích dlouhé, předlouhé, protože — opakuji — utlačovatelé odpovídají na každý úspěch utlačované třídy stále novými pokusy o odpor a o svržení moci utlačované třídy. Vzpouira Čechoslováků zjevně podporovaná anglickými a francouzskými imperialisty, kteří provádějí politiku svržení moci sovětů, je ukázkou toho, jak se za podobný odpor platí. Vidíme, jak očividně umocňuje tuto vzpouru hlad. Mezi širokými masami pracujících existuje samozřejmě spousta lidí, kteří — a to vy velmi dobře víte, každý z vás to kolem sebe v továrně vidí — nejsou a nemohou být vzdělanými socialisty, protože v továrně musí dřít do úmoru a nemají ani čas, ani možnost stát se socialisty. Tito lidé pochopitelně neskrývají své sympatie, když vidí, že se v továrně aktivizují dělníci, kterým se naskýtá možnost, aby se sami začali učit spravovat podniky, což je nesnadná, těžká práce, při níž se nelze vyvarovat chyb, ale je to jediná práce, při níž dělníci konečně mohou realizovat své dávné tužby, aby stroje, továrny, závody, nejdokonalejší moderní technika a nejlepší vymoženosti lidstva nesloužily vykořisťování, ale aby zlepšovaly a usnadňovaly život obrovské většiny. Je však pochopitelné, že se jich zmocňuje zoufalství, když vidí, jak imperialističtí dravci ze západu, ze severu i z východu zneužívají bezbrannosti Ruska, aby mu vyrvali duši, a přitom ještě nevědí, jak to dopadne s dělnickým hnutím v jiných zemích. Jinak tomu ani být nemůže. Je směšné očekávat a bylo by absurdní se domnívat, že by kapitalistická společnost, založená na vykořisťování, si mohla rázem plně uvědomit nutnost socialismu a pochopit jej. To prostě není možné. Vědomí této nutnosti se vytváří teprve na konci a jedině v boji, který podstupujeme v takovém strastiplném období, kdy jedna revoluce předstihla ostatní, ale ty jí nepomáhají, a kdy doléhá hlad. Je přirozené, že se pracujících vrstev nutně zmocňuje zoufalství a nespokojenost a že by nejraději nad vším mávli rukou. A je také pochopitelné, že kontra-

revolucionáři, statkáři a kapitalisté i jejich ochránci a pomahači tuto situaci využívají, aby zas a znovu útočili proti socialistické moci.

Každý vidí, k čemu to vedlo ve všech městech, kde nepříspěly na pomoc bodáky ze zahraničí. Každý ví, že moc sovětů se dařilo zdolávat pouze tehdy, když lidé, kteří tolik vykřikovali o obraně vlasti a o svém spojenectví, dávali průchod své kapitalistické přirozenosti a začali se paktovat jednou s německými bodáky, aby s jejich pomocí povraždili bolševiky na Ukrajině, podruhé s tureckými bodáky, aby tvrdě zakročili proti bolševikům, a potřetí s bodáky Čechoslováků, aby svrhli vládu sovětů a povraždili bolševiky v Samaře. Kompromisníkům s kapitalisty a statkáři přinášela až dosud jakés takés úspěchy jediné cizí pomoc, jediné pomoc zahraničních bodáků, jediné to, když zaprodali Rusko bodákům japonským, německým a tureckým. Každý však také ví, že když vypuklo takové povstání z hladu a ze zoufalství mas a když zachvátilo kraj, ve kterém nebylo možné povolát na pomoc bodáky ze zahraničí, jak se to stalo v Saratově, Kozlově a Tambově, pak bylo možné počítat moc statkářů, kapitalistů a jejich přátel, kteří se maskovali líbivými hesly Ústavodárného shromáždění, pak bylo možné počítat jejich moc na dny, ne-li na hodiny. Čím větší vzdálenost dělila oddíly sovětských vojsk od toho centra, jehož se dočasně zmocnila kontrarevoluce, tím větší rozhodnost se projevovala v hnutí městských dělníků, tím samostatněji si tito dělníci počínali, aby pomohli Saratovu, Penze, Kozlovu a aby neprodleně svrhli moc nastolenou kontrarevolucí.

Soudružky a soudruzi, jestliže se podíváte na tyto události z hlediska všeho, co se událo ve světě, a uvědomíte si, že vaším úkolem — naším společným úkolem — je ujasnit sobě a snažit se vysvětlit masám, že tyto nesmírné útrapy na nás nedolehly náhodou, nýbrž především v důsledku imperialistické války a v důsledku zběsilého odporu statkářů, kapitalistů a vykořisťovatelů, jestliže si toto

ujasníme, pak je možné se zaručit, že široké masy to skutečně pochopí, jakkoli je to těžké, že to bude pronikat stále hlouběji do jejich vědomí, a pak se nám podaří zjednat kázeň, vymýtit neukázněnost v našich továrnách a pomoci lidu překonat toto strastiplné, mimořádně svízelné období, které potrvá ještě měsíc, dva či několik týdnů, jež nás dělí od nové sklizně.

Každý z vás ví, že v souvislosti s kontrarevoluční vzpourou Čechoslováků, která způsobila, že jsme odříznuti od Sibíře, v souvislosti s neustálými nepokoji na jihu a v souvislosti s válkou vznikla v Rusku mimořádně těžká situace, ale je pochopitelné, že čím svízelnější je situace v zemi, na niž doléhá hlad, tím energičtější a rozhodnější musíme být v našich opatřeních k boji proti hladu. Základním opatřením v tomto boji je zavedení obilního monopolu. Pokud jde o to, pak každý z vás velmi dobře ví a na vlastní oči kolem sebe pozoruje, jak kulaci a zbohatlíci na každém kroku proti obilnímu monopolu brojí. To je pochopitelné, protože tam, kde přechodně zrušili obilní monopol, jako to udělal Skoropadskyj v Kyjevě, tam se ukázalo, že spekulace dosahuje neslýchaných rozměrů a že cena za jeden pud obilí stoupá až na 200 rublů. Je pochopitelné, že když se nedostává životně důležitého produktu, může se každý majitel takového produktu stát zbohatlíkem, neboť ceny dosahují nepředstavitelné výše. Je pochopitelné, že strach a panika ze smrti hladem způsobují, že se ceny vyhánějí neslýchaně nahoru, a tak v Kyjevě musí uvažovat o znovuzavedení obilního monopolu. I když Rusko ještě dávno před bolševiky mívalo obilí hojnost, přesvědčila se vláda, že obilní monopol je nezbytný. Stavět se proti němu mohou jen lidé, kteří jsou buď úplně nevzdělaní, anebo se zcela zaprodali zájmům peněžního žoku. (Potlesk.)

Když ale mluvíme o obilním monopolu, soudružky a soudruzi, musíme se zamyslet nad tím, jaké nesmírné realizační potíže se za těmito slovy skrývají. Obilní mo-

nopol — to se řekne snadno, avšak je třeba uvážit, co to znamená. Znamená to, že veškeré přebytky obilí patří státu; znamená to, že každý pud obilí, který rolník v hospodářství nepotřebuje, který nepotřebuje k obživě své rodiny a k výkrmu dobytka, který nepotřebuje k setí, že každý přebytečný pud obilí musí být odevzdán státu. Jak to udělat? Je zapotřebí, aby ceny stanovil stát, je zapotřebí, aby byl objeven a přivezen každý přebytečný pud obilí. Jak má rolník, jehož vědomí statkáři a kapitalisté po staletí otupovali, kterého okrádali, vytloukali z něj duši a nikdy mu nedali dosyta najíst, jak má během několika týdnů či několika měsíců pochopit, co to je obilní monopol? Jak to mají pochopit desetimilióny lidí, které stát až dosud krmil jedině útlakem a jedině násilím a které byrokracie jen vydírala a okrádala, jak to mají pochopit tito rolníci v zapadlých vesnicích, které tam čeká zbídačení? Jak mají pochopit, co je to moc dělníků a rolníků, co znamená moc v rukou chudiny? Jak má takový rolník vědět, že když se přebytečné obilí nedostane do rukou státu, nýbrž zůstane v rukou majitele, pak že ten, kdo si ho ponechává, je vlastně zloděj, vykořisťovatel, jehož vinou strádají hladem dělníci v Pitěru, Moskvě atd.? Odkud to má vědět, když byl doposud držen v nevědomosti a to jedině, co mohl na vesnici udělat, bylo obilí prodat? Jak si to má uvědomit? Nikoho nepřekvapí, že když si otázku položíme tak, abychom měli co nejbliž k životní realitě a dokázali se do ní maximálně vcítit, vyvstane před námi veškerá neuvěřitelná obtížnost tohoto úkolu, jakým je zavedení obilního monopolu v zemi, v níž carismus a statkáři drželi většinu rolníků v nevědomosti, v zemi rolníků, kteří po mnoha staletích zaseli prvním rokem obilí na vlastní půdě. (Potlesk.)

Avšak čím je to obtížnější, obzvlášť když k celé záležitosti přistoupíme pozorně a promyšleně, tím jasněji si musíme říct, co jsme vždy říkali, že totiž osvobození dělníků musí být záležitostí samotných dělníků. Vždy jsme

říkali: Osvobození pracujících od útisku nemůže přijít zvenčí; svým bojem, svým hnutím a svou agitací se musí pracující sami naučit řešit nový historický úkol, a čím je tento historický úkol těžší, větší a odpovědnější, tím více musí být lidí, jichž bude zapotřebí získat k účasti na řešení těchto úkolů celé milióny. Prodat obilí kterémukoli obchodníkovi, jakémukoli keřasovi — k tomu není zapotřebí žádné uvědomění a žádná organizace. K tomu je zapotřebí žít tak, jak to požaduje buržoazie: je třeba být jen poslušným otrokem a vidět a brát svět jako nádherný v té podobě, jak jej uspořádala buržoazie. Avšak k tomu, abychom tento kapitalistický chaos překonali, abychom uskutecnili obilní monopol a dosáhli toho, aby každý přebytek, každý přebytečný pud obilí dostal stát, k tomu je zapotřebí dlouhodobé, úmorné a namáhavé organizační práce, a to nikoli práce organizátorů či agitátorů, nýbrž práce samotných mas.

Na ruském venkově takoví lidé existují; většina rolníků patří k těm nejchudším a chudým, kteří s přebývajícím obilím, s obilními přebytky obchodovat nemohou a nestanou se z nich zloději, kteří přechovávají snad stovky pudů obilí, zatímco jiní hladovějí. Teď je situace taková, že si možná leckterý rolník říká pracující rolník — někteří si tento výraz velmi oblíbili —, avšak budete-li nazývat pracujícím rolníkem toho, kdo vlastní práci, a dokonce bez jakékoli námezdní práce sklídl stovky pudů obilí a teď vidí, že když si třeba ty stovky pudů ponechá, může je prodat ne po šesti rublech, ale prodá je spekulantům anebo hladem vyčerpanému a utýranému městskému dělníkovi, který přišel s vyhladovělou rodinou a dá za pud dvě stě rublů, pak vezte, že z takového rolníka, který schovává stovky pudů, který je přechovává, aby zvýšil cenu a získal až sto rublů za pud, se stává vykořisťovatel, který je horší než zloděj. Jak si v takové situaci počínat, o koho se můžeme v našem boji opřít? Každý z nás ví, že sovětská revoluce a sovětská moc se od jiných revolucí

a jiné moci liší tím, že nejen svrhla moc statkářů a kapitalistů a že nejen rozvrátila nevolnický, absolutistický stát, to vše je málo: důležité je, že masy povstaly proti všem byrokratům, že vytvořily nový stát, ve kterém moc musí patřit a nejenže musí, ale už také patří dělníkům a rolníkům. V tomto státě neexistuje ani policie, ani byrokracie, ani pravidelná armáda, která by byla po dlouhá léta držena v kasárnách a odtržena od lidu a učila by se do lidu střílet.

Vyzbrojujeme dělníky a rolníky, kteří se musí učit vojenskému umění. Vyskytují se oddíly, které neodolají pokušení a neřestem a dopouštějí se i zločinů, protože je od světa útlaku, od hladového světa, v němž chce sytý těžit ze své sytosti, neodděluje čínská zeď. Proto můžeme každou chvíli pozorovat, že oddíly uvědomělých pracovníků, kteří přicházejí z Pitěru a Moskvy, často na vesnici selhávají a stávají se z nich delikventi. A pak vidíme, jak si buržoazie mne ruce a plní sloupce svého prodejného tisku všemožným zastrašováním lidu: Jen se podívejte, jaké jsou ty vaše oddíly, to je panečku nepořádek, to by oddíly soukromých kapitalistů byly mnohem lepší!

Za to vám pěkně děkuji, páni buržoové! Nás ale nezastrašíte! Vždyť vy velmi dobře víte, že kapitalistický svět se ze svých pohrom a neduhů jen tak nevyléčí. A my zase víme, že k vyléčení dojde jedině v boji a že na každý takový případ budeme poukazovat nikoli proto, abychom rozdmýchávali zlobu a podporovali menševiky a kadety v jejich kontrarevolučních piklech, nýbrž proto, abychom učili co nejširší lidové masy. Jestliže naše oddíly neplní své poslání, pošlete uvědomělejší a početně silnější oddíly dělníků oddaných své třídě, aby jich bylo mnohem víc než těch, které podlehly pokušení. Ty je zapotřebí organizovat, je třeba je proškolit a kolem každého uvědomělého dělníka semknout neuvědomělé pracující, vykořisťované a hladovějící. Je třeba zburcovat vesnickou chudinu, je třeba ji proškolit a je třeba jí ukázat, že sovětská moc jí

všemožně pomůže a že udělá všechno možné, jen aby se obilní monopol uskutečnil.

A když jsme tedy přistoupili k tomuto úkolu, když sovětská moc jasně formulovala tyto otázky a když řekla: Soudruzi dělníci, organizujte se a spojíte své síly v zásobování! Bojujte proti všem případům, kdy takové oddíly morálně nestačí na své poslání! Organizujte se pevněji a napravujte své nedostatky, snažte se kolem sebe semknout vesnickou chudinu! Kulaci dnes vědí, že přichází jejich poslední hodina, když jejich protivník bojuje nejen pomocí propagandy, slovem a hesly, ale i organizováním vesnické chudiny. — Když ji zorganizujeme, pak nad kulaky zvítězíme. Kulaci vědí, že teď nastává chvíle nejrozhodnějšího, posledního a nejurputnějšího boje za socialismus. Zdánlivě to je boj jen o obilí, ve skutečnosti je to však boj za socialismus. Jestliže se dělníci naučí řešit takové úkoly samostatně — na pomoc jim nikdo nepřijde —, jestliže se naučí semknout kolem sebe vesnickou chudinu, pak dosáhnou nejen vítězství, ale získají i obilí a domohou se spravedlivého rozdělování obilí i správné dělby práce, neboť rozložíme-li práci dobře, ovládneme všechny její druhy ve všech průmyslových odvětvích.

Kulaci to předpokládali, a proto se nejednou pokoušeli chudinu zkorumpovat. Vědí, že stát vyžaduje, aby se obilí prodávalo za šest rublů; sousedovi, zruinovanému rolníkovi, ho prodají za tři ruble a řeknou mu: »Můžeš jít ke spekulantům a můžeš jim ho prodat za 40 rublů; máme společné zájmy; musíme držet dohromady proti státu, který nás okrádá; chtějí nám dát šest rublů, tak si vezmi takové tři pudy a můžeš si na nich přijít na 60 rublů; na kolik si přijdu já, do toho ti ovšem nic není, to je moje věc.«

Vím, že právě kvůli tomu dochází často až k ozbrojeným vystoupením rolníků; nepřátelé sovětské moci z toho mají škodolibou radost a vynakládají veškeré úsilí, aby sovětskou moc svrhli. My však říkáme: Takhle to vy-

padá, protože jsme vyslali ne dost uvědomělé oddíly; čím větší ovšem byly oddíly, tím častěji se vyskytovaly případy — a vyskytly se nejednou —, že se obilí odevzdávalo bez jakéhokoli použití násilí, neboť uvědomělí dělníci vždy berou zřetel na to, že nejsou násilníci, že jejich hlavní síla spočívá v tom, že jsou zástupci organizované, uvědomělé chudiny, kdežto na vesnici že je chudina převážně nevzdělaná a neuvědomělá. Pokud k ní ovšem dokážeme najít cestu, pokud k ní promluvíme nikoli jazykem knih, ale prostě a lidsky jí vysvětlíme, že v Pitěru, v Moskvě a desítkách dalších újezdů lidé hladovějí a dostávají z hladu tyfus, že desetitisíce ruských rolníků a dělníků umírají hladem a že boháči neprávem přechovávali obilí a spekulovali s hladem lidu, pak se nám podaří chudinu zorganizovat a dosáhnout toho, že přebytky obilí budou shromážděny a že to proběhne bez násilí, zorganizováním vesnické chudiny. O vesnických kulacích mi často podávají hlášení soudruzi, kteří jezdí na vesnici se zásobovacími oddíly a bojují proti kontrarevoluci. Dovolím si uvést příklad, který mi obzvlášť živě utkvěl v paměti, neboť jsem to vyslechl včera — totiž co se stalo v jeleckém újezdu¹⁶⁶. Poněvadž tam zorganizovali sověť zástupců a poněvadž se tam vyskytlo dost uvědomělých dělníků a chudých rolníků, moc chudiny se tam podařilo upevnit. Když mi zástupci jeleckého újezdu referovali poprvé, neuvěřil jsem jim a domníval jsem se, že se tak trochu chlubí. Avšak soudruzi, kteří byli speciálně vysláni z Moskvy do jiných gubernií, mi potvrdili, že jejich způsob práce lze jedině uvítat, potvrdili mi, že v Rusku existují takové újezdy, kde místní sověty zástupců zvládly svůj úkol, dokázaly ze sověťů nadobro odstranit kulaky a vykořisťovatele a zorganizovat pracující, zorganizovat chudinu. Kdo zneužívá vlastního bohatství k bezpracným ziskům, ten nemá v orgánech sověťů co pohledávat, pryč s ním! (Potlesk.)

Když vyhnali kulaky, vydali se do Jelce — to je ob-

chodní město; nečekali tam na žádný dekret, aby mohli uskutečnit obilní monopol, byli si vědomi toho, že sověty jsou moc, která je lidu blízká, a že každý, pokud je revolucionář, pokud je socialista a skutečný zastávce pracujících, musí jednat rychle a rázně. Zorganizovali všechny dělníky a chudé rolníky a vytvořili tolik oddílů, že bylo možné provést domovní prohlídky po celém Jelci; do domů pouštěli jen zmocněnce a odpovědné vedoucí oddílů; nepustili dovnitř jediného člověka, jímž si nebyli jisti, protože si dobře uvědomovali, jak často dochází k zakolísání, protože si uvědomovali, že nic tak neostouzí moc sovětů jako ty případy, kdy se její zástupci a nedůstojní pomahači dopouštějí krádeží. Podařilo se jim nashromáždit obrovské přebytky obilí, takže v obchodním Jelci nezůstal ani jeden dům, kde by buržoazie mohla těžit ze spekulace.

Já samozřejmě vím, že v malém městě se to dá provést nesrovnatelně snadněji než v takové Moskvě, ale nesmíme zapomínat ani na to, že v žádném újezdním městě nemůže být taková proletářská síla, jaká je v Moskvě.

Tak v Tambově zvítězila nedávno na několik hodin kontrarevoluce; vydala dokonce jedno číslo listu menševiků a pravých eserů, v němž byla výzva ke svolání Ústavodárného shromáždění a ke svržení moci sovětů; tvrdilo se v něm, že vítězství nové moci je pevné, ale jen do té chvíle, než přišli z újezdu rudoarmějci a rolníci a během jediného dne tuto novou, »pevnou«, prý o Ústavodárné shromáždění opírající se moc nevyhnali. (Potlesk.)

Stejně tomu bylo, soudružky a soudruzi, i v jiných újezdech Tambovské gubernie, která je velmi rozlehlá. Její severní újezdy sousedí s nezemědělským pásmem, zatímco jižní újezdy jsou mimořádně žirné a úroda tam bývá nesmírně bohatá. Je tam mnoho rolníků, kteří mají obilí nadbytek, a tak je zapotřebí k nim právě tam přistoupit nanejvýš energicky, se zvlášť pevným a jasným záměrem, abychom se mohli opřít o chudé rolníky a zdo-

lat kulaky. Tam se kulaci stavějí nepřátelsky vůči každé moci dělníků a rolníků a čeká se na pomoc petrohradských a moskevských dělníků, kteří, vyzbrojeni svou organizovaností, kulaky ze sovětů pokaždé vyženou, organizují chudinu a spolu s místními rolníky získávají zkušenosti v boji za státní obilní monopol, zkušenosti z organizování vesnické chudiny a pracujících z měst, z organizování, které nám přinese naprosté a úplné vítězství. A tak jsem si tu, soudružky a soudruzí, dovolil vylíčit vám pomocí uvedených příkladů, jak to vypadá se zásobováním, protože se mi zdá, že z hlediska proletariátu pro nás, pro dělníky, pro uvědomělý proletariát není charakteristika boje o obilí a proti kulakům důležitá jednotlivými číselnými údaji a propočty, kolik miliónů pudů obilí je možné získat. To je nutně záležitost pro odborníka na zásobování; já jen musím konstatovat, že kdyby se nám podařilo získat přebytky obilí z těch gubernií, které hraničí s nezemědělským pásmem u Moskvy a s obilnářskou Sibiří, pak bychom opatřili dost obilí i pro ty trudné týdny, které ještě zbývají do nové sklizně, abychom před smrtí hladem zachránili vyhladovělé nezemědělské gubernie. Je pro to zapotřebí zorganizovat ještě větší počet uvědomělých vyspělých dělníků. To je základní poučení ze všech dřívějších revolucí a je to i základní poučení z naší revoluce. Čím lépe budeme organizováni a čím plněji se tato organizovanost projeví, oč lépe dokážou dělníci v závodech a továrnách pochopit, že jejich síla je jedině v jejich společné organizovanosti s vesnickou chudinou, tím větší jistotu budeme mít v boji proti hladu a v boji za socialismus, neboť — opakuji to znovu — naším úkolem není vymyslet novou moc, naším úkolem je každého představitel vesnické chudiny v zapadlé vesnici zburcovat, proškolit a zorganizovat pro samostatné akce. Pro několik uvědomělých městských dělníků z Petrohradu či z Moskvy není nic těžkého ani v zapadlé vesnici vysvětlit, jak nesprávné je přechovávat obilí, spekulovat s ním a nechá-

vat si ho na pálení kořalky, když v Moskvě hynou statisíce lidí. Abychom toho dosáhli, musíte vy, petrohradští a moskevští dělníci, zejména vy, soudruzi, kteří jste zástupci závodních výborů, zástupci různých profesí, továren a závodů, musíte si důkladně uvědomit a ujasnit si, že vám na pomoc nikdo nepřijde, že z jiné třídy k vám nepřicházejí pomocníci, ale nepřátelé a že inteligence nepracuje oddaně pro moc sovětů. Svými zkušenostmi a vědomostmi — těmi nejvyššími lidskými hodnotami — slouží inteligence vykořisťovatelům a využívá všeho, aby nám vítězství nad vykořisťovateli ztížila; dosáhne tím sice toho, že statisíce lidí budou hynout hladem, ale odpor pracujících nezlomí. Nemáme nikoho kromě té třídy, s níž jsme uskutečnili revoluci a s níž budeme překonávat největší potíže, které nás čekají, nejsvízelnější etapu: tou třídou je proletariát z továren a závodů, městský a vesnický proletariát, který mluví společnou řečí, již každý rozumí, a který jak ve městech, tak na venkově dokáže zvítězit nad všemi nepřáteli — nad kulaky i nad boháči.

Aby se však toho dosáhlo, je zapotřebí mít na zřeteli, jak často dělníci zapomínají na základní poučku socialistické revoluce: k tomu, abychom dospěli k socialistické revoluci, abychom ji uskutečnili a zbavili lid vykořisťování, k tomu není zapotřebí bez prodlení zlikvidovat třídy, moc však musí vzít do rukou nejuvědomělejší a nejlépe organizovaní dělníci. Dělníci se musí stát vládnoucí třídou ve státě. To je ona pravda, kterou si většina z vás přečetla už v Marxově a Engelsově Komunistickém manifestu^[90], jenž byl napsán před více než sedmdesáti lety a obešel ve všech jazycích celý svět. Všude vyšlo pravdivě najevo, že k tomu, aby byli kapitalisté přemoženi, je zapotřebí, aby se v údobí boje proti vykořisťování, kdy ještě existuje značná zaostalost a kdy se ještě příliš nevěří na nové pořádky, stali vládnoucí třídou organizovaní městští dělníci z továren a závodů. Když se scházíte k řešení svých záležitostí ve svých závodních výborech, mějte na

paměti, že revoluce neuhájí ani jeden z dosažených úspěchů, pokud se v těchto závodních výborech budete zabývat technickými nebo čistě finančními zájmy dělníků. Dělníkům a utlačovaným třídám se už nejednou podařilo uchopit moc do svých rukou, avšak ani jednou se jim nepodařilo ji udržet. Proto je zapotřebí, aby dělníci byli nejen schopni pozvednout se k hrdinnému boji a svrhnout vykořisťování, ale aby byli také schopni zorganizovat se a ukáznit, aby byli schopni vytrvat a všestranně hodnotit, když je všechno kolem rozkolísané a na vahách, když se na nás ze všech stran útočí a když se šíří nekonečné nesmyslné pověsti; právě v této době mají závodní výbory, které jsou ve všem těsně spjaty s širokými miliónovými masami, plnit velmi významný státní úkol: stát se především orgány správy státního života. Jak máme zajistit spravedlivé rozdělování obilí — to je základní, státně důležitá otázka sovětské moci. Jestliže v Jelci dokázali zkrotit tamější buržoazii, pak v Moskvě je to obtížnější, ale organizovanost je tu nesrovnatelně vyšší a můžete tu snáz navrhnout desetitisíce čestných lidí, které s plnou zárukou vyšlou stranické a odborové organizace, lidí, kteří budou schopni vést oddíly s vědomím naprosté odpovědnosti za to, že bez ohledu na nejrůznější potíže, bez ohledu na různá pokušení a bez ohledu na útrapy hladu zůstanou lidmi ideově zcela oddanými. Kromě městského proletariátu z továren a závodů neexistuje jiná třída, která by se nyní mohla této záležitosti ujmout a která by byla schopná vést lid, jenž tak často propadá zoufalství. Vaše závodní výbory nesmějí zůstat pouze závodními výbory, musí se stát státně důležitými buňkami vládnoucí třídy. (Potlesk.) Záleží na vaší organizovanosti, na vaší semknutosti a na vaší energii, zda při těžkém přechodu obstojíme s takovou jistotou, s jakou při něm musí obstát moc sovětů. Pusťte se do práce sami, pusťte se do ní po všech stránkách, každodenně odhalujte všechny zlořády a na základě vlastních zkušeností napravujte všechny

chyby — těch se nyní dělá mnoho, protože dělnická třída je ještě nezkušená; důležité však je, aby se sama pustila do práce a aby sama napravovala chyby. Jestliže budeme postupovat tímto způsobem a jestliže každý výbor pochopí, že vystupuje ve vedoucí úloze v největší revoluci na světě, pak vybojujeme socialismus pro celý svět! (Potlesk, přecházející v bouřlivé ovace.)

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
 K R E F E R Á T U
 O S O U Č A S N Ě S I T U A C I [67]
 28. Č E R V N A

Soudružky a soudruzí, dovolte mi, abych se nejprve zastavil u několika polemických tvrzení koreferenta Paděrina. Ve stenografickém zápisu jsem si povšiml, že řekl: »Musíme učinit všechno možné, aby anglický a německý proletariát měl především možnost vystoupit proti svým vykořisťovatelům; co však je zapotřebí pro to udělat? Cožpak je naší povinností těmto utlačovatelům pomáhat? Tím, že rozdmýcháváme nepřátelství mezi sebou, tím, že zemi rozvracíme a oslabujeme, nesmírně upevňujeme pozice anglických, francouzských a německých imperialistů, kteří se nakonec spolčí, aby dělnickou třídu v Rusku zardousili.« To jsou názory, které ukazují, do jaké míry byli vždy menševici ve svém boji a ve svém odmítavém postoji k imperialistické válce nepevní, protože tuto úvahu, kterou jsem tady přečetl, lze pochopit jedině u člověka, který si říká obranář a bezvýhradně se staví na stanovisko imperialismu (potlesk), u člověka, který ospravedlňuje imperialistickou válku tím, že papouškuje chytristiku buržoazie, že prý dělníci brání v této válce svou vlast. Jestliže někdo skutečně zastává názor, že dělníci nemají v této válce rozvracet a oslabovat zemi, pak to znamená, že vyzývá dělníky, aby v imperialistické válce bránili vlast, přičemž vy víte, co učinila bolševická vláda, která považovala za svou prvořadou povinnost otisknout, demaskovat a veřejně pranýřovat tajné smlouvy^[129]. Je vám známo, že kvůli tajným smlouvám spolu válčili spojenci a že Kerenského vláda, která za svou existenci vděčila

pomoci a podpoře menševiků a pravých eserů, nejenže tajné smlouvy nezrušila, ale dokonce je ani nezveřejnila, že ruský lid válčil kvůli tajným smlouvám, jež v případě vítězství slibovaly ruským statkářům a kapitalistům anektovat Cařihrad, úžiny, Lvov, Halič a Arménii. Zastáváme-li tedy stanovisko dělnické třídy a jsme proti válce, jak bychom mohli tyto tajné smlouvy trpět? Dokud jsme je trpěli a dokud jsme ve vlastní zemi trpěli moc buržoazie, do té doby jsme podporovali mezi německými dělníky šovinistické názory, že v Rusku nejsou uvědomělí dělníci, že Rusko jako celek souhlasí s imperialismem a že válčí proto, aby mohlo oloupit Rakousko a Turecko. Vláda dělníků a rolníků vykonala naopak tolik, kolik nevykonala žádná vláda na světě, aby oslabil německé imperialisty a odtrhla od nich německé dělníky: Když totiž byly tyto tajné smlouvy zveřejněny a před celým světem odhaleny, museli dokonce i němečtí šovinisté, dokonce i němečtí obraněři a ti dělníci, kteří podporují svou vládu, přiznat ve svém listě, ústředním orgánu Vorwärts, že tu šlo o čin socialistické vlády^[150], který je činem skutečně revolučním.¹⁶⁷ Museli to přiznat, protože tohle neučinila žádná z imperialistických vlád zapletených do války a že tajné smlouvy anulovala jedině naše vláda.

Každému německému dělníkovi, ať je imperialisty jakkoli zastrašen, zdeptán a zkorumpován, bleskne samozřejmě hlavou: A copak naše vláda — ta nemá tajné smlouvy? (Hlas: »Řekněte nám, jak je to s Černomořským loďstvem!«) Povím vám to, když chcete, i když to s tématem nesouvisí. Každého německého dělníka napadlo: Když ruský dělník dospěl až k tomu, že tajné smlouvy zrušil, jestlipak německá vláda také nemá tajné smlouvy? Když to došlo až k uzavření smluv v Brestu, ohromila celý svět odhalení soudruha Trockého — a nebyla to právě tahle politika, která způsobila, že v nepřátelské zemi, zapojené do strašné imperialistické války s jinými vládami, nevzbudila naše politika pobouření, nýbrž

podporu lidových mas? Jedině naše vláda byla taková. Naše revoluce způsobila, že za války vzniká v nepřátelské zemi obrovské revoluční hnutí, jež bylo vyvoláno jediné tím, že jsme zrušili tajné smlouvy, že jsme prohlásili: Žádné nebezpečí nás neodradí. Jestliže víme a jestliže ujišťujeme — nikoli slovy, ale činy —, že před válkou mezi národy, před imperialistickým krveproléváním národů nás zachrání jediné mezinárodní revoluce, pak musíme ve své revoluci postupovat k tomuto cíli bez ohledu na jakékoli potíže a na jakákoli nebezpečí. A když jsme tuto cestu nastoupili, v nejimperialističtější a nejdisciplinovanější zemi — v Německu — vzplanula a propukla v lednu, za války poprvé na světě, masová stávková. Najdou se samozřejmě lidé, kteří se domnívají, že v cizí zemi může dojít k revoluci na objednávku, na základě dohody. Takoví lidé jsou buď šílenci, anebo provokatéři. My jsme během posledních dvanácti let zažili dvě revoluce, a tak víme, že není možné je uskutečnit ani na objednávku, ani na základě dohody, že propukají tehdy, když desetimiliony lidí docházejí k závěru, že dál už nemohou žít jako dosud. Víme, s jakými potížemi se rodila revoluce v roce 1905 i v roce 1917, a nikdy jsme nečekali, že revoluce vzplane naráz, po jediné výzvě, i v dalších zemích; avšak na tom, že teď začíná narůstat v Německu a v Rakousku, má velikou zásluhu Říjnová revoluce v Rusku. (Potlesk.) Dnes se v našich novinách dočítáme, že ve Vídni, kde je příděl chleba ještě menší než u nás, kde nepomůže žádné drancování Ukrajiny a kde obyvatelstvo tvrdí, že tak strašný hlad dosud nikdy nezakusilo, vznikla rada dělnických zástupců. Ve Vídni už zase propukají všeobecné stávky.

A my si říkáme: Tohle je ten druhý krok, tady máte druhý důkaz, že když dělníci v Rusku zrušili tajné smlouvy imperialistů a když vyhnali vlastní buržoazii, učinili tím důsledný krok jako uvědomělí dělníci internacionalisté a napomohli růstu revoluce v Německu a v Rakousku

v takové míře, v jaké dosud žádná revoluce na světě nepomohla revoluci v nepřátelském státě, který vede válku a v němž to překypuje pobouřením.

Předpovídat, kdy revoluce dozraje, a slibovat, že nastane zítra — by znamenalo klamat vás. Pamatujete si, zejména ti, kdo jste zažili obě revoluce v Rusku, kdo z vás mohl v listopadu 1904 zaručit, že se za dva měsíce vydá sto tisíc petrohradských dělníků k Zimnímu paláci a zahájí velikou revoluci?

Vzpomeňte si, zda jsme mohli v prosinci 1916 zaručit, že za dva měsíce bude během několika dní svržena carská monarchie? Ve vlastní zemi, v níž jsme zažili dvě revoluce, jsme si vědomi toho a vidíme, že průběh revoluce nelze předpovídat, že ji nelze vyvolat. Ve prospěch revoluce je možné pouze pracovat. Když se pracuje důsledně, když se pracuje obětavě a když se tato práce spojuje se zájmy utlačovaných mas, jež tvoří většinu, pak k revoluci dochází, ale nelze říct, kde, jak, v které chvíli a proč k ní dojde. Proto si v žádném případě nedovolíme balamutit masy tvrzením: Němečtí dělníci nám zítra pomohou a pozítří svrhnou svého císaře^[11]. To se tvrdit nedá.

Naše postavení je o to svízelnější, že revoluce v Rusku předstihla ostatní revoluce, že však nejsme osamoceni, to dokazují téměř denně docházející zprávy o tom, jak se všichni nejlepší němečtí sociální demokraté vyslovují pro bolševiky^[42], jak se pro bolševiky vyslovuje v legálním německém tisku Clara Zetkinová a potom Franz Mehring, který teď v řadě článků německým dělníkům dokazuje, že socialismus správně pochopili jedině bolševici, jak nedávno ve württemberském Zemském sněmu jistý sociální demokrat Hoschka jednoznačně prohlásil, že příklad důslednosti a správně uplatňované revoluční politiky spatřuje jedině v bolševicích. Myslíte si, že takové věci nemají ohlas mezi desítkami, stovkami a tisíci německých dělníků, kteří se k nim brzy připojí? Když v Německu a Rakousku dochází až k ustavení dělnické rady a až ke

druhé masové stávce, pak musíme bez sebemenší nadsázky a sebeklamu konstatovat, že to je okamžik nástupu revoluce. Tvrdíme naprosto jednoznačně: Naše politika byla správnou politikou a naše cesta byla správnou cestou; pomohli jsme rakouským a německým dělníkům, aby si uvědomili, že nejsou našimi nepřáteli, kteří kvůli zájmům císaře a kvůli zájmům německých kapitalistů rdouší ruské dělníky, pomohli jsme jim, aby si naopak uvědomili, že jsou bratry ruských dělníků, kteří vyvíjejí tutéž revoluční činnost. (Potlesk.)

Chtěl bych ještě upozornit na jednu část v Paděrinově projevu, která si to podle mého názoru zaslouží o to víc, že se částečně shoduje s myšlenkou předchozího řečníka¹⁶⁸. Jde o tuto část: »Vidíme, že teď se občanská válka vede uvnitř dělnické třídy. Cožpak to můžeme připustit?« Tady vidíte, že občanská válka se nazývá válkou v řadách dělnické třídy, anebo — jak ji nazval předchozí řečník — válkou proti rolníkům. My však velmi dobře víme, že ani jedno, ani druhé není pravda. Občanská válka v Rusku je válka dělníků a chudých rolníků proti statkářům a kapitalistům a tato válka se protahuje a vleče, protože ruští statkáři a kapitalisté byli v říjnu a listopadu poraženi poměrně s malými oběťmi, byli poraženi díky aktivitě lidových mas v takových podmínkách, kdy jim bylo od začátku zřejmé, že lid je podpořit nemůže, kdy to došlo tak daleko, že dokonce na Donu, kde je nejvíc bohatých kozáků žijících z vykořisťování námezdní práce a kde se do kontrarevoluce vkládá nejvíc nadějí, dokonce tam musel Bogajevskij, vůdce kontrarevolučního povstání, přiznat a také veřejně přiznal: »Naše věc je prohraná, protože dokonce i u nás je převážná většina obyvatelstva na straně bolševiků.«^[2] (Potlesk.)

Takhle to tedy bylo, takhle statkáři a kapitalisté ve své hře, ve své kontrarevoluční hře v říjnu a listopadu prohráli.

Takhle tedy dopadl jejich hazard, když se z junkerů,

z důstojníků a ze statkářských a kapitalistických synáčků pokoušeli proti revoluci dělníků a rolníků utvořit bílou gardu. A dnes? Vy snad o tom nic nevíte? Dočtete se v dnešních novinách^[152]¹⁶⁹, že dobrodružství Čechoslováků je živeno penězi anglických a francouzských kapitalistů^[139], kteří korumpují vojáky proto, aby nás znovu zatáhli do války; nečetli jste snad, jak Čechoslováci v Samaře tvrdili^[140]: Spojíme se s Dutovem a Semjonovem a donutíme dělníky v Rusku a ruský lid, aby znovu bojoval proti Německu po boku Anglie a Francie, obnovíme tytéž nanejvýš tajné smlouvy a uvrhneme vás do téhle imperialistické války ve spojení s buržoazií třeba ještě na čtyři roky.^[158] My teď místo toho vedeme válku jak proti naší buržoazii, tak proti buržoazii jiných zemí, a už jen tím, že tuto válku vedeme, získáváme sympatie a podporu dělníků jiných zemí. Jestliže dělník v jedné válčící zemi vidí, že v druhé válčící zemi se vytváří těsné sepětí mezi dělníky a buržoazií, vnáší to mezi dělníky rozkol podle národností a stmeluje je to s jejich vlastní buržoazií; to je to největší zlo, to je krach socialistické revoluce, krach a zánik celé internacionály. (Potlesk.)

V roce 1914 internacionála zanikla, protože se dělníci ve všech zemích spojili s vlastní národní buržoazií, čímž mezi sebe vnesli rozkol a nyní tento rozkol vrcholí. Možná jste se nedávno dočetli, jak byl v Anglii už podruhé vsazen do vězení skotský učitel a tradeunionistický pracovník MacLean, tentokrát na pět let; poprvé dostal půldruhého roku za to, že odhaloval, co je válka, a mluvil o zločinnosti anglického imperialismu. Když ho propustili, to už byl představitelem sovětské vlády v Anglii Litvinov a ten jmenoval MacLeana okamžitě konzulem, zástupcem Ruské sovětské federativní republiky v Anglii; skotští dělníci toto jmenování s nadšením uvítali. Anglická vláda zahájila stíhání proti MacLeanovi podruhé, a to nejen jako proti skotskému učiteli, ale i jako proti konzulovi federativní sovětské republiky. MacLean sedí ve vě-

zení, protože vystoupil veřejně, jako představitel naší vlády, jenže my jsme toho člověka nikdy neviděli, členem naší strany nikdy nebyl; je to milovaný vůdce skotských dělníků a my jsme se s ním spojili, spojili se s ním proti anglické vládě ruští a skotští dělníci, přestože si tato vláda kupuje Čechoslováky a provádí zuřivou politiku zatahování Ruské republiky do války. Tady máte důkazy, že ve všech zemích, nezávisle na jejich postavení ve válce, jak v Německu, které bojuje proti nám, tak v Anglii, která chce pro sebe urvat Bagdád a s konečnou platností zardousit Turecko, že se ve všech zemích spojují dělníci s ruskými bolševiky, s ruskou bolševickou revolucí. Když tu řečník, jehož slova jsem citoval, říkal, že občanskou válku vedou dělníci a rolníci proti dělníkům a rolníkům, tak velmi dobře víme, že to není pravda. Něco jiného je dělnická třída a něco jiného jsou skupinky, nepatrné mezivrstvy dělnické třídy. Německá dělnická třída byla od roku 1871 do roku 1914, téměř půl století, vzorem socialistické organizace pro celý svět. Víme, že měla stranu s miliónem členů, že si vybudovala odbory se dvěma, třemi, čtyřmi milióny členů, a přesto zůstávaly statisíce německých dělníků během tohoto půlstoletí sdruženy v klerikální kněžovské organizaci, která tělem i duší stála na straně kněží, církve a svého císaře. Kdo však reprezentoval dělnickou třídu doopravdy: mohutná německá sociálně demokratická strana a odbory, anebo statisíce klerikálních dělníků? Něco jiného je dělnická třída, která spojuje obrovskou většinu uvědomělých, pokrokově uvažujících dělníků, a něco jiného je jedna továrna, závod, okrsek, několik skupin dělníků, kteří nadále zůstávají na straně buržoazie.

Dělnická třída v Rusku stojí ve své obrovské, drtivé většině — jak vám to dokazují všechny volby do sovětů, do závodních výborů a na konference — na 99 procent ze sta na straně sovětské moci (potlesk), neboť ví, že tato moc vede válku proti buržoazii a proti kulakům, ale ne

proti rolníkům a dělníkům. To je úplně něco jiného, než když se vyskytne nepatrná skupina dělníků, kteří nadále zůstávají otrocky závislí na buržoazii. My nevedeme válku proti nim, nýbrž proti buržoazii — a tím je to pro ony nepatrné skupiny, spolčující se dosud s buržoazií, horší. (Potlesk.)

Mám tu otázku, kterou mi někdo poslal písemně. Zní takto: »Proč ještě pořád vycházejí kontrarevoluční noviny?« Jednou z příčin je, že i mezi tiskárenskými dělníky existují živly, které buržoazie zkorumpovala.¹⁷⁰ (Hluk v sále, volání: »To není pravda!«) Můžete si vykřikovat, jak chcete, ale nezabráníte mi říct pravdu, kterou všichni dělníci znají a kterou tu chci právě vysvětlit. Když si totiž dělník příliš zakládá na svém vlastním výdělku v buržoazním tisku a když říká: Chci si svůj vysoký plat udržet i za cenu, že pomáhám buržoazii prodávat jed a otravovat jím lid, — pak já říkám: Tihle dělníci se přece jen nechali zkorumpovat buržoazií (potlesk), i když ne v tom smyslu, že by se někdo z nich, některý jednotlivec nechal buržoazií najmout. Takhle jsem to nemínil, ale posuzuji to z toho hlediska, jak všichni marxisté vystupovali proti anglickým dělníkům, kteří se spolčovali s vlastními kapitalisty. Každý z vás, kdo čte odborářskou literaturu, zná i takový příklad, že tam existují odborové svazy nejen dělnické, ale že se tam mezi dělníky určité profese a kapitalisty téže profese utvářejí svazy, jejichž cílem je zvyšovat ceny a všechny ostatní odírat. Všichni marxisté a všichni socialisté ve všech zemích ukazují na takové příklady prstem a počínaje Marxem a Engelsem mluví o dělnících, kteří se pro svou neuvědomělost a kastovní zájmy nechali buržoazií zkorumpovat. Tím, že se spolčili s vlastními kapitalisty proti obrovské většině dělníků a utlačovaných pracujících vrstev ve vlastní zemi, proti své vlastní třídě, prodali své právo prvorozeného, právo na socialistickou revoluci. Stejně je tomu u nás. Jestliže se u nás vyskytují jednotlivé skupiny dělníků, kteří si říkají:

Co nám je do toho, že to, co v tiskárně sázíme, je opium, jed, kterým se šíří lži a provokace? Hlavně že dostanem pořádně zapláceno a na ostatní se vykašlem! — takové dělníky budeme pranýřovat, o takových dělnících jsme se vždycky vyjadřovali v celé naší literatuře a vyjadřovali jsme se o nich bez obalu: takoví dělníci se vzdalují dělnické třídě a přecházejí na stranu buržoazie. (Potlesk.)

Soudružky a soudruzi! Nyní přejdu k rozboru otázek, které mi byly položeny, ale abych nezapomněl, odpovím nejdříve na otázku o Černomořském loďstvu¹⁷¹, která tu zřejmě padla s úmyslem nás usvědčit. Řeknu vám však, že tam působil soudruh Raskolnikov, kterého dělníci v Moskvě a Petrohradu velmi dobře znají z jeho agitační činnosti, z jeho stranické práce. Soudruh Raskolnikov sem přijde a vyličí vám sám, jak agitoval pro to, abychom raději dopustili zničení loďstva, než aby na jeho lodích německá vojska zaútočila proti Novorossijsku. Takhle to tedy bylo s Černomořským loďstvem a lidoví komisaři — Stalin, Šljapnikov a Raskolnikov, kteří co nevidět přijdou do Moskvy, nám řeknou, jak to bylo. Zjistíte, že naše politika nám stejně jako politika brestlitevského míru přinesla spoustu těžkých útrap, ale byla to jediná politika, která umožnila sovětské moci a dělnické socialistické revoluci v Rusku nadále držet před dělníky všech zemí svůj prapor. Jestliže nyní v Německu každodenně stoupá počet dělníků, kteří zavrhnou staré předsudky o bolševících a uvědomují si, že naše politika je správná, pak je to zásluha oné taktiky, kterou uplatňujeme od uzavření brestlitevské smlouvy.

Z otázek, které mi byly položeny, se zastavím u dvou, které se týkají dovážení obilí. Jednotliví dělníci se ptají: Proč dělníkům zakazujete, aby si obilí dovezl každý sám, když je to jen pro jeho rodinu? Na to je jednoduchá odpověď: Uvažte, co by se stalo, kdyby si tisíce jednotlivců vozily tisíce pudů, které nutně potřebuje určitý kraj, určitá továrna, určitý obvod nebo určitá čtvrť. Kdybychom to

připustili, začaly by se zásobovací organizace rozpadat úplně. My nedáváme žádnou vinu hladem utýranému člověku, který se na vlastní pěst vydá pro obilí a sežene ho jakýmkoli způsobem, ale říkáme: My tu nejsme jako vláda dělníků a rolníků od toho, abychom legalizovali a podporovali rozklad a rozvrat. K tomu není vlády zapotřebí. Tu potřebujeme k tomu, aby dělníky a rolníky semkla, aby je zorganizovala a uvědoměle stmelovala v boji proti neuvědomělosti. Nemůžeme dávat vinu těm, kteří na všechno rezignují a před vším zavírají oči, jen aby si sami jakýmkoli způsobem vypomohli, jen aby sehnali obilí. Zato ale můžeme dávat vinu těm, kteří jsou sice v řadách strany a propagují obilní monopol, avšak nedostatečně podporují uvědomělost a jednotný postup. Jistě, boj proti keřasům, proti tomu, aby si každý vozil obilí sám, to je nesnadný boj, protože je to boj proti zaostalosti, neuvědomělosti a neorganizovanosti širokých mas, ale my se tohoto boje nikdy nevzdáme. Pokaždé, když se lidé vypraví za nákupem obilí na svou pěst, budeme je vždy znovu vyzývat k proletářským socialistickým metodám boje proti hladu: Spojme se a nahraďme neudrživé zásobovací oddíly novými silami, nahraďme je svěžími, pevnějšími, poctivějšími, uvědomělejšími a zkušenějšími lidmi, a dovezeme totéž množství obilí, přesně tolik tisíc pudů, kolik po patnácti pudech vleče roztráštěně, každý sám, to je nesnadný boj, protože je to boj proti zaostalosti, neuvědomělosti a neorganizovanosti širokých mas, a vybudujeme semknutou, silnou dělnickou armádu. Jestliže se nám to nepodaří hned, budeme o to vytrvale usilovat zas a znovu; na každém závodě, v každé továrně se budeme zasazovat o to, aby uvědomělí dělníci posílali do boje proti spekulaci více sil a více spolehlivých lidí, a jsme přesvědčeni, že uvědomělost, kázeň a organizovanost dělníků nakonec ve všech těžkých zkouškách obstojí. Až se totiž lidé z vlastní zkušenosti přesvědčí, že statisíce hladovějících nezachrání černý obchod jednotlivců, pak

uvidíme, že organizovanost a uvědomělost zvítězí, a tím že se semkneme, bude náš boj proti hladu organizovaný a docílíme spravedlivého rozdělování obilí.

Dotazují se mě tu, proč nebyl zaveden monopol i na jiné průmyslové výrobky, které jsou stejně důležité jako obilí. Na to odpovídám: Moc sovětů dělá v tomto směru všechna nutná opatření. Víte, že je tu tendence zorganizovat, spojit textilní továrny, textilní výrobu. Víte, že v této organizaci sedí ve většině řídicích ústředí dělníci, víte, že moc sovětů přistupuje k znárodnění všech průmyslových odvětví a že potíže, které se nám přitom stavějí do cesty, jsou obrovské, takže je zapotřebí velkého úsilí, aby se to všechno zvládlo organizovaně. My postupujeme jinak než vlády, které se opírají o úředníky. Těm se řídí snadno: Co na tom, že jeden člověk dostane 400 rublů a jiný víc, tisíc rublů — naše věc je vydávat příkazy a oni je musí plnit. Takhle si počínají při řízení všechny buržoazní země — najímají si za vysoký plat úředníky, najímají si tytéž synáčky buržoazie a těm správu svěřují. Sovětská republika takhle řídit nemůže. Nemá úředníky, aby se zabývali správou a řízením při spojování všech textilních továren, při jejich registraci a při zavádění monopolu na všechno nezbytné zboží a na jeho spravedlivé rozdělování. Proto voláme znovu dělníky, voláme zástupce textilních odborových svazů a říkáme jim: Musíte tvořit v řídicím kolegiu Ústřední správy textilního průmyslu většinu a budete v nich mít většinu, jestliže tvoříte většinu v řídicích kolegiích v Nejvyšší národohospodářské radě. Soudruzi dělníci, pusťte se sami do této práce tak důležité pro stát — víme, že je to obtížnější než svěřit to úředníkům znalým věci, ale víme také, že jiná cesta neexistuje. Je zapotřebí dát moc do rukou dělnické třídy a bez ohledu na všechny potíže naučit vyspělé dělníky, aby se sami, na základě vlastních zkušeností a vlastníma rukama dopracovali k tomu a na vlastní kůži se přesvědčili o tom, jak je třeba v zájmu pracujících rozdělovat

všechny předměty a všechny textilní výrobky. (Potlesk.)

Právě proto dělá sovětská moc všechno, co je možné za dané situace udělat, aby byl zaveden státní monopol a stanoveny pevné ceny, a dělá to prostřednictvím dělníků a společně s dělníky, poskytuje jim většinu v každém vedení, v každém jednotlivém ústředí, ať už jde o Nejvyšší národohospodářskou radu, anebo o sdružení kovodělníků či cukrovarů, znárodněných během několika týdnů. Je to svízelná cesta, ale znovu opakuji, že se potížím nevyhneme, jestliže chceme dosáhnout toho, aby dělníci, dosud zvyklí jen otrocky plnit příkazy buržoazie, která je k tomu po staletí vychovávala, a pracovat jako galejníci, aby se tito dělníci vžili do jiné situace a aby si uvědomili, že moc — to jsme my. My jsme vlastníky průmyslu, vlastníky obilí i vlastníky veškerých výrobků v zemi. A až toto vědomí pronikne hluboko mezi dělnickou třídu, až dělnická třída svými zkušenostmi a svou prací zesateronásobí své síly, pak teprve zdoláme všechny potíže socialistické revoluce.

Na závěr znovu vyzývám konferenci závodních výborů^[118], aby si v Moskvě, kde jsou potíže mimořádně velké, neboť je to obrovské centrum obchodu i spekulace, kde desetitisíce lidí žijí po celá léta jedině z toho, že si prostředky k životu opatřují obchodováním a spekulací — tady jsou sice potíže mimořádně velké, ale zato jsou tu takové síly, jaké nejsou v žádném malém městě —, takže aby si tyto dělnické organizace, aby si jen tyto závodní výbory dobře zapamatovaly a pevně si vstípily, čemu je učí všechny nynější události, čemu dnes učí hlad, který dolehl na pracující Ruska. Zachránit revoluci před obnovením moci statkářů a kapitalistů mohou jedině nové a další organizace, mnohem početnější organizace uvědomělých a vyspělých dělníků. Takových dělníků je nyní většina, ale to nestačí; je zapotřebí, aby se víc pouštěli do práce celostátního významu. V Moskvě je spousta případů, kdy spekulanti využívají hladu a tyjí z něho, rozbíjejí

obilní monopol, když boháči mají vše, nač si jen vzpomenou. V Moskvě je 8000 členů strany komunistů, moskevské odborové svazy poskytnou 20—30 tisíc lidí, za které se odbory mohou zaručit a kteří budou spolehlivými a pevnými zastánci proletářské politiky. Ať se tito lidé spojí, vybudujte z nich statisíce oddílů, začněte se zabývat zásobováním, provádějte domovní prohlídky u všech bohatých obyvatel — a dosáhnete toho, co potřebujete. (Potlesk.)

Už jsem vám předtím líčil, jakého úspěchu při této práci dosáhli v Jelci, ovšem v Moskvě je to obtížnější. Říkal jsem, že Jelec je město, kde to mají nejlépe zorganizované, a že v mnoha městech je organizování mnohem horší, protože to je nesnadná věc, protože tady nejde o nedostatek zbraní — těch je spousta —, ale potíží je v tom, že na vedoucí odpovědné funkce je zapotřebí dosadit stovky a tisíce dělníků, absolutně spolehlivých a schopných uvědomit si, že to, co dělají, není jen v úzce lokálním zájmu, ale že to je ve prospěch celého Ruska, kteří jsou ochotni zastávat svou funkci jako zástupci své třídy a organizovat práci podle promyšleného konkrétního plánu, vykonat to, co se vykonat má, to, na čem se usnese moskevský sovět a moskevské organizace celé proletářské Moskvy. Veškerá potíží spočívá v tom, že je zapotřebí zorganizovat proletariát a zvýšit jeho uvědomělost. Povšimněte si voleb v Petrohradě¹⁷² a zjistíte, že i když tam hlad řádí ještě víc než v Moskvě a také na Petrohrad dolehly citelnější útrapy, roste tam oddanost dělnické revoluci, roste tam organizovanost a semknutost. Pak si také řeknete, že spolu s tím, jak přibývá útrap, jež na nás dolehly, sílí rovněž odhodlání dělnické třídy všechny tyto potíže překonat. Dejte se touto cestou, buďte ráznější, vysílejte na tuto cestu nové tisícové oddíly, aby pomohly při zásobování, a pak společně s vámi, s vaší podporou hlad zdoláme a docílíme spravedlivého rozdělování. (Bouřlivý potlesk.)

R E Z O L U C E K R E F E R Á T U
O S O U Č A S N Ě S I T U A C I I^[67]

IV. moskevská konference závodních výborů^[118] plně podporuje zásobovací politiku sovětské moci a schvaluje zejména politiku vedoucí k semknutí vesnické chudiny (přičemž důrazně připomíná, že je nezbytné, aby ji podporovali všichni dělníci).

Osvobození dělníků může být pouze záležitostí dělníků samých, přičemž odpor buržoazie a kulaků je schopen zdolat pouze nejtěsnější svazek městských dělníků s vesnickou chudinou, který je s to postarat se o všechny přebytky obilí a spravedlivě je rozdělit mezi všechny, kdo trpí jeho nedostatkem ve městech i na venkově.

Konference vyzývá všechny závodní výbory, aby vynaložily veškeré úsilí na zorganizování širších mas dělníků do zásobovacích oddílů a aby je pod vedením nejspolehlivějších soudruhů vyslaly aktivně a všestranně podpořit zásobovací politiku dělnické a rolnické vlády.

Napsáno 27. června 1918

P R O J E V
N A S H R O M Á Ž D Ě N Í
V S I M O N O V S K É M O B V O D U
2 8 . Č E R V N A 1 9 1 8¹⁷³
S T R U Č N Á N O V I N O V Á Z P R Á V A

(Dělníci bouřlivě vítají soudruha Lenina.) Soudruh Lenin hovoří o nevyhnutelnosti občanské války a vyzývá moskevský proletariát, aby se svorně zorganizoval v boji proti kontrarevolučním silám i v boji proti hladu a rozvratu ve státě.

Zároveň se soudruh Lenin zmiňuje o událostech v Saratově a Tambově a poukazuje na to, že všude, kde vypukla povstání z popudu stran menševiků a pravých eserů, ztratila dělnická třída velmi rychle iluze o ideologii těchto stran a stejně rychle svrhávala uchvatitele moci dělníků a rolníků.

Dostali jsme telegram žádající o pomoc, avšak naše oddíly nestačily dojít ani do poloviny cesty, když titíž dělníci, kteří žádali o pomoc, nám zase hlásili, že okamžitá pomoc už není nutná, protože nad uchvatiteli zvítězili prostřednictvím místních sil. Tak tomu bylo v Saratově, Tambově i v jiných městech.

Soudruh Lenin připomíná, že válka je v naprostém rozporu s tužbami strany komunistů; avšak válka, kterou hlásáme dnes, je svatá válka, je to válka občanská, válka dělnické třídy proti jejím vykořisťovatelům.

Na cestu socialismu nebudeme moci vstoupit bez námahy, bez obrovského vynaložení energie. Abychom mohli úspěšně bojovat za ideály dělnické třídy, musíme se zorganizovat. Organizovanost je nezbytná také z toho důvodu, abychom si zabezpečili všechny úspěchy, jichž jsme dosáhli za cenu vypjatého úsilí a těžkých ztrát.

Udržet si moc je těžší než ji uchopit a na příkladech z dějin vidíme, že dělnická třída sice brala často moc do svých rukou, avšak nemohla si ji udržet jedině proto, že neměla dostatečně silné organizace.

Lid je unaven — pokračuje dále soudruh Lenin — a je samozřejmě možné vehnat jej do jakéhokoli šílenství, dokonce i do náruče Skoropadskému, neboť lid je ve své většině zaostalý.

Nyní na nás doléhá hlad, ale my víme, že i bez Sibíře, Kavkazu a Ukrajiny je obilí vcelku dost. Až do nové sklizně je obilí v guberniích sousedících s hlavními městy dostatek, avšak kulaci ho všechno ukryli. Je třeba zorganizovat vesnickou chudinu, abychom s její pomocí kulakům toto obilí zabavili. Je nezbytné proti spekulaci a spekulantům nelítostně bojovat, a to ne pouze činem, nýbrž i slovem.

Jedině dělnická třída, stmelená organizací, dokáže prostému lidu vysvětlit, že proti kulakům je nutné bojovat. Ruský lid si musí být vědom toho, že vesnická chudina má v organizovaném městském proletariátu obrovského spojence.

Dělnická třída a rolnictvo nemohou příliš spoléhat na inteligenci, neboť mnozí příslušníci inteligence, i když se k nám přidávají, přesto neustále čekají na náš pád.

Svůj projev ukončil soudruh Lenin výzvou, aby se dělníci a rolníci organizovali k boji proti kulakům, statkářům a buržoazii. (Všichni posluchači provázeli projev soudruha Lenina bouřlivým potleskem.)

Dnes už na zázraky bohudík nikdo nevěří. Zázračné proroctví je leda v pohádkách, avšak vědecké proroctví — to je fakt. A tak dnes, kdy se kolem sebe nezřídka setkáváme s hanebnou malomyslností či dokonce se zoufalstvím, bude užitečné připomenout si jedno vědecké proroctví, které se potvrdilo.

Bedřich Engels měl v roce 1887 příležitost napsat o budoucí světové válce v předmluvě^[149] k brožuře Sigismunda Borkheima Na paměť německých hurá-vlastenců z let 1806—1807^[143] [Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten 1806—1807]. (Tato brožura je XXIV. svazkem Sociálně demokratické knihovny, jež vycházela v roce 1888 v Göttingenu a Curychu.)

Podívejme se, jak před více než třiceti lety uvažoval Bedřich Engels o budoucí světové válce:

»Pro Prusko — Německo není už možná žádná jiná válka než válka světová, a byla by to světová válka dosud netušeného rozsahu a prudkosti. Osm až deset miliónů vojáků se bude navzájem rdousit a vyžerou přitom Evropu hůř, než to kdy dokázalo hejno kobylek. Zkázy způsobené třicetiletou válkou, ale stěsnané do doby tří až čtyř let a rozšířené na celý kontinent; hlad, epidemie, všeobecné zdivočení vojsk a lidových mas, vyvolané hroznou bídou; beznadějný chaos v našem uměle oživovaném obchodě, průmyslu a úvěru, který skončí všeobecným bankrotem; zhroucení starých států a jejich tradiční státní moudrosti

tak, že se koruny budou po tuctech válet na dlažbě a že se nenajde nikdo, kdo by je zvedl; úplná nemožnost předvídat, jak to všechno skončí a kdo z toho vyjde jako vítěz; jen jeden výsledek je naprosto jistý: všeobecná vyčerpání a vytvoření podmínek pro konečné vítězství dělnické třídy.

Taková je vyhlídka, jestliže systém vzájemného závodění ve válečném zbrojení, vyhnaný do krajnosti, přinese konečně své nevyhnutelné plody. Tam jste, páni knížata a státníci, tam jste svou moudrostí přivedli starou Evropu. A jestliže vám nezbude nic jiného než začít poslední velký válečný tanec — nám to bude docela vhod (uns kann es recht sein). Válka nás možná dočasně zatlačí do pozadí, snad nám vyrve některé už dobyté pozice. Ale jestliže rozpoutáte síly, které pak už nebudete moci zvládnout, pak necht' se děje co děje: na konci tragédie budete vy zničeni a vítězství proletariátu bude buď vybojováno, nebo přece jen (doch) nevyhnutelné.

Londýn 15. prosince 1887 *Bedřich Engels*¹⁷⁴

Jak geniální je toto proroctví a jak nekonečné bohatství myšlenek obsahuje každá věta tohoto přesného, jasného, hutného a vědeckého třídního rozboru! Kolik by odtud mohli načerpat ti, kdo dnes propadají ostudné malověrnosti, malomyslnosti a zoufalství, kdyby . . . kdyby tito lidé, kteří si zvykli buržoazii přisluhovat anebo se jí dali zastrašit, dokázali přemýšlet, byli s to myslet!

Leccos z toho, co Engels předpověděl, dopadlo jinak: jak by se také svět a kapitalismus během třiceti let šíleně rychlého imperialistického vývoje nezměnil? Nejobdivuhodnější však je, že mnohé z toho, co Engels předpověděl, se plní »do slova a do písmene«. Engels tu totiž podal dokonale přesný třídní rozbor, přičemž třídy ani jejich vzájemné vztahy se od té doby v ničem nezměnily.

»Válka nás možná dočasně zatlačí do pozadí . . .« Vývoj se ubíral právě tímto směrem, jenže šel ještě dál a dopadlo to ještě hůř: část »zpět zatlačených« sociálšovinistů a jejich bezcharakterních »poloodpůrců«, kautskistů, se začala holedbat svým ústupem a změnila se v přímé odpadlíky a zrádce socialismu.

»Válka nám snad vyrve některé už dobyté pozice . . .« Dělnickou třídu zbavili celé řady »legálních« pozic, zato je zocelena zkouškami a dostává tvrdé, ale užitečné lekce v ilegální organizaci, v ilegálním boji a přípravě svých sil k revolučnímu útoku.

»Koruny se budou po tuctech válet . . .« Několik korun už spadlo a je mezi nimi jedna, který vydá za tucet jiných: je to koruna všeruského samovládce Mikuláše Romanova.

»Úplná nemožnost předvídat, jak to všechno skončí . . .« Po čtyřech letech války je tato úplná nemožnost, smím-li se tak vyjádřit, ještě absolutnější.

»Beznadějný chaos v našem uměle oživovaném obchodě, průmyslu a úvěru . . .« Ke konci čtvrtého roku války se to plně projevilo v jednom z největších a nejzaostalejších států, které kapitalisté do války zatáhli, totiž v Rusku. Cožpak ale rozmáhající se hlad v Německu a Rakousku, nedostatek oděvů, surovin a opotřebovávání výrobních prostředků nedokazuje, že i v jiných zemích to spěje nesmírně rychle ke stejné situaci?

Engels líčí následky, které vyvolává pouze válka »zvenčí«; nezmiňuje se o vnitřní, tj. občanské válce, bez níž se dosud neobešla žádná velká revoluce v dějinách a bez níž si žádný skutečný marxista přechod od kapitalismu k socialismu nepředstavoval. Jestliže však válka zvenčí může ještě nějakou dobu trvat, aniž by vyvolávala »beznadějný chaos« v »umělém ožívání« kapitalismu, pak je evidentní, že občanská válka je bez tohoto následku už zcela nemyslitelná.

Jakou jen projevují zanedbanost a jakou bezcharakter-

nost — pomlčíme-li o zničeném službičkování buržoazii — ti, kteří si nadále říkají »socialisté« a podobně jako naši novožizňovci, menševici, praví eseři apod. záštipně poukazují na to, jak se tento »beznadějný chaos« projevuje, přičemž vinu za to všechno připisují revolučnímu proletariátu, sovětské moci, »utopii« přechodu k socialismu. »Chaos«, naprostý rozvrat způsobila válka, řečeno výstižně v naší mateřtině. Je-li válka těžká, pak je rozvrat nevyhnutelný^[10]. Ani občanskou válku, která je nezbytnou podmínkou a průvodním jevem socialistické revoluce, si nelze bez rozvratu představit. Zříkat se revoluce a socialismu »kvůli případnému« rozvratu znamená jediné dát najevo vlastní bezideovost a ve skutečnosti přejít na stranu buržoazie.

»Hlad, epidemie, všeobecné zdivočení vojsk a lidových mas, vyvolané hroznou bídou . . .«

Jak jednoduše a jasně dělá Engels tento nesporný závěr, který evidentně chápe každý, kdo je jen trochu schopný se zamyslet nad objektivními následky dlouholeté, těžké a strastiplné války. A jak zaráží, nakolik nerozumní jsou ti velmi početní »sociální demokraté« a rádoby »socialisté«, kteří buď nechtějí, anebo nedokážou přemýšlet o tomto nanejvýš střízlivém názoru.

Je dlouholetá válka myslitelná bez *zdivočení* vojáků i lidových mas? Ovšemže není. Takové následky dlouholeté války jsou naprosto nevyhnutelné na několik let, ne-li na celou generaci. Ale naši »lidé ve futrálu«^[141], fňukalové z řad buržoazní inteligence, kteří si říkají »sociální demokraté« a »socialisté«, přizvukují buržoazii, když za zdivočení anebo za nezbytně tvrdá opatření k boji proti zvlášť křiklavému zdivočení svalují vinu na revoluci, ačkoli je nad slunce jasnější, že toto zvlčnění způsobila imperialistická válka a že žádná revoluce není s to se *takovýchto* následků války zbavit bez dlouhého boje a bez mnoha tvrdých represivních opatření.

Naši sladoučcí pisálkové z listů Novaja žizň, Vperjod

či Dělo naroda jsou ochotni připustit revoluci proletariátu a dalších utlačovaných tříd »teoreticky«, ale jen aby tato revoluce spadla rovnou z nebe a nerodila se a nerostla na půdě prosáklé krví za čtyři roky imperialistického masakrování národů, mezi milióny a milióny umořených, utýraných a tímto krveproléváním zdivočelých lidí.

Nejednou slyšeli a »teoreticky« uznávali, že se patří revoluci srovnávat s porodem, ale jakmile došlo k věci, ostudně se zalekli a jako praví padouši zaměnili své fňukání ubohých dušiček za papouškování záštiplných výpadů buržoazie proti povstání proletariátu. Podívejte se, jak se popisuje porod v literatuře — vezměte si taková líčení, kdy si autor umínil popsat pravdivě všechny potíže, veškeré utrpení a hrůznost celého toho aktu, například u Émila Zoly v *La joie de vivre* [Radost ze života] [44] nebo ve Veresajejových *Zápiscích praktického lékaře*[7]. Zrození člověka je spojeno s takovým výkonem, při kterém se z ženy stává zmučený, utýraný, bolestí šílený, zkrvavený a polomrtvý uzlíček masa. Byl by však někdo z vás ochoten pokládat za člověka takové »individuum«, které by v lásce, v jejích následcích a v proměně ženy v matku spatřovalo *jedine* tohle? Kdo by se zříkal lásky a rození dětí z *tohoto* důvodu?

Někdy bývá porod lehký a někdy těžký. Marx a Engels, zakladatelé vědeckého socialismu, mluvili vždy o *dlouhotrvajících porodních bolestech*, jež jsou s přechodem od kapitalismu k socialismu nevyhnutelně spojeny. A když Engels analyzuje následky světové války, popisuje prostě a jasně onen nesporný a nepopíratelný fakt, že revoluce, která následuje po válce a souvisí s válkou (ba co víc — dodávám za sebe —, revoluce, která za války vzplanula a která musí růst a zachovat se při životě v obklíčení celosvětové války), že taková revoluce představuje *obzvlášť těžký* případ porodu.

Protože si Engels tento fakt jasně uvědomoval, vyjadřuje se o tom, jak se v zanikající kapitalistické společnos-

ti za světové války rodí socialismus, mimořádně opatrně. »Jen jeden výsledek« (světové války), — říká Engels, »je naprosto jistý: všeobecná vyčerpanost a *vytvoření* podmínek pro konečné vítězství dělnické třídy.«

Tato myšlenka je ještě jasněji vyjádřena na konci předmluvy, kterou se tu zabýváme:

»Na konci tragédie budete vy« (kapitalisté a statkáři, králové a státníci buržoazie) »zničeni a vítězství proletariátu bude buď vybojováno, nebo přece jen nevyhnutelné«.

Těžkým průběhem porodu se mnohonásobně zvyšuje nebezpečí nevyléčitelného onemocnění anebo úmrtí. Jestliže však při porodu někteří jedinci umírají, nová společnost, kterou přivádí na svět starý řád, zahynout nemůže — bude se rodit jen za větších bolestí, potrvá to déle a bude růst a vyvíjet se pomaleji.

Konec války ještě nenastal. Všeobecné vyčerpání už nastalo. Ze dvou *bezprostředních* výsledků války, které Engels hypoteticky předpověděl (buď už vybojované vítězství dělnické třídy, anebo vytvoření podmínek jejího nevyhnutelného vítězství, *navzdory všem potížím*), z těchto dvou podmínek se dnes, v polovině roku 1918, staly *obě* skutečnosti.

V jedné, nejméně vyspělé kapitalistické zemi je už vítězství dělnické třídy *vybojováno*. V těch ostatních se s neuvěřitelným vypětím a za neslýchaného utrpení vytvářejí podmínky, za nichž bude toto vítězství »přece jen nevyhnutelné«.

Ať si »socialističtí« ufňukanci sýčkují, ať si buržoazie dává najevo svou zášť a vzteká se! Jedině lidem, kteří si zakrývají oči, aby neviděli, a zacpávají si uši, aby neslyšeli, může ujít, že na starou kapitalistickou společnost na celém světě, která je těhotná socialismem, přišly porodní bolesti. Na naši zemi, z níž průběh událostí dočasně učinil předvoj socialistické revoluce, doléhají teď zvláště těžké útrapy první fáze porodu, který právě začal. Máme všechny důvody naprosto pevně a s absolutní jistotou

hledět do budoucnosti, jež nám připravuje nové spojení a nová vítězství socialistické revoluce v řadě vyspělých zemí. Právem můžeme být pyšní a považovat se za šťastné, že se nám jako prvním podařilo v jedné části zeměkoule srazit ono dravé zvíře — kapitalismus, který zaplavil zemi krví a způsobil, že lidstvo hladoví a divočí, a který neodvratně a co nejdříve dokoná, ať už jsou projevy jeho předsmrtného běsnění jakkoli obludné a bestiální.

29. června 1918

*Pravda, č. 133
2. července 1918
Podepsán N. Lenin*

Podle textu Pravdy

O D E M O K R A T I S M U
A S O C I A L I S T I C K Ě M
C H A R A K T E R U
S O V Ě T S K Ě M O C I

Demokratismus sovětské moci a její socialistický charakter se projevuje v tom, že

nejvyšší mocí ve státě jsou sověty složené ze zástupců pracujícího lidu (z dělníků, vojáků a rolníků), které si masy, až dosud utlačované kapitálem, svobodně volí a mohou je kdykoli odvolat;

podle zásad demokratického centralismu se místní sověty spojují v jednotnou a federací zpečetěnou celostátní sovětskou moc Ruské sovětské republiky;

sověty ve svých rukou soustřeďují nejen zákonodárnou moc a kontrolu dodržování zákonů, ale také prostřednictvím všech členů sovětů zákony přímo realizují, aby se mohlo postupně přejít k tomu, že zákonodárné funkce bude plnit a stát spravovat veškeré pracující obyvatelstvo.

Dále máme rovněž na zřeteli,

že každé, ať už přímé nebo nepřímé uzákonění vlastnického práva dělníků na jednotlivé továrny anebo dělníků jednotlivých profesí na jejich výrobní odvětví či jejich práva oslabovat anebo brzdit nařízení celostátní moci znamená naprostou deformaci hlavních zásad sovětské moci a naprosté zřeknutí se socialismu . . .*

Napsáno v první polovině roku 1918

Podle rukopisu

Poprvé otištěno 22. dubna 1957

v Pravdě, č. 112

* Zde rukopis končí. *Red.*

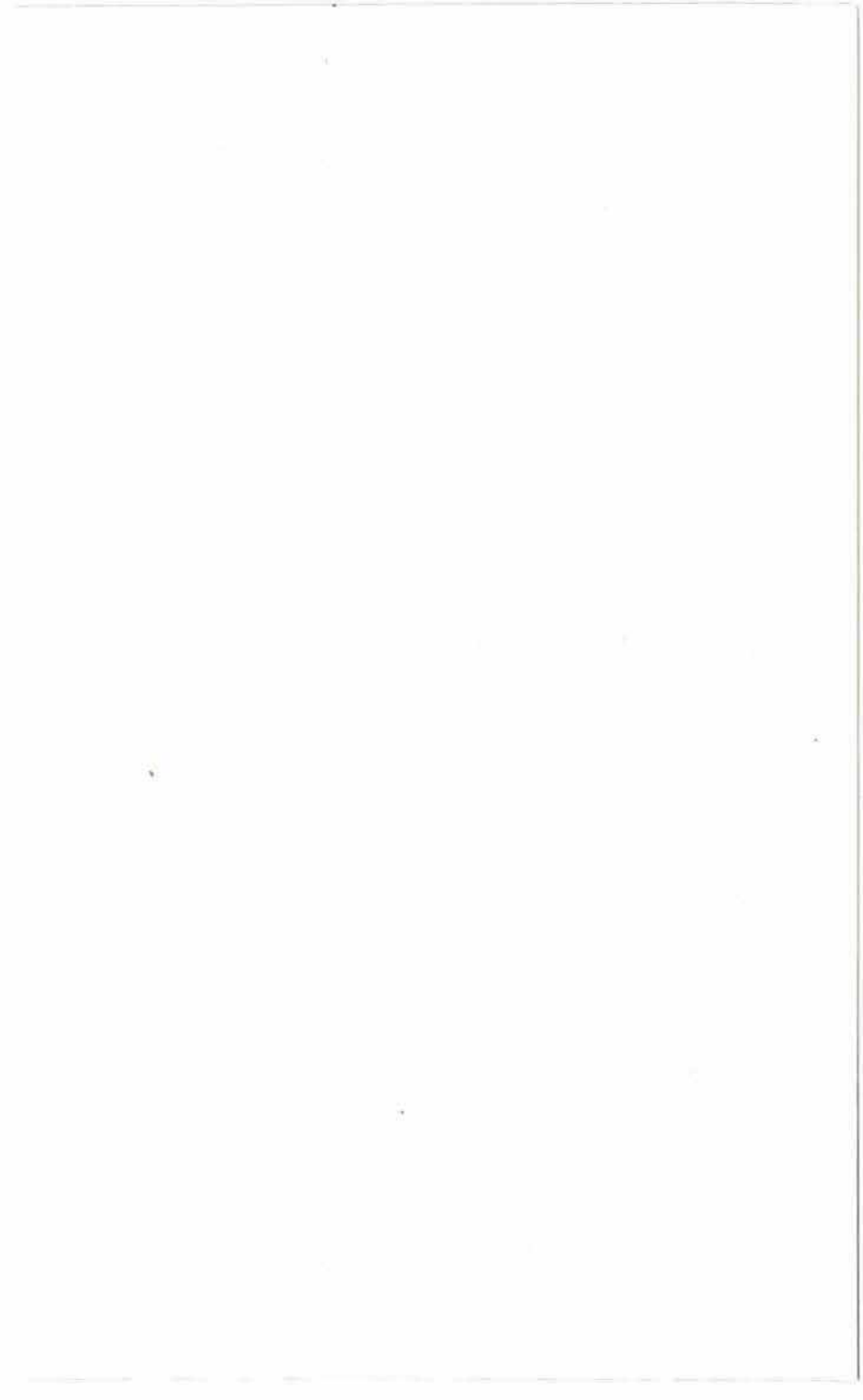
Демократизм Советской власти и ее социалистический характер выражается в том

что Верховной государственной властью являются Советы, которые создаются из представителей трудящихся классов (рабочих, солдат и крестьян), свободно избираемых и смещаемых в любое время массами, имеют унитарный характер;

что Советы имеют свободное объединение, на началах демократического централизма, в единую, федеративную, союзную систему, обладающую высшей государственной властью всей Советской Союзной Республики;

Začátek rukopisu Leninova článku z roku 1918
 O demokracii a socialistickém charakteru sovětské moci

Zmenšeno

INTERVIEW
S DOPISOVATELEM LISTU
FOLKETS DAGBLAD
POLITIKEN

1. ČERVENCE 1918¹⁷⁵

Váš dopisovatel^[151] měl dnes s Leninem rozhovor o situaci v Rusku i o celkové situaci v Evropě. Lenin zdůraznil, že se revoluce vždy rodí ve velkých bolestech. Země, která uskutečňuje revoluci osamocena, se vždy ocitá v nelehké situaci. Jenže situace je svízelná všude, nejen v Rusku. V Rusku údajně panuje anarchie, ovšem ta je plodem čtyřleté války, tedy nikoli plodem bolševického režimu. Týdny, které nám ještě zbývají do nové sklizně, budou nanejvýš perné. Vypadá to však, že úroda bude pěkná. Kontrarevoluce se snaží nynější situace všemožně zneužít. Rekrutuje se z bohatých rolníků a důstojníků, ale bez podpory ze zahraničí je bezmocná. V těch městech, kde kontrarevolucionáři zvítězili, udrželi se u moci jen několik dní a někdy jen několik hodin. Zavraždění Volodarského, jež bylo dílem pravých eserů, svědčí v podstatě o slabosti kontrarevolucionářů. Dějiny revoluce v Rusku ukazují, že se strana uchyluje k individuálnímu teroru pokaždé, když nemá podporu mas.

Lenin prohlásil, že opozice v bolševické straně proti brestlitevskému míru utichla. Bucharin, Radek a další se znovu zapojili do práce. Mír byl nutný k tomu, aby chom Němcům zabránili obsadit celé Rusko a zardousit revoluci. Opatření proti anarchistům byla vynucena tím, že se anarchisté ozbrojili a část se jich spojila se zjevně ban-

ditskými živly. Anarchisté z přesvědčení už byli propuštěni a jejich velký deník Anarchija vychází stejně jako dřív.¹⁷⁶

V atmosféře všech těchto potíží se organizuje průmyslová výroba. Majitelé podniků tuto práci dosud rozsáhle sabotují, ale dělníci přejímají řízení podniků do svých rukou.

Pokud jde o vzpouru Čechoslováků, vyslovil Lenin přesvědčení, že ji sovětská vojska potlačí, přestože se to tak dlouho vleče.

Němci na Ukrajině se ocitli ve velmi svízelné situaci. Nedostávají od rolníků vůbec žádné obilí. Rolníci se ozbrojují a kdekoli se němečtí vojáci objeví, přepadávají je ve velkých skupinách. Toto hnutí se rozrůstá. Okupování Ukrajiny Němci způsobilo, že se tam bolševismus stal hnutím svého druhu národním: sdružuje lidi, kteří do té doby nechťeli o bolševismu ani slyšet. Kdyby Němci okupovali Rusko, dopadlo by to stejně. Němci potřebují mír. Je příznačné, že na Ukrajině si Němci přejí mír víc než Ukrajinci sami. Pokud jde o Turecko, je tam situace obdobná. Němci uzavřeli s Ukrajinskou radou výhodnou dohodu, přestože se na Ukrajině mluvilo o brestlitevském míru vždy s opovržením. Teď Němci pomáhají bojovat proti bolševikům na Kavkaze.

My teď musíme v Rusku čekat, až se rozvine revoluční hnutí v Evropě. Militaristická klika v Německu je dnes natolik silná, že se o vládě v Berlíně vyjadřuje s despektem.

Nicméně odpor proti imperialismu sílí dokonce i v buržoazních kruzích. Dříve nebo později nevyhnutelně dojde všude k politickému i sociálnímu krachu. Nyněj-

ší situace je labilní, avšak vybudovat lepší zřízení jen za pomoci války a krveprolévání nelze.

*Otištěno švédsky 4. července 1918
v listu Folkets Dagblad Politiken, č. 152
Rusky otištěno poprvé roku 1962
v časopisu Voprosy istorii KPSS, č. 2*

*Podle textu listu
Přeloženo ze švédštiny*

PROJEV
NA SHROMÁŽDĚNÍ
V ALEXEJEVSKÉ
JÍZDÁRNĚ

2. ČERVENCE 1918¹⁷⁷

STRUČNÁ NOVINOVÁ ZPRÁVA

Soudruh Lenin říká, že až dosud byla armáda, stejně jako výrobní prostředky, nástrojem útlaku v rukou třídy vykořisťovatelů. Nyní se však v Rusku jedno i druhé stává nástrojem boje za zájmy pracujících.

Tento zvrat se neuskutečnil snadno a vojáci staré carské armády to dobře vědí, neboť pamatují kázeň, jež tuto armádu spoutávala. Poté uvádí soudruh Lenin příklad z nedávné minulosti, kdy ve Finsku slyšel, jak jedna Finka, stará rolnická žena, říkala, že zatímco dříve jí v lese muž s puškou nedovolil nasbírat si klestí, dnes z něho nemusí mít strach, on ji dokonce ještě ochraňuje. Ať nás buržoové a jejich přívrženci špiní sebevíc, říká Lenin, ať proti nám bělogvardějci připravují kolik chtějí spiknutí, jestliže do vědomí i takových zaostalých, vykořisťovaných mas proniklo poznání, že nynější armáda je ochránkyní pracujících, pak je moc sovětů pevná.

Dále Lenin poukazuje na to, že hlad znamená pro spekulanty a kapitalisty stejně jako dříve vzpruhu. Situace se opakuje, takže nová armáda bude mít možná v občanské válce co činit i s těmi, kdo spekulují s hladem. Starý svět, reprezentanti přežilé společnosti, se budou snažit pomoci hladovějícím postaru — aťsi! Nový svět to však na rozdíl od nich bude dělat novým způsobem. My zvítězíme, říká soudruh Lenin, jestliže přední oddíly pracujících a Rudá armáda budou mít na paměti, že zastupují a hájí zájmy celého mezinárodního socialismu. — Nakonec Lenin ří-

ká, že nejsme sami: potvrzují to události v Rakousku, jakož i lidé, kteří smýšlejí jako my a kteří plní svůj úkol ve všech zemích v Evropě, i když jsou dnes potlačeni.

*Pravda, č. 135
4. července 1918*

Podle textu Pravdy

P R O J E V
V K O M U N I S T I C K É F R A K C I
V. C E L O R U S K É H O
S J E Z D U S O V Ě T Ů
3. Č E R V E N C E 1 9 1 8¹⁷⁸
S T R U Č N Á N O V I N O V Á Z P R Á V A

Soudruh Lenin zběžně pohovořil o mezinárodním postavení Ruska a poukázal na to, že naše pozice jsou i nadále ohroženy: vnější nepřítel nejen hrozí přepadením, ale už i Rusko pro sebe po kouskách uchvacuje.

Toto nejisté, vratké postavení potvrzuje pravděpodobně tak dlouho, dokud dělnická třída celého světa svým vypjatým úsilím nesvrhne kapitál. Současnou situaci musíme využít jako oddech k upevnění sovětské moci.

V souvislosti s krveproléváním ve světovém měřítku soudruh Lenin konstatoval, že vítězství německých zbraní znemožňuje mírové podmínky mezi imperialistickými zeměmi. Angličtí a francouzští kapitalisté se nemohou smířit s tím, že si Německo tolik naloupilo. Navíc se po řadě ofenzív ve Francii, kde Německo ztratilo statisíce svých vojáků, vytvořila jistá rovnováha sil, takže německé bodáky už neznamenaají přímou hrozbu. Imperialisté Dohody¹⁷⁹ si kromě toho uvědomují onu naprostou zkázu, onu katastrofální situaci, jež nastala v Rakousku-Uhersku.

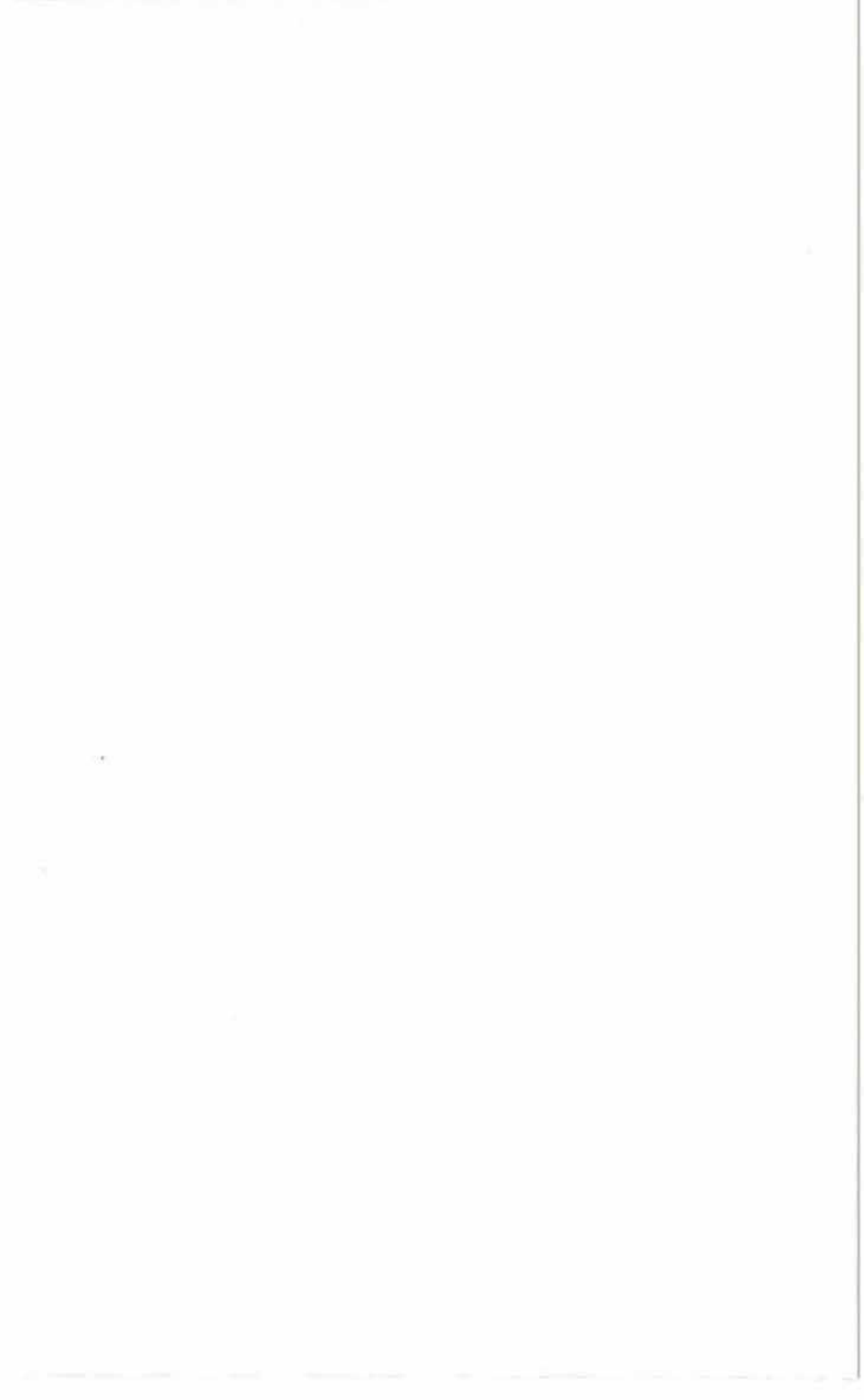
Z celkové situace vyplývá jediný závěr — válka se stává bezvýhodnou. V této bezvýhodnosti spočívá záruka, že naše socialistická revoluce má solidní perspektivu udržet se až do chvíle, kdy vzplane světová revoluce, přičemž zárukou je tu válka, kterou mohou ukončit pouze dělnické masy. Naším úkolem je udržet sovětskou moc, což také děláme, když ustupujeme a lavírujeme. Pouštět

se v dané chvíli do otevřeného boje by znamenalo zhoršit situaci světové revoluce.

Když soudruh Lenin vylíčil, v jakém stavu jsme převzali hospodářství v zemi od různých pravicových stran, jež byly dříve u moci, upozornil na všechny potíže hospodářské výstavby organizované na nových zásadách, podle nových metod.

V boji proti hladu máme dva nepřátele: boháče a naprostou dezorganizaci. V tomto boji je nezbytné, aby chudí rolníci uvěřili v bratrský svazek s dělníky. Slovům rolník neuvěří, ale uvěří činům. Proto můžeme vkládat naděje pouze ve svazek uvědomělých městských dělníků s vesnickou chudinou. Úkol bojovat za právo každého na chléb a za právo spravedlivého rozdělování obilí je veliký úkol. V umění rovnoměrně rozdělovat spočívají základy socialismu, který budujeme. Za to zodpovídáme nejen svým bratřím, ale i dělníkům na celém světě.

Ti musí vidět, že socialismus není nic nedosažitelného, nýbrž že je to stabilní zřízení dělníků a že o něj musí usilovat proletariát na celém světě.

V. CELORUSKÝ
SJEZD SOVĚTŮ
DĚLNICKÝCH, ROLNICKÝCH,
VOJENSKÝCH
A RUDOARMĚJSKÝCH
ZÁSTUPCŮ¹⁸⁰

4.—10. ČERVENCE 1918

Novinová zpráva otištěna v listu

Izvěstija VCIK, č. 139 a 140

6. a 7. července 1918

V plném znění otištěno

roku 1918 v knize Pjatyj

Vserossijskij sjezd sovětov.

Stenografičeskij otčet; vyd. CÚVV

*Podle textu knihy poroznaného
se stenografickým zápisem a s textem
časopisu Věstnik putěj soobščeniija,
dvojčíslo 7/8, 1918*

Z P R Á V A R A D Y
L I D O V Ý C H K O M I S A Ř Ů
5. Č E R V E N C E

Soudružky a soudruzí, dovoďte, abych vám jménem rady lidových komisařů přednesl svou zprávu^[121] jako obvykle a zabýval se hlavními zásadními otázkami podle jejich závažnosti bez ohledu na to, že projev předchozí řečnice¹⁸¹ byl místy velmi podrážděný; nehodlám se pouštět do polemiky, kterou si předchozí řečnice tolik přála, i když se jí samozřejmě nemíním ani úplně vzdát. Dobře víte, soudružky a soudruzí, že hlavním faktorem, který od posledního sjezdu podmínil naši situaci, změnil naši politiku a určil naši taktiku a postoj k některým jiným stranám v Rusku, byla brestlitevská smlouva. Pamatuji si, kolik invektivami nás na minulém sjezdu zahrnuli, kolik se na nás sesypalo obvinění a kolik tam zaznělo hlasů, že tolik diskutovaný oddech Rusku nepomůže, že mezinárodní imperialismus beztak uzavřel spojení a že ústup, na který se orientujeme, prakticky nemůže k ničemu vést. Tento základní faktor podmínil také situaci kapitalistických států a my se tímto faktorem musíme přirozeně zabývat. Domnívám se, soudruzí, že po uplynutí tří a půl měsíců je zcela nesporné, že jsme bez ohledu na invektivy a obvinění měli pravdu. Můžeme konstatovat, že proletariát a rolníci, kteří nikoho nevykořisťují a nevydělávají na hladovění lidu, jsou všichni bezvýhradně pro nás a v každém případě proti těm pošetilcům, kteří je zatahují do války a chtěli by zrušit brestlitevskou smlouvu. (Hluk v sále.)

Devět desetin je pro nás a čím víc se situace vyjasňuje, tím je nespornější, že dnes, kdy západoevropské imperia-

listické bloky, dvě hlavní skupiny imperialistů mezi sebou zápasí na život a na smrt a kdy jedna druhou postrkuje každý měsíc, každý týden, den co den stále blíží na samý okraj propasti, jež se před námi zřetelně rýsuje, že v takové chvíli je nám správnost naší taktiky obzvlášť jasná — a to dobře vidí a cítí všichni, kdo válku přežili, kdo jí pohlédli do tváře a kdo o válce nemluví lehkovážně. Obzvlášť je nám jasné, že dokud je každá z oněch skupin silnější než my a dokud ještě onen základní zvrat, který umožní dělníkům a pracujícím lidu Ruska využít výsledky revoluce, vzpamatovat se z utrpené rány a co nejmíc se napřímit, tak, aby bylo možné vytvořit novou organizovanou a ukázněnou armádu a vybudovat ji podle nových zásad, abychom mohli nejen slovy, ale i skutky . . . (hlučný potlesk zleva, volání zprava: »Kerenskij!«), dokud ještě onen zvrat nenastal, musíme čekat. Proto čím hlouběji pronikneme mezi lidové masy, čím víc se přiblížíme k dělníkům v továrnách a závodech a k pracujícím rolnictvu, které nevykořisťuje námezdní práci a nehájí spekulantské zájmy kulaků, kteří si své obilí schovávají a obávají se diktatury v zásobování, tím bezpečněji můžeme říct, že i tam se setkáme a setkáváme, a dnes už můžeme s absolutní jistotou tvrdit, že jsme se tam setkali s naprostými sympatiemi a jednomyslnou podporou. Je to tak — teď proti těmto nepřátelům, proti imperialistům lid bojovat nechce, nemůže a nebude, i kdyby jej někteří lidé do této války z neuvědomělosti a v opojení frázemi sebevíc postrkovali a maskovali se přitom jakýmikoli slovy. Je to tak, soudružky a soudruzi: Kdo teď mluví o válce, ať už přímo či nepřímou, otevřeně či zastřeně, kdo hřímá proti brestlitevské oprátce^[65], ten nevidí, že dělníkům a rolníkům v Rusku házejí oprátku na krk pan Kerenskij a páni statkáři, kapitalisté a kulaci . . . (Hlas: »Mirbach?« Hluk.) I kdyby se na všech možných shromážděních ukřičeli, u lidu to mají marné! (Potlesk. Hluk.)

Vůbec mě nepřekvapuje, že v situaci, v jaké se tito lidé octli, jim nezbývá nic jiného než odpovídat křikem, hysterickými výstupy, nadávkami a rozlícenými výpady^[50] (potlesk), když jinou argumentaci nemají... (Hlas: »My máme argumenty!« Hluk.)

Devětadevadesát procent ruských vojáků ví, kolik neuvěřitelného utrpení je stálo válku překonat. Vědí, že k tomu, aby bylo možné změnit charakter války na nové, socialistické a ekonomické bázi (volání: »To Mirbach nedovolí!«), je zapotřebí vynaložit neuvěřitelné úsilí a bylo třeba zvítězit nad válkou lupičskou. A protože vědí, že zběsilé síly imperialismu bojují dál a že za tři měsíce, které uplynuly od minulého sjezdu, mají k propasti zas o několik kroků blíž, proto do této války nevstoupí. Když jsme splnili svou povinnost vůči všem národům, neboť jsme pochopili význam mírové deklarace a prostřednictvím naší delegace v Brestu se soudruhem Trockým v čele seznámili s jejím významem dělníky všech zemí, když jsme otevřeně nabídli čestný demokratický mír, rozlícená buržoazie všech zemí tento návrh zmařila. Nemůžeme zaujímat jinou než vyčkávací pozici a lid se dočká, že ony zběsilé skupiny imperialistů, dnes ještě silné, se do oné propasti, k níž se teď přibližují, zřítí — to vidí každý... (Potlesk.) To vidí každý, kdo před tím úmyslně nezavírá oči. Za tři a půl měsíce, kdy rozumu zbavený blok imperialistů trvá na tom, aby se ve válce pokračovalo, je k této propasti nepochybně zase blíž. Jsme si vědomi toho, tušíme to a hmatatelně cítíme, že dnes ještě nejsme na válku připraveni — to říkají vojáci, bojovníci, kteří zažili válku na vlastním těle, kdežto halasné volání, abychom se hned teď zbavili brestlitevské oprátky, vychází od menševiků, pravých eserů a přívrženců Kerenského, kadetů. Vy víte, kde zůstali přívrženci statkářů a kapitalistů, kde zůstali nohsledi pravých eserů a kadetů. Projevy levých eserů, kteří se rovněž kloní k válce, budou v tomto táboře provázeny bouřlivým potleskem. Jak zdůraznili řečníci přede

mnou, dostali se leví eseri do nepříjemné situace: měli namířeno do nějaké místnosti, ale ocitli se v jiné.^[19] (Potlesk.)

Víme, že velká revoluce vzbchází přímo z hlubin lidových mas a že je k tomu třeba měsíců a let; proto se nedivíme, že strana levých eserů prodělala za revoluce neuvěřitelnou rozkolísanost. O jejich kolísání tu mluvil Trockij, a tak mně zbývá dodat, že když jsme 26. října přizvali soudruhy levé esery do vlády, odmítli, a když stál Krasnov před branami Petrohradu, nešli s námi, čili to dopadlo tak, že nepomáhali nám, nýbrž Krasnovovi. Jejich kolísání nás neudivuje, vždyť tato strana už prodělala ledacos. Jenže všechno má své meze, soudruzi.

Každý ví, že s revolucí se to má tak, že se jí učíme ze zkušeností a z praxe a že se revoluce stává revolucí teprve tehdy, když se desítky miliónů lidí pozvednou ve svorném náporu jako jeden muž. (Potlesk, volání: »Ať žijí sověty!«^[121], přehlušující Leninův projev.) Tento boj, který nás mobilizuje k novému životu, zahájilo 115 miliónů lidí: proto je třeba na něj pohlížet nanejvýš seriózně. (Bouřlivý potlesk.) V říjnu, kdy byly položeny základy sovětské moci, 26. října 1917, kdy . . . (hluk, volání, potlesk) naše strana a její zástupci v ÚVV nabídli straně levých eserů vstoupit do vlády, tehdy tato strana odmítla. Ve chvíli, kdy leví eseri odmítli vstoupit do naší vlády, nešli s námi, ale proti nám. (Hluk v lavicích levých eserů.) Není mi ani trochu příjemné, že jsem musel říct něco, co se vám nelíbí. (Vpravo hluk sílí.) Ale co se dá dělat? Jestliže kozácký generál Krasnov . . . (Hluk a volání znemožňují Leninovi pokračovat v projevu.) Když jste 26. října kolísali, protože jste sami nevěděli, co chcete, a odmítli jste jít s námi . . . (Hluk, trvajíc několik minut.) Pro pravdu se lidé nejvíc zlobí! Připomínám vám, že ti lidé, kteří váhali a kteří sami nevědí, co chtějí, ti odmítají jít s námi a poslouchají jiné, kteří jim vykládají báchorky. Řekl jsem vám to jako vo-

ják, který byl ve válce . . . (Hluk, potlesk.) Když tu mluvil řečník přede mnou, velká většina sjezdu ho nerušila. Ale i to je pochopitelné. Jestliže tu však jsou takoví lidé, kteří by raději ze sjezdu sovětů odešli, pak je tu nikdo ne-drží! (Hluk a rozruch v lavicích pravice. Předseda vyzývá přítomné ke klidu.)

A tak tedy, soudružky a soudruzi: že jsme jednali správně, když jsme uzavřeli brestlitevský mír, to potvrdil celý vývoj událostí. I ti, kdo se na minulém sjezdu sovětů pokoušeli nepěkně vtipkovat o oddechu, se poučili a poznali, že jsme — i když s neuvěřitelnými obtížemi — získali odklad a že během tohoto odkladu udělali naši dělníci a rolníci obrovský krok vpřed k budování socialismu, kdežto západní mocnosti naopak udělaly obrovský krok vpřed k oné propasti, do níž imperialismus padá tím rychleji, čím se tato válka o další týdny prodlužuje.

Proto si dokážu vysvětlit počínání lidí, kteří útočí proti naší taktice, poukazující na naši svízelnou situaci, jediné tím, že úplně ztratili hlavu. Opakuji, že stačí poukázat na uplynulé třiapůlměsíční období. Kdo na tom sjezdu byl, tomu připomínám, co na něm bylo řečeno, a všem, kdo na něm nebyli, doporučuji, aby si přečetli protokol minulého sjezdu nebo novinové články o něm, aby se přesvědčili, jak události v plné míře potvrdily naši taktiku. Mezi vítězstvími Říjnové revoluce a vítězstvími mezinárodní socialistické revoluce nemůže být hranice, musí to začít vybuchovat v jiných zemích. Udělali jsme v brestlitevském období všechno možné, aby se to uspíšilo. Kdo zažil revoluci v roce 1905 a v roce 1917, kdo o těchto revolucích přemýšlel a zaujal k nim rozvážné a seriózní stanovisko, ví, že se v naší zemi rodily neuvěřitelně těžko.

Ještě dva měsíce před lednem 1905 a před únorem 1917 žádný sebevíc zkušený a vzdělaný revolucionář ani člověk znalý života lidu nemohl předpovědět, že taková

událost rozbouří Rusko. Postihnout hlasy jednotlivých křiklounů a vrhnout mezi lidové masy výzvy rovnající se skoncování s mírem a veznání do války — to je politika lidí, kteří se úplně pomátli a ztratili hlavu. A abych vám tuto bezhlavost dokázal, uvedu jako příklad slova člověka, o jehož upřímnosti já ani nikdo jiný nepochybuje, slova soudružky Spiridonovové z onoho projevu^[95], který otiskl list Golos trudovogo krest'janstva¹⁸² a jenž nebyl de-mentován. Soudružka Spiridonovová do tohoto projevu z 30. června zařadila tři nic neříkající řádky, podle nichž nám prý Němci dali ultimátum, abychom jim poslali textilní výrobky za dvě miliardy.

Strana, která přivádí své neupřímnější představitele až k tomu, že i oni upadají do onoho příšerného bahna klamů a lží, taková strana je jednou provždy ztracená. Není možné, aby dělníci a rolníci nevěděli, kolik neuvěřitelného úsilí a útrap nás stálo podepsání brestlitevské smlouvy. Cožpak jsou tu pro dokreslení svízelnosti tohoto míru nutné ještě nějaké báchorky a výmysly, k nimž se uchylují dokonce i neupřímnější lidé z této strany? My ale víme, kde je pravda lidu, a řídíme se jí, zatímco oni se zmítají v hysterickém křiklounství. Z tohoto hlediska je podobné naprosto bezhlavé počínání horší než jakákoli provokace, zvláště když porovnáme komplexně všechny strany v Rusku, což vyžaduje, abychom se k revoluci stavěli vědecky. Nikdy nesmíme zapomínat dívat se na vztahy všech stran v jejich celku. Jednotlivci a jednotlivé skupiny se mohou mýlit, může se stát, že nedokážou najít vlastní postup a nedokážou své počínání vysvětlit; jestliže však vezmeme všechny strany v Rusku komplexně a podíváme se na vztahy mezi nimi, pak se nemůžeme zmýlit. Jen si povšimněte, co teď říkají praví esefi, Kerenskij, Savinkov a další, když poslouchají výzvy levých eserů . . . Nic víc, než že v tuto chvíli tleskají jako posedlí. Teď, když to Miljukov potřebuje, s radostí zavlečou Rusko do války. Čili mluvit dnes takto o brestlitevské oprátce zna-

mená hodit ruskému rolníkovi na krk statkářskou oprátku. Když nám tu vykládají o boji proti bolševikům, jako mluvila předchozí řečnice o sporu s bolševiky, já na to odpovídám: Nikoli, soudruzi, to není spor, to je skutečný, definitivní rozchod, rozchod těch, kdo zakoušejí svízelnost situace a říkají lidu pravdu, ale nenechají se strhnout křiklounstvím, s těmi, kdo se tímto křiklounstvím strhnout dali a bezděčně konají práci někoho jiného, práci provokatérů. (Potlesk.)

Končím první část své zprávy. Za tři a půl měsíce šílené imperialistické války se imperialistické státy přiblížily k oné propasti, do níž svrhávají lid. Nám tato krvácející bestie vyrvala spoustu kusů z živého organismu. Naši nepřátelé se tak rychle přibližují k této propasti, že i kdyby se jim poskytlo víc než tři a půl měsíce a kdyby nám imperialistické vraždění znovu způsobilo tytéž ztráty, bude to jejich, a nikoli náš konec, protože rychlost, s jakou ochabuje jejich odpor, je kvapem přivádí k oné propasti. Naproti tomu u nás za ty tři a půl měsíce, přes obrovské potíže, o nichž otevřeně mluvíme před vším lidem, přes to přese všechno existují zdravé výhonky na zdravém organismu — v průmyslu a všude postupuje kupředu budovatelská práce, možná drobná, ne efektní a ne halasná. Přinesla už své nanejvýš plodné výsledky, a jestliže budeme na tuto práci mít ještě tři měsíce, ještě šest měsíců a ještě zimní období, budeme postupovat kupředu, kdežto západoevropská imperialistická bestie, unavená bojem, takové soupeření nevydrží, protože uvnitř imperialismu dozrávají síly, které si zatím ještě nevěří, ale které jej přivedou k zániku. Ale to, co už tam začalo, a začalo to od základu, nebude mít možnost se za tři a půl měsíce změnit. O této budovatelské, drobné tvůrčí práci se mluví příliš málo a já se domnívám, že se jí budeme muset zabývat víc. Sám za sebe cítím, že to nemohu tajit, už jen kvůli tomu, že je nutné brát v úvahu útoky předchozí řečnice. Odvolám se proto na rezoluci ÚVV z 29. dubna

1918* [123]. Měl jsem tehdy referát^[68], v němž jsem byl nucen promluvit o nejbližších úkolech sovětské moci** [77], a kladl jsem důraz na to, že přes neuvěřitelně tíživou situaci se bude muset tvůrčí práce v naší zemi dostat na první místo.

Tady si teď musíme bez jakýchkoli iluzí říct, že této práci musíme při veškeré její obtížnosti věnovat všechny své síly. Zkušenosti, o které se s vámi mohu podělit, nepochybně dokazují, že jsme v tomto směru postoupili hodně kupředu. Kdybychom se omezili na vnější výsledky, jako to dělá buržoazie, když vytrženě z kontextu uvádí jednotlivé příklady našich chyb, stěží bychom sice mohli mluvit o úspěchu, ale my se na to díváme úplně jinak. Buržoazie se chytí nějaké té správy říčního loďstva a hned omílá, kolikrát jsme ji začínali reorganizovat, přičemž škodolibě prohlašuje, že si s tím sovětská moc neumí poradit. Na to já odpovím: Ano, správu našeho říčního loďstva jsme stejně jako správu železnic reorganizovali mnohokrát a teď se pouštíme do ještě větší reorganizace Národohospodářské rady. Význam obratu spočívá v tom, že socialismus přešel z oblasti teorie, o níž mohou mluvit jen lidé, kteří celkem ničemu nerozumějí, z oblasti litery a programu do oblasti konkrétní práce. Teď totiž dělají dělníci a rolníci socialismus vlastníma rukama.

I pro Rusko minuly — a jsem přesvědčen, že nenávratně minuly doby, kdy se o socialistických programech diskutovalo na základě knižní teorie. Nyní je možné mluvit o socialismu jedině na základě praxe^[47]. Právě v tom spočívá význam obratu, že socialismus poprvé odvrhl starý aparát buržoazního úřednictva a buržoazního správního systému a vytvořil takové podmínky, že se dělníci a rolníci sami pouštějí do práce, do práce neuvěřitelně těžké, jejíž obtížnost by bylo směšné zakrývat, neboť kapitalisté

* Viz tento svazek, s. 298—301. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 263—288. *Red.*

a statkáři odjakživa stíhali a pronásledovali desítky miliónů lidí už jen pro pouhé pomyšlení, že by tito lidé mohli spravovat zemi. A teď, během několika týdnů, během několika měsíců, za zoufalého a šíleného rozvratu, kdy válka posela celé tělo Ruska takovými ranami, že se lid podobá na smrt zbitému člověku, v takové době, kdy nám carové, statkáři a kapitalisti odkázali ten největší hospodářský rozvrat, se musí do nové práce, do nové výstavby pustit nové třídy, dělníci a ti rolníci, kteří nevykořisťují námezdní dělníky a netyjí ze spekulace s obilím. Je to opravdu neuvěřitelně těžká a neuvěřitelně prospěšná práce. Každý měsíc takové práce a takových zkušeností se vyrovná když ne dvaceti, tedy deseti letům našich dějin. Ano, vůbec se nebojíme přiznat vám, co vychází najevo, když se seznamujete s našimi dekrety, totiž že je musíme neustále předělávat; zatím jsme nevytvořili nic v konečné podobě, takový socialismus, který by bylo možné vměstnat do paragrafů, ještě neznáme. Jestliže nyní tomuto sjezdu můžeme předložit sovětskou ústavu¹⁸³, pak jedině proto, že sověty jsou vytvořeny a vyzkoušeny ve všech končinách země, že vy jste ústavu^[116] vytvořili a ve všech končinách země vyzkoušeli; tomu, co už existuje v praxi, jsme mohli dát písemnou podobu teprve půl roku po Říjnové revoluci a téměř rok po I. celoruském sjezdu sovětů.

V hospodářské oblasti, tam, kde se socialismus teprve buduje, kde se musí vytvářet nová kázeň, tam takové zkušenosti nemáme, získáváme je reorganizováním a přebudováním. To je náš hlavní úkol. Říkáme: Každý nový společenský řád si žádá nové vztahy mezi lidmi, novou kázeň. Bývaly doby, kdy se hospodářství nedalo vést bez nevolnické kázně, kdy existovala jediná kázeň — hůl, a byla doba nadvlády kapitalistů, kdy se kázeň upevňovala hladem. Nyní, od sovětského převratu, od chvíle, kdy začala socialistická revoluce, se musí kázeň utvářet na zcela nových zásadách, jako kázeň důvěry k organiza-

nosti dělníků a chudých rolníků, kázeň soudružská, kázeň naprosté úcty, kázeň samostatnosti a iniciativy v boji. Každý, kdo se uchyluje ke starým kapitalistickým metodám, kdo uvažuje v době bídy a hladu postaru, jako za kapitalismu, a říká si: Když prodám obilí na vlastní pěst, získám na tom víc, a když si budu chtít zaopatřit obilí na vlastní pěst, půjde mi to snáz. Kdo uvažuje takto, volí snadnější cestu, ale ta ho k socialismu nedovede.

Zůstávat ve staré sféře vžitých kapitalistických vztahů je jednoduché a snadné, ale my chceme jít novou cestou. Ta od nás vyžaduje, vyžaduje od všeho lidu značnou uvědomělost, velkou organizovanost, žádá si více času, způsobuje větší chyby. My si však říkáme: Chyb se nedopouští jenom ten, kdo v praxi nic nedělá.

Jestliže období, o kterém vám podávám zprávu, zahrnuje — posuzováno tímto shromážděním — experimenty doznávající časté změny, úpravy i návraty ke starému, pak v tom není hlavní úkol, hlavní náplň a to nejcennější v současném období. Starý správní aparát složený z úředníků, kterým stačilo, když se nařídilo zvýšení služného, už je pryč. My nutně přicházíme do styku s dělnickými organizacemi, které berou správu hospodářství do svých rukou. Máme co dělat s dělníky v železniční dopravě, kteří měli horší postavení než ostatní dělníci, a tudíž mají zákonné právo požadovat, aby se jejich postavení zlepšilo; zítra přijdou se svými požadavky dělníci v říční dopravě, pozítří je předloží střední rolník, o kterém promluvíme podrobněji a který se často cítí hůř než dělník, jemuž věnujeme maximální pozornost a jehož zájmům vycházejí vstříc všechny dekrety, což předchází řečnice absolutně nepochopila — a to všechno vyvolává neuvěřitelné těžkosti, jenže to jsou ony těžkosti, s nimiž dělníci a chudí rolníci poprvé po staletích sami, svýma vlastníma rukama organizují celé národní hospodářství Ruska. A tak musíme hledat způsoby, jak vyhovět oprávněným

požadavkům, musíme přepracovávat dekrety a reorganizovat správní orgány^[121]. Vedle příkladů a případů neúspěchů a nezdarů — případů, které jsou pro buržoazní tisk senzací a kterých je samozřejmě spousta, zaznamenáváme i úspěchy, neboť stavět budovu socialismu se učíme ze zkušeností právě cestou dílčích neúspěchů a chyb. A když vidíme, jak se ze všech stran hrnou nové požadavky, říkáme: Tak to má být, právě to je socialismus, když si každý přeje zlepšit své postavení a všichni chtějí okusit v životě blahobytu. Země je ale chudá, země je nuzná a zatím není možné uspokojit všechny požadavky — proto je tak obtížné za hospodářského rozvratu stavět novou budovu. Kdo si myslí, že socialismus je možné budovat v pokojné, klidné době, ten se ovšem hluboce mýlí: socialismus se bude všude budovat v dobách hospodářského rozvratu, v dobách hladu, jinak to nejde; a když vidíme nositele takových myšlenek, říkáme si: dělníci a rolníci se pustili do stavby nové budovy socialismu tisíci, desetitisíci a statisíci rukou. Nyní dochází k zcela zásadnímu převratu na vesnici, kde se kulaci snaží svou agitací škodit pracujícím rolníkům, kteří nevykořisťují práci jiných a neobohacují se ze spekulací s obilím — tam máme jiný úkol. Ve městech musíme organizovat závody, kovodělný průmysl, musíme po hospodářském rozvrátě způsobeném válkou nově rozvrhnout výrobu, rozdělit suroviny a materiál — splnit tento úkol je velmi obtížné. Dělník se tam této práci učí a vytváří orgány ústřední správy, tam musíme reorganizovat Nejvyšší národohospodářskou radu, neboť staré zákony vydané počátkem roku jsou už zastaralé, dělnické hnutí postupuje kupředu, stará dělnická kontrola už zastarala a z odborových svazů se stávají zárodky správních orgánů veškerého průmyslu. (Potlesk.) V této oblasti už bylo mnoho vykonáno, ale přesto se nemůžeme pochlubit nějakým oslňujícím úspěchem. Jsme si vědomi toho, že buržoazní živly — kapitalisté, statkáři a kulaci, mají v této oblasti možnost ještě dlouho agito-

vat, říkat, že vydaný dekret jako obvykle nebyl v praxi realizován a jiný dekret, sotvaže se vydal, už se po třech měsících opravuje; přitom spekulace zůstává, stejně jako tomu bylo za kapitalismu. My opravdu nevíme o žádném univerzálním šarlatánském receptu, který by spekulaci rázem zahubil. Návyky kapitalistického zřízení jsou příliš silné, převychovat lid vychovávaný v těchto návycích po staletí je nesnadné a vyžaduje to mnoho času. My ale říkáme: Naším způsobem boje je organizace. Musíme všechno organizovat, všechno vzít do svých rukou, kulačky a spekulanty sledovat na každém kroku, vyhlásit jim nelítostný boj a nedovolit jim vydechnout, kontrolovat každý jejich krok. (Potlesk.)

Ze zkušenosti víme, že předělávat dekry je nutné, protože vznikají nové potíže, a tím, že dekry přepracujeme, načerpáme nové síly. A jestliže jsme teď v problematice zásobování dospěli k organizování vesnické chudiny a jestliže teď naši někdejší partneři — leví eseri — říkají s maximální upřímností, o níž nelze pochybovat, že se naše cesty rozcházejí, bez lítosti jim odpovídáme: Tím hůř pro vás, neboť to znamená, že jste se odvrátili od socialismu. (Potlesk.)

Soudružky a soudruzí! Zásobování je hlavní otázka, je to otázka, které v naší politice věnujeme největší pozornost. Spousta drobných opatření, která navenek nejsou vidět, ale rada lidových komisařů je schválila — zkvalitnění vodní a železniční dopravy, čistka mezi intendanty ve skladech, boj proti spekulaci —, to vše směřovalo k tomu, abychom udělali v zásobování pořádek. Nejen naše země, ale i ty nejvyspělejší země, jež před válkou nevěděly, co je to hlad, se nyní ocitly v nanejvýš žalostné situaci, kterou imperialisté zavinili tím, že bojují o hegemonii některé skupiny. Desetimilióny lidí na Západě zakoušejí útrapy hladu. Právě z toho důvodu se sociální revoluce stává nevyhnutelnou, protože sociální revoluce nevyrostá z programů, ale z toho, že desítky miliónů lidí říkají: »Ži-

vořit o hladu nebudeme, to raději zemřeme pro revoluci.« (Potlesk.)

Dolehla na nás strašná pohroma — hlad — a čím svízelnější je naše situace, čím ostřejší je zásobovací krize, tím víc sílí boj kapitalistů proti sovětské moci. Každý z vás ví, že vzpoura Čechoslováků je vzpoura lidí, které si koupili angličtí a francouzští imperialisté. Stále musíme poslouchat, že tu i onde proti sovětům vzplanulo povstání. Povstání kulaků zachvacují stále nové oblasti. Na Donu stojí Krasnov, kterého ruští dělníci velkomyslně propustili v Petrohradu, když se tam objevil a vzdal se, neboť předsudky inteligence jsou ještě silné a inteligence protestovala proti trestu smrti: pustili ho, protože inteligence měla předsudky proti trestu smrti. Dnes bych ale chtěl vidět lidový soud, ten dělnický, rolnický soud, který by Krasnova nedal zastřelit, jako Krasnov dává střílet dělníky a rolníky. Říká se, že pokud se nařizuje střílet v komisi Dzeržinského¹⁸⁴, pak je to v pořádku, když ale soud prohlásí otevřeně tváří v tvář všemu lidu: Tohle je kontrarevolucionář a zaslouží si kulku —, pak to v pořádku není. Lidé, kteří dospěli až k takové přetvářce, jsou politické mrtvoly. (Potlesk.) Revolucionář, který se nechce přetvařovat, opravdu nemůže zavrhovat trest smrti. Neexistovala žádná revoluce ani epocha občanské války, při nichž by se nepopravovalo.

Stav našeho zásobování se stal téměř katastrofální. Dostali jsme se do stadia, které je nejtěžším obdobím v naší revoluci. Nejtěžší období máme před sebou: v dělnickém a rolnickém Rusku dosud nebylo těžší období, než je právě doba zbývajících sklizně. Mne, který jsem zažil tolik názorových neshod ve straně a sporů v otázkách revoluce, nijak nepřekvapuje, že v tak těžkém období stoupá počet lidí podléhajících hysterii a vykřikujících: Já z těch sovětů odejdu. A přitom se odvolávají na dekrety, které ruší trest smrti. Jenže revolucionář, jenž se ve chvíli ostrého boje zastavuje před neporušitelností zákona, je

špatný revolucionář. V přechodném období mají zákony dočasný význam. Jestliže zákon brání rozvoji revoluce, pak se zruší nebo upraví. Čím víc na nás, soudružky a soudruzi, hlad doléhá, tím je jasnější, že k boji proti této hroznému pohromě jsou zapotřebí i hrozná opatření.

Opakuji, že socialismus přestal být pouhou literou, stejně jako možná přestal být i programem. Nový program v naší straně [115] ještě nebyl napsán a starý už se k ničemu nehodí. (Potlesk.) Spravedlivě a rovnoměrně rozdělit obilí — v tom je dnes základ socialismu. (Potlesk.) Naším válečným dědictvím je hospodářský rozvrat; přičiněním Kerenského a kulackých statkářů, kteří říkají, po nich ať si klidně přijde potopa, se země dostala do situace, kdy se proslýchá: Čím hůř, tím líp. Válka nám odkázala takové pohromy, že jsme se nyní v otázce obilí dostali přímo k podstatě veškerého socialistického uspořádání, takže se musíme této problematice pevně chopit a v praxi ji vyřešit. Říkáme si přitom: Jak to s obilím udělat? Postaru, kapitalisticky, kdy rolníci využívají příležitost a vydělávají na obilí tisíce rublů, přičemž si říkají pracující rolníci, a někdy dokonce i leví eseři? (Potlesk, hluk.) Uvažují takto: Když lidi hladovějí, znamená to, že ceny za obilí porostou, když je hlad ve městech, budu mít prkenici napěchovanou, a když hlad potrvá ještě déle, získám na tom další tisíce. Velmi dobře vím, soudružky a soudruzi, že takové úvahy nelze klást za vinu jednotlivcům. Takhle uvažovat, myslet a žít naučilo lidi celé to staré a odporné dědictví statkářské a kapitalistické společnosti, ale předělat život desítek miliónů lidí je strašně těžké, k tomu je zapotřebí dlouho a houževnatě pracovat, kdežto my jsme s tou prací sotva začali. Nikdy nás ani nenapadlo obviňovat ty lidi, kteří jako jedinci trpící hladem nespatriili v organizovaném socialistickém rozdělování obilí žádný přínos, nad vším mávli rukou a rozhodli se pomoci si sami — takové lidi nelze vinit. Říkáme však: Když mluví představitelé stran, když vidíme lidi, kteří se

přiklonili k určité straně, když vidíme velké skupiny lidí, vyžadujeme od nich, aby se na celou tu věc dívali nikoli očima zmořeného, usouzeného a hladovějícího člověka, proti kterému nikdo nezdvihne ruku, ale aby ji posuzovali z hlediska budování nové společnosti.

Opakuji, že socialismus se nikdy nepodaří budovat v takové době, kdy všechno jde hladce a klidně, že socialismus se nepodaří uskutečnit bez zuřivého odporu statkářů a kapitalistů. Ti si mnou ruce tím radostněji, čím svízelnější je situace; tím víc se pouštějí do vzpour; jak přibývá svízelná a sabotérů, o to ochotněji se vrhají do takových podniků, do jakých se pustili Čechoslováci nebo Krasnov. A tak říkáme: Tohle se postaru překonat nedá, i když je strašně těžké táhnout vůz kupředu, vzhůru a nedopustit, aby se zřítíl zpátky dolů. Jsme si až příliš dobře vědomi, že neminul týden, ba ani den, abychom se v radě lidových komisařů nezabývali zásobováním, abychom nerozeslali tisíce návrhů, nařízení a dekretů a nekladli si otázku, jak bojovat proti hladu. Někteří říkají: Nepotřebujeme žádné zvláštní ceny, stanovené ceny, ani obilní monopol. Každý ať obchoduje, jak může. Boháči se ještě víc obohatí — a že chudáci pomřou? Ti přece vždycky umírali hladem. Jenže socialista takhle uvažovat nemůže: v tuto chvíli, kdy je cesta vzhůru nejstrmější a vůz je zapotřebí dostat přes největší srázy, přestal být socialismus otázkou stranických sporů a stal se otázkou života: Obstojíte ve svazku s rolníky, kteří nespekulují s obilím, v boji proti kulakům? Obstojíte teď, kdy je třeba bojovat, kdy vás čeká ta nejtěžší práce? Mluvílo se tu o výborech chudiny.^[121] Těm, kdo skutečně zakusili útrapy hladu, je jasné, že k zlomení a nemilosrdnému potlačení kulaků jsou potřebná ta nejtvrďší, nelítostná opatření. Když jsme začínali organizovat svazy vesnické chudiny, šli jsme do toho s plným vědomím veškeré obtížnosti a tvrdosti tohoto opatření, protože pouze svazek města s vesnickou chudinou a s těmi, kdo vlastní zásoby, ale nespekulují s nimi,

s těmi, kdo chtějí rozhodně překonat těžkosti a dosáhnout toho, aby se přebytky obilí dostaly do rukou státu a rozdělovaly se mezi pracující, pouze takový svazek je jediným prostředkem tohoto boje. Tento boj se přitom musí vést nikoli v programech a v projevech; v tomto boji proti hladu se musí ukázat, kdo jde k socialismu přímou cestou navzdory všem útrapám a kdo sedne na vějičku kulackým machinacím a podvodům.

A pokud se ve straně levých eserů najdou lidé, kteří prohlásí jako řečnice přede mnou, která patří k těm nejpřímnějším, a proto se často nechá strhnout a často mění své názory, pokud tito lidé řeknou: My s bolševiky pracovat nemůžeme — odcházíme —, nebudeme toho ani na chvíli litovat. Ti socialisté, kteří odcházejí ve chvíli, kdy desítky a tisíce lidí hynou hladem, zatímco jiní vlastní tak obrovské přebytky obilí, že je neprodali ani do loňského srpna, kdy se pevná cena za obilí zdvojnásobila, proti čemuž se celá demokracie bouřila, ti, kdo vědí, že lid strádá nevýslovnými mukami hladu, ale nemíní prodávat obilí za ceny, za jaké ho prodávají střední rolníci, ti jsou nepřátelé lidu — revoluci přivádějí do záhuby a podporují násilí, jsou to přátelé kapitalistů. Těm vyhlašujeme válku, a to válku nemilosrdnou! (Tleská celý sál, i značná část levých eserů.) Tisíckrát nebude mít pravdu a tisíckrát se mýlí ten, kdo se třeba jen na chvíli dá strhnout slovy těch, kdo nemají pravdu, a řekne, jako to říkávají někteří neopatrní nebo povrchní leví eseři, že je to boj proti rolnictvu. Tak tomu není, je to boj proti nepatrné menšině vesnických kulaků, je to boj za záchranu socialismu a za spravedlivé rozdělování obilí v Rusku. (Výkřiky: »A co zboží?«) My budeme bojovat ve svazku s obrovskou většinou rolnictva. V tomto boji zvítězíme a pak každý evropský dělník uvidí v praxi, co to je socialismus.

V nynějším boji nám pomůže každý, kdo třeba ani neví, co to je socialismus z vědeckého hlediska, ale kdo celý

život pracoval a ví, že si na chléb vždy těžce vydělával. Takový člověk nás pochopí a půjde s námi. Kulakům, kteří vlastní přebytky obilí a jsou schopni ve chvíli největší nouze lidu obilí ukrývat, teď, kdy jsou veškeré úspěchy revoluce v sázce a kdy Skoropadští všech odstínů ve všech koncích země, okupovaných i neokupovaných, zvedají hlavy a číhají, zda by nemohli s pomocí hladu rolnickou a dělnickou moc svrhnout a znovu nastolit statkáře, v takové chvíli je naší prvořadou socialistickou povinností vyhlásit těmto kulakům nemilosrdnou válku. Kdo si v této nesmírně těžké chvíli největších zkoušek pro hladovějící lid a největších zkoušek pro socialistickou revoluci myje ruce a opakuje výmysly buržoazie, je špatný socialista.

Není pravda, tisíckrát není pravda, že je to boj proti rolnictvu. Stokrát jsem o tom četl na stránkách kadetských novin a nepřekvapuje mě, když se tam hřímá, že se dělníci s rolnictvem rozešli, a hystericky se tam píše: »Probuďte se, rolníci, vzpamatujte se, nechte bolševiky plavat!« Když to slyším a čtu o tom, nepřekvapuje mě to, tam je to namístě. Slouží tam pánovi, kterému byli předurčeni sloužit, ale nechtěl bych být v kůži socialisty, který se snížil k takovým řečem. (Bouřlivý potlesk.) My velmi dobře víme, soudružky a soudruzi, s jakými neuvěřitelnými potížemi souvisí vyřešení otázky zásobování. Tady narážíme na nejhlubší předsudky. Působí tu opravdu zásadní zájmy, zájmy kulaků; tady na vesnici je všechno rozdělené, stagnující, roztržité, je tu zaostalost, v mnoha případech se proti nám všichni spolčují, ale my říkáme: Bez ohledu na tyto těžkosti se nesmíme vzdát, s hladem nejsou žerty, a jestliže lidové masy nezbavíme hladu, jsou s to vrhnout se z hladu i do náruče Skoropadského. Není pravda, že je to boj proti rolníkům! Kdo tohle říká, je sám ten největší zločinec, a kdo se dal k takovým řečem hystericky strhnout, toho potkalo to největší neštěstí.^[46] My opravdu nebojujeme nejen proti

chudým, ale ani proti středním rolníkům. Střední rolníci vlastní v celém Rusku jen nepatrné přebytky obilí. Střední rolníci žili desítky let před revolucí v horších podmínkách, než v jakých žijí dělníci. Před revolucí znali jen bídu a útisk. S těmito středními rolníky jdeme cestou dohody.

Socialistická revoluce přináší rovnost všem pracujícím masám; je nespravedlivé, jestliže každý dělník ve městě dostává víc než střední rolník, který nevykořisťuje práci jiných — najímáním nebo spekulací rolník prožívá a zakouší mnohem víc bídy a útisku než dělník a žije ještě hůř než dělník. Rolníci nemají organizaci ani odbory, které by se zabývaly otázkou, jak zlepšit jejich postavení. Vždyť i v dělnických odborech se musíme scházet na desítkách zasedání, abychom vyrovnali odměňování v jednotlivých profesích. A stejně nemůžeme stanovit všechno. Každý myslící dělník si uvědomuje, že je k tomu zapotřebí dlouhého období. Narazíte snad na málo stížností v komisariátu práce? Každá profese si dodává odvahy: Nechceme žít postaru, nechceme žít jako otroci! Chceme naši chudé, nuzné zemi zacelit rány, které utrpěla. Musíme se snažit nějak udržet hospodářství, které se téměř úplně rozpadlo. To můžeme dokázat pouze organizovaností. Abychom rolnictvo zorganizovali, vydali jsme dekret o výborech chudiny^[25]. Proti tomuto dekretu se mohou stavět jedině nepřátelé socialismu. Říkali jsme, že pokládáme za správné snížit ceny textilního zboží. Všechno evidujeme a rozhodně všechno znárodníme. (Potlesk.) Také to nám umožňuje regulovat rozdělování průmyslových výrobků.

Říkali jsme: Snižte ceny textilních výrobků pro chudé rolníky o polovinu a pro střední rolníky o 25 procent. Možná to není ten pravý sazebník. Nečiníme si nárok na to, že jsme otázku vyřešili správně. To netvrdíme. Abychom tuto otázku vyřešili, pojďme ji řešit společně. (Potlesk.) Ta se nedá vyřešit tím, že budeme sedět na hlavní

správě, bojovat proti spekulaci a chytat podvodníky, kteří si zařizují své záležitosti pěkně potají.

Teprve tehdy, až komisariát zásobování spolu s komisariátem zemědělství znárodní veškeré zboží a stanoví ceny, teprve tehdy se přiblížíme k socialismu. Tomu se blíží pouze pracující z měst a vesnická chudina, všichni ti, kdo pracují a nehrabou z cizího, nevykořisťují práci jiných ani formou najímání, ani spekulací, neboť ten, kdo za obilí bere sto i více rublů, není o nic menší spekulant než ten, kdo si bere námezdní dělníky, a možná je ještě horší, ještě prohnanější spekulant. Po půl roce zoufale svízelného spravování sověty jsme dospěli k organizování rolnické chudiny — škoda že se tak nestalo po půl týdnu: v tom cítíme svou vinu. Kdyby se nám vyčítalo, že jsme s dekretem o organizování vesnické chudiny a o diktatuře v zásobování přišli s půlročním zpožděním, tak by nás to pokárání potěšilo. Říkáme, že teprve teď, kdy jsme nastoupili tuto cestu, přestal být socialismus pouhou frází a stává se živou skutečností. Dekret je možná nepodařený a naše sazebníky možná nejsou ty pravé. Kde jsme je taky měli vzít? Mohli jsme se opřít jedině o vaše zkušenosti. Kolikrát jsme jen měnili mzdové sazby železničářů, ačkoli ti mají odbory, kdežto vesnická chudina je nemá. Zkontrolujme tedy společně, zda jsou sazby stanovené v dekretu o chudině správné, zda je či není správné, když se chudým rolníkům slevuje polovina a středním čtvrtina, kdežto bohatí ať zaplatí plnou cenu.

Jestliže dojde k boji, pak do tohoto boje půjdeme s odvážnými dekrety a bez jakéhokoli zaváhání. To bude skutečný boj za socialismus, ne za pouhou literu, ne za program, ne za stranu a ne za frakci, ale za živý socialismus, za rozdělení obilí mezi hladovějící statisíce a milióny lidí v nejvyspělejších oblastech Ruska, za to, abychom to obilí, které ještě je, získali a spravedlivě je rozdělili. Znovu opakují, že v tomto směru v nejmenším nepochybujeme o tom, že devadesát devět procent rolníků půjde s námi,

až se dovědí pravdu, až dostanou dekret, prověří si jej a vyzkoušejí, až nám řeknou, jak se má opravit, a až jej opravíme a tyto sazby předěláme a oni se do této práce pustí a v praxi ocení její obtížnost, pak nám řeknou: Zdravý instinkt pracujícího každému z nás napovídá, že nynější základní a životně důležitá otázka socialismu se řeší tady a nikde jinde. Stanovíme správné cenové sazby za zboží, zavedeme obilní monopol, monopol na textilní zboží a na všechny výrobky a lid potom řekne: Dělna práce a rozdělování obilí a výrobků, které nám přináší socialismus, je opravdu lepší než dříve — a lid to začíná říkat. Zároveň se spoustou těžkostí, zároveň se spoustou chyb, zároveň s případy, které nikterak netajíme, naopak je vytahujeme na světlo a stavíme na pranýř — to jsou případy, kdy se naše oddíly samy dávají na spekulaci, ocitají se v oné kluzké propasti, k níž jsou přitahováni všemi zvyky a všemi návyky kapitalistů; takové případy se vyskytují opravdu všude a my víme, že lidi nelze rázem předělat, že nelze rázem vštípit desítkám miliónů lidí víru v socialismus (Odkud tu víru budou čerpat? Ze své hlavy? Ze svých zkušeností!) — zároveň s tím vším se začíná říkat, že obilí je možné získat bez spekulace, že zachránit se před hladem je možné pouze pomocí svazku dělníků z měst a továrních a průmyslových dělníků se svazkem vesnické chudiny, protože s obilím nespekuluje jediné vesnická chudina. Až střední rolník uvidí naše dekrety, až si je sám přečte a srovná je s těmi frázemi a pomluvkami pravých eserů a obhájců kulaků, pak řekne: Tak je to spravedlivé, když se jedna cena stanoví pro chudé a jiná pro střední rolníky a když kulakům vezmou obilí bez náhrady.^[50] Možná neřekne, že takhle postupují socialisti, třeba to slovo nezná, ale je to náš nejspolehlivější společník, protože s obilím nespekuluje, protože chápe a dává nám za pravdu, že spekulovat s obilím ve chvíli, kdy je socialistická revoluce nejvíc ohrožena, je ten největší zločin proti lidu.

Dekretem se žádné obilí nerozdělí. Když ale po dlouhé, vytrvalé práci s cílem dosáhnout pořádku a nápravy — svazku továrních a městských dělníků s vesnickou chudinou, s pracujícími rolníky, kteří nenajímají žádné dělníky a nezabývají se spekulací^[113] — tuto záležitost v praxi dobře zorganizujeme, pak se tento svazek žádným hysterickým povykáním neroztrhne. (Potlesk.)

Když jsme rolnictvu slíbili socializaci půdy, udělali jsme tím ústupek, neboť nám bylo jasné, že nacionalizaci není možné provést ihned. Víme, že je to možná i chyba, že jsme vaši socializaci půdy zařadili do našeho zákona z 26. října* ^[64]. Ustoupili jsme tak levým eserům, kteří odmítli vstoupit do vlády a prohlásili, že setrvávají jedině tehdy, když bude tento zákon realizován. Tisíckrát neměla pravdu Spiridonovová, když nám uváděla jednotlivá fakta, jak mě navštívila a jak se prý ponižovala a prosila. Mne už navštívilo mnoho lidí, soudružky a soudruzi, a ti vědí, že to není možné, že se takto k soudruhovi nemohu chovat. Asi to bude s tou stranou špatné, když se její nejlepší představitelé snižují k báchorkám. (Hluk.) Mám od soudružky Spiridonovové schovaný dopis — obracela se na mě písemně velmi často — zítra ten dopis vyhledám a dám k dispozici. Píše v něm: »Proč nechcete poskytnout dva milióny na zemědělskou komunu?«^[121] A to v týž den, kdy lidový komisař zemědělství Sereda, jehož činnost je jí cizí, podal zprávu, že na zemědělskou komunu bylo uvolněno 10 miliónů¹⁸⁵. (Dlouhotrvající potlesk.) Vyslechli jste to v projevu soudružky Spiridonovové — ale se stranou, v níž se dokonce nejpřímnější lidé při své agitaci snižují k báchorkám, je to špatné. Znovu opakují: strana, jejíž nejlepší, nejpřímnější představitelé se uchylují až k takovým báchorkám o sovětské moci, je špatná strana. Tím hůř pro ně! Každý rolník, který přijde na komisariát zemědělství, si přečte, že na

* Viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 49—52. *Red.*

zemědělské komuny bylo uvolněno 10 miliónů, uvidí to a uvěří vlastními očima a vlastními ušima víc než cizím řečem, pochopí, že tito lidé to dotáhli až k báchorkám, a odvrátí se od této strany. (Potlesk.) Na závěr svého projevu řeknu jedině: Do nové sklizně, do chvíle, než úrodu dopravíme do hladovějících oblastí, do Petrohradu a Moskvy, nás čeká svízelné období ruské revoluce. Pouze nejtěsnější svazek městských dělníků s rolnickou chudinou, s rolnickými pracujícími masami, které s obilím nespekulují, pouze to revoluci zachrání.

Sjezd nám ukazuje, že svazek všech pracujících navzdory všemu sílí, rozšiřuje se a roste nejen v Rusku, ale i na celém světě. O naší revoluci se za hranicemi ví až směšně málo. Vládne tam vojenská cenzura, která nic nepustí. Soudruzi, kteří přijíždějí ze zahraničí, o tom vykládají. Evroptští dělníci však navzdory všemu stojí čistě instinktivně na straně bolševické vlády. A stále více přibývá hlasů, které dokazují, že sílí sympatie k socialistické revoluci v těch zemích, kde pokračuje imperialistická válka. Od německých socialistů a jiných lidí, jejichž jména zná každý uvědomělý dělník i rolník, jako jsou Clara Zetkinová a Franz Mehring, se dostává bolševické vládě projevů uznání a projevů sympatií a podpory. V Itálii teď sedí ve vězení za projevené sympatie k nám starý tajemník strany Lazzari, který se v Zimmerwaldu stavěl k bolševikům s nedůvěrou.

Revoluce nachází stále větší pochopení. Ve Francii teď ti soudruzi a dělníci, kteří se na konferenci v Zimmerwaldu^[11] stavěli k bolševikům s maximální nedůvěrou, vydali v těchto dnech jménem Výboru pro mezinárodní styky¹⁸⁶ svolání^[8], v němž se vše vyslovují pro podporu bolševické vlády a proti avanturismu kterékoli strany.

Proto, soudružky a soudruzi, ať si je období, jímž musíme projít, jakkoli těžké a svízelné, naší povinností je říct úplnou pravdu a nezavírat před tím oči, neboť nám pomůže jedině lid — svou iniciativou a svou organiza-

ností, tím, že bude vytvářet stále nové podmínky a bránit socialistickou republiku. Říkáme tudíž: Soudruzi, jestliže půjdeme cestou, kterou jsme si zvolili a kterou události potvrdily, jestliže touto cestou půjdeme pevně a neochvějně, jestliže se ze správné cesty nedáme svést ani frázemi, ani iluzemi, podvody, ani hysterií, pak není sebe-menší pochybnosti, že máme největší vyhlídky na světě, že se udržíme a rozhodně napomůžeme vítězství socialismu v Rusku, čímž napomůžeme i vítězství světové socialistické revoluce! (Bouřlivý a dlouho neutuchající potlesk přecházející v ovace.)

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
 K E Z P R Á V Ě
 5. Č E R V E N C E [69]

Veškeré námitky opozice k mé zprávě^[121] začínají u otázky brestlitevské smlouvy. Nazvat takové pojetí otázky věcným by však bylo možné tehdy, kdyby vedlo k praktickým výsledkům. Jenže všechny jejich řeči o tom nemají a nemohou mít žádný výsledek. (Potlesk.)

Kdyby to bylo dopadlo tak, že by většinu získala strana levých eserů, pak by kvůli této otázce tolik nepovykovala, jako povykuje teď. Je zapotřebí mluvit o tom, čeho skutečně dosáhla republika sovětů na cestě k socialismu, a my můžeme tvrdit — a žádný z řečníků to nepopíral —, že v tomto směru jsme od minulého sjezdu zaznamenali veliký úspěch. Představitelé opozice nevyvrátili ani to, že všichni, kdo jsou pro zrušení brestlitevského míru, jednájí v zájmu obnovení moci statkářů a kapitalistů a že jejich síla pramení z podpory anglického a francouzského imperialismu. Když jsem mluvil o tom, že Čechoslováci za takových 10—15 miliónů rovněž usilují o zrušení míru, nikdo to nevyvrátil. Cožpak se dá vyvrátit, že cílem Čechoslováků, kteří se maskují heslem Ústavodárného shromáždění, je zatáhnout nás do války?

Leví eseri říkali, že není možné vybudovat armádu v krátkém termínu, jenže všechno závisí na tom, jak rychle uděláme pořádek v otázce paliv, jak se zorganizují rolníci a jak dopadne sklizeň.

Vaše výzvy vytvářet partyzánské oddíly k boji proti pravidelné imperialistické armádě jsou každému vojákoví k smíchu.

Když nás nutí vracet se k otázce brestlitevského míru,

říkáme: »Tento mír bude porušen, jestliže svrhnete moc sovětů, jenže to se nestane!« (Potlesk.) Jedině na základě zrušení brestlitevského míru se vám podaří k radosti statkářů, kapitalistů a bělogvardějců, podplacených milióny anglických a francouzských imperialistů, zatáhnout pracující masy do války. Zmaření brestlitevského míru se nyní bude prakticky opírat o síly, jež jsou pracujícím masám nepřátelské. Ne všechny rozdílné názory na brestlitevský mír lze pokládat za věčné — to je pouze hysterie levých eserů.

Když se zde hovořilo o tom, že prý bolševici dělají ústupky a že prý v hodnotících zprávách neřekli nic věčného, vybavují se mi slova, která tu pronesl jeden eser, tuším maximalista¹⁸⁷, totiž že se v Nejvyšší národohospodářské radě přechází od kontroly k řízení výroby. Cožpak to není věčné prohlášení? Co tedy dělají dělníci, kteří se prostřednictvím odborů začali učit od majitelů vlastními silami řídit podniky? Vy říkáte, že naučit se řídit je maličkost, zatímco my v Nejvyšší národohospodářské radě řešíme denně tisíce konfliktů, které výmluvně dokazují, že se dělník mnohemu naučil, a na základě toho potom dospíváme k závěru, že se dělníci začínají učit sice pomalu a s chybami, jenže jedna věc je přijít s frázemi, kdežto jiná je měsíc od měsíce pozorovat, jak se dělník postupně vžívá do své role, jak se začíná zbavovat své nesmělosti a začíná se cítit jako vládce. Možná to nedělá správně, ale počíná si jako rolník v zemědělské komuně. Čas ukazuje, že dělník se musel naučit řídit průmysl, kdežto všechno ostatní jsou jen prázdné fráze, které nemají za groš ceny. Jestliže jsme po půl roce sovětské moci dospěli k tomu, že kontrolu můžeme pokládat za zastaralou, pak je to obrovský krok vpřed.

Vykřikovalo se tu, že přešlapujeme na místě a ustupujeme. Co vás nemá! O tom můžete přesvědčit kulaka, ale ne obyčejného dělníka; ten chápe, když říkáme: Dejte nám lepší lidi, než jaké jste nám poslali, donuďte je, aby

se učili lépe, než se učíš ty. Proto nám dovolte, když se tu vykřikuje o koncesích, abychom se zeptali kteréhokoli dělníka nebo rolníka, čemu dá přednost: tomu, že zaplatíme dluh, který na nás uvalili Němci, anebo boji? Když jsme uzavírali brestlitevský mír, říkali jsme o imperialistech: Dokud je mezinárodní socialistická revoluce neporazí, nemůžeme se bránit jinak než defenzívou. Není to příjemné, ale je to fakt a je lépe to takhle říkat lidu, když jsme zatím nevybudovali armádu, kterou je možné vytvořit nikoli během desetiletí, ale během několika let, jestliže zavedeme spravedlivé rozdělování obilí, aby byly zásoby získaného a uskladněného obilí pro armádu. Udělali to leví eseři v některém újezdě, v některé gubernii? Ani zdání! Než se tak stane, budeme říkat, že veškeré vaše vykřikování jsou jen prázdné fráze a že děláme krok vpřed, jestliže provádíme opatření v dělnické správě. Můj výrok tu byl citován nesprávně. Řekl jsem, že se stranou, jejíž upřímní členové jsou nuceni snižovat se k takovým výrokům, je to špatné.

Není to snad krok vpřed, když jsme našemu komisariátu zásobování poskytli celou miliardu? Mnohé ještě není, jak by mělo být, a když budete chtít, dokážete to dát do pořádku. Jen nevím, prostřednictvím koho. Že by prostřednictvím starých úředníků? Tomu se u nás učí dělníci a rolníci ze sovětů (potlesk), a proto nákup textilních výrobků a dotace plní svou funkci. Stokrát jsme se v radě lidových komisařů zabývali otázkou, kdo má zprostředkovávat nákup textilních výrobků, jak provádět kontrolu a jak napomoci tomu, aby byla co nejrychleji rozšířena. Víme také, že se každý týden úspěšně vypracovávala opatření k boji proti spekulaci, opatření zaměřená na dopadení spekulantů, a že dělníci v tomto směru postupují měsíc od měsíce rozhodněji; tento náš úspěch nemůže nikdo popřít. My jdeme vpřed, ne že přešlapujeme na místě. 28. června jsme uskutečnili znárodnění^[31]¹⁸⁸ snad za několik set miliónů, ale vy pořád něco namítáte a znovu

papouškujete slova buržoazní inteligence.[47] Socialismus je práce, která se nedá zvládnout během několika měsíců. My na místě nepřeshlapujeme, jdeme naopak dál k socialismu a po brestlitevské smlouvě jsme se mu opět přiblížili. Dělníci získali po řadě chyb zkušenosti a jsou si vědomi odpovědnosti i obtížnosti boje; rolníci zase získali zkušenosti při socializaci půdy a ti zkušenější a rozvážnější z nich bezesporu prohlašují: Půdu jsme si brali sami hned to první jaro, ale na podzim už vezmeme do rukou všechno, pustíme se do rozdělování půdy. Vždyť přece dáváme rolníkům textilní výrobky za 50 procent, tj. za poloviční cenu — a kdopak by za tuto cenu dával textilní výrobky vesnické chudině? My půjdeme k socialismu prostřednictvím obilí, textilních výrobků a náradí a to všechno dostane především chudina, nikoli spekulanti. To je socialismus. (Potlesk.) Lidé, kteří uvažují podle knih, nechápou nic ani po půl roce socialistické revoluce. Docílili jsme takového stavu, kdy konkrétní opatření rozdělovat obilí a vyměňovat textilní výrobky za obilí má přinést prospěch chudině, a ne bohatým spekulantům. My nejsme buržoazní republika, protože k tomu nejsou sověty zapotřebí. Je třeba, aby z rozdělování obilí a textilních výrobků měla prospěch chudina — o to se nepokusila žádná republika na světě, a my se teď o to pokoušíme. (Potlesk.) Děláme ušlechtilou věc, máme zkušenosti a děláme všechno, aby se chudina zorganizovala. Případy drancování a přepadů jsou téměř vymýceny, na jeden takový případ jich najdeme deset, kdy chudí a střední rolníci říkají: Kulaků a statkářů se musíme zbavit! Ve výchově rolníků jsme od brestlitevského míru udělali obrovský pokrok — už nejsou v boji za socialismus žádnými nováčky.

ROZHOVOR
S DOPISOVATELEM LISTU
IZ VĚSTIJA VCIK
O VZPOUŘE
LEVÝCH ESERŮ
7. ČERVENCE 1918¹⁸⁹
STRUČNÝ OBSAH

Revoluce obdivuhodně důsledně dovádí každou situaci k logickému konci a nemilosrdně odhaluje veškerou ubohost i veškerou trestuhodnost každé nesprávné taktiky.

Leví eseři zmámení halasnými frázemi už tedy několik měsíců hulákají: »Pryč s Brestem, ať žije povstání proti Němcům!«

Odpovídali jsme jim, že za daných podmínek, v daném historickém období ruský lid nemůže a nechce bojovat.

Oni ale zavřeli před realitou oči a s nesmyslnou tvrdostí nadále prosazovali svou linii, aniž by cítili, jak se stále více rozcházejí s lidovými masami; snažili se za každou cenu, třeba i násilím vnutit masám svou vůli, vůli ústředního výboru, který tvořili odsouzeníhodní dobrodruzi, hysteričtí intelektuálové apod.

A úměrně tomu, jak se vzdalovali lidu, si začali stále více získávat sympatie buržoazie, která doufala, že to budou právě oni, kdo za ni uskuteční její záměry.

Zločinný teroristický akt a vzpoura odhalily dokonale a beze zbytku před očima širokých lidových mas, do jaké propasti zatahuje lidové Sovětské Rusko trestuhodná taktika dobrodruhů z řad levých eserů.

Já sám i mnozí soudruzi jsme měli v den vzpoury příležitost vyslechnout, jak velmi rozhořčeně se o levých eserech vyjadřovaly i ty nejzaostalejší vrstvy lidu.

Prostá nevzdělaná stařenka k zavraždění Mirbacha rozhorleně podotkla:

»Tak to vidíte, jak nás ti mizerové zase dostali do války!«

Všichni okamžitě a naprosto jasně pochopili a zvážili, že po teroristickém činu eserů dělí Rusko od války pouhý vlásek. Právě tak hodnotily lidové masy vystoupení levých eserů.

Provokují nás k válce proti Němcům, když bojovat nemůžeme a nechceme. Tohle hrubé pošlapávání vůle lidu, tohle násilné strhávání do války lidové masy levým eserům neodpustí.

A pokud se někdo z vystoupení levých eserů radoval a mnul si ruce, pak to byli jedině bělogvardějci a přísluhovači imperialistické buržoazie. Dělnické a rolnické masy se však v těchto dnech ještě silněji a citelněji sblížily se stranou komunistů-bolševiků, která opravdově vyjadřuje vůli lidových mas.

Izvěstija VCIK, č. 141
8. července 1918

Podle textu listu
Izvěstija VCIK

K O N C E P T 2 0 . Č L Á N K U
D R U H É Č Á S T I
Ú S T A V Y R S F S R¹⁹⁰

RSFSR uznává naprostou občanskou i politickou rovnoprávnost cizích státních příslušníků, kteří produktivně pracují na území republiky, s občany Ruska.

Napsáno před 10. červencem 1918

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

PITĚRSKÝM DĚLNÍKŮM

Drazí soudruzí! Využívám toho, že můj starý známý, soudruh Kajurov, má cestu do Pitěru, kde ho dělníci dobře znají, abych vám napsal několik slov.

Soudruh Kajurov byl nějaký čas v Simbirské gubernii a na vlastní oči viděl, jak se kulaci chovají k chudině a jak se stavějí k moci sovětů. Znamenitě pochopil to, o čem nemůže mít žádný marxista ani žádný uvědomělý dělník pochybnosti — že totiž kulaci nenávidí sovětskou moc, moc dělníků a že *ji zcela jistě svrhnou*, jestliže dělníci *ihned* nevynaloží všechny síly, aby předešli tažení kulaků proti sovětům a aby *porazili kulaky na hlavu* dřív, než se jim podaří sjednotit se.

Uvědomějí dělníci *mohou* v dané chvíli tento úkol splnit, mohou kolem sebe sjednotit vesnickou chudinu, mohou zvítězit nad kulaky a porazit je na hlavu, *jestliže přední oddíly* dělníků pochopí, jaká je jejich povinnost, vynaloží všechny síly a zorganizují *masový pochod na venkov*.

To nemůže udělat *nikdo jiný* než pitěřští dělníci, neboť tak uvědomějí dělníci jako v Pitěru jinde v Rusku nejsou. Sedět v Pitěru, hladovět, poflakovat se kolem prázdných továren a oddávat se nesmyslným snům o tom, jak by se dal obnovit pitěřský průmysl či ubránit Pitěř, *je pošetilé a trestuhodné*. To se rovná zkáze celé naší revoluce. Pitěřští dělníci musí s touto pošetilostí skoncovat, vyhnat hlupáky, kteří ji obhajují, a v *desetitisících* se vydat na pochod na Ural, na Volhu a na jih, kde je obilí spousta, kde je možné uživit sebe i rodinu, kde *musíme* pomoci při organizování chudiny a kde pitěřského dělníka *nut-*

ně potřebujeme jako organizátora, vedoucího a vůdce.

Kajurov vám vyličí své osobní dojmy a jsem si jist, že všechny kolísající přesvědčí. Revoluce je ohrožena. Zachránit ji může jedině *masový* pochod pitěřských dělníků. Zbraní a peněz jim dáme, kolik budou potřebovat.

S komunistickým pozdravem *Lenin*

12. 7. 1918

*Poprvé otištěno roku 1924
v časopisu
Proletarskaja revoljucija, č. 3*

Podle rukopisu

P R O J E V
A V L Á D N Í P R O H L Á Š E N Í
N A Z A S E D Á N Í C Ú V V
1 5 . Č E R V E N C E 1 9 1 8¹⁹¹

(Soudruh Lenin je uvítán bouřlivými ovacemi.)
Soudružky a soudruzi, na nedostatek politických krizí a rychlých politických změn si naše sovětská republika nemůže stěžovat. Ať už jsou všechny imperialistické síly, které přirozeně nemohou mít vedle socialistické sovětské republiky pocit klidu, jakkoli prostoduché od samého základu, ve chvíli, kterou nyní prožíváme, kdy se vede válka v dřívějším rozsahu, vyvolávají však zjevně vedoucí síly, kombinace dvou imperialistických skupin i nadále politickou krizi a podobné jevy. O jedné takové události, která je analogií politické krize nebo krize skutečné, vás mám informovat.

Včera, 14. července v 11 hodin v noci, navštívil lidového komisaře zahraničních věcí chargé d'affaires německého vyslanectví dr. Rietzler a seznámil jej s obsahem telegramu, který právě dostal z Berlína; v něm mu německá vláda ukládá požádat ruskou vládu o souhlas k vyslání jednoho praporu uniformovaných německých vojáků na ochranu německého vyslanectví a o to, aby tito vojáci byli co nejdříve přesunuti do Moskvy.

Zároveň se v něm dodávalo, že německá vláda má daleko k jakýmkoli okupantským záměrům.

Lidový komisař zahraničních věcí po dohodě s předsedou rady lidových komisařů odpověděl, že lidové masy v Rusku si přejí mír, že ruská vláda je ochotna poskytnout německému vyslanectví, konzulátu i komisím naprosto dostačující a spolehlivou ochranu ze svých vlastních vojsk, avšak nemůže v žádném případě souhlasit

s povolením vstupu cizí vojenské jednotky do Moskvy; přitom pevně doufá, že německá vláda, jež touží po míru neméně horoucně, nebude trvat na svém požadavku.

Tato výzva adresovaná ruské vládě je skutečně v naprostém rozporu s prohlášením říšského kancléře v Říšském sněmu, že politováníhodné zavraždění hraběte Mirbacha^[16] nepovede ke zhoršení vztahů mezi oběma zeměmi. Je v rozporu dokonce s přáním vedoucích obchodních a průmyslových kruhů v Německu, o němž dobře víme, totiž aby byly ve prospěch obou zemí navázány těsné hospodářské styky, jakož i s úspěšně pokračujícím jednáním. Svědčí o tom i četná prohlášení o politické situaci a o postoji k Rusku, předložená našemu zástupci v Berlíně.

Stále ještě máme právo neztrácet naději, že se tento nečekaný incident podaří zdárně vyřešit, ale pokaždé, když v našich mezinárodních vztazích dojde k zostření, pokládáme za nutné informovat o faktech otevřeně a problémy předkládat přímo.

Považuji proto za svou povinnost učinit toto vládní prohlášení:^[47]

»Vláda Sovětské republiky si při uzavírání brestlitevského míru velmi dobře uvědomovala, jak těžký úkol připadl dělníkům a rolníkům v Rusku s ohledem na tehdejší mezinárodní situaci. Vůle drtivé většiny IV. sjezdu sovětů byla naprosto jasná: pracující třídy žádaly mír, neboť potřebovaly oddech pro práci, k zorganizování socialistického hospodářství a k nashromáždění a upevnění sil podlomených válečnými útrapami.

Vláda v souladu s vůlí sjezdu sovětů striktně dodržovala těžké podmínky brestlitevského míru a v poslední době už pokročila dost daleko naše jednání s německou vládou, jak co nejpřesněji stanovit výši plateb, jež připadají na nás, a způsob, jak se budou realizovat, což jsme se rozhodli uskutečnit v nejkratší možné lhůtě.

Vláda Sovětské republiky však ani při nanejvýš strikt-

ním dodržování brestlitevských podmínek a respektování vůle dělníků a rolníků zachovat mír nikdy nepouštěla ze zřetele, že existují meze, po jejichž překročení budou i ty nejmírumilovnější masy pracujících nuceny postavit se a také se jako jeden muž postaví se zbraní v ruce na obranu své země.

Nesmyslné a zločinné dobrodružství levých eserů způsobilo, že nás od války dělí jen vlásek. Navzdory našim tužbám se naše vztahy s německou vládou musely zostřit. Přání německé vlády zesílit ochranu svého vyslanectví pokládáme za oprávněné a učinili jsme a činíme maximum, abychom mu vyhověli.

Když jsme však byli informováni o přání německé vlády, jež zatím nemá charakter kategorického požadavku, abychom jí v Moskvě povolili prapor uniformovaných ozbrojených německých vojáků, odpověděli jsme — a nyní tuto odpověď opakujeme tváří v tvář nejvyššímu orgánu sovětské moci dělníků a rolníků, tváří v tvář Celoruskému ústřednímu výkonnému výboru —, že takovému přání nemůžeme v žádném případě a za žádných podmínek vyhovět, neboť objektivně by to znamenalo začátek okupace Ruska cizími vojsky.

Na takový krok bychom byli nuceni odpovědět obdobně jako na vzpouru Čechoslováků, na vojenské akce Angličanů na severu, totiž zesílenou mobilizací, výzvou naprosto všech plnoletých dělníků a rolníků k ozbrojenému odporu a v případě, že bychom byli nuceni na čas ustoupit, k likvidaci všech komunikací, skladů a zejména potravin bez výjimky, aby se nemohly dostat do rukou nepříteli. Pak by se pro nás válka stala osudovou, avšak bezpodmínečnou a bezvýhradnou nutností — a dělníci a rolníci Ruska povedou tuto revoluční válku ruku v ruce s mocí sovětů až do posledního dechu.

Naše vnitřní politika, v níž se moc sovětů důsledně řídí usneseními V. sjezdu sovětů, zůstává stejně jako politika zahraniční beze změny. Zločinný avanturismus levých

eserů, kteří se stali pomahači bělogvardějců, statkářů a kapitalistů, bude nyní, kdy se nad námi stahují mračna a hrozba války je stále akutnější, ještě trestuhodnější v očích lidu a my plně a všemi prostředky podpoříme nemilosrdné potrestání zrádců, které neodvolatelně odsoudil V. sjezd sovětů, a zúčtujeme s nimi. Jestliže se přes veškeré naše úsilí stane válka faktem, nebudeme v sobě živit ani kapičku důvěry k bandě zrádných levých eserů, kteří jsou schopni mařit vůli sovětů, dopustit se vojenské zrady a podobných věcí. Nové síly k válce načerpáme nemilosrdným potlačením smyslů zbavených, avanturistických (k levým eserům patřících) i uvědomělých třídních (statkářských, kapitalistických a kulackých) činitelů kontrarevoluce.

Obracíme se na dělníky a rolníky celého Ruska: Ztrojnásobte svou bdělost, ostrážitost a vytrvalost, soudruzí! Každý musí být na svém místě. Každý — bude-li zapotřebí — je povinen položit život za obranu moci sovětů, za obranu zájmů pracujících, vykořisťovaných a chudých, za obranu socialismu!« (Soudruh Lenin odchází z tribuny za bouřlivého potlesku.)

*Novinové zprávy otištěny
16. července 1918 v Pravdě, č. 146
a v listu Izvěstija VCIK, č. 148
Poprvé v plném znění otištěno
roku 1919 v knize Pjatyj sozvy
VCIK sovětov. Stenografičeskij otčet
vyd. CÚVV*

*Projev otištěn
podle textu knihy,
vládní prohlášení
podle rukopisu*

P R O J E V
N A S H R O M Á Ž D Ě N Í
V L E F O R T O V S K É M O B V O D U
1 9 . Č E R V E N C E 1 9 1 8¹⁹²
N O V I N O V Á Z P R Á V A

Zostřenou situaci v Sovětské republice vyvolaly dvě příčiny: mezinárodní a vnitřní. Nikdy jsme před dělníky a rolníky neskrývali, nakolik tíživý je tento potupný mír. Přes veškerou jeho tíživost však IV. sjezd sovětů^[82] shledal, že je nutné tento mír podepsat, aby ruským dělníkům a rolníkům byla dána možnost oddechnout si a zotavit se.^[111] Strana levých eserů odpovídá za zavraždění Mirbacha a díky ní uniká Rusko jen o vlásek smrti.

Určité symptomy napovídají, že německá vláda je ochotna k ústupkům a upustí možná od vyslání praporu německých vojáků do Moskvy. Sovětská vláda to německé vládě kategoricky odmítla i za cenu vyvolání války.

Dobrodružství levých eserů způsobilo, že postavení moci sovětů se mimořádně zhoršilo, avšak zároveň způsobilo i to, že nejlepší část eserské strany — pracující — se od levých eserů odvracejí.

V souvislosti se zostřením vztahů s Německem se zostřily i vztahy s druhou koalicí: povstání Čechoslováků si může připsat na svůj vrub. Důstojnický sbor, podporovaný penězi Francouzů a pomáhající Čechoslovákům, je toho důkazem.

Soudruh Lenin dále říká, že revoluci plodí válka a že čím déle válka trvá, tím se situace válčících zemí stává bezvýchodnější a tím rychleji se tyto země přibližují k revoluci. V Německu a Rakousku se znovu převalila vlna stávek. Všichni imperialističtí dravci se vrhají na Rusko, aby ho roztrhali, neboť vědí, že každý měsíc existence so-

cialistického Ruska jim chystá záhubu. Připadla nám nesmírně velká čest i nesmírně těžké poslání být prvním oddílem socialismu v boji proti světovému imperialismu. Naším úkolem je nadále se udržet.

Poté přechází Lenin k otázce hladu, s nímž bělogvardějci spekulují, aby svrhli sovětskou moc. Monarchisté, kulaci a boháči zneužívají hladu k bezuzdné agitaci. Neomezují se jen na agitaci, ale také korumpují chudé rolníky tím, že je nabádají ke spekulacím a popichují do boje proti dělníkům. Bojují proti sobě dvě třídy: proletariát a kulaci, kapitalisté. Jedna z těchto tříd musí zvítězit, druhá musí být rozdrcena. Naše socialistická revoluce vyzývá uvědomělé dělníky, aby vytvořili s většinou chudých a středních rolníků svazek k boji proti kulakům a k nastolení nanejvýš přísného pořádku v zájmu pracujících. K záchraně před hladem vede jediná cesta, kterou máme ve svých rukou, a tou je bojový svazek dělníků s chudými rolníky za rekvizici obilí kulakům a spekulantům. Pohlédte nebezpečí přímo do očí! Máme sice všude nepřátele, avšak máme také nové spojence — proletariát těch zemí, kde se dosud válčí. Spojence máme i doma — jsou to obrovské masy chudých rolníků, kteří půjdou v semknutých řadách s městským proletariátem.

*Pravda, č. 151
21. července 1918*

Podle textu Pravdy

REFERÁT
NA MOSKEVSKÉ
GUBERNIÁLNÍ KONFERENCI
ZÁVODNÍCH VÝBORŮ
23. ČERVENCE 1918¹⁹³
NOVINOVÁ ZPRÁVA

(Přítomní v konferenčním sále vítají soudruha Lenina bouřlivým, několik minut trvajícím potleskem.) Poslední dny proběhly ve znamení krajního vyhrocení událostí v Sovětské republice, způsobeného jednak mezinárodním postavením země, jednak kontrarevolučními spiknutími a s nimi těsně souvisící zásobovací krizí.

Dovolte, abych se zastavil u mezinárodní situace. Revoluce v Rusku je pouze jedním z oddílů mezinárodní socialistické armády, na jejichž vystoupení závisí úspěch a triumf převratu, který jsme uskutečnili. Nikdo z nás tento fakt neopomíjí. Obdobně máme na zřeteli, že průkopnická úloha proletariátu Ruska v mezinárodním dělnickém hnutí se nedá vysvětlovat hospodářským rozvojem země, právě naopak: zaostalost Ruska a neschopnost takzvané domácí buržoazie vypořádat se s obrovskými úkoly souvisejícími s válkou i s jejím skončováním přiměly proletariát chopit se politické moci a uskutečnit svou třídní diktaturu.

Ruský proletariát, který si uvědomuje svou revoluční izolovanost, jasně vidí, že nezbytnou podmínkou a základním předpokladem jeho vítězství je společné vystoupení dělníků celého světa anebo některých kapitalisticky vyspělých zemí. Ruský proletariát však velmi dobře ví, že v každé zemi má zjevné i skryté přátele. Neexistuje jediná země, v níž by vězení nebyla přeplněna internaciona-

listy sympatizujícími se Sovětským Ruskem, neexistuje jediná země, kde by se revoluční socialistické myšlení neodrazilo tu v legálním^[49], tu v ilegálním tisku. Právě proto, že známe své opravdové přátele, odmítáme jakoukoli dohodu s menševiky^[126], kteří podporovali Kerenského a jeho ofenzívu. Pro tu je nanejvýš příznačný dopis internacionalistky Rosy Luxemburgové (kratičký sice, ale zato výrazně internacionální celou svou podstatou) v anglickém listu *Workers' Dreadnought*¹⁹⁴, který se červnovou ofenzívou zabývá^[161]. Rosa Luxemburgová soudí, že Kerenského ofenzíva a sankce, kterou jí I. celoruský sjezd sovětů dal své posvěcení a postavil se k ní pozitivně, podlomily mezinárodní charakter velké ruské revoluce. Tato ofenzíva revolučního Ruska zdržela vývoj revoluce na Západě a o zrušení všech tajných smluv, o demaskování jejich lupičské, imperialistické podstaty a o urychlené revoluční rozuzlení v Evropě se zasloužila jedině diktatura proletariátu, do jehož rukou přešla veškerá moc. Stejně mocný vliv na probuzení a rozvinutí energie proletářů na Západě měla i naše výzva všem národům, aby uzavřely demokratický mír bez anexí a kontribucí*^[65]. Všechny tyto revoluční akty otevřely oči dělníkům celého světa a buržoazním a sociálzrádcovským skupinám se žádným usilovným snažením nepodaří jejich probuzené třídní uvědomění zatemnit. Přijetí, jehož se dostalo Kerenskému od anglických dělníků, to potvrdilo dost jasně. O přitazlivosti revoluce v Rusku svědčí velkolepé, za celou dobu války vůbec první vystoupení německých dělníků, kteří na jednání v Brestu reagovali mohutnou stávkou v Berlíně i v jiných průmyslových centrech. Toto vystoupení proletariátu v zemi zmatené hysterií nacionalismu a násáklé jedem šovinismu je fakt mimořádně významný a znamená zvrat ve smýšlení německého proletariátu.

Jak se bude vyvíjet revoluční hnutí v Německu nyní, to

* Viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 41—44. *Red.*

nevíme. Nesporné je jen, že tam existuje obrovská revoluční síla, k jejímuž vystoupení musí s železnou nutností dojít. Obviňovat německé dělníky, že nedělají revoluci, je bezdůvodné. Stejným právem bylo možné obvinít i ruské dělníky, kteří nedali revoluci dohromady celých deset let, od roku 1907 do roku 1917. Jenže ono tomu tak není. Revoluce se nedělají na objednávku, nedají se načasovat na určitou dobu, nýbrž dozrávají v procesu dějinného vývoje a propukají v okamžiku, který je podmíněn souhrnem celé řady vnitřních i vnějších příčin. A tento okamžik je blízko a nastane nevyhnutelně a neodvratně. Zahájit revoluci bylo pro nás snazší, zato je mimořádně obtížné v ní pokračovat a dovést ji. V tak vysoce vyspělé zemi s bezvadně organizovanou buržoazií, jako je Německo, se dělá revoluce velmi těžko, avšak dokončit vítězně socialistickou revoluci bude tím snazší poté, až propukne a vzplane ve vyspělých evropských kapitalistických zemích.

Je bezdůvodné obviňovat nás, že jsme uzavřeli brestlitevskou smlouvu — nanejvýš ponižující, tíživou a násilnickou —, a pohlížet na tento akt, jako bychom se zcela vzdali svých ideálů a stranili německému imperialismu. A je příznačné, že toto obvinění vychází z buržoazních kruhů a od sociálkompromisnických živlů, které nyní na Ukrajině, ve Finsku a na Kavkaze (menševici) vítají německé junkery s otevřenou náručí. Stejná obvinění se na naše hlavy sypou od bezhlavě si počínajících levých eserů. My si velmi dobře uvědomujeme veškerou tíživost brestlitevské smlouvy a stejně dobře víme, že podle této násilnické smlouvy budeme muset Německu splácet asi šest miliard rublů (jak vypočetla naše hospodářská delegace, jednající v Berlíně). Je to rozhodně svízelná situace, avšak společným úsilím proletariátu a vesnické chudiny je možné a bude nutné najít z ní východisko. Onen šílený pokus levých eserů zavléct nás do války zavražděním Mirbacha — to není prostředek, jak se zbavit brestlitev-

ské smlouvy. Toto dobrodružství naopak přišlo vhod německým militaristickým klikám, jejichž pozice musí přirozeně utrpět vzhledem k silícím poráženeckým náladám nejen mezi německými dělníky, ale i mezi buržoazií. Nyní, po brestlitevském míru, je totiž každému naprosto jasné, že Německo vede lupičskou válku, jejíž cíle jsou zjevně imperialistické.

Mimořádně svízelná je zásobovací situace Sovětského Ruska, obklíčeného ze všech stran imperialistickými dravci podporovanými domácími kontrarevolucionáři, kteří jsou ve střehu.

Dělnická třída musí boji proti hladu (tomuto nejlepšímu prostředku boje buržoazie proti diktatuře proletariátu) věnovat pozornost. Jako základ si ovšem musíme stanovit, že při zdolávání hladu se kategoricky zřekneme buržoazních metod boje, tj. nenecháme masy hladovět v zájmu boháčů a vydřiduchů, a že budeme uplatňovat ryze socialistické způsoby boje. To znamená, že v zájmu dělníků zavedeme obilní monopol a stanovíme pevné ceny.*

Buržoazie se svými pomahači, sociálkompromisníky, se bije za volný obchod a za odstranění pevných cen. Avšak výsledky volného obchodu se už projevíly v celé řadě

* V tištěném protokolu konference je tento odstavec interpretován takto:

»Existují dva způsoby boje proti hladu: kapitalistický a socialistický. Kapitalistický v podstatě připouští volný obchod. To vede k zvyšování cen a k bezpracným ziskům kulaků tyjících z hladovění dělníků a vesnické chudiny. My jakožto moc dělníků se touto cestou dát nemůžeme. Naše cesta — to je cesta obilního monopolu, cesta semknutí dělníků s vesnickou chudinou. Je mnohem obtížnější, ale pro nás jediné možná. Smiřování s kulaky, s naším třídním nepřitelem, pro nás neexistuje. Dospěli jsme nyní ke kritickému bodu, který si od uvědomělých dělníků vyžádá maximální vypětí sil. Kulaci si uvědomují, že se svádí boj o střední rolnictvo; zvítězí ten, na jehož stranu se tato největší část ruského rolnictva postaví. Jde o poslední, rozhodující boj, a toho jsou si kulaci dobře vědomi.« *Red.*

měst. Jen co se buržoazie chopila vesla, ceny za obilí mnohonásobně stouply, a proto obilí vůbec zmizelo z trhu: kulaci ho poschovávali v naději, že ceny nadále porostou.

Hlad je nejurputnějším nepřítelem proletariátu a Sovětského Ruska. Při zdolávání hladu se však proletariát střetává s vesnickou buržoazií, která nejenže nemá na jeho odstranění sebemenší zájem, ale naopak z něho těží své skupinové a třídní výhody. To musí vzít proletariát v úvahu a pustit se ve svazku s hladovějící vesnickou chudinou do odhodlaného, nesmiřitelného boje proti vesnickým kulakům. Se stejným záměrem se musí pokračovat v započatém organizování zásobovacích oddílů, do jejichž čela musí být postaveni poctiví komunisté, kteří mají důvěru stranických a odborových organizací. Potom teprve budeme mít zásobování v pořádku a věc revoluce bude zachráněna.

*Pravda, č. 153
a Izvěstija VCIK, č. 155
24. července 1918*

Podle textu Pravdy porovnaného s textem listu Izvěstija VCIK

P R O J E V
N A S H R O M Á Ž D Ě N Í
V C H A M O V N I C K Ě M O B V O D U
2 6 . Č E R V E N C E 1 9 1 8¹⁹⁵
S T R U Č N Á N O V I N O V Á Z P R Á V A

(Soudruh Lenin je uvítán bouřlivým potleskem.) Ve svém projevu na téma Co dá pracujícímu lidu sovětská ústava soudruh Lenin konstatuje, že sovětská ústava, jež stejně jako sověty vznikala v období revolučního boje, je první ústava, která prohlásila moc pracujících za státní moc a zbavila práv vykořisťovatele, odpůrce budování nového života. V této její základní odlišnosti od ústav jiných států spočívá právě záruka vítězství nad kapitálem.

Lenin poukazuje na řadu hlavních zásad v deklaraci práv pracujícího a vykořisťovaného lidu^[20] a poznamenává, že sovětská ústava jako základní zákon Ruské socialistické federativní republiky^[56] vyjadřuje ideály proletariátu celého světa. Hodina zúčtování s buržoazií všech zemí se blíží! Pobouření v západní Evropě sílí. Naším úkolem je překonat všechny překážky, na které cestou narážíme, ať jsou jakkoli obtížné, a udržet moc sovětů až do chvíle, dokud nepovstane dělnická třída všech zemí a nevztyčí veliký prapor světové socialistické revoluce! (Poslední slova vůdce ruského proletariátu soudruha Lenina přehlušil bouřlivý potlesk.)

Pravda, č. 157
28. července 1918

Podle textu Pravdy

P R O J E V
N A S H R O M Á Ž D Ě N Í
V M O S K E V S K Ě M O B V O D U
K R A S N A J A P R E S Ň A
2 6 . Č E R V E N C E 1 9 1 8¹⁹⁶

(Soudruh Lenin je uvítán dlouhotrvajícím potleskem. Všichni vstávají a zpívají Internacionálu.) Soudruh Lenin se ujímá slova a dostupnou formou, nanejvýš srozumitelně seznamuje přítomné s podstatou sovětské ústavy a vysvětluje jim její hlavní články. Sověty jsou nejvyšší formou lidovlády. Sověty nejsou žádný výmysl, ale produkt reálné skutečnosti. Poprvé v dějinách lidstva vznikly a vyrostly v naší zaostalé zemi, avšak objektivně se musí stát formou moci pracujících na celém světě.

Všechny dosavadní ústavy chránily zájmy vládnoucích tříd. Teprve sovětská ústava jako jediná slouží a bude trvale sloužit pracujícím a je mocným nástrojem v boji za uskutečnění socialismu. Soudruh Lenin velmi výstižně poukázal na rozdíly mezi požadavky »svobody tisku a shromažďování« v buržoazních ústavách a v ústavě sovětské. Tam má monopol na svobodu tisku a shromažďování výhradně buržoazie, ta se schází ve svých salónech a za finanční podpory bank vydává vlivné noviny, aby jimi šířila lži a pomluvy a otravovala vědomí lidových mas, dělnický tisk je tam rdoušen a nemá možnost vyslovit svůj názor na lupičskou válku, odpůrci války jsou pronásledováni a zakazuje se jim shromažďovat se. Naproti tomu tady, v Sovětském Rusku, dělnický tisk existuje a slouží pracujícím. V Rusku zabíráme buržoazii její přepychové domy a paláce a dáváme je k dispozici dělníkům, aby si v nich zřídili své kluby — a právě to je ve

skutečnosti svoboda shromažďování. Náboženství je věc soukromá. Každý ať vyznává jakou chce víru, anebo ať nevěří v nic. Sovětská republika spojuje pracující všech národností a hájí zájmy pracujících bez rozdílu národnosti. Sovětská republika nezná žádné náboženské rozdíly. Stojí mimo jakékoli náboženství a usiluje o oddělení náboženství od sovětského státu. Dále soudruh Lenin vylíčil, v jaké svízelné situaci se ocitá moc sovětů tím, že je ze všech stran obklíčena imperialistickými dravci. Soudruh Lenin vyjadřuje přesvědčení, že rudoarmějci budou naši Sovětskou republiku hájit ze všech sil před úklady mezinárodního imperialismu a že ji uhájí, dokud nám nepřejde na pomoc náš spojenec — mezinárodní proletariát. (Všichni účastníci shromáždění provázejí projev soudruha Lenina bouřlivým, dlouhotrvajícím potleskem. Zpívá se Internacionála.)

*Poprvé otištěno roku 1957
v časopisu Kommunist, č. 5*

*Podle protokolárního zápisu
psaného na stroji*

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

M A T E R I Á L Y
K E I V., M I M O Ř Á D N Ě M U
C E L O R U S K Ě M U
S J E Z D U S O V Ě T Ů

1

O S N O V A P R O J E V U
N A Z A S E D Á N Í
K O M U N I S T I C K Ě
F R A K C E S J E Z D U¹⁹⁷

1. Obrat: 25. X. 1917—17. II. 1918 a později.
2. Mír v Brestu Litevském a nyní . . . (Tročij vs* stoupení revoluční války) . . .
3. »Oddech«.
4. Hospodářské obtíže . . . a Belgie?
5. »Zrada«.

Frazérství.

2 vs 10 a 200 000 vs 1 000 000.

6. Ukrajina a Finsko.
7. Hledisko rolnických mas, maloburžoazie, deklasovaného vojáka . . .
8. Třídní síly a »potupný mír«.
Co ruská buržoazie?
9. »Levičáctví« levých socialistů-revolucionářů.
10. Dokonce »zoufalství«?
11. Využití »trhliny«, »rozporů«
strategické rozmístění sil.

Německo — Anglie — Japonsko — Amerika . . .

NB 11 bis: *Tilsit*. Mír a válka, jejich vzájemná souvislost.

* — versus. *Red.*

12. Vyčkávat, ustupovat a čekat.

Na co? Na koho? Na mezinárodní revoluci.

13. Příprava sil. Za »obranu vlasti«.

Kázeň a zase kázeň (včetně drakonických opatření).

Napsáno 12. nebo 13. března 1918

Poprvé otištěno roku 1929

v publikaci Leninskij sbornik XI

Podle rukopisu

OSNOVA REFERÁTU
O RATIFIKACI
MÍROVÉ SMLOUVY*

Osnova projevu na sjezdu sovětů^[83]

1. Pochopit historický zvrát,
změna v poměru tříd a společenských sil.
2. »Samostatnost« revoluce v Rusku 23. II. (1917) až
11. II. (1918). (Příčiny.)
3. Triumfální tažení: 25. X. (1917)—11. II. (1918).
4. Imperialismus: období těžkých porážek a ústupů. Ji-
ný nepřítel.
Nemáme armádu.
5. »Nikoli historické« chápání otázky.
Buržoazie a její přísluhovači.
6. Kdo zdemoralizoval armádu?
7. Vynnyčenkové = Kerenští + Ceretelio-
vé + Černovové.
8. Provokace a past. »Vítají Němce« ...
9. Zoufalství a fražerství. Fražerství a povýšenost: le-
vých eserů
[máme < 1/10 (453 a 36 a 8 = 497)¹⁹⁸] ... Nemocná
armáda ...
10. Srovnej 1907 a 1918.

* Viz tento svazek, s. 116—134. *Red.*

11. Rolnictvo a fráze.
12. »Oddech«. **Obrana vlasti.**
13. 2 a 10; 200 000 a 1 000 000.
14. Tylžský mír a slabý německý národ (*pouze* slabý a zaostalý). Mír a válka ve své vzájemné souvislosti.
15. Ustupujeme, protože vyčkáváme, až se objeví *jiný* spojenec: mezinárodní socialistický proletariát.

*Napsáno 13. nebo 14. března 1918
Poprvé otištěno roku 1929
v publikaci Leninskij sbornik XI*

Podle rukopisu

P O Z N Á M K Y
O E L E K T R I F I K A C I
P E T R O H R A D S K É H O
A M O S K E V S K É H O
P R Ů M Y S L U¹⁹⁹

Elektrifikace průmyslu
(A) Petrohrad

[V Petrohradu je *Gluškovova* komise²⁰⁰.]

Obvod Petrohradu:

Vodní Pferde
energie: Kräfte*

{	Dnes:	Imatra	— 1 000 000	
	Petrohradský	Něva	— 0,2	
	průmysl ode-	<i>Volchov</i>	— 0,06	(2—3 stavební sezóny)
	bírá asi 0,25	<i>Svir</i>	— 0,2	
	miliónu	Prozkoumat		
Pferde Kräfte	[<i>Volchov</i> stavět]		uhelná břidlice padla do rukou Němců za Narvou ²⁰¹	
asi 0,13				
Dnes				

Návrhy do tisku NB

Oba podniky jsou znárodněny²⁰².

(B) Moskva:

Schválit ne jako samostatný úřad.

Napsáno 18. března 1918
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXI

Podle rukopisu

* — koňské síly. Red.

OSNOVY STATI
NEJBLIŽŠÍ ÚKOLY
SOVĚTSKÉ MOCI*[76]

1. Nová objektivní situace a nový stupeň naší revoluce.
2. *Nová orientace.*
3. Nejenže se změnila ostrost (občanské války), ale jde o takovou změnu, že kvantita (změn) se přeměnila v kvalitu.

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

Náčrt osnovy:

- 1—3 . . .
4. Přesvědčovat — dobýt — *spravovat.*
(To je prvořadé.) Ne nahrazovat, ale společně.
5. Evidence a kontrola (α). Zvyšování produktivity (β).
6. Boj proti buržoazii přechází do stadia organizované evidence a kontroly. (Ne nahrazovat, ale společně.)
- { 7. Pracovní povinnost — — bohatých. }
- { 8. Evidence a kontrola — bohatých. }
9. Peníze. Quid est?*** (Výroba; spotřeba.)
Přihlašování peněz*** a jejich ukládání v bankách.

* Viz tento svazek, s. 151—185, 187—229. *Red.*

** Co je to? *Red.*

*** Viz tento svazek, s. 159, 376. *Red.*

10. Učit se socialismu od největších organizátorů kapitalismu, od trastů.^[46]
- 10 bis: Nejbližší cíl (etwa*).
- 6 hodin fyzické práce + 4 hodiny spravování státu.
11. Taylor's system. Motion study**.
- 11 bis: Odměňování buržoazní inteligence:
- 2000 × 25 000 = 50 miliónů.
- Až 100 miliónů.
- ||| 12. Rozvoj sovětské moci. V čem spočívá socialistický charakter sovětské moci?
- ||| 13. Po částech (α); osobní účast na správě (β).
- || 14. Od agitátora k organizátorovi.
- || 15. Prosazovat organizátory.
- ||| 16. Sebekázeň
tabule hanby
podnikové soudy
17. »Harmonická a silná organizace.«
Řídící pravomoc *jedné osoby*.
Bezpodmínečná poslušnost. } ad 17
- ||| 18. Soudy, jejich *výchovná* úloha.
- || 19. Organizace soutěžení.
- || 20. Tisk vs ekonomika (a ne politika).
- || 21. Síla příkladu (vzorové občiny).
Massenspeisung***. Zemědělství.

přehodnocení
přeřazení
vedoucích
pracovníků

* — přibližně. Red.

** Taylorův systém. Pohybové studie. Red.

*** Hromadné stravování. Red.

- || 22. Družstva a jejich univerzalizace.
(Úloha odborů.)
- || 23. Dělníci jako vládnoucí třída.
- || 24. Dlouhodobý charakter práce: k smrti unavený (pouhým zatřepáním a příkazy se oživení nedosáhne).
- || 25. Prakticismus a čínorodost jako heslo.
- {srov. 17 ||| 26. Řídící pravomoc *jedné osoby*.
- ||| 27. Schůzování vs věčná diskuse a revolučnost.
- 28. Počátek 17. a 20. století v Rusku.
- 29. Čerpat plnou měrou ze zahraničí.
- 30. Námitka: »potrvá to dlouho?«

Centralizace vs autonomie
a federace. Přehrady.
Demokratický centralismus.

||| *Vymezení odpovědnosti:*
mnohohládi a nezodpovědnost.

- 8. *Dělnická kontrola a řízení dělníky?*
Družstevnictví.
- 9. *Zvyšování produktivity práce.*
Sebekázeň.
Pracovní kázeň.
Taylors'
Úkolová mzda podle výsledků.
- Materiální základny: pivo, »bílá uhlí« ruda, železnice. Cur* stagnace?

* Proč? *Red.*

10. *Organizace soutěžení.*

Síla příkladu. Komunistické občiny.

Zemědělství *zvlášť*. Massenspeisung.

Zveřejňování.

Tisk buržoazní (politika) a socialistický (ekonomika).

Tabule hanby.

Prosazovat organizátory . . . [46]

Porovnání konkrétních výsledků.

Družstva.

Banky.

Produktivita práce.

Zemědělské komuny

etc.

Počet posluchačů vojenských škol.

11. *»Harmonická organizace« a diktatura . . .*

Dekret o železnicích.[30]

Nedílná pravomoc jedné osoby.

Bezpodmínečná poslušnost.

Schůzování vs plnění.

Zmatek: kotel: »vře to v něm«.

12. *Donucování (stát) a soud.*

13. *Zásady sovětské moci a organizace.*

Všeobecný

přechod: po částech

kontrola (mobilní skupiny)

praktické osvojování si řízení . . .

[stihnout to, aby se zabránilo krachu]

14. *Námítky (»chybná hodnocení«).*

Kdo koho využívá? ((vojenská organizace)).

»Kompromisnictví.«

Maloburžoaznost, reformismus . . .

Kulturničení . . .

etc.

»Practicismus a činorodost«?

»Dlouhodobý charakter práce při labilitě mezinárodní situace«?

15. *Závěry.*

4 **bis**: Pořádek, oddech . . . Nekrad', nelajdač, všechno pravdivě eviduj!

5. Boj proti buržoazii — v nové etapě:

(α) organizovaná evidence a kontrola (mimo potlačování): přihlašování peněz. *Vesnická buržoazie.* NB
+ Znárodnění bank.

6. (β). . . zapojení buržoazní inteligence do práce.

6 **bis**: Pracovní povinnost bohatých

Sdružování
v družstvech

7. »Koupě«: $2000 \times 25\ 000 = 50$ miliónů
(praktičtí organizátoři, odborníci) . . .

8. Vojenské osoby (generálové, důstojníci etc.)

ad 8: 8 **bis**. Vojenská organizace:

příprava (odborníků)

dělníci a rolnická chudina . . .

9. »Harmonická organizace« . . .

(1) Řídící pravomoc *jedné osoby*.

(2) *Bezvýhradné* plnění úkolů.

(3) Dekret o železnicích.

9 **bis**: Prosazovat organizátory.

10. »Sebekázeň«.

Úkolová mzda

podle zhotovených výrobků

Taylor's system . . .

Tabule hanby.

Zvýšení
produktivity
práce.

11. Síla příkladu. Zemědělství. Komunistické obcíny.
Massenspeisung.

12. Organizace soutěžení.
13. Úloha soudu: odstrašování + výchova.
14. »Practicismus a činorodost« . . .
Kdo koho využívá?
15. Maloburžoaznost (nebo reformismus)?
»kompromisnictví«
»reformismus« . . .
»kulturničení« . . .
»maloburžoaznost« . . .
16. Dlouhodobý charakter práce . . . při naprosté labilitě (mezinárodní) situace?
17. Mezinárodní politika: lavíruj (s Německem proti Japonsku a v. v.*)

17 bis: IV. a V. — zvlášť obtížné měsíce.

18. Sovětská organizace. Do *všeobecné* účasti na správě
(α) po částech
(β) praktické řízení.

1. Mír a organizační úloha.
2. Labilita míru. Reálná záruka.
3. Buržoazní revoluce vs socialistická.
4. Přesvědčovat — vydobýt — spravovat.
5. *Všeobecné heslo* (klid, pořádek, oddech),
nekrad', nezahálej, pravdivě eviduj!
6. Boj proti buržoazii — nová etapa
(α) organizovaná evidence a kontrola
(β) »kupování« »hvězd«.

* vice versa — naopak. Red.

7. { Znárodnění bank.
Přihlášení peněz.
Daně.
+ bod 10
8. Spotřební a výrobní komuny a družstva.
9. »Odborníci« a sovětská organizace.
ad 6
10. Všeobecná pracovní povinnost bohatých . . .
11. Sebekázeň. Zvyšování produktivity práce.
12. Úkolová mzda + Taylor's.
- 12 bis. Diktátorská moc viz bod 9
13. Organizace soutěžení.
Zveřejňování.
Prosazovat organizátory.
14. Síla příkladu.
Komunistické občiny. Zemědělství.
Massenspeisung.
15. Soud, výchova.
16. Vojenská organizace (viz 8 bis).
17. Sovětská organizace (viz 18).
18. Námitky (14, 15, 16).
19. Mezinárodní politika (17).
20. Vnitřní politika (17 bis).

1) Evidence a kontrola výroby a rozdělování výrobků.

2) Zvyšování produktivity práce.

Toho se samozřejmě nedá dosáhnout naráz, ani dekretem ne (jako nelze zatřepáním nebo příkazem uzdravit člověka, kterého napolo utloukli). Dlouhodobá práce.

+
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

I. Где и как надо
и как организовать работу
«Коллектив»: деятельность...

II. Вот так надо (и так)
8/7) 2.0. января (+) по
адресам; 2(2) в указ.
г.г. январь.

III. Итак и как надо
Содержит: содержит? Нов.
Сод. г.г. (2/3) 8/7.

+
Итак
Содержит
Содержит
Итак

III. Содержит и как надо Итак и как надо?

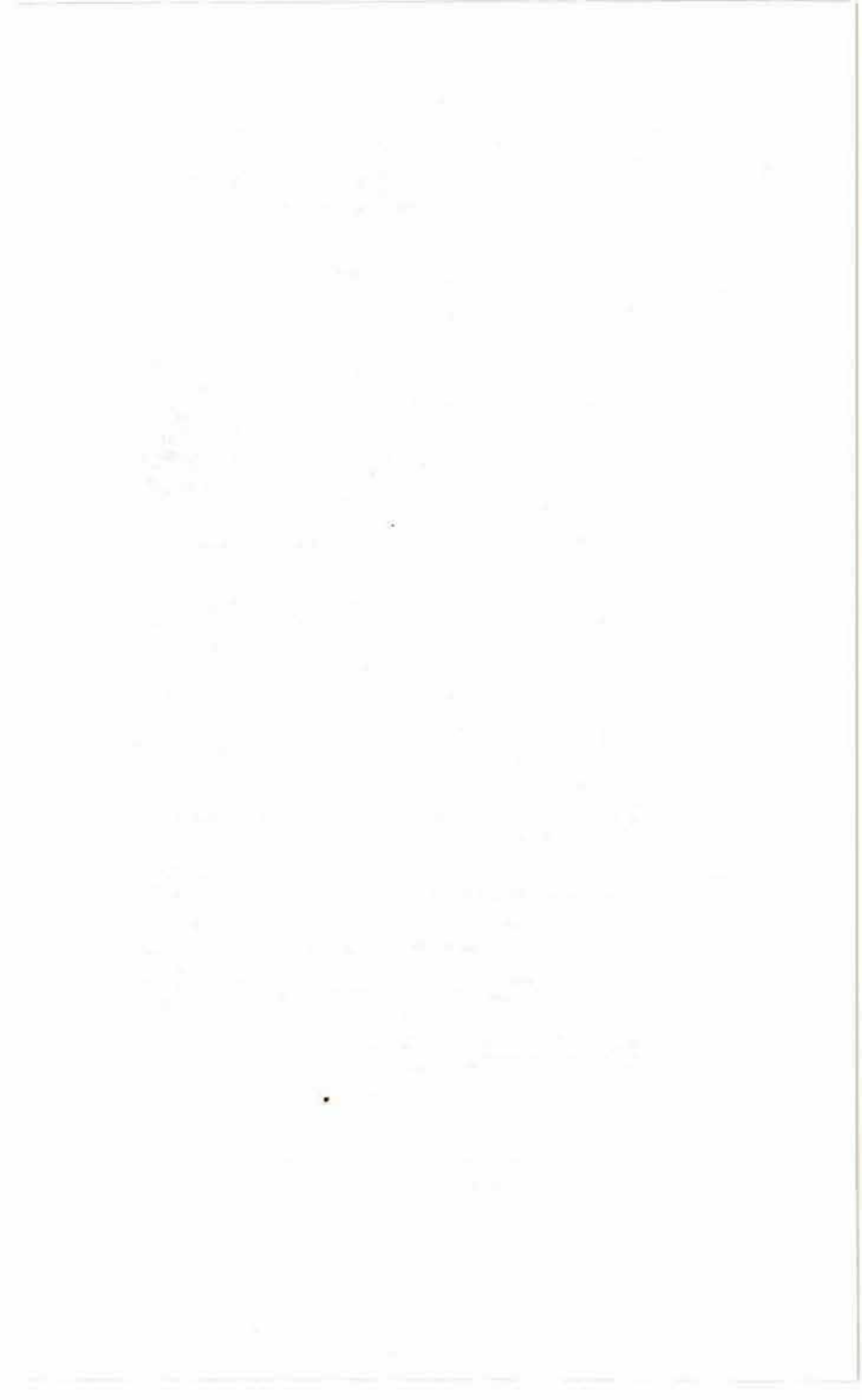
Итак и как надо содержит
Итак и как надо
Итак и как надо содержит
Итак и как надо содержит
Итак и как надо содержит

Итак и как надо
содержит
Итак и как надо
содержит
Итак и как надо
содержит

IV. Содержит и как надо
Итак и как надо
Итак и как надо содержит
Итак и как надо содержит

Итак и как надо
содержит
Итак и как надо
содержит
Итак и как надо
содержит

V. Итак и как надо

Úloha *soudu*: jak odstrašování, tak výchova.

Taylorův systém.

(Motion study etc.)

Síla příkladu: zemědělství

Massenspeisung

... »Practicismus« ...

Dělníci jako třída námezdních otroků jsou nejvíce schopni zahájit povstání a také jako *vládnoucí* třída.^[46]

Čerpat plnou měrou, co je v zahraničí dobré: sovětská moc + pruský pořádek na železnicích + americká technika a organizování trustů + americké školství etc. etc. + + = \sum * = socialismus.

I. Boj proti buržoazii přechází do stadia *organizované evidence a kontroly*:

přihlašování peněz ...

+ Pracovní povinnost

+ evidence výrobků

+ všeobecné sdružování v družstvech.

1. Přesvědčovat, dobýt, spravovat (ne místo, ale na prvním místě).

II. Všichni členové sovětů (včetně ÚVV) musí být zaměstnání (1) po částech; (2) při praktickém řízení.

+ Prosazovat *organizátory*.

Demokratický a socialistický charakter sovětů: quid est? To je zapojení všech do správy (na rozdíl od buržoazního parlamentu).

III. Harmonická organizace. Quid est?

Písemné doklady o složení odpovědných kolegií.

Řídící pravomoc *jedné osoby* v každé výkonné funkci.

Bezvýhradné plnění příkazů.

Přehodnocení vedoucích. Agitátor vs organizátor.

IV. Sebekázeň pracujících.

Zvyšování produktivity práce.

* Summa — úhrnem. *Red.*

Tabule hanby. Podnikové soudy.
Odměňování buržoazní inteligence.

$$\begin{array}{r} 2\ 000 \\ \times 25\ 000 \\ \hline 50\ \text{miliónů} \\ 100 \end{array}$$

V. Organizace soutěžení

- 1
- 1.—4. Mezinárodní situace a hlavní úkoly socialistické revoluce. 1—4
(s. 1—9*).
- 2
5. Všeobecné heslo dne. 5
(s. 9—12).
- 3
- 6.—7. Nová etapa boje proti buržoazii. 6. 7. 9. 10
(s. 12—25).
- 4
8. Význam boje za všelidovou evidenci a kontrolu. (Výroba a rozdělování.) 8
(s. 25—30).
- 5
9. Zvyšování produktivity práce. 11. 12
(s. 30—34).
- 6
10. Organizace soutěžení. 13. 14. 15
(s. 34—40).

* Čísla v závorkách odpovídají stranám rukopisu stati. *Red.*

7

11. »Harmonická organizace« a diktatura. 12 bis. 15
(s. 40—55).

Vojenská organizace. 16

Zásady sovětské organizace. 17

Námitky. 18

8

Rozvoj sovětské organizace

(s. 56—62).

9

Závěr:

Shrnutí (resumé).

(s. 62—

*Napsáno v druhé polovině
března až první polovině dubna 1918
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

OSNOVA REFERÁTU
O BOJI PROTI HLADU
PŘEDNESENÉHO
NA SPOLEČNÉM
ZASEDÁNÍ CÚVV,
MOSKEVSKÉHO SOVĚTU
A ODBOROVÝCH SVAZŮ*^[85]

Imperialistická válka a
mezinárodní příčiny hladu — — — —
— — — — ve všech zemích, jak válčí-
cích, tak neutrálních.

Maso a máslo na pří- děl

Buržoazie si všude »lebedí«
lid hladoví
(v Německu a v Rakousku zvláště
silně,
o vydrancovaných a poražených
zemích nemluvě).

Obilní monopol . . . [od roku?]

||| *Kerenskij zvýšil ceny obilí o sto procent* (srpen 1917)
{ Jak to kritizoval veškerý demokratický }
{ a socialistický tisk. }

Nastane hlad: **hlad nastal** . . .

Občanská válka buržoazie

Čechoslováci; Krasnov

(α) pravicoví socialisté-revo-
lucionáři . . .

(β) menševici . . .

Telegram z Irkut- ska o diktatuře v zásobování
--

Telegram o zvýše- ní výkupu obilí?

* Viz tento svazek, s. 419—438. *Red.*

»Gromanovské« řešení: s prosíkem ke kulakům ... vydat se jim všanc ... »samostatný výkup potravin«

Telegram o spekulativním výkupu obilí Ob. komisariátem zásobování v Ur.?

|| ... Zkušenosti z Kyjeva ... ||

- I. centralizace
- II. organizování hladovějících, jejich pomoc ...
- III. organizování chudiny na vesnicích ...

»kečas zachraňoval«?? kečas dělal po troškách, po kulacku to, co je třeba naučit se dělat společně, organizovaně!

(»odměnu« pro ně → rozvíjet systém odměn?)

Nový historický úkol, nové prostředky jeho řešení ... »křížácká výprava« ...

Komisariát zásobování se obrátil na odborové svazy na závodní výbory ...

Válka proti kulakům^[12, 36]

|| → proti bohatým ve městech ... ||

10 mil. pudů pravděpodobně		Za*
Přebytky	1917	Tambovská — 15 mil pudů.
		Voroněžská — 5
středoruské		Kurská — 14
zemědělské —	54	Orelská — 14

* Zirka — asi, přibližně. Red.

*Napsáno nejpozději 4. června 1918
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be clearly documented, including the date, amount, and purpose of the transaction. This ensures transparency and allows for easy reconciliation of accounts.

In the second section, the author outlines the various methods used to collect and analyze data. These methods include direct observation, interviews, and the use of specialized software tools. Each method is described in detail, highlighting its strengths and limitations.

The third section focuses on the results of the study. It presents a series of tables and graphs that illustrate the findings. The data shows a clear trend of increasing activity over the period studied, which is attributed to several key factors discussed in the text.

Finally, the document concludes with a series of recommendations for future research and practice. It suggests that further studies should be conducted to explore the underlying causes of the observed trends and to develop more effective strategies for managing the data.

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(6. března—27. července 1918)

DOPIS ADRESOVANÝ BAKUSKÝM SOUDRUHŮM

O tomto dopise, jež Lenin napsal 17. března 1918, je zmínka v ne-
zveřejněných vzpomínkách P. A. Kobozeva (uložených v Institutu
marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Lenin v něm psal S. G. Šahumja-
novi, aby jmenování Kobozeva mimořádným vládním komisařem pro
Střední Asii a Bakuskou gubernii nechápal ve smyslu svého odvolání
z funkce mimořádného komisaře pro záležitosti Kavkazu.

I., II., III. A ZAČÁTEK IV. KAPITOLY PŮVODNÍ VARIANTY STATI NEJBLIŽŠÍ ÚKOLY SOVĚTSKÉ MOCI

Původní variantu statí diktoval Lenin stenografovi mezi 23. a 28.
březnem 1918. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-
leninismu při ÚV KSSS je uložen dešifrovaný stenogram, v němž chy-
bějí první tři kapitoly a začátek čtvrté (viz tento svazek, s. 151—185).

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK NA SPOLEČNÉM ZASEDÁNÍ ZÁSTUPCŮ CÚRO, ÚV SVAZU KOVODĚLNÍKŮ A NNHR 11. DUBNA 1918

Stručný výtah diskusního příspěvku byl otištěn 12. dubna 1918
v 72. čísle listu Izvěstija VCIK a v 70. čísle listu Izvěstija sovětskích
rabočích, soldatskích i kresťjanskích deputatov gor. Moskvy i Moskov-
skoj oblasti a 14. dubna v 72. čísle Pravdy (viz tento svazek, s. 243).

PROJEV NA MOSKEVSKÉ
OBLASTNÍ KONFERENCI DĚLNIC
23. DUBNA 1918

Informace o tomto Leninově projevu je v článku Konference dělnic, uveřejněném 26. dubna 1918 v 81. čísle Pravdy: »Soudruh Lenin pozdravil konferenci jménem rady lidových komisařů a ve stručném projevu načrtl situaci Ruské sovětské republiky a úkoly, jež z ní vyplývají pro lidové masy, zejména pro dělnickou třídu.«

PŘÍMÝ TELEFONICKÝ HOVOR
S JEKATĚRINBURGEM

Ve služebním deníku, uloženém v Ústředním státním archívu Říjnové revoluce, nejvyšších orgánů státní moci a státní správy SSSR, jsou záznamy o přímém telefonickém hovoru V. I. Lenina a J. M. Sverdlova s Jekatěrinburgem (dnešní Sverdlovsk), který se uskutečnil 28. dubna 1918.

PŘÍMÝ TELEFONICKÝ HOVOR
S J. V. STALINEM

V Ústředním státním archívu Říjnové revoluce, nejvyšších orgánů státní moci a státní správy SSSR existuje záznam o přímém telefonickém hovoru z 3. května 1918 mezi Leninem a Stalinem, který byl tehdy v Kursku.

DOPIS A. A. IOFFEMU A V. M. ZAGORSKÉMU

Ve vzkazu z 31. května 1918 sděluje Lenin Ioffemu, že poslal jemu a Zagorskému 31. května ještě jeden dopis (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOTAZ PŘEDSEDOVI
PETROHRADSKÉ OBLASTNÍ KOMUNY

Ve zprávě celozávodního výboru mincovny z 20. června 1918 čteme: »Po seznámení s dotazem předsedy RLK z 10. 6. t. r. adresova-

ným předsedovi petrohradské oblastní komuny a týkajícím se evakuace mincovny . . .« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

PŘÍKAZ LIDOVÉMU KOMISAŘI VNITRA
TÝKAJÍCÍ SE OSVOBOZENÍ
VEDOUcíHO PENZSKÉ POBOČKY
STÁTNÍ TISKÁRNY CENIN
A DALŠÍCH OSOB

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen telegram z 9. července 1918, v němž Kalakuckij žádá Lenina, aby upozornil rževský sovět na nezákonné zadržení Kalakuckého. V Ústředním státním archívu Říjnové revoluce, nejvyšších orgánů státní moci a státní správy SSSR je uloženo vyjádření zástupce lidového komisaře vnitra o jeho propuštění »na základě rozhodnutí soudruha Lenina k zadržení Kalakuckého a dalších ve Rževě cestou do Petrohradu . . .«.

PŘÍMÝ TELEFONICKÝ HOVOR S IVANOVEM,
OBLASTNÍM VOJENSKÝM KOMISAŘEM
VE VORONĚŽI

V služebním deníku, uloženém v Ústředním státním archívu Říjnové revoluce, nejvyšších orgánů státní moci a státní správy SSSR, je zapsáno, že Ivanovovi byla do Voroněže přímou linkou předána zpráva od Lenina a že spolu hovořili 11. července 1918.

ZDRAVICE CELORUSKÉHO SJEZDU
UPRCHLÍKŮ Z BĚLORUSKA

Tato zdravotní zpráva byla přednesena 21. července 1918 na 9. zasedání celoruského sjezdu uprchlíků z Běloruska. V protokolu stojí: »Předsedající zahajuje zasedání přečtením zdravotní zprávy předsedy rady lidových komisařů soudruha Lenina, na niž drtivá většina přítomných reaguje bouřlivým potleskem« (Protokoly, postanovlenija i materialy Vserossijskogo sjezda běžencev iz Bělorussii v Moskve 15—21 ijulja 1918 goda, Moskva 1918, s. 56).

SEZNAM DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN
PODÍLEL

ÚSTAVA (ZÁKLADNÍ ZÁKON)
RUSKÉ SOVĚTSKÉ FEDERATIVNÍ
SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

Vypracováním konečného znění návrhu ústavy pro V. sjezd sovětů byla pověřena komise ÚV KSR(b) v čele s Leninem. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy některé stránky návrhu ústavy s Leninovými úpravami (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 546—549).

DEKRETY, USNESENÍ A NAŘÍZENÍ
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ

USNESENÍ O ZŘÍZENÍ LIDOVÉHO KOMISARIÁTU SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. 19. března 1918

USNESENÍ O ZACHOVÁNÍ A REORGANIZACI MILICE. 21. března 1918

USNESENÍ O POTVRZENÍ A. L. KVJATKOVSKÉHO DO FUNKCE KOMISAŘE PRO NÁKUP A ZABAVOVÁNÍ BENZÍNU, NAFTY ATD. 21. března 1918

DEKRET O ZAVEDENÍ STÁTNÍ KONTROLY NAD VŠEMI DRUHY POJIŠTĚNÍ KROMĚ SOCIÁLNÍHO (TJ. POVINNÉHO STÁTNÍHO) POJIŠTĚNÍ. 23. března 1918

DEKRET O CENTRALIZACI SPRÁVY A OCHRANĚ KOMUNIKACÍ A ZVÝŠENÍ JEJICH PROVOZNÍ ZPŮSOBILOSTI. 23. března 1918

USNESENÍ O VYBUDOVÁNÍ ÚZKOROZCHODNÝCH ŽELEZNIČNÍCH TRATÍ PRO ZÁSOBOVÁNÍ MOSKVVY OBILÍM. 23. března 1918

USNESENÍ UKLÁDAJÍCÍ LIDOVÉMU KOMISARIÁTU DO-
PRAVY VYSLAT ZMOCNĚNCE POVĚŘENÉHO DOHLEDEM NA
VYKLÁDKU V ŽELEZNIČNÍCH STANICÍCH KURSK A OREL.
25. března 1918

NAŘÍZENÍ O KONTROLE FINANČNÍCH VÝDAJŮ VŠECH
ODBORŮ NEJVYŠŠÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ RADY. *26. března
1918*

USNESENÍ VE VĚCI P. J. DYBENKA. *26. března 1918*

DEKRET O ŽELEZNIČNÍCH TRATÍCH ZAJIŠŤUJÍCÍCH ZÁSO-
BOVÁNÍ. *2. dubna 1918*

DEKRET O POSTUPU JEDNOTLIVÝCH KOMISARIÁTŮ PŘI
VYSÍLÁNÍ JEJICH POVĚŘENCŮ A JEDNATELŮ NA VENKOV.
5. dubna 1918

USNESENÍ O UVOLNĚNÍ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ PRO
VOLŽSKÉ OBCHODNÍ LOĎSTVO. *10. dubna 1918*

DEKRET O SPOTŘEBNÍCH DRUŽSTEVNÍCH ORGANIZA-
CÍCH. *11. dubna 1918*

USNESENÍ KE ZPRÁVĚ J. M. SVERDLOVA O PŘIDĚLENÍ
ČÁSTKY 100 MILIÓŇŮ RUBLŮ PETROHRADSKÉMU SOVĚTU
NA BOJ S NEZAMĚSTNANOSTÍ A NA ORGANIZOVÁNÍ VEŘEJ-
NÝCH PRACÍ. *12. dubna 1918*

USNESENÍ O OBRANĚ MURMANSKA A O VYJÁDŘENÍ FIN-
SKÉ VLÁDY K OTÁZCE FINSKÉHO LOĎSTVA. *13. dubna 1918*

DEKRET O ORGANIZACI SPRÁVY POŠT A TELEGRAFŮ SO-
VĚTSKÉ REPUBLIKY. *16. dubna 1918*

USNESENÍ K DEKRETU O ORGANIZACI SPRÁVY POŠT
A TELEGRAFŮ SOVĚTSKÉ REPUBLIKY. *16. dubna 1918*

DEKRET O REGISTRACI AKCIÍ, OBLIGACÍ A JINÝCH CEN-
NÝCH PAPÍRŮ. *18. dubna 1918*

DEKRET O USTAVENÍ CELORUSKÉ EVAKUAČNÍ KOMISE.
19. dubna 1918

ŘÁD ORGANIZACE HLAVNÍHO VÝBORU PRO TĚŽBU RAŠE-
LINY PŘI ODBORU PALIV NEJVYŠŠÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ
RADY. *20. dubna 1918*

DEKRET O ÚSTŘEDNÍM KOLEGIU PRO ZÁLEŽITOSTI ZAJAT-
CŮ A UPRCHLÍKŮ. *23. dubna 1918*

ŘÁD KOMISE PRO KOMBINOVANOU ŽELEZNIČNÍ A VODNÍ PŘEPRAVU. 23. dubna 1918

DEKRET O ZÁSOBOVÁNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ VÝROBNÍMI NÁSTROJI A KOVY. 24. dubna 1918

DEKRET O ZVÝŠENÍ TARIFŮ V ŽELEZNIČNÍ DOPRAVĚ. 26. dubna 1918

DEKRET O ZRUŠENÍ DĚDICKÉHO PRÁVA. 27. dubna 1918

DEKRET O ZACHOVÁNÍ JEDNOTNÝCH POKLADEN. 27. dubna 1918

DEKRET O PŘEVEDENÍ ODDĚLENÍ PRO ZAJIŠTĚNÍ OSEVNÍCH PLOCH Z LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ZÁSOBOVÁNÍ DO LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ZEMĚDĚLSTVÍ. 2. května 1918

DEKRET O ZNÁRODNĚNÍ CUKROVARNICKÉHO PRŮMYSLU. 2. května 1918

DEKRET O REVOLUČNÍCH TRIBUNÁLECH. 4. května 1918

USNESENÍ KE ZPRÁVĚ A. D. CJURUPY O SITUACI V ZÁSOBOVÁNÍ. 8. května 1918

DEKRET O KORUPCI. 8. května 1918

DEKRET O VÝBORU PRO STÁTNÍ VÝSTAVBU PŘI NEJVYŠŠÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ RADĚ. 9. května 1918

DEKRET O MIMOŘÁDNÝCH PLNÝCH MOCÍCH LIDOVÉHO KOMISAŘE ZÁSOBOVÁNÍ. 13. května 1918

DEKRET O NOVÉ PRAVOMOCI MIMOŘÁDNÉHO KOMISAŘE ZÁSOBOVÁNÍ NA SIBIŘI. 16. května 1918

DEKRET O ZŘÍZENÍ INSPEKCE PRÁCE. 17. května 1918

USNESENÍ O POSKYTNUTÍ 5 MILIÓNU RUBLŮ NEJVYŠŠÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ RADĚ NA POTŘEBY VYKSUNSKÝCH ZÁVODŮ. 17. května 1918

DEKRET O ZŘÍZENÍ HLAVNÍHO ROPNÉHO VÝBORU. 17. května 1918

DEKRET O DAROVÁNÍ. 20. května 1918

USNESENÍ O JMENOVÁNÍ A. L. ŠEJNMANA ČLENEM KOLEGIA LIDOVÉHO KOMISARIÁTU FINANČÍ A ZÁSTUPCEM LIDOVÉHO KOMISAŘE FINANČÍ PRO PETROHRADSKOU,

PSKOVSKOU, NOVGORODSKOU, ARCHANGELSKOU, VOLOGEDSKOU A OLONĚCKOU GUBERNII. 22. května 1918

DEKRET O ZŘÍZENÍ POHRANIČNÍ STRÁŽE. 28. května 1918

ŘÁD REVOLUČNÍHO TRIBUNÁLU PŘI ÚSTŘEDNÍM VÝKONNÉM VÝBORU. 29. května 1918

DEKRET O CELNÍCH POPLATCÍCH A CELNÍCH ÚŘADECH. 29. května 1918

USNESENÍ O SLOUČENÍ APARÁTŮ ORGANIZACÍ, ZÁSOBUJÍCÍCH JEDNOTLIVÉ PROFESE POTRAVINAMI, S LIDOVÝM KOMISARIÁTEM ZÁSOBOVÁNÍ ZA ÚČELEM BOJE PROTI HLADU. 29. května 1918

DEKRET O SLOUČENÍ VŠECH RESORTNÍCH ŠKOL A VZDĚLÁVACÍCH INSTITUCÍ POD SPRÁVU LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY. 30. května 1918

USNESENÍ O ROZŠÍŘENÍ PLATNOSTI VÝJIMEČNÉHO STAVU NA PŘÍMĚSTSKÉ A REKREAČNÍ OBLASTI MOSKVVY. 30. května 1918

DEKRET O ORGANIZACI SPRÁVY KOZÁCKÝCH OBLASTÍ. 31. května 1918

USNESENÍ KE ZPRÁVĚ ODBORNÍKŮ O TECHNICKÉ A EKONOMICKÉ ÚČELNOSTI PŘEVEDENÍ SILNIC POD SPRÁVU NEJVYŠŠÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ RADY. 7. června 1918

USNESENÍ O DOKONČENÍ UZÁVĚRKY ROZPOČTU NA ROZPOČTOVÉ OBDOBÍ LEDEN—ČERVEN 1918. 8. června 1918

DEKRET O ORGANIZOVÁNÍ A ZÁSOBOVÁNÍ VESNICKÉ CHUDINY. 11. června 1918

PROZATÍMNÍ PŘEDPISY O DOVOLENÝCH. 14. června 1918

DEKRET O DOČASNÉ ZMĚNĚ PRAVIDEL POSKYTOVÁNÍ NÁHRADY ZA ŠKODU ČI ZTRÁTU V DŮSLEDKU SMRTI NEBO POŠKOZENÍ ZDRAVÍ PŘI PROVOZU ŽELEZNIČNÍCH A PAROPLAVEBNÍCH PODNIKŮ OSOBÁM, KTERÉ NEJSOU JEJICH ZAMĚSTNANCI ČI DĚLNÍKY. 18. června 1918

USNESENÍ O ODPOVĚDNOSTI ÚVĚROVÝCH A JINÝCH INSTITUCÍ A SOUKROMÝCH OSOB ZA NEDOTKNUTELNOST MAJETKU ROPNÝCH PODNIKŮ, ZNÁRODNĚNÝCH DEKRETEM Z 20. ČERVNA 1918. 20. června 1918

USNESENÍ O ZŘÍZENÍ NEJVYŠŠÍHO DOPRAVNÍHO KOLEGIA. 20. června 1918

USNESENÍ O JMENOVÁNÍ T. I. POPOVA HLAVNÍM KOMISAŘEM PRO ŘÍZENÍ LIDOVÉ (BÝVALÉ STÁTNÍ) BANKY. 20. června 1918

DEKRET O USTAVENÍ ÚSTŘEDNÍ BYTOVÉ KOMISE PRO MOSKVVU A JEJÍ OKOLÍ. 27. června 1918

USNESENÍ O VÝKUPU VEŠKERÝCH ZÁSOB TKANIN STÁTEM. 28. června 1918

DEKRET O VÝKUPU A ROZDĚLOVÁNÍ TKANIN. 29. června 1918

DEKRET O PŘEVEDENÍ ODBORU CELNÍCH POPLATKŮ, HLAVNÍ SPRÁVY POHRANIČNÍ STRÁŽE A FINANČNÍ STRÁŽE DO KOMPETENCE LIDOVÉHO KOMISARIÁTU OBCHODU A PRŮMYSLU. 29. června 1918

USNESENÍ O POSKYTNUTÍ 50 MILIÓŇŮ RUBLŮ CENTRO-TEXTILU NA NÁKUP VLNY. 2. července 1918

DEKRET O OCHRANĚ ŽELEZNIC. 17. července 1918

DEKRET O TEXTILNÍM MONOPOLU. 18. července 1918

DEKRET O ZŘÍZENÍ LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ZDRAVOTNICTVÍ. 18. července 1918

DEKRET O CENTRALIZACI RADIOTECHNIKY V SOVĚTSKÉ REPUBLICI. 19. července 1918

DEKRET O ZÁSADÁCH POVOLÁVÁNÍ PŘÍSLUŠNÍKŮ MĚSTSKÉ A VENKOVSKÉ BURŽOAZIE DO TÝLOVÝCH JEDNOTEK PODLE VĚKU A BYDLIŠTĚ A O ZÁSADÁCH REGISTRACE PŘÍŽIVNICKÝCH ŽIVLŮ ZA ÚČELEM JEJICH ZAŘAZENÍ DO TÝLOVÝCH JEDNOTEK. 20. července 1918

USNESENÍ O VYPOVĚZENÍ LITERÁRNÍ KONVENCE MEZI SOVĚTSKÝM RUSKEM A NĚMECKEM, UZAVŘENÉ 28. (15.) ÚNORA 1918. 22. července 1918

USNESENÍ KE ZPRÁVĚ MEZIRESORTNÍ KOMISE LIDOVÝCH KOMISARIÁTŮ VOJENSTVÍ, ZÁSOBOVÁNÍ A VNITRA O REORGANIZACI ŘÍČNÍ STRÁŽE HLAVNÍ SPRÁVY VODNÍ DOPRAVY A K NÁVRHU DEKRETU O NAHRAZENÍ ŘÍČNÍ STRÁŽE ŘÍČNÍ MILICÍ. 25. července 1918

USNESENÍ O NEPŘÍPUSTNOSTI SPOLEČNÉHO ZAMĚSTNÁVÁNÍ PŘÍBUZNÝCH V SOVĚTSKÝCH ÚŘADECH. 27. července 1918

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy návrhy a originály uvedených dekretů a usnesení s Leninovými doplňky, opravami a redakčními úpravami. Opravy větší části těchto dokumentů byly zveřejněny (viz Leninskij sbornik XVIII, s. 84—85; Leninskij sbornik XXI, s. 133, 159—160, 162—163, 200—201, 225; Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 6, 12—15, 18, 48, 58, 75—76, 86—91, 106—108, 130—134, 141—142, 145—146, 163, 165—166, 170—171, 176, 185—187, 210—211, 212—215, 217—219, 231—233, 241, 245—247, 261—264, 271, 279, 282, 284, 291—292, 299—301, 330—331, 335—336, 340, 347—348, 358, 359—360, 375, 404, 413—416, 432, 457—458, 461, 496, 512—513, 516, 546—549, 571—572, 585, 606).

TELEGRAMY, VYJÁDŘENÍ A PROVOLÁNÍ

TELEGRAM VŠEM SOVĚTŮM O PRÁVECH HLAVNÍHO VÝBORU PRO KOŽELUŽSTVÍ A O DEMOKRATIZACI JEHO MÍSTNÍCH ORGÁNŮ. 6. dubna 1918

VYJÁDŘENÍ KANCELÁŘE RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ PRO PŘEDSEDNICTVO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU V SOUVISLOSTI S NEDBALÝM PŘEDÁVÁNÍM DOPISŮ A POŠTOVNÍCH ZÁSILEK Z PODATELNY ÚVV ADRESOVANÝCH RADĚ LIDOVÝCH KOMISAŘŮ. 24. dubna 1918

VYJÁDŘENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ ADRESOVANÉ ŘEDITELSTVÍ STÁTNÍ FINANČNÍ SPRÁVY K USNESENÍ RLK O POSKYTNUTÍ 30 MILIÓŇŮ RUBLŮ LIDOVÉMU KOMISARIÁTU PRÁCE NA ZORGANIZOVÁNÍ POMOCI NEZAMĚSTNANÝM. 29. dubna 1918

PROVOLÁNÍ K PETROHRADSKÝM DĚLNÍKŮM O ORGANIZOVÁNÍ ZÁSOBOVACÍCH ODDÍLŮ. 21. května 1918

TELEGRAM OBLASTNÍM SPRÁVÁM VODNÍ DOPRAVY O VYKAZOVÁNÍ PŘÍJMŮ A VÝDAJŮ A O SESTAVENÍ ROZPOČTU NA DRUHÉ POLOLETÍ ROKU 1918. Nejdříve 30. května 1918

TELEGRAM CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU A RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ VŠEM MÍSTNÍM

SOVĚTŮM A VEŠKERÉMU OBYVATELSTVU O OPATŘENÍCH
V PŘÍPADĚ PŘEPADENÍ NEPŘÍTELEM. 2. června 1918

TELEGRAM PŘEDSEDOVI MENZELINSKÉHO SOVĚTU. 18.
června 1918

TELEGRAM PŘEDSEDOVI PERMSKÉHO SOVĚTU A PŘED-
SEDOVI PERMSKÉHO ODBORU LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ.
18. června 1918

TELEGRAM PETROHRADSKÉMU KNIHOVNICKÉMU OD-
BORU LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY. V čer-
nu 1918, nejdříve 27.

TELEGRAM VELITELŮM REKVIZIČNÍCH ODDÍLŮ NA
VŠECH ŽELEZNICÍCH. 1. července 1918

TELEGRAM MIMOŘÁDNÉMU KOMISAŘI S. P. NACARENU-
SOVI. 10. nebo 11. července 1918

ZMOCNĚNÍ CELORUSKÉ MIMOŘÁDNÉ KOMISE OPRAV-
ŇUJÍCÍ DĚMJANĚNKA-ANČAROVA PROVĚŘOVAT ČINNOST
SPRÁVY MOSKEVSKÉ SBĚRNÉ BUTYRSKÉ VĚZNICE A KON-
TROLOVAT POTRAVINY A VĚCI DORUČOVANÉ VĚZŇŮM. 26.
července 1918

V ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při
ÚV KSSS jsou uloženy návrhy a originály uvedených telegramů s Le-
ninovými úpravami; většina jich byla uveřejněna (viz Leninskij sbor-
nik XXXIV, s. 31; Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 61,
364—365, 621—622, 624, 625—626).

SEZNAM PRACÍ,
JEJICHŽ AUTOREM
JE PRAVDĚPODOBŇ
V. I. LENIN

NÁVRH DEKRETU O DRUŽSTEVNICTVÍ,
SCHVÁLENÝ PŘEDSEDNICTVEM NNHR

Návrh dekretu o družstevnictví předložil V. P. Miljutin na zasedání předsednictva NNHR. Zasedání se konalo 25. března 1918 za Leninovy účasti. V 9. čísle časopisu Sojuz potrebitělej z roku 1918, vydávaného buržoazními pracovníky v družstevnictví, byl návrh otištěn pod názvem Návrh dekretu vypracovaný Leninem. Návrh dekretu o družstevnictví (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 85—86) má mnoho společného se základními Leninovými tezemi z Návrhu dekretu o spotřebních komunách (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 233—237) a s jeho pozměňovacími návrhy podanými k návrhu buržoazních pracovníků v družstevnictví, který schválila rada lidových komisařů 10. dubna (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 86—91). Proto je možné předpokládat, že návrh napsal Lenin.

USNEŠENÍ RLK O ZATČENÍ
MIMOŘÁDNÉHO KOMISAŘE
NA RUMUNSKÉ FRONTĚ,
LEVÉHO ESERA V. B. SPIRA

Usnesení bylo uveřejněno 9. dubna 1918 v 69. čísle listu Izvěstija VCIK. Na zasedání rady lidových komisařů 6. dubna vystoupil Lenin mimo program s oznámením, že vydal příkaz k zatčení Spira a k prošetření jeho činnosti. Na základě této skutečnosti lze předpokládat, že autorem usnesení je Lenin.

PROHLÁŠENÍ VLÁDY K ZAVRAŽDĚNÍ MIRBACHA

Prohlášení bylo uveřejněno 7. července 1918 ve 138. čísle Pravdy a ve 140. čísle listu Izvěstija VCIK. Na to, že text prohlášení napsal Lenin, se upozorňuje v dopise V. D. Bonče-Brujeviče ze 17. prosince 1925 adresovaném Institutu V. I. Lenina (dopis je uložen v Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

PROHLÁŠENÍ VLÁDY č. 2 7. ČERVENCE 1918

Prohlášení bylo uveřejněno s podpisem rady lidových komisařů 8. července 1918 ve 141. čísle listu Izvěstija VCIK a ve 139. čísle Pravdy (v mimořádném vydání). V. D. Bonč-Brujevič ve své knize Ubijstvo germanskogo posla Mirbacha i vosstanije levych eserov, vydané roku 1927, poukazuje na to, že text prohlášení napsal Lenin.

TEZE O ZPŮSOBECH ZNÁRODNĚNÍ VEŠKERÝCH TKANIN V RSFSR

Na zasedání rady lidových komisařů 16. července 1918 vystoupil Lenin jako hlavní referent k otázce, jakým způsobem znárodnit veškeré tkaniny v RSFSR, k níž byly tyto teze schváleny (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Na základě toho lze předpokládat, že teze napsal Lenin.

USNESENÍ RLK K OTÁZCE ZVÝŠENÍ PLATŮ LIDOVÝM KOMISAŘŮM

Na zasedání rady lidových komisařů 16. července 1918 navrhl Lenin, aby se zvýšily platy lidovým komisařům. Návrh zdůvodnil tím, že lidový komisař zásobování A. D. Cjurupa onemocněl z podvýživy. Dá se předpokládat, že návrh usnesení RLK napsal Lenin.

Z RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ.
VÝZVA KE VŠEM SOVĚTŮM DĚLNICKÝCH,
ROLNICKÝCH
A RUDOARMĚJSKÝCH ZÁSTUPCŮ
Z 26. ČERVENCE 1918
UČINIT RÁZNÁ OPATŘENÍ K ZAMEZENÍ
PROTIŽIDOVSKÉHO HNUTÍ

Ve svých vzpomínkách upozorňuje V. D. Bonč-Brujevič na to, že Lenin část návrhu této výzvy napsal a redigoval (viz V. D. Bonč-Brujevič, Lenin i antisemity. Ogoňok, 1927, č. 24 a Krasnaja niva, 1929, č. 23; nezveřejněné vzpomínky jsou uloženy v Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Na zasedání RLK 25. července 1918 referoval Lenin o návrhu této výzvy a rada lidových komisařů tento návrh schválila. 26. července byla výzva s Leninovým podpisem telegraficky oznámena všem guberniálním sovětům a 27. července uveřejněna v listech Pravda a Izvěstija VCIK. Na základě toho lze předpokládat, že návrh výzvy napsal Lenin.

POZNÁMKY

- ¹ VII., mimořádný sjezd KSR(b) — první sjezd komunistické strany po vítězství Říjnové revoluce — se konal 6.—8. března 1918 v Tavridském paláci v Petrohradu. Měl definitivně vyřešit otázku uzavření mírové smlouvy s Německem, o níž se ve straně vedl spor.

Lenin a ti členové ústředního výboru, kteří ho podporovali, usilovali o to, aby Sovětské Rusko vystoupilo z imperialistické války. Lenin své zásadní stanovisko vyjádřil velmi jednoznačně v Tezích o okamžitém uzavření separátního a anexního míru (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 270—278). Proti uzavření brestlitevského míru vystupovala skupina »levých komunistů« v čele s N. I. Bucharinem. Podobné stanovisko zaujímal Trockij. »Leví komunisté«, kteří se dostali do čela moskevské, petrohradské, uralské a některých dalších stranických organizací, zahájili ostrý boj proti leninské linii. Moskevské oblastní byro schválilo rezoluci, v níž vyslovilo nedůvěru ústřednímu výboru strany, a udělalo podle Leninových slov »podivné a hrozné« (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 426—434) prohlášení, že v zájmu mezinárodní revoluce je účelné »případně obětovat i sovětskou moc«. Většina základních stranických organizací tato avanturistická hesla »levých komunistů« odmítla a v době sjezdu strany podporovala Leninův návrh na uzavření mírové smlouvy.

Za této situace se sešel VII. sjezd strany. Zúčastnilo se ho 47 delegátů s rozhodujícím hlasem a 59 s poradním. Zastupovali více než 170 000 členů strany včetně členů z největších stranických organizací: z moskevské a petrohradské, z Uralu a Povolží. V době sjezdu měla strana celkem asi 300 000 členů (o 50 % víc než při VI. sjezdu strany). Avšak mnohé stranické organizace nestačily vyslat své delegáty, protože sjezd byl svolán narychlo, nebo je nemohly vyslat, neboť řada oblastí byla tehdy okupována Němci.

Program sjezdu byl společně s jednacím řádem projednán 5. března na předběžné poradě delegátů. Na prvním zasedání schválil sjezd tento program jednání: zpráva ústředního výboru, otázka války a míru, revize programu a změna názvu strany, organizační otázky, volby do ústředního výboru.

Jednání sjezdu řídil Lenin. Přednesl politickou zprávu ústředního výboru, referát o revizi programu a změně názvu strany, účastnil se projednávání všech bodů a osmnáctkrát vystoupil v diskusi.

Po politické zprávě ústředního výboru přednesl vůdce »levých komunistů« Bucharin koreferát, v němž obhajoval avanturistický požadavek vést proti Německu válku.

Referáty vyvolaly ostrou diskusi, v níž vystoupilo 18 delegátů. Leninovo stanovisko podpořil J. M. Sverdlov, F. A. Sergejev (Arťom), I. T. Smilga, jaroslavská delegátka Rozanovová a další. Pod vlivem Leninových přesvědčivých argumentů část »levých komunistů« své stanovisko změnila.

Sjezd jednomyslně schválil zprávu ústředního výboru a přešel k projednání rezoluce o válce a míru. Odmítl Teze o současné situaci, které »leví komunisté« předložili jako rezoluci, a hlasováním podle jmen schválil 30 hlasy proti 12 při 4 abstencích Leninovu rezoluci o brestlitevském míru (viz tento svazek, s. 58—59).

Dále se sjezd zabýval revizí programu a změnou názvu strany; referát k těmto otázkám přednesl Lenin na základě svého Konceptu návrhu programu (s. 95—101), který delegáti dostali při zahájení sjezdu. Lenin zdůraznil, že název strany má vyjadřovat její cíle, navrhl přejmenovat ji na Komunistickou stranu Ruska (bolševiků) a změnit její program. Sjezd jednomyslně schválil Leninovu rezoluci i navrhovaný název strany. Zvolil také sedmičlennou komisi v čele s Leninem, aby vypracovala konečné znění nového programu.

Tajným hlasováním zvolil sjezd ústřední výbor složený z 15 členů a 8 kandidátů. »Leví komunisté« N. I. Bucharin, A. Lomov (G. I. Oppokov) a M. S. Urickij, kteří byli zvoleni do ústředního výboru, na sjezdu oznámili, že odmítají v ústředním výboru pracovat, a přes řadu kategorických výzev ústředního výboru se do jeho práce nezapojili.

VII. sjezd strany měl obrovský historický význam. Potvrdil správnost leninských zásad zahraniční politiky sovětského státu a orientace na mírový oddech, potlačil dezorganizátory strany — »levé komunisty« a trockisty — a orientoval komunistickou stranu a dělnickou třídu na řešení nejdůležitějších úkolů budování socialismu. O usneseních sjezdu se vedly rozsáhlé diskuse v místních stranických organizacích a všude byla přijata pozitivně, přestože »leví komunisté« ve své rozbíječské činnosti pokračovali.

IV., mimořádný celoruský sjezd sovětů, který zasedal 14. až 16. března, brestlitevskou smlouvu ratifikoval. — 25

- ² Jde o kapitulantské stanovisko L. B. Kameněva, G. J. Zinovjeva, A. I. Rykova a některých dalších členů ústředního výboru strany a sovětské vlády, kteří po Říjnové revoluci souhlasili s požadavkem eserů a menševiků, aby byla vytvořena tzv. jednotná socialistická vláda (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 72—74, 75—77). — 28
- ³ Toto tvrzení používali »leví komunisté« jako argument proti podepsání mírových podmínek diktovaných Německem na poradě členů ústředního výboru se stranickými pracovníky 8. (21.) ledna 1918. V. N. Obolenskij (N. Osinskij) tvrdil, že »německý voják nepůjde do útoku«, a J. A. Preobraženskij se snažil dokázat, že německá armáda »není technicky schopná útočit, protože je zima a cesty jsou nesjízdné . . .«. Nesprávnost a škodlivost těchto názorů Lenin dokázal v článku O revolučních frázích (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 367—378). — 34
- ⁴ Brzy po uveřejnění Leninova Dekretu o míru, který schválil II. celoruský sjezd sovětů, navrhla sovětská vláda ve své nótě zemím Dohody uzavřít okamžitě příměří na všech frontách a zahájit mírová jednání. Protože imperialističtí představitelé Dohody odmítli podpořit iniciativu sovětské vlády a snahy o uzavření míru bojkotovali, byla rada lidových komisařů nucena přistoupit k separátním jednáním o míru s Německem. Po předběžných jednáních o uzavření příměří se v Brestu Litevském 9. (22.) prosince 1917 uskutečnila mírová konference, jíž se zúčastnila delegace Sovětského Ruska a mocností Čtyřspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Bulharsko a Turecko). Sovětská delegace na konferenci vystoupila s deklarací vycházející z tezí Dekretu o míru. Obsahovala návrhy na uzavření spravedlivého a demokratického míru bez anexí a kontribucí. Delegace německého bloku po dlouhém manévrování prohlásila sovětské návrhy za nepřijatelné a 5. (18.) ledna 1918 předložila Sovětskému Rusku těžké a lupičské mírové podmínky, podle nichž mělo Německo převzít kontrolu nad Polskem, Litvou a částí území Lotyšska, Estonska, Ukrajiny a Běloruska.
- Na poradě členů ústředního výboru se stranickými funkcionáři 8. (21.) ledna 1918 Lenin podrobně zdůvodnil nutnost podepsat mír i za těchto těžkých podmínek, a to v Tezích o okamžitém uzavření separátního a anexního míru (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 270—278). O válce a míru se jednalo na zasedáních ústředního výboru 11. (24.) ledna, 19. ledna (1. února), 21. ledna (3. února), 18., 22., 23. a 24. února 1918. Lenin se obával, že mí-

rová jednání budou zmařena a že zvítězí avanturistická politika »levých komunistů« a Trockého. Proto přesvědčil ústřední výbor strany, aby schválil usnesení o maximálním prodlužování mírových jednání a o nutnosti podepsat mír v případě, že Němci předloží ultimátum. 27. ledna (9. února) Německo ultimativně požádalo sovětskou delegaci, aby podepsala mírové podmínky předložené 5. (18.) ledna. Trockij, který tehdy stál v čele sovětské mírové delegace, usnesení ÚV porušil a odmítl mírovou smlouvu podepsat. Zároveň prohlásil, že Rusko zastavuje válku a demobilizuje armádu.

Němečtí imperialisté toho využili. 18. února německá vojska porušila dohodu o příměří a začala útočit na celé rusko-německé frontě. Ústřední výbor strany schválil týž den na Leninovu naléhavou žádost usnesení o podepsání mírové smlouvy s Německem. Imperialistické Německo však 22. února předložilo nové ultimátum s ještě těžšími a více ponižujícími mírovými podmínkami: Němci požadovali kromě už okupovaných území i dosud neobsazené oblasti Lotyšska a Estonska, uzavření míru s ukrajinskou Centrální radou, stažení sovětských vojsk z Ukrajiny a Finska, zaplacení vysoké kontribuce Německu a demobilizaci armády. 23. února ústřední výbor strany podpořil Leninův návrh okamžitě podepsat mír za podmínek diktovaných Německem. 24. února ráno se CÚVV a po něm i rada lidových komisařů rozhodly přijmout nové mírové podmínky, o čemž byla německá vláda ihned vyrozuměna. 1. března 1918 byla obnovena mírová jednání a 3. března podepsána smlouva o míru.

Listopadová revoluce 1918 v Německu svrhla moc císaře Viléma II. a umožnila sovětské vládě prohlásit brestlitevskou smlouvu za neplatnou. — 36

⁵ Jde o to, že sovětská vláda zveřejnila dokumenty tajné diplomacie a tajné smlouvy, které uzavřela carská a později i prozatímní vláda Ruska s vládami Velké Británie, Francie, Itálie, Japonska, Rakouska-Uherska a dalších imperialistických států. Od 10. (23.) listopadu 1917 byly tyto dokumenty tajné diplomacie otiskovány v listech Pravda a Izvěstija CIK a od prosince začaly vycházet jako Sborníky sekretních dokumentov iz archiva byvšego ministerstva inostrannyh děl [Sborníky tajných dokumentů z archívu bývalého ministerstva zahraničních věcí]. Od prosince 1917 do února 1918 jich vyšlo sedm. — 37

⁶ Jde o povinnou písemnou přísahu věrnosti carovi, kterou skládali poslanci III. státní dумы. Kdo přísahu nepodepsal, nemohl být

členem dumy. Protože vystoupení v dumě byla nezbytná pro mobilizování proletariátu k revolučnímu boji, podepisovali sociálně demokratičtí poslanci přísahu společně s ostatními poslanci dumy. — 40

- ⁷ Termín »mezinárodní revoluce v polních podmínkách« použil V. V. Obolenskij (N. Osinskij) v Tezích o válce a míru, které vypracoval pro zasedání ústředního výboru strany 21. ledna (3. února) 1918. Uveřejněny byly 14. března v 8. čísle listu »levých komunistů« *Kommunist*. Obolenskij vysvětloval uvedený termín takto: »Revoluční válka jako občanská válka v polních podmínkách nemůže mít charakter pravidelných vojenských akcí celonárodních armád, které uskutečňují strategické operace . . . Vojenské akce mají charakter partyzánského boje (podobného boji na barikádách) a prolínají se s třídní agitací.« — 42
- ⁸ *Tylžská mírová smlouva*, která byla uzavřena v červenci 1807 mezi Francií a Pruskem, ukládala Prusku těžké a ponižující povinnosti. Prusko ztratilo rozsáhlé území, mělo zaplatit kontribuci ve výši 100 miliónů franků, snížit stav své armády na 40 000 mužů, poskytnout Napoleonovi na jeho žádost pomocné vojenské síly a přerušit obchodní styky s Anglií. — 43
- ⁹ *Kommunist* — deník, frakční orgán skupiny »levých komunistů«; vycházel v Petrohradu od 5. do 19. března 1918 jako orgán petrohradského výboru a petrohradského okruhového výboru SDDSR. Celkem vyšlo 11 čísel. Na základě usnesení petrohradské městské konference strany byl 20. března 1918 zastaven. Konference uznala, že politika petrohradského výboru, jež se odrážela na stránkách tohoto listu, byla chybná a ani v nejmenším nevyjadřovala postoj petrohradské organizace komunistické strany. Orgánem petrohradské organizace strany se z rozhodnutí konference stal místo listu *Kommunist list Petrogradska* pravda. — 43
- ¹⁰ Lenin má zřejmě na mysli dny od zahájení ofenzívy německých vojsk 18. února do příchodu sovětské delegace do Brestu Litevského 28. února 1918. Ofenzíva německých vojsk pokračovala do 3. března, kdy byla podepsána mírová smlouva. — 45
- ¹¹ *Revoluce ve Finsku* začala 27. ledna 1918 na výzvu vedení Sociálně demokratické strany Finska. Svinhufvudova buržoazní vláda byla svržena a moc přešla do rukou dělníků. 29. ledna byla vy-

tvořena revoluční vláda — rada lidových zmocněnců, jejichž členy se stali E. Gylling, O. Kuusinen, Y. Sirola, A. Taimi a další. K nejdůležitějším opatřením této vlády patřilo schválení zákona o předání půdy obdělávané bezzemky do jejich vlastnictví bez náhrady, osvobození nejhudších vrstev obyvatelstva od všech daní, vyvlastnění podniků, jejichž majitelé uprchli, zavedení státní kontroly nad soukromými bankami (jejich funkce postupně převzala Státní banka) a další.

Proletářská revoluce však zvítězila pouze na jihu země. Na severu, kde se začaly soustřeďovat veškeré kontrarevoluční síly, se udržela u moci Svinhufvudova vláda. Ta požádala o pomoc německou císařskou vládu. Po tříměsíční urputné občanské válce byla v důsledku zásahu německých ozbrojených sil dělnická revoluce ve Finsku 2. května 1918 potlačena. V zemi zavládl bílý teror, tisíce revolučních dělníků a rolníků byly uvězněny a umučeny v žalářích. — 45

¹² Jde o rezoluci, kterou schválilo moskevské oblastní byro SDDSR 24. února 1918. Kritiku tohoto protistranického dokumentu viz v Leninově článku Podivné a hrozné (Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 426—434). — 46

¹³ Lenin má na mysli rozhovor s francouzským důstojníkem hrabětem de Lubersakem 27. února 1918. — 50

¹⁴ Jde o výzvu lidového komisariátu vojenství adresovanou všem dělníkům a rolníkům, aby se dobrovolně účastnili vojenského výcviku. Dobrovolnost výcviku byla nutná proto, že ruská armáda měla být podle podmínek mírové smlouvy s Německem plně demobilizována. Výzva byla uveřejněna 5. března 1918 ve 40. čísle listu Izvěstija VCIK. — 51

¹⁵ *Canossa* — zámek v severní Itálii. Když byl německý císař Jindřich IV. roku 1077 poražen v boji proti papeži Řehořovi VII., musel stát tři dny v oděvu kajícího před branou zámku, aby si vyprosil schůzku s papežem, byl znovu přijat do církve a získal zpět císařskou korunu. Z toho vzniklo rčení »jít do Canossy«, což znamená kát se, prosit za odpuštění, ponížít se před protivníkem. — 52

¹⁶ Podle smlouvy o příměří uzavřené 2. (15.) prosince 1917 v Brestu Litevském mezi sovětskou vládou a zeměmi Čtyřspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Bulharsko a Turecko) mohla kteráko-

li ze stran obnovit vojenské akce, když to oznámila sedm dní předem. Německé vojenské velení tuto podmínku porušilo a zahájilo ofenzívu na celé frontě 18. února, tj. dva dny po oznámení, že ruší příměří. — 53

- ¹⁷ Podle VI. článku brestlitevské mírové smlouvy z 3. března 1918 muselo Rusko uzavřít mír s kontrarevoluční ukrajinskou Centrální radou. Jednání o míru mezi sovětskou vládou a Centrální radou se tehdy neuskutečnilo. Němečtí okupanti provedli 29. dubna 1918 s pomocí kadetsko-okřabristické buržoazie na Ukrajině převrat. Rada byla svržena a nahrazena diktátorským režimem hetmana Skoropadského. 23. května začalo jednání mezi Sovětským Ruskem a vládou Skoropadského a 14. června 1918 bylo podepsáno příměří. — 53

- ¹⁸ *Leví eseři* — strana, která se organizačně zformovala na svém I. celoruském sjezdu v listopadu 1917. Do té doby tvořili leví eseři levé křídlo eserské strany, jež se začalo formovat za první světové války; vedli je M. A. Spiridonovová, B. D. Kamkov a M. A. Natanson (Bobrov). Na II. celoruském sjezdu sovětů tvořili leví eseři v eserské frakci většinu. Frakce se rozštěpila v otázce účasti na sjezdu; na pokyn ústředního výboru eserské strany praví eseři ze sjezdu odešli, kdežto leví eseři zůstali a v nejdůležitějších otázkách pořadu jednání hlasovali společně s bolševiky, odmítli však návrh bolševiků, aby vstoupili do sovětské vlády.

Po dlouhém kolísání se leví eseři, kteří si chtěli udržet vliv na masu rolníků, s bolševiky dohodli; jejich zástupci se stali členy mnoha kolegií lidových komisariátů. Vedoucí představitel strany A. Z. Kolegajev byl jmenován lidovým komisařem zemědělství. Ve stěžejních otázkách socialistické výstavby se však s bolševiky rozcházeli a vystupovali proti diktatuře proletariátu. V lednu a únoru 1918 vedl ústřední výbor strany levých eserů boj proti uzavření brestlitevské mírové smlouvy; po jejím podepsání a ratifikaci na IV. sjezdu sovětů v březnu 1918 vystoupili leví eseři z rady lidových komisařů, zůstali však členy kolegií lidových komisariátů a místních mocenských orgánů. Když se začala na venkově rozvíjet socialistická revoluce, začaly mezi levými esery sílit protisovětské tendence. V červenci 1918 zosnoval ústřední výbor levých eserů zavraždění německého vyslance v Moskvě, aby zmařil brestlitevskou mírovou smlouvu a zavlekl Sovětské Rusko do války s Německem, a zorganizoval vzpouru proti sovětské moci. Proto se po potlačení vzpoury V. celoruský sjezd sovětů usnesl

levé esery, kteří se ztotožňovali s avanturistickou linií svého vedení, ze sovětů vyloučit. — 54

¹⁹ 12. březen — předpokládaný termín svolání IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů, který měl projednat ratifikaci mírové smlouvy. Sjezd se konal 14.—16. března 1918. — 54

²⁰ *Dělonarodovci* — praví eseři, kteří se seskupili kolem deníku *Dělo naroda*, orgánu eserské strany. List vycházel v Petrohradu od března 1917 do července 1918 a často měnil název. Zastával obranářská stanoviska a kompromisnické názory. Podporoval prozatímní vládu. Vydávání listu bylo obnoveno v říjnu 1918 v Samaře (vyšla čtyři čísla) a v březnu 1919 v Moskvě (vyšlo deset čísel). List byl zastaven za kontrarevoluční činnost.

Novožizňovci — menševici-internacionalisté, kteří se seskupili kolem listu *Novaja žizň*.

Novaja žizň — deník; vycházel v Petrohradu od 18. dubna (1. května) 1917 do července 1918 z podnětu menševiků-internacionalistů a publicistů sdružených kolem časopisu *Letopis*. Lenin charakterizoval novozizňovce slovy, že v jejich »smýšlení převládá intelektuálský skepticismus, který jen zastírá a prozrazuje bezzásadovost« viz *Sebrané spisy* 34, Praha 1987, s. 133), a ironicky je označoval za »rádobyinternacionalisty« a »takymarxisty«.

K Říjnové revoluci a nastolení sovětské moci se list stavěl nepřátelsky. Od 1. června 1918 vycházel ve dvou mutacích — v petrohradské a moskevské. Obě byly zastaveny v červenci 1918. — 56

²¹ Rezoluce o válce a míru byla schválena 8. března na dopoledním zasedání sjezdu strany. Na Leninův návrh, který sjezd schválil, neměla být rezoluce uveřejněna (viz tento svazek, s. 64). Poprvé byla otištěna 1. ledna 1919 v dělnickém deníku *Kommunar*, který vydával ÚV KSR(b) v Moskvě od 9. října 1918 do 1. července 1919.

Poslední tři odstavce rezoluce napsal G. J. Sokolnikov a G. J. Zinovjev. — 58

²² Při projednávání Leninovy rezoluce o válce a míru předložil L. D. Trockij podporovaný »levými komunisty« pozměňovací návrhy, v nichž se sovětské vládě zakazovalo podepsat mír s ukrajinskou Centrální radou a finskou buržoazní vládou. Po Leninově vystoupení proti pokusu Trockého a »levých komunistů« zne-

možnit ústřednímu výboru volnost manévrování sjezd tyto pozměňovací návrhy většinou hlasů zamítl. — 60

- ²³ Prohlášení skupiny »levých komunistů« přednesl K. Radek. Ve svém vystoupení se snažil pokračovat v polemice o válce a míru. — 63
- ²⁴ G. J. Zinovjev navrhoval uložit nově zvolenému ústřednímu výboru, aby našel způsob, jak uveřejnit rezoluci o válce a míru. Zinovjevův pozměňovací návrh nebyl přijat a sjezd schválil většinou hlasů Leninův dodatek. — 65
- ²⁵ Revizí programu strany se Lenin začal zabývat po únorové revoluci 1917. V Konceptu pátého Dopisu zdaleka zformuloval základní zaměření změn programu a zdůraznil, že je třeba »se do toho dát okamžitě« (srov. Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 84). Teze uvedené v tomto konceptu Lenin rozpracoval v Dubnových tezích, v Referátu o revizi programu strany na VII. (dubnové) celoruské konferenci SDDSR(b) a v dalších dokumentech (viz Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 141, 437—439). Pro dubnovou konferenci napsal Návrh změn v teoretické, politické a některých dalších částech programu. Obsahuje několik pozměňovacích návrhů k programu SDDSR z roku 1903 (viz Sebrané spisy 32, Praha 1987, s. 157—162). Delegáti tento návrh dostali v sloupcové korektuře. Dubnová konference uložila ústřednímu výboru vypracovat do dvou měsíců pro VI. sjezd SDDSR(b) návrh programu strany.

VI. sjezd SDDSR(b), který se konal 26. července—3. srpna (8.—16. srpna) 1917, potvrdil usnesení dubnové konference o nezbytnosti revidovat program a uložil ústřednímu výboru, aby o otázkách programu uspořádal co nejširší diskusi (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, 1898—1924, Praha 1984, s. 293). Ještě před sjezdem (v červnu 1917) vyšla na pokyn ústředního výboru brožura Materiály k revizi programu strany, kterou připravil Lenin. Obsahovala všechny materiály k programu, které měl ústřední výbor k dispozici. Téměř současně oblastní byro moskevské průmyslové oblasti SDDSR vydalo Materiály k revizi programu strany. Sborník článků V. Miljutina, V. Sokolnikova, A. Lomova a V. Smirnova. V létě a na podzim 1917 se ve straně rozvinula teoretická diskuse. Lenin analyzoval a kritizoval stati uveřejněné v periodickém tisku a v moskevském sborníku ve své práci K revizi programu strany, uveřejněné v říjnu 1917 v ča-

sopisu Prosvěščenije, č. 1/2 (viz Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 383—413).

ÚV SDDSR(b) program strany několikrát projednával a na zasedání 5. (18.) října 1917 ustavil komisi pověřenou vypracováním programu SDDSR(b) pro řádný sjezd strany, který měl být svolán na podzim 1917. Řídil ji Lenin. Podle usnesení ústředního výboru z 24. ledna (6. února) 1918 byla vypracováním návrhu pověřena nová komise opět v čele s Leninem. Lenin napsal Koncept návrhu programu, který byl rozdán delegátům VII. sjezdu strany jako materiál k diskusi. Sjezd však program detailně neprojednával. Vypracováním konečného návrhu programu byla pověřena sjezdem zvolená sedmičlenná komise v čele s Leninem. Sjezd komisi uložil, aby postupovala při revizi programu podle pokynů obsažených v jednomyslně schválené rezoluci, kterou vypracoval Lenin (viz tento svazek, s. 82—83). Nový, druhý program strany byl schválen až VIII. sjezdem KSR(b) v březnu 1919.

Změnou názvu strany se Lenin začal zabývat už v roce 1914, na počátku první světové války (viz Sebrané spisy 26, Praha 1986, s. 117). Nutnost změnit název strany zdůvodnil v Dubnových tezích, v brožuře Úkoly proletariátu v naší revoluci (viz Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 141, 175—213) i v řadě dalších prací a projevů v roce 1917. V Dubnových tezích obhajoval návrh změnit název strany takto: »Místo „sociální demokracie“, jejíž oficiální vůdcové na celém světě zradili socialismus a přešli k buržoazii („obranáři“ a kolísaví „kautskisté“), je třeba přijmout název *komunistická strana* (Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 141).

Ani na dubnové konferenci SDDSR(b) v roce 1917, ani na VI. sjezdu strany nebyla tato otázka projednávána. Teprve VII. sjezd strany schválil na základě Leninova referátu usnesení o změně názvu strany. — 68

²⁶ Lenin analyzuje teze obsažené v Engelsově dopisu A. Bebelovi z 18.—28. března 1875 (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 34, Praha 1971, s. 157). — 68

²⁷ Jde o sborníky Materiály k revizi programu strany. Redakce a předmluva N. Lenin. Petrohrad, vydavatelství Priboj, 1917 (viz Sebrané spisy 32, Praha 1987, s. 153—179) a Materiály k revizi programu strany. Sborník statí V. Miljutina, V. Sokolnikova, A. Lomova a V. Smirnova, vydavatelství oblastního byra moskevské průmyslové oblasti SDDSR, 1917. — 69

²⁸ *Prosvěščenije* — legální společenskopolitický a literární měsíčník, teoretický orgán bolševiků; vycházel v Petrohradu od prosince 1911 do června 1914. Byl založen z Leninova podnětu namísto bolševického časopisu *Mysl*. Přispívali do něj V. V. Vorovskij, A. I. Uljanovová-Jelizarovová, N. K. Krupská, V. M. Molotov, M. S. Olminskij, J. V. Stalin a M. A. Saveljev. Beletristickou rubriku řídil A. M. Gorkij. Náklad časopisu dosahoval až pěti tisíc výtisků. Práci tohoto měsíčníku řídil Lenin (z Paříže, později z Krakova a Poronina); redigoval články, dával pokyny redakci a udržoval pravidelnou korespondenci s jejími členy. V časopisu byly uveřejněny Leninovy práce *Tři zdroje a tři součásti marxismu*, *Kritické poznámky k národnostní otázce*, *O právu národů na sebeurčení a řada dalších*.

Časopis odhaloval oportunisty, likvidátory, otzovisty, trockisty a rovněž buržoazní nacionalisty, ukazoval, jak má dělnická třída bojovat v období nového revolučního rozmachu, propagoval bolševická hesla ve volební kampani do IV. státní dumy a informoval o událostech v mezinárodním dělnickém hnutí. Sahrál významnou úlohu v boji proti revizionismu a centrismu ve stranách II. internacionály a v marxistické výchově uvědomělých dělníků v Rusku k internacionálistice.

Těsně před první světovou válkou carská vláda časopis zastavila. Na podzim 1917 bylo jeho vydávání obnoveno, ale vyšlo pouze jedno dvojčíslo s Leninovými články *Udrží bolševici státní moc?* a *K revizi programu strany*. — 69

²⁹ *Spartak* — teoretický časopis moskevského oblastního byra, moskevského výboru a od 2. čísla i moskevského okruhového výboru SDDSR. Vycházel v Moskvě od 20. května (2. června) do 29. října (11. listopadu) 1917. — 69

³⁰ Lenin analyzuje Engelsův Úvod k brožuře Sigismunda Borkheima *Na paměť německých hurávlástenců z let 1806—1807*, napsaný 15. prosince 1887 (viz K. Marx—B. Engels, *Spisy* 21, Praha 1967, s. 379). Podrobně cituje Engelsovy myšlenky ve stati *Prorocká slova* (viz tento svazek, s. 495). — 70

³¹ *Sjezd německé sociální demokracie v Saské Kamenici*, který se konal 15.—21. září 1912, schválil rezoluci *O imperialismu*. Charakterizoval v ní politiku imperialistických států jako »bezohlednou lupičskou a anexní politiku« a vyzval dělnickou třídu, aby »ještě energičtěji bojovala proti imperialismu až do jeho úplné likvidace«.

Mimořádný mezinárodní socialistický kongres II. internacionály,

který se konal 24.—25. listopadu 1912 v Basileji, jednomyslně schválil manifest vyzývající dělníky všech zemí, aby vedli rozhodný boj za mír, »aby proti kapitalistickému imperialismu postavili sílu mezinárodní solidarity proletariátu«. V případě vypuknutí imperialistické války manifest socialistům doporučoval, aby využili hospodářské a politické krize vyvolané válkou k boji za socialistickou revoluci.

V období první světové války vůdci sociálně demokratických stran západoevropských zemí porušili usnesení mezinárodních socialistických kongresů, přešli na stanovisko sociálšovinismu a postavili se na stranu vlastních imperialistických vlád. Zradu vůdců II. internacionály Lenin odhalil v pracích *Krach II. internacionály, Socialismus a válka* (viz *Sebrané spisy* 26, Praha 1986, s. 24—32, 327—372) a dalších. — 74

- ³² Lenin má na mysli finskou revoluční vládu — radu lidových zmocněnců, která byla ustavena 29. ledna 1918 po svržení Svinhufvudovy buržoazní vlády. Kromě rady lidových zmocněnců vznikla také Hlavní rada dělnických organizací jako nejvyšší orgán moci. Základem státní moci v zemi byly »sněmy« dělnických organizací, které volili organizovaní dělníci.

Leninův názor, že sověty nejsou jedinou možnou formou diktatury proletariátu, se později plně potvrdil. Po druhé světové válce vznikla v řadě evropských a asijských zemí nová forma diktatury proletariátu — lidová demokracie. — 75

- ³³ Dekretem o půdě z 26. října (8. listopadu) 1917, jímž byla vyhlášena konfiskace statkářské půdy a zrušení soukromého vlastnictví půdy, se v Sovětském Rusku uskutečnila nacionalizace půdy. Po vítězství Říjnové revoluce sovětská vláda postupně znárodňovala průmysl a základní výrobní prostředky. Do jara 1918 přešly do vlastnictví státu největší podniky hutnického a strojírenského průmyslu v Petrohradě, Moskvě a dalších místech, stejně jako těžební průmysl na Uralu a v Donbasu. V květnu 1918 bylo zahájeno znárodňování celých odvětví velkého průmyslu — cukrovarnického, ropného a dalších. Sovětská vláda současně připravovala znárodnění veškerého velkého průmyslu, jež bylo vyhlášeno dekretem z 28. června 1918. — 79

- ³⁴ *Dekret o znárodnění bank*, jehož základem se stal Leninův návrh, byl schválen CÚVV 14. (27.) prosince 1917. 15. (28.) prosince jej uveřejnil list *Izvěstija VCIK*, č. 252 (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 1, Moskva 1957, s. 225—230). — 80

- ³⁵ Podle Dekretu o půdě z 26. října (8. listopadu) 1917 a Základního zákona o socializaci půdy z 18. (31.) ledna 1918 mělo být v souladu s požadavkem rolníků uskutečněno vyrovnávající dělení půdy («podle pracovní nebo spotřební normy»). Tímto ústupkem střednímu rolnictvu chtěla socialistická vláda upevnit svazek dělnické třídy a rolnictva. Zákon o socializaci půdy také vytyčil úkol »rozvíjet v zemědělství kolektivní hospodaření, které je výhodnější z hlediska úspory práce a výrobků, na úkor individuálního hospodaření a zaměřit se na přechod k socialistickému hospodaření«. Podle zákona měly přednostní právo na půdu zemědělské komuny, artěly a družstva. — 81
- ³⁶ Počátkem roku 1918 se byro mezinárodní revoluční propagandy při lidovém komisariátu zahraničních věcí ujalo cizojazyčných vydání Dekretu o půdě. V únoru 1918 vyšel v Petrohradu dekret anglicky v knize *Decrees issued by the revolutionary peoples government* [Dekrety vydané revoluční lidovou vládou], sv. 1, Petrohrad, únor 1918. — 81
- ³⁷ »*Předchozí řečník*« — delegát sjezdu za petrohradskou stranickou organizaci J. G. Fenigštejn (Doleckij). Navrhl, aby vzhledem k tomu, že návrh programu neprojednávaly stranické organizace, byla na sjezdu jmenována komise, která by prozkoumala Leninův návrh a vypracovala program příštího sjezdu. — 84
- ³⁸ Jde zřejmě o rozhovor s vůdcem Levicové sociálně demokratické strany Švédska Z. Höglundem, který přijel do Sovětského Ruska v únoru 1918. — 85
- ³⁹ J. Larin předložil sjezdu návrh, aby název strany byl rozšířen o slovo dělnická. Sjezd tento pozměňovací návrh zamítl. — 87
- ⁴⁰ Viz K. Marx—B. Engels, *Spisy* 4, Praha 1958, s. 438. — 87
- ⁴¹ »*Předchozí řečník*« — R. A. Pelšč — předložil sjezdu návrh, aby z programu strany byla vyškrtuta teze o využití parlamentního boje. Sjezd pozměňovací návrh zamítl. — 88
- ⁴² Sjezd zamítl návrh N. I. Bucharina, aby teoretická část programu byla doplněna obšírnou charakteristikou socialismu a komunismu a konstatováním, že stát v nejbližší době odumře. Teze o odumírání státu souvisí s Bucharinovou teoreticky nesprávnou

poloanarchistickou koncepcí otázky státu, na niž Lenin poukazo-
val už v roce 1916. V souvislosti s kritikou Bucharinovy nesprávné
teze, že sociální demokracie musí zdůrazňovat svůj principiál-
ní nepřátelský postoj ke státu jako takovému, Lenin napsal, že
rozdíl mezi marxisty a anarchisty v otázce státu je definován
»rozhodně nesprávně« (Spisy 35, Praha 1957, s. 202). Lenin
kritizoval Bucharinovu teorii státu také ve svých poznámkách
k Bucharinovým článkům o státu a k jeho knize Ekonomika pře-
chodného období (viz V. I. Lenin, Zamečanija na staťji N. I. Bu-
charina o gosudarstve [Poznámky ke článkům N. I. Bucharina
o státu], Moskva 1933 a Leninskij sbornik XI, s. 345—403). To,
že odumírání státu bylo považováno za aktuální úkol, jenž má
být dovršen brzy po vítězství Říjnové revoluce, vedlo ve skuteč-
nosti k oslabení státu proletářské diktatury. — 90

- ⁴³ »Leví komunisté« při volbách ústředního výboru strany odmítli
stát se jeho členy. M. S. Urickij jménem skupiny »levých komu-
nistů« na sjezdu oznámil, že nepřijímají členství v ústředním vý-
boru, protože nechťejí na sebe vzít odpovědnost za politiku, kte-
rou uskutečňuje. »Leví komunisté« dokonce odmítli při volbách
ústředního výboru hlasovat. Sjezd tuto rozbíječskou činnost vět-
šinou hlasů odsoudil a rozhodl, že o ní budou informovány stra-
nické organizace, jež »levé komunisty« delegovaly (negativní sta-
novisko sjezdu přimělo skupinu zúčastnit se hlasování, takže
sjezd své rozhodnutí odvolal).

Sjezd schválil většinou hlasů Leninovu rezoluci odsuzující od-
mítnutí »levých komunistů« vstoupit do ústředního výboru (viz
tento svazek, s. 94). Protože se předpokládalo, že »leví komuni-
sté« se podřídí stranické kázni, byli na sjezdu zvoleni jejich před-
stavitelé (N. I. Bucharin, A. Lomov a M. S. Urickij) do ústřední-
ho výboru. Všichni tři však demonstrativně prohlásili, že v něm
odmítají pracovat. Sjezd jejich odmítnutí nepřijal a bez diskuse
se usnesl, že nahrazení »levých komunistů« v ústředním výboru
projedná až zasedání ústředního výboru.

Po sjezdu strany a po IV., mimořádném celoruském sjezdu so-
větů, který ratifikoval mírovou smlouvu s Německem, se »leví ko-
munisté« přes kategorické výzvy ústředního výboru několik měsí-
ců nezapojili do práce. Leninovo hodnocení této rozbíječské čin-
nosti po VII. sjezdu strany viz v Poznámce o chování »levých
komunistů« (tento svazek, s. 102). — 92

- ⁴⁴ Článek *Hlavní úkol těchto dní* vyšel společně s Leninovou prací
O »levém« dětinství a maloburžoaznosti (viz tento svazek,

s. 305—337) v květnu 1918 jako samostatná brožura nazvaná Hlavní úkol těchto dní, k níž Lenin napsal krátkou předmluvu (viz tento svazek, s. 370). — 103

- ⁴⁵ *IV., mimořádný celoruský sjezd sovětů*, který byl svolán, aby rozhodl o ratifikaci brestlitevské mírové smlouvy, se konal 14.—16. března 1918 v Moskvě. 13. března o míru jednala komunistická frakce sjezdu. Projev na zasedání frakce přednesl Lenin (v tomto svazku je na s. 563 otištěna osnova tohoto projevu, jeho zápis viz v publikaci Leninskij sbornik XI, s. 68—70). Frakce schválila uzavření brestlitevské mírové smlouvy 453 hlasy proti 36. Do té doby se některým delegátům nepodařilo dostavit se na sjezd, takže se zasedání frakce nemohli zúčastnit všichni její členové.

Na sjezdu bylo podle stenografického zápisu přítomno 1232 delegátů s rozhodujícím hlasem, z toho 795 bolševiků, 283 levých eserů, 25 eserů patřících ke středu, 21 menševiků, 11 menševiků-internacionalistů aj. Na programu sjezdu byly tyto body: ratifikace mírové smlouvy, přemístění sídla vlády, volby Celoruského ústředního výkonného výboru. Po informaci, kterou podal o mírové smlouvě náměstek lidového komisaře zahraničních věcí G. V. Čičerin, referoval o této otázce jménem Celoruského ústředního výkonného výboru Lenin; za frakci levých eserů přednesl koreferát proti ratifikaci mírové smlouvy B. D. Kamkov.

Proti ratifikaci brestlitevské smlouvy vystoupili menševici, praví i leví esei, maximalisté, anarchisté aj. Po ostré diskusi sjezd hlasováním podle jmen schválil velkou většinou hlasů Leninovu rezoluci o ratifikaci mírové smlouvy; pro rezoluci bylo odevzdáno 784 hlasů, proti bylo 261 delegátů a 115 se hlasování zdrželo. Leví esei vystoupili kvůli ratifikaci mírové smlouvy z rady lidových komisařů. »Leví komunisté« se hlasování nezúčastnili a ve zvláštním svolání prohlásili, že uzavření míru ohrožuje obranu země a vymoženosti revoluce. Odmítnutím hlasovat pro ratifikaci mírové smlouvy porušili »leví komunisté« usnesení VII. sjezdu strany a komunistické frakce IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů i usnesení ústředního výboru, který zasedal v době konání sjezdu a konstatoval, že stavět se proti usnesení strany je nepřípustné.

Sjezd schválil, aby se hlavním městem sovětského státu stala Moskva, a zvolil Celoruský ústřední výkonný výbor, který měl 200 členů.

Usnesení sjezdu o ratifikaci mírové smlouvy přijaly se souhlasem místní sověty, stranické organizace a shromáždění pracujících. — 113

⁴⁶ Návrh rezoluce byl odpovědí na poselství prezidenta Spojených států amerických W. Wilsona^[137], v němž vyjádřil ruskému lidu pokryteckou účast v souvislosti s okupací Pobaltí, Běloruska a Ukrajiny Němci. Tímto poselstvím se Wilson snažil ovlivnit rozhodnutí sjezdu a zabránit Sovětskému Rusku ratifikovat mír s Německem.

Návrh rezoluce přednesl J. M. Sverdlov a sjezd ho schválil.
— 115

⁴⁷ Jde o stranu menševiků a stranu eserů, jejichž představitelé tehdy zasedali v sovětech dělnických, rolnických a vojenských zástupců. Menševici a eseri se však brzy začali projevovat jako kontrarevolucionáři a CÚVV přijal 14. června 1918 usnesení o vyloučení představitelů kontrarevolučních stran eserů (pravých a středu) a menševiků z CÚVV i z místních sovětů. Usnesení bylo uveřejněno 18. června v 123. čísle listu *Izvěstija VCIK* (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 430—431). — 116

⁴⁸ Lenin zřejmě spojuje začátek obratu ve vývoji revoluce s 10. únorem, kdy Německo přerušilo mírové jednání v Brestu Litevském, k čemuž přispěl L. D. Trockij tím, že odmítl podepsat mír za podmínek, které předložili němečtí imperialisté. Totéž datum si Lenin poznamenává v osnově referátu na IV., mimořádném celoruském sjezdu sovětů o ratifikaci brestlitevské mírové smlouvy (viz tento svazek, s. 565). V jiném dokumentu, v osnově projevu na zasedání komunistické frakce sjezdu sovětů, Lenin označuje za mezník ve vývoji revoluce 17. únor (viz tento svazek, s. 563); Němci zahájili útok na celé frontě 18. února 1918. — 117

⁴⁹ Lenin má na mysli projev důstojníka Dubasova na zasedání petrohradského sovětu 21. září (4. října) 1917. Dubasov, který se krátce předtím vrátil z fronty, charakterizoval smýšlení vojáků prohlášením, že vojáci si nepřejí nic jiného než skončení války a že už dál nebudou bojovat. — 127

⁵⁰ Jde o smlouvu mezi Sovětským Ruskem a Finskou socialistickou republikou, o první smlouvu mezi socialistickými zeměmi v dějinách. V polovině února 1918 revoluční vláda Finské republiky navrhla sovětské vládě, aby uzavřely smlouvu o přátelství. Pro vypracování návrhu smlouvy byla jmenována rusko-finská koordinační komise. Její návrh smlouvy se projednával na několika zasedáních rady lidových komisařů. Lenin k němu přednesl několik pozměňovacích návrhů. 1. března smlouvu podepsala

zvláštní komise v čele s Leninem. Po schválení v radě lidových komisařů byla smlouva uveřejněna 10. března 1918 v 45. čísle listu *Izvěstija VCIK* (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 1, Moskva 1957, s. 503—510). Smlouva byla založena na uznání státní svrchovanosti Finska, čímž dokazovala, že sovětská vláda důsledně uplatňuje zásadu práva národů na sebeurčení. — 128

- ⁵¹ Lenin má na mysli koreferát B. D. Kamkova k ratifikaci brestlitevské mírové smlouvy. — 135
- ⁵² Menševik L. Martov se v projevu na sjezdu odvolával na to, že delegáti sjezdu neznají obsah smlouvy, takže se podle něho octli ve stejné situaci jako rolníci na volostním shromáždění, které zemstevní náčelníci nutili, aby podepisovali listiny, jejichž obsah neznali. — 135
- ⁵³ Lenin má na mysli provolání petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců K národům všech zemí, které bylo uveřejněno v ústředním tisku 15. (28.) března 1917. Toto nedůsledné menševicko-eserské provolání Lenin zhodnotil ve svém projevu o válce 9. (22.) června 1917 na I. celoruském sjezdu sovětů (Sebrané spisy 32, Praha 1987, s. 291—304). — 138
- ⁵⁴ Prvním provoláním bylo Provolání k vojákům všech válčících zemí. Lenin ho napsal jménem ústředního výboru bolševické strany, petrohradského výboru a redakce listu *Pravda* (viz Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 321—323). — 138
- ⁵⁵ Rezoluce o ratifikaci brestlitevské mírové smlouvy byla na schůzi komunistické frakce IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů 13. března 1918 schválena 453 hlasy. Proti bylo 36 hlasů. — 143
- ⁵⁶ *Social-demokrat* — ilegální list, ústřední orgán SDDSR; vycházel od února 1908 do ledna 1917. První číslo vyšlo v Rusku, potom byl list vydáván v zahraničí; čísla 2—32 (únor 1909 — prosinec 1913) vyšla v Paříži a čísla 33—58 (listopad 1914—leden 1917) v Ženevě. Celkem vyšlo 58 čísel, z toho pět s přílohou. Od prosince 1911 redigoval list Lenin. Bylo v něm uveřejněno přes 80 jeho článků a noticek. — 147
- ⁵⁷ *Kommunist* — časopis, který založil Lenin. Vydávala jej redakce listu *Social-demokrat*, jejímž členem byl rovněž N. I. Bucharin,

společně s G. L. Pjatakovem a J. B. Bošovou; ti také vydávání časopisu financovali. Vyšlo pouze jedno dvojčíslo v září 1915, v němž byly uveřejněny tři Leninovy články: Krach II. internacionály, Poctivý hlas francouzského socialisty a Imperialismus a socialismus v Itálii (viz Sebrané spisy 26, Praha 1986, s. 231—286; Sebrané spisy 27, Praha 1986, s. 24—32, 33—42).

Lenin chtěl z tohoto časopisu učinit mezinárodní orgán levicových sociálních demokratů. Avšak už během přípravy prvního dvojčísla se ukázalo, že mezi redakcí listu Social-demokrat a skupinou Bucharin, Pjatakov a Bošová existují vážné neshody a ty se po vydání prvního dvojčísla vyhrtily. Protože tato skupina zastávala protistranické stanovisko, redakce listu Social-demokrat na Leninův návrh prohlásila, že nepokládá za možné dále časopis vydávat (viz Návrh usnesení ÚV SDDSR o zastavení časopisu Kommunist — Sebrané spisy 27, Praha 1986, s. 299—301). — 147

⁵⁸ *Liberdanové* — ironická přezdívka menševických předáků Libera a Dana a jejich stoupenců, která se ujala poté, co v moskevském bolševickém listu Social-demokrat (č. 141 z 25. srpna [7. září] 1917) vyšel fejcton D. Bědného pod názvem Liberdan. — 147

⁵⁹ Fotokopie strojopisného zápisu interviewu s dodatkem, který vlastnoručně připsal Lenin (a také jeho překlad do angličtiny), byla uveřejněna roku 1932 v knize R. H. Bruce Lockhart, *Memoirs of a british agent* [Paměti britského agenta]. Na kopii strojopisného zápisu interviewu je tato Leninova poznámka: »23. III. odevzdáno *Ransomovi*« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Daily News — buržoazní list; vycházel v Londýně v letech 1846—1928. — 149

⁶⁰ Lenin má na mysli projev ministra zahraničních věcí Velké Británie A. Balfoura v Dolní sněmovně 14. března 1918, v němž ministr nepřiznal skutečné cíle japonské intervence a pokrytecky tvrdil, že pokud Japonsko bude se souhlasem spojenců okupovat Sibiř a obsadí sibiřskou železnici, Německo nebude moci uskutečnit invazi do severní Asie. — 149

⁶¹ *Původní variantu stati Nejblíží úkoly sovětské moci* nadiktoval Lenin stenografovi 23.—28. března 1918. Tato práce zřejmě souvisela s přípravou projednávání plánu rozvoje socialistické výstavby v ústředním výboru KSR(b). Už na zasedání ÚV strany

31. března, jehož se Lenin zúčastnil, »se konstatovalo, že období boje o moc skončilo, probíhá základní výstavba«, a proto »je třeba zapojovat do práce vzdělané, zkušené a iniciativní lidi«. Vzhledem k názorovým rozdílům, které se na zasedání projevíly, bylo rozhodnuto svolat zasedání ústředního výboru, aby vypracovalo jednotné stanovisko. 4. dubna 1918 předložil Lenin na poradě členů ústředního výboru se skupinou »levých komunistů« jako protinávrh k Tezím o současné situaci, jež předložili »leví komunisté«, vlastní program a hesla nové výstavby, což vyvolalo prudké výpady »levých komunistů« v tisku. 7. dubna Lenin v úvodním slově znovu zdůraznil, že revoluce prochází »novým obdobím«. Ústřední výbor Leninovi uložil, aby »vypracoval teze o současné situaci a předložil mu je«. V souvislosti s tímto usnesením Lenin napsal Teze o úkolech sovětské moci v současné situaci (tento název měla Leninova práce *Nejbližší úkoly sovětské moci* v rukopisu — viz tento svazek, s. 187—229).

Část IV. kapitoly, V., VI., VII., VIII., IX. kapitola a část X. původní varianty stati *Nejbližší úkoly sovětské moci* jsou uveřejňovány poprvé v tomto vydání. I., II. a III. kapitola a začátek IV. kapitoly nebyly dosud nalezeny. — 151

- ⁶² Jde o diskusi o úloze odborů na I. celoruském sjezdu odborů, který se konal 7.—14. (20.—27.) ledna 1918 v Petrohradu. Při projednávání jednotlivých bodů programu sjezdu (zpráva CÚRO, referáty o současné situaci a úkolech odborů, o řízení průmyslu a o dělnické kontrole) bolševici energicky vystupovali proti menševikům a pravým eserům, kteří obhajovali »nezávislost« odborového hnutí na politických stranách a na státu.

Tezi o nepřipustnosti »zestátnění« odborů, na niž se Lenin dále odvolává, obhajoval S. A. Lozovskij. Ve zprávě o činnosti CÚRO Lozovskij zdůrazňoval, že odbory »mají směřovat k úplné nezávislosti« a »nepodléhat tlaku státní moci«. Rezoluce, které v tomto duchu předložil Lozovskij a jeho stoupenci, sjezd odmítl a schválil rezoluci bolševiků. — 181

- ⁶³ Leninova práce *Nejbližší úkoly sovětské moci* se v rukopisu nazývala Teze o úkolech sovětské moci v současné situaci. 26. dubna 1918 byly teze projednávány na zasedání ústředního výboru strany. Ústřední výbor je jednomyslně schválil a rozhodl, aby byly uveřejněny jako článek v listech Pravda a Izvěstija VCIK a kromě toho vydány jako brožura. V roce 1918 vyšla ve více než deseti vydáních v Moskvě, Petrohradě, Saratově, Kazani, Tambově a v dalších městech Ruska. V témže roce vyšla také

anglicky v New Yorku a francouzsky v Ženevě. Poněkud zkrácený německý překlad vyšel pod názvem *Am Tage nach der Revolution* [Druhý den po revoluci] za Plattenovy redakce v Curychu.

Ústřední výbor uložil Leninovi, aby o nejbližších úkolech sovětské moci referoval na zasedání CÚVV a aby zároveň vypracoval rezoluci obsahující stručný výklad tezí (viz tento svazek, s. 298—301). — 187

⁶⁴ Rada lidových komisařů schválila 18. listopadu (1. prosince) 1917 na Leninův návrh usnesení O platech lidových komisařů, vysokých úředníků a zaměstnanců. Uveřejněno bylo 23. listopadu (6. prosince) 1917 v 10. čísle listu *Gazeta vremennogo rabočego i kresťjanskogo pravitelstva*. Návrh usnesení zformuloval Lenin (viz *Sebrané spisy* 35, Praha 1987, s. 133). Podle tohoto usnesení byl maximální měsíční plat lidových komisařů stanoven na 500 rublů a příplatek 100 rublů na každého praceneschopného člena rodiny. Tato částka přibližně odpovídala průměrné měsíční mzdě dělníka. 2. (15.) ledna 1918 RLK na dotaz lidového komisaře práce A. G. Šljapnikova objasnila v usnesení, které vypracoval Lenin (viz tamtéž, s. 244), že dekret z 18. listopadu (1. prosince) 1917 neobsahuje zákaz platit odborníkům víc, než je stanovené maximum. Tím byly sankcionovány vyšší platy pro vědecké pracovníky a technické odborníky. — 201

⁶⁵ Zahraniční obchod začal být kontrolován už v prvních dnech sovětské moci. Nejprve jej řídil petrohradský vojenský revoluční výbor, který projednával žádosti o dovoz a vývoz zboží a kontroloval práci celnic. Dekretem rady lidových komisařů z 29. prosince 1917 (11. ledna 1918) přešel pod kontrolu lidového komisiátu obchodu a průmyslu. Avšak pouhé zavedení kontroly a celní ochrany nemohlo spolehlivě ubránit sovětskou ekonomiku před zahraničním kapitálem. Lenin později zdůrazňoval, že dělnická třída bez ochrany vlastního průmyslu absolutně není s to jej obnovit a učinit z Ruska průmyslovou zemi; k tomu naprosto nestačí celní politika, zajistí to výhradně monopol zahraničního obchodu (srov. *Spisy* 33, Praha 1955, s. 456). Už v prosinci 1917 Lenin doporučoval zavést státní monopol zahraničního obchodu (viz *Sebrané spisy* 35, Praha 1987, s. 457). Dekret o monopolu zahraničního obchodu schválila rada lidových komisařů 22. dubna 1918 (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 2, Moskva 1959, s. 158—160). — 204

⁶⁶ V prvních měsících Sovětské republiky patřily k nejdůležitějším způsobům získávání finančních prostředků (především mimo centra) kontribuce a mimořádné daně. Po upevnění sovětské moci bylo nutné přejít k pravidelnému zdaňování; hlavní úlohu měly mít progresivní daň z příjmu a daň z majetku, které umožňovaly přenést daňové břemeno především na majetné vrstvy. Na I. celoruském sjezdu zástupců finančních odborů sovětů Lenin řekl: »V této věci jsme už hodně naplánovali, připravili jsme prostor pro základy, ale vlastní základy této budovy jsme ještě nepoložili. Teď tato chvíle nastává« (viz tento svazek, s. 375). Sjezd schválil Leninův návrh na zavedení daně z příjmu a z majetku, zvolil zvláštní komisi a pověřil ji, aby na základě Leninových tezí vypracovala příslušný řád.

17. června 1918 rada lidových komisařů schválila dekret, který pozměňoval a doplnil dekret z 24. listopadu 1917 o zavedení příjmových daní a stanovil striktní postup při zdaňování příjmu z majetku (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 441—443). — 205

⁶⁷ *Dekret o spotřebních družstvech* schválila rada lidových komisařů 10. dubna 1918. 11. dubna byl schválen na zasedání CÚVV a 13. dubna uveřejněn s Leninovým podpisem v 71. čísle Pravdy a 16. dubna v 75. čísle listu Izvěstija VCIK.

Původní návrh dekretu napsal Lenin (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 235—237) a poté jej zkonkretizoval lidový komisařát zásobování. 19. ledna 1918 byl uveřejněn ve 14. čísle listu Izvěstija VCIK. Návrh vyvolal zběsilý odpor buržoazních elementů v družstvech, které požadovaly, aby družstva byla nezávislá na orgánech sovětské moci. Rada lidových komisařů chtěla využít družstevní aparát k zavedení evidence a kontroly v distribuci potravin, a proto považovala za možné udělat určité ústupky a vyhovět požadavkům zástupců družstev, s nimiž jednala koncem března a začátkem dubna 1918. 9. a 10. dubna projednávala RLK návrh dekretu, který jí tito zástupci předložili. Lenin dekret dopracoval (sám zformuloval 11., 12. a 13. bod programu). RLK a CÚVV dekret s Leninovými pozměňovacími návrhy schválily. — 207

⁶⁸ Organizace společenské výroby podle socialistických zásad vyžadovala vypracování nového organizačního řádu ve znárodněných podnicích, nové předpisy o pracovní kázní a zapojení veškerého práceschopného obyvatelstva do společensky užitečné práce. Ta-

to problematika byla zvláště důležitá v období mírového oddechu na jaře 1918.

První zásady pracovní kázně začaly vypracovávat sovětské odbory společně s hospodářskými orgány. Diskutovalo se o nich na řadě zasedání předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady za účasti zástupců ústředních odborových orgánů. 27. března se předsednictvo NNHR po diskusi, jíž se zúčastnil Lenin, usneslo, aby vypracováním návrhu obecných zásad pracovní kázně byla pověřena Celoruská ústřední rada odborů. 1. dubna projednalo předsednictvo NNHR za Leninovy přítomnosti rezoluci o pracovní kázni vypracovanou CÚRO a navrhlo, aby byla přepracována na dekret a aby přitom bylo přihlédnuto k Leninovým připomínkám (viz tento svazek, s. 233—234). Pracovní řád, jehož konečné znění schválila 3. dubna CÚRO, byl uveřejněn v 2. čísle časopisu Narodnoje chozjajstvo v dubnu 1918. Odborová rada v něm doporučovala zavést ve všech státních podnicích v zemi přísný organizační řád, pracovní normy a evidenci produktivity práce, zavádět úkolovou mzdu a prémiování za překračování normy a uplatňovat důsledně postih vůči těm, kdo porušují pracovní kázeň. Na základě tohoto výnosu vypracovávaly jednotlivé závody své organizační řády, které měly velký význam při zavádění socialistické výroby.

Ústřední výbor Svazu kovodělníků se začal jako jeden z prvních řídit Leninovými pokyny ke zvyšování produktivity práce zaváděním úkolových mezd a prémiováním. Když CÚRO projednávala otázku zvyšování pracovní kázně, zástupci ústředního výboru Svazu kovodělníků prosadili, aby byla do rezoluce předložené 1. dubna k projednání předsednictvu NNHR včleněna teze o nutnosti zavést úkolovou mzdu. Na základě usnesení schválených NNHR uložil v dubnu ústřední výbor Svazu kovodělníků všem základním organizacím, aby v kovodělném průmyslu zavedly úkolové mzdy a prémiování. — 210

⁶⁹ Po Říjnové revoluci byla úkolová mzda téměř všude nahrazena hodinovou, což nepříznivě ovlivnilo produktivitu práce a pracovní kázeň.

Úkolová mzda, která nejlépe odpovídá socialistické zásadě rozdělování podle množství a kvality práce, se začala zavádět v prvních znárodněných podnicích. V období mírového oddechu se velmi rozšířila v průmyslu. Například v petrohradských podnicích pracovala už začátkem července 1918 čtvrtina dělníků v úkolu. Zásadu úkolové mzdy definitivně potvrdil sovětský zákon práce, uveřejněný v prosinci 1918. — 210

⁷⁰ *Obchodní tajemství* — buržoazními zákony chráněné právo na utajování všech výrobních, obchodních a finančních operací a také veškeré dokumentace k těmto operacím v soukromých kapitalistických podnicích.

Lenin ve své práci *Hrozící katastrofa* a jak jí čelit ukázal, že obchodní tajemství v rukou buržoazie slouží »jen a jen k zakrývání finančních podvodů a neuvěřitelných zisků velkého kapitálu« (viz *Sebrané spisy* 34, Praha 1987, s. 203), a zdůvodnil, proč je nutné obchodní tajemství zrušit. Rezoluce VI. sjezdu SDDSR(b) O hospodářské situaci považovala zrušení obchodního tajemství za nevyhnutelné opatření k uskutečnění dělnické kontroly (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, 1898—1924, Praha 1984, s. 281—283). Po Říjnové revoluci bylo obchodní tajemství zrušeno Řádem o dělnické kontrole, který schválily CÚVV a RLK 14. (27.) listopadu 1917.
— 212

⁷¹ Je míněn dekret rady lidových komisařů *O centralizaci správy, ochraně komunikací a zvýšení jejich provozní způsobilosti* (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 2, Moskva 1959, s. 18—20). RLK projednala 18. března 1918 návrh dekretu o nevměšování různých institucí do záležitostí resortu železniční dopravy, který předložil lidový komisiariát dopravy, a uložila zvláštní komisi dekret přepracovat podle těchto Leninem stanovených zásad: »1. Větší centralizace. 2. Jmenování odpovědných osob, které budou v každém místním středisku zastávat výkonné funkce, podle návrhu organizací železničářů. 3. Bezpodmínečné plnění jejich příkazů. 4. Diktátorská pravomoc pro oddíly vojenské ochrany k zabezpečení pořádku. Opatření umožňující okamžitou evidenci vozového parku a jeho rozmístění. 6. Opatření k vytvoření technického odboru. 7. Paliva.« Do návrhu, který předložila komise a 21. března projednávala RLK, vnesl Lenin několik závažných úprav. Vláda je akceptovala a dekret schválila. Celoruský výkonný výbor železničářů (Vikžedor), který byl pod silným vlivem menševiků a eserů, dekret odmítl. Proto lidový komisiariát dopravy navrhl RLK na jejím zasedání 23. března v dekretu změny. Přítomní představitelé Vikžedoru se proti dekretu bránili, protože v něm viděli »potlačení úlohy Vikžedoru a jeho nahrazení osobní pravomocí komisaře«. Lenin tyto útoky odrážel a vysvětloval, že jsou nezbytná co nejtvrději opatření k likvidaci sabotáží a nekázně na železnicích, a předložil pozměňující návrhy, které zesílily kategorický ráz dekretu. S těmito pozměňovacími návrhy byl dekret vládou s konečnou platností schválen 23. března a 26. března ho

uveřejnilo 57. číslo listu Izvěstija VCIK s Leninovým podpisem.
— 219

⁷² *Vperjod* — menševický deník; vycházel v Moskvě od března 1917 jako orgán moskevské menševické organizace a později jako list výborů SDDSR (menševiků) moskevské organizace a středoruské oblasti. 2. dubna 1918 se stal také orgánem ústředního výboru menševiků a jeho redakce byla rozšířena o L. Martova, F. I. Dana a A. S. Martynova. Po Říjnové revoluci bylo jeho vydávání dvakrát pozastaveno pro kontrarevoluční činnost. 10. května 1918 byl list z rozhodnutí Celoruské mimořádné komise zastaven a jeho vedení postaveno před soud. 14. května 1918 začal deník opět vycházet pod názvem Vsegda vperjod! (vyšlo jedno číslo) a v lednu 1919 vydávání zase pokračovalo. Definitivně byl zastaven pro svou kontrarevoluční orientaci v únoru 1919 na základě rozhodnutí CÚVV (návrh tohoto rozhodnutí zformuloval Lenin — viz Leninskij sbornik XXXV, s. 57—58).
— 221

⁷³ *Naš věk* — jeden z názvů listu Reč, ústředního orgánu kontrarevoluční strany kadetů. Když byla Reč z rozhodnutí petrohradského vojenského revolučního výboru 26. října (8. listopadu) 1917 zastavena, vycházela dál až do srpna 1918 pod názvy Naša reč, Svobodnaja reč, Věk, Novaja reč, Naš věk. — 221

⁷⁴ Lenin má na mysli a cituje Engelsovu práci Anti-Dühring (viz K. Marx—B. Engels, Spisy 20, Praha 1966, s. 281). — 225

⁷⁵ O vztahu I. S. Turgeněva k N. A. Dobroljubovovi a N. G. Černyševskému vypráví sám Černyševskij, když reprodukuje obsah svého rozhovoru s Turgeněvem na počátku 60. let (viz stať Projev vděčnosti, in N. G. Černyševskij, Polnoje sobranije sočiněnij, sv. X, Moskva 1951, s. 122—123). — 227

⁷⁶ Návrh usnesení předložil Lenin na zasedání rady lidových komisařů 26. března 1918. Zasedání vyslechlo zprávu A. G. Šljapnikova o celoruském sjezdu zaměstnanců vodní dopravy, který se konal 14.—26. února v Moskvě, a projednalo návrh dekretu o správě vodní dopravy na Volze, předložený J. Larinem. Usnesení navržené Leninem rada lidových komisařů schválila.

Nižněnovgorodský sjezd zaměstnanců lodní dopravy, o němž je v usnesení zmínka, se konal 25. března—10. dubna 1918.
— 230

- ⁷⁷ *Kavomar* — Správa kaspicko-volžsko-mariinského vodního systému — byl zřízen Dekretem o správě vodní dopravy na Volze. Měl zajišťovat správu znárodněného loďstva a veškeré nákladní a osobní vodní dopravy na trase Kaspické moře—Volha s přítoky—Mariinský vodní systém. Usnesením rady lidových komisařů o reorganizaci správních orgánů vodní dopravy z 18. května 1918 byl Kavomar zrušen; jeho funkce převzala Hlavní správa vodní dopravy. — 230
- ⁷⁸ *Dekret o znárodnění obchodního loďstva*, schválený radou lidových komisařů 23. ledna (5. února) 1918, prohlásil za »celonárodní nedělitelné vlastnictví Sovětské republiky podniky lodní dopravy se vším jejich movitým i nemovitým majetkem, s jejich aktivy a pasívy, tj. podniky, které jsou vlastnictvím akciových společností, podílnických sdružení, obchodních domů a soukromých velkopodnikatelů a které disponují všemi druhy námořních a říčních plavidel pro nákladní i osobní přepravu«. Dekret byl uveřejněn 26. ledna (8. února) 1918 v listu *Gazeta rabočego i kresťjanskogo pravitělstva*, č. 18 (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 1, Moskva 1957, s. 391—397). — 230
- ⁷⁹ Původní návrh dekretu o revolučních tribunálech předložil radě lidových komisařů ke schválení lidový komisariát spravedlnosti 30. března 1918. Při jeho projednávání schválila rada lidových komisařů Leninův návrh usnesení, aby byl dekret od základu přepracován (dokument č. 2). Návrh dekretu byl podle Leninových pokynů přepracován, schválen na zasedání rady lidových komisařů 4. května 1918 a 17. května uveřejněn v listu *Izvěstija VCIK*, č. 97 (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 2, Moskva 1959, s. 231—234). — 231
- ⁸⁰ *Revoluční tribunál pro tiskové záležitosti* byl ustaven výnosem lidového komisariátu spravedlnosti z 18. (31.) prosince 1917, aby bylo možné soustavně kontrolovat buržoazní tisk. Vzhledem k tomu, že vlivné buržoazní listy, zastavené Dekretem o tisku z 27. října (9. listopadu) 1917, nadále vycházely pod jinými názvy a zesílily protisovětskou pomlouvačnou kampaň, schválila rada lidových komisařů 28. ledna (10. února) 1918 další dekret o revolučních tribunálech pro tiskové záležitosti. Dekret stanovil, že uveřejňování nepravdivých, pomlouvačných zpráv o společenském životě, jakož i »porušování zákonných ustanovení sovětské moci o tisku« se kvalifikuje jako trestný čin. Tribunály měly právo zbavit osoby, které se trestného činu dopustily, všech nebo ně-

kterých politických práv, vykázat je z hlavních měst, z jednotlivých krajů nebo dokonce z území Ruské republiky.

V květnu 1918 byly tribunály pro tiskové záležitosti zrušeny a jejich funkce převzaly revoluční tribunály. — 231

- ⁸¹ Shromáždění v Alexejevské jízdárně v Moskvě, jehož se zúčastnilo 8000 lidí, se sešlo na protest proti tomu, že gruzínská menševická vláda dala střílet do shromáždění dělníků, které se konalo v Tiflisu [Tbilisi] 23. února 1918, v den zahájení činnosti Zakavkazského sněmu. Po projevu V. I. Lenina, N. V. Krylenka, N. I. Podvojského a dalších byla jednomyslně schválena rezoluce, v níž se konstatovalo: »My dělníci . . . odsuzujeme zločinnou zrádčovskou taktiku menševiků a pravých eserů, kteří bestiálně vraždí kavkazské dělníky a rolníky a společně s buržoazií vítají vpád zahraničních dravců. Prohlašujeme, že dělnická třída nemá s těmito zrádci nic společného a že na každý pokus o svržení moci dělníků a rolníků odpoví *nemilosrdným* potlačením kapitalistických kontrarevolucionářů a jejich agentů« (Pravda, č. 67, 9. dubna 1918).

V ústředních listech nebyl Leninův projev uveřejněn. V 67. čísle Pravdy vyšla 9. dubna 1918 tato stručná zpráva: »Velmi působivý projev měl soudruh Lenin. Účastníci shromáždění uspořádali řečníkovi bouřlivé ovace.« — 235

- ⁸² Je míněna okupace Dálného východu imperialistickým Japonskem. Aniž byly místní orgány sovětské moci upozorněny, připluly 30. prosince 1917 (12. ledna 1918) do vladivostockého přístavu japonské válečné a obchodní lodě. Téhož dne poslal japonský generální konzul ve Vladivostoku městským orgánům nótu, v níž jménem japonské vlády informoval o vyslání japonských válečných lodí do přístavu prý »na ochranu vlastních občanů«.

29. března 1918 prohlásila městská дума, složená z menševiků a eserů a podporující japonské militaristy, že není schopna udržet ve Vladivostoku pořádek. 4. dubna byla ve městě zcela závažně zorganizována provokační vražda dvou Japonců. Japonsko toho využilo jako záminky a 5. dubna za součinnosti ruských bělogvardějců vylodilo ve Vladivostoku první výsadek a okupovalo město. Okupace města byla začátkem otevřené intervence zemí Dohody na Dálném východě.

Po obdržení zprávy o invazi japonských vojsk poslal Lenin vladivostockému sovětu směrnice s konkrétními pokyny, jak proti okupantům bojovat (viz tento svazek, s. 237). — 236

- ⁸³ S. G. Šahumjan byl dočasný mimořádný komisař pro Kavkaz a předseda bakuského sovětu. Zakavkazská kontrarevoluční menševická vláda jej zběsile pronásledovala. V únoru 1918 vyšlo najevo, že ho chtěli menševici zavraždit. Právě to má Lenin na mysli, když se zmiňuje o šibenici pro soudruha Šahumjana. Zločinný záměr se neuskutečnil jen proto, že se tehdy zakavkazské vládě nepodařilo Šahumjana zatknout. — 236
- ⁸⁴ Ihned po vylodění Japonců ve Vladivostoku schválilo plenární zasedání ústředního výkonného výboru sovětů na Sibiři rezoluci, v níž se protestovalo proti neoprávněnému postupu japonské vlády, vyhlášoval se stav obležení pro celou Sibiř a všem místním sovětům se ukládalo, aby začaly okamžitě a intenzívně budovat Rudou armádu. 5. dubna poslal Lenin ústřednímu výkonnému výboru sovětů na Sibiři telegram, v němž uvedenou rezoluci schvaloval a zvláště zdůraznil, že »žádnému ujišťování se teď nedá věřit a jedinou spolehlivou zárukou je naše důkladná vojenská příprava« (Leninskij sbornik XXXIV, s. 22). V některých místech však ještě doufali, že se konflikt vyřeší pokojnou cestou prostřednictvím komisí zemí Dohody. Proto Lenin odeslal tento telegram. — 237
- ⁸⁵ Uvedený dokument napsal Lenin za následujícím textem Tezí bankovní politiky, které navrhl lidový komisariát financí: »1. Nikoli monopolizace, nýbrž znárodnění bankovního aparátu. Pokračovat ve znárodnění průmyslu a směny, rozšiřovat a prohlubovat toto znárodnění a zároveň organizačně připravovat nižší články. 2. Nadále uplatňovat zásadu regulování výplat určených pro spotřebu. 3. Svoboda šekového oběhu se zavedením (slovo »zavedení« Lenin nahradil slovem »ponecháním«. *Red.*) práva kontroly šekového oběhu soukromých podniků. 4. Povinné běžné účty s podmínkou, že bude předem urychleně vyškolen technický aparát. 5. Znárodnění zahraničního obchodu a ochraňování.«
- Titulek Základní teze hospodářské a zejména bankovní politiky umístil Lenin nad textem tezí. — 238
- ⁸⁶ Tento požadavek nutně vyplýval z faktu, že při znárodnění se jednotlivé podnikové kolektivy a některé odbory pokoušely považovat znárodněné podniky a hospodářská odvětví za svůj majetek. Lenin se proti takovýmto anarchosyndikalistickým tendencím rozhodně postavil. Při projednávání situace ve vodní dopravě na Volze v radě lidových komisařů 4. března 1918 odsoudil

návrh, aby znárodněné lodě byly předány do vlastnictví odborových organizací jednotlivých paroplavebních podniků, a zdůraznil, že takovéto snahy a pokusy nemají se socialismem nic společného. »Úkolem socialismu,« řekl Lenin, »je zajistit přechod všech výrobních prostředků do vlastnictví všeho lidu, a vůbec ne to, aby lodě patřily lodním dělníkům a banky bankovním úředníkům.« (Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 438). — 239

⁸⁷ *Teze k bankovní politice* napsal Lenin na jedné z porad s vedoucími pracovníky lidového komisariátu financí a Státní banky, které se konaly v březnu a dubnu 1918. — 240

⁸⁸ Dne 14. (27.) prosince 1917 schválil Celoruský ústřední výkonný výbor dekret O znárodnění bank a dekret O revizi sejfů v bankách (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 1, Moskva 1957, s. 225—231). — 240

⁸⁹ *Společné zasedání zástupců Celoruské ústřední rady odborů, ústředního výboru Svazu kovodělníků a Nejvyšší národohospodářské rady* projednávalo návrh na vytvoření trustů Národní společnost. Návrh předložila skupina kapitalistů v čele s A. P. Meščerským, který byl ředitelem s dispozičním právem průmyslového sdružení Sormovo-Kolomna. Podle návrhu měly být do trustu zařazeny podniky vyrábějící lokomotivy, vagóny, lodě, kolejnice a těžké strojní zařízení, většina dolů doněcké uhelné pánve a hutnické podniky na Urale a v jižních oblastech Ruska. Kromě toho měl mít trust k dispozici rozsáhlé pozemky pro vlastní zemědělskou výrobu. Podle předpokladu by jeho základní kapitál činil 1,5 miliardy rublů. V trustu mělo být zaměstnáno 300 000 dělníků. Tímto návrhem se buržoazní magnáti snažili zachránit nejdůležitější průmyslová odvětví před znárodněním. Sovětskému státu přidělili druhořadou úlohu: z původního základního kapitálu by státu patřilo jen 33 %, zbytek by patřil kapitálu soukromému; stát by musel svůj podíl složit v hotovosti, čímž by fakticky trust financoval.

O založení trustu se jednalo od listopadu 1917 do dubna 1918. Sovětská vláda odmítla snahy monopolistů zachovat kapitalistické vlastnictví. Zároveň projevila ochotu zapojit buržoazní odborníky do práce v hospodářských orgánech. Protože však sdružení Sormovo-Kolomna organizovala pod vedením Meščerského sabotáže a pokoušela se zavřít závody, dělníci rozhodně požadovali, aby byla »celá společnost volána k zákonné odpovědnosti« a závody znárodněny; zároveň prosazovali své plány na sdružo-

vání znárodnovaných podniků. Dne 14. dubna 1918 se předsednictvo Nejvyšší národohospodářské rady rozhodlo jednání s Meščerským přerušit. 18. dubna odmítla Meščerského návrh rada lidových komisařů a rozhodla, že uvedené podniky budou znárodněny. Pro znárodnění se vyslovila rovněž konference zástupců strojírenských podniků, která se konala 12.—18. května 1918 (viz tento svazek, s. 371—372). — 243

- ⁹⁰ *I. sjezd sovětů Donské sovětské republiky*, konaný ve dnech 9.—12. dubna 1918, se prohlásil za svrchovanou sovětskou moc na Donu. Zúčastnilo se ho 750 delegátů, Lenin byl zvolen jeho čestným předsedou. Rezoluce, o níž se Lenin zmiňuje, byla schválena naprostou většinou hlasů 12. dubna. Pro menševickou rezoluci hlasovali jen dva delegáti. Sjezd schválil mírovou politiku sovětské vlády a v rezoluci zdůraznil, že Donskou republiku považuje za součást RSFSR a za hlavní úkol vytyčuje obnovu národního hospodářství a vybudování Sovětské armády. Sjezd rovněž prohlásil, že pracující kozáci jsou připraveni bránit sovětskou moc. — 244
- ⁹¹ Návrh dekretu o akciích, který vypracoval člen kolegia lidového komisariátu financí A. J. Axelrod, poslal Lenin náměstkům lidového komisaře financí D. P. Bogolepovovi a I. E. Gukovskému s touto poznámkou: »Posílám vám návrh zákona o akciích. *Závazně a ihned* ho 1. projednejte, 2. uveďte *své* pozměňovací návrhy, 3. zapojte *ihned* do posudkového řízení vám známé odborníky (vyžádejte si od nich vyjádření k návrhu — nejlépe písemné), u profesorů je možné posudek *objednat* . . .« (Leninskij sborník XXI, s. 170—171). Protože rada lidových komisařů návrh neprojednala, uložila 17. dubna 1918 lidovému komisariátu zahraničních věcí a lidovému komisariátu spravedlnosti, aby ho společně s příslušnými odborníky prostudovaly a závěr předložily na příštím zasedání RLK. Dokument otištěný v tomto svazku byl zařazen do Dekretu o registraci akcií, obligací a jiných cenných papírů. Lenin návrh dekretu zredigoval, doplnil a opatřil titulkem, rada lidových komisařů ho projednala a 18. dubna schválila. 20. dubna byl uveřejněn v listu *Izvěstija VCIK*, č. 78 (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 130—138). — 245
- ⁹² Návrh uvolnit prostředky k poskytování úvěru na osev cukrovky vyšel od Hlavního výboru pro cukrovarnictví. Podpořil jej sjezd pracovníků cukrovarnického průmyslu, jehož se zúčastnili zástupci pozemkových výborů. 17. dubna 1918 projednala rada lidových komisařů žádost Nejvyšší národohospodářské rady o při-

dělení 20 miliónů rublů Hlavnímu výboru pro cukrovarnictví a schválila usnesení, které navrhl Lenin. — 246

- ⁹³ Tento příspěvek Lenin pronesl v průběhu diskuse k referátu I. E. Gukovského o finanční situaci v zemi a finanční politice sovětské moci, který byl přednesen na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru 15. dubna. V referátu se zdůvodňovala nezbytnost zrušení kontribucí (jakožto opatření, které neumožňovalo zavést plánovité finanční hospodaření) a nutnost pravidelného zdaňování, navrhovalo se zvýšit dosavadní přímé a nepřímé daně a zavést další, radikálně zreorganizovat bankovní aparát, snížit výdaje na správu atd.

Návrhy Gukovského ostře kritizovali »leví komunisté«, neboť je považovali za obrát doprava v hospodářské a finanční politice sovětské moci, za zřeknutí se dosavadní linie strany. — 247

- ⁹⁴ *Koncept plánu vědeckotechnických prací* odráží důležitou etapu v zapojování vědeckých sil Ruska do řešení národohospodářských problémů.

Jednání s Akademií věd bylo zahájeno z podnětu V. I. Lenina a sovětské vlády v lednu 1918. Lenin usměrňoval činnost lidového komisariátu školství a osvěty, který s Akademií bezprostředně jednal. Koncem března vyslovila Akademie věd v svolání k sovětské vládě souhlas s jejím návrhem, aby se zabývala výzkumem přírodního bohatství země. Proto bylo 12. dubna na zasedání rady lidových komisařů za Leninova předsednictví schváleno usnesení, které Akademii věd ukládalo, aby »začala okamžitě a systematicky řešit problém správného rozmístování průmyslu v zemi a co nejracionálněji využívat hospodářské síly země«. Zároveň bylo stanoveno, že je nutné příslušné práce akademie financovat. Po získání velké finanční podpory od vlády začala pracovat komise Akademie věd pro výzkum přírodních produktivních sil Ruska.

V Konceptu plánu vědeckotechnických prací stanovil Lenin rozsáhlý program činnosti Akademie věd a všech vědeckých a technických pracovníků v Rusku. Tento program byl dále konkretizován v řadě dokumentů Nejvyšší národohospodářské rady, zejména ve vzorovém plánu prací odborných komisí Akademie věd, který 25. dubna vypracoval odbor organizace výroby NNHR. Sovětské ústřední i místní hospodářské orgány, Akademie věd a různé vědeckovýzkumné ústavy a společnosti se podle Leninových pokynů zabývaly výzkumem přírodního bohatství, energetických zdrojů a řadou problémů souvisejících s elektrifi-

kací národního hospodářství. Hned v prvních měsících sovětské moci byly v Petrohradě a Moskvě ustaveny výbory a byra pro elektrifikaci hlavních průmyslových oblastí. Na podzim 1918 byla na Leninův pokyn utvořena Ústřední elektrotechnická rada, jejímž hlavním úkolem bylo »co nejlépe a co nejrychleji vyřešit technické a rozpočtové otázky nové elektrotechnické výstavby«. V roce 1918 se začala provádět na tehdejší dobu rozsáhlá elektrifikace. — 249

⁹⁵ Lenin má na mysli materiály komise pro výzkum přírodních produktivních sil Ruska, kterou utvořila Akademie věd v roce 1915. Na Leninův pokyn se ediční činnost této komise značně rozšířila: začaly vycházet edice knih pod názvem Bohatství Ruska a několikasvazkový sborník Přírodní produktivní síly Ruska. Za první tři roky sovětské moci (1918—1920) vydala komise čtyřikrát víc prací než za tři předrevoluční roky. — 249

⁹⁶ V dubnu 1918 přinesl tisk zprávu, že generála Kornilova zavraždili jeho vlastní vojáci. Později se zjistilo, že Kornilov zahynul 13. dubna 1918 při výbuchu dělostřeleckého granátu v boji s oddíly Rudé armády u Jekatěrinodaru [dnešní Krasnodar]. — 254

⁹⁷ V prvních letech sovětské moci byla v Rusku nezaměstnanost, do značné míry jako dědictví starého zřízení, a v roce 1918 se ještě zvýšila. Přispěla k tomu demobilizace obrovské armády, snížení (nebo úplné zastavení) vojenských zakázek v mnoha průmyslových odvětvích, jež souviselo s přestavbou průmyslu na mírovou výrobu v období prvního mírového oddechu, uzavření mnoha podniků pro nedostatek surovin a paliva, rozsáhlá evakuace dělníků a jejich rodin z oblastí okupovaných německými a jinými nepřátelskými vojsky. Celkový počet nezaměstnaných dosahoval v roce 1918 podle evidence pracovních úřadů až 800 000. Sovětská moc i přes citelný nedostatek finančních prostředků nezaměstnaným všemožně pomáhala, byly vypracovány plány veřejně prospěšných prací a vyčleněny finanční prostředky na jejich realizaci.

Na základě socialistické industrializace a kolektivizace zemědělství se už v první pětiletce podařilo úplně a navždy nezaměstnanost v SSSR odstranit. — 256

⁹⁸ Návrh dekretu byl zařazen do programu zasedání RLK, které se konalo 22. dubna 1918, ale jeho projednání bylo odloženo na příští den. Lenin návrh prostudoval a předložil doplněk, otištěný

v tomto svazku. Rada lidových komisařů 23. dubna dekret spolu s Leninovým doplňkem schválila a příští den jeho schválení s určitými změnami a doplňky (do dekretu byl zařazen nový bod) definitivně potvrdila. Proto se Leninův doplněk v textu uveřejněném 27. dubna v 84. čísle listu *Izvěstija VCIK* týká 7. bodu Dekretu o zásobování zemědělství výrobními nástroji a kovy (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 2, Moskva 1959, s. 169—172). — 259

- ⁹⁹ Na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru 29. dubna 1918 byl přizván moskevský dělnický aktiv, čtení pracovníci strany a státních orgánů.

O Leninově vystoupení na tomto zasedání píše N. K. Krupská: »Aby si mohl Iljičův referát o nejbližších úkolech sovětské moci vyslechnout moskevský dělnický aktiv, byl tento referát přednesen v Polytechnickém muzeu. Iljič byl přivítán bouřlivými ovacemi, všichni poslouchali velmi pozorně, bylo vidět, jak je tato otázka posluchačům blízká. Iljič tam mluvil s neobyčejným zápalem.« (Srov. N. K. Krupská, *Vzpomínky na Lenina*, Praha 1958, s. 339). — 261

- ¹⁰⁰ Jde o II. sjezd strany levých eserů, který se konal 17.—25. dubna 1918 v Moskvě. Při projednávání úkolů strany v současné situaci se na sjezdu vyhranily dva směry. Část delegátů v čele s B. D. Kamkovem schvalovala činnost ústředního výboru zaměřenou proti uzavření brestlitevského míru a považovala za správné, že leví eseři odmítli pracovat v ústředních orgánech sovětské moci na základě toho, že IV., mimořádný celoruský sjezd sovětů brestlitevskou mírovou smlouvu ratifikoval. Druhá část delegátů v čele s M. A. Spiridonovovou ústřední výbor kritizovala, obviňovala ho z krajního levičáctví a naléhala, aby se leví eseři stali členy sovětské vlády a prosazovali v ní eserský agrární program. Po bouřlivé diskusi dospěl sjezd k polovičatému usnesení: schválil stanovisko ústředního výboru k brestlitevskému míru a vystoupení levých eserů z rady lidových komisařů, ale zároveň se usnesl, že leví eseři budou členy ústředních a místních mocenských orgánů, aby »vyrovnávali« celkovou linii sovětské politiky. — 265

- ¹⁰¹ *Znamja truda* — deník, orgán petrohradského výboru strany eserů. Začal vycházet 23. srpna (5. září) 1917 a od 59. čísla z 1. (14.) listopadu 1917 vycházel jako orgán petrohradského výboru strany eserů a frakce levých eserů ústředního výkonného výboru II. ce-

loruského sjezdu sovětů. Po I. celoruském sjezdu strany levých eserů se tento deník od svého 105. čísla, které vyšlo 28. prosince 1917 (10. ledna 1918), stal ústředním orgánem strany levých eserů. Byl zastaven v červenci 1918 v souvislosti se vzpourou levých eserů. — 268

- ¹⁰² Lenin má na mysli týdeník *Kommunist* — frakční orgán protistranické skupiny »levých komunistů«; vycházel v Moskvě od 20. dubna 1918 jako orgán moskevského oblastního byra KSR(b), které bylo pod vlivem »levých komunistů«. Poslední, čtvrté číslo časopisu vyšlo v červnu 1918 už jako orgán skupiny »levých komunistů«, neboť po květnové oblastní stranické konferenci, která schválila Leninovy Teze o současné politické situaci (viz tento svazek, s. 345—349), se moskevské oblastní byro od časopisu distancovalo. — 268
- ¹⁰³ Jde o třetí bod tezí, které na návrh I. A. Isuva schválilo v dubnu 1918 plenární zasedání moskevského oblastního výboru sociálních demokratů menševiků. Lenin ve stati O »levém« dětinství a maloburžoaznosti konfrontoval tuto tezi jako »vzor *provokačních řečí buržoazie*« s ekonomickými tezemi »levých komunistů«, upozornil na jejich analogičnost a dokázal, že stanovisko »levých komunistů« je »úplným zřeknutím se komunismu v praxi, úplným přechodem na stranu právě maloburžoazie« (tento svazek, s. 331). — 268
- ¹⁰⁴ *Teze o současné situaci*, které předložili »leví komunisté«, se projednávaly na společném zasedání členů ústředního výboru strany a skupiny »levých komunistů« 4. dubna 1918. Lenin tyto teze podrobně rozebral a kriticky zhodnotil ve stati O »levém« dětinství a maloburžoaznosti (viz tento svazek, s. 305—337). — 270
- ¹⁰⁵ Myslí se hlasování o ratifikaci mírové smlouvy na VII., mimořádném sjezdu KSR(b). »Leví komunisté« zkeslili údaje, neboť uvedli počet hlasů pro uzavření míru podle výsledků předběžného hlasování o dvou rezolucích — o rezoluci V. I. Lenina a o rezoluci »levých komunistů« (pro první hlasovalo 28 delegátů, pro druhou jen 9, takže byla ihned zamítnuta), ale počet hlasů proti uzavření míru uvedli podle výsledků konečného hlasování o Leninově rezoluci (30 hlasů pro, 12 proti, 4 se hlasování zdrželi). — 270
- ¹⁰⁶ *II. celoukrajinský sjezd sovětů* se konal 17.—19. března 1918 v Jeekatěrinoslavi [dnešní Dněpropetrovsk]. Zúčastnilo se ho 964 de-

legátů, z nichž bylo 428 bolševiků, 414 levých eserů, 82 nestraníků a 40 ostatních. Bolševici museli čelit nejen levým eserům a buržoazním nacionalistům, ale i »levým komunistům«, kteří se pokoušeli využít celoukrajinský sjezd sovětů k prosazení své dobrodružné linie a podali na něm rozbíječský návrh, podle kterého měl sjezd odsoudit uzavření brestlitevského míru sovětskou vládou. Bolševická frakce v čele s J. B. Gamarnikem, A. V. Ivanovem, F. A. Sergejevem (Arťomem) a N. A. Skrypnikem nekompromisně obhajovala Leninovo stanovisko k otázce míru a celoukrajinský sjezd sovětů nakonec usnesení IV. celoruského sjezdu sovětů o ratifikaci mírové smlouvy s Německem schválil.

V rezoluci O politické situaci sjezd v souladu s vůlí ukrajinského lidu prohlásil, že ukrajinští pracující společně s dělníky a rolníky z Ruska a z ostatních republik budou energicky bojovat za sovětskou moc. Zvážil situaci, která vznikla po uzavření brestlitevského míru, a prohlásil Ukrajinu za nezávislou sovětskou republiku; vyzval pracující Ukrajiny, aby nesmlouvavě bojovali proti rakouským a německým okupantům a Centrální radě. Zároveň zdůraznil, že násilná mírová smlouva, kterou Sovětskému Rusku vnutilo imperialistické Německo, ruší federativní spojení Ukrajiny s Ruskem jen formálně a že vzájemné vztahy mezi Ukrajinou a RSFSR se nemění. — 271

¹⁰⁷ Tuto tezi Lenin znovu kritizoval ve stati O »levém« dětinství a maloburžoaznosti (viz tento svazek, s. 330—334). — 278

¹⁰⁸ Lenin má na mysli státně kapitalistická sdružení vytvořená v kožedělném a textilním průmyslu a v cukrovarnictví. Začátkem roku 1918 uzavřel Odborový svaz zaměstnanců kožedělného průmyslu dohodu s Celoruskou společností továrníků a majitelů koželužen, podle níž měly koželužny pracovat na zakázkách sovětské vlády a měly být touto vládou subvencovány. Celou produkci měl disponovat stát.

V Hlavním výboru pro kožedělný průmysl měli dvoutřetinové zastoupení dělníci a jednotřetinové soukromí podnikatelé a buržoazní technická inteligence. Obdobné dohody byly uzavřeny v textilním, cukrovarnickém a v některých dalších odvětvích lehkého a potravinářského průmyslu. Stát měl přitom právo konfiskovat podniky začleněné do státně kapitalistických sdružení.

Lenin kladně hodnotil »pokusy proletariátu uzavírat smlouvy se svazy továrníků« v podmínkách diktatury proletariátu a zdůrazňoval, že takovéto smlouvy mohou »dělníkům zajistit správu

celých průmyslových odvětví« (srov. Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 302). — 280

¹⁰⁹ Lenin takto ironicky nazýval časopis *Kommunist* — orgán protistranické skupiny »levých komunistů«. — 281

¹¹⁰ Lenin má na mysli emisi bankovek a cenných papírů jako opatření, které sovětská vláda používala, když nezískala dost prostředků z běžných zdrojů státního důchodu (z průmyslu, dopravy, pravidelných daní apod.). I když v prvním období sovětské moci byla emise jedním z nejdůležitějších zdrojů financování národního hospodářství, Rudé armády, sociálních a kulturních opatření, Lenin zdůrazňoval, že »nepřetržité tištění bankovek, které se dosud praktikovalo, je možné zdůvodnit jako dočasné opatření« (tento svazek, s. 375). Po opatřeních strany a vlády ke zlepšení finanční situace byla emise v polovině roku 1918 omezena. — 284

¹¹¹ Jde o Leninovu knihu *Stát a revoluce* (viz Sebrané spisy 33, Praha 1987, s. 29—153). Její recenze byla uveřejněna 20. dubna 1918 v 1. čísle časopisu »levých komunistů« *Kommunist*. — 285

¹¹² *Levicový Zimmerwald* neboli zimmerwaldská skupina levých byla založena z Leninova podnětu na mezinárodní socialistické konferenci v Zimmerwaldu v září 1915. — 289

¹¹³ Anarchista A. J. Ge ve svém diskusním příspěvku k Leninovu referátu na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru prohlásil, že »doufat v pomoc německého proletariátu je utopie«, protože německý proletariát stejně jako veškerý západoevropský proletariát »je infikován, zhypnotizován« »rozkladnou ortodoxní sociálně demokratickou výchovou«. — 290

¹¹⁴ O možnosti pokojného přechodu k socialismu za určitých podmínek mluvil K. Marx v projevu na shromáždění v Amsterdamu 8. září 1872 (viz K. Marx—B. Engels, Spisy 18, Praha 1966, s. 192). Za jednu z konkrétních cest tohoto přechodu považoval Marx to, že se od kapitalistů odkoupí výrobní prostředky. Engels o tom napsal: »Nikterak nepovažujeme náhradu za nepřípustnou za všech okolností; Marx mně — a jak často! — sděloval svůj názor, že by bylo pro nás nejlacinější, kdybychom mohli celou tu sebranku vyplatit« (srov. K. Marx—B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 560). — 294

- ¹¹⁵ *Šest tezí o nejbližších úkolech sovětské moci* napsal Lenin z pověření Celoruského ústředního výkonného výboru poté, kdy byl na zasedání CÚVV 29. dubna 1918 prodiskutován jeho referát o nejbližších úkolech sovětské moci. 3. května tyto teze s nepatrnými úpravami jednomyslně schválil ústřední výbor strany a 4. května je předsednictvo CÚVV rozeslalo místním sovětům zároveň s oběžníkem, v němž se upozorňovalo, že teze se »musí stát základem činnosti všech sovětů dělnických, rolnických a rudoarmějských zástupců«. — 298
- ¹¹⁶ Návrh dekretu se projednával na zasedání komise při radě lidových komisařů 25. dubna 1918. Lidovému komisariátu zemědělství bylo doporučeno, aby »předložil návrh dekretu se závěrem komisariátu zásobování v několika exemplářích a s příslušnými podpisy«. Komise při radě lidových komisařů schválila dekret 2. května 1918, ve stejný den ho s uvedeným Leninovým doplňkem potvrdila rada lidových komisařů a 10. května byl uveřejněn v listu Izvěstija VCIK, č. 91 (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 212—216). — 302
- ¹¹⁷ Dopis napsal Lenin v souvislosti s tím, že moskevský revoluční tribunál, který 2. května 1918 projednal žalobu podanou na čtyři pracovníky moskevského vyšetřovacího kolegia pro úplatkářství a vyděračství, uložil těmto viníkům příliš mírné tresty. Lenin nejprve tento dopis poslal členu kolegia lidového komisariátu spravedlnosti N. V. Krylenkovi se žádostí, aby ústřednímu výboru strany sdělil jména odsouzených i soudců. Teprve když dostal odpověď napsanou na rubu dopisu, zaslal ho ústřednímu výboru a zvláště upozornil na informace získané od Krylenka. Na Leninovu žádost přešetřil celou záležitost Celoruský ústřední výkonný výbor a tři z obviněných byli odsouzeni k deseti letům vězení.
- Lenin odeslal zároveň s dopisem ústřednímu výboru také písemný vzkaz lidovému komisaři spravedlnosti D. I. Kurskému, v němž ho žádal »*ihned* s příkladnou rychlostí předložit návrh zákona, že tresty za korupci (za přijímání úplatků, podplácení, svádění k úplatkům aj. *apod.*) nesmějí být *nižší* než deset let a k tomu ještě deset let nucených prací« (srov. Spisy 35, Praha 1957, s. 294). Na Leninův podnět schválila rada lidových komisařů 4. května 1918 usnesení, v němž se lidovému komisariátu spravedlnosti ukládalo vypracovat návrh dekretu o výměře nejvyšších trestů za úplatkářství a jakoukoli spoluúčasť na něm. Návrh dekretu o úplatkářství, předložený uvedeným komisariátem, projednala rada lidových komisařů na svém zasedání 8. května. Lenin návrh

upřesnil a rada jej pak schválila (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 236—237 a 240—242). — 303

¹¹⁸ Lenin cituje výroky K. Marxe, jejichž rozbor podal B. Engels v práci Rolnická otázka ve Francii a v Německu (srov. K. Marx—B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 560). — 325

¹¹⁹ Lenin má na mysli jednu z hlavních tezí menševiků, v níž se stavěli proti Říjnové revoluci a diktatuře proletariátu. Tvrdili, že uchopení moci je »předčasné«, že Rusko ještě nedosáhlo takového stupně rozvoje produktivních sil, při němž je socialismus možný. Po Říjnové revoluci dále napadali sovětskou moc a útočili proti socialistickým přeměnám.

Tyto názory menševiků obsáhle vyjádřil N. Suchanov v knize Vzpomínky na revoluci. Lenin je kriticky rozebral v článku O naší revoluci (K vzpomínkám N. Suchanova). Odmítl menševické názory, podle nichž je socialistická revoluce v Rusku vzhledem k hospodářské a politické zaostalosti země »předčasná«, a napsal, že dělnická třída Ruska musela začít tím, že revoluční cestou uchopila státní moc »a teprve *potom*, už na podkladě dělnicko-rolnické moci a sovětského zřízení začít dohánět jiné národy« (Spisy 33, Praha 1962, s. 477). — 328

¹²⁰ Dne 11. (24.) června 1917 se konalo společné zasedání výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců s členy předsednictva I. celoruského sjezdu sovětů, na němž se hodnotila pokojná demonstrace petrohradských dělníků a vojáků, kterou zorganizoval ústřední výbor bolševické strany. V diskusi vystoupil I. G. Cereteli s hanebnou pomluvou bolševiků, neboť je obviňoval ze spiknutí proti vládě a z napomáhání kontrarevoluci; vyhrožoval, že budou podniknuty kroky k odzbrojení dělníků, kteří jdou za bolševiky. — 330

¹²¹ Lenin cituje epigram V. L. Puškina, v němž se mluví o průměrném básníkovi, který poslal své verše Foibovi (Apollónovi — v řecké mytologii bůh slunce a umění). Epigram končí takto:

Tož četl Apollón a zíval, nedočet:
kolik je veršotepci let
a jak prý dlouho břeskne ódy skládá?
»Už je mu patnáct,« Erata dí mladá.
»Teprve patnáct?« — »Nemá vyšší věk?«
»Tak mu dej řádně na zadek!«

(Viz knihu Poety-satiriki konca XVIII—načala XIX v., Lenin-grad 1959, s. 288). — 332

¹²² Mezinárodní situaci projednával ústřední výbor strany v souvislosti se zostřením vztahů s Německem, které požadovalo, aby Finsku byla postoupena pevnost Ino na rusko-finské hranici (pevnost chránila společně s Kronštadtem přístupové cesty k Petrohradu), a v souvislosti s tím, že přes četné protesty sovětské vlády Angličané nadále okupovali Murmansk a interventní se chystali proniknout do vnitrozemí. 14. května 1918 obě tyto otázky podrobně vysvětlil Lenin na společném zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru a moskevského sovětu (viz tento svazek, s. 365—367). — 338

¹²³ Leninovy návrhy byly schváleny na zasedání rady lidových komisařů 8. května 1918, kdy se projednávala zpráva lidového komisaře zásobování A. D. Cjurupy a dekret o mimořádných plných mocích komisaře zásobování. Uvedený dokument je vlastně instrukcí pro komisi ustavenou na zasedání rady lidových komisařů, aby návrh dekretu o mimořádných plných mocích komisaře zásobování, jehož znění předložil lidový komisariát zásobování, podle těchto bodů přepracovala.

Dekret vypracovaný na základě Leninových tezí schválila 8. května 1918 rada lidových komisařů a 13. května Celoruský ústřední výkonný výbor. Poté byl 14. května uveřejněn v 94. čísle listu Izvěstija VCIK (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 261—266). — 339

¹²⁴ Návrh usnesení schválila rada lidových komisařů 9. května 1918, když se projednával dekret o mimořádných plných mocích lidového komisaře zásobování. — 342

¹²⁵ *Protest německé vlády proti okupaci Krymu* napsal Lenin, když na jaře 1918 okupovali němečtí imperialisté Ukrajinu a v rozporu s brestlitevskou mírovou smlouvou vtrhli na Krym a postupovali k Sevastopolu, kde bylo soustředěno Černomořské loďstvo. Na příkaz sovětské vlády odplula část lodí 29.—30. dubna do Novorosijsku. V Sevastopolu zůstaly pouze lodě, které neuposlechly příkazu nebo byly ve špatném technickém stavu. 11. května německé velení ultimativně požadovalo, aby se loďstvo vrátilo do Sevastopolu; prohlásilo, že odvelení loďstva ze Sevastopolu je porušením brestlitevské smlouvy, a zároveň vyhrožovalo, že německá vojska budou pokračovat v obsazování černomořského pobřeží.

Leninův Protest se stal základem nóty, kterou 13. května 1918 poslal lidový komisariát zahraničních věcí ministerstvu zahraničních věcí Německa. — 343

¹²⁶ Jde o radiogram německé vlády z 30. března 1918, v němž se prohlašovalo, že Ukrajina má devět gubernií včetně Tavridské, ale bez Krymu. Německá okupace Krymu byla tedy v rozporu s oficiálním prohlášením německé vlády. — 343

¹²⁷ Návrh *Tezí o současné politické situaci* napsal Lenin 10. května 1918 a téhož dne se tento návrh projednával na zasedání ústředního výboru KSR(b). V konečné redakční úpravě byly teze schváleny 13. května; hlasovali pro ně všichni přítomní členové ústředního výboru kromě G. J. Sokolnikova a J. V. Stalina. Později se pro ně vyslovila většina členů ÚV, kteří žili v Petrohradu. Ústřední výbor pověřil Lenina, aby přednesl referát jednak na moskevské městské konferenci KSR(b), jednak na společném zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru a moskevského sovětu a předložil tyto teze jako rezoluce. Na základě uvedených tezí přednesl Lenin téhož dne referát na moskevské městské konferenci strany a ta většinou hlasů jeho teze schválila.

Nejúplněji Lenin tyto teze rozvedl v referátu o zahraniční politice, který 14. května přednesl na společném zasedání CÚVV a moskevského sovětu (viz tento svazek, s. 350—367). Na základě Leninova referátu o současné situaci je 14. května schválila rovněž moskevská okružová konference a 15. května moskevská oblastní konference KSR(b) (viz tento svazek, s. 368—369).

V rukopisu Lenin u druhého odstavce v druhé části tezí dvakrát poznamenal: »Nezveřejňovat v tisku.« — 345

¹²⁸ Leninův referát hrubě napadli menševici a eseri, kteří se snažili využít zostřenou mezinárodní a vnitřní situaci k boji proti bolševické straně a sovětské moci. Protože Lenin musel v neodkladné záležitosti ze zasedání odejít, přednesl po dohodě s ním závěrečné slovo J. M. Sverdlov; rozhodně odsoudil jednání menševiků a eserů (viz J. M. Sverdlov, *Izbrannyje proizveděnija*, sv. 2, 1959, s. 198—204). Zasedání odmítlo rezoluce menševiků a eserů, v nichž požadovali, aby bylo svoláno Ústavodárné shromáždění, zrušena brestlitevská smlouva a uzavřeno spojenectví se zeměmi Dohody k dalšímu vedení války proti Německu. Poté naprostou většinou hlasů schválilo rezoluci bolševiků, kterou napsal Sverdlov a v níž se schvalovala politika sovětské moci (viz tamtéž, s. 204—205).

Osnova Leninova referátu o zahraniční politice předneseného na společném zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru a moskevského sovětu byla uveřejněna v publikaci *Leninskij sbornik XI*, s. 92. — 350

- ¹²⁹ Ukrajinská Centrální rada — kontrarevoluční buržoazně nacionalistická organizace, kterou ustavil v dubnu 1917 blok ukrajinských buržoazních a maloburžoazních nacionalistických stran a skupin na celoukrajinském národním kongresu v Kyjevě. Předsedou Rady byl ideolog ukrajinské buržoazie M. S. Hruševskij, jeho náměstkem V. K. Vynnyčenko, členy Rady S. V. Petljura, S. A. Jefremov, Antonovyč a další nacionalisté.

Po vítězství Říjnové revoluce se Rada prohlásila za nejvyšší orgán takzvané Ukrajinské lidové republiky, zahájila otevřený boj proti sovětské moci a stala se jedním z hlavních center kontrarevoluce v Rusku.

Na I. celoukrajinském sjezdu sovětů v prosinci 1917 v Charkově byla Centrální rada rozpuštěna a Ukrajina prohlášena za sovětskou republiku. Rada lidových komisařů RSFSR uznala ukrajinskou sovětskou vládu za jedinou zákonnou vládu na Ukrajině a usnesla se poskytnout jí okamžitou pomoc proti kontrarevoluční Radě. V prosinci 1917 a v lednu 1918 docházelo po celé Ukrajině k ozbrojeným povstáním proti Centrální radě a za obnovení sovětské moci. V lednu 1918 přešla sovětská vojska na Ukrajině do ofenzívy, 26. ledna (8. února) obsadila Kyjev a zbavila buržoazní Radu moci.

Rada vyhnaná z území sovětské Ukrajiny se spojila s německými imperialisty s cílem svrhnout sovětskou moc a obnovit na Ukrajině buržoazní zřízení. Při mírových jednáních Sovětské republiky s Německem vyslala Rada do Brestu Litevského vlastní delegaci a za zády sovětské delegace uzavřela s Německem separátní mír; zavázala se, že bude Německu dodávat ukrajinské obilí, uhlí, suroviny a za to jí bude poskytnuta vojenská pomoc proti sovětské moci. V březnu 1918 se Rada spolu s rakouskými a německými okupanty vrátila do Kyjeva a stala se jejich loutkou. Když se Němci přesvědčili, že Rada není s to čelit revolučnímu hnutí a zabezpečit dodávky potravin a surovin, koncem dubna ji rozehnali. — 360

- ¹³⁰ Jde o smlouvu mezi Ruskou socialistickou republikou a Finskou socialistickou republikou, která byla uzavřena 1. března 1918 v Petrohradu (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 1, Moskva 1957, s. 505—510). — 365

¹³¹ *Moskevská oblastní konference KSR(b)* se konala 14.—17. května 1918. Na pořadu jednání byly zprávy stranických organizací z Tverské, Vladimírské a Jaroslavské gubernie o stavu stranické práce, početním růstu Rudé armády a dalších záležitostech. Konference projednala také zprávu moskevského oblastního byra, moskevského výboru strany a moskevské okruhové stranické organizace. 15. května se zabývala mezinárodní situací. A. Lomov (G. I. Oppokov) přednesl za »levé komunisty« referát, v němž kritizoval linii ústředního výboru v zahraniční politice. Poté referoval Lenin. Po diskusi a závěrečném slově proneseném Leninem i Lomovem se konference 47 hlasy proti 9 usnesla vzít Leninovy Teze o současné politické situaci za základ rezoluce (viz tento svazek, s. 345—349). »Leví komunisté« proto odmítli stát se členy nově voleného oblastního byra KSR(b). — 368

¹³² *Konference zástupců kovodělných podniků*, které měly být znárodněny, se konala v Moskvě ve dnech 12.—18. května 1918. Zúčastnilo se jí šest zástupců z každého podniku, z toho tři dělníci, dva inženýři a jeden úředník. Jejím úkolem bylo projednat otázky související se znárodněním největších závodů v Rusku (Brjanského, Kolomenského, Sormovského, Běloreckého, Zlatouštského, Baltského v Tveru a dalších).

Tuto otázku projednávaly před konferencí různé hospodářské a odborové orgány a rada lidových komisařů. Ty odmítly návrh kapitalistů a buržoazních odborníků, aby se největší strojírenské závody sdružily ve státní kapitalistickou akciovou společnost (návrh A. P. Meščerského), a prohlásily, že strojírenské závody musí být znárodněny. Konference pak 17. května většinou hlasů znárodnění schválila; pouze skupina buržoazních odborníků, kteří měli na konferenci poradní hlas, obhajovala návrh Meščerského.

Leninův dopis se četl na dopoledním zasedání 18. května a byl přijat bouřlivým potleskem. Na Leninův návrh zvolila konference prozatímní výbor, který měl za úkol založit sdružení státních kovodělných závodů při Nejvyšší národohospodářské radě, schválila Řád kolegia a směrnici o správě znárodněných podniků.

18. června 1918 byly znárodněny akciové společnosti Sormovo, Bělorecké železářny, Kolomenské strojířny a další. Byly začleněny do Prozatímní ústřední správy spojených národních strojírenských závodů Sormovo-Kolomna, která se po připojení Brjanského, Mytiščinského, Tverského a dalších strojírenských závodů změnila ve Státní sdružení strojírenských závodů. — 371

¹³³ *Brjanská pravidla* — Dočasný vnitřní organizační řád, který vypracoval závodní výbor a dělnická správa znárodněného Brjanského závodu na výrobu kolejnic, kovodělného a strojírenského v Běžici (nyní závod Rudá odborová internacionála). 9. května 1918 jej vydal jako nařízení ředitel závodu a závodní výbor. Tento vnitřní řád byl zpracován na základě Pracovního řádu, který schválila Celoruská ústřední rada odborů 3. dubna 1918. Zavedl v závodě přísný pořádek a upevňoval zásadu jediného vedoucího při řízení výroby. Ukládal vést přesnou evidenci produktivity práce a stanovil míru odpovědnosti dělníků za zmetky. Dělníkům a zaměstnancům se přiznávala mzda jen za skutečně vykonanou práci. Bylo zakázáno pořádat shromáždění a schůze v pracovní době, dělníci a zaměstnanci, kteří porušili pracovní kázeň, byli trestáni až propuštěním. Díky tomuto vnitřnímu řádu, upevnění pracovní kázně a mnoha dalším opatřením dosáhl závod poměrně rychle předválečné produktivity. — 371

¹³⁴ *I. celoruský sjezd zástupců finančních odborů oblastních, guberniálních a újezdních sovětů* se konal 17.—21. května 1918 v Moskvě. Zúčastnilo se ho 230 delegátů. Na pořadu jednání byly zprávy příslušných sovětů, celková finanční politika, finanční situace v příslušných správních jednotkách, banky, finanční správa a daňová inspekce, správné uplatňování úvěrů a organizační otázky.

Lenin referoval na odpoledním zasedání 18. května. Teze jeho referátu o úkolech sovětské finanční politiky se staly základem rezoluce, kterou na sjezdu předložila komunistická frakce. Rezoluce byla většinou hlasů schválena. Leví eseci předložili sjezdu vlastní rezoluci, po diskusi ji však stáhli a hlasovali pro rezoluci komunistů. Sjezd uložil šestičlenné komisi, aby společně s lidovým komisariátem financí v co nejkratší době vypracovala řadu usnesení: o progresivní dani z příjmů a dani z majetku »na základě tezí soudruha Lenina«; o soustavě nepřímých daní na bázi státních monopolů; o centralizaci zdaňování a o jednotné pokladně; o centralizaci bankovníctví; o výměně starých platidel za nová; o jednotném centralizovaném (místním i ústředním) aparátu finanční správy. — 373

¹³⁵ Otázku přípravy peněžní reformy nastolil Lenin v prosinci 1917 v návrhu dekretu o znárodnění bank (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 204). Na jaře 1918 připravil návrh peněžní reformy, která by zavedla pevnou sovětskou měnu a odstranila inflaci jakožto produkt války a hospodaření carské a později prozatímní vlády.

Peněžní reforma se začala připravovat za přímého Leninova

vedení začátkem roku 1918. Lenin požadoval, aby se reforma uspíšila a byly vydány nové, sovětské peníze. Zúčastňoval se proto všech jednání o každém detailu navrhovaných vzorů nových platidel (viz Leninskij sbornik XXI, s. 179—180; XXXV, s. 31—32). Z objektivních příčin, jako byla válka proti cizím interventům a vnitřní kontrarevoluci, přechod k politice válečného komunismu, se však reforma tehdy neuskutečnila. První sovětská peněžní reforma byla podle leninských zásad provedena až v letech 1922—1924. — 376

- ¹³⁶ *Dodatek k Výzvě petrohradským dělníkům vytvářet zásobovací oddíly* (v předchozích ruských a v prvním českém vydání Leninových Spisů byl otištěn pod názvem Koncept telegramu pitěřským dělníkům) napsal Lenin na zasedání rady lidových komisařů 20. května 1918 a předal jej lidovému komisaři zásobování A. D. Cjurupovi s touto poznámkou: »Dalo by se to ještě zařadit do telegramu s. 1 — s. 5.« Dodatek byl začleněn do konečného znění výzvy, telegraficky odeslané petrohradskému výboru strany s pokynem: »Uveřejněte tuto výzvu ve všech závodech a továrnách a učinite opatření k neprodlenému přihlašování do zásobovacích oddílů.«

Výzva s Leninovým a Cjurupovým podpisem byla 22. května 1918 uveřejněna v listu Petrogradskaja pravda, č. 103 a 29. května v listu Izvěstija VCIK, č. 107 a v dalších listech. Myšlenky obsažené v uvedeném dodatku Lenin širěji rozvinul v dopisu petrohradským dělníkům nazvaném O hladu (viz tento svazek, s. 380—388). — 379

- ¹³⁷ *O hladu (Dopis petrohradským dělníkům)* napsal Lenin po rozhovoru s předsedou výkupní komise Putilovova závodu (dnes Kirovův) A. V. Ivanovem. Lenin zástupce putilovovců pozorně vyslechl a požádal ho, aby petrohradským pracujícím oznámil, že »vláda podniká rozhodná opatření k zabezpečení zásobování celé země potravinami«. Na důkaz toho mu předal dekret, v němž se lidovému komisaři zásobování uděluje mimořádná pravomoc v boji proti hladu, a požádal ho, aby s ním seznámil putilovovce (viz Vzpomínky na V. I. Lenina II, Praha 1958, s. 332). O rozhovoru s Ivanovem napsal Lenin v dopise A. D. Cjurupovi: »Řekl jsem mu svůj názor: jestliže nejlepší petrohradští dělníci nevytvorí výběrovou spolehlivou dělnickou armádu,« která by vytáhla proti vesnické buržoazii, potom »jsou hlad a záhuba revoluce nevyhnutelné« (srov. Spisy 44, Praha 1970, s. 57). Lenin požádal lidový komisiariát zásobování, aby oddílům petrohradských dělníků všestranně pomáhal.

Podle Leninových pokynů vyslali petrohradští dělníci na venkov začátkem června 1918 první oddíl v počtu 400 lidí. — 380

¹³⁸ *II. celoruský sjezd komisařů práce* se konal v Moskvě ve dnech 18.—25. května 1918. Zúčastnili se ho zástupci oblastních, guberniálních a újezdních komisiariátů práce, burz práce, nemocenských pokladen a pojišťoven a pokladen nezaměstnaných, Celoruské ústřední rady odborů a jiných organizací. Celkem to bylo asi 600 lidí. Na pořadu jednání byly tyto otázky: zpráva o činnosti lidového komisiariátu práce, situace v průmyslu, pracovní kázeň a zvýšení produktivity práce, výše odměn a normy produktivity, hospodářské postavení dělnické třídy aj. Na sjezdu bylo ustaveno pět sekcí (komisařů práce, burz práce, ochrany práce, sekce pro otázky pojištění a sekce statistická). Sjezd schválil Pracovní řád, vydaný CÚRO 3. dubna 1918, a vyhlášku o způsobu schvalování tarifů. Na základě těchto dokumentů schválil rezoluci o pracovní kázní, tarifní politice, hospodářském postavení dělnické třídy a další. Schválil rovněž zákonné ustanovení o ochraně práce a usnesení o utvoření místních oddělení pro normování mezd a práce. — 389

¹³⁹ O palivech se jednalo na zasedání rady lidových komisařů 24. května 1918; za odbor paliv Nejvyšší národohospodářské rady referoval N. I. Solovjov a za Státní moskevský trust paliv a dřevařského průmyslu S. S. Dikanskij. — 394

¹⁴⁰ O zřízení Socialistické akademie společenských věd jednala rada lidových komisařů 25. května 1918. Lenin nebyl zřejmě spokojen s návrhem usnesení o této akademii, jak jej předložil lidový komisiariát školství a osvěty, napsal tedy asi přímo na zasedání uvedené návrhy a rada lidových komisařů je schválila.

7. června projednala vláda Usnesení o Socialistické akademii, přepracované podle Leninových pokynů, a v podstatě ho potvrdila. Byla ustavena komise pro podrobné zpracování statutu akademie. Komise měla postupovat podle Leninových směrnic. Konečné znění statutu schválila rada lidových komisařů 15. června. Dekret Celoruského ústředního výkonného výboru (Usnesení) o Socialistické akademii společenských věd byl uveřejněn 12. července 1918 v listu *Izvestija VCIK*, č. 145 (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 2, Moskva 1959, s. 468—479). Slavnostní otevření akademie se konalo 1. října 1918.

Koncem roku 1923 byla Socialistická akademie společenských věd přejmenována na Komunistickou akademii společenských

věd. V únoru 1936 se ústřední výbor KSR(b) a rada lidových komisařů SSSR usnesly zrušit Komunistickou akademii a její ústavy a převést její kmenové pracovníky do Akademie věd SSSR »s cílem sdružit vědecké pracovníky v jednom státním vědeckém centru«. — 395

- ¹⁴¹ Seznamy řádných členů Socialistické akademie společenských věd a lektorů schválených do této funkce Celoruským ústředním výkonným výborem byly uveřejněny 9. srpna 1918 v listu *Izvestija VCIK*, č. 169.

5. února 1922 byl za řádného člena této akademie zvolen V. I. Lenin. Když o tom dostal od prezidia akademie vyrozumění, písemně odpověděl: »Velmi vám děkuji. Bohužel kvůli nemoci nemohu ani sebemeně plnit povinnosti člena Socialistické akademie. Fiktivním členem být nechci. Proto vás prosím, abyste mě ze seznamů buď vyškrtli, nebo do nich vůbec nedávali« (viz *Leninskij sbornik XXXIV*, s. 432). — 396

- ¹⁴² *Teze o současné situaci* napsal Lenin za neobyčejně tíživé situace v zásobování potravinami. Na základě těchto tezí schválila rada lidových komisařů 28. května 1918 usnesení o zásobovací politice (viz *Leninskij sbornik XVIII*, s. 95) a uložila lidovému komisařiátu zásobování, aby se příští den obrátil na dělníky a rolníky s výzvou organizovat ozbrojené oddíly pro boj za obilí. Výzvu napsanou podle Leninových tezí schválila vláda 29. května a 31. května 1918 ji jménem rady lidových komisařů uveřejnil denní tisk. — 397

- ¹⁴³ *I. celoruský sjezd národohospodářských rad* se konal ve dnech 26. května—4. června 1918 v Moskvě; zúčastnilo se ho 252 delegátů, kteří zastupovali 5 oblastních, 30 guberniálních a značný počet újezdních národohospodářských rad, jakož i odbory Nejvyšší národohospodářské rady, odborové organizace a závodní výbory.

Lenin se na přípravě sjezdu přímo podílel. Na zasedání předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, jež se konalo v Kremlu 23. května za Leninovy účasti, byl podrobně projednán program sjezdu, upřesněn jeho denní pořad a se změnami a doplňky byly schváleny teze mnoha sjezdových referátů. Při projednávání tezí k referátu G. D. Vejnberga o tom, jak organizovat správu znárodněných podniků, předložil Lenin návrh, aby se řízení znárodněných podniků přeneslo na jednotlivé podniky a ústřední správu, tj. na výrobní odbor Nejvyšší národohospo-

dářské rady, čímž by se odstranily všechny mezičlánky řízení. Na pořad sjezdového jednání byly zařazeny tyto otázky: hospodářské důsledky brestlitevské mírové smlouvy; celková hospodářská situace Ruska a hospodářská politika; činnost Nejvyšší národohospodářské rady; finanční situace Ruska; státní rozpočet; zahraniční obchod; problematika výboru pro státní výstavbu; zprávy z jednotlivých národohospodářských rad. Některé body, jako organizace výroby, otázky práce, směny zboží a zemědělství, se projednávaly v příslušných sekcích.

Na prvním zasedání sjezdu vystoupil Lenin s projevem, v němž vytyčil nejbližší úkoly hospodářské výstavby a organizace řízení znárodněného hospodářství. Proti Leninovu plánu organizace socialistické výroby a řízení podle zásad demokratického centralismu vystoupili na sjezdu »leví komunisté«, anarchosyndikalisté, menševici a leví eseři. Za »levé komunisty« vystoupili k řadě otázek jejich vlastní řečníci s vlastními rezolucemi. Na nátlak »levých komunistů« schválila sekce pro organizaci výroby návrh Usnesení o správě znárodněných podniků, ačkoli byl v rozporu se stranickou linií nedílné pravomoci v řízení a centralizaci řízení znárodněného hospodářství. Ve svých připomínkách k návrhu usnesení, jež byly do tohoto vydání zařazeny poprvé (viz tento svazek, s. 415), poukázal Lenin na jeho anarchosyndikalistickou podstatu. Pod Leninovým vedením bylo posléze vypracováno nové usnesení, které sjezd schválil. Na základě zásadní leninské linie schválil důležitá usnesení i k dalším otázkám: o nutnosti dalšího socialistického znárodnění, o směně zboží mezi městem a venkovem, o reorganizaci Nejvyšší národohospodářské rady. Sjezd vypracoval rovněž opatření ke zvýšení pracovní kázně a produktivity práce a za věc prvořadé státní důležitosti označil výrobu zemědělských strojů a náradí. — 400

¹⁴⁴ Tento dokument schválila rada lidových komisařů 29. května 1918 a beze změny jej včlenila do usnesení RLK o samostatném výkupu potravin, které bylo uveřejněno 1. června v 110. čísle listu *Izvěstija VCIK* (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 2, Moskva 1959, s. 344—348). — 409

¹⁴⁵ Uvedený dokument napsal Lenin v souvislosti s žádostmi různých organizací, aby jim byl povolen samostatný výkup potravin. Na zasedání rady lidových komisařů konaném 29. května 1918 se za přítomnosti zástupců těchto organizací projednávala výzva k dělníkům a rolníkům, aby organizovali ozbrojené oddíly pro boj za obilí, která vycházela z Leninových Tezí o současné situaci

(viz tento svazek, s. 397—399). Během diskuse se Lenin písemně otázel lidového komisaře zásobování A. D. Cjurupy: »Bude se ještě pokračovat v boji za samostatný výkup, anebo ne? Přikládám k tomu pár řádek — nemělo by se to uveřejnit v tisku? A jménem koho?« (Leninskij sbornik XVIII, s. 106). Cjurupa odpověděl takto: »Bojovat se bude dál a otiskneme to jménem rady lidových komisařů.« Uvedený dokument představuje oněch »pár přiložených řádek«; tento návrh byl s nepatrnými úpravami schválen 1. června jako usnesení rady lidových komisařů a uveřejněn 4. června ve 112. čísle listu Izvěstija VCIK pod názvem Usnesení rady lidových komisařů o samostatném výkupu potravin.

V prvním českém vydání Spisů V. I. Lenina vyšel tento dokument pod názvem Provolání k zaměstnancům v železniční a vodní dopravě a v kovoprůmyslu. — 410

- ¹⁴⁶ Návrh Usnesení o správě znárodněných podniků, který vypracovala Nejvyšší národohospodářská rada, byl projednáván 28. a 30. května 1918 na zasedání sekce pro organizaci výroby I. celoruského sjezdu národohospodářských rad. S referátem k tomuto bodu vystoupil člen předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a autor návrhu G. D. Vejnberg a s koreferáty »levý komunista« V. M. Smirnov a zástupce uralského průmyslu V. N. Andronnikov. Po důkladném projednání sekce usnesení na nátlak »levých komunistů« schválila, ačkoli bylo v rozporu s politikou strany a vlády.

Když se Lenin dověděl o vystoupení »levých komunistů« ve věci řízení znárodněných podniků (viz Leninskij sbornik XXI, s. 130) a přečetl si usnesení vypracované sekci, doporučil, aby se jí zabývala koordinační komise, speciálně vytvořená 2. června; radu lidových komisařů v ní zastupoval Lenin a Nejvyšší národohospodářskou radu A. I. Rykov a G. D. Vejnberg. Na podkladě Leninových připomínek, které zde otiskujeme, koordinační komise usnesení přepracovala a sjezd její návrh přes protesty »levých komunistů« většinou hlasů schválil.

V souladu s tímto usnesením vznikaly ve znárodněných podnicích správy továren a závodů, které ze dvou třetin jmenovala oblastní národohospodářská rada nebo Nejvyšší národohospodářská rada (pokud byl podnik podřízen přímo ústřední správě), přičemž v kompetenci národohospodářské rady bylo umožnit oblastnímu (celoruskému) odborovému sdružení, aby navrhlo polovinu kandidátů. Třetinu členů správy volili odborově organizovaní dělníci znárodněných podniků. V každé správě továren a zá-

vodů museli být z jedné třetiny zastoupeni odborníci z kádrů technických a obchodních zaměstnanců. — 415

¹⁴⁷ *Společné zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru, moskevského sovětu dělnických, rolnických a krasnoarmějských zástupců, Celoruské ústřední rady odborů a odborových svazů, závodních výborů a ostatních dělnických organizací se konalo 4. června 1918 v budově Velkého divadla. Na pořadu jednání byla v souvislosti se situací v zemi jediná otázka — boj proti hladu. Předseda CÚVV J. M. Sverdlov v zahajovacím projevu prohlásil, že tak široce zastoupené shromáždění bylo svoláno vzhledem k mimořádné závažnosti boje proti hladu a že cílem tohoto shromáždění je vyzvat všechny moskevské dělníky, aby se do tohoto boje se vši rozhodností zapojili. S referátem k dané otázce vystoupil V. I. Lenin. Leví i praví esěři a menševici na tomto zasedání kritizovali vládu sovětů pro její zásobovací politiku. Přesto byla většinou hlasů schválena rezoluce bolševické frakce, jejímž základem se stal Leninův návrh (viz tento svazek, s. 443). — 417*

¹⁴⁸ Lenin interpretuje Engelsovu myšlenku z jeho Úvodu k brožuře Sigismunda Borkheima Na paměť německých hurávlavstenců z let 1806—1807 (viz K. Marx - B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 374—379). — 420

¹⁴⁹ Lenin má na mysli celoruskou poradou menševiků, jež se konala ve dnech 21.—27. května 1918 v Moskvě a mimořádně výrazně dala průchod své kontrarevolučnosti. Menševici (N. Čerevanin, V. G. Groman a další) se ve svých referátech a v diskusích pokoušeli zneužít proti sovětům zásobovací potíže země. Na organizování zásobovacích oddílů a na »křížovou výpravu« za obilím, k čemuž Lenin dělníky vyzýval, pohlíželi jako na »poslední křečovitý pokus« sovětské moci o záchranu a předpovídali jí brzkou zkázu. P. N. Kolokolnikov, který vyjadřoval postoj menševiků »aktivistů« (razili heslo Vpřed ke kapitalismu! a vyzývali k »aktivnímu« boji proti moci sovětů), vyzval účastníky porady, aby »svrhli sověty . . . za cenu vyhladovění«; menševik M. I. Liber požadoval v rezoluci, která byla předložena poradě, aby byl vynesena »nad sověty rozsudek smrti« a aby menševici okamžitě odvolali ze sovětů své zástupce. Nadto vyzýval k organizovanému bojkotu sovětské moci. Jeden z menševických vůdců F. I. Dan ukončil svůj projev heslem: »Pryč s autokratickým socialismem komisařů! Ať žije kontrolovaný kapitalismus!« Na poradě rovněž zazněly teze

L. Martova, obsahující výzvu do boje za »skutečně demokratickou republiku«.

Dále v zahraničněpolitických otázkách měla vystoupení menševiků zjevně kontrarevoluční charakter: v rezoluci, kterou porada schválila, byly znovu vzneseny otázky rozvázání brestlitevské mírové smlouvy, války s Německem a spojenectví Ruska s protiněmeckou koalicí.

Vzhledem k protisovětské kontrarevoluční činnosti schválil CÚVV 14. června 1918 usnesení o vyloučení zástupců menševické a eserské pravice a středu ze svých řad i z místních sovětů.
— 427

- ¹⁵⁰ *Žizň* — list buržoazně anarchistického zaměření; vycházel v Moskvě od 23. dubna do 6. července 1918 a redigovali jej publicisté A. Borovoj a J. Novomirskij. Využívaly jej různé protisovětské živly. Byl zastaven spolu s ostatními kontrarevolučními listy.
— 427

- ¹⁵¹ Lenin má na mysli tyto dekrety CÚVV: O mimořádných plných mocích lidového komisaře zásobování^[21] (Dekret o diktatuře v zásobování) z 13. května a O reorganizaci komisariátu zásobování a místních zásobovacích orgánů z 27. května 1918 (viz Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 261—264 a 307—312). Těmito dekrety se v zásobování zaváděla naprostá centralizace, a to jak ve výkupu, tak v rozdělování obilí, a stanovila se opatření, jak zorganizovat výpravy dělníků za obilím a jak pomoci chudině v boji proti kulakům. — 430

- ¹⁵² Lenin má na mysli rezoluci předloženou na IV., mimořádném celoruském sjezdu sovětů zástupci eserské strany (pravice a středu), v níž eseré ostře vystoupili proti brestlitevské mírové smlouvě a požadovali okamžitou likvidaci sovětské moci a svolání Ústavního shromáždění. — 440

- ¹⁵³ Jde o kontrarevoluční ozbrojenou vzpouru československého vojenského sboru zorganizovanou imperialisty Dohody za aktivní účasti menševiků a eserů. Československý sbor se zformoval v Rusku ze zajatých Čechů a Slováků ještě dřív, než zvítězila Říjnová revoluce. V létě roku 1918 měl sbor přes 60 tisíc vojáků (z celkového počtu asi 200 tisíc českých a slovenských zajatců). Po nastolení sovětské moci financovaly sbor dohodové mocnosti, protože se rozhodly využít jej k boji proti Sovětské republice. Sbor byl prohlášen za součást francouzské armády a zá-

stupci Dohody začali jednat o jeho evakuaci do Francie. Sovětská vláda s evakuací souhlasila pod podmínkou, že bude vyměněn za ruské válečné zajatce ve Francii. Podle dohody z 26. března 1918 byl proto jednotkám československého sboru umožněn volný průjezd do Vladivostoku s tím, že odevzdají zbraně a propustí z kontrarevolučního velení ruské důstojníky. Kontrarevoluční velení sboru však tuto dohodu o odevzdání zbraní porušilo a koncem května vyprovokovalo na pokyn dohodových mocností a za spoluúčasti francouzských důstojníků ozbrojenou vzpouru. Vlády USA, Anglie a Francie začaly vzpouru otevřeně a všestranně podporovat. V součinnosti s bělogvardějci a kulaky obsadil československý sbor značnou část Uralu, Povolží a Sibiře a všude obnovoval moc buržoazie. V oblastech obsazených československými legiemi byly za účasti menševiků a eserů ustavovány bělogvardějské vlády: v Omsku vznikla sibiřská »vláda«, v Samaře výbor členů Ústavodárného shromáždění, apod.

Zanedlouho po vypuknutí vzpoury, 11. června, se ústřední výkonný výbor českých a slovenských komunistických skupin v Rusku obrátil na vojáky sboru s výzvou, v níž odhaloval kontrarevoluční podstatu vzpoury, vyzýval české a slovenské dělníky a rolníky, aby vzpouru zlikvidovali a vstupovali do československých oddílů Rudé armády. Většina českých a slovenských zajatců se sovětskou vládou sympatizovala a nepodlehla protisovětské propagandě reakčního velení sboru. Mnozí vojáci se přesvědčili, že byli oklamáni, opouštěli sbor a odmítali bojovat proti Sovětskému Rusku. V řadách Rudé armády bojovalo na 12 tisíc Čechů a Slováků.

Povolží osvobodila Rudá armáda na podzim roku 1918. Českoslovenští bělogvardějci utrpěli definitivní porážku zároveň s kolčakovci. — 440

¹⁵⁴ Jde o referáty, týkající se reorganizace zásobovacích orgánů a situace v zásobování, které na zasedáních CÚVV přednesli lidový komisař zásobování A. D. Cjurupa (9. května 1918) a A. I. Sviďerskij (27. května 1918). — 441

¹⁵⁵ Návrh Leninovy rezoluce k referátu o boji proti hladu, který předložila bolševická frakce 4. června 1918, se stal podkladem rezoluce schválené na společném zasedání CÚVV, moskevského sovětu a odborových svazů. Rezoluce levých eserů namířená proti organizování chudiny, proti pevným cenám za obilí a dalším opatřením sovětské moci byla zamítnuta. — 443

¹⁵⁶ Svaz učitelů-internacionalistů vznikl začátkem prosince 1917 jako protiváha kontrarevolučního Celoruského svazu učitelů. Nový svaz sdružoval učitele, kteří se postavili na stranu sovětské moci; jeho cílem bylo semknout demokraticky smýšlející učitele a získat pro moc sovětů ty, kdo kolísali. Dne 6. (19.) prosince vydal svaz v Pravdě výzvu, aby učitelé vstupovali do této nové organizace a spolu s lidem »vytvořili novou, socialistickou školu«. Na jaře už sdružoval téměř 12 tisíc pedagogů a stal se základem Svazu pracovníků školství a osvěty, který byl založen v srpnu 1919.

I. celoruský sjezd učitelů-internacionalistů se konal v Moskvě ve dnech 2.—6. června 1918; zúčastnilo se jej na 150 delegátů s rozhodujícím hlasem. Na programu byly tyto referáty: úkoly Svazu učitelů-internacionalistů; školská reforma; celkový plán organizace školství a osvěty; polytechnické vzdělání; organizační a propagandistické úkoly nového učitele; hmotné postavení učitelů; návrh stanov Svazu učitelů-internacionalistů; referát N. K. Krupské Škola a stát a další. Jako první vystoupil na sjezdu lidový komisař školství a osvěty A. V. Lunačarskij, který nastínil úlohu sovětských učitelů v oblasti školství a osvěty. Ve schválených rezolucích vyzval sjezd k co »nejenergičtější podpoře moci dělníků a rolníků v boji za upevnění socialismu«, stanovil úkoly sovětské školy jako školy pracovní a polytechnické, založené na tvůrčí iniciativě a produktivní práci, schválil stanovy Svazu učitelů-internacionalistů a předložil lidovému komisariátu školství a osvěty návrh založit Pedagogickou akademii.

Lenin vystoupil na čtvrtém zasedání sjezdu. — 444

¹⁵⁷ Hned od prvních dnů po nastolení sovětské moci upozorňoval Lenin na nutnost patřičně zorganizovat knihovnictví a zvýšit počet knihoven v zemi. Již v listopadu 1917 koncipoval plán reorganizace knihovnictví v Rusku (viz O úkolech veřejné knihovny v Petrohradu, Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 159—160). Dne 26. dubna 1918 rada lidových komisařů vyslechla referát o organizaci Ústřední správy archivů a knihoven a o založení archivů a knihovny revolučního hnutí v Rusku a navrhla lidovému komisariátu školství a osvěty, aby svolal poradou »v zájmu vypracování podrobného návrhu organizace ústředního řízení archivů a zejména návrhu reorganizace veškerého knihovnictví podle švýcarsko-amerického systému«.

Uvedený návrh usnesení schválila rada lidových komisařů na svém zasedání 7. června 1918.

Leninovy dopisy, projevy, články a noticky, jakož i písemné návrhy RLK a ostatní dokumenty týkající se organizace knihov-

nictví jsou shromážděny v knize N. K. Krupské *Čto pisal i goril Lenin o bibliotěkach*, Moskva 1956. — 446

- ¹⁵⁸ Návrh byl schválen na zasedání rady lidových komisařů 14. června 1918 na základě referátu náměstka lidového komisaře dopravy V. I. Něvského. Dne 18. června schválila RLK devítičlenné kolegium, v němž byli 4 bolševici, 2 menševici-internacionalisté a 3 leví eseři. — 447
- ¹⁵⁹ Lenin má na mysli Základní řád o řízení železniční dopravy Ruské socialistické federativní sovětské republiky, který schválil CÚVV 8. června 1918 a 16. června jej uveřejnil ve svém 122. čísle list *Izvěstija VCIK* (viz *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 2, Moskva 1959, s. 365—367). — 447
- ¹⁶⁰ Leninův projev *o zásobovacích oddílech*, přednesený na shromáždění moskevských dělníků, uveřejnil deník *Bědnota*, periodikum ÚV KSR(b). První zásobovací oddíly byly vypraveny do obilnářských gubernií z Petrohradu a Moskvy v listopadu 1917. V masovém měřítku se zásobovací oddíly, složené z vyspělých dělníků, vytvářely v létě 1918, v období, kdy byl hlad v zemi pociťován nejpalčivěji. Zakládaly je stranické a odborové organizace a sověty v Moskvě, Petrohradu a jiných průmyslových centrech. K 15. červnu měly zásobovací oddíly kolem tří tisíc členů, ke konci srpna jejich počet stoupl už na 17 000. V roce 1918 bylo těchto oddílů 122, v roce 1919 více než tisíc a pracovalo v nich na 30 000 osob. Dělnické zásobovací oddíly sehrály významnou roli při výkupu potravin pro obyvatelstvo a Rudou armádu, v boji proti kulakům a při stmelování vesnické chudiny. — 448
- ¹⁶¹ Lenin má na mysli zásobovací oddíl, který působil ve vsi Kulikovo v usmanském újezdu Tambovské gubernie. S pomocí vesnické chudiny tento oddíl zabral kulakům ukryté zbraně a značné množství zásob — 4073 pudů žita, 1006 pudů ovsy, 428 pudů prosa a 188 pudů mouky; více než polovina zrekvírovaných zásob byla ponechána kulikovské vyhladovělé chudině. Oddíl se rovněž zasloužil o to, že byly provedeny nové volby do vesnického sovětu, v němž byli do té doby zastoupeni kulaci. — 453
- ¹⁶² Telegram o vytváření zásobovacích oddílů byl zaslán II. guberniálnímu sjezdu sovětů do Penzy jako odpověď na dopis předsedy předsednictva penzského guberniálního sovětu A. J. Minkina.

V den svého zahájení, 24. června 1918, zvolil tento sjezd Lenina svým čestným předsedou. — 454

¹⁶³ *Výbory vesnické chudiny* se ustavovaly dekretem CÚVV O organizování a zásobování vesnické chudiny. Tímto dekretem z 11. června 1918 se výbory vesnické chudiny, které vznikaly z podnětu mas, legalizovaly. Do listopadu 1918 pracovalo pod vedením komunistické strany v jednotlivých místech asi 105 000 výborů chudiny. Dekret jim ukládal, aby evidovaly zásoby potravin v rolnických hospodářstvích, zjišťovaly zásoby a přebytky potravin u kulaků a pomáhaly státním zásobovacím orgánům tyto přebytky kulakům rekvírovat; zabezpečovaly zrekvírované obilí a dodávaly je do státních sýpek; zásobovaly chudinu potravinami z kulakých hospodářství a rozdělovaly zemědělské nářadí a průmyslové zboží; organizovaly osevní kampaň a sklizeň a staraly se o osevy; bojovaly proti šmelinaření a spekulaci s obilím. Výbory chudiny se staly opěrnými body a orgány diktatury proletariátu na vesnici. Jejich vytvoření bylo symptomem rozvoje socialistické revoluce na vesnici.

Výbory chudiny se významně podílely na potlačení kulacké kontrarevoluce a podlomení hospodářské síly kulaků jejich částečným vyvlastněním. Za poměrně krátkou dobu zabraly 50 milionů hektarů kulacké půdy, kterou předaly chudým a středním rolníkům, a zkonfiskovaly kulakům značnou část výrobních prostředků. Velmi se zasloužily o konečnou likvidaci statkářské držby půdy a o zásobování hladovějících dělníků a Rudé armády potravinami. Výbory chudiny se aktivně podílely na zakládání kolektivních zemědělských podniků — artělů a komun, které byly společně se sovchozy prvními ohnisky socialistického sektoru na vesnici: podle neúplných údajů se počet kolektivních rolnických hospodářství zvýšil od ustavení výborů chudiny do konce roku 1918 z 240 na 1600. Z jejich iniciativy se začaly z příslušníků vesnické chudiny formovat dobrovolné oddíly a pluky Rudé armády. Výbory chudiny vykonaly obrovský kus práce při upevňování místních sovětů a při jejich očišťování od kulakých živlů.

Výbory chudiny svou činností významně přispěly k upevnění svazku dělnické třídy s rolnictvem a k získání středních rolníků pro sovětskou moc. Lenin zdůrazňoval, že při ustavování výborů chudiny a jejich činnosti je třeba se orientovat nejen na chudinu, ale i na střední rolníky. Při projednávání návrhu dekretu o výbo-rech chudiny poukázal na nutnost zapojit do práce v těchto výbo-rech střední rolníky (Leninovy pozměňovací návrhy k tomuto

deketru viz v knize Dekrety sovětskoj vlasti, sv. 2, Moskva 1959, s. 413—416).

Výbory chudiny sehrály historickou úlohu v socialistické revoluci a úspěšně splnily svěřené úkoly již na podzim 1918. Tato okolnost a zároveň nutnost »dokončit výstavbu sovětů vytvořením jednotné organizace sovětů na celém území Sovětské republiky« vedly k tomu, že se VI., mimořádný celoruský sjezd sovětů v listopadu 1918 rozhodl provést nové volby do všech volostních a vesnických sovětů a výbory chudiny přímo pověřil uspořádáním těchto voleb. Po volební kampani měly výbory chudiny v souladu se směrnicí CÚVV o nových volbách, uveřejněnou 4. prosince 1918, svou činnost ukončit a veškeré prostředky i celou agendu předat novým sovětům. — 455

¹⁶⁴ *IV. konference moskevských odborových svazů a závodních výborů* se konala ve dnech 27. června—2. července 1918. Zúčastnilo se jí 472 delegátů s rozhodujícím a 71 delegátů s poradním hlasem, z nichž podle politické příslušnosti bylo 341 komunistů, 34 levých eserů, 24 menševiků, 9 pravých eserů a 64 delegátů stranic ky neorganizovaných nebo zastupujících jiné skupiny. Předmětem jednání konference byly tyto otázky: zásobování potravinami v současných podmínkách; všeobecný branný výcvik a mobilizace; pracovní kázeň; činnost zprostředkovatelný práce; stanovy závodních výborů a další. K nejzávažnější z nich, k otázce zásobování, přednesl referát Lenin. Konference schválila k referátu rezoluci, jejímž základem se stal Leninův návrh, a přes odpor menševiků a eserů schválila ke všem otázkám rezoluce předložené komunistickou frakcí. — 457

¹⁶⁵ V květnu a červnu 1918 zachvátila Rakousko-Uhersko vlna stávek, demonstrací a masových akcí dělníků. Tyto akce měly vysloveně politický, antimilitaristický charakter. V polovině června propukla ve Vídni masová stávka, vyvolaná snížením přídělu chleba. Ve Vídni, Budapešti a dalších městech začaly vyvíjet činnost rady dělnických zástupců. Vídeňská rada předložila vládě tyto požadavky stávkujících: uzavření míru, zvýšení mezd, zkrácení pracovní doby a znovuzavedení přídělu chleba v plné výši. Sociálně demokratičtí předáci nedokázali propuknutí stávky zabránit, trvali však na tom, aby vídeňská dělnická rada tuto stávku ukončila.

První dělnické rady a rady vojenských zástupců vznikly během stávkového boje ve Vídni, Budapešti a některých dalších městech v lednu 1918. Na protest proti uchvatitelským požadav-

kům, které předložily vlády rakouského a německého bloku Sovětskému Rusku na jednáních o uzavření mírové smlouvy, propukla ve Vídni 14. ledna politická stávka, která se rozšířila do průmyslových oblastí Rakouska-Uherska. Stávky se konaly pod hesly okamžitého uzavření všeobecného míru za podmínek navržených Sovětským Ruskem, zrušení zákonů platných pro válečné období a zrušení cenzury, vyhlášení amnestie pro politické vězně, spravedlivé rozdělování potravin atd. Hnutí však bylo potlačeno a rady rozehnány za přímé podpory oportunistických předáků rakouských sociálních demokratů.
— 461

¹⁶⁶ Lenin se setkal s delegáty jeleckého sovětu 30. května 1918. Po rozhovoru s nimi jim předal dopis pro redakci listu *Izvěstija VCIK*, v němž napsal: »Dopis vám doručí delegáti jeleckého sovětu zástupců. Velice vás prosím, abyste ve vašem listu uveřejnili interview s nimi. Je to vzorný újezd, pokud jde o pořádek, evidenci *kulturních hodnot* a nakládání s nimi, jakož i *potírání buržoazie*« (Leninskij sbornik XXXVI, s. 45). Den před zahájením konference, 26. června, se Lenin sešel se zástupcem lidového komisariátu vnitra I. G. Pravdinem, který se vrátil z kontrolní cesty do Tuly, Jelce a Orla, a diskutoval s ním o situaci v těchto správních jednotkách (viz Leninskij sbornik XVIII, s. 116 a 179).
— 473

¹⁶⁷ Lenin má na mysli článek *Odhalené tajné smlouvy*^[160], uveřejněný 28. listopadu 1917 v 326. čísle listu *Vorwärts*. Článek přiznával, že »uveřejnění tajných depeší mezi Petrohradem a Paříží je vskutku revoluční čin bolševické vlády«.

Vorwärts — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Z rozhodnutí sjezdu strany v Halle vycházel od roku 1891 v Berlíně pod oficiálním názvem *Vorwärts*. *Berliner Volksblatt* jako pokračování listu *Berliner Volksblatt* (vycházejícího od roku 1884). Engels v tomto listě bojoval proti nejrůznějším projevům oportunismu. V druhé polovině 90. let, po Engelsově smrti, se listu zmocnilo pravé křídlo strany a redakce začala soustavně uveřejňovat články oportunistů. Za první světové války zastával *Vorwärts* sociálšovinistické stanovisko; po Říjnové revoluci se zaměřil na protisovětskou propagandu. Vycházel v Berlíně do roku 1933. — 480

¹⁶⁸ Jde o zástupce bogorodského sovětu V. A. Tichomirova, který byl tehdy předsedou bogorodského svazu družstev. — 483

- ¹⁶⁹ Lenin má na mysli článek Francouzské milióny, uveřejněný 28. června 1918 v listu Průkopník svobody, ústředním orgánu ústředního výkonného výboru československých komunistických skupin v Sovětském Rusku; článek informoval o tom, že vlády Francie a Velké Británie poskytly československým legiím asi 15 miliónů rublů; v týž den přetiskla tento článek ve 130. čísle Pravda a částečně v 132. čísle Izvěstija VCIK. — 484
- ¹⁷⁰ Lenin má na mysli skupiny tiskárenských dělníků, které po dlouhou dobu podléhaly vlivu menševiků a pravých eserů stojících v čele žluťáckého Svazu tiskárenských dělníků. Tento svaz po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci a organizoval stávky v Moskvě, Petrohradu a některých dalších městech. Bolševici a levicoví internacionalisté měli své skupiny ve všech velkých tiskárnách a založili Rudý svaz tiskařů. Po jeho založení vliv žluťáckého odborového svazu ochaboval. — 486
- ¹⁷¹ Po okupaci Krymu německými imperialisty bylo Černomořské válečné loďstvo ve dnech 29.—30. dubna 1918 na příkaz sovětské vlády odveleno ze Sevastopolu do Novorossijska. Okolnosti, za jakých bylo loďstvo odveleno, a eventuální podmínky jeho návratu do Sevastopolu uvádí Lenin v Protestu německé vládě proti okupaci Krymu (viz tento svazek, s. 343—344). Německé velení ultimativně požadovalo, aby se Černomořské loďstvo, jehož část zůstala v Sevastopolu, vrátilo zpět. Protože loďstvo nebylo možné zachránit, ani nebylo žádoucí vydat ho německým imperialistům, dal Lenin Nejvyšší vojenské radě tento pokyn: »Protože situace je beznadějná, jak dokazují nejvyšší vojenské autority, je třeba loďstvo bez prodlení zničit« (viz Istorija graždanskoj vojny v SSSR, sv. 3, Moskva 1957, s. 139). Ve dnech 18.—19. června byl příkaz vlády splněn: většina lodí byla při pobřeží Novorossijska potopena. — 487
- ¹⁷² Jde o volby do petrohradského sovětu v červnu 1918. Během voleb rozpoutali menševici a eseři urputný boj proti bolševikům a nezastavili se ani před terorem (20. června zavraždil pravý eser aktivního činitele komunistické strany V. Volodarského). Většinu hlasů získali ve volbách komunisté. Na prvním zasedání sovětu 27. června bylo přítomno 405 bolševiků a sympatizujících, 75 levých eserů, 59 menševiků-obranářů a pravých eserů a 43 stranic neorganizovaných zástupců. — 491
- ¹⁷³ Dne 28. června 1918 se na pokyn moskevského výboru strany

konala ve všech moskevských obvodech veřejná shromáždění k problematice občanské války. Masová účast na těchto shromážděních a jejich vzrušená atmosféra svědčily o vzrůstající důvěře dělnických mas ke komunistické straně, o podpoře její politiky a o odsouzení strany menševiků a strany eserů, neboť tyto kontrarevoluční strany podporovaly buržoazii, jež rozpoutala občanskou válku. Na shromážděních vystoupili význační činitelé strany i delegáti z Uralu, Povolží a dalších krajů, kteří přijeli na V. celoruský sjezd sovětů; delegáti hovořili o kontrarevoluční činnosti menševiků a eserů i o zarputilém boji kulaků proti sovětské moci.

Lenin promluvil v závodě AMO v Simonovské čtvrti, v bývalém Michelsonově závodě v Zamoskvorečském obvodu a v Parku sovětů v Rogožském obvodu.

Čtyřtisícové shromáždění dělníků a zaměstnanců bývalého Michelsonova závodu vyslechlo Leninův projev s obrovským zaujetím a ve své rezoluci vyjádřilo souhlas s usnesením moskevského sovětu z 25. června 1918 o tom, že se »ze sovětu navždy« vyloučí menševici a eseri (jak pravice, tak střed), neboť jako členové sovětů provokativně mařili jejich práci a za podpory zahraničních imperialistů cílevědomě usilovali o svržení sovětské moci. Účastníci shromáždění se obrátili na všechny pracující s výzvou »odvolat ze všech sovětů a jejich institucí právě esery a menševiky, neboť hanebně a trestuhodně setrvávají v táboře reakčních kontrarevolučních sil, aby zrazovali naši dělnickou věc«. — 493

¹⁷⁴ Srov. K. Marx-B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 379. — 496

¹⁷⁵ Leninovo interview bylo ještě téhož dne speciálně telegraficky odesláno redakci listu *Folkets Dagblad Politiken*, avšak z technických důvodů ho redakce obdržela se zpožděním a uveřejnila až 4. července 1918. Vzápětí, 6. července, uveřejnil stručný obsah tohoto interview ve svém 155. čísle list *Leipziger Volkszeitung*.

Folkets Dagblad Politiken — list švédských levicových sociálních demokratů, kteří na jaře 1917 vytvořili Levicovou sociálně demokratickou stranu Švédska; vycházel ve Stockholmu od dubna 1916 zpočátku obden a později jako deník (do listopadu 1917 pod názvem *Politiken*). V letech 1918—1919 jej redigoval F. Ström. Roku 1919 se Levicová sociálně demokratická strana Švédska zúčastnila ustavujícího kongresu Komunistické internacionály a v souvislosti s přijetím 21 podmínek pro vstup do Kominterny změnila v roce 1921 svůj název na Komunistická strana Švédska; *Folkets Dagblad Politiken* se stal jejím ústředním

orgánem. Po rozkolu v Komunistické straně Švédska v říjnu 1929 se listu zmocnili pravicoví oportunisté. Přestal vycházet v květnu 1945. — 505

- ¹⁷⁶ Jde o odzbrojení moskevských anarchistů orgány Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi (Čeky), k němuž došlo v noci z 11. na 12. dubna 1918. Bojová organizace moskevských anarchistů, Černá garda, zabrala ve městě 25 paláců a svými přepady a loupežemi soustavně terorizovala obyvatelstvo. V řadách moskevské Černé gardy se skrývaly stejně jako mezi petrohradskými anarchisty zjevné kontrarevoluční i kriminální živly a úkolem Čeky bylo skoncovat s nepořádky vyvolávanými anarchisty. Petrohradští anarchisté, kteří neuposlechli výzvu složit zbraně, byli tvrdě potlačeni 23. dubna 1918. Pravda 13. dubna oznámila, že při odzbrojování anarchistů v Moskvě byl zrekvírován velký počet zbraní. Při domovních prohlídkách se našlo velké množství uloupeného zlata a šperků. Operace v Moskvě si vyžádala 30 obětí mezi anarchisty a 12 mezi příslušníky Čeky. Černá garda byla rozdrцена.

Anarchija — list anarchistů pro sociální otázky a literaturu; vycházel v Moskvě od září 1917 do července 1918; od října 1917 byl orgánem Moskevské federace anarchistických skupin. Zpočátku vycházel jako týdeník, od března 1918 jako deník. Na základě rozhodnutí Celoruské mimořádné komise byl 13. dubna 1918 zastaven. Znovu začal vycházet 21. dubna. — 506

- ¹⁷⁷ Dne 2. července 1918 se v Moskvě konala shromáždění občanů zmobilizovaných do Rudé armády. V jízdárně bývalého Alexejevova učiliště se sešlo kolem 1500 občanů zmobilizovaných i dobrovolně vstupujících do Rudé armády. Po Leninově vystoupení a po vystoupení dalších řečníků se konal koncert. Shromáždění probíhalo v ovzduší nesmírného nadšení.

Téhož dne se Lenin odebral na shromáždění v cirkusu Salamonského, ale nepromluvil na něm, protože se zahájení opozdilo. — 508

- ¹⁷⁸ Frakce komunistů V. celoruského sjezdu sovětů zasedala před zahájením sjezdu ve dnech 1.—3. července 1918; těchto zasedání se zúčastnilo na 500 komunistických sjezdových delegátů. První zasedání zahájil předseda CÚVV J. M. Sverdlov; promluvil stručně o úkolech sjezdu a informoval o přípravách návrhu Ústavy RSFSR. Lenin přednesl 3. července projev o mezinárodním postavení Ruska a o jeho vnitřní situaci. Po Leninově vystoupení

byla jednomyslně schválena rezoluce vyjadřující souhlas s politikou ÚV strany a rady lidových komisařů. Frakce vyslechla zprávy z místních organizací sovětů a projednala a schválila program sjezdu. — 510

- ¹⁷⁹ *Dohodovými imperialisty* míní Lenin *Dohodu*, tj. vojenskopolitický blok Velké Británie, Francie a Ruska, namířený proti Trojspolku Německa, Rakouska-Uherska a Itálie. Jeho základ položily smlouvy z let 1893, 1904 (tehdy byla podepsána britsko-francouzská »srdečná dohoda«, entente cordiale, podle níž dostal blok svůj název) a 1907, které měly umožnit obranu proti expanzivnosti Německa. Za první světové války se Dohoda rozrostla v koalici 25 států (1915 přistoupily Japonsko a Itálie, 1917 USA a vystoupilo Rusko). Po Říjnové revoluci 1917 zorganizovali hlavní členové tohoto bloku — Velká Británie, Francie, USA a Japonsko — vojenskou intervenci proti Sovětskému Rusku. — 510

- ¹⁸⁰ *V. celoruský sjezd sovětů* byl zahájen 4. července 1918 ve Velkém divadle v Moskvě. Zúčastnilo se jej 1164 delegátů s rozhodujícím hlasem, z nichž bylo 773 bolševiků, 353 levých eserů, 17 maximalistů (odnož levých eserů), 4 anarchisté, 4 menševici-internacionalisté, 3 členové jiných stran a 10 bez stranické příslušnosti. Mezi delegáty byli zástupci okupovaných oblastí Ukrajiny, Lotyšska a Zakavkazska, kteří vystoupili s pozdravnými projevy a informovali o situaci v těchto oblastech. Sjezd pozdravil zástupce Britské socialistické strany I. I. Feinberg, který přečetl rezoluci konference této strany o podpoře socialistické revoluce v Rusku. Kromě toho obdržel sjezd pozdravy od pracujících Německa a Norska a od ruských válečných zajatců z různých zemí.

Sjezd schválil program navržený předsednictvem CÚVV. Na programu byly zprávy CÚVV a RLK; otázka zásobování; otázky budování socialistické Rudé armády; Ústava RSFSR; volby CÚVV. Sjezd zamítl požadavek levých eserů zařadit na program dodatečně zprávy z místních organizací a projednat rozhodnutí sovětské vlády o zavedení trestu smrti za velezradu.

Po schválení programu projednal sjezd mimo program události v ukrajinském pohraničním pásmu a zrádčovskou agitaci menševiků a eserů, kteří provokovali v tomto pásmu dislokované vojenské útvary ke konfliktům s Němci, aby zmařili mírovou smlouvu s Německem a zavelkli zemi znovu do války. Leví eseři při objasňování této otázky demagogicky obviňovali komunistickou stranu, že nechce pomoci pracujícím na okupovaných úze-

mích, odmítli projednat rezoluci předloženou komunistickou frakcí a demonstrativně ze zasedání odešli. Sjezd se jednomyslně usnesl, že »rozhodovat o válce a míru je kompetentní jedině celoruský sjezd sovětů« a ústřední orgány sovětské moci — CÚVV a RLK, a vyzval sovětskou vládu, aby s provokačními akcemi rázně skoncovala.

Hodnotící zprávu o činnosti CÚVV přednesl J. M. Sverdlov, se zprávou o činnosti rady lidových komisařů vystoupil Lenin. Po bouřlivé diskusi k oběma zprávám schválil sjezd většinou hlasů rezoluci navrženou komunistickou frakcí. V rezoluci byl vyjádřen »naprostý souhlas se zahraniční i vnitřní politikou sovětské vlády«. Rezoluce levých eserů, v níž se navrhovalo vyslovit sovětské vládě nedůvěru, anulovat brestlitevskou mírovou smlouvu a postavit se proti zahraniční i vnitřní politice sovětské moci, byla zamítnuta.

Po porážce na sjezdu se leví esei rozhodli pro otevřenou ozbrojenou akci a 6. července vyvolali v Moskvě kontrarevoluční vzpouru. Sjezd proto přerušil své jednání a znovu se sešel až 9. července. Po vyslechnutí zprávy vlády o událostech z 6. a 7. července sjezd plně schválil její energický postup při likvidaci trestuhodné dobrodružné akce levých eserů a konstatoval, že ti z levých eserů, kteří se ztotožňují s názory svého vedení, »nemají v sovětech dělnických a rolnických zástupců co dělat«.

V rezoluci k referátu o zásobování potravinami, který přednesl lidový komisař zásobování A. D. Cjurupa, potvrdil sjezd platnost obilního monopolu, poukázal na nutnost energicky čelit odporu kulaků a schválil zakládání výborů vesnické chudiny.

Dne 10. července vyslechli sjezdoví delegáti na závěrečném zasedání referát o formování Rudé armády a jednomyslně schválili rezoluci navrženou komunistickou frakcí. V rezoluci byla formulována závažná opatření související s budováním a upevňováním Rudé armády na základě povinné vojenské služby pracujících.

Sjezd ukončil své jednání aktem nesmírného historického významu: schválil první Ústavu RSFSR, která formálně zakotvila nastolení diktatury proletariátu, revoluční sociální opatření a zásadu federativního sjednocení teritoriálně autonomních národních republik. — 513

¹⁸¹ Je míněna M. A. Spiridonovová, jež patřila k předákům levých eserů; na sjezdu vystoupila s koreferátem o činnosti rolnické sekce CÚVV, obsahujícím řadu kontrarevolučních invektiv vůči politice sovětské moci a komunistické strany. — 515

¹⁸² *Golos trudovogo krestjanstva* — deník; vycházel v Petrohradě od konce listopadu 1917 jako orgán výkonného výboru Celoruského sovětu rolnických zástupců druhého volebního období (do 9. [22.] prosince pod názvem *Izvěstija Vserossijskogo krestjanskogo sjezda*); od 20. ledna (2. února) 1918 byl orgánem rolnické sekce CÚVV. Do 10. července 1918 v něm měli vedoucí postavení leví esěři. Od 6. listopadu 1918 byl orgánem lidového komisariátu zemědělství; vycházel do 31. května 1919. — 520

¹⁸³ Jde o návrh Ústavy (základního zákona) Ruské socialistické federativní sovětské republiky, který byl předložen ke schválení V. celoruskému sjezdu sovětů.

Rozhodnutí o přípravě návrhu Ústavy RSFSR schválil III. celoruský sjezd sovětů v lednu 1918, ale s konkrétními pracemi mohla sovětská vláda začít teprve po ukončení válečných akcí. Na vypracování textu první sovětské ústavy se významně podílel Lenin.

Návrh připravovala ústavní komise, kterou ustavil 1. dubna 1918 CÚVV; jejím předsedou se stal J. M. Sverdlov.

Na zasedání CÚVV konaném 14. června byl na Sverdlovův návrh zařazen na program nadcházejícího V. celoruského sjezdu sovětů bod o sovětské ústavě. Konečné znění návrhu ústavy měla pro V. sjezd připravit zvláštní komise ÚV KSR(b) v čele s Leninem. Ta za Leninova předsednictví projednala 3. července dva návrhy sovětské ústavy — návrh ústavní komise CÚVV a návrh předložený lidovým komisariátem spravedlnosti. Komise ÚV KSR(b) vycházela z návrhu CÚVV a doplnila jej některými teze- mi z návrhu lidového komisariátu spravedlnosti. Na Leninův návrh byla do textu Ústavy RSFSR zahrnuta jako preambule Deklarace práv pracujících a vykořisťovaného lidu, byl doplněn článek o národní a rasové rovnoprávnosti v Sovětské republice, zakotven článek o politických právech příslušníků jiných států pracujících v RSFSR (Leninův Koncept 20. článku druhé části Ústavy RSFSR, definující jejich práva, viz v tomto svazku, s. 544) a o poskytnutí práva azylu všem cizincům pronásledovaným za politické přesvědčení a náboženské vyznání (Leninovy pozměňovací návrhy viz v knize *Dekrety sovětskoj vlasti*, sv. 2, Moskva 1959, s. 546—549). Komise ÚV KSR(b) provedla v návrhu ústavy řadu zásadních doplňků a úprav. Návrh schválený komisí ÚV KSR(b) byl předložen ke schválení V. sjezdu sovětů.

Už v první den sjezdového jednání byla na Sverdlovův návrh ustavena ze zástupců frakcí komise, jejímž úkolem bylo předložený návrh ústavy projednat a podat o něm sjezdu zprávu. Sjezdo-

vá komise provedla v návrhu některé redakční změny, oddíl o rozpočtových právech doplnila několika dalšími články a zahrnula do návrhu nový oddíl o znaku a vlajce RSFSR. Na závěrečném zasedání 10. července vyslechli sjezdoví delegáti zprávu komise o návrhu ústavy a poté, když konečnou úpravou textu pověřili nově zvolený CÚVV, Ústavu RSFSR jednomyslně schválili.

Ústava Ruské socialistické federativní sovětské republiky byla uveřejněna 19. července 1918 jako základní zákon, jenž nabyl platnosti dnem uveřejnění. — 523

- ¹⁸⁴ Jde o Celoruskou mimořádnou komisi při radě lidových komisařů, jejímž předsedou byl F. E. Dzeržinskij.

Celoruská mimořádná komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi (Čeka) byla zřízena 7. (20.) prosince 1917 na základě usnesení rady lidových komisařů, aby »neúprosně bojovala proti kontrarevoluci, sabotážím a spekulacím«. Byla velmi důležitým orgánem diktatury proletariátu a sehrála významnou úlohu v boji proti podvrtné kontrarevoluční činnosti a při ochraně bezpečnosti sovětského státu. Ve zprávě na IX. celoruském sjezdu sovětu v prosinci 1921 Lenin při hodnocení činnosti této komise zdůrazňoval: »Je to instituce, která byla naším represivním nástrojem proti nesčetným spiknutím a nesčetným intrikám namířeným proti sovětské moci« (srov. Spisy 33, Praha 1962, s. 171). V rezoluci o této komisi vyzdvihl IX. sjezd sovětu odvahu, s jakou její orgány hájily vymoženosti sovětského státu po Říjnové revoluci, a vzhledem k tomu, že se moc sovětu upevnila, navrhl zúžit okruh činnosti této komise. V rezoluci se odrážejí návrhy V. I. Lenina obsažené v jeho návrhu usnesení politického byra ÚV KSR(b) z 1. prosince 1921 o uvedené komisi (viz Leninskij sborník XXXVI, s. 369). Dne 6. února 1922 schválil CÚVV dekret o zrušení Celoruské mimořádné komise. — 527

- ¹⁸⁵ Sovětský stát poskytoval už v prvních měsících své existence podstatnou pomoc rolnickým kolektivním hospodářstvím tím, že materiálně zásoboval a finančně dotoval. Odbor pro současnou zemědělskou politiku lidového komisariátu zemědělství vyčlenil ze svého rozpočtu pro druhé pololetí roku 1918 ve formě bezúročných úvěrů 15 miliónů rublů na zakládání zemědělských komun a artělů. K těmto účelům uvolnila vláda v červenci 1918 pro lidový komisariát zemědělství ještě 10 miliónů rublů. »S cílem zvelebit a dále rozvinout zemědělství a přebudovat je co nejdříve podle zásad socialismu« byl na základě dekretu z 2. listopadu 1918 založen miliardový fond pro poskytování finanční a tech-

nické pomoci zemědělským pracovním sdružením a komunám. Skutečná suma, jež byla na základě tohoto dekretu komunám a družstvům vyplacena, značně převýšila miliardu rublů.

Při rozdělování složitých zemědělských strojů, živého i mrtvého inventáře a osivových fondů z toho plynuly pro kolektivní hospodářství velké výhody. Kolektivním hospodářstvím poskytovaly své služby spolu se sovchozy vznikající státní půjčovny zemědělského nářadí a především opravárenské dílny. — 535

- ¹⁸⁶ *Výbor pro mezinárodní styky* — Výbor pro obnovení mezinárodních styků — založili francouzští internacionalisté v lednu 1916. Jeho vytvoření bylo prvním pokusem vybudovat ve Francii jako protiváhu sociálšovinistických organizací revoluční internacionalistickou organizaci socialistů. Lenin považoval za nutné využít Výbor pro obnovení mezinárodních styků k semknutí internacionalistů; na jeho pokyn pracovala ve výboru I. F. Armando-va.

Pod vlivem Říjnové revoluce a zesílení francouzského dělnického hnutí se výbor stal centrem revolučních internacionalistů; v roce 1920 se připojil ke Komunistické straně Francie.

Výzva, o níž Lenin mluví, byla uveřejněna 29. června 1918 v 131. čísle Pravdy. — 536

- ¹⁸⁷ Lenin míní vystoupení Světlova, zástupce frakce eserů-maximalistů. — 539

- ¹⁸⁸ Lenin má na mysli historický dekret rady lidových komisařů o znárodnění velkého průmyslu, schválený 28. června 1918 (30. června byl uveřejněn ve 134. čísle listu *Izvěstija VCIK*). »Podle dávnou vytyčeného plánu,« napsal Lenin o tomto dekretu, »po dlouhé přípravné práci byl 28. června schválen nakonec dekret, na jehož vydání lidové masy v Rusku netrpělivě čekaly« (Leninskij sbornik XXXV, s. 27). Tímto dekretem byly znárodněny všechny velké průmyslové podniky. Přes nesmírné potíže se znárodnění uskutečnilo díky organizátorské práci komunistické strany a aktivitě dělnických mas během krátké doby. Ke dni 31. srpna 1918 bylo už znárodněno přes 3000 podniků.

Tímto dekretem se zároveň znárodněly všechny soukromé železnice a komunální podniky (vodárny, plynárny, městská doprava aj.), jež přešly do správy místních sovětů. — 540

- ¹⁸⁹ *Kontrarevoluční vzpoura levých eserů v Moskvě* (6.—7. července 1918) byla zorganizována na základě usnesení ústředního výboru

levých eserů z 24. června. Vzpoua byla součástí společného vystoupení vnitřní kontrarevoluce a imperialistů Dohody proti Sovětskému Rusku; vzbouřence tajně podporovaly zahraniční diplomatické mise.

Vzpoua propukla v době konání V. celoruského sjezdu sovětů. Vystoupení levých eserů na něm měla jasně protisovětský charakter, ovšem drtivá většina sjezdových delegátů je v jejich počínání nepodpořila. Když utrpěli na sjezdu porážku, zavraždili 6. července v Moskvě německého vyslance hraběte Mirbacha, aby přece jen zmařili brestlitevskou mírovou smlouvu a zavlekli Rusko znovu do války. Hned poté vyvolali ozbrojenou vzpouru. Hlavní oporou vzbouřenců, kterých bylo asi 1800, se stal oddíl, jemuž velel levý eser D. I. Popov, pracovník Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi. Vzbouřenci ostřelovali z děl Kreml a obsadili telefonní ústřednu a telegraf. Udrželi se dvě hodiny. Jménem ústředního výboru levých eserů odeslali několik provokačních výzev, zpráv a telegramů, v nichž tvrdili, že moc je v rukou levých eserů a že veškeré obyvatelstvo jejich akci schvaluje.

V. sjezd uložil vládě, aby vzpouru okamžitě potlačila. Frakce levých eserů utvořená na sjezdu byla ve foyeru Velkého divadla zatčena. Během 24 hodin, do 2. hodiny v noci na 7. července, byla vzpoura díky energickým opatřením sovětské vlády a společným akcím moskevských dělníků a posádky potlačena.

Leví eseři se pokoušeli vyvolat vzpouru také v Petrohradu, Vologdě a dalších městech. Když dostal velitel Východního frontu levý eser M. A. Muravjov telegram od ústředního výboru levých eserů, že se jim podařilo chopit se moci v Moskvě, vydal rozkaz o nové ofenzivě údajně proti Němcům, opustil Kazaň a pokusil se obsadit Simbirsk (dnešní Uljanovsk), odkud chtěl vyrazit s vojskem na Moskvu, aby tam podpořil vzbouřence. Jeho vlastní vojáci se však pod vedením bolševiků postavili proti němu, přišli jej zatknout a v přestřelce, k níž došlo, byl Muravjov zabit. Jeho dobrodružství tak bylo, stejně jako ostatní vzpoury, rychle potlačeno.

Po potlačení vzpoury levých eserů v Moskvě obnovil V. celoruský sjezd své jednání a usnesl se vyloučit ze sovětů ty levé esery, kteří se ztotožňovali s avanturistickou linií svého vedení. Ze všech končin země přicházely sjezdu nesčetné telegramy, v nichž dělníci a rolníci schvalovali postup vlády proti vzbouřencům a vyslovovali odhodlání hájit sovětskou moc se zbraní v ruce.

- ¹⁹⁰ Tento dokument se stal základem 20. článku druhé části Ústavy RSFSR, která byla schválena 10. července 1918 na V. celoruském sjezdu sovětů. — 544
- ¹⁹¹ Celoruský ústřední výkonný výbor pátého volebního období vyslechl na svém prvním zasedání 15. července 1918 Leninův projev a prohlášení a jednomyslně schválil tuto rezoluci: »Celoruský ústřední výkonný výbor vyslovuje naprostý souhlas s prohlášením předsedy rady lidových komisařů a usnází se, že s tímto prohlášením seznámí nejširší masy pracujících.« Vládní prohlášení pod názvem Provolání soudruha Lenina k dělníkům, rolníkům a vojákům Rudé armády, schválené na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru 15. července 1918, uveřejnil 17. července ve svém 149. čísle list Izvěstija VCIK.
V prvním českém vydání byl tento dokument uveřejněn pod názvem Prohlášení na zasedání CÚVV 15. července 1918. — 547
- ¹⁹² Dne 19. července 1918 se ve všech moskevských obvodech konala s velkým úspěchem veřejná shromáždění, která pořádal každý pátek moskevský výbor KSR(b). Na shromáždění v Lefortovském obvodu, na němž Lenin vystoupil s projevem o mezinárodní a vnitřní situaci, se sešlo asi 2000 lidí. — 551
- ¹⁹³ *Moskevská guberniální konference závodních výborů a odborových svazů* se konala ve dnech 22.—23. července 1918. Zúčastnilo se jí 500 delegátů, z nichž převážnou většinu tvořili komunisté nebo delegáti sympatizující s komunisty. Po Leninově projevu o současné situaci předložili komunisté rezoluci, kterou už dříve schválila k Leninovu referátu na toto téma IV. konference moskevských odborových svazů a závodních výborů, jež se konala ve dnech 27. června—2. července 1918. Rezoluce byla po nepatrných úpravách schválena převážnou většinou hlasů. — 553
- ¹⁹⁴ *Workers' Dreadnought* — britský; vycházel v Londýně od března 1914 do června 1924; do července 1917 byl vydáván pod názvem *Women's Dreadnought*. V letech 1918—1919 se stal orgánem anglické Socialistické dělnické federace a v letech 1920—1921 orgánem Komunistické strany Velké Británie. — 554
- ¹⁹⁵ Ve všech moskevských obvodech se 26. července 1918 konala veřejná shromáždění na téma Co dá pracujícímu lidu sovětská ústa-

va, na nichž význační straničtí činitelé vysvětlovali podstatu a význam Ústavy RSFSR, schválené 10. července 1918 na V. celoruském sjezdu sovětů.

Lenin vystoupil před více než tisíci posluchači v budově vysoké školy pro ženy. — 558

¹⁹⁶ Jde o Leninovo večerní vystoupení 26. července 1918 ve velkém sále Atletického klubu na Chodynce. Sál byl přeplněn dělníky a vojáky Rudé armády. Jménem 1. dělostřelecké záložní brigády vystoupil rudoarmějce, který prohlásil, že shromáždění zdraví v Leninově osobě radu lidových komisařů a že na její první výzvu brigáda neprodleně nastoupí k obraně moci dělníků a rolníků. Po Leninově projevu byla navržena rezoluce, pro niž kromě jedné abstinence hlasovali všichni přítomní.

Na závěr referent Znamenskij seznámil stručně účastníky mítingu s Leninovým životopisem. — 559

¹⁹⁷ Zasedání komunistické frakce IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů se konalo 13. března 1918. Lenin na něm vystoupil s projevem o válce a míru, k němuž se zachovala uveřejněná osnova. Zápis tohoto projevu pořízený tajemníkem je nepřesný a neúplný, a proto nebyl nikdy zařazen do souborného vydání Leninových spisů (je uveřejněn v publikaci Leninskij sbornik XI, s. 68—70). — 563

¹⁹⁸ Lenin uvádí výsledky hlasování o rezoluci týkající se ratifikace brestlitevské mírové smlouvy. O této rezoluci se hlasovalo na zasedání komunistické frakce IV., mimořádného sjezdu sovětů 13. března 1918. Pro ratifikaci se vyslovilo 453, proti ní 36 a 8 delegátů se hlasování zdrželo. — 565

¹⁹⁹ Tyto poznámky napsal Lenin na společném zasedání elektrotechnického odboru Nejvyšší národohospodářské rady a odboru (výboru) hospodářské politiky NNHR, na němž vedoucí obou odborů, P. G. Smidovič a J. Larin, informovali o opatřeních připravovaných NNHR v souvislosti s elektrifikací petrohradské a centrální průmyslové oblasti. Konkrétně se porada zabývala obnovením přípravných prací ke stavbě elektrárny o výkonu 60 000 koňských sil na řece Volchov (projekt této elektrárny vypracoval G. O. Graftio a Lenin jej schválil) a dále návrhem využití vodopádů Malé Imatry, kde měla být postavena elektrárna o výkonu jednoho miliónu koňských sil. — 567

- ²⁰⁰ V. G. Gluškov vedl od roku 1918 oddělení »bílého uhlí«, tj. vodní energie, v komisi pro výzkum přírodních produktivních sil při Akademii věd. Od května 1918 stál v čele Úřadu pro elektrifikaci Ruska a později Úřadu pro elektrifikaci Severní oblasti. — 567
- ²⁰¹ Podle podmínek brestlitevské mírové smlouvy připadlo území bohaté na břidlici Estonsku, jež bylo od března do listopadu 1918 okupováno německou armádou. — 567
- ²⁰² Jsou míněny elektrárny Obščestvo 1886 goda (MOGES) a Elektropeređača (dnes elektrárna R. E. Klassona, významného sovětského inženýra energetika, který ji budoval). — 567

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

- [¹] *«Анархия», М. — 506*
- [²] *Богаевский сдался в плен. — «Правда», М., 1918, № 58, 29 (16) марта, стр. 3. — 152, 361, 440, 483*
- [³] *Бухарин, Н. И. К пересмотру партийной программы. — «Спартак», М., 1917, № 4, 10 августа, стр. 4—7. — 69*
- [⁴] — *(Рецензия на книгу:) В. Ильин (Н. Ленин). Государство и революция. (Учение марксизма о государстве и задачи пролетариата в революции). Петроград. Кн-ство «Жизнь и Знание». Цена 2 р. 50 к. — «Коммунист», М., 1918, № 1, 20 апреля, стр. 19, в отд.: Библиография. — 285, 335, 336*
- [⁵] *З. Л. Урок. «Знамя Труда», М., 1918, № 188, 25 (12) апреля, стр. 1. — 268, 330*
- [⁶] *В Совете рабочих и солдатских депутатов. — «Рабочий Путь», Пг., 1917, № 18, 6 октября (23 сентября), стр. 3. — 127*
- [⁷] *Вересаев, В. В. Записки врача. — 499*

Воззвание к народам всех стран — см. К народам всего мира.

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

- [⁸] *Воззвание комитета восстановления международных сношений*. — «Правда», М., 1918, № 131, 29 (16) июня, стр. 4, в отд.: Иностранная жизнь. — 536

Воззвание Крыленко и Подвойского — см. Товарищи!

- [⁹] *Воззвание [Совета Народных Комиссаров]*. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 109 (373), 31 мая, стр. 2. — 436
- [¹⁰] «*Вперед*», М. — 221, 281, 323, 498
— 1918, № 71 (317), 25 (12) апреля, стр. 4. — 268, 331
- [¹¹] *Всем ком. Рос. Ком. партии*. Фракциям большевиков при Совдепах. [Первомайские лозунги ЦК РКП(б)]. — «Правда», М., 1918, № 82, 27 (14) апреля, стр. 1. — 288
- [¹²] *Всероссийское совещание меньшевиков*. — «Жизнь», М., 1918, № 26, 26 (13) мая, стр. 2. Под общ. загл.: Меньшевики. — 427, 432, 581
- [¹³] «*Газета Временного Рабочего и Крестьянского Правительства*», Пг., 1917, № 43, 29 декабря (11 января), стр. 1. — 245
- [¹⁴] «*Газета Рабочего и Крестьянского Правительства*», Пг., 1918, № 18 (63), 26 января (8 февраля), стр. 1. — 230
- [¹⁵] *Германские условия мира Совету Народных Комиссаров*. Петроград. Ответ германского правительства на обращение русского правительства [от 19(6) февраля 1918 г.]. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 33 (297), 24 (11) февраля, стр. 3. Под общ. загл.: Новая война. — 145

- [¹⁶] *Гертлинг об убийстве Мирбаха.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 147 (411), 14 июля, стр. 4, в отд.: *Мятеж левых эсеров.* — 548
- [¹⁷] «Голос Трудового Крестьянства», Пг.—М. — 520
— М., 1918, № 162, 2 июля, стр. 1—2. — 520
- [¹⁸] *Горбунов, И. Ф. На почтовой станции.* — 35
- [¹⁹] *Грибоедов, А. С. Горе от ума.* — 518
- [²⁰] *Декларация прав трудящегося и эксплуатируемого народа.* — «Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 14 (278), 19 января, стр. 5. Под общ. загл.: *Постановления, вынесенные Всероссийским съездом рабочих, солдатских, крестьянских и казачьих депутатов.* — 558
- [²¹] *Декрет Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов рабочих, солдатских, крестьянских и казачьих депутатов (и СНК о чрезвычайных полномочиях народного комиссара по продовольствию).* 13 мая 1918 г. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 94 (358), 14 мая, стр. 3, в отд.: *Действия и распоряжения правительства.* — 430, 437
- [²²] *Декрет ВЦИК о национализации банков.* [14 (27) декабря 1917 г.]. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 252, 15 декабря, стр. 1. — 203
- [²³] *Декрет о реорганизации Комиссариата продовольствия и местных продовольственных органов, принятый ВЦИК р., с., к. и кр. д. в заседании 27-го мая*

1918 года. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 109 (373), 31 мая, стр. 4—5, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 430

Декрет о трибуналах печати — см. Постановление СНК о революционном трибунале печати.

[²⁴] *Декрет об аннулировании государственных займов, [принятый в заседании ЦИК 21 января (3 февраля) 1918 г.]*. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 20 (284), 26 января, стр. 2, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 145

[²⁵] *Декрет об организации и снабжении деревенской бедноты, принятый Всеросс. Центр. Исполнит. Комитетом Советов рабоч., солд., крест. и каз. депутатов в заседании от 11-го июня 1918 г.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 119 (383), 12 июня, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 532—534

[²⁶] *Декрет (СНК) о национализации торгового флота. [23 января (5 февраля) 1918 г.]*. — «Газета Рабочего и Крестьянского Правительства», Пг., 1918, № 18 (63), 26 января (8 февраля), стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 230

[²⁷] *Декрет СНК о потребительских кооперативах. [29 марта (11 апреля) 1918 г.]*. — «Правда», М., 1918, № 71, 13 апреля (31 марта), стр. 1, в отд.: Действия и распоряжения ВЦИК, СНК и С. р. и к. деп. — 207

[²⁸] *Декрет СНК о прекращении платежей по купонам и дивиденда. [23 декабря 1917 г. (5 января 1918 г.)]*. — «Газета Временного Рабочего и Крестьянского Пра-

вительства», Пг., 1917, № 43, 29 декабря (11 января), стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 245

[²⁹] *Декрет [СНК о сокращении численности армии. 10 (23) ноября 1917 г.]*. — «Правда». Вечерний вып., Пг., 1917, № 8, 23 (10) ноября, стр. 1. — 37, 127

[³⁰] *Декрет [СНК] о централизации управления, охране дорог и повышении их провозоспособности. [23 марта 1918 г.]*. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 59 (323), 28 марта, стр. 2, в отд.: Действия правительства. — 219, 287, 292, 294, 295, 300, 334, 571, 572

[³¹] *Декрет Совета Народных Комиссаров [о национализации крупнейших предприятий горной, металлургической и металлообрабатывающей, текстильной, электротехнической, лесопильной и др. отраслей промышленности. 28 июня 1918 г.]*. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 134 (398), 30 июня, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 540

[³²] *«Дело Народа»*, Пг. — Самара — М. — 55, 123, 221, 265, 499

[³³] *Демьян Бедный. Либердан.* — 147, 331

[³⁴] *Договор между Российской и Финляндской социалистическими республиками.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 45 (309), 10 марта, стр. 3. — 128, 365

[³⁵] *Донская область о текущем моменте.* (Резолюция

съезда Советов Донской республики). [12 апреля 1918 г]. — «Правда», М., 1918, № 73, 16 (3) апреля, стр. 4. Под общ. загл.: К моменту. — 244

[³⁶] «Жизнь», М., 1918, № 26, 26 (13) мая, стр. 2. — 427, 432, 581

[³⁷] *Заседание Всеросс. Центр. Исп. Комит.* [29 апреля 1918 г.]. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 87 (351), 1 мая, стр. 5. — 289, 290, 292, 294, 295, 296, 323, 329

[³⁸] *Заседание Всеросс. Центр. Исп. Комитета (9-го мая)*. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 91 (355), 10 мая, стр. 4—5. — 441

[³⁹] *Заседание Всеросс. Центр. Исп. Комитета (27-го мая)*. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 106 (370), 28 мая, стр. 5. В газ. ошибочно указано: 22-го мая. — 441

[⁴⁰] *Заседание (Четвертого Чрезвычайного Всероссийского) съезда (Советов) 15 марта 1918 г.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 49 (313), 16 марта, стр. 3—4. Под общ. загл.: 4-й Всероссийский Чрезвычайный съезд Советов рабочих, солдатских, крестьянских и казачьих депутатов. — 135, 136, 137, 139, 141, 142—143

[⁴¹] *Заявление в ЦК*. — «Социал-Демократ», М., 1918, № 35, 28 (15) февраля, стр. 4, в отд.: Партийная жизнь. Подпись: члены ЦК РСДРП Г. И. Оппоков-Ломов, Н. И. Бухарин, А. Бубнов и др. — 52

[⁴²] *Заявление о солидарности с большевиками во второй*

Вюртембергской палате. — «Правда», М., 1918, № 124, 21 (8) июня, стр. 1; № 127, 25 (12) июня, стр. 1. Подпись: Глашатай в борьбе. — 482

[43] «*Знамя Труда*», Пг.—М. — 330

— М., 1918, № 188, 25 (12) апреля, стр. 1. — 268, 330

[44] *Золя, Э. Радость жизни (La joie de vivre).* — 499

[45] «*Известия Всероссийского Совета Крестьянских Депутатов*», Пг., 1917, № 88, 19 августа, стр. 3—4. — 535

[46] «*Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов*», М., 1918, № 46 (310), 12 марта, стр. 1. — 370

— 1918, № 49 (313), 16 марта, стр. 3—4. — 115, 135, 136, 137, 139, 141, 142—143

— 1918, № 59 (323), 28 марта, стр. 2. — 219, 287, 292, 294, 295, 300, 334, 571, 572

— 1918, № 85 (349), 28 апреля. Приложенне к № 85 «*Известий ЦИК С. Кр., Р., С. и Каз. Депутатов*», стр. 1—2. — 263, 289, 569—579

— 1918, № 87 (351), 1 мая, стр. 5. — 289, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 323, 329

— 1918, № 91 (355), 10 мая, стр. 4—5. — 441

— 1918, № 94 (358), 14 мая, стр. 3. — 430, 437

— 1918, № 98 (362), 18 мая, стр. 4—5. — 371

— 1918, № 106 (370), 28 мая, стр. 5. — 441

— 1918, № 109 (373), 31 мая, стр. 2, 4—5. — 430, 436

— 1918, № 113 (377), 5 июня, стр. 5. — 439—442, 443, 580—581

- 1918, № 119 (383), 12 июня, стр. 3. — 531—534
- [⁴⁷] «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов». — 542
- 1918, № 132 (396), 28 июня, стр. 3. — 484
- 1918, № 134 (398), 30 июня, стр. 3. — 541
- 1918, № 138 (402), 5 июля, стр. 3. — 522
- 1918, № 147 (411), 14 июля, стр. 4. — 548
- 1918, № 151 (415), 19 июля, стр. 3. — 558, 559
- [⁴⁸] «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 40 (304), 5 марта, стр. 1. — 51
- 1918, № 45 (309), 10 марта, стр. 3. — 128, 365
- [⁴⁹] «Известия Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 15, 15 марта, стр. 1. — 137
- 1917, № 90, 13 июня, стр. 7. — 554
- [⁵⁰] «Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 208, 27 октября, стр. 1. — 37, 145, 517, 554
- 1917, № 209, 28 октября, стр. 1. — 31, 80, 535
- 1917, № 227, 16 ноября, стр. 6. — 31, 195, 206, 212
- 1917, № 252, 15 декабря, стр. 1. — 203

[⁵¹] «Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 14 (278), 19 января, стр. 5. — 558

— 1918, № 20 (284), 26 января, стр. 2. — 145

— 1918, № 25 (289), 14 (1) февраля, стр. 5. — 231

— 1918, № 28 (292), 19 (6) февраля, стр. 3. — 31, 81, 96, 158, 170, 195

— 1918, № 33 (297), 24 (11) февраля, стр. 3. — 145

[⁵²] К народам всего мира. — «Известия Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 15, 15 марта, стр. 1. Подпись: Петроградский Совет рабочих и солдатских депутатов. — 138

[⁵³] * «Коммунист», Женева, 1915, № 1—2. 196 стр. — 147

[⁵⁴] «Коммунист», М. — 268, 273, 275—276, 281, 310, 311

— 1918, № 1, 20 апреля. 20 стр. — 269, 270, 273, 278, 282, 285, 291, 307—321, 324, 325, 331—332, 334, 335, 336

— 1918, № 2, 27 апреля. 24 стр. — 291

[⁵⁵] «Коммунист», Пг. — 43, 44, 45, 268

— 1918, № 5, 9 марта, стр. 3. — 76

— 1918, № 8, 14 марта, стр. 2—3. — 42

[⁵⁶] Конституция (Основной закон) Российской Социалистической Федеративной Советской Республики. Постановление 5-го Всероссийского съезда Советов, принятое в заседании 10 июля 1918 г. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета

та Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 151 (415), 19 июля, стр. 3. — 558, 559

[57] *[Крыленко, Н. В. Почему я еду в Питер. Воззвание].* — «Правда», Пг., 1917, № 72, 16 (3) июня, стр. 1, в ст.: Ленин, В. И. Большевизм и «разложение» армии. — 137—138

[58] *Крылов, И. А. Слон и Моська.* — 214

«Левый Коммунист» — см. «Коммунист», М.

[59] *[Ленин, В. И.! Воззвание к солдатам всех воюющих стран.]* — «Правда», Пг., 1917, № 37, 4 мая (21 апреля), стр. 1—2. Подпись: Центральный Комитет РСДРП. Петербургский комитет РСДРП. Редакция «Правды». — 138

[60] — *Главная задача наших дней.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 46 (310), 12 марта, стр. 1. Подпись: Н. Ленин. — 370

[61] — *Главная задача наших дней.* [М., 1918]. 47 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 370

[62] * — *Государство и революция. Учение марксизма о государстве и задачи пролетариата в революции.* Вып. 1. Пг., «Жизнь и Знание», 1918. 115 стр. (Б-ка обществоведения. Кн. 40-я). Перед загл. авт.: В. Ильин (Н. Ленин). — 75, 285, 287, 335—336

[63] * — *Грозящая катастрофа и как с ней бороться.* Пг., «Прибой», 1917. 32 стр. (РСДРП. Солдатская и крестьян. б-ка. № 13). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 277, 324

* Звездочкой отмечены книги, газеты, статьи и документы с пометками В. И. Ленина, которые хранятся в Центральном партийном архиве Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС.

- [⁶⁴] — Декрет о земле съезда Советов рабочих и с. д. (Принят на зас. 26 окт. в 2 ч. н.). — «Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 209, 28 октября, стр. 1. — 32, 80, 535
- [⁶⁵] — Декрет о мире, принятый единогласно на заседании Всероссийского съезда Советов рабочих, солдатских и крестьянских депутатов 26 октября 1917 г. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 208, 27 октября, стр. 1. — 37, 146, 516, 554
- Доклад о борьбе с голодом 4 июня 1918 г. — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина на Объединенном заседании ВЦИК, Московского Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов и профессиональных союзов 4 июня 1918 г.
- Доклад о внешней политике на Объединенном заседании ВЦИК и Московского Совета 14 мая 1918 г. — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина на Объединенном заседании ВЦИК и Московского Совета 14 мая 1918 г.
- [⁶⁶] — Доклад о войне и мире (на Седьмом Экстренном съезде РКП(б)) 7 марта (1918 г.). — 309
- Доклад о ратификации мирного договора 14 марта — см. Ленин, В. И. Речь т. Ленина на заседании Четвертого Чрезвычайного Всероссийского съезда Советов 14 марта 1918 г.
- [⁶⁷] — [Доклад о текущем моменте на 4-й конференции фабрично-заводских комитетов и профсоюзов г. Москвы 27 июня 1918 г.]. — В кн.: Протоколы 4-й конференции фабрично-заводских комитетов и профессиональных союзов г. Москвы. Изд. ВЦСПС. М., тип. Смирнова, 1918, стр. 5—20. На обл. год изд.: 1919. — 479—491, 492
- [⁶⁸] — Доклад об очередных задачах Советской власти

(на заседании ВЦИК 29 апреля 1918 г.). — 289 до 297, 522

- [⁶⁹] — *(Доклад Совета Народных Комиссаров на Пятом Всероссийском съезде Советов 5 июля 1918 г.). — В кн.: Пятый Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, солдатских и казачьих депутатов. Стенографический отчет. Москва, 4—10 июля 1918 г. М., изд-во ВЦИК, 1918, стр. 61—73. (РСФСР). — 538—541*
- [⁷⁰] — *Дополнение к резолюции о войне и мире. [Седьмой Экстренный съезд РКП(б). 1918 г.]. — 65*
- [⁷¹] — *Заключительное слово по докладу о войне и мире (на Седьмом Экстренном съезде РКП(б)) 8 марта (1918 г.). — 60, 61, 63, 92*
- [⁷²] — *Заключительное слово по докладу об очередных задачах (на заседании ВЦИК 29 апреля 1918 г.). — 325*
- [⁷³] — *К пересмотру партийной программы. — «Просвещение», Пг., 1917, № 1—2, сентябрь—октябрь, стр. 81—99. Подпись: Н. Ленин. — 69, 78, 95*
- [⁷⁴] * — *Несколько тезисов. От редакции. — «Социал-Демократ», Женева, 1915. № 47. 13 октября, стр. 2—53, 57, 266*
- [⁷⁵] — *О «левом» ребячестве и о мелкобуржуазности. — «Правда», М., 1918, № 88, 9 мая (26 апреля), стр. 2; № 89, 10 мая (27 апреля), стр. 2—3; № 90, 11 мая (28 апреля), стр. 2—3. Подпись: Н. Ленин. На № 88 ошибочно указана дата: 9 мая (25 апреля). — 289, 370*
- [⁷⁶] — *Очередные задачи Советской власти. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 85 (349), 28 апреля. Приложение к № 85 «Известий ЦИК С. Кр., Р., С. и Каз. Депутатов», стр. 1—2. Подпись: Н. Ленин. — 263, 289, 568—579*

- [77] * — *Очередные задачи Советской власти*. М., изд-во ВЦИК, 1918. 30 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 307, 522
- [78] — *Очередные задачи Советской власти*. — «Правда», М., 1918, № 83, 28 (15) апреля, стр. 3—5. Подпись: Н. Ленин. — 263
- [79] — *Резолюция о войне и мире, [принятая на Седьмом Экстренном съезде РКП(б). 1918 г.]*. — 60, 64, 65, 67, 78
- [80] — *Резолюция о войне, [принятая на Седьмой (Апрельской) Всероссийской конференции РСДРП(б). 1917 г.]*. — «Правда», Пг., 1917, № 44, 12 мая (29 апреля), стр. 1. — 28
- *Резолюция о ратификации Брестского договора, принятая на Четвертом Чрезвычайном Всероссийском съезде Советов — см. Ленин, В. И. Резолюция, предложенная большевиками...*
- [81] — *[Резолюция об изменении названия партии и партийной программы, принятая на Седьмом Экстренном съезде РКП(б). 1918 г.]*. — «Правда», Пг., 1918, № 45 (271), 9 марта (24 февраля), стр. 2. Под общ. загл.: Партийный съезд. — 84—85, 88, 90
- [82] — *Резолюция, предложенная большевиками [на Четвертом Чрезвычайном Всероссийском съезде Советов]*. — «Правда» («Социал-Демократ»), М., 1918, № 47, 16 (3) марта, стр. 2. Под общ. загл.: 4-й Всероссийский съезд Советов с., р. и к. д. — 175, 189, 215, 263, 298, 551
- [83] — *Речь т. Ленина на заседании [Четвертого Чрезвычайного Всероссийского съезда Советов] 14 марта [1918 г.]*. — «Правда» («Социал-Демократ»), М., 1918, № 47, 16 (3) марта, стр. 3—4; № 48, 17 (4) марта, стр. 2—3. Под общ. загл.: Съезд Советов в Москве. — 135—144, 565—566
- [84] — *Речь тов. Ленина [на Объединенном заседании]*

ВЦИК и Московского Совета 14 мая 1918 г. — «Правда», М., 1918, № 93, 15 (2) мая, стр. 2; № 94, 16 (3) мая, стр. 2. Под общ. загл.: Заседание ВЦИК и М. С. р. деп. — 432

- [85] — *Речь тов. Ленина (на Объединенном заседании ВЦИК, Московского Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов и профессиональных союзов 4 июня 1918 г.)*. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 113 (377), 5 июня, стр. 5. Под общ. загл.: Соединенное заседание. — 439—442, 443, 580
- [86] — *Старый и новый тексты программы*. — В кн.: Материалы по пересмотру партийной программы. Под ред. и с предисл. Н. Ленина. Пг., «Прибой», 1917, стр. 18—32. (РСДРП). — 71, 95
- [87] — *Удержат ли большевики государственную власть?* — «Просвещение», Пг., 1917, № 1—2, сентябрь — октябрь, стр. 3—40. Подпись: Н. Ленин. — 98
- [88] — *Черновой набросок проекта программы, предложенный тов. Лениным*. — «Коммунист», Пг., 1918, № 5, 9 марта, стр. 3. — 76
- [89] *(Ленин, В. И. и Зиновьев, Г. Е.) Против течения*. Сборник статей из «Социал-Демократа», «Коммуниста» и «Сборника Социал-Демократа». Изд. Петрогр. Совета рабочих и солдатских депутатов. Пг., тип. «Рабочее Дело», 1918. XVI, 550 стр.; 2 л. портр. Перед загл. авт.: Г. Зиновьев и Н. Ленин. — 147
- [90] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии*. Декабрь 1847 г. — январь 1848 г. — 87, 476
- [91] *Маркс, К. Критика Готской программы*. Замечания к программе германской рабочей партии. Апрель — начало мая 1875 г. — 323
- [92] — *(Речь на митинге в Амстердаме после окончания*

работ Гаагского конгресса). 8 сентября 1872 г. — 294

- [⁹³] * *Материалы по пересмотру партийной программы.* Под ред. и с предисл. Н. Ленина. Пг., «Прибой», 1917. 32 стр. (РСДРП). — 69, 71, 95
- [⁹⁴] *Материалы по пересмотру партийной программы.* Сборник статей: В. Милютина и др. М., Обл. бюро Моск. пром. района РСДРП, 1917. 40 стр. (РСДРП). — 69, 71
- [⁹⁵] *Н. К. Единый путь.* (Из речи М. А. Спиридоновой на открытом заседании крестьянской секции 30-го июня с. г.). — «Голос Трудового Крестьянства», М., 1918, № 162, 2 июля, стр. 1—2. — 520
- [⁹⁶] «*Народное Хозяйство*», М., 1918, № 2, апрель, стр. 38. — 210, 233, 389
- [⁹⁷] «*Наш Век*», Пг. — 221, 265
- [⁹⁸] *Некрасов, Н. А. Кому на Руси жить хорошо.* — 103, 104, 107
- [⁹⁹] *Неудавшиеся замыслы чехословаков.* — «Правда», М., 1918, № 122, 19 (6) июня, стр. 3, в отд.: Борьба с чехословаками. — 484
- [¹⁰⁰] «*Новая Жизнь*», Пг. — М. — 56, 200, 221, 222, 291, 294, 323, 498
- [¹⁰¹] *Объяснительный текст к резолюции Московского областного бюро РСДРП(б) от 24 февраля 1918 г.* — «Правда», Пг., 1918, № 37 (263), 28 (15) февраля, стр. 2, в ст.: [Ленин, В. И.]. Странное и чудовишное. — 46
- [¹⁰²] *Осинский, Н. О строительстве социализма.* — «Коммунист», М., 1918, № 1, 20 апреля, стр. 12—16. — 278, 332, 334
- [¹⁰³] — *Тезисы по вопросу о войне и мире.* — «Коммунист»,

Пг., 1918, № 8, 14 марта, стр. 2—3. Подпись:
В. Оболенский. — 42

- [¹⁰⁴] *Основной закон о социализации земли.* [27 января (9 февраля) 1918 г.]. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 28 (292), 19 (6) февраля, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 32, 80, 96, 158, 170, 195
- [¹⁰⁵] *Пленум Моск. областного к-та РСДРП.* (13—15 апреля). — «Вперед», М., 1918, № 71 (317), 25 (12) апреля, стр. 4, в отд.: Центральная область. — 268, 330
- [¹⁰⁶] *Положение (ВЦИК и СНК) о рабочем контроле.* [14 (27) ноября 1917 г.]. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 227, 16 ноября, стр. 6, в отд.: Действия правительства. — 32, 195, 206, 212
- [¹⁰⁷] *Положение о трудовой дисциплине, принятое Всероссийским советом профессиональных союзов.* — «Народное Хозяйство», М., 1918, № 2, апрель, стр. 38. — 210, 233, 389
- [¹⁰⁸] *Помяловский, Н. Г. Очерки бурсы.* — 336
- [¹⁰⁹] *Постановление (СНК) о революционном трибунале печати.* 28 января 1918 г. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 25 (289), 14 (1) февраля, стр. 5, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 231
- [¹¹⁰] *Постановление Совета Народных Комиссаров (о размерах вознаграждения народных комиссаров и высших служащих и чиновников.* 18 ноября (1 декабря) 1917 г.]. — «Правда». Вечерний вып., Пг.,

1917, № 16, 3 декабря (20 ноября), стр. 1, в отд.:
Деятельность правительства. — 201

- [¹¹¹] «Правда», Пг., 1917, № 37, 4 мая (21 апреля),
стр. 1—2. — 137
- 1917, № 44, 12 мая (29 апреля), стр. 1. — 28
- 1917, № 72, 16 (3) июня, стр. 1. — 137
- 1918. № 37 (263), 28 (15) февраля, стр. 2. — 46
- 1918, № 45 (271), 9 марта (24 февраля), стр. 2. —
84, 88, 90
- («Социал-Демократ»), М., 1918, № 47, 16 (3) мар-
та, стр. 2, 3—4; № 48, 17 (4) марта, стр. 2—3. —
135—144, 175, 189, 215, 263, 298, 551, 565—566
- 1918, № 58, 29 (16) марта, стр. 3. — 152, 360, 440,
483
- 1918, № 71, 13 апреля (31 марта), стр. 1. — 207
- 1918, № 73, 16 (3) апреля, стр. 4. — 244
- 1918, № 82, 27 (14) апреля, стр. 1. — 287
- 1918. № 83, 28 (15) апреля, стр. 3—5. — 263
- 1918, № 88, 9 мая (26 апреля), стр. 2; № 89,
10 мая (27 апреля), стр. 2—3; № 90, 11 мая (28 ап-
реля), стр. 2—3. — 289, 370
- 1918, № 93, 15 (2) мая, стр. 2; № 94, 16 (3) мая,
стр. 2. — 432
- 1918, № 122, 19 (6) июня, стр. 3. — 484
- 1918, № 123, 20 (7) июня, стр. 2. — 453
- 1918, № 124, 21 (8) июня, стр. 1; № 127, 25 (12)
июня, стр. 1. — 482

- 1918, № 130, 28 (15) июня, стр. 2. — 484
- 1918, № 131, 29 (16) июня, стр. 4. — 536
- [¹¹²] «Правда». Вечерний вып., Пг., 1917, № 8, 23 (10) ноября, стр. 1. — 37, 127
- 1917. № 16, 3 декабря (20 ноября), стр. 1. — 201
- [¹¹³] *Примерный наказ*. Составленный на основании 242 наказов, доставленных с мест депутатами на 1-й Всероссийский съезд Советов крестьянских депутатов в Петрограде в 1917 году. — «Известия Всероссийского Совета Крестьянских Депутатов», Пг., 1917, № 88, 19 августа, стр. 3—4. — 535
- [¹¹⁴] [*Примечание к «Тезисам о текущем моменте»*]. — «Коммунист», М., 1918, № 1, 20 апреля, стр. 4. — 292, 334
- [¹¹⁵] * *Программа Российской социал-демократической рабочей партии*. — В кн.: Программа и устав Российской с.-д. рабочей партии, принятые на 2-м съезде партии в 1903 г. с поправками, принятыми на Объединительном съезде в Стокгольме 1906 г. Пг., «Прибой», б. г., стр. 3—13. (РСДРП). — 68, 70, 71, 78, 82, 99, 100, 528
- [¹¹⁶] *Проект Конституции Российской Социалистической Федеративной Советской Республики, (представленный V съезду Советов комиссией ВЦИК)*. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 138 (402), 5 июля, стр. 3. — 523
- [¹¹⁷] «Просвещение», Пг. — 69
- 1917, № 1—2, сентябрь — октябрь, стр. 3—40, 81—99. — 69, 77, 95, 98
- [¹¹⁸] *Протоколы 4-й конференции фабрично-заводских ко-*

митетов и профессиональных союзов г. Москвы.
Изд. ВЦСПС. М., тип. Смирнова, 1918. 143 стр.
На обл. год изд.: 1919. — 479—491, 492

[¹¹⁹] Пушкин, А. С. Борис Годунов. — 45, 105

[¹²⁰] Пушкин, В. Л. Эпиграмма. — 332

[¹²¹] *Пятый Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, солдатских и казачьих депутатов.* Стенографический отчет. Москва, 4—10 июля 1918 г. М., изд-во ВЦИК, 1918. 254 стр. (РСФСР). — 515, 518, 519, 521, 522, 525, 529, 535, 538—541

[¹²²] «Рабочий Путь», Пг., 1917, № 18, 6 октября (23 сентября), стр. 3. — 127

[¹²³] *Резолюция Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета рабоч., солдат., крест. и казач. депутатов, принятая в заседании от 29-го апреля 1918 года по докладу тов. Ленина «Об очередных задачах Советской власти».* — В кн.: Ленин, В. И. Очередные задачи Советской власти. М., изд-во ВЦИК, 1918, стр. 27. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 522

[¹²⁴] *Резолюция о национализации металлических заводов, принятая на конференции представителей национализируемых предприятий 17 мая 1918 г.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 98 (362), 18 мая, стр. 4—5, в отд.: Съезды. Под общ. загл.: Конференция представителей национализированных предприятий. — 371

[¹²⁵] *Резолюция о трудовой дисциплине, (принятая на II Всероссийском съезде комиссаров труда 21 мая 1918 г.)*. — В кн.: Протоколы II Всероссийского съезда комиссаров труда, представителей бирж труда и страховых касс. 18—25 мая н.с. 1918 года. М., 1918, стр. 238—239. (Народный комиссариат труда. № 19). — 389, 391, 392

- [126] *Резолюция с.-д. меньш. и с.-р. о войне, [принятая на Первом Всероссийском съезде Советов 12 июня 1917 г.]*. — «Известия Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 90, 13 июня, стр. 7. — 554
- [127] *Салтыков-Щедрин, М. Е. Дневник провинциала в Петербурге.* — 309
- [128] — *Похороны.* — 309
- [129] *Сборник секретных документов из архива бывшего Министерства иностранных дел. №№ 1—7. Изд. Нарком. по иностр. делам. Пг., тип. ком. по иностр. делам, декабрь 1917 — февраль 1918 г. 7 кн.* — 37, 145, 364, 479
- [130] *Смирнов, В. М. О пересмотре экономической программы-минимум.* — В кн.: *Материалы по пересмотру партийной программы. Сборник статей: В. Мнлютина и др. М., Обл. бюро Моск. пром. района РСДРП, 1917, стр. 34—40. (РСДРП).* — 71
- [131] *[Сокольников, Г. Я.] К пересмотру партийной программы. (Введение и программа-максимум).* — Там же, стр. 8—22. Подпись: В. Сокольников. — 71
- [132] *Сосновский, Л. С. О борьбе с голодом и «крестовом походе».* — «Правда», М., 1918, № 123, 20 (7) июня, стр. 2. — 453
- [133] «Социал-Демократ», М., 1918, № 35, 28 (15) февраля, стр. 4. — 52
- [134] «Социал-Демократ», [Спб. — Вильно] — Женева — Париж. — 147
- * — Женева, 1915, № 47, 13 октября, стр. 2. — 53, 57, 266
- [135] «Спартак», М. — 69
- 1917, № 4, 10 августа, стр. 4—7. — 69

Тезис Исува — см. Пленум Моск. областного к-та РСДРП.

- [¹³⁶] *Тезисы о текущем моменте.* — «Коммунист», М., 1918, № 1, 20 апреля, стр. 4—9 — 269, 270, 274, 281, 307—321, 324, 325, 331, 334
- [¹³⁷] *Телеграмма Вильсона.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 49 (313), 16 марта, стр. 3. Под общ. загл.: 4-й Всероссийский Чрезвычайный съезд Советов рабочих, солдатских, крестьянских и казачьих депутатов. Заседание 14 марта 1918 г. — **115**
- [¹³⁸] *Товарищи!* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 40 (304), 5 марта, стр. 1. — 51
- [¹³⁹] *«Французские миллионы».* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», 1918, № 132 (396), 28 июня, стр. 3, в отд.: Последние сообщения. — 484
- [¹⁴⁰] *Французские миллионы.* (Статья из Центрального органа Чехословацкой Коммунист. парт. «Прукопник Свободы», помещенная в № от 27 июня). — «Правда», М., 1918, № 130, 28 (15) июня, стр. 2 — 484
- [¹⁴¹] *Чехов, А. П. Человек в футляре.* — 328, 405, 498
- [¹⁴²] *Энгельс, Ф. Анти-Дюринг.* Переворот в науке, произведенный господином Евгением Дюрингом. Сентябрь 1876 г. — июнь 1878 г. — 225
- [¹⁴³] — *Введение к брошюре Боркхейма «На память уропатриотам 1806—1807 годов».* 15 декабря 1887 г. — 70, 420, 495—501

- [¹⁴⁴] -- *Крестьянский вопрос во Франции и Германии*. 15—22 ноября 1894 г. — 294, 325, 326, 327—328
- [¹⁴⁵] -- *Письмо А. Бебелю (по поводу Готской программы)*. 18—28 марта 1875 г. — 68
- [¹⁴⁶] *Borkheim, S. Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten. 1806—1807. Mit einer Einleitung von Fr. Engels. Hottingen — Zürich, Volksbuchh., 1888. 68 S. (Sozialdemokratische Bibliothek. XXIV). — 495—501*
- [¹⁴⁷] *Clausewitz, K. Hinterlassene Werke über Krieg und Kriegführung. Bd. 2, T. 2. Vom Kriege. Berlin, Dümmler, 1833. 456 S. — 314*
- [¹⁴⁸] *»Daily News«, London. — 149*
- [¹⁴⁹] *Engels, F. Einleitung [zur Arbeit von S. Borkheim »Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten«]. — In: Borkheim, S. Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten. 1806—1807. Mit einer Einleitung von Fr. Engels. Hottingen — Zürich, Volksbuchh., 1888, S. 3—8. (Sozialdemokratische Bibliothek. XXIV). — 495—501*
- [¹⁵⁰] *Die enthüllten Geheimverträge. Aus der Hexenküche der Entente-diplomatie. — »Vorwärts«, Berlin, 1917, Nr. 326, 28. November, S. 1. — 480*
- [¹⁵¹] *»Folkets Dagblad Politiken«, Stockholm. — 505*
- [¹⁵²] *Francouzské miliony. — »Průkopník svobody«, Moskva, 1918, číslo 4, 28 června, str. 1. — 484*
- [¹⁵³] *Der Imperialismus. [Резолюция, принятая на Хемницком съезде Германской социал-демократической партии. 1912 г.]. — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten in Chemnitz vom 15. bis 21. September 1912. Berlin, Singer, 1912, S. 529—530, в отд.: Anhang. — 74*
- [¹⁵⁴] *Kautsky, K. Die soziale Revolution. II. Am Tage nach der sozialen Revolution. Berlin, Exped. der Buchh. »Vorwärts«, 1902. 48 S. — 296*

- [155] [*Lenin, W. I.*] *Decree on the land.* — In: Decrees issued by the revolutionary peoples government. Vol. 1. Petrograd, february 1918, p. 2—6. — 81
- [156] *Manifest der Internationale zur gegenwärtigen Lage, [angenommen auf dem Außerordentlichen Internationalen Sozialistenkongreß zu Basel].* — In: Außerordentlicher Internationaler Sozialistenkongreß zu Basel am 24. und 25. November 1912. Berlin, Buchh. »Vorwärts«, 1912, S. 23—27. — 74
- [157] *Mr. Balfour on Japanese Intervention.* — »The Times«, London, 1918, No. 41, 738, March 15, p. 9. — 149
- [158] »*Průkopník svobody*«, Moskva, 1918, číslo 4, 28 června, str. 1. — 484
- [159] »*The Times*«, London, 1918, No. 41, 738, March 15, p. 9. — 149
- [160] »*Vorwärts*«, Berlin. — 480
— 1917, Nr. 326, 28. November, S. 1. — 480
- [161] »*The Workers' Dreadnought*«, London. — 554

JMENNÝ REJSTŘÍK

ALEXANDR I. (ROMANOV) (1777—1825) — ruský car (1801—1825).

— 133

ALEXEJEV M. V. (1857—1918) — generál carské armády. Po únorové revoluci 1917 byl vrchním velitelem, později po nějakou dobu náčelníkem štábu vrchního velitele Kerenského. Po Říjnové revoluci stál v čele bělogvardějské »dobrovolnické armády« na severním Kavkaze. — 267, 287

AVKSENTJEV N. D. (1878—1943) — jeden z čelných představitelů eserské strany, člen jejího ústředního výboru. Po únorové revoluci 1917 se stal předsedou výkonného výboru Celoruského sovětu rolnických zástupců. Byl rovněž ministrem vnitra v druhé prozatímní koaliční vládě Kerenského a později předsedou kontrarevoluční prozatímní rady Ruské republiky (předparlamentu). Po Říjnové revoluci patřil k organizátorům kontrarevolučních vzbour. V roce 1918 se stal předsedou takzvaného ufského direktoria. Později emigroval a v zahraničí pokračoval v aktivním boji proti sovětské moci. — 28

BALFOUR Arthur James (1848—1930) — britský politik a diplomat, čelný představitel konzervativní strany. V letech 1902—1905 byl ministerským předsedou, v roce 1915 ministrem námořnictví a v letech 1916—1920 ministrem zahraničních věcí. V letech 1918—1920 pomáhal organizovat intervenci zemí Dohody proti Sovětskému Rusku. — 149

BĚLEVSKIJ A. S. — viz Bělorussov A. S.

BĚLORUSSOV A. S. (vl. jm. Bělevskij) (1859—1919) — buržoazní novinář, pravicový narodník. V roce 1918 byl jako zástupce moskevského ilegálního kontrarevolučního ústředí členem rady generála Kornilova, později se přidal ke Kolčakovi. Na Sibiři redigoval kontrarevoluční list Otěčestvennyje vědomosti. Byl předsedou komise pro

volby do Ústavodárného shromáždění, kterou jmenovala Kolčakova vláda. — 214

BOGAJEVSKIJ M. P. (1881—1918) — aktivní účastník kontrarevoluce na Donu. Od 18. června 1917 do 29. ledna 1918 byl zástupcem velitele Donského vojska generála Kaledina. Na počátku roku 1918 se stal členem kontrarevoluční donské vlády. Za aktivní kontrarevoluční činnost byl zatčen a odsouzen k trestu smrti zastřelením. 1. dubna 1918 byl rozsudek vykonán. — 152, 194, 199, 224, 329, 483, 485

BORKHEIM Sigismund Ludwig (1825—1885) — německý publicista, demokrat, účastník revoluce v letech 1848—1849 v Německu. Po porážce revoluce emigroval do Švýcarska, potom žil ve Francii a Anglii. Stýkal se přátelsky s K. Marxem a B. Engelsem. — 495

BUBNOV A. S. (1883—1940) — významný stranický a státní činitel, člen SDDSR od roku 1903. Stranicky pracoval v Ivanovu-Vozněnsku, Moskvě, Petrohradu a dalších městech. Na VI. (pražské) konferenci v roce 1912 byl zvolen kandidátem ústředního výboru SDDSR; působil v Pravdě. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského oblastního byra SDDSR(b), petrohradského výboru a ústředního výboru strany. Aktivně se účastnil přípravy Říjnové revoluce, v jejím průběhu působil jako člen petrohradského vojenského revolučního výboru a vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání, které ustavil ústřední výbor strany. Od roku 1918 zastával různé funkce ve straně, sovětech a armádě. Patřil ke skupině »levých komunistů«. Byl členem ukrajinské sovětské vlády a ústředního výboru Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků), členem vojenských revolučních rad Ukrajinského frontu a severokavkazského vojenského okruhu. V letech 1920—1921 se přiklonil k oportunistické skupině »demokratického centralismu«. V letech 1922—1923 vedl oddělení propagandy a agitace ÚV KSR(b). V roce 1923 podepsal trockistické prohlášení čtyřiceti šesti, později proti trockismu bojoval. V roce 1924 byl náčelníkem politické správy dělnicko-rolnické Rudé armády a členem Revoluční vojenské rady SSSR, v roce 1925 tajemníkem ÚV KSR(b). V letech 1929—1937 zastával funkci lidového komisaře školství a osvěty RSFSR. Několikrát byl zvolen kandidátem nebo členem ÚV strany. — 52

BUCHARIN N. I. (1888—1938) — publicista a ekonom, člen SDDSR od roku 1906. Působil jako propagandista v různých moskevských obvodech. V roce 1911 uprchl do zahraničí. V roce 1915 spolupracoval

val s časopisem *Kommunist*; zastával nemarxistické stanovisko v otázkách státu, diktatury proletariátu, práva národů na sebeurčení aj. Na VI. sjezdu strany prosazoval protileninský názor na vývoj revoluce a odmítal svazek dělnické třídy a chudého rolnictva. Po Říjnové revoluci byl redaktorem *Pravdy*, členem politického byra ÚV a exekutivy Komunistické internacionály. Nejednou vystupoval proti leninské politice strany. V roce 1918 stál v čele protistranické skupiny »levých komunistů«, za diskuse o odborech (1920—1921) se nakonec připojil k protileninské skupině Trockého. Od roku 1928 stál v čele pravicové opozice ve straně. V roce 1929 byl vyloučen z politického byra ÚV a z předsednictva exekutivy Komunistické internacionály. V roce 1937 byl za protistranickou činnost vyloučen ze strany. — 50—53, 55—57, 71, 85, 90—91, 102, 284, 289—294, 325, 327, 329—330, 335, 337, 505

CAESAR Gaius Yulius (100—44 př. n. l.) — jeden z největších státníků římské říše, vojevůdce a spisovatel. — 291—292, 294, 296

CAVAIGNAC Louis Eugène (1802—1857) — francouzský generál a reakční politik, účastník bojů o dobytí Alžírsku (1831—1848). Neblaze proslul barbarskými metodami vedení války. Po únorové revoluci 1848 byl generálním guvernérem v Alžírsku, od května 1848 — po zvolení do francouzského Ústavodárného shromáždění — ministrem války. Od června 1848 stál v čele vojenské diktatury a s mimořádnou krutostí potlačil povstání pařížských dělníků. Od července do prosince 1848 měl v rukou veškerou výkonnou moc. Jak ukázal Marx, Cavaignac zosobňoval »diktaturu buržoazie prováděnou šavlí« (K. Marx—B. Engels, *Spisy* 7, Praha 1959, s. 62). — 215, 320

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CERETELI I. G. (1882—1959) — jeden z menševických vůdců. Byl poslancem II. státní dumy za Kutaiskou gubernii. V dumě stál v čele sociálně demokratické frakce, za tuto frakci se zúčastnil V. sjezdu SDDSR jako delegát s poradním hlasem. Za první světové války byl centristou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu a členem ústředního výkonného výboru sovětů prvního volebního období. V květnu 1917 se stal členem prozatímní vlády jako ministr pošt a telegrafu, po červencových událostech jako ministr vnitra. Na jeho popud došlo k protibolševickým pogromům. Po Říjnové revoluci stál v čele protisovětského bloku v Ústavodárném shromáždění, byl členem kontrarevo-

luční menševické vlády v Gruzii. Po vítězství sovětské moci v Gruzii emigroval. Poslední léta svého života strávil v USA. — 124, 128, 135, 137—138, 143, 193, 216, 264, 268, 277, 330—331, 359, 361, 565

CLAUSEWITZ Carl von (1780—1831) — pruský generál, významný buržoazní vojenský teoretik. Bojoval proti napoleonské Francii jako štábní důstojník pruské (1806, 1814 a 1815) a ruské (1812—1814) armády. V letech 1818—1830 byl ředitelem Vojenské akademie v Berlíně. Napsal několik prací o dějinách napoleonských a jiných válek. Ve své hlavní práci *Vom Kriege* [O válce] (1832—1834) vyslovil důležitou tezi, že válka je pokračováním politiky jinými prostředky. Clausewitz však vycházel z idealistické teorie o »nadtřídním« státu, nechápal třídní podstatu politiky a války; v politice viděl projev »harmonie« zájmů různých tříd uvnitř státu, metafyzicky odděloval zahraniční politiku od vnitřní, absolutizoval válku jako »věčný« prostředek řešení rozporů mezi státy. Tyto a jiné Clausewitzovy vojenské teorie převzali němečtí císařští a fašističtí militaristé za základ pro svou agresivní dobrodružnou vojenskou doktrínu. — 314

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — publicista, menševický předák, likvidátor. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR. Přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany. Po srpnové protistranické konferenci v roce 1912 se stal členem menševického ústředí (organizačního výboru). Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list *Rabočaja gazeta* a později ústřední menševický orgán časopis *Rabočij internacional*. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. — 427—428, 430, 437

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany, v letech 1902—1905 redaktor jejího ústředního orgánu *Revoljucionnaja Rossija*. Za první světové války zastával v podstatě sociálšovinistické stanovisko. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Použil krutých represálií proti rolníkům, kteří se zmocnili statkářské půdy. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a šířil v zahraničí protisovětskou propagandu. V jeho teoretických pracích se spojuje subjektivní idealismus a eklekticismus s revizionismem a utopickými názory narodníků. V emigraci se snažil nahradit vědecký socialismus buržoazním »konstruktivním socialis-

mem«. — 124, 127—128, 131, 135, 137—138, 143, 193, 216, 264, 277, 359, 565

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demokrat, vědec, utopický socialista, spisovatel, literární kritik, vedoucí osobnost revolučně demokratického hnutí 60. let v Rusku. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi dva roky; poté byl odsouzen k sedmi letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. Teprve na sklonku života byl z vyhnanství propuštěn. Až do své smrti zůstal oddaným bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického a hospodářského útlu.

Černyševskij má obrovskou zásluhu o rozvoj ruské materialistické filozofie. Ostrě kritizoval různé idealistické teorie a snažil se materialisticky přepracovat Hegelovu dialektiku. Svě filozofické názory aplikoval v oblasti politické ekonomie, estetiky, umělecké kritiky a historie.

Černyševskij napsal celou řadu prací z filozofie, politické ekonomie, historie, etiky a estetiky. Jeho román *Čto dělat?* [*Co dělat?*] (1863; česky 1975) vychoval nejedno pokolení revolucionářů v Rusku i za hranicemi. — 227

ČCHENKELI A. I. (1874—1959) — sociální demokrat menševik, povoláním právník. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. Jako poslanec IV. státní dумы byl v sociálně demokratické frakci dумы členem menševické sedmy, později členem menševické frakce; hájil kulturně národnostní autonomii — buržoazně nacionalistický program řešení národnostní otázky. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 se stal zmocněncem buržoazní prozatímní vlády v Zakavkazsku. V letech 1918—1921 byl ministrem zahraničních věcí menševické gruzínské vlády, později emigroval. — 265, 275

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič F. I.) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců. Za první světové války vystupoval jako obránář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu a členem předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období, podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci. Začátkem roku 1922 byl jako nepřítel sovětského státu vypovězen. — 147, 330—331

DOBROLJUBOV N. A. (1836—1861) — ruský revoluční demokrat, literární kritik a materialistický filozof, blízký přítel N. G. Černyševského.

Od podzimu 1857 řídil kritickou a bibliografickou rubriku časopisu *Sovremennik*, později též satirickou přílohu časopisu *Svistok*. Napsal řadu skvělých článků: *Tomnoje carstvo [Říše temna]*, *Luč světa v tomnom carstve [Paprsek světla v říši temna]*, *Čto takoje obломovščina? [Co je to oblomovščina?]*, *Kogda že pridot nastojaščij děň? [Kdy přijde ten pravý den?]* (česky ve *Vybraných literárních statích*, 1950) aj., které jsou vzorem bojovné literární kritiky. Byl nesmiřitelným odpůrcem samoděržaví a nevolnictví, nenáviděl despotickou zvlášť a byl stoupencem lidového povstání proti carské vládě. — 227

DUTOV A. I. (1864—1921) — plukovník carské armády, ataman orenburského kozáckého vojska, jeden z vůdců kontrarevolučního kozáctva. Po Říjnové revoluci založil v Orenburgu spolu s menševiky a esery Výbor pro záchranu vlasti a revoluce. Tento výbor vyhlásil v polovině listopadu kozáckou mobilizaci, uvěznil členy vojenského revolučního výboru a zmocnil se vlády. 18. (31.) ledna 1918 vyhnaly Dutova z Orenburgu oddíly Rudé gardy. V letech 1918—1919 velel samostatné orenburské kozácké armádě u Kolčaka. Po porážce Kolčakových vojsk v březnu 1920 přešel se zbytky svých oddílů čínskou hranici. — 199, 222, 224, 235, 256, 387, 484

DZERŽINSKIJ F. E. (1877—1926) — jeden z vůdců polského a ruského dělnického hnutí, významný činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR od roku 1885. Carská vláda ho za jeho revoluční činnost pronásledovala; přes 11 let svého života strávil ve vězení, na nucených pracích a ve vyhnanství. Po únorové revoluci 1917 stranicky pracoval v Moskvě. Na IV. sjezdu strany byl zvolen do ústředního výboru. V období příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu byl členem petrohradského vojenského revolučního výboru a stranického vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Po vítězství revoluce se stal předsedou Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi (Čeka). Na počátku roku 1918 zaujímal nesprávné stanovisko k otázce uzavření brestlitevského míru. V roce 1921 byl jmenován lidovým komisařem dopravy a zároveň ponechán ve funkci předsedy Čeky a lidového komisaře vnitra. Od roku 1924 byl předsedou Nejvyšší národohospodářské rady. V červnu 1924 se stal kandidátem politického byra ÚV KSR(b) a členem organizačního byra KSR(b). — 527

DŽUGAŠVILI J. V. — viz Stalin J. V.

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunis-

mu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 68, 70, 225, 476, 486, 495—500

FENIGŠTEJN J. G. (1888—1937) — představitel polského a ruského revolučního hnutí, později stranický funkcionář a pracovník sovětských orgánů. V roce 1904 vstoupil do Sociální demokracie Království polského a Litvy. Stranicky pracoval v Polsku i v zahraničí. V roce 1917 se stal členem petrohradského výboru SDDSR(b) a jeho výkonné komise, zároveň byl členem ústředního výboru SDKPaL a pracoval v redakční radě polského bolševického časopisu Trybuna. V roce 1918 patřil k »levým komunistům«. Od konce roku 1918 byl členem ústředního výboru komunistické strany Litvy a Běloruska a místopředsedou vlády SSR Litvy a Běloruska. V roce 1920 při útoku Rudé armády na Varšavu působil v polském byru ústředního výboru a v polském revolučním výboru. Po skončení občanské války pracoval v sovětských orgánech; řídil Ruskou tiskovou agenturu (ROSTA) a později TAS. — 84

FÜRSTENBERG J. S. — viz Hanecki J. S.

GE A. J. (zemř. 1919) — ruský anarchista. Po Říjnové revoluci byl stoupencem sovětské moci. Stal se členem Celoruského ústředního výkonného výboru 3. a 4. volebního období a severokavkazské sovětské vlády. — 290, 293, 323, 329

GEGEČKORI J. P. (1879—1954) — menševik, poslanec III. státní dumy za Kutaiskou gubernii, jeden z vůdců sociálně demokratické frakce v dumě. Od listopadu 1917 byl předsedou kontrarevoluční vlády Zakavkazska (zakavkazského komisariátu), později ministrem zahraničních věcí a místopředsedou menševické vlády Gruzie. Po vítězství sovětské moci v Gruzii v roce 1921 emigroval. — 199, 217, 222, 224, 267, 361—362

GLUŠKOV V. G. (1883—1939) — hydrolog, profesor. Od roku 1918 pracoval v komisi pro výzkum přírodních produktivních sil ustavené při Akademii věd. Od května 1918 stál v čele byra pro elektrifikaci Ruska a poté byra pro elektrifikaci Severního kraje. Od roku 1922 byl ředitelem Státního hydrologického ústavu v Leningradě. — 567

Goc A. R. (1882—1940) — jeden z vůdců eserské strany. Po únorové

revoluci 1917 se stal členem petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců. Vstoupil do kontrarevolučního Výboru pro záchranu vlasti a revoluce. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci, v roce 1922 byl odsouzen v procesu s pravými esery. Byl však amnestován a pracoval v hospodářských orgánech. — 199, 213, 217, 222, 224

GOLDENDACH D. B. — viz Rjazanov D. B.

GOLDŠTEJN M. M. — viz Volodarskij V.

GROMAN V. G. (nar. 1874) — sociální demokrat, menševik. Byl autorem jednoho z návrhů agrárního programu, které byly předloženy IV. (sjednocovacímu) sjezdu SDDSR. Podílel se na redakci menševického časopisu Naše dčlo. V letech reakce patřil k likvidátorům. Od začátku únorové revoluce 1917 řídil zásobování v Petrohradě. Po Říjnové revoluci pracoval několik let v plánovacích a hospodářských orgánech. V roce 1931 byl odsouzen za kontrarevoluční činnost. — 427, 428, 430, 432, 437, 585

GUKOVSKIJ I. E. (1871—1921) — účastník revolučního hnutí od roku 1898, bolševik. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem financí, později zplnomocněným diplomatickým zástupcem RSFSR v Estonku. — 240 — 241, 247

HANECKI J. S. (vl. jm. Fürstenberg) (1879—1937) — významný představitel polského a ruského revolučního hnutí, od roku 1896 člen sociálně demokratické strany. Zúčastnil se mnoha sjezdů Sociální demokracie Království polského a Litvy a rovněž II., IV. a V. sjezdu SDDSR. Na V. sjezdu SDDSR byl zvolen členem ústředního výboru. Byl rovněž členem hlavního vedení SDKPaL. Za první světové války se přikláněl k zimmerwaldské levici. V roce 1917 se stal členem zahraničního byra ÚV SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu financí, později v diplomatických službách. Byl členem kolegia lidového komisariátu obchodu a předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady. V roce 1935 se stal ředitelem Muzcea revoluce SSSR. — 240—241

HINDENBURG Paul von Beneckendorf (1847—1934) — německý reakční státník, maršál. Za první světové války byl vrchním velitelem německé armády na východní frontě, později náčelníkem generálního štábu. Účastnil se potlačení listopadové revoluce 1918 v Německu. Po vítězství Říjnové revoluce patřil k hlavním organizátorům vo-

jenské intervence proti Sovětskému Rusku. V letech 1925—1934 byl prezidentem Výmarské republiky. Roku 1933 jmenoval Hitlera říšským kancléřem, a tím pomohl nastolit fašistickou diktaturu.
— 131

HOFFMANN Max (1896—1927) — německý generál. V září 1916 se stal náčelníkem štábu a ve skutečnosti velitelem německých vojsk na východní frontě. Hrál důležitou úlohu při brestlitevských jednáních mezi Sovětským Ruskem a zeměmi rakousko-německé koalice. Patřil k aktivním činitelům reakčních militaristických kruhů v Německu. — 43, 46—48, 55

HÖGLUND Karl Zeth Konstantin (1884—1956) — švédský sociální demokrat, vůdce levého křídla sociálně demokratického hnutí a socialistického hnutí mládeže. V letech 1908—1918 redigoval list Stormklockan. Za první světové války byl internacionalistou, na zimmerwaldské konferenci v roce 1915 se připojil k zimmerwaldské levici. V následujícím roce byl soudně stíhán za protiválečnou propagandu. V letech 1917—1924 byl jedním z vůdců Komunistické strany Švédska. V roce 1924 byl pro oportunismus a otevřený útok proti usnesením V. kongresu Kominterny z komunistické strany vyloučen. V roce 1926 se vrátil do sociálně demokratické strany. — 85

HOHENZOLLERN — viz Vilém II.

HOSCHKA Ferdinand (nar. 1872) — německý sociální demokrat. V letech 1909—1932 stál v čele Svazu textilních dělníků ve Württembergu. Byl poslancem württemberského Zemského sněmu (1912—1924). — 482

IOFFE A. A. (1883—1927) — významný sovětský diplomat. Do sociálně demokratického hnutí se zapojil koncem 90. let. Po II. sjezdu SDDSR patřil k menševikům. Od roku 1908 vydával ve Vídni spolu s Trockým list Pravda. Po únorové revoluci 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců, byl členem petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a členem prvního ústředního výkonného výboru. Na VI. sjezdu SDDSR(b) byl spolu s mezirajonovci přijat do bolševické strany a zvolen do jejího ústředního výboru. V říjnových dnech 1917 se stal členem vojenského revolučního výboru v Petrohradu. V roce 1918 se hlásil k »levým komunistům«. Při brestlitevských jednáních byl nejdříve vedoucím, později členem sovětské mírové delegace; v poslední fázi jednání působil jako poradce. V dalších letech pracoval v diplomatických služ-

bách. V letech 1925—1927 se přiklonil k trockistické opozici.
— 366—367

Isuv I. A. (1878—1920) — sociální demokrat menševik. V roce 1907 byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru. V letech reakce se stal likvidátorem, přispíval do časopisu *Naša zarja*. Za první světové války zaujímal obranářské stanovisko. V roce 1917 byl členem moskevského menševického výboru, výkonného výboru moskevského sovětu a byl zvolen do prvního Cěloruského ústředního výkonného výboru. Po Říjnové revoluci pracoval v Muzeu práce.
— 330—331

JAKOVLEVOVÁ V. N. (1885—1941) — členka SDDSR od roku 1904. Stranicky pracovala v Moskvě. V roce 1917 se stala tajemnicí moskevského oblastního byra ÚV SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracovala ve státních a stranických orgánech: byla členkou kolegia lidového komisariátu vnitra a lidového komisariátu zásobování, vedoucí sekretariátu Nejvyšší národohospodářské rady, tajemnicí moskevského výboru KSR(b), tajemnicí sibiřského oblastního byra ÚV KSR(b), náměstkyní lidového komisaře školství a osvěty RSFSR a lidovým komisařem financí RSFSR. V roce 1918 vstoupila do protistranické skupiny »levých komunistů«, za diskuse o odborech (1920—1921) se nakonec připojila k protileninské skupině Trockého. V roce 1923 podepsala trockistické prohlášení šestačtyřiceti. V letech 1924—1926 se zabývala organizační prací v trockistickém ústředí, později se s trockismem rozešla. — 102

KAC B. D. — viz Kamkov B. D.

KAJUROV V. N. (1876—1936) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1900. Po únorové revoluci 1917 se stal členem vyborského výboru SDDSR(b) a výkonného výboru vyborského obvodního sovětu. Od roku 1921 působil v hospodářských orgánech. V roce 1932 byl vyloučen ze strany jako aktivní činitel protistranické skupiny Rjutina. — 545—546

KALEDIN A. M. (1861—1918) — generál carské armády, donský kozácký ataman. V srpnu 1917 vystoupil na celostátní poradě v Moskvě s plánem potlačení revoluce. Aktivně se účastnil Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci stál v čele kozácké kontrarevoluce na Donu, podílel se na vytvoření bělogvardějské »dobrovolnické armády« a vedl kozáckou vzpouru. V lednu 1918 se po porážkách na frontě zástřelil. — 256, 387

KAMKOV B. D. — (vl. jm. Kac) (1885—1938) — člen eserské strany, později jeden ze zakladatelů a vůdců strany levých eserů. V roce 1918 vystupoval proti uzavření brestlitevského míru. Byl jedním z iniciátorů zavraždění německého vyslance Mirbacha a organizátorů vzpoury levých eserů v Moskvě. Za kontrarevoluční činnost byl zatčen a souzen vojenským tribunálem. Později pracoval v oboru statistiky. — 136—137, 138, 140—143

KARELIN V. A. (1891—1938) — jeden ze zakladatelů strany levých eserů a člen jejího ústředního výboru. V prosinci 1917 se stal lidovým komisařem státního majetku. V roce 1918 se jako člen sovětské delegace účastnil jednání o uzavření brestlitevského míru. Po podpisu brestlitevské mírové smlouvy odešel v březnu 1918 z rady lidových komisařů. Byl jedním z vůdců vzpoury levých eserů v červenci 1918. Po potlačení vzpoury emigroval. — 293, 295—297, 323, 329

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] [1899; česky 1959] aj. Později zcela přešel na pozici oportunistu. Před první světovou válkou se stal centristou, za války zjevným odpůrcem revolučního marxismu; svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu.

Lenin kritizoval teorie Kautského v dílech Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) a v dalších pracích. — 91, 296

KERENSKIJ A. F. (1881—1970) — eser, poslanec IV. státní dumy. V době byl po určitou dobu předsedou Trudovické skupiny. Za první světové války zaujímal obranářské stanovisko. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem spravedlnosti, ministrem vojenství a vojenské-

ho námořnictva a poté ministerským předsedou prozatímní vlády a vrchním velitelem armády. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. V roce 1918 emigroval. — 28—29, 31, 36—37, 40, 109—111, 118, 120, 124, 126—128, 131, 136, 138, 143, 151, 193, 195—196, 199, 206, 213, 222, 235—236, 264, 267—268, 277—278, 283, 287—290, 303, 324, 329—330, 359, 382, 385, 389—390, 425—426, 433, 437, 479, 516—517, 520, 554, 565, 580

KIŠKIN N. M. (1864—1930) — jeden z vůdců strany kadetů, povoláním lékař. V poslední prozatímní vládě byl ministrem státního dozoru. V předvečer Říjnové revoluce byl jmenován »diktátorem« Petrohradu. V roce 1919 aktivně působil v bělogvardějské kontrarevoluční organizaci Taktické centrum v Moskvě. V posledních letech života pracoval v lidovém komisariátu zdravotnictví. — 193, 277

KOLOKOJNIKOV P. N. (1871—1938) — menševik, v letech reakce a nového revolučního rozmachu likvidátor. Za první světové války vystupoval jako obránář, spolupracoval s menševickými časopisy Naša zarja, Naše dělo a Dělo. Po únorové revoluci 1917 se stal jako náměstek ministra práce členem prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl členem Rady dělnických družstev, později se věnoval pedagogické práci. — 428

KORNILOV L. G. (1870—1918) — generál carské armády, monarchista. V červenci a srpnu 1917 byl vrchním velitelem ruské armády. V srpnu stál v čele kontrarevoluční vzpoury. Po jejím potlačení byl zatčen a uvězněn, ale uprchl na Don a stal se jedním z organizátorů a později velitelem bělogvardějské »dobrovolnické armády«. Padl za bojů u Jekatěrinodaru [dnešního Krasnodaru]. — 36, 40, 206, 209, 213, 215, 217, 222, 224, 235, 254, 256, 267, 287, 383—384, 390

KRASNOV P. N. (1869—1947) — generál carské armády, aktivní účastník Kornilovovy vzpoury v srpnu 1917. Koncem října 1917 velel kozáckým oddílům, které Kerenskij poslal na Petrohrad za protisovětské vzpoury. V letech 1918—1919 byl velitelem kozácké bělogvardějské armády na Donu. V roce 1919 uprchl do zahraničí a tam pokračoval v protisovětské činnosti. V letech 1941—1945 kolaboroval s hitlerovci. Padl do zajetí a byl odsouzen vojenským kolegiem Nejvyššího soudu SSSR k trestu smrti. — 29, 199, 267, 518, 527, 529, 580

KRYLENKO N. V. (1885—1938) — významný sovětský státník, člen SDDSR od roku 1904. V letech 1905—1906 byl jedním z vůdců studentského revolučního hnutí v Petrohradě, pracoval v petrohradské organizaci bolševiků. V roce 1907 se se sociální demokracií rozešel. V roce 1909 vydal knihu *V poiskach »ortodoksi«* [Po stopách »ortodoxie«], v níž se projevovala syndikalistická úchylka. Od roku 1911 byl znovu činný v bolševické organizaci a publikoval v listech *Zvězda*, poté *Pravda*. Z pověření ÚV strany pracoval v sociálně demokratické frakci v dumě. V prosinci 1913 byl zatčen. Po únorové revoluci 1917 se stal členem redakce listu *Soldatskaja pravda*, zúčastnil se celoruské konference frontových a týlových vojenských organizací SDDSR(b). Byl delegátem I. celoruského sjezdu sovětů. Aktivně se zúčastnil Říjnové revoluce. Jako člen výboru pro vojenské a námořní záležitosti byl zvolen do rady lidových komisařů, později se stal vrchním velitelem. Od roku 1918 působil v justičních orgánech jako předseda Nejvyššího tribunálu CÚVV, náměstek lidového komisaře spravedlnosti a prokurátor republiky. Od roku 1931 byl lidovým komisařem spravedlnosti RSFSR, od roku 1936 lidovým komisařem spravedlnosti SSSR. Na XV. a XVI. sjezdu VKS(b) byl zvolen členem Ústřední komise. Napsal několik prací z oboru organizace soudnictví a trestního práva. — 51, 137—138

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat bolševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. Za první světové války se hlásil k centristům. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů, kteří vydávali časopis *Internacional*. V srpnu 1917 byl přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci byl pro vytvoření koaliční vlády s menševiky a esery. Pracoval v sovětech a v hospodářských organizacích. — 87

LAZZARI Constantino (1857—1927) — významný činitel italského socialistického hnutí. V roce 1882 byl jedním ze zakladatelů Italské dělnické strany, v roce 1892 se podílel na založení Italské socialistické strany a v témže roce se stal členem jejího ústředního výboru. V letech 1912—1919 vykonával funkci generálního tajemníka Italské socialistické strany. Za první světové války se hlásil k centristům a byl jedním z vůdců maximalistického směru ve straně. Po Říjnové revoluci vystupoval na podporu sovětského státu a účastnil se jednání II. a III. kongresu Komunistické internacionály. V roce 1922 se organizačně rozešel s reformisty, ale nedokázal se zcela vymanit z jejich vlivu. V roce 1926 byl zatčen a po svém propuštění z vězení záhy zemřel. — 536

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (Lenin N.) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 45, 47, 50, 53, 60—65, 71, 74—75, 78—81, 84—85, 87—88, 90—92, 95, 108, 116, 128—130, 132—143, 147, 150, 230—231, 233, 235, 237, 240—241, 243—244, 246—248, 263, 268, 272, 275—279, 284—287, 289, 292—294, 296, 303, 307, 313—314, 317, 321, 323—325, 335, 350, 353, 355—356, 358, 366—368, 370—373, 375, 388, 400, 405, 419, 427—428, 437, 444, 448, 452—453, 455, 459—460, 479, 483, 485, 487, 489, 491, 493—494, 500, 505—506, 508, 510—511, 519—522, 524, 527—528, 531, 538, 545—548, 550—553, 558—560

LIBER M. I. (vl. jm. Goldmann) (1880—1937) — jeden z vůdců Bundu. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a členem předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období. Zastával menševické pozice a byl přívržencem koaliční vlády. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky. Později pracoval v hospodářských institucích. — 147, 330—331

LIEBKNECHT Karl (1871—1919) — významný činitel německého a mezinárodního dělnického hnutí; syn Wilhelma Liebknechta, advokát. Do socialistického hnutí se zapojil už jako student, aktivně bojoval proti oportunistu a militarismu. Za první ruské revoluce 1905—1907 vyzýval německé dělníky, aby následovali ruský příklad. V roce 1912 byl zvolen poslancem Říšského sněmu. Na začátku první světové války rozhodně vystoupil proti podpoře »vlastní« vlády v loupeživé válce a jako jediný v Říšském sněmu hlasoval proti válečným úvěrům (2. prosince 1914). Byl jedním ze zakladatelů a vůdců revolučního Spartakova svazu. V roce 1916 byl odsouzen k nuceným pracím. Za listopadové revoluce 1918 v Německu stál spolu s R. Luxemburgovou v čele avantgardy německých dělníků, redigoval list Die Rote Fahne, byl jedním ze zakladatelů Komunistické strany Německa a vůdců povstání berlínských dělníků v lednu 1919. Po potlačení povstání byl bestiálně zavražděn bandami Noskeho. — 35, 43, 128

LIPKIN F. A. — viz Čerevanin N.

LITVINOV M. M. (1876—1951) — profesionální revolucionář, bolševik, významný sovětský diplomat. V revolučním hnutí začal pracovat v roce 1898 jako propagandista v dělnických kroužcích v Klincích (Černigovská gubernie). V roce 1900 působil v kyjevském výboru,

roku 1901 byl zatčen; ve vězení se přiklonil k jiskrovcům. V srpnu 1902 z vězení uprchl se skupinou jedenácti jiskrovců a emigroval. Aktivně pomáhal rozšiřovat list Jiskra. Zúčastnil se II. sjezdu Zahraňní ligy ruské revoluční sociální demokracie. Řižská organizace jej delegovala na III. sjezd SDDSR. V roce 1905 se podílel na vydávání prvního legálního bolševického listu Novaja žizň. V roce 1907 byl členem a tajemníkem ruské delegace na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu. V roce 1912 se zúčastnil bernské konference zahraničních sociálně demokratických skupin. Zastupoval ÚV SDDSR v mezinárodním socialistickém byru a byl členem bolševické sekce v Londýně. V únoru 1915 promluvil z Lenina pověření na konferenci socialistů Dohody v Londýně a požadoval, aby socialisté vystoupili z buržoazních vlád a distancovali se od imperialistů. V roce 1918 byl jmenován členem kolegia lidového komisariátu zahraničních věcí. Byl členem sovětské delegace na konferenci v Janově a předsedou sovětské delegace na konferenci v Haagu. Od roku 1921 byl náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. V letech 1930—1939 pracoval ve funkci lidového komisaře zahraničních věcí, v letech 1941—1943 znovu jako náměstek lidového komisaře zahraničních věcí a zároveň jako velvyslanec SSSR v USA. Po návratu z USA byl až do roku 1946 náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. Na XVII. sjezdu strany byl zvolen členem ÚV VKS(b). Byl rovněž členem ÚVV SSSR a poslancem Nejvyššího sovětu SSSR prvního a druhého volebního období. — 484

LOMOV A. (vl. jm. Oppokov G. I.) (1888—1938) — profesionální revolucionář, člen SDDSR od roku 1903, později sovětský státník. Stranicky pracoval v Petrohradě, Ivanovu-Vozněnsku, Moskvě a Saratově. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského oblastního byra a moskevského výboru SDDSR(b). V říjnových dnech roku 1917 působil v moskevském vojenském revolučním výboru a zároveň byl místopředsedou moskevského sovětu dělnických zástupců. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen do rady lidových komisařů jako lidový komisař spravedlnosti. V roce 1918 patřil k »levým komunistům«. Byl členem předsednictva a místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady, místopředsedou Státní plánovací komise SSSR, členem ústředního výboru a politického byra Komunistické strany (bolševiků) Ukrajiny, kandidátem a členem ÚV VKS(b). — 51, 92

LURJE M. A. — viz Larin J.

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice meziná-

rodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce (ve Varšavě). Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR v roce 1907 podporovala bolševiky.

Od začátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála (později zvané Spartakus a pak Spartakův svaz). Po listopadové revoluci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou jejích mylných názorů jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 554

MACLEAN John (1879—1923) — významný pracovník britského dělnického hnutí, povoláním učitel. Věnoval se osvětové revoluční práci mezi skotskými dělníky. Před první světovou válkou se připojil k levému křídlu Britské socialistické strany a stal se jedním z jejích vůdců ve Skotsku. Za první světové války zaujímal internacionalistické stanovisko, prováděl aktivní revoluční protiválečnou propagandu, patřil k organizátorům a vůdcům masových demonstrací a dělnických stávek; za tuto činnost byl vládou perzekvován. V dubnu 1916 byl zvolen do vedení Britské socialistické strany. V posledních letech svého života se vzdal aktivní politické činnosti. — 484

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od první poloviny 90. let. V roce 1895 se podílel na založení petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata. V roce 1912 se zúčastnil protistranické srpnové konference. Za první světové války byl centristou. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis Socialističeskij věstník. — 136, 141, 147, 213—214, 216, 227, 265, 267, 270, 280, 284, 292—293, 296, 303, 428

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geni-

ální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninu stať Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Sebrané spisy 26, Praha 1986, s. 67—115]. — 78, 215, 217, 294, 325—327, 465, 476, 486, 499

MEHRING Franz (1846—1919) — významný pracovník německého dělnického hnutí, jeden z vůdců a teoretiků levého křídla německé sociální demokracie, historik a literární vědec. Od konce 60. let byl znám jako radikální buržoazně demokratický publicista. V letech 1876—1882 hájil pozice buržoazního liberalismu, později se přiklonil více doleva, redigoval demokratický list Volkszeitung, hájil sociální demokracii proti Bismarckovi.

V roce 1891 vstoupil do Sociálně demokratické strany Německa. Byl aktivním spolupracovníkem a jedním z redaktorů teoretického orgánu strany Die Neue Zeit, později redigoval list Leipziger Volkszeitung. V roce 1893 vyšla jeho práce Lessingslegende [Lessingovská legenda], (česky 1949 pod názvem Bedřich II. a jeho doba [Lessingovská legenda], v roce 1897 čtyřsvazkové dílo Geschichte der deutschen Sozialdemokratie [Dějiny německé sociální demokracie]. Významně se podílel na vydání literární pozůstalosti Marxe, Engelse a Lassalla. V roce 1918 vyšla jeho kniha o životě a činnosti K. Marxe. Ve svých pracích se od marxismu nejednou odklonil. V II. internacionále aktivně vystupoval proti oportunistu a revizionismu, odsuzoval kautskismus. Přitom se bál organizačního rozchodu s oportunisty. Byl důsledným internacionalistou, uvítal Říjnovou revoluci a pochopil správně význam brestlitevského míru. Od roku 1916 patřil k vůdcům Spartakova svazu a aktivně se podílel na založení Komunistické strany Německa. — 482, 536

MGELADZE I. V. (1890—1943) — člen SDDSR od roku 1907. Po Říjnové revoluci byl členem saratovského guberniálního výboru strany, náčelníkem politického oddělení 1. jízdní armády a zástupcem vedoucího tiskového oddělení ústředního výboru KSR(b). V roce 1918 se stal »levým komunistou«. V roce 1925 byl aktivním stoupcem »nové opozice«, později se přiklonil k trockisticko-zinovjevovskému bloku. XV. sjezd VKS(b) ho v roce 1927 jako aktivního trockistu ze strany vyloučil. V roce 1930 byl do strany znovu přijat, ale v roce 1935 za protistranickou činnost opět ze strany vyloučen.

— 86

MIKULÁŠ II. (Romanov) (1868—1918) — poslední ruský car (1894—1917). Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců v Jekatěrinburgu [Sverdlovsk] byl 17.

- července 1918 zastřelen. — 39, 110—111, 120, 127, 137, 141, 236, 283, 290, 382, 385, 390, 497
- MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů *Osvobožděníje*, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se podílel na založení Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu *Reč*. Byl poslancem III. a IV. státní dумы. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zahraničních věcí první prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. — 265, 267, 270, 280, 284, 520
- MIRBACH Wilhelm (1871—1918) — německý diplomat, hrabě. V letech 1915—1917 byl vyslancem v Aténách, od dubna 1918 v Moskvě. 6. července 1918 ho leví esefi zavraždili, aby vyprovokovali válku mezi Německem a Sovětským Ruskem. — 338, 343—344, 516—517, 543, 548, 551, 555
- NAPOLEON I. (Bonaparte) (1769—1821) — francouzský císař v letech 1804—1814 a 1815. — 46, 106, 124, 130—133, 142—143, 296, 320
- NAPOLEON III. (vl. jm. Bonaparte Ludvík) (1808—1873) — synovec Napoleona I., francouzský císař (1852—1870). Po porážce revoluce v roce 1848 byl zvolen francouzským prezidentem. V roce 1851 provedl státní převrat. K. Marx zhodnotil tuto událost ve svém díle *Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta* (viz K. Marx—B. Engels, *Spisy* 8, Praha 1960, s. 137—238). — 291—292, 294
- НЕВСКИЙ В. И. (1876—1937) — profesionální revolucionář, účastník revolučního hnutí od roku 1898, bolševik. Řídil stranickou práci v různých městech, podílel se na založení prvního donského výboru SDDSR. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907. Po únorové revoluci 1917 byl jedním ze zakladatelů a vedoucích pracovníků vojenské organizace v Petrohradě. Aktivně se účastnil říjnového ozbrojeného povstání a stal se členem petrohradského vojenského revolučního výboru. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětech i ve straně a věnoval se vědecké práci. Byl lidovým komisařem dopravy, místopředsedou Celoruského výkonného výboru, rektorem Komunistické univerzity J. M. Sverdlova, zástupcem vedoucího komise

pro studium dějin strany (Ispart) při ÚV VKS(b) a ředitelem Leniny státní knihovny. Je autorem řady filozofických prací. — 447

NOVYCH G. E. — viz Rasputin G. E.

OBOLENSKIJ V. V. — viz Osinskij N.

OPPOKOV G. I. — viz Lomov A.

OSINSKIJ N. (vl. jm. Obolenskij V. V.) (1887—1938) — člen SDDSR od roku 1907, bolševik. Stranicky pracoval v Moskvě, Tveru a Charkově. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského oblastního byra SDDSR(b) a členem redakce bolševického listu Social-demokrat. Po Říjnové revoluci byl ředitelem Státní banky RSFSR a předsedou Nejvyšší národohospodářské rady. V roce 1918 vystupoval jako »levý komunista«, byl hlavním autorem platformy »levých komunistů« otiskované v časopisu Kommunist. V roce 1920 pracoval jako předseda tulského guberniálního výkonného výboru a jako člen kolegia lidového komisariátu zásobování. V letech 1920—1921 se aktivně účastnil činnosti protistranické skupiny »demokratického centralismu«, v roce 1923 patřil k trockistické opozici. V letech 1921—1923 byl náměstkem lidového komisaře zemědělství, od roku 1926 vedl Ústřední statistický úřad SSSR. Později vykonával různé vedoucí funkce ve straně a v hospodářské sféře. — 278, 332

PADÉŘIN — delegát IV. konference moskevských odborových svazů a závodních výborů. Na této konferenci, která se konala v červnu až červenci 1918, vystoupil jménem menševiků a eserů s koreferátem k Leninovu projevu o současné situaci. — 479, 483

PELŠE R. A. (1880—1955) — člen SDDSR od roku 1898, bolševik. Stranicky pracoval v Lotyšsku; byl členem jelgavského, lijepajského a rižského městského výboru strany, členem redakční rady listu Zihņa a ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje. V letech 1911—1915 žil v emigraci. Od roku 1917 byl členem moskevského městského výboru SDDSR(b), v roce 1918 pracoval v byru zásobovacího oddělení moskevského sovětu. V letech 1922—1924 vedl oddělení pro kulturu a umění lidového komisariátu školství a osvěty Ukrajinské SSR, později stál v čele řady uměleckých institucí Sovětského svazu. Zabýval se rovněž vědeckou prací. Od roku 1945 se věnoval pedagogické a vědecké práci v Lotyšsku. — 88

PETLJURA S. V. (1877—1926) — jeden z vůdců ukrajinských buržoazních nacionalistů. V roce 1917 byl generálním tajemníkem pro vojenské otázky v kontrarevoluční ukrajinské Centrální radě. Za cizí vojenské intervence a občanské války stál v čele kontrarevoluce na Ukrajině. Za podpory německých okupantů obnovil začátkem roku 1918 Centrální radu, kterou předtím kyjevští dělníci rozehnali. V listopadu 1918 se stal členem direktoria, tj. nacionalistické ukrajinské vlády v letech 1918—1919, později jeho předsedou. Koncem roku 1919 uzavřel vojenský pakt s Polskem a v roce 1920 se zúčastnil tažení polských vojsk na Ukrajinu. Po obnovení sovětské moci na Ukrajině emigroval. V květnu 1926 byl zavražděn v Paříži.
— 50

PETR I. Veliký (1672—1725) — ruský car v letech 1682—1725.
— 323

PODVOJSKIJ N. I. (1880—1948) — člen SDDSR od roku 1901, bolševik. Stranicky pracoval na Ukrajině, v Ivanovu-Vozněsensku, Jaroslavi, Kostromě, Baku a v Petrohradu. Aktivně se účastnil první ruské revoluce. V letech 1912—1914 se podílel na založení a činnosti bolševických listů Zvězda a Pravda. Po únorové revoluci 1917 byl zvolen členem petrohradského výboru SDDSR(b), byl jedním ze zakladatelů a vedoucích činitelů vojenské organizace při petrohradském a ústředním výboru SDDSR(b). V říjnových dnech 1917 zastával funkci předsedy vojenského revolučního výboru v Petrohradu, byl jedním z velitelů při útoku na Zimní palác. Po Říjnové revoluci se stal členem výboru pro vojenství a námořnictví a velitelem petrohradského vojenského okruhu. V roce 1919 byl lidovým komisařem vojenství a vojenského námořnictva na Ukrajině. Několikrát byl zvolen členem ústřední kontrolní komise VKS(b). V posledních letech života se zabýval propagandistickou a literární činností. — 51

POKROVSKIJ I. P. (1872—1963) — sociální demokrat, povoláním lékař. Byl poslancem III. státní dумы za Kubáňskou a Tereckou oblast a Černomořskou gubernii, přikláněl se k bolševické části sociálně demokratické frakce. V roce 1910 se jako představitel sociálně demokratické frakce III. dумы stal členem redakce legálního bolševického listu Zvězda. — 330

POMJALOVSKIJ N. G. (1835—1863) — novelista a romanopisec demokratického nešlechtického proudu v ruské literatuře 60. let. Jeho kriticky realistická díla demaskující zvlí a násilí absolutistického

byrokratického Ruska byla polemicky zaměřena proti předchozí »aristokratické« literatuře. Uvedl v nich na scénu hrdiny z řad plebejské inteligence, jíž hrozilo zmarnění v předem prohraném radikálním úsilí anebo v přizpůsobení triumfujícímu měšťáctví. Tvůrčí odkaz Pomjalovského vysoce oceňovali N. G. Černyševskij a A. M. Gorkij. — 336

RADEK K. B. (1885—1939) — účastník sociálně demokratického hnutí v Haliči, Polsku a Německu. Od roku 1900 přispíval do časopisu německých levicových sociálních demokratů. Za první světové války byl internacionalistou, přikláněl se však k centrismu. Zastával nesprávné stanovisko k otázce práva národů na sebeurčení. V roce 1917 se stal členem bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu zahraničních věcí, byl tajemníkem exekutivy Komunistické internacionály. Na VIII.—XII. sjezdu KSR(b) byl zvolen členem jejího ústředního výboru. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany: v roce 1918 patřil k »levým komunistům«, od roku 1923 byl aktivním členem trockistické opozice. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) za frakční činnost ze strany vyloučen. V roce 1929 prohlásil, že uznává své chyby, a byl do strany znovu přijat. V roce 1936 byl však za další protistranickou činnost z VKS(b) opět vyloučen. — 52, 55, 63, 505

RANSOME Arthur (nar. 1884) — anglický buržoazní spisovatel. Přispíval do mnoha listů a časopisů. Několikrát navštívil Rusko, v letech 1916—1919 zde působil jako zpravodaj listu Daily News a v letech 1919—1924 The Manchester Guardian. — 149—150

RASKOLNIKOV F. F. (1892—1939) — člen SDDSR od roku 1910, bolševik. Působil v petrohradských stranických organizacích, pracoval v bolševických listech Zvězda a Pravda. Za první světové války sloužil ve vojenském námořnictvu. Po únorové revoluci 1917 se stal členem kronšadtského výboru SDDSR(b), místopředsedou kronšadtského sovětu dělnických a vojenských zástupců a redaktorem listu Golos pravdy. Po Říjnové revoluci byl náměstkem lidového komisaře námořnictví, velel Volžsko-kaspickému a Baltskému loďstvu. Za diskuse o odborech v letech 1920—1921 byl zastáncem platformy Trockého. V letech 1921—1938 působil jako chargé d'affaires SSSR v Afghánistánu, Estonsku, Dánsku a Bulharsku. — 487

RASPUTIN G. J. (vl. jm. Novych) (1872—1916) — fanatický mnich ruského původu, dobrodruh, favorit Mikuláše II. a jeho ženy. Jejich bezmeznou důvěru si získal v roce 1907 jako »svatý muž« a sibiřský

»prorok« a zneužíval ji ve svůj prospěch. Po několik let ovlivňoval carova rozhodnutí v závažných státních záležitostech. Výrazně zasahoval do politiky Ruska za první světové války. Rasputinovština byla projevem tmářství, fanatismu a morálního rozkladu vládnoucích kruhů carského Ruska. V prosinci 1916 byl Rasputin v Petrohradě zavražděn monarchistickou opozicí. — 39

RIEZLER Kurt (Ruedorffer) (1882—1955) — německý diplomat, filozof, publicista, jeden z představitelů liberálně monarchistického křídla německé buržoazie. Od roku 1906 pracoval v politickém oddělení ministerstva zahraničních věcí. V letech 1915—1917 byl poradcem říšského kancléře Bethmanna-Hollwega. Podporoval jeho politiku spolupráce s oportunistickým křídlem německé sociální demokracie v první světové válce. Roku 1918 byl poradcem německého vyslaectví v Moskvě. Je autorem řady prací o otázkách světové politiky. — 547

RJABUŠINSKIJ P. P. (1871—1924) — moskevský bankéř a průmyslník, jeden z vůdců kontrarevoluce. Aktivně se zúčastnil založení strany progresistů. Od roku 1907 vydával list *Utro Rossii*, jenž hájil zájmy velkoburžoazie. V srpnu 1917 vyhrožoval, že zardousí revoluci »kostnatou rukou hladu«; patřil k iniciátorům a organizátorům Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci emigroval do Francie, kde řídil protisovětskou činnost. — 138

RJAZANOV D. B. (vl. jm. Goldendach) (1870—1938) — účastník sociálně demokratického hnutí od 90. let; pracoval v Oděse a Kišiněvě. V roce 1900 odjel do ciziny, byl jedním ze zakladatelů publicistické skupiny *Borba*, která se stavěla proti programu strany vypracovanému Jiskrou a proti leninským organizačním principům výstavby strany. V roce 1907 pracoval v petrohradském ústředním byru odborů, později odjel znovu za hranice. V roce 1909 učil ve škole frakční skupiny *Vperjod na Capri* a přednášel o odborovém hnutí na stranické škole v Longjumeau. Z pověření Sociálně demokratické strany Německa připravoval vydání *Spisů K. Marxe a B. Engelse*. Za první světové války patřil k centristům, psal do menševicko-trockistických listů *Golos* a *Naše slovo*. Na VI. sjezdu strany v roce 1917 byl spolu s mezirajonovci přijat do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v odborovém hnutí. Podílel se na založení Institutu *K. Marxe a B. Engelse* a do roku 1931 byl jeho ředitelem. Začátkem roku 1918 vystoupil na krátkou dobu ze strany, protože nesouhlasil s uzavřením brestlitevského míru. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 zaujal protistranické stanovisko a byl z funkcí

v odborech odvolán. V únoru 1931 byl vyloučen z VKS(b) za podporování menševické kontrarevoluční činnosti. — 50

ROMANOV — viz Mikuláš II. (Romanov).

ROMANOVCI — dynastie ruských carů; vládli v letech 1613—1917.
— 374

SAVINKOV B. V. (1879—1925) — spisovatel a publicista, významný činitel eserské strany, jeden z vůdců její »bojové organizace«, zastánce individuálního teroru. V letech 1903—1905 se zúčastnil přípravy řady atentátů na čelné osobnosti vládnoucího režimu, například na ministra vnitra Pleveho a na velkoknížete Sergeje Alexandroviče. Po únorové revoluci 1917 se stal náměstkem ministra války a později vojenským generálním gubernátorem Petrohradu. Z jeho podnětu byl na frontě zaveden trest smrti. Po Říjnové revoluci zorganizoval četné kontrarevoluční vzpoury a pomáhal připravovat vojenskou intervenci proti sovětské republice. Posléze emigroval. V roce 1924 byl zatčen při pokusu o nelegální přechod sovětských hranic. Vojenský tribunál Nejvyššího soudu SSSR jej odsoudil k trestu smrti zastřelením, ale ústřední výkonný výbor SSSR mu trest změnil na deset let vězení. V roce 1925 spáchal ve vězení sebevraždu.

Pod pseudonymem A. Ropšin napsal Savinkov romány Koň blednyj (1909; česky Kůň plavý, 1921) a To, čego ně bylo (1914; česky To, čeho nebylo [Tři bratři]; bez vrocení), v nichž subjektivisticky ztvárnil ruské revoluční hnutí očima teroristy, jenž ztratil víru ve smysl svého poslání i celého hnutí eserů. V emigraci v Paříži vydal román Koň voronyj [Kůň vraný] (1923), v němž vyjádřil svou politickou rezignaci. Ve vězení vznikly jeho autobiografické memoáry Vospominanija terrorista [Vzpomínky teroristy] (posmrtně, 1926). — 199, 217, 520

SEMJONOV G. M. (1890—1946) — ataman zabajkalského kozáckého vojska, zavilý nepřítel sovětské moci, agent japonského imperialismu. Od roku 1918 vedl aktivní ozbrojený boj proti sovětské moci na Dálném východě, sestavil kontrarevoluční vládu v Zabajkalsku a v Poamuří. Po skončení občanské války uprchl do Mandžuska, kde jako vůdce bílých emigrantů pokračoval v protisovětské činnosti a společně s Japonci připravoval ozbrojený útok proti Sovětskému svazu. V roce 1945 ho zajala Sovětská armáda a v roce 1946 ho vojenský tribunál Nejvyššího soudu SSSR odsoudil k trestu smrti oběšením. — 275, 345, 353, 484

SEREDA S. P. (1871—1933) — významný sovětský státník, člen SDDSR od roku 1903. Stranicky pracoval ve Smolensku, Kyjevě a Kaluze. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru rjazaňského sovětu dělnických, vojenských a rolnických zástupců. Po Říjnové revoluci zastával odpovědné funkce ve státních a hospodářských orgánech: v letech 1918—1921 byl lidovým komisařem zemědělství RSFSR, od roku 1921 členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a Státní plánovací komise, náměstkem ředitele a poté ředitelem Ústřední statistické správy RSFSR a od roku 1930 místopředsedou Státní plánovací komise.
— 535

SCHEIDEMANN Philipp (1865—1939) — jeden z vůdců krajně pravicového oportunistického křídla německé sociální demokracie. Od roku 1903 byl členem sociálně demokratické frakce v Říšském sněmu, od roku 1911 členem představenstva Sociálně demokratické strany Německa. Za první světové války se stal sociálšovinistou. V listopadové revoluci 1918 byl členem kontrarevoluční rady lidových zmocněnců a inspirátorem štvavé agitace proti spartakovcům. V únoru až červnu 1919 stál v čele koaliční vlády Výmarské republiky, v letech 1918—1921 patřil k organizátorům krvavého potlačení německého dělnického hnutí. Později aktivní politické činnosti zanechal. — 227

SKOROPADSKYJ P. P. (1873—1945) — generál carské armády, velkostatkář v Černigovské a Poltavské gubernii, okřabrista. Za první světové války velel armádnímu sboru, od dubna do prosince 1918 byl jako chránělec německých imperialistů hetmanem na Ukrajině. Později uprchl do Německa, kde vyvíjel protisovětskou činnost.
— 359, 365, 410, 432, 450—451, 454, 494, 531

SMIDOVIC V. V. — viz Veresajev V.

SMIRNOV V. M. (1887—1937) — člen SDDSR od roku 1907, bolševik. Po únorové revoluci 1917 působil v Moskvě jako člen redakční rady bolševických orgánů — listu Social-demokrat a časopisu Spartak. Po Říjnové revoluci se stal členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady. V roce 1918 vystupoval jako »levý komunista«. Na VIII. sjezdu strany v roce 1919 patřil k vůdcům »vojenské opozice«. V letech 1920—1921 se aktivně podílel na činnosti protistranické skupiny »demokratického centralismu«. V roce 1923 se připojil k trockistické opozici. Za frakční činnost byl roku 1926 ze strany vyloučen. Po krátké době byl do strany znovu přijat, ale na

XV. sjezdu VKS(b) roku 1927 za protistranickou činnost opět vyloučen. — 71, 102

SOKOLNIKOV G. J. (vl. jm. Brilliant) (1888—1939) — člen SDDSR od roku 1905, bolševik. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského výboru a moskevského oblastního byra SDDSR(b) a členem redakce Pravdy. Po Říjnové revoluci zastával různé stranické a státní funkce. V roce 1922 byl jmenován lidovým komisařem financí, v roce 1926 místopředsedou Státní plánovací komise SSSR, později náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. Byl kandidátem a členem ústředního výboru strany. Od roku 1925 se přikláněl k »nové opozici«, poté se připojil k trockisticko-zinovjevovskému bloku. V roce 1926 byl za protistranickou činnost z VKS(b) vyloučen. — 71

SPIRIDONOVOVÁ M. A. (1884—1941) jedna z vedoucích činitelů eserské strany. Za atentát spáchaný v roce 1906 na Lužnovského, hlavního organizátora černosotňovských pogromů v Tambovské gubernii, byla odsouzena a poslána na nucené práce. Po únorové revoluci 1917 patřila k levému křídlu eserů a po vytvoření strany levých eserů v listopadu 1917 se stala členkou jejího ústředního výboru. Vystupovala proti uzavření brestlitevského míru, aktivně se účastnila vzpoury levých eserů v červenci 1918 a po potlačení této vzpoury v nepřátelské činnosti proti sovětské moci pokračovala. Později politické činnosti zanechala. — 520, 524, 530, 535

SPUNDE A. P. (1892—1962) — člen SDDSR od roku 1909, bolševik. Stranicky pracoval v Rize. V roce 1917 se stal členem byra permského a uralského oblastního výboru SDDSR(b). Po Říjnové revoluci byl zástupcem hlavního komisaře Státní banky v Petrohradě, později vykonával stranické a státní funkce v různých městech. V letech 1926—1930 byl členem vedení Státní banky, členem kolegia lidového komisariátu financí a lidového komisariátu dopravy. V roce 1931 odešel do důchodu. — 240—241

STALIN J. V. (vl. jm. Džugašvili) (1879—1953) — významný činitel ruského a mezinárodního revolučního dělnického hnutí, KSSS a sovětského státu. Do SDDSR vstoupil v roce 1898. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], Baku, Batumi a v Petrohradě. V lednu 1912 byl kooptován do ÚV zvoleného na VI. (pražské) konferenci SDDSR; podílel se na redigování bolševického listu Pravda. Za Říjnové revoluce se stal členem vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komi-

sařem pro národnostní záležitosti. V době cizí vojenské intervence a občanské války byl členem Revoluční vojenské rady republiky a odpovídal za stranickou činnost v několika frontech. V roce 1922 byl zvolen generálním tajemníkem ÚV KSR(b).

Stalin sehrál významnou úlohu při realizaci Leninova plánu industrializace SSSR a kolektivizace zemědělství, v boji za nezávislost sovětského státu a za posílení míru. Stál v čele boje proti trockistům, pravicovým oportunistům a buržoazním nacionalistům. Od roku 1941 byl předsedou rady lidových komisařů, později rady ministrů SSSR. Za Velké vlastenecké války byl předsedou Státního výboru obrany, lidovým komisařem obrany a vrchním velitelem sovětských ozbrojených sil.

Ve Stalinově činnosti se projeví i negativní rysy. V odpovědných stranických a státních funkcích se totiž dopustil hrubého porušování leninských zásad kolektivního vedení, norem stranického života a socialistické zákonnosti.

Hlavní díla: Marksizm i nacionalnyj vopros [Marxismus a národnostní otázka] (1912—1913), Ob osnovach leninizma [O základech leninismu] (1924), K voprosam leninizma [K otázkám leninismu] (1926), Ekonomičeskije problemy socializma SSSR [Ekonomické problémy socialismu v SSSR] (1952), (viz J. V. Stalin, Spisy 1—13, Praha 1949—1953). — 487

STOLYPIN P. A. (1862—1911) — státník carského Ruska, velkostatkář. V letech 1906—1911 byl předsedou rady ministrů a ministrem vnitra. Po porážce první ruské revoluce prováděl krvavé represálie (stolypinská reakce v letech 1907—1910). Byl autorem agrární reformy, jejímž cílem bylo získat na vesnici oporu carského absolutismu. Jeho pokus upevnit samoděržaví shora, a v zájmu buržoazie a statkářů, však ztroskotál. V roce 1911 zavraždil Stolypina v Kyjevě agent tajné policie eser Bogrov. — 40—41, 125, 141

SVĚTLOV — eser, maximalista. — 539

ŠAHUMJAN S. G. (1878—1918) — významný stranický pracovník a státník, člen SDDSR od roku 1900. Byl několikrát vězněn a vypovězen do vyhnanství, od konce roku 1902 do roku 1904 žil v emigraci. V letech 1904—1908 stranicky pracoval v Zakavkazsku, podílel se na zakládání a redigování bolševických legálních a ilegálních tiskových orgánů. V letech 1905—1907 aktivně bojoval proti menševikům a dašnakům, poté proti likvidátorům a trockistům. Po VI. (pražské) konferenci SDDSR byl kooptován do ústředního výboru jako kandidát ÚV. V letech 1911—1914 žil ve vyhnanství v Astra-

chani, kde na Leninův pokyn napsal práci O nacionalno-kulturnoj avtonomii [O národnostně kulturní autonomii], v níž obhajoval zásady proletářského internacionalismu. Po návratu z vyhnanství v roce 1914 stál v čele bakuské bolševické organizace. Po únorové revoluci 1917 byl zvolen předsedou bakuského sovětu dělnických zástupců, po Říjnové revoluci prozatímním mimořádným komisařem pro záležitosti Kavkazu, předsedou bakuské rady lidových komisařů a zároveň lidovým komisařem zahraničních věcí. Po pádu Bakuské komuny byl v srpnu 1918 společně s ostatními vedoucími pracovníky zatčen anglickými interventy, jimž pomáhali eserí a menševici, a 20. září společně s 25 bakuskými komisaři zastřelen. — 236

ŠIJAŇNIKOV A. G. (1885—1937) — člen SDDSR od roku 1901. Stranicky pracoval v Sormově, Petrohradě, Muromu a v Moskvě. V roce 1914 ho ÚV SDDSR vyslal do Stockholmu, kde zajišťoval styk mezi zahraničním byrem ÚV a ruskou částí ÚV a petrohradským výborem. Po únorové revoluci 1917 se stal členem petrohradského výboru SDDSR(b), členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsedou petrohradského Svazu kovodělníků. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem práce, později pracoval v odborech a v hospodářských orgánech. V letech 1920—1922 založil a vedl protistranickou skupinu »dělnické opozice«. V roce 1933 byl ze strany vyloučen. — 389, 487

TAYLOR Frederik Winslow (1856—1915) — americký inženýr, zakladatel systému organizace práce zaměřeného na maximální využití pracovní doby. V kapitalismu se tento systém používá k zvýšenému vykořisťování pracujících. — 163—164, 210—211, 233, 569—570, 572, 574, 577

TILSIT — 563

TROCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — člen SDDSR od roku 1897, menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok. Za první světové války zaujímal centrstickou pozici a bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR(b) přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu státních funkcí. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice.

Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany, prohlašoval, že socialismus v SSSR nemůže zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen z SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 53—55, 60—61, 63, 291, 480, 517—518, 563

TURGENEV I. S. (1818—1883) — ruský spisovatel. Napsal řadu románů, povídek a divadelních her, v nichž vylíčil mentalitu ruské společnosti 30.—70. let minulého století. Vytvořil celou galérii »zbytečných lidí«, kteří si uvědomovali, že šlechtické zřízení je odsouzeno k zániku, avšak prakticky nebyli schopni podniknout nic, aby toto zřízení změnili. Jako první uvedl do literatury představitele nové generace — revolučního demokrata-raznočince. Protest proti nevolnictví se v Turgeněvově tvorbě mísil s umírněně liberálními požadavky. — 227

URICKIJ M. S. (1873—1918) — aktivní účastník revolučního hnutí v Rusku od počátku 90. let. V roce 1905 působil v Petrohradě. Byl několikrát vězněn a vypovězen na Sibiř. Za první světové války patřil k centristům. Po únorové revoluci 1917 se přiklonil k mezirajonovcům a byl s nimi přijat do SDDSR(b). Na VI. sjezdu SDDSR(b) v roce 1917 byl zvolen členem jejího ústředního výboru. Byl rovněž členem vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání, které ustavil ústřední výbor strany. V otázce brestlitevského míru zastával stanovisko »levých komunistů«. Na VII. sjezdu byl zvolen kandidátem ÚV. V roce 1918 byl jmenován předsedou petrohradské Mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi. Téhož roku byl zavražděn eserským teroristou. — 52, 55—56, 92

VERESAJEV V. (vl. jm. Smidovič V. V.) (1867—1945) — spisovatel a publicista, původním povoláním lékař. V 90. letech se hlásil k legálním marxistům. Byl jedním z pokračovatelů ruského kritického realismu. Převážnou část svého díla věnoval problematice ruské inteligence. Její nelehkou cestu od krachu narodnických iluzí k marxismu zachytil v cyklu próz *Bez dorogi* [Bez cesty] (1885; česky 1957). — 499

VILÉM II. (Hohenzollern) (1859—1941) — německý císař a pruský král (1888—1918). — 131, 482

VOLODARSKIJ V. (vl. jm. Goldštejn M. M.) (1891—1918) — účastník revolučního hnutí od roku 1905. Zpočátku působil v organizacích

Bundu, později se přiklonil k menševikům. Často byl posílán do vyhnanství nebo emigroval. Za první světové války vystupoval jako internacionalista. V květnu 1917 se vrátil do Ruska; nějakou dobu byl členem petrohradské organizace mezirajonovců a byl společně s nimi přijat do SDDSR(b). Řídil agitační práci v Peterhofskeo-narvském obvodu Petrohradu, byl členem petrohradského výboru strany a předsednictva petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a rovněž členem ústředního výkonného výboru prvního volebního období. Po Říjnové revoluci se stal komisařem pro tisk, propagandu a agitaci a redaktorem listu *Krasnaja gazeta* v Petrohradě. 20. června 1918 byl zavražděn eserem. — 451

VYNNYČENKO V. K. (1880—1951) — ukrajinský spisovatel, buržoazní nacionalista, jeden z vůdců maloburžoazní nacionalistické Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany. Po únorové revoluci 1917 patřil k zakladatelům a vůdcům kontrarevoluční ukrajinské Centrální rady, později stál spolu s Petljurou v čele direktoria (nacionalistické vlády Ukrajiny v letech 1918—1919) a střídavě sloužil německým nebo anglickým a francouzským imperialistům. Po nastolení sovětské moci na Ukrajině emigroval. — 53, 92, 124, 143, 565

WILSON Thomas Woodrow (1856—1924) — americký politik a historik. V letech 1910—1912 byl guvernérem státu New Jersey. V roce 1913 byl za Demokratickou stranu zvolen prezidentem USA. Tuto funkci vykonával až do roku 1921. Vystoupil s programem »nové demokracie«, což byl v podstatě systém politických a ekonomických opatření, která měla podpořit rozvoj americké monopolistické ekonomiky a velmocenské postavení USA ve světě. Za první světové války byl nucen ve shodě s veřejným míněním udržovat neutralitu USA, avšak z politických a ekonomických důvodů usiloval o vstup USA do války. V roce 1919 vystoupil se 14 body, které měly představovat mírový program poválečného uspořádání světa, ve skutečnosti však směřovaly k nastolení hegemonie USA ve světě a k potlačení revoluční vlny šířící se po vítězství Říjnové revoluce v Rusku. Podporoval protisovětské kontrarevoluční síly. — 115

ZETKINOVÁ Clara (1857—1933) — význačná funkcionářka německého a mezinárodního dělnického hnutí, spoluzakladatelka Komunistické strany Německa. V revolučním hnutí pracovala od konce 70. let, v roce 1881 vstoupila do tehdejší ilegální Sociálně demokratické strany Německa. V roce 1882 emigrovala do Švýcarska a usadila se v Curychu. Aktivně spolupracovala s ilegálním orgánem Sociálně

demokratické strany Německa Der Sozialdemokrat a pomáhala při jeho rozšiřování v Německu. Stála na levém křídle německé sociální demokracie a spolu s R. Luxemburgovou, F. Mehringem a K. Liebknechtem bojovala proti Bernsteinovi a dalším oportunistům. V roce 1907 se zúčastnila stuttgartského kongresu II. internacionály. Za první světové války patřila k revolučně smýšlejícím internacionalistům a vystupovala proti sociálšovinismu. Aktivně se podílela na přípravě bernské mezinárodní socialistické konference žen v březnu 1915. V roce 1916 vstoupila do skupiny Internacionála, později nazvané Spartakův svaz. Roku 1919 se stala členkou Komunistické strany Německa a byla zvolena do jejího ústředního výboru. Na III. kongresu Komunistické internacionály byla zvolena do exekutivy Kominterny, řídila mezinárodní sekretariát žen. V roce 1925 se stala předsedkyní Mezinárodní rudé pomoci.

— 482, 536

ZINOVJEV G. J. (vl. jm. Radomyslskij) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. V letech 1908—1917 žil v emigraci, byl členem redakce ústředního orgánu strany Social-demokrat a bolševického listu Proletarij. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. Od V. sjezdu SDDSR byl členem jejího ústředního výboru. V době příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu kolísal a v říjnu 1917 vyslovil spolu s Kameněvem v menševicky zaměřeném listu Novaja žizň svůj nesouhlas s rozhodnutím ústředního výboru o ozbrojeném povstání. Prozatímní vládě tak vyzradil plány strany. Po Říjnové revoluci byl předsedou petrohradského sovětu, členem politického byra ÚV a předsedou exekutivy Kominterny. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany: v listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům »nové opozice«, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V listopadu 1927 byl za frakční činnost vyloučen ze strany, v roce 1928 mu bylo členství obnoveno, v roce 1932 byl znovu ze strany vyloučen a v roce 1933 opět přijat. V roce 1934 byl za protistranickou činnost vyloučen z VKS(b) po třetí. — 65

ZOLA Émile (1840—1902) — francouzský romanopisec, teoretik naturalismu a kritik buržoazní společnosti. Ve svém dvacetisvazkovém románovém cyklu Les Rougon-Macquarts kriticky zobrazil tehdejší francouzskou společnost a poprvé ve francouzské literatuře vylíčil sociální boj proletariátu. Ke konci života se ideově přiklonil k utopickému socialismu. — 499

ŽORDANIJA N. N. (1870—1953) — sociální demokrat menševik. Politickou činnost zahájil v 90. letech, byl členem Mesame dasi, první marxistické skupiny v Gruzii, a stál v čele jejího oportunistického křídla. Po II. sjezdu SDDSR vedl kavkazské menševiky. V roce 1905 řídil menševický list Social-demokrat (v gruzínštině), vystupoval proti bolševické taktice v buržoazně demokratické revoluci. V roce 1906 byl členem I. státní dumy. Zúčastnil se IV. sjezdu SDDSR, na V. sjezdu v roce 1907 byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru SDDSR. V roce 1914 přispíval do časopisu Borba, v jehož čele stál Trockij, za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou tfliského [tbiliského] sovětu dělnických zástupců, v letech 1918—1921 stál v čele kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii. Od roku 1921 žil v emigraci. — 361

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(6. března—27. července 1918)

6. března až 27. července Lenin žije v Petrohradě, od 11. března v Moskvě.
6. března Lenin je přítomen zahájení VII., mimořádného sjezdu KSR(b). Sjezd ho volí do předsednictva.
6. nebo 7. března Lenin přijímá vedoucího americké mise Červeného kříže plukovníka Raymonda Robbinse, který žádá, aby se ratifikace brestlitevské mírové smlouvy odložila do té doby, dokud vláda Spojených států amerických neodpoví na nótu sovětské vlády z 5. března 1918.
7. března Na druhém (dopoledním) zasedání VII. sjezdu KSR(b) přednesl Lenin politickou zprávu ÚV; při koferátu N. I. Bucharina si dělá poznámky. Na třetím (večerním) zasedání VII. sjezdu KSR(b) si dělá poznámky z diskusních příspěvků ke zprávě ÚV.
- Nejpozději 8. března Lenin píše Koncept návrhu programu a návrh rezoluce VII. sjezdu KSR(b) o válce a míru.
8. března Lenin píše osnovu závěrečného slova k politické zprávě ÚV přednesené na VII. sjezdu KSR(b). Na čtvrtém (dopoledním) zasedání sjezdu si dělá poznámky při závěrečném slovu N. I. Bucharina a reaguje na jeho projev svými replikami. Lenin přednáší závěrečné slovo k politické zprávě ÚV; při projednávání rezoluce o válce a míru vystupuje proti pozměňovacím návrhům L. D. Trockého, proti prohlášení K. B. Radka a návrhu G. J. Zinovjeva. Na základě hlasování podle jmen delegátů schvaluje sjezd rezoluci o válce a míru, kterou napsal Lenin.

Lenin píše návrh sjezdové rezoluce o změně názvu a programu strany.

Na pátém (večerním) zasedání sjezdu přednáší referát o revizi programu a změně názvu strany a předkládá sjezdu svůj návrh rezoluce o změně názvu a programu strany. Při projednávání návrhu této rezoluce se vyslovuje proti návrhům I. V. Mgeladzeho (Vardina), J. Larina, R. A. Pelšeho a N. I. Bucharina. Sjezd Leninovu rezoluci jednomyslně schválil a zvolil Lenina do komise pro vypracování programu strany.

Při projednávání voleb do ústředního výboru strany vystoupil Lenin s návrhem zamítnout prohlášení skupiny »levých komunistů«, v němž se říká, že odmítají stát se členy ÚV; předložil návrh rezoluce, v níž se konstatuje, že v zájmu zachování jednoty strany je takové odmítnutí zásadně nepřipustné. Sjezd tuto rezoluci schválil a zvolil Lenina do ÚV strany.

Mezi 8. a 18. březnem Lenin píše Poznámku o jednání »levých komunistů«.

9. března Lenin podepisuje usnesení rady lidových komisařů o ustavení komise vojenských odborníků pro vypracování plánu postupu při vytváření vojenského ústředí a reorganizaci armády.

Na zasedání petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců byl Lenin zvolen delegátem IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů za bolševickou frakci petrohradského sovětu.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává evakuace petrohradských průmyslových závodů, vysídlení někdejšího velkoknížete M. A. Romanova a dalších osob do Permské gubernie, dekret o znárodnění těžby ropy a podniků na její zpracování.

Nejpozději 10. března Lenin beseduje s I. I. Mezlaukem a F. A. Sergejevem (Arťomem) o uznání Doněcko-krivorožské republiky za autonomní součást Ukrajinské sovětské republiky a o vytvoření jednotného bojového bloku jihoruských sovětských republik proti vpádu rakouských a německých okupantů.

10. března Vzhledem k přesídlení sovětské vlády do Moskvy od-

jíždí Lenin v 10 hodin večer zvláštním vlakem z Petrohradu do Moskvy spolu s ostatními členy ústředního výboru strany a rady lidových komisařů.

- 11. března* Cestou vlakem z Petrohradu do Moskvy píše Lenin článek Hlavní úkol těchto dní; kolem 20. hodiny přijíždí do Moskvy a ubytuje se v hotelu Nacional.
- 12. března* Spolu s J. M. Sverdlovem, N. K. Krupskou a V. D. Bončem-Brujevičem přijíždí Lenin (Trojickou branou) do Kremlu, aby si prohlédli místnosti budovy Senátu, určené pro CÚVV a radu lidových komisařů, a rovněž jízdárnu, v níž se měl Lenin dočasně ubytovat, než pro něj bude připraven definitivní byt. Zároveň absolvuje prohlídku celého Kremlu. Na zasedání moskevského sovětu dělnických, rolnických a rudoarmějských zástupců vystupuje Lenin s projevem k výročí únorové revoluce 1917. V jízdárně bývalého Alexejevova vojenského učiliště mluví Lenin před desetitisícovým shromážděním u příležitosti výročí únorové revoluce 1917.
- 12. nebo 13. března* Na zasedání komunistické frakce IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů si Lenin píše osnovu svého projevu.
- 13. března* V projevu na zasedání komunistické frakce IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů hovoří Lenin o ratifikaci brestlitevské mírové smlouvy.
- 13. nebo 14. března* Lenin píše pro IV., mimořádný celoruský sjezd sovětů osnovu referátu a návrh rezoluce o ratifikaci brestlitevské mírové smlouvy.
- 14. března* Společně s J. V. Stalinem píše Lenin v dopise adresovaném mimořádnému komisaři pro Ukrajinu G. K. Ordžonikidzemu, že je třeba učinit vše pro vytvoření »jednotného bojového bloku« jihoruských sovětských republik proti vpádu rakouských a německých vojsk. Lenin přijímá vedoucího americké mise Červeného kříže plukovníka Raymonda Robbinse, který mu předává poselství prezidenta USA W. Wilsona IV., mimořádnému celoruskému sjezdu sovětů.

- Lenin píše návrh rezoluce sjezdu k Wilsonovu poselství a účastní se prvního zasedání IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů. Sjezd ho volí do svého předsednictva a schvaluje jeho návrh rezoluce k Wilsonovu poselství. Na sjezdu Lenin referuje o ratifikaci mírové smlouvy.
- 15. března* Lenin se účastní zasedání ústředního výboru strany, na němž se projednávají otázky týkající se práce strany a situace na Ukrajině (svolání ukrajinského sjezdu sovětů, vytvoření jednotné linie obrany jihoruských sovětských republik, evakuace Donbasu v případě akutního nebezpečí vpádu Němců). Posuzuje se rovněž návrh přenést vydávání Pravdy jakožto ústředního orgánu strany do Moskvy, složení redakce apod.
- Na večerním zasedání IV., mimořádného celoruského sjezdu sovětů přednesl Lenin závěrečné slovo k referátu o ratifikaci mírové smlouvy. Většinou hlasů (hlasovalo se podle jmen delegátů) schválil sjezd Leninův návrh rezoluce o ratifikaci brestlitevské mírové smlouvy, který předložila sjezdu komunistická frakce.
- Mezi
15. březnem
a 8. dubnem* V besedě s lidovým komisařem školství a osvěty A. V. Lunačarským podporuje Lenin myšlenku »monumentální propagandy« — odhalování pomníků revolučních nářím, vědcům a spisovatelům na náměstích a jiných známých místech — a doporučuje, aby pro tuto akci byli získáni nejlepší výtvarní umělci a publicisté.
- V druhé
polovině
března
až v první
polovině dubna* Lenin koncipuje několik osnov stati Nejblíží úkoly sovětské moci.
- 17. března* Lenin hovoří s mimořádným vládním komisařem pro Střední Asii a Bakuskou gubernii P. A. Kobozevem před jeho odjezdem z Moskvy do Baku, podpisuje a předává mu pověření, že je zmocněn realizovat příslušná opatření pro zajištění moci místních sovětů; předává mu dopis adresovaný bakuským soudruhům.

18. března Lenin se účastní společného zasedání elektrotechnického odboru a výboru hospodářské politiky Nejvyšší národohospodářské rady, které se zabývalo otázkami elektrifikace Petrohradské a Centrální průmyslové oblasti, píše Poznámky o elektrifikaci průmyslu v Petrohradě a Moskvě.
19. března Lenin řídí zasedání RLK, na němž se jedná o Mimořádné evakuační komisi, Nejvyšší vojenské radě a o dalších otázkách.
- Mezi 19. a 26. březnem Lenin píše předmluvu ke sborníku Proti proudu.
21. března Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání otázky železniční dopravy rediguje návrh dekretu o centralizaci správy a ochraně komunikací a zvýšení jejich provozní způsobilosti a obhájí tento návrh. Na zasedání se rovněž projednávají otázky týkající se evakuace kovodělných podniků a zbrojovek, návrhu stanov Družstevní banky aj.
22. března Lenin se účastní zasedání výboru hospodářské politiky Nejvyšší národohospodářské rady, na kterém se projednává rozpočet na výstavbu Volchovské hydroelektrárny.
- Před
23. březnem Lenin beseduje s vynálezcem amatérem J. V. Maminem, konstruktérem jednoho z prvních ruských traktorů; J. V. Mamin pracoval v továrně Vozrožděníje v Jekatěriněštadu (dnešní město Marx v Saratovské oblasti), v níž se vyráběly zemědělské stroje.
23. března Lenin poskytuje interview dopisovateli anglického listu Daily News A. Ransomovi.
Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání změn v Dekretu o centralizaci správy a ochraně komunikací a zvýšení jejich provozní způsobilosti navrhuje změny v textu dekretu a v diskusi se zástupci celoruského výkonného výboru Svazu železničářů — levými esery se energicky vyslovuje pro nezbytné řízení železniční dopravy jediným osobně odpovědným vedoucím.

- Mezi 23. a 28. březnem* Lenin diktuje stenografovi J. Chlebnikovovi původní variantu stati *Nejbližší úkoly sovětské moci*.
- 24. března* Lenin řídí zasedání zvláštní komise s pravomocí lidových komisařů; tato komise projednává bavlnářský program, plán zavlažovacích a melioračních prací v Turkestánu, otázku úzkorozchodných železničních tratí pro zásobování obilím a způsob projednávání rozpočtů průmyslových podniků.
- Před 25. březnem* Lenin řídí jednání se skupinou maďarských válečných zajatců o vytvoření maďarské skupiny KSR(b) a o založení jejího vlastního tiskového orgánu — listu *Szocialis forradalom*.
- 25. března* Lenin řídí poradou vedoucích pracovníků lidového komisariátu vojenství a námořnictva, moskevského vojenského okruhu a některých vojenských odborníků, na níž se jednalo o organizačních otázkách výstavby Rudé armády. Lenin upozornil, že je třeba využít vojenské odborníky, zavést všeobecnou vojenskou povinnost, dodržovat přísnou disciplínu a zavést instituci vojenských komisařů.
- Lenin se účastní zasedání předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, na kterém se jedná o družstevnictví.
- Lenin řídí zasedání RLK; účastní se diskuse při projednávání návrhu dekretu o uvolnění prostředků lidovému komisariátu zásobování pro směnu zboží mezi městem a venkovem a připomíná, že je nutné stanovit v dekretu opatření pro boj proti kulakům. Kromě toho referuje o volbách do komise pro delimitaci a koordinaci činnosti RLK a moskevské oblastní rady lidových komisařů; je zvolen členem této komise.
- 26. března* Lenin řídí zasedání RLK; píše návrh usnesení o situaci ve vodní dopravě. Na zasedání se projednává také návrh dekretu o směně zboží mezi městem a venkovem aj.
- 27. března* Lenin se účastní zasedání předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, na němž se projednává otázka pracovní povinnosti, návrh skupiny inženýrů a prů-

myslníků (v čele s A. P. Meščerským) na vytvoření státně kapitalistického trastu hutního a strojírenského průmyslu, informace o jednání se zástupci družstevních organizací a další otázky.

29. března

Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání usnesení komise rady lidových komisařů (takzvané malé RLK) z 28. března 1918 týkajícího se žádosti lidového komisariátu zemědělství o uvolnění prostředků pro místní zemědělské orgány navrhuje, aby byly místním sovětům povoleny půjčky, jestliže prokážou, že nevystačí s vlastními prostředky. Při projednávání zprávy předsedy moskevského sovětu M. N. Pokrovského, podle níž je třeba vzhledem ke katastrofálnímu nedostatku platidel v Moskevské oblasti vydávat místní obligace s vládní zárukou, se Lenin rozhodně vyslovuje proti tomuto návrhu a prosazuje, aby Státní tiskárna cenin uspíšila vydávání platidel.

RLK na svém zasedání projednává rovněž návrh prozatímního řádu správy Baltského loďstva a další otázky.

30. března

Lenin se účastní zasedání ÚV strany, na němž se projednávají otázky práce strany a činnosti sovětů v Moskvě, vydávání večerníků *Večerňaja Bědnota* a *Večerňaja Pravda*, vztahy mezi RLK a moskevskou oblastní radou lidových komisařů, svolání moskevské oblastní konference strany, činnost ÚV a další otázky.

Lenin řídí zasedání RLK; vyjadřuje se k rozpočtu lidového komisariátu školství a osvěty. Při projednávání Dekretu o revolučních tribunálech, předloženého lidovým komisariátem spravedlnosti, navrhuje, aby byl dekret přepracován, píše návrh usnesení k tomuto problému a dopis členům kolegia lidového komisariátu spravedlnosti, v němž požaduje zásadní přepracování navrhovaného dekretu.

31. března

Lenin se účastní zasedání ÚV strany, na němž se projednává otázka využití předrevolučních odborníků a další obecně politické otázky.

Koncem března

Lenin se stává členem komise pro zahraniční obchod vytvořené při výboru hospodářské politiky Nejvyšší

národohospodářské rady; komise má koordinovat veškerou činnost a všechna opatření ve sféře zahraničního obchodu s celostátním plánem.

1. dubna

Lenin se účastní zasedání předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a diskutuje k rezoluci Celoruské ústřední rady odborů o pracovní kázní. Zasedání schvaluje Řád Hlavního výboru pro textilní průmysl (Centrotextil).

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednávají opatření k boji proti dvojkolejnosti v činnosti různých institucí, náklady na udržování rudých gard a jiné otázky.

2. dubna

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává okamžité zahájení mírového jednání s ukrajinskou Centrální radou vzhledem k útoku Němců na Char'kov, ustavení Ústřední celoruské evakuační komise a další otázky.

3. dubna

V rozhovoru s předsedou archangelského guberniálního výkonného výboru A. Popovcem se Lenin zabývá situací v Archangelsku a problematikou práce guberniálního výkonného výboru; radí, aby pro případ ohrožení Archangelska výsádkem interventů Archangelští zaminovali ústí Dviny; slibuje soudruhu Popovovi, že bude pozván na příští zasedání RLK v souvislosti se schvalováním finanční částky, jež by měla být Archangelsku poskytnuta na plavení dřeva a na další práce.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž byla schválena rezoluce o deklaraci mimořádného vyslanectví Lidového sekretariátu Ukrajiny a o usnesení II. celoukrajinského sjezdu sovětů o vyhlášení Ukrajinské lidové republiky samostatnou federativní sovětskou republikou.

4. dubna

Lenin se účastní zasedání byra ÚV strany, na němž se projednávají výsledky jednání s ukrajinskou Centrální radou, závěry porady s »levými komunisty« o možnosti jejich zapojení do praktické činnosti a další otázky.

Lenin se účastní společné porady členů ÚV KSR(b)

se skupinou »levých komunistů«; porada projednala teze »levých komunistů« o současné situaci. Lenin vystoupil s projevem věnovaným státnímu kapitalismu, zdůraznil, že je nutné využívat zkušenosti odborníků stojících v čele trastů, charakterizoval význam dekretu o centralizaci správy železnic a zavázal se, že v nejbližší době uveřejní své teze o úkolech sovětské moci.

5. dubna

Lenin přijímá delegaci Svazu kožedělníků, jež požádala o pomoc při reorganizaci okresních výborů v tom smyslu, aby byly dvě třetiny míst v těchto výborech vyhrazeny dělníkům a jedna třetina zástupcům průmyslníků.

Lenin telefonuje do bytu S. N. Sulimova předsedovi archangelského guberniálního výkonného výboru A. Popovovi a zve jej na zasedání RLK konané od 19 hodin.

Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání výše finanční částky pro archangelský guberniální výkonný výbor předkládá tento návrh usnesení: »Schválit rozhodnutí Petrohradské banky uvolnit 20 miliónů rublů s doporučením, aby byl uspokojen požadavek archangelského sovětu zároveň s tím, jak se budou zvyšovat fondy platidel.« RLK tento návrh schválila. Dále Lenin podpořil požadavek delegace dělníků z města Luganska a okolí přidělit platidla luganské pobožce Státní banky. Zasedání rovněž projednalo návrh kolegia lidového komisariátu námořnictva zahájit jednání s vládami ústředních mocností o vydání obsazených sovětských lodí v městě Nikolajevě a další otázky.

6. dubna

Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání návrhu dekretu o ustavení Nejvyšší rady pro záležitosti válečných zajatců píše návrh usnesení o vytvoření komise pro jednotný a koordinovaný postup při evakuaci a výměně válečných zajatců; RLK schválila jeho návrh jako základ usnesení. Lenin rovněž informoval, že vydal příkaz zatknout mimořádného komisaře na rumunské frontě levého esera V. B. Spira za zneužití hodnosti. Zasedání také jednalo o záchraně obchodních lodí vojenské správy nacházejících se ve Finsku a o dalších otázkách.

7. dubna Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV strany; má úvodní slovo při projednávání politiky ÚV, hovoří o nutnosti využívat buržoazní odborníky v různých odvětvích národního hospodářství, o nové etapě revoluce atd. Plenární zasedání ho pověřilo vypracováním tezí o aktuálních úkolech.
Lenin mluví na protestním mítinku v jízdárně bývalého Alexejevova vojenského učiliště, kterým dělníci reagovali na hanebný rozkaz menševické vlády v Gruzii dát střílet do shromáždění dělníků, jež se konalo v Tiflisu [Tbilisi] 23. února 1918, v den svolání Zakavkazského sněmu.
Lenin píše text telegramu do Irkutska ústřednímu výkonnému výboru sovětu na Sibiři (Centrosibir), jež obsahuje směrnice pro vladivostocký sověť, jak organizovat obranu v případě útoku Japonců.
8. dubna Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává návrh nařízení o organizování armády, svolání meziresortní porady, jež měla připravit realizaci brestlitevské mírové smlouvy, řeší se otázka státní vlajky RSFSR a další.
- Nejdříve*
8. dubna Lenin píše Hlavní teze hospodářské a zejména bankovní politiky; řídí poradou o bankovní politice sovětské vlády, píše Koncept usnesení porady, Teze k bankovní politice a poznámky O povinném ukládání peněz do bank.
- Před*
9. dubnem Lenin přijímá skupinu akademiků v čele s S. F. Oldenburgem, kteří za ním přijeli z Petrohradu; hovoří s nimi o usnesení Akademie věd týkajícím se výzkumu přírodního bohatství Ruska, o různých vědeckých problémech a konkrétní činnosti Akademie věd.
9. dubna Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání otázky družstevnictví koncipuje v bodech jeden ze svých projevů, čtyřikrát se přihlásí o slovo a dělá si poznámky z vystoupení ostatních řečníků. Na zasedání se rovněž projednává návrh dekrety o zřízení mimořádného komisariátu Jižní oblasti a další otázky.
10. dubna Lenin se seznamuje s oficiální zprávou amerického

diplomatického zástupce v Moskvě, podle níž se japonský námořní výsadek vylodil ve Vladivostoku bez vědomí anglických a amerických admirálů a vyslanců a celý tento akt je hodnocen jako »krok výhradně v zájmu zachování života a majetku japonských státních příslušníků«; dává zároveň pokyn uveřejnit toto vysvětlení v tisku s upozorněním, jak je směšné.

Lenin beseduje s lidovým komisařem zahraničních věcí G. V. Čičerinem a doporučuje mu, aby na pokryté prohlášení amerického diplomatického zástupce v Moskvě o příčinách vylodění japonských vojsk ve Vladivostoku odpověděl diplomaticky a sarkasticky zároveň.

Lenin řídí zasedání RLK. V průběhu jednání o uvolnění finančních prostředků pro Volžské obchodní loďstvo upravuje návrh usnesení, zapisuje procenta čerpání uvolňovaných prostředků a koncipuje návrh na týdenní výkazy; schválené usnesení nakonec podepisuje. Doplnuje návrh dekretu o družstevnictví, předložený buržoazními pracovníky v družstevním hnutí, opravuje a rediguje ho. Na zasedání se rovněž projednávají návrhy dekretů o vzájemném zúčtování mezi znárodněnými a sekvestrovanými podniky, o způsobu vyplácení záloh a další otázky.

- 11. dubna* Lenin vystupuje na společném zasedání zástupců Celoruské ústřední rady odborů, ústředního výboru Svazu kovodělníků, Nejvyšší národohospodářské rady, větších podniků a inženýrů; trvá na tom, aby byly beze zbytku znárodněny všechny podniky sdružené v trastech a aby se buržoazní odborníci zapojili do služeb státu.
- 12. dubna* Lenin řídí zasedání RLK, na němž se jedná o odstranění pomníků všech carů, o postavení pomníků na paměť významných revolučních událostí, o sloučení lidového komisariátu školství a osvěty s lidovým komisariátem pro majetkové fondy republiky a o návrhu Akademie věd na výzkum přírodního bohatství v Rusku.
- 13. dubna* Po seznámení s rezolucí I. sjezdu sovětů Donské re-

publiky, schválené 12. dubna 1918, píše Lenin pozdravný telegram předsednictvu sjezdu.

Lenin podepisuje dekret RLK O pomnících republiky, jenž se týká odstranění pomníků všech carů a jejich přísluhovačů a návrhů na pomníky, jež by »připomínaly veliké dny ruské socialistické revoluce«.

Lenin řídí zasedání RLK, jež projednává obranu murmanského pobřeží a další otázky.

Mezi 13. a 26. dubnem Lenin píše stať Nejblíží úkoly sovětské moci.

15. dubna Lenin se účastní zasedání předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady. Po zprávě vedoucího kanceláře rybinské národohospodářské rady inženýra N. I. Dyrenkova o stavu tamního hospodářství navrhuje, aby byla Rybinsku okamžitě poskytnuta půjčka.

16. dubna Lenin rediguje návrh dekretu o registraci akcií, obligací a jiných cenných papírů, který vypracovala Nejvyšší národohospodářská rada, a doplňuje jej. Lenin řídí zasedání RLK, jež projednává předání radiotelegrafických stanic do správy lidového komisariátu pošt a telegrafů, návrh dekretu rady lidových komisařů o organizaci správy pošt a telegrafů Sovětské republiky a další otázky.

17. dubna Lenin přijímá delegaci sjezdu zástupců cukrovarnického průmyslu Sovětského Ruska a vyslechne zprávu o situaci v tomto průmyslovém odvětví; informuje členy delegace, že RLK je znepokojena situací v cukrovarnictví a že podnikne vše pro její zlepšení. Lenin řídí zasedání RLK; jeho účastníci jej srdečně zdraví při příležitosti prvního výročí Leninova vystoupení s Dubnovými tezemi. Když se jedná o uvolnění prostředků na výplatu záloh rolníkům na nákup osiva cukrové řepy, píše Lenin text usnesení k této otázce. Zasedání se rovněž zabývá otázkou tisku, návrhem dekretu o opatřeních státu v boji proti požárům a jinými otázkami.

18. dubna Lenin se účastní zasedání CÚVV a referuje o otázce financí.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se mimo jiné projednává návrh dekretu o registraci akcií, obligací a jiných cenných papírů. Lenin návrh redakčně upravuje, opravuje a doplňuje, opatřuje jej titulkem a po schválení dekretu jej podepisuje.

Mezi 18. a 25. dubnem Lenin píše Koncept plánu vědeckotechnických prací.

19. dubna Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání vztahů mezi radou lidových komisařů a moskevskou oblastní radou lidových komisařů píše svůj Návrh rezoluce RLK, v němž se doporučuje vytvořit komisi pro přesné vymezení funkcí a pravomocí celoruské a moskevské RLK. Na zasedání se rovněž projednává návrh dekretu o ustavení Ústřední celoruské evakuační komise, návrh na předkládání všech rozpočtů Nejvyšší národohospodářské radě k předběžnému projednání a na vytvoření sekce pro boj proti tuberkulóze při radě lékařského kolegia a další otázky.

20. dubna Lenin diskutuje s vedoucím kanceláře rybinské národohospodářské rady inženýrem N. I. Dyrenkovem o hospodářské situaci republiky, o stavu průmyslu v Rybinsku a o opatřeních národohospodářské rady. Na směrnicích pro Dyrenkova poznamenává, že opatření rybinské národohospodářské rady schvaluje a že jí přeje, aby »na tomto poli pracovala ještě energičtěji a dosáhla maximálních úspěchů«.

Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání dekretu týkajícího se těžby rašeliny navrhuje, aby se centralizovaly správní instituce těžebních rašelinářských podniků; vystupuje v diskusi k návrhu dekretu o válečných zajatcích a při projednávání konfliktu v kolegiu lidového komisariátu státní kontroly.

Před 22. dubnem Lenin písemně sděluje lidovému komisaři zahraničních věcí G. V. Čičerinovi, že v souvislosti s očekávaným příjezdem německého vyslance W. Mirbacha do Moskvy bude nutné připravit výklad Ústavy RSFSR s důrazem na to, že vyslanci jsou povinni předávat své pověřovací listiny předsedovi CÚVV.

22. dubna

Lenin hovoří s německými a rakouskými internacionalisty mezi válečnými zajatci (J. Eckertem a dalšími); J. Eckertovi píše dobrozdání, v němž potvrzuje, že jej osobně zná, a žádá všechny státní a stranické orgány, aby mu poskytly podporu a pomoc.

Spolu s J. V. Stalinem reaguje Lenin na zdravici V. regionálního sjezdu sovětů Turkestánského kraje telegramem, v němž sděluje, že RLK podporuje rozhodnutí sjezdu vyhlásit autonomii Turkestánu podle sovětských zásad.

Lenin řídí zasedání RLK, jež má na programu mírové jednání s Ukrajinou, návrh dekretu o znárodnění zahraničního obchodu a další otázky. Podepisuje příkaz určený lidovému komisariátu vojenství, aby v souladu s usnesením RLK z 22. dubna neprodleně učinil nezbytná opatření k obraně východní hranice Charkovské gubernie, zejména železniční stanice Čertkovo, proti útokům německých vojsk a hajdamáků.*

Podepisuje Dekret o znárodnění zahraničního obchodu.

23. dubna

Lenin má projev na zasedání moskevského sovětu.

V krátkém projevu na moskevské oblastní konferenci dělnic zdraví její účastnice jménem rady lidových komisařů a charakterizuje zahraniční i vnitřní situaci Sovětské republiky.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednávají návrhy dekretu o zásobování zemědělství výrobními nástroji a kovy, řádu komise pro kombinovanou železniční a vodní přepravu, dekretu o ústředním kolegiu pro záležitosti zajatců a uprchlíků, schválení rozpočtu pro kontrolní orgány dohlížející na meliorační práce a nákup bavlny v Turkmenském kraji a další otázky.

24. dubna

Lenin beseduje s delegací dělníků z caricynské zbrojovky o jejím převedení na mírovou výrobu a dělá si poznámky o situaci v závodě a o jeho potřebách.

Lenin řídí zasedání RLK, jež projednává návrh dekretu o zrušení dědického práva, zprávu kolegia pro

* V letech 1918—1919 protisovětská vojska ukrajinských nacionalistů. *Čes. red.*

záležitosti válečných zajatců, otázku zásobování zemědělství výrobními nástroji a kovy (změny v návrhu dekretu schváleného 23. dubna).

Před

26. dubnem

Lenin zasedá ve zvláštní komisi s pravomocí rady lidových komisařů, která schvaluje návrh dekretu na uvolnění prostředků pro zavlažovací práce v Turkestánu na rok 1918.

26. dubna

Na zasedání ÚV strany, jež projednává a schvaluje Leninovy Teze o nejbližších úkolech sovětské moci, přednáší Lenin referát k této otázce. Ústřední výbor se usnáší uveřejnit teze jako přílohu k listům Izvěstija VCIK a Pravda i jako brožuru; pověřuje Lenina, aby připravil stručný výklad tezí v podobě rezoluce a aby na zasedání CÚVV 29. dubna 1918 přednesl referát o nejbližších úkolech sovětské moci. Na zasedání ÚV strany se rovněž projednává schválení Hlavní správy vydavatelské činnosti ÚV strany, otázka prvomájových hesel, problematika listu Pravda aj.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se jedná o zřízení Ústřední správy archívů a knihoven, založení archívů a knihovny dějin revolučního hnutí v Rusku a přejmenování lidového komisariátu péče o chudé na lidový komisariát sociálního zabezpečení a další otázky.

27. dubna

Lenin má rozhovor s A. Hombergem; ve zprávě vedoucímu tiskového byra RLK T. L. Axelrodovi žádá o pomoc Hombergovi při shromažďování novinového materiálu o Říjnové revoluci, aby mohl pravdivě informovat veřejnost v USA a na celém světě.

Lenin podepisuje telegram adresovaný astrachaňskému sovětu, v němž jsou požadovány podrobné informace, proč byla přerušena těžba ropy v oblasti Embu, jaká opatření byla přijata a jakou pomoc mají poskytnout ústřední orgány.

Lenin se účastní porady členů delegace RSFSR pověřené vedením mírových jednání s Ukrajinou a zástupců lidového komisariátu zahraničních věcí; předmětem jednání je mírová smlouva s Ukrajinou.

Lenin řídí zasedání RLK, jež projednává rozpočet prací spojených s přípravou rašelinišť a těžbou rašeliny v Severní oblasti roku 1918, návrh dekretu o vý-

boru státní výstavby a veřejných prací při Nejvyšší národohospodářské radě a další otázky.

28. dubna V Pravdě a v příloze k 85. číslu listu Izvěstija VCIK je z rozhodnutí ÚV strany uveřejněna Leninova stať Nejblíží úkoly sovětské moci (Teze o naléhavých úkolech sovětské moci).
29. dubna Lenin hovoří přímou linkou s J. V. Stalinem, předsedou mírové delegace RSFSR, jež přijela do Kurska k jednáním s Ukrajinskou lidovou republikou. Lenin diskutuje se zástupcem Kaspického válečného loďstva V. I. Bojcovem o přesunu čtyř torpédoborců a posilového oddílu pěchoty a dělostřelectva z Baltu na Kaspické moře k obraně Baku; čte dopis předsedy bakuské RLK S. G. Šahumjana z 13. dubna o politické situaci v Baku a s žádostí o zaslání peněz, radiostanice a literatury; probírá se listinami a novinami, které mu Šahumjan poslal; píše zplnomocnění pro Bojцова a dopis lidovému komisariátu vojenství a námořnictva s žádostí, aby neprodleně učinil opatření k obraně Baku. Lenin telegraficky žádá S. G. Šahumjana, aby jej přímou linkou přes Astrachaň anebo přes Kušku a Taškent informoval o situaci v Baku. Jako účastník zasedání CÚVV vystupuje Lenin s referátem o nejbližších úkolech sovětské moci, píše si osnovu závěrečného slova k tomuto referátu a přednese ho. CÚVV se usnáší schválit hlavní teze Lenino-va referátu a ukládá předsednictvu CÚVV, aby společně s referentem »redakčně upravili hlavní teze referátu k zveřejnění v podobě stručných tezí jako hlavních úkolů sovětské moci«.
- Mezi
29. dubnem
a 3. květnem* Lenin píše Šest tezí o nejbližších úkolech sovětské moci.
30. dubna Lenin píše (anglicky) dopis vedoucímu americké mise Červeného kříže plukovníku Raymondů Robbinsovi, v němž jej ujišťuje, že proletářská demokracie bude nastolena ve všech zemích Nového i Starého světa.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává postavení vládních institucí v oblastech obsazených Němci, návrhy dekretu o darování, prozatímního řádu kolegia lidového komisariátu námořnictva a další otázky.

Koncem dubna Lenin diskutuje s americkým novinářem, socialistou Robertem Minorem o vztahu americké dělnické třídy a jejích odborů k Říjnové revoluci v Rusku, o revolučních perspektivách v Evropě a o tom, jak organizačně zajistit získávání spolehlivých informací ze zahraničí.

Nejdříve v dubnu Lenin hovoří se zástupcem moskevského guberniálního sovětu T. V. Sapronovem o svízelné situaci v zásobování potravinami v Moskevské gubernii a posílá písemný vzkaz lidovému komisaři zásobování A. D. Cjurupovi.

Začátkem května Lenin diskutuje se zástupci sovětského povstaleckého ústředí, které 18. dubna ustavil v Taganrogu Ústřední výkonný výbor Ukrajiny z členů sovětské vlády na Ukrajině.

Lenin má rozhovor s vedoucími představiteli finské sociální demokracie O. V. Kuusinenem a K. Manne-rem o revolučním hnutí ve Finsku.

1. května Na Rudém náměstí zdraví Lenin ve svém projevu účastníky prvomájové manifestace. K manifestujícím dělníkům Suščevsko-Mariinského obvodu promluvil stručně o významu svátku 1. máje.

Lenin se účastní vojenské přehlídky na Chodynském poli [severozápadní část Moskvy, kde dnes začíná Leningradský prospekt. *Čes. red.*]

Spolu s J. M. Sverdlovem se účastní shromáždění lotyšských střelců a zaměstnanců Kremlu a v krátkém projevu jim vylicí, za jakých okolností musel kdysi slavit prvomájový svátek.

2. května Lenin jedná se zástupci Murmanského kraje a písemně žádá, aby byli ještě týž den přijati v Nejvyšší národohospodářské radě, na lidovém komisariátu vnitra a lidovém komisariátu financí.

Přímou linkou hovoří Lenin s předsedou delegace RSFSR pro mírová jednání s Ukrajinskou lidovou republikou J. V. Stalinem, který je v Kursku.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se jedná o znárodnění cukrovarnického průmyslu, o rozvoji Murmanského kraje, o oddělení pro zajištění osevních ploch a o dalších otázkách.

3. května

Lenin se účastní porady s bolševickými členy kolegia lidového komisariátu zemědělství o ambicích levých eserů stanout v čele komisariátu, píše návrh usnesení porady a 1. a 2. bod návrhu zprávy z této porady ústřednímu výboru strany.

Lenin je přítomen zasedání ÚV strany, na němž se projednává a posléze je s nepatrnými úpravami jednomyslně schváleno jeho Šest tezí o nejbližších úkolech sovětské moci. Zasedání je informováno o Leninově poradě s bolševickými členy kolegia lidového komisariátu zemědělství v souvislosti s požadavkem levých eserů, aby tento komisariát byl odevzdán zcela do jejich pravomoci. Na zasedání se rovněž jedná o založení samostatné komunistické strany na Ukrajině a o svolání porady s moskevskými pracovníky strany o upevnění stranických organizací.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se rozhoduje o tom, zda povolit zástupcům dvanácti hladovějících gubernií samostatný výkup a převoz obilí z Ufské gubernie, a projednává se dekret o reorganizaci Ruského Červeného kříže a další otázky.

4. května

Předsednictvo CÚVV schvaluje ustanovení pro všechny sověty dělnických, rolnických a rudoarmějských zástupců, jak je vyložil Lenin ve svých Šesti tezích o nejbližších úkolech sovětské moci.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává návrh dekretu o revolučním tribunálu, mimořádná informace N. V. Krylenka o rozsudku moskevského revolučního tribunálu nad čtyřmi úplatkáři, kteří byli členy moskevského vyšetřovacího kolegia při revolučním tribunálu, dekret o zřízení vojenských okruhů a o jmenování zástupců armády do okruhových výborů, situace na Murmanské dráze a další otázky.

Lenin píše dopis ÚV KSR(b) s žádostí, aby byla do pro-

gramu zařazena otázka vyloučení ze strany těch soudců, kteří vynesli příliš mírný rozsudek nad úplatkáři.

5. května Lenin píše stať O »levém« dětinství a maloburžoaznosti.
6. května Lenin odjíždí do vsi Iljinskoje na chatu k profesoru V. A. Obuchovi a večer se vydá na lov do lesa mezi vesnicemi Uovo a Novaja Žukovka.
Lenin se účastní mimořádného zasedání ÚV strany, na němž se projednává mezinárodní postavení Sovětského Ruska v souvislosti s vyhrocením vztahů s Německem, požadujícím postoupení pevnosti Ino buržoaznímu Finsku, a v souvislosti s vyloděním anglického výsadku v Murmansku a japonského výsadku na Dálném východě. Píše návrh usnesení ÚV KSR(b) k mezinárodní situaci, který byl jednomyslně schválen, a návrh radiotelegramu delegaci RSFSR na mírových jednáních s Ukrajinou, obsahujícího informace o posledních událostech.
- Mezi 6. a 10. květnem Lenin píše návrh tezí o současné politické situaci.
7. května Lenin přijímá diplomatického zástupce Velké Británie v Sovětském Rusku R. Lockharta.
8. května Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání zprávy lidového komisaře zásobování A. D. Cjurupy píše Hlavní teze dekretu o diktatuře v zásobování potravinami. Na zasedání RLK se rovněž projednává návrh dekretu o korupci, otázka realizace zákona o oddělení církve od státu aj.
9. května Lenin navštěvuje I. I. Skvorcova-Stěpanova v jeho bytě.
Lenin řídí zasedání RLK; píše návrh usnesení o mobilizaci dělníků na pomoc vesnické chudině v boji o obilí proti kulakům, doplňuje jej a upravuje. V souvislosti s dotazem V. P. Nogině na všeobecnou politickou situaci se RLK usnáší vyslechnout Leninovu informativní zprávu. Projednává se rovněž návrh dekretu o mimořádných plných mocích lidového komi-

saře zásobování, návrh dekretu o výboru státní výstavby při Nejvyšší národohospodářské radě a další otázky.

10. května

Lenin diskutuje s předsedou výkupní komise Putilovova (dnešního Kirovova) závodu A. V. Ivanovem o svízelné zásobovací situaci v Petrohradu a prosí jej o vyřízení vzkazu petrohradským dělníkům, že sovětská vláda podniká energická opatření, aby zorganizovala zásobování v celé zemi. Píše dopis lidovému komisaři zásobování A. D. Cjurupovi s žádostí, aby Ivanovovi poskytl stručnou »zprávu, kterou by přečetl v Pitěru« o pravomoci zásobovacích oddílů.

Lenin debatuje s předsedou národohospodářské rady Západosibiřského kraje P. I. Vojevodinem o stavu a perspektivách rozvoje národního hospodářství na Sibiři.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává dekret o opatřeních k uspořádání a rozvoji národního hospodářství na Sibiři, rozpočet výboru státní výstavby vodních cest a další otázky.

Mezi 10. a 13.
květnem

Za přítomnosti J. M. Sverdlova a J. V. Stalina diskutuje Lenin s účastníky porady o svolání ustavujícího sjezdu sovětu Tatarsko-baškirské republiky.

11. května

Lenin píše Protest německé vládě proti okupaci Krymu — návrh nóty lidového komisariátu zahraničních věcí v souvislosti s ultimativním požadavkem Němců, aby se Černomořské loďstvo navrátilo zpět z Novorossijska do Sevastopolu.

Lenin diskutuje s vedoucím americké mise Červeného kříže plukovníkem Raymondem Robbinsem před jeho odjezdem do USA.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává dekret o lesích a další otázky.

12. nebo 13.
května

Lenin píše Teze o současné politické situaci; diskutuje se zástupci moskevského guberniálního sjezdu jednajícího o zásobování.

13. května

Lenin podepisuje telegram o vytvoření Rudé armády, adresovaný všem místním sovětům.

Lenin podepisuje Dekret CÚVV a RLK o mimořádných plných mocích lidového komisaře zásobování. Lenin se účastní zasedání ÚV strany, na němž byly schváleny jeho Teze o současné politické situaci, a referuje o nich. ÚV se usnází předložit Leninovy teze celoměstské moskevské konferenci strany jako rezoluci a zároveň Leninovi ukládá, aby na této konferenci i na společném zasedání CÚVV a moskevského sovětu vystoupil jako referent za ústřední výbor strany. Zasedání dále jedná o poradě ke svolání ustavujícího sjezdu sovětů Tatarsko-baškirské republiky a o dalších otázkách.

Lenin referuje o současné politické situaci moskevské městské konferenci strany, dělá si poznámky ke koreferátu N. I. Bucharina a k jednotlivým diskusním příspěvkům, píše si osnovu závěrečného slova, s nímž nakonec vystoupí.

14. května

Na společném zasedání CÚVV a moskevského sovětu sestavuje Lenin osnovu svého referátu o zahraniční politice.

V dopise předsedovi bakuského sovětu S. G. Šahumjanovi oceňuje Lenin jeho nekompromisní a energickou politiku a radí mu, aby »s ní spojil velmi obezřetnou diplomacii, kterou diktuje nynější mimořádně těžká situace«.

Lenin píše zástupci lidového komisaře obchodu a průmyslu M. G. Bronskému, v jakém pořadí mají sověťští zástupci hovořit na zasedání rusko-německé obchodní komise pro obnovení hospodářských styků mezi Ruskem a Německem 15. května 1918.

Lenin píše dopis vedoucímu americké mise Červeného kříže v Rusku plukovníku Raymondu Robbinsovi, v němž vyslovuje naději, že příložený předběžný Plán rozvoje hospodářských styků mezi Sovětským Ruskem a Spojenými státy americkými, který vypracovala komise pro zahraniční obchod při Nejvyšší národohospodářské radě, mu pomůže při jednání na ministerstvu zahraničních věcí USA a s americkými odborníky v oblasti vývozu.

Lenin kontroluje sloupcovou korekturu své stati Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu), kterou v roce 1914 napsal pro Encyklopedický slovník

Granatových a vydavatelství Priboj ji připravilo k vydání jako brožuru; píše předmluvu k této brožuře. Na společném zasedání CÚVV, moskevského sovětu a zástupců odborových svazů a závodních výborů referuje Lenin o zahraniční politice.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává návrh základního zákona o lesích, dekret o zajištění prostředků pro Severní oblast, Řád odboru legislativy a kodifikací lidového komisariátu spravedlnosti a další otázky.

15. května

Lenin debatuje se zástupcem lidového komisaře obchodu a průmyslu M. G. Bronským o zasedání ruskoněmecké obchodní komise, jež se mělo ten den konat, seznamuje se s hlavními tezemi jeho referátu pro toto zasedání a vyslovuje s nimi souhlas.

Na moskevské oblastní konferenci KSR(b) referuje Lenin o současné situaci a vystupuje rovněž se závěrečným slovem. Konference většinou hlasů schválila Leninovy Teze o současné politické situaci.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se jedná o znárodnění ruských bank, které mají cizí vkladatele, o postupu při vydávání peněz a cenností cizincům z běžných účtů a sejfů, o prodeji platiny Němcům a Angličanům, o uzavírání smluv s kapitalisty těch zemí, které neuznávají sovětskou moc, a o dalších otázkách.

16. května

Lenin dává příkaz Nejvyšší vojenské radě, aby vyslala parlamentáře na jihovýchodní (donskou) frontu, kde mají uzavřít příměří a stanovit demarkační linii. Lenin přijímá německého vyslance v Moskvě hraběte Mirbacha.

Lenin řídí zasedání RLK; předkládá k projednání návrh dekretu o nových pravomocích mimořádného komisaře zásobování na Sibiři A. G. Šlichtěra. Na zasedání se rovněž jedná o předávání kopií protokolů ze zasedání RLK každému lidovému komisaři, o zveřejňování protokolů RLK, o ropě a dalších otázkách.

17. května

Lenin píše předmluvu k brožuře Hlavní úkol těchto dní, jež kromě jeho stejnojmenného článku obsahuje stať O »levém« dětinství a maloburžoaznosti.

Lenin diskutuje s delegací dělníků zvolenou na konfe-

renci zástupců znárodněných kovoobráběcích podniků a průběžně si dělá poznámky o závodě v Sormovu a Zlatoustu, o Urale apod.

Lenin píše Dopis konferenci zástupců podniků, které mají být znárodněny.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává návrh dekretu o zřízení inspekce práce (8.—17. bod), poskytování záloh znárodněným nebo sekvestrovaným podnikům, návrh dekretu o zřízení Hlavního ropného výboru a další otázky.

*17. nebo 18.
května*

Lenin píše osnovu projevu pro I. celoruský sjezd zástupců finančních odborů sovětů.

18. května

Lenin se účastní zasedání ÚV strany, na němž se projednává záležitost polského armádního sboru, jenž se proboujel z Rakouska na Ukrajinu, kde byl obklíčen německými vojsky, konflikt bolševické frakce na poradě pro svolání ustavujícího sjezdu sovětů Tatarsko-baškirské republiky s ostatními zástupci porady a s J. V. Stalinem, složení redakce listů Pravda a Bědnota, aktivizace činnosti stranických organizací a členů strany, Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi.

Lenin referuje na I. celoruském sjezdu zástupců finančních odborů sovětů o finanční situaci země a o opatřeních sovětské vlády.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává dekret o revizi sovětů, návrh usnesení o reorganizaci správních orgánů vodní dopravy, otázka rozdělování uhlí aj.

*Mezi 18. a 21.
květnem*

Lenin diskutuje s A. J. Axelrodem, který jej požádal o vysvětlení v otázce daní, o níž se hovořilo v Leninově referátu na I. celoruském sjezdu zástupců finančních odborů sovětů.

19. května

Lenin se účastní zasedání ÚV strany, na němž se jedná o rozmístění sil, o Finsku, o Petrohradu, o agitaci duchovenstva, o sjezdu sovětů, o vojenské poradě, o moskevské městské konferenci strany, o činnosti revolučního tribunálu a o dalších otázkách.

Lenin přijíždí do Malceva-Brodova, někdejší used-

losti doktora N. V. Solovjova, a stráví tam asi dvě hodiny.

20. května Lenin píše dodatek k Výzvě petrohradským dělníkům vytvářet zásobovací oddíly. Lenin se účastní zasedání CÚVV, na němž se projednávají úkoly sovětů na vesnici a návrh dekretu o darování. Lenin řídí zasedání RLK. V jeho průběhu si písemně vyměňují názory s lidovým komisařem zásobování A. D. Cjurupou na reorganizaci místních zásobovacích oddílů. Cjurupa poté navrhuje zařadit do programu jednání návrh dekretu o reorganizaci místních zásobovacích orgánů a lidového komisariátu zásobování. Zasedání se zabývá i dalšími otázkami.
21. května Lenin podepisuje Výzvu petrohradským dělníkům vytvářet zásobovací oddíly. Lenin předsedá zasedání RLK, na němž se projednávají otázky zřizování oblastních rad komisařů a vztahu těchto rad k ústředí, přeměny Zemědělského vědeckého výboru a jeho vědeckozkušebních a speciálních odborů v Ruský institut zemědělských věd aj.
22. května Lenin píše dopis petrohradským dělníkům O hladu. Má projev na II. celoruském sjezdu komisařů práce. Lenin řídí zasedání RLK, na němž se schvalují usnesení ekonomické komise o přidělení prostředků odboru paliv NNHR na vývoz bakuské ropy a na mzdy dělníků; projednává se dodávka obilí z Caricynu do Baku, aby se zabezpečil vývoz ropy, hovoří se o posuzování ekonomických otázek na pondělních, středečních a pátečních zasedáních RLK, probírá se návrh řádu revolučního tribunálu při ústředním výkonném výboru a další otázky.
23. května Lenin píše pokyny vedoucímu úřadovny RLK V. D. Bonči-Brujevičovi a tajemníku RLK N. P. Gorbunovovi a ostře jim vytýká, že mu s platností od 1. března 1918 nezákonně zvýšili plat z 500 na 800 rublů měsíčně, čímž porušili dekret RLK z 23. listopadu 1917.

Lenin se účastní zasedání předsednictva NNHR, na němž se jedná o nadcházejícím I. celoruském sjezdu národohospodářských rad.

Lenin řídí zasedání RLK; referuje o jmenování komise, jejímž úkolem bude projednat otázky obsažené ve zprávě o problematice kozáctva. Na zasedání se rovněž hovoří o delegaci z Kubáně a o dalších problémech.

Mezi 23. a 26. květnem Lenin si píše osnovu projevu pro I. celoruský sjezd národohospodářských rad.

24. května Lenin píše dopis zplnomocněnému zástupci RSFSR v Německu A. A. Ioffemu a generálnímu konzulovi v Berlíně V. R. Menžinskému o politických a ekonomických vztazích s Německem.

Lenin píše dopis S. G. Šahumjanovi do Baku, v němž mu doporučuje, aby se vzhledem na obtížné mezinárodní postavení Baku pokusil uzavřít blok s menševickou vládou v Gruzii.

Na hlášení náčelníka generálního štábu námořnictva J. A. Berense Nejvyšší vojenské radě republiky z 24. května 1918, že nelze zachránit tu část Černomořského loďstva, která byla v souvislosti s ofenzívou německých vojsk odvelena do Novorossijska, připsuje Lenin tento text: »Protože situace je beznadějná, jak dokazují nejvyšší vojenské autority, je třeba loďstvo bez prodlení zničit.«

Lenin předsedá zasedání RLK. Při projednávání otázky paliv píše osnovu a návrh usnesení, jež pak RLK schválila. Zasedání rovněž potvrdilo ustavení ekonomické komise a projednalo návrh dekretu o celních poplatcích, návrh švédské delegace o vzájemné směně zboží a další otázky.

25. května Lenin řídí zasedání RLK, které jedná o převedení automobilové dopravy jednotlivých resortů do automobilové sekce dopravního odboru Nejvyšší národohospodářské rady; píše návrh usnesení k této otázce a kritizuje návrh NNHR. Rada lidových komisařů Leninův návrh schvaluje. Zasedání projednává rovněž zprávu zástupce lidového komisaře školství a osvěty M. N. Pokrovského o zřízení Socialistické aka-

demie společenských věd; Lenin vřele vítá myšlenku založit tuto akademii a píše návrh usnesení k této otázce.

26. května Lenin píše Teze o současné situaci; má projev na I. celoruském sjezdu národohospodářských rad.

28. května Lenin podepisuje tajný pokyn veliteli a hlavnímu komisaři Černomořského loďstva zničit všechny lodi tohoto loďstva v Novorossijsku včetně lodí obchodních, a to vzhledem ke zjevným úmyslům Německa zmocnit se jich i vzhledem k tomu, že je nelze přemístit do jiného přístavu nebo zajistit obranu Novorossijska z vnitrozemí.

Na zasedání RLK, jemuž předsedá, podává Lenin mimo program zprávu o tom, že zemědělské stroje ve Švédsku již byly zaplaceny. Na zasedání se rovněž projednává návrh dekretu o zřízení Pohraniční stráže, která bude střežit hranice RSFSR na moři i na pevnině, neodkladná opatření k zásobování železničářů potravinami, povolování koncesí aj.

*Mezi
28. květnem
a 1. červnem*

V telegramu vyksunským dělníkům, kteří se vydali se zbraní v ruce pro obilí ke kulakům, vyjadřuje Lenin naději, že se jim podaří získat obilí nejen pro sebe, ale i pro jiné hladovějící.

29. května

Lenin píše návrh výzvy k dělníkům a pracujícím rolníkům, jenž se stal základem usnesení RLK o samostatném výkupu z 1. června 1918.

Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání návrhu výzvy k obyvatelstvu o samostatném výkupu obilí, předloženého lidovým komisariátem zásobování, píše návrh první části usnesení k této otázce; s A. D. Cjurupou si písemně sdělují názory na organizování agitční kampaně zaměřené proti samostatnému opatrování obilí. RLK se usnesla vydat výzvu donským a kubáňským kozákům a provolání k obyvatelstvu a zdůraznit, že je nutné bez prodlení zmobilizovat všechny vojenské síly na pomoc Donu a Kubáni a v Moskvě vyhlásit výjimečný stav; pověřila Lenina, aby společně s G. V. Čičerinem a L. D. Trockým sepsali provolání, výzvu a usnesení RLK. Zasedání rov-

něž projednalo návrh dekretu o celních poplatcích a institucích, přípravu instrukcí pro komisi, jež má být vyslána na Sibiř, aby prozkoumala rýžoviště zlata a projednala otázku jejich znárodnění, požadavky výboru státní výstavby při sestavování realizačních plánů aj.

Lenin podepisuje svolání RLK k obyvatelstvu o boji proti hladu, schválené v souvislosti s četnými žádostmi různých organizací, aby jim bylo umožněno opatrovat si samostatně obilí.

30. května

Lenin diskutuje se zástupci jeleckého újezdního sovětu a píše dopis redakci listu *Izvěstija VCIK* s prosbou, aby v listu uveřejnila interview s nimi, o jejich zkušenostech se zaváděním pořádku, potlačováním buržoazie, evidováním prosperujících velkostatků a hospodaření v nich.

Lenin podepisuje svolání RLK k obyvatelstvu o situaci v zásobování potravinami a o boji proti kontrarevoluci. Toto svolání vypracovala za jeho účasti komise RLK.

Lenin podepisuje svolání rady lidových komisařů k pracujícím kozákům na Donu a Kubáni o boji proti kontrarevoluci.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednávají návrhy dekretu o změně času, svolání Ruského červeného kříže k mezinárodnímu výboru Červeného kříže v Ženevě, řád o Hlavní správě archivů, návrh dekretu o odvolání proti rozsudkům revolučních tribunálů a další otázky.

31. května

Lenin přijímá zástupce Sibiře. Poté řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se RLK usnáší informovat v tisku o doplňujících ustanoveních k samostatnému výkupu obilí, schválených na zasedání RLK 29. května. Projednávají se rovněž návrhy dekretů o organizaci správy v kozáckých oblastech, o reorganizaci a centralizaci podniků automobilové dopravy a další otázky.

*V květnu nebo
začátkem
června*

Lenin píše koncept O opatřeních k boji proti hladu (nedokončil jej).

Koncem května Přímou linkou jedná Lenin s předsedou samarského sovětu V. V. Kujbyševem o poskytnutí vojenské pomoci Orenburgu a Samaře v boji proti bílým kozáckým vojskům Dutova.

V květnu Lenin hovoří s americkým novinářem Albertem Rhysem Williamsem před jeho odjezdem do USA o perspektivách revolučního vývoje ve vyspělých zemích a o případné ozbrojené americké intervenci na Východě. Píše dopis americkým socialistům internacjonalistům a předává jej Williamsovi. Zároveň písemně žádá železniční dělníky a zaměstnance, aby učinili vše pro to, aby se Williamsův kufr s revoluční literaturou cestou neztratil.

V 11. čísle časopisu *Jugend-Internationale*, orgánu Mezinárodního svazu socialistických organizací mládeže, který vycházel v Curychu, byl zveřejněn Leninův článek *Um Brot und Frieden* [Za chléb a mír], jenž byl napsán 14. (27.) prosince 1917.

V květnu nebo v červnu Lenin v hrubých rysech koncipuje dohodu mezi Nejvyšší národohospodářskou radou a lidovým komisariátem obchodu a průmyslu o podmínkách směny zboží mezi městem a venkovem.

1. června Lenin podepisuje usnesení RLK o postavení pomníku na hrobě K. Marxe.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednávají podmínky zásobování Sibíře železem a stroji z Uralu, dodatek k usnesení o samostatném výkupu obilí a další otázky.

2. června Lenin píše připomínky k návrhu řádu o řízení znárodněných podniků, který vypracovala komise I. celoruského sjezdu národohospodářských rad.

Řídí práci koordinační komise RLK, jež projednává návrh řádu o řízení znárodněných podniků.

Účastní se porady se členy sovětské delegace odjíždějící do Berlína jednat o uzavření hospodářské smlouvy s Německem. Na poradě píše dopis zplnomocněnému zástupci RSFSR v Německu A. A. Ioffemu.

Lenin píše text telefonogramu petrohradskému sově-

tu s žádostí o okamžité vyslání nejlepších zásobovacích pracovníků do Moskvy.

Lenin zhlédne dramtizaci Dostojevského novely Ves Stěpančikovo v provedení Moskevského uměleckého divadla (MCHAT).

3. června Lenin řídí zasedání RLK; referuje o rozdělení konfiskátů spravovaných Celoruskou mimořádnou komisí pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi. Zasedání se rovněž zabývá otázkou mimořádné revize veškerého finančního hospodaření buržoazního tisku, návrhem dočasných pravidel pro vypracování, zkoumání, schvalování a plnění rozpočtů státních institucí a celkový soupis státních příjmů a výdajů Ruské republiky na červenec až prosinec 1918, zásobovací politikou a dalšími otázkami.
- Nejpozději*
4. června Lenin píše osnovu referátu o boji proti hladu pro společné zasedání CÚVV, moskevského sovětu a odborových svazů.
4. června Lenin píše návrh rezoluce k referátu o boji proti hladu. Na společném zasedání CÚVV, moskevského sovětu a odborových svazů vystupuje s referátem o boji proti hladu. Během diskuse si dělá poznámky a poté si bere závěrečné slovo.
5. června Lenin pronáší zdravici na čtvrtém zasedání I. celoruského sjezdu učitelů-internacionalistů.
Řídí zasedání RLK, na němž se jedná o bankovníctví, o kontribucích a o vyplácení mezd dělníkům ve zboží. Na zasedání se projednávají i další otázky.
6. června Lenin řídí zasedání RLK, na němž se jedná o výboru státní výstavby a veřejných prací při Nejvyšší národohospodářské radě a o dalších otázkách.
7. června Lenin píše lidovému komisaři zásobování A. D. Cjurupovi a navrhuje mu, aby se uveřejnilo a rozeslalo do jednotlivých závodů svolání k dělníkům s výzvou, aby nevěřili panikářům, sami se chopili iniciativy v zásobování a zásobovacím orgánům vyslali na pomoc spolehlivé lidi.

Lenin beseduje se zástupci vyšněvolockého sovětu o tom, jak organizovat zásobovací oddíly.

Diskutuje se zástupci z jednotlivých míst o volbách do sovětů a vysvětluje jim, že pracující mají právo odvolávat své zástupce v sovětech.

Na zasedání RLK, které řídí, píše Lenin při projednávání navrhovaného statutu Socialistické akademie společenských věd směrnice pro komisi, jež byla ustavena k posouzení tohoto statutu; RLK jeho směrnice schvaluje. Dále píše návrh usnesení RLK o organizování knihovnictví v Rusku. Zasedání se rovněž zabývá zprávou odborníků o technické a ekonomické účelnosti převedení silnic pod správu Nejvyšší národohospodářské rady a dalšími otázkami.

8. června

Lenin hovoří o situaci v Sovětském Rusku s V. V. Vorovským, který přijel ze Švédska.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává návrh usnesení o dokončení uzávěrky rozpočtu na rozpočtové období leden až červen 1918, návrh dekretu o organizování a zásobování vesnické chudiny a další otázky.

9. června

Společně s N. K. Krupskou a M. I. Uljanovovou tráví Lenin volný den v Malcevu-Brodovu.

Lenin diskutuje se zástupci dělníků z malcevských závodů o situaci v zásobování a posílá je na lidový komisariát zásobování s písemným doporučením, v němž žádá o pomoc malcevským dělníkům při organizování zásobovacích oddílů.

10. června

Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání složení výboru státní výstavby při NNHR píše návrh usnesení o pověření předsednictva NNHR radou lidových komisařů zveřejnit hlavní zásady politiky sovětské vlády při nynějším zapojování předrevolučních inženýrských kádrů do služeb sovětského státu; jeho návrh se stal součástí usnesení RLK k zmíněné otázce. Kromě toho se zasedání zabývá provoláním k obyvatelstvu v souvislosti se vzpourou Čechoslováků a dalšími otázkami.

11. června

Lenin píše text telegramu adresovaného předsedovi

petrohradského sovětu G. J. Zinovjevovi s naléhavou žádostí vyslat bez prodlení co největší počet zásobovacích oddílů na Ural přes Vjátku.

Lenin podepisuje Dekret o organizování a zásobování vesnické chudiny, který na svém zasedání toho dne schválil CÚVV.

Lenin beseduje se zástupci brjanského závodu v Běžici a posílá je s písemným doporučením k A. D. Cjurupovi; žádá v něm lidový komisariát zásobování, aby tamním dělníkům vyšel maximálně vstříc při zásobování potravinami.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává koordinovaný vojenský postup při likvidaci vzpoury Čechoslováků a projevů kontrarevoluce, dekret o povinném povolávání odvodních ročníků k vojenské službě v některých újezdech Povolžského, Uralského a Západosibiřského okruhu, prozatímní řád o výboru státní výstavby při NNHR a jeho pobočných institucích a další otázky.

12. června

Lenin řídí zasedání RLK. Při projednávání zprávy P. A. Kozmina o fondu na financování zemědělského strojírenství se Lenin písemně radí o této otázce s I. E. Gukovským, V. P. Miljutinem a A. D. Cjurupou. Na tomto zasedání se rovněž projednává dekret o mzdách zaměstnanců a dělníků ve státních institucích.

13. června

Lenin podepisuje rozkaz o ustavení Revoluční vojenské rady, jež se ujme »řízení všech oddílů a operací při likvidaci vzpoury Čechoslováků a statkářských a buržoazních kontrarevolučních živelů, hledajících v této vzpouře oporu«.

Před

14. červnem

Lenin hovoří se členy oloněckého guberniálního sovětu A. F. Martynovem a P. S. Sazonovem o situaci v jejich gubernii a podepisuje jim zplnomocnění k přepravě potravin pro Oloněckou gubernii.

*Nejpozději 14.
června*

Lenin diskutuje s lidovým komisařem zásobování A. D. Cjurupou a jeho zástupcem A. I. Sviděřským o nutnosti vyslat z Petrohradu na venkov stovky agitátorů.

14. června

V dopise předsedovi petrohradského sovětu G. J. Zinovjevovi doporučuje Lenin vynaložit veškeré úsilí, aby byly z Petrohradu na venkov vyslány stovky agitátorů.

Lenin podepisuje Provolání ke všem pracujícím muslimům, v němž jsou vyzýváni, aby vstupovali do muslimské socialistické armády.

Lenin má rozhovor s předsedou sestoreckého sovětu N. A. Jemeljanovem, u něhož se v Razlivu skrýval v červenci a srpnu 1917, a píše mu potvrzení, že se zvláštním pověřením delegován na Ural a na Volhu.

Lenin řídí zasedání RLK; při projednávání zprávy zástupce lidového komisaře dopravy V. I. Něvského v souvislosti se schvalováním kolegia tohoto komisiariátu píše návrh usnesení O ozdravení železniční dopravy. RLK návrh schvaluje; dále se projednávají dočasný řád o dovolených a další otázky.

Nejdříve

14. června

Lenin píše text telegramu předsedovi petrohradského sovětu G. J. Zinovjevovi a zplnomocněnci lidového komisiariátu zásobování v Petrohradu Bobrovovi s žádostí, aby pokračovali v intenzivním vysílání zásobovacích oddílů a agitátorů na vesnici.

15. června

Lenin řídí zasedání RLK. Píše návrhy usnesení RLK o financování Hlavního výboru pro koželužství při NNHR a Centrotextilu; RLK návrhy schvaluje. Zasedání dále projednává řád o Socialistické akademii společenských věd a další otázky.

17. června

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává zvýšení služného vojákům Rudé armády, okamžitý výkup veškerého textilu podloudně dopravovaného za hranice a další otázky.

18. června

Lenin píše dopis zplnomocněnému zástupci RSFSR v Německu A. A. Ioffemu a žádá jej, aby se ve Švýcarsku zorganizovalo shromáždění a uveřejňování dokumentů o hnutí levicových sociálních demokratů v Německu a Rakousku.

Lenin podepisuje telegram předsedovi bakuské RLK S. G. Šahumjanovi. Telegram se týká termínu vydání

dekretu o znárodnění ropného průmyslu a příslušných opatření k neprodlenému odvozu ropných výrobků z Baku na Volhu.

Lenin řídí zasedání RLK, na jehož programu je problematika lidového školství. Dále se jedná o nutnosti okamžitě odklidit explozivní náklady, o státní pečeti a dalších otázkách.

19. června

Na schůzi zástupců stranických buněk ze závodů Zamoskvorečského obvodu mluví Lenin o současné zásobovací kampani.

Před

20. červnem

Lenin hovoří s A. G. Šlichtěrem o nutnosti zorganizovat v některém újezdu vzorový výkup obilí.

20. června

Na shromážděních moskevských dělníků mluví Lenin o zásobovacích oddílech.

V rozhovoru s lidovým komisařem zásobování A. D. Cjurupou poukazuje na to, že se nelze obejít bez literatury o boji proti hladu.

Lenin řídí zasedání RLK a předkládá k posouzení problém nepravdivých novinových zpráv o střílení na Alexandrovské železnici 20. června 1918. Projednává se rovněž žádost Nejvyšší vojenské rady o provedení revize činnosti hydrotechnických organizací Severního frontu, návrh dekretu o znárodnění ropného průmyslu, zavraždění V. Volodarského a další otázky.

Lenin podepisuje Dekret o znárodnění ropného průmyslu.

Lenin podepisuje Řád o organizování lidového školství v Ruské socialistické sovětské republice.

Diskutuje s předsedou smolenského oblastního sovětu S. V. Ivanovem o finanční pomoci Západní oblasti.

Po 20. červnu

Lenin si připravuje koncept svého referátu o současné situaci pro IV. konferenci moskevských odborových svazů a závodních výborů.

Nejpozději

21. června

Lenin ukládá D. I. Kurskému, aby v zájmu popularizace sovětského zákonodárství dal přeložit do němčiny knihu Nové rodinné právo (v redakci A. G. Gojchbarga).

21. června Na shromáždění dělníků v Sokolnickém klubu hovoří Lenin na téma Boj proti hladu a kontrarevoluci. Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává uvolnění prostředků z budoucího rozpočtu smolenskému guberniálnímu sovětu, aby mohl poskytnout podporu sovětům ve Vitebsku a Mogilevu.
22. června Na zasedání RLK, které řídí, referuje Lenin o výzvě ústředního výboru odborových svazů železničářů. Na zasedání se rovněž projednává usnesení o zásadách odměňování práce učitelů, návrh dekretu o způsobu finančního vyrovnání s osobami rozvazujícími pracovní poměr pro nástup vojenské služby a další otázky.
- Po 22. červnu Lenin podepisuje výzvu Všem sovětům dělnických, rolnických a rudoarmějských zástupců, v níž jim dává pokyn, aby se ve svém boji proti nepřátelům Sovětské republiky vystříhali nezákonného zatýkání.
24. června Spolu s N. K. Krupskou a M. I. Uljanovovou tráví Lenin chvíle oddechu v Malcevu-Brodovu.
25. června Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává návrh řádu o způsobu schvalování kolektivních smluv (tarifů) stanovujících výši mzdy a pracovní podmínky, mimořádná zpráva lidového komisaře zahraničních věcí G. V. Čičerina o nótě německého vyslance W. Mirbacha, týkající se potíží s vydáváním peněz a cenností, které Němci uložili v bankách, a další otázky.
- Před
26. červnem Lenin jedná se zástupci jeleckého újezdního sovětu o tom, jak zorganizovat tamní vesnickou chudinu.
26. června Lenin píše do Petrohradu dopis G. J. Zinovjevovi, M. M. Laševičovi a dalším členům ÚV, v němž rozhodně protestuje proti tomu, že »petrohradští členové ústředního nebo petrohradského výboru« zabránili dělníkům v masovém násilí vůči kontrarevolucionářům, jímž chtěli reagovat na zavraždění V. Volodarského. Dále doporučuje, aby se vítězství v nových volbách do sovětů využilo k vyslání 10—20 tisíc pe-

trohradských dělníků zorganizovaných v zásobovacích oddílech na Ural, do Tambovské gubernie atd. Lenin píše vzkaz, jenž má být tlumočen přímou linkou předsedovi murmanského sovětu A. M. Jurjevi; upozorňuje ho, že je nepřipustné, aby mařil politiku sovětské vlády, orientovanou na organizování rozhodného odporu proti anglickým a německým interventům.

Lenin hovoří se zástupcem lidového komisaře vnitra I. G. Pravdinem, který se vrátil ze služební cesty do Tuly, Jelce a Orlu, o situaci v zásobách obilí v těchto oblastech, o organizování chudiny a úplném vyloučení kulaků ze sovětů v jeleckém újezdu; diskutuje se zástupci z Tambova o zásobách obilí v jejich gubernii a o vyhlídkách na úrodu.

Lenin řídí zasedání RLK; tajemníkům RLK adresuje přípis, v němž je kategoricky žádá, aby plnili usnesení RLK z 18. (31.) prosince 1917 o způsobu zařazování jednotlivých bodů na program zasedání RLK; připomíná, že na program mohou zařazovat pouze podepsané referáty nebo příspěvky předkládané na základě interpelace zainteresovaných resortů. Na zasedání se rovněž projednává zpráva lidového komisaře vojenství a námořnictva L. D. Trockého o zavedení povinné vojenské služby, otázka pomoci arménským uprchlíkům, zpráva J. M. Sverdlova o usnesení CÚVV sloučit Úřad pro tisk a Petrohradskou tiskovou agenturu a převést je do kompetence CÚVV a další otázky.

26.—27.
června

Lenin píše dvě varianty osnovy referátu o současné situaci pro IV. konferenci moskevských odborových svazů a závodních výborů.

27. června

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává zpráva M. N. Pokrovského o opatřeních, která učinil lidový komisariát školství a osvěty pro zavedení švýcarsko-amerického systému v knihovnictví, návrh dekretu o ustavení ústřední bytové komise pro kontrolu přidělování a náležitého obsazování místností a pro organizaci vystěhovávání příživnických živelů z Moskvy, návrh dekretu o ustavení zvláštní komise pro posouzení návrhů na organizaci ústřední státní statistiky

a plánů vypracovaných celoruským sjezdem statistiků. Zasedání projednalo i další otázky.

Lenin píše návrh rezoluce k referátu o současné situaci pro IV. konferenci moskevských odborových svazů a závodních výborů; přednáší uvedený referát.

Lenin píše telegram předsedovi penzského guberniálního sovětu A. J. Minkinovi o vytváření zásobovacích oddílů.

Petrohradský sovět schvaluje Lenina na svém zasedání podle kandidátky bolševiků za delegáta V. celoruského sjezdu sovětů.

Po 27. červnu Lenin pročitá a podepisuje provolání rady lidových komisařů adresované anglickým vojákům Why have you come to Murmansk? [Proč jste přišli do Murmansku?]

28. června Lenin podepisuje dekret RLK o znárodnění velkého průmyslu.

Na zasedání IV. konference moskevských odborových svazů a závodních výborů vystupuje Lenin se závěrečným slovem k referátu o současné situaci. Konference většinou hlasů schvaluje Leninův návrh rezoluce k tomuto referátu.

Na shromáždění dělníků závodu AMO v Simonovském obvodě hovoří Lenin na téma občanská válka. Poté si prohlédne dílny a beseduje s dělníky o perspektivách závodu. Na stejné téma promluví rovněž k shromážděným dělníkům v Zamoskvorečském a Rogožském obvodě.

Lenin hovoří s předsedou těmnikovského sovětu v Tambovské gubernii S. I. Lebeděvem o situaci v tomto újezdu a obrací se k lidovému komisariátu vnitra a lidovému komisariátu financí s písemnou žádostí o poskytnutí úvěru těmnikovskému sovětu.

Lenin diskutuje se zástupci Centrotextilu o nákupu textilních výrobků a zkonfiskování obchodů s textilními výrobky.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává návrh ústavy Ruské sovětské republiky, návrh dekretu o výkupu a rozdělování tkanin, zpráva předsednictva NNHR o znárodnění průmyslu a další otázky.

- Mezi
28. červnem
a 3. červencem* Lenin čte návrh ústavy RSFSR, který vypracovalo kolegium lidového komisariátu spravedlnosti, podtrhává si v něm, redakčně ho upravuje a píše po stranách poznámky.
- 29. června* Lenin píše článek Prorocká slova; řídí zasedání RLK; připravuje zprávu o přidělení prostředků lidovému komisariátu školství a osvěty na práce spojené s budováním pomníků významných revolučních činitelů v Rusku. Kromě jiných otázek projednává zasedání také návrhy dekretů o povolávání dělníků ročníku 1893, 1894 a 1895 k dělostřelectvu a ženijnímu vojsku a rovněž petrohradských dělníků narozených v letech 1896 a 1897.
- 30. června* Lenin se radí s G. V. Čičerinem a V. V. Vorovským o organizaci práce v lidovém komisariátu zahraničních věcí a v zahraničních zastupitelstvech RSFSR.
- V červnu* Lenin přijíždí spolu s J. M. Sverdlovem do operačního odboru lidového komisariátu vojenství a námořnictva a promlouvá k politickým pracovníkům odjíždějícím na východní frontu; charakterizuje celkovou situaci na jednotlivých frontách a úkoly politické práce v Rudé armádě.
Lenin beseduje s delegáty mimořádné porady o odborném technickém vzdělání.
- Koncem června
nebo začátkem
července* Lenin hovoří s členem Sociální demokracie Lotyšského kraje K. Ch. Daniševským, který přijel do Sovětského Ruska z řížské ilegality, o situaci na frontě, o náladách mezi vojáky a o činnosti bolševiků a doporučuje mu, aby vystoupil na V. celoruském sjezdu sovětů.
- Koncem června
nebo v první
polovině čer-
vence* Spolu s N. K. Krupskou a M. I. Uljanovovou přijíždí Lenin do Kunceva, aby si našli ubytování na letní nedělní rekreaci; na stranické schůzi kuncevske volosti referuje Lenin o současné situaci.
- V první polo-
vině roku* Lenin si píše poznámky O demokracismu a socialistickém charakteru sovětské moci (nedokončil je).

- 1. července* Lenin poskytuje interview dopisovateli švédského listu Folkets Dagblad Politiken. Lenin řídí zasedání RLK; informuje o hlášení, která dostal lidový komisariát dopravy o nezákonném postupu některých rekvizičních oddílů, a předkládá ke schválení text telegramu RLK vedoucím rekvizičních oddílů a místním sovětům; po textových úpravách a schválení telegram podepisuje. Zasedání RLK dále projednává zprávu komise o gumárenském průmyslu, zabývá se výměnou válečných zajatců s Německem a dalšími otázkami.
- 2. července* Lenin vystupuje v jízdárně bývalého Alexejevova vojenského učiliště na shromáždění občanů mobilizovaných do Rudé armády. Na zasedání RLK, které řídí, podává Lenin mimo program zprávu o tom, že je nezbytné pomoci rolníkům dodáním zemědělských strojů; píše návrh usnesení RLK k této otázce. Zasedání se rovněž zabývá návrhem dekretu o centralizaci telekomunikací, řádem o NNHR (o jejím složení), otázkou dotování zemědělských komun deseti milióny rublů atd.
- 3. července* Lenin má projev v komunistické frakci V. celoruského sjezdu sovětů.
- Před
5. červencem* Lenin svolává poradou se skupinou stranických pracovníků Ukrajiny delegovaných na I. sjezd Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků) a projednává s nimi nejzávažnější otázky, jež má sjezd na programu.
- Nejpozději
5. července* Lenin si koncipuje osnovu zprávy o činnosti RLK pro V. celoruský sjezd sovětů.
- 5. července* Na druhém zasedání V. celoruského sjezdu sovětů přednáší Lenin zprávu o činnosti RLK a vystupuje se závěrečným slovem k ní.
- 6. července* Lenin přijíždí na německé vyslanectví v souvislosti se zavražděním německého vyslance Mirbacha levými esery. Lenin píše text telefonogramu Všem závodním výborům KSR(b), všem obvodním sovětům dělnických,

rolnických a rudoarmějských zástupců a všem štábům Rudé armády; informuje v něm o zavraždění německého vyslance Mirbacha a dává pokyn k okamžité mobilizaci všech sil k dopadení pachatelů.

Lenin zve lidového komisaře spravedlnosti P. I. Stučku, komisaře Lotyšské sovětské pěší divize K. A. Petersona a K. Ch. Daniševského, aby je informoval, že vzpouru levých eserů budou likvidovat lotyšští střelci.

7. července

Lenin píše telegrafickou zprávu pro přímé spojení s J. V. Stalinem v Caricynu o zavraždění W. Mirbacha a dává Stalinovi pokyn, aby byl bezpodmínečně ve stálém styku s předsedou bakuské RLK S. G. Šahumjanem.

Lenin studuje plán potlačení vzpoury levých eserů, který mu předložil velitel Lotyšské sovětské pěší divize I. I. Vacetis.

Lenin píše moskevskému sovětu text telefonogramu s žádostí neprodleně nařídít Basmanskému, Lefortovskému a Sokolnickému obvodu, aby učinily všechna opatření k zadržení levých eserů prchajících s obrněným autem jejich směrem.

Lenin píše text telefonogramu všem moskevským obvodním sovětům a dělnickým organizacím, v němž jim nařizuje okamžitě vyslat ozbrojené oddíly k dopadení prchajících levých eserů.

Lenin má rozhovor se spolupracovníkem listu Izvěstija VCIK A. A. Antonovem o vzpouře levých eserů.

8. července

Lenin podepisuje koncept usnesení ÚV strany o opatřeních, jež mají vyjasnit postoj levých eserů delegovaných na V. celoruský sjezd sovětů ke vzpouře příslušníků jejich strany.

Na zasedání RLK, které řídí, se Lenin obrací s dotazem na lidového komisaře A. V. Lunačarského a P. P. Malinovského, proč neplní dekret ze 14. dubna 1918 O odstranění pomníků všech carů a jejich přísluhovačů a o vypracování návrhů na pomníky, jež by připomínaly veliké dny socialistické revoluce v Rusku; píše návrh usnesení, v němž RLK vytýká lidovému komisiariátu školství a osvěty, lidovému komisiariátu pro

majetkový fond republiky a předsednictvu moskevského sovětu pasivitu při realizování zmíněného dekretu. Kromě toho se zasedání RLK usnáší okamžitě poskytnout zálohu ústřední správě spojených znárodněných závodů Sormovo-Kolomna, opravňuje komisi při RLK (tzv. malou radu lidových komisařů) definitivně rozhodovat o všech záležitostech v období, kdy se během V. celoruského sjezdu sovětů nekonala zasedání RLK, a zabývá se dalšími otázkami.

Před Lenin píše koncept 20. článku druhé části ústavy
10. červencem RSFSR.

11. července Lenin podepisuje radiogram Všem, všem, všem! o povstání bývalého hlavního velitele Východního (československého) frontu, levého esera M. A. Muravjova.

Na zasedání komunistické frakce V. celoruského sjezdu sovětů je Lenin zvolen členem ústředního výkonného výboru 5. funkčního období.

Lenin řídí zasedání RLK. Během zasedání se písemně obrací na lidového komisaře financí I. E. Gukovského a žádá jej, aby dal připravit vzorky nových, sovětských platidel; píše návrh usnesení o přípravě emise nových platidel. Na zasedání se rovněž projednává dekret o moskevské městské telefonní síti aj.

Lenin hovoří s petrohradským dělníkem V. N. Kajurovem, který odjíždí do své rodné Simbirske gubernie, o náladách a smýšlení rolníků.

12. července Lenin píše dopis Pitěřským dělníkům a posílá jej do Petrohradu prostřednictvím V. N. Kajurova.

V souvislosti s vyloděním dohodových vojsk v Archangelsku beseduje Lenin se zástupci archangelského guberniálního výkonného výboru o vzniklé situaci na severu.

Lenin hovoří s tajemníkem komise pro odstranění pomníků všech carů a jejich přísluhovačů architektem N. D. Vinogradovem a žádá jej, aby ho pravidelně informoval, jak se plní dekret O pomnících republiky.

Lenin řídí zasedání RLK, které jedná o buržoazním tisku a o stavu polygrafie v Moskvě a zabývá se návr-

hem dekretu o převedení Petrohradské a Moskevské konzervatoře do kompetence lidového komisariátu školství a osvěty.

13. července

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává činnost ústřední bytové komise, bytová situace v Moskvě, opatření k energičtějšímú postupu při vystěhovávání společensky škodlivých a příživnických živlů z Moskvy a jejího okolí, návrh dekretu o odnětí ruského státního občanství některým kategoriím osob aj.

14. července

Spolu s N. K. Krupskou a M. I. Uljanovovou tráví Lenin neděli v Kuncevu.

Lenin hovoří s lidovým komisařem zahraničních věcí G. V. Čičerinem a dává mu instrukce, jak odpovědět německé vládě na její žádost vyslat do Moskvy prapor německých vojáků k ochraně německého vyslanectví.

15. července

Lenin píše návrh vládního prohlášení k požadavku německé vlády vyslat do Moskvy prapor vojáků k ochraně německého vyslanectví.

Lenin svolává poradú některých členů RLK s předsedou CÚVV J. M. Sverdlovem o situaci vzniklé v souvislosti s ultimátem německé vlády. Účastníci porady se usnášejí, že v žádném případě nepřistoupí na umístění německého praporu v Moskvě, a schvalují Leninův text vládního prohlášení.

Lenin se účastní zasedání ÚV strany, na němž je schválen jeho text vládního prohlášení.

Lenin ukládá tajemníkovi RLK N. P. Gorbunovovi, aby na zasedání RLK, jehož se Lenin nemůže zúčastnit, podal jeho jménem informaci o určitém zhoršení vztahů s německou vládou v souvislosti s jejím požadavkem přesunout do Moskvy německou jednotku, a aby přečetl vládní prohlášení, které napsal Lenin.

Na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru mluví Lenin o požadavku německé vlády umístit v Moskvě prapor vojáků k ochraně svého vyslanectví a čte vládní prohlášení, které napsal. CÚVV toto prohlášení předsedy RLK plně schvaluje a usnáší se, že s ním seznámí všechny pracující.

16. července

Lenin má besedu s delegací dělníků Putilovova (dnešního Kirovova) závodu, kterému hrozí nebezpečí, že v něm bude pro nedostatek paliva zastavena práce. Docházejí k společnému závěru, že bude nezbytné zajistit pro závod uhlí.

Lenin řídí zasedání RLK. Referuje o tom, jak znárodnit veškeré tkaniny v RSFSR, a o zvýšení platů lidových komisařů (v souvislosti s onemocněním A. D. Cjurupy z podvýživy). Zasedání se rovněž zabývá pověřením M. I. Lacise ustavit při RLK mimořádnou komisi pro boj proti kontrarevoluci na československé frontě, poskytnutím prostředků moskevskému sovětu k boji proti choleře a dalšími otázkami.

17. července

V telegramu předsedovi RLK Turkestánské republiky F. I. Kolesovovi podává Lenin zprávu o vojenských opatřeních na pomoc Turkestánu při potlačování vzpoury Čechoslováků.

Na zasedání RLK, které řídí, se Lenin v referátu zabývá schválením dekretu o začlenění Kazaňské gubernie do Povolžského vojenského okruhu. Na zasedání se projednává návrh dekretu o ochraně železnic a zpráva zástupce lidového komisaře školství a osvěty M. N. Pokrovského o tom, že v Moskvě bude postaveno 50 pomníků významným revolucionářům, veřejným činitelům, filozofům, spisovatelům, vědcům a umělcům. Na programu je dále návrh dekretu o ochraně knihoven a knižních archivů RSFSR, statut Ruského vědeckotechnického potravinářského institutu a další otázky.

Po 17. červenci

Lenin diskutuje se sochařem S. D. Merkurovem o plánu postavit v Moskvě 50 pomníků významných osobností.

Před

18. červencem

Lenin debatuje s P. I. Popovem o problematice státní statistiky.

18. července

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává žádost lidového komisariátu námořnictva o úvěr na výdaje nutné pro zajištění bojové pohotovosti Archangelské oblasti a loďstva Severního ledového oceánu, zpráva předsedy CÚVV J. M. Sverdlova zařazená

mimo program a informující o popravě cara Mikuláše II. na základě rozsudku vyneseného jekatěrinským sovětem a schváleného předsednictvem CÚVV, návrh dekretu o textilním monopolu, problematika státní statistiky aj.

Lidový komisař zahraničních věcí G. V. Čičerin informuje Lenina o novém požadavku německé vlády přesunout do Moskvy 300 německých vojáků k ochraně německého vyslanectví.

19. července

Spolu s G. V. Čičerinem přijímá Lenin německého diplomatického zástupce K. Riezlera, aby projednali požadavek německé vlády umístit v Moskvě německé vojáky.

Lenin hovoří s delegáty celoruského sjezdu uprchlíků z Běloruska o situaci běloruského lidu, zejména na území jejich vlasti okupovaném Němci.

Lenin diskutuje se zástupci zemědělského odboru moskevského guberniálního sovětu o slučování sovchozů a komun v Moskevské gubernii a posílá je k lidovému komisaři zemědělství S. P. Seredovi s písemnou žádostí, aby s nimi projednal konkrétní opatření, jež by jim zajistila pomoc a kontrolu.

Na shromáždění pracujících Lefortovského obvodu mluví Lenin na téma Současnost a mezinárodní situace.

Lenin řídí zasedání RLK, na němž se projednává návrh dekretu o centralizaci radiotechniky v Sovětské republice, poskytnutí pomoci obyvatelům Jaroslavi po kontrarevolučním vystoupení bělogvardějců aj.

20. července

V listu Izvěstija VCIK vychází Leninem podepsaný Dekret o soudu č. 3.

Lenin píše dopis vedoucím pracovníkům petrohradské stranické organizace G. J. Zinovjevovi, M. M. Laševičovi a J. D. Stasovové, v němž je důrazně žádá, aby vyslali na venkov co největší počet petrohradských dělníků.

Lenin řídí zasedání RLK; referuje na něm o doplnění počtu členů vyšetřovací komise v záležitosti zásobování zemědělskými stroji a o tom, že M. G. Bronskij nesplnil příkaz RLK z 15. května 1918 a nesvolal komisi pro vypracování obvyklé koncesní smlouvy se

zahraničními partnery. Na zasedání se rovněž projednává návrh dekretu o zásadách povolávání příslušníků buržoazie do týlových jednotek a další otázky.

22. července Lenin píše text radiogramu S. G. Šahumjanovi do Baku.
Řídí zasedání RLK, na němž se projednává zavedení kontroly nad říční dopravou, jíž se má kontrarevolucionářům a šmelinářům znemožnit volnost pohybu, návrhy dekretů o spekulaci a o právech a povinnostech sovětů dělnických, rolnických a rudoarmějských zástupců při vybírání daní od místního obyvatelstva aj.
23. července Lenin podepisuje radiogram odesílaný do Taškentu radě lidových komisařů Turkestánské republiky s žádostí, aby celoruská RLK byla pravidelně informována o politické a hospodářské situaci v Taškentu i v celém Turkestánu.
Na moskevské guberniální konferenci závodních výborů referuje Lenin o mezinárodní a vnitřní situaci Sovětského Ruska.
Lenin řídí zasedání RLK, na němž se jedná o právu lidových komisariátů samostatně rozhodovat o své vnitřní organizaci, o zásobování atd.
24. července Lenin píše několik informací pro J. V. Stalina, přenášených přímou linkou do Čaricynu, o katastrofální zásobovací situaci v Moskvě a Petrohradě a žádá o zásilku co největšího množství jakýchkoli potravin.
Lenin se radí s komunistou O. S. Pukkem, zástupcem finské revoluční vlády v Sovětském Rusku, jak pomoci finským uprchlíkům.
25. července Lenin řídí zasedání RLK; referuje o návrhu provolání RLK k otázce protižidovských nálad a příkazu RLK všem sovětům, aby učinily energická opatření k zamezení protižidovského hnutí a k odvrácení pogromů, o návrhu předsednictva CÚVV potvrdit V. I. Něvského do funkce lidového komisaře dopravy a jmenovat P. I. Popova vedoucím Ústřední statistické správy. Na zasedání se rovněž projednává návrh řádu o státní statistice a další otázky.

26. července

Lenin hovoří s členkou Spartakova svazu Gertou Gordonovou (Walcherovou), která mu předala dopis C. Zetkinové z 27. června 1918 o situaci v Německu. Lenin píše dopis C. Zetkinové, v němž jí děkuje, že je spolu s F. Mehringem a ostatními členy Spartakova svazu plně na straně komunistů Sovětského Ruska. Informuje ji o občanské válce v zemi a vyjadřuje svou víru ve vítězství nad buržoazií. K dopisu přikládá otisk nové státní pečeti RSFSR, která mu byla právě doručena, a doplňuje ji překladem textu na pečeti.

Se zástupci vedení Ústředního svazu spotřebních družstev D. S. Korobovem a V. A. Lavruchinem debatuje Lenin o stavu a činnosti těchto organizací a o jejich zapojení do výkupu obilí.

Na shromážděních v Moskvě v obvodech Chamovniki a Krasnaja Presňa mluví Lenin na téma Co dá pracujícímu lidu sovětská ústava.

Lenin řídí zasedání RLK; referuje o návrzích výzvy RLK ke všem železničním dělníkům a o telegramu RLK do Saratova a Samary obsahujícím pokyny, jak mezi německými kolonisty v Povolží provádět kontribuci a konfiskaci a rekvírovat obilí. Lenin podává návrh, aby se odročilo jednání o převedení resortu sociálního pojištění z kompetence lidového komisariátu práce do kompetence lidového komisariátu sociálního zabezpečení a aby uvedené komisariáty přenesly tuto problematiku k široké diskusi do odborových a jiných organizací. Zasedání se rovněž zabývá návrhem dekretu o povinnosti dávat k dispozici koně a dalšími otázkami.

27. července

Lenin beseduje se skupinou agitátorů a propagandistů z Vyborského obvodu, kteří odjíždějí z Petrohradu na venkov.

Lenin řídí zasedání RLK; sděluje, že ústřední bytová komise nesplnila příkaz z 15. července, aby následujícího dne předložila vyjádření ke svému rozpočtu. Na zasedání se rovněž projednává návrh dekretu o zrovnoprávnění uprchlíků, kteří si ponechávají ruské státní občanství, s ostatními občany RSFSR a jiné otázky.

OBSAH

Předmluva 7—24

1918

* VII., MIMOŘÁDNÝ SJEZD KSR(b) 6.—8. března 1918	25—101
1. POLITICKÁ ZPRÁVA ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU 7. BŘEZNA	27
*2. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K POLITICKÉ ZPRÁVĚ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU 8. BŘEZNA	50
*3. REZOLUCE O VÁLCE A MÍRU	58
*4. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY PROTI POZMĚŇOVACÍM NÁVRHŮM TROCKÉHO K REZOLUCI O VÁLCE A MÍRU 8. BŘEZNA	60
1	60
2	61
*5. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK PROTI PROHLÁŠENÍ SKUPINY »LEVÝCH KOMUNISTŮ« O PODPOŘE POZMĚŇOVACÍHO NÁVRHU TROCKÉHO 8. BŘEZNA	63
*6. DODATEK K REZOLUCI O VÁLCE A MÍRU 8. BŘEZNA	64

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

*7. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK PROTI ZINOVJE- VOVU POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU TÝ- KAJÍCÍMU SE DODATKU K REZOLUCI O VÁLCE A MÍRU 8. BŘEZNA	65
*8. NÁVRH K REZOLUCI O VÁLCE A MÍRU 8. BŘEZNA	67
1	67
2	67
*9. REFERÁT O REVIZI PROGRAMU STRA- NY A O ZMĚNĚ JEJÍHO NÁZVU 8. BŘEZ- NA	68
*10. REZOLUCE O ZMĚNĚ NÁZVU A PRO- GRAMU STRANY	82
*11. NÁVRH K OTÁZCE REVIZE PROGRAMU STRANY 8. BŘEZNA	84
*12. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK K MGELADZE- HO NÁVRHU NA ZAPOJENÍ NEJVĚT- ŠÍCH STRANICKÝCH ORGANIZACÍ DO VYPRACOVÁNÍ PROGRAMU STRANY 8. BŘEZNA	86
*13. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK PROTI LARINO- VU POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU K NÁ- ZVU STRANY 8. BŘEZNA	87
*14. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK PROTI PELŠEHO POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU K REZO- LUCI O PROGRAMU STRANY 8. BŘEZNA	88
*15. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK PROTI BUCHA- RINOVU POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU K REZOLUCI O PROGRAMU STRANY 8. BŘEZNA	90
1	90
2	91
*16. PROJEV K OTÁZCE VOLEB DO ÚSTŘED- NÍHO VÝBORU 8. BŘEZNA	92

*17. REZOLUCE O ODMÍTNUTÍ »LEVÝCH KOMUNISTŮ« STÁT SE ČLENY ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU	94
18. KONCEPT NÁVRHU PROGRAMU	95
*POZNÁMKA O CHOVÁNÍ »LEVÝCH KOMUNISTŮ«	102
HLAVNÍ ÚKOL TĚCHTO DNÍ	103—107
*PROJEV V MOSKEVSKÉM SOVĚTU DĚLNICKÝCH, ROLNICKÝCH A RUDOARMĚJSKÝCH ZÁSTUPCŮ 1 2. BŘEZNA 1918	108—112
*IV., MIMORÁDNÝ CELORUSKÝ SJEZD SOVĚTŮ 14.—16. března 1918	113—146
*1. NÁVRH REZOLUCE K WILSONOVU POSELSTVÍ	115
*2. REFERÁT O RATIFIKACI MÍROVÉ SMLOUVY 14. BŘEZNA	116
*3. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O RATIFIKACI MÍROVÉ SMLOUVY 15. BŘEZNA	135
*4. REZOLUCE O RATIFIKACI BRESTLITEVSKÉ SMLOUVY	145
*PŘEDMLUVA KE SBORNÍKU PROTI PROUDU	147—148
*INTERVIEW DOPISOVATELI LISTU DAILY NEWS A. RANSOMOVI	149—150
*PŮVODNÍ VARIANTA STATI NEJBLIŽŠÍ ÚKOLY SOVĚTSKÉ MOCI	151—185
Kapitola IV	151
Kapitola V	153
Kapitola VI	155
Kapitola VII	155

Kapitola VIII	159
Kapitola IX	165
Kapitola X	167
Kapitola XI	175
Kapitola XII	180
Kapitola XIII	183
NEJBLIŽŠÍ ÚKOLY SOVĚTSKÉ MOCI	187—229
Mezinárodní postavení Ruské sovětské republiky a hlavní úkoly socialistické revoluce	189
Všeobecné heslo dne	195
Nová fáze boje proti buržoazii	196
Význam boje za všelidovou evidenci a kontrolu	205
Zvýšení produktivity práce	208
Organizace soutěžení	211
»Harmonická organizace« a diktatura	215
Rozvíjení organizace sovětů	224
Závěr	227
* O SITUACI VE VODNÍ DOPRAVĚ.	
<i>Návrh usnesení RLK</i>	230
* K DEKRETU O REVOLUČNÍCH TRIBUNÁLECH	231—232
1. ČLENŮM KOLEGIA KOMISARIÁTU SPRAVEDLNOSTI A KOPII PŘEDSEDO- VI ÚVV	231
*2. NÁVRH USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ	232
* DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK NA ZASEDÁNÍ PŘED- SEDNICTVA NEJVYŠŠÍ NÁRODOHOSPODÁŘ- SKÉ RADY 1. DUBNA 1918	233—234
* PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V ALEXEJEV- SKÉ JÍZDÁRNĚ 7. DUBNA 1918. <i>Novinová zpráva</i>	235—236
* SMĚRNICE VLADIVOSTOCKÉMU SOVĚTU	237
ZÁKLADNÍ TEZE HOSPODÁŘSKÉ A ZEJMÉNA BANKOVNÍ POLITIKY	238—239

TEZE K BANKOVNÍ POLITICE	240—242
*DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK NA SPOLEČNÉM ZASEDÁNÍ ZÁSTUPCŮ CELORUSKÉ ÚSTŘEDNÍ RADY ODBORŮ, ÚV SVAZU KOVODĚLNÍKŮ A NEJVYŠŠÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ RADY 11. DUBNA 1918. <i>Z novinové zprávy</i>	243
PŘEDSEDNICTVU I. SJEZDU SOVĚTŮ DONSKÉ REPUBLIKY	244
*DOPLNĚK K NÁVRHU DEKRETU O REGISTRACI AKCIÍ, OBLIGACÍ A JINÝCH CENNÝCH PAPÍRŮ	245
*USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O ÚVĚROVÁNÍ OSEVU CUKROVKY	246
*PŘÍSPĚVEK K DISKUSI O FINANČNÍ OTÁZCE NA ZASEDÁNÍ CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU 18. DUBNA 1918	247—248
*KONCEPT PLÁNU VĚDECKOTECHNICKÝCH PRACÍ	249—250
*PROJEV V MOSKEVSKÉM SOVĚTU DĚLNICKÝCH, ROLNICKÝCH A RUDOARMĚJSKÝCH ZÁSTUPCŮ 23. DUBNA 1918	253—258
*DOPLNĚK K NÁVRHU DEKRETU RLK O ZÁSOBOVÁNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ VÝROBNÍMI NÁSTROJI A KOVY	259
*ZASEDÁNÍ CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU 29. dubna 1918	261—297
*1. REFERÁT O NEJBLIŽŠÍCH ÚKOLECH SOVĚTSKÉ MOCI	263
*2. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O NEJBLIŽŠÍCH ÚKOLECH SOVĚTSKÉ MOCI	289

*ŠEST TEZÍ O NEJBLIŽŠÍCH ÚKOLECH SO- VĚTSKÉ MOCI	298—301
*DOPLNĚK K NÁVRHU DEKRETU RADY LI- DOVÝCH KOMISAŘŮ O ODDĚLENÍ PRO ZAJI- ŠTĚNÍ OSEVNÍCH PLOCH	302
ÚSTŘEDNÍMU VÝBORU KSR	303
O »LEVÉM« DĚTINSTVÍ A MALOBURŽOAZ- NOSTI	305—337
I	307
II	311
III	315
IV	321
V	325
VI	334
*USNESENÍ ÚV KSR(b) K MEZINÁRODNÍ SI- TUACI	338
*HLAVNÍ TEZE DEKRETU O DIKTATUŘE V ZÁSOBOVÁNÍ POTRAVINAMI	339—340
*DOPLNĚK K DEKRETU O DIKTATUŘE V ZÁ- SOBOVÁNÍ POTRAVINAMI	341
*O MOBILIZACI DĚLNÍKŮ DO BOJE PROTI HLADU. <i>Návrh usnesení RLK</i>	342
*PROTEST NĚMECKÉ VLÁDĚ PROTI OKUPA- CI KRYMU	343—344
TEZE O SOUČASNÉ POLITICKÉ SITUACI	345—349
I	345
II	346
III	346
IV	348
V	349
*REFERÁT O ZAHRANIČNÍ POLITICE NA SPOLEČNÉM ZASEDÁNÍ CÚVV A MOSKEV- SKÉHO SOVĚTU 14. KVĚTNA 1918	350—367

*REFERÁT O SOUČASNÉ SITUACI NA MOS- KEVSKÉ OBLASTNÍ KONFERENCI KSR(b) 15. KVĚTNA 1918. <i>Stručná novinová zpráva</i>	368—369
*PŘEDMLUVA K BROŽUŘE HLAVNÍ ÚKOL TĚCHTO DNÍ	370
*DOPIS KONFERENCI ZÁSTUPCŮ ZNÁROD- ŇOVANÝCH PODNIKŮ	371—372
*REFERÁT NA I. CELORUSKÉM SJEZDU ZÁ- STUPCŮ FINANČNÍCH ODBORŮ SOVĚTŮ 18. KVĚTNA 1918	373—378
Centralizace ve finanční sféře	374
Zavedení daně z příjmů a z majetku	374
Pracovní povinnost	376
Nová platidla	376
*DODATEK K VÝZVĚ PETROHRADSKÝM DĚLNÍKŮM VYTVÁŘET ZÁSOBOVACÍ ODDÍ- LY	379
O HLADU (<i>Dopis petrohradským dělníkům</i>)	380—388
*PROJEV NA II. CELORUSKÉM SJEZDU KO- MISAŘŮ PRÁCE 22. KVĚTNA 1918	389—393
*NÁVRH USNESENÍ RLK O PALIVECH	394
* O SOCIALISTICKÉ AKADEMII SPOLEČEN- SKÝCH VĚD	395—396
*1. NÁVRH USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ	395
*2. SMĚRNICE PRO KOMISI	396
TEZE O SOUČASNÉ SITUACI	397—399
*PROJEV NA I. CELORUSKÉM SJEZDU NÁRO- DOHOSPODÁŘSKÝCH RAD 26. KVĚTNA 1918	400—408
* O SAMOSTATNĚM VÝKUPU POTRAVIN	409—411

*1. NÁVRH USNESENÍ RLK	409
*2. NÁVRH PROVOLÁNÍ K DĚLNÍKŮM A ROLNÍKŮM	410
*O OPATŘENÍCH K BOJI PROTI HLADU	412
*KONCEPT DOHODY MEZI NEJVYŠŠÍ NÁRO- DOHOSPODÁŘSKOU RADOU A KOMISARIÁ- TEM OBCHODU A PRŮMYSLU O PODMÍN- KÁCH SMĚNY ZBOŽÍ MEZI MĚSTEM A VEN- KOVEM	413—414
*PŘIPOMÍNKY K NÁVRHU USNESENÍ O SPRÁVĚ ZNÁRODNĚNÝCH PODNIKŮ	415
*SPOLEČNÉ ZASEDÁNÍ CELORUSKÉHO ÚSTŘED- NÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU, MOSKEVSKÉHO SOVĚTU DĚLNICKÝCH, ROLNICKÝCH A RU- DOARMĚJSKÝCH ZÁSTUPCŮ A ODBOROVÝCH SVAZŮ 4. června 1918	417—443
*1. REFERÁT O BOJI PROTI HLADU	419
*2. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O BO- JI PROTI HLADU	439
*3. NÁVRH REZOLUCE K REFERÁTU O BOJI PROTI HLADU	443
*PROJEV NA I. CELORUSKÉM SJEZDU UČI- TELŮ-INTERNACIONALISTŮ 5. ČERVNA 1918. <i>Stručný protokolární zápis</i>	444—445
*O ORGANIZACI KNIHOVNICTVÍ. <i>Návrh usnese- ní RLK</i>	446
*O OZDRAVENÍ ŽELEZNIČNÍ DOPRAVY. <i>Návrh usnesení RLK</i>	447
*O ZÁSOBOVACÍCH ODDÍLECH. <i>Projev na shro- mážděních moskevských dělníků 20. června 1918. Stručná no- vinová zpráva</i>	448—449

*PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V SOKOLNICKÉM KLUBU 21. ČERVNA 1918. <i>Novinová zpráva</i>	450—453
O VYTVÁŘENÍ ZÁSOBOVACÍCH ODDÍLŮ	454—455
*IV. KONFERENCE MOSKEVSKÝCH ODBOROVÝCH SVAZŮ A ZÁVODNÍCH VÝBORŮ 27. června—2. července 1918	457—492
*1. REFERÁT O SOUČASNÉ SITUACI 27. ČERVNA	459
*2. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O SOUČASNÉ SITUACI 28. ČERVNA	479
*3. REZOLUCE K REFERÁTU O SOUČASNÉ SITUACI	492
*PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V SIMONOVSKÉM OBVODU 28. ČERVNA 1918. <i>Stručná novinová zpráva</i>	493—494
PROROCKÁ SLOVA	495—501
*O DEMOKRATISMU A SOCIALISTICKÉM CHARAKTERU SOVĚTSKÉ MOCI	502
*INTERVIEW S DOPISOVATELEM LISTU FOLKETS DAGBLAD POLITIKEN 1. ČERVENCE 1918	505—507
*PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V ALEXEJEVSKÉ JÍZDÁRNĚ 2. ČERVENCE 1918. <i>Stručná novinová zpráva</i>	508—509
*PROJEV V KOMUNISTICKÉ FRAKCI V. CELORUSKÉHO SJEZDU SOVĚTŮ 3. ČERVENCE 1918. <i>Stručná novinová zpráva</i>	510—511
*V. CELORUSKÝ SJEZD SOVĚTŮ DĚLNICKÝCH, ROLNICKÝCH, VOJENSKÝCH A RUDOARMÉJSKÝCH ZÁSTUPCŮ 4.—10. července 1918	513—541

*1. ZPRÁVA RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ 5. ČERVENCE	515
*2. ZÁVĚREČNÉ SLOVO KE ZPRÁVĚ 5. ČER- VENCE	538
*ROZHOVOR S DOPISOVATELEM LISTU IZVĚS- TIJA VCIK O VZPOUŘE LEVÝCH ESERŮ 7. ČERVENCE 1918. <i>Stručný obsah</i>	542—543
*KONCEPT 20. ČLÁNKU DRUHÉ ČÁSTI ÚSTAVY RSFSR	544
PITĚRSKÝM DĚLNÍKŮM	545—546
*PROJEV A VLÁDNÍ PROHLÁŠENÍ NA ZASE- DÁNÍ CŮVV 15. ČERVENCE 1918	547—550
*PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V LEFORTOV- SKÉM OBVODU 19. ČERVENCE 1918. <i>Novinová zpráva</i>	551—552
*REFERÁT NA MOSKEVSKÉ GUBERNIÁL- NÍ KONFERENCI ZÁVODNÍCH VÝBORŮ 23. ČERVENCE 1918. <i>Novinová zpráva</i>	553—557
*PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V CHAMOV- NICKÉM OBVODU 26. ČERVENCE 1918. <i>Stručná novinová zpráva</i>	558
*PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V MOSKEV- SKÉM OBVODU KRASNAJA PRESŇA 26. ČER- VENCE 1918	559—560
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	561—582
* <i>Materiály ke IV., mimořádnému celoruskému sjezdu sovětů</i>	563—566
*1. Osnova projevu na zasedání komunistické frakce sjezdu	563
*2. Osnova referátu o ratifikaci mírové smlouvy	565

*Poznámky o elektrifikaci petrohradského a moskevského průmyslu	567
*Osnovy stati Nejblíží úkoly sovětské moci	568—579
*Osnova referátu o boji proti hladu předneseného na společném zasedání CÚVV, moskevského sovětu a odborových svazů	580—582
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (6. března — 27. července 1918)	585—587
Seznam dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	588—594
Seznam prací, jejichž autorem je pravděpodobně V. I. Lenin	595—597
Poznámky	598—664
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	665—687
Jmenný rejstřík	688—718
Životopisná data	719—763

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

3 6

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 36, Politizdat, Moskva 1977, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorky Miluše Hančilová a Hana Zikmundová. Odpovědná redaktorka Věnceslava Lexová. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarná redaktorka Jaroslava Lorenzová. Technická redaktorka Jitka Vostradovská. Vydání II. Praha 1988. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5820. (6933.) publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1-30 000. AA 38,22 (text 37,99, ilustrace 0,23). VA 39,28. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 13,50 Kčs, váz. výt. 19,— Kčs.

73/202—21—8.5

25—011—88 Kčs 19,—